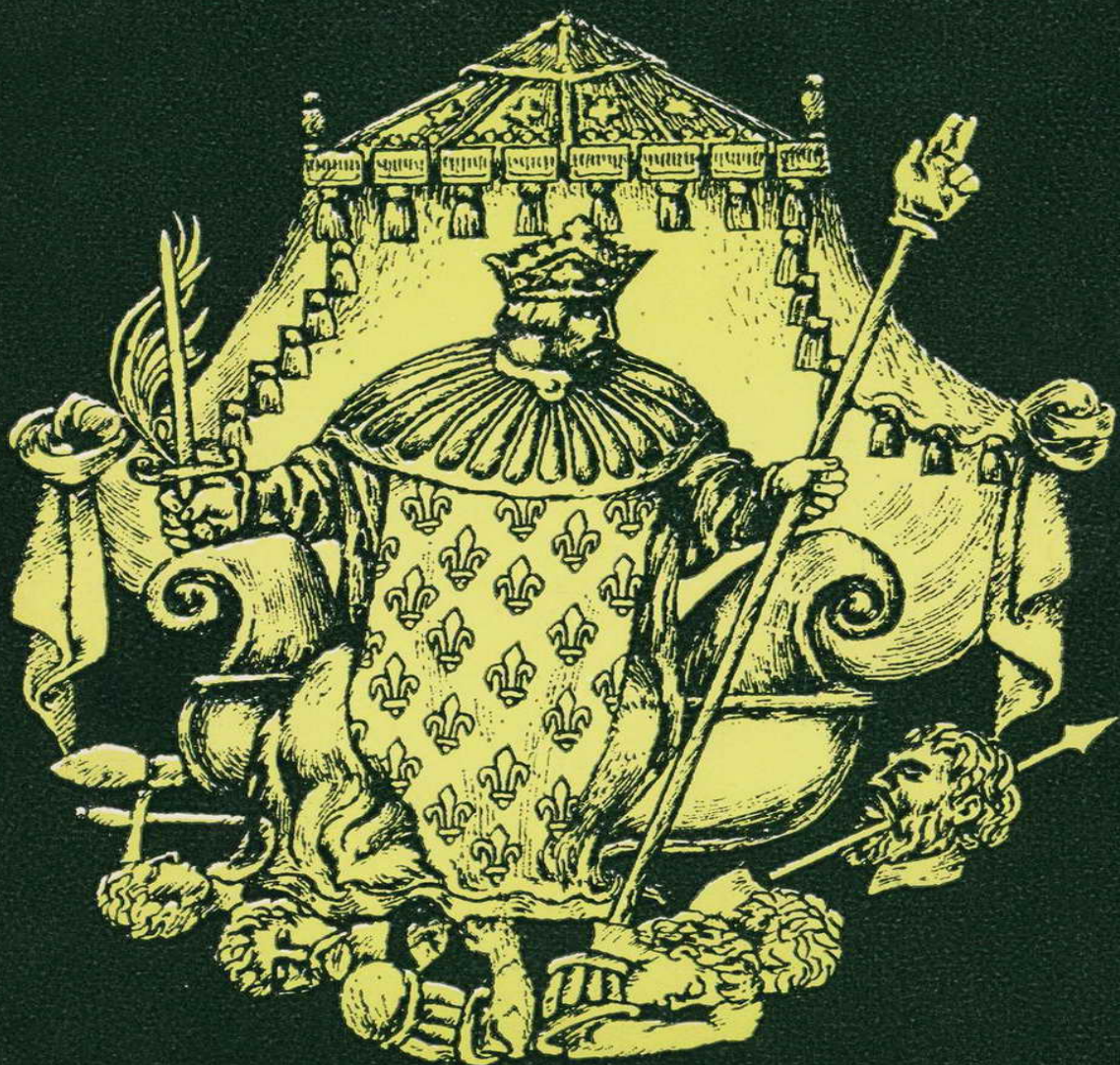

библиотека
**СВЕТОВНА
КЛАСИКА**

Проспер Мериме

ИЗБРАНИ ТВОРБИ

ПРОСПЕР МЕРИМЕ ИЗБРАНИ ТВОРБИ

Превод: Надежда Станева, Огнян Бранков, Ерма Гечева

chitanka.info

ЛЕТОПИС ЗА ЦАРУВАНЕТО НА ШАРЛ IX

ПРЕДГОВОР ОТ АВТОРА

Напоследък прочетох твърде много мемоари и памфлети, отнасящи се за края на XVI век. Поисках да напиша едно извлечение от прочетеното и го направих.

В историята обичам само анекдотите, а измежду тях предпочитам тия, в които моето въображение открива истинска картина на нравите и характерите на дадена епоха. Това предпочитание не е твърде благородно, но аз трябва да призная за мой срам, че с удоволствие бих отстъпил Тукидид за автентичните мемоари на Аспазия или на някой роб на Перикъл, защото само в мемоарите, където авторът води непринудена беседа с читателите, мога да намеря онези портрети на човека, които ме увличат и интересуват. Не от Мезре, а от Монлюк, Брантом, Д'Обине, Таван, Ла Ну и др. човек може да добие представа за *французина* от XVI век. Стилът на тогавашните автори ни учи не по-малко, отколкото разказите им.

У л'Етоал например намирам следната бележка:

„Благородната дама дьо Шатоноьоф, една от любимките на краля до преди заминаването му за Полша, се бе омъжила по любов за флорентинеца Антиноти, началник на галерите в Марсилия, но когато видя, че той е безпътен, мъжествено го уби със собствените си ръце.“

С помощта на тази историйка и на множество други, с каквито Брантом изобилствува, аз мислено пресъздавам един характер и пред мене оживява придворната дама от времето на Анри III.

Струва ми се, че е твърде интересно да се сравняват тогавашните нрави с нравите от наше време и да се наблюдава упадъкът на силните страсти за сметка на спокойствието и може би на щастието. Трудният за разрешение въпрос, дали ние сме по-добри от нашите деди, остава открит, защото представите за едни и същи постъпки са съвсем различни в различните епохи.

Така например към 1500-та година едно убийство или отравяне не са будили такъв ужас, какъвто будят днес. Благородник убивал предателски своя враг, после молел за милост и след като я получавал,

отново се появявал в обществото, при това никой и не помислял да го отбягва. Понякога дори, ако убийството бивало последица от законно отмъщение, за убиеца говорели, както говорят днес за всеки порядъчен човек, повалил на дуел жестоко обидил го негодник.

Убеден съм следователно, че за постъпките на хората от XVI век не бива да съдим по нашите представи от XIX век. Това, което представлява престъпление в един напреднал етап на цивилизацията, в един по-ранен етап е само проява на смелост, а във варварските времена може дори да се е смятало за похвална постъпка. Преценката за *една и съща постъпка* се прави очевидно и в зависимост от *страната*, в която е извършена, защото между два народа има толкова разлика, колкото между два века.

Един ден Мехмет-Али^[1], на когото мамелюкските бейове оспорваха властта в Египет, поканва техните военачалници на празненство в своя дворец. Щом влизат, и вратите се хлопват зад тях. Въоръжени албанци, скрити по терасите, започват да ги застрелват. Оттогава насетне Мехмет-Али става пълновластен господар на Египет.

Е, какво от това! Ние поддържахме отношения с Мехмет-Али. Той дори се ползува с уважението на европейците и всички вестници го представят като велик човек, наричат го благодетеля на Египет. А какво по-ужасно от това да заповядаш да избият беззащитни хора? Всъщност подобни клопки са утвърдени от местните обичаи и се налагат от невъзможността да се излезе другояче от дадено положение. В такъв случай може да се приложи максимата на Фигаро: „Ma, per Dio, l'utilità!“^[2]

Ако един министър^[3], името на когото ще премълча, разполага с албанци, готови да стрелят по негова заповед, и ако по време на някой официален обед той изпрати на оня свят най-видните представители на опозицията, неговата постъпка фактически с нищо не би се отличавала от постъпката на египетския паша, но от морална гледна точка би била сто пъти по-престъпна. Да се убива — не е вече в нашите нрави. Същият министър обаче уволни много либерални избиратели, дребни правителствени чиновници, някои други заплаши и ето че изборите минаха, както той желаше. Ако Мехмет-Али бе министър във Франция, той не би направил нищо повече, а френският министър на мястото на Мехмет-Али сигурно щеше да бъде принуден да прибегне

до разстрел, тъй като уволненията не биха могли да въздействуват достатъчно върху духа на мамелюците.

Вартоломеевата нощ бе дори за ония времена голямо престъпление, но, повтарям, клане в XVI век съвсем не е толкова страшно престъпление, както клане в XIX век. Нека прибавим, че в това клане взе косвено или пряко участие по-голямата част от народа. Той се въоръжи и се нахвърли върху хугенотите, защото гледаше на тях като на чужденци и врагове.

Вартоломеевата нощ беше нещо като национално движение, подобно на испанското въстание в 1809 година, а парижаните, изстребвайки еретиците, твърдо вярваха, че действуват по волята на небето.

Като разказвач, аз нямам за задача да излагам в това томче последователно историческите събития от 1572 година, но тъй като заговорих за Вартоломеевата нощ, не мога да не споделя тук някои мисли, които се породиха в главата ми, когато прочетох тази кървава страница от нашата история.

Правилно ли са били разбрани причините за това клане? Дълго ли е било подготвяно то, или пък е резултат на внезапно решение или дори на случайност?

На всички тези въпроси нито един историк не ми дава задоволителен отговор.

Като доказателства историците привеждат градски слухове, въображаеми разговори без особено значение, когато има да се решава един толкова важен исторически проблем.

Едни твърдят, че Шарл IX бил въплъщение на двуличието; други го представят като човек мрачен, своенравен и избухлив. Щом отправа дълго преди 24 август заплахи срещу протестантите — това доказвало, че отдавна е смятал да се разправи с тях, ако пък ги ласкае — ето ти доказателство, че е двуличен.

В потвърждение на това — с каква лекота се приемат и най-неправдоподобните слухове, искам да разкажа само един случай, който е отбелязан навсякъде.

Казват, че приблизително година преди Вартоломеевата нощ бил съставен план за клането. Ето в какво се състоял този план: да се построи в Пре-о-Клер дървена кула, да настанят в нея херцог дьо Гиз с неговите благородници и войници-католици, а Адмирала заедно с

протестантите да атакува кулата, за да може кралят да наблюдава обсадните маневри. По време на този своеобразен турнир католиците по даден сигнал трябвало да заредят оръжието си и да избият неприятеля, преди той да успее да заеме отбранително положение. За да разкрасят тази история, добавят, че един фаворит на Шарл IX, на име Линрол, издал по невнимание заговора. В момента, когато кралят ругаел някакви протестантски благородници, той казал: „О, господарю, имайте малко търпение! Разполагаме с крепост, която ще отмъсти на всички еретици!“ Отбележете, моля, че на тази крепост не е била поставена още нито една дъска. Кралят се погрижил да убият този дърдорко. Казват, че този план бил съставен от канцлера Бираг, на когото заедно с това приписват и следните думи, свидетелстващи за съвсем други намерения: за да избави краля от неговите врагове, на Бираг му стигали само няколко готвачи. Последното средство било много по-достъпно, отколкото планът с кулата, почти неизпълним поради своята необичайност. И действително, нима у протестантите не биха възникнали подозрения от приготовленията на тази малка война, в която двата до неотдавна враждуващи лагера трябвало да се срещнат лице с лице? Освен това, за да се справят с хугенотите, би било твърде неудачно да ги съберат на едно място и да ги въоръжат. Ясно е, че ако въобще се е замисляло изстреблението на протестантите, целесъобразно щеше да бъде да ги нападнат, когато са поотделно и невъоръжени.

Аз съм дълбоко убеден, че клането не е било преднамерено и не мога да разбера по какви причини обратното мнение се поддържа от автори, които при това са съгласни, че макар Катерина да е била зла жена, в същото време е представлявала един от най-дълбоките политически умове на XVI век.

Да оставим за момент настрана нравствените съображения и да разгледаме този така наречен план от гледна точка на изгодата. И така, аз твърдя, че този план не би бил от полза за двора, а освен това е бил изпълнен крайно неумело, от което следва да се направи заключение, че неговите съставители са били недалновидни хора.

Нека да видим дали кралската власт щеше да спечели, или щеше да загуби от това изстребление и дали е било в неин интерес да се съгласи да го извърши.

В оная епоха Франция бе разделена на три големи партии: протестанти, начело на които след смъртта на принц Конде е стоял Адмирала, партията на краля, най-слабата от всички, и партията на дьо Гиз, сиреч на тогавашните ултрароялисти.

Очевидно кралят, който е имал еднакво основание да се опасява както от гизите, така и от протестантите, е трябвало да търси да укрепи властта си, като противопоставя постоянно двата враждуващи лагера. Да унищожи само единия, би означавало да се постави под властта на другия.

Системата на балансиране е била вече достатъчно известна и прилагана. Още Луи XI бе казал: „Разделяй и владей!“

Сега да видим бил ли е Шарл IX набожен, защото прекалената набожност би могла да го подтикне да извърши нещо противно на собствените му интереси. Всичко обаче говори за противното — той не е бил силен дух и още по-малко религиозен фанатик. Впрочем майка му, която го е ръководела, никога не би се поколебала да пожертвува своите религиозни убеждения, ако все пак е имала подобни убеждения, заради властолюбието си.

Но нека предположим, че самият Шарл или майка му, или, ако щете, неговото правителство, са били решили въпреки всички правила в политиката да изтребят протестантите във Франция. Веднаж взето такова решение, естествено е било да обсъдят зряло най-подходящите средства за сполучливото му изпълнение. Първото, което би им дошло наум като най-належащо, то е изтреблението да се извърши едновременно във всички големи градове на кралството, за да не могат реформистите, нападнати навред от числено превъзхождащи сили^[4], да оказат съпротива. Така именно Асуир бе замислил избиването на евреите.

А ето че в историческите документи четем следното: първите заповеди на краля за избиването на протестантите датират от 28 август, тоест четири дни след Вартоломеевата нощ, когато новината за тази страшна касапница отдавна вече трябва да е била изпреварила кралските нареждания и разтревожила всички протестанти.

От особена важност би било да се заемат крепостите на протестантите. Докато тези крепости са се намирили в техни ръце, кралската власт не би могла да се чувства в безопасност. Следователно, ако наистина е съществувал католически заговор, повече от явно е, че

една от най-важните мерки на католиците щеше да бъде на 24 август да завземат Ла Рошел и да държат армия в Южна Франция, с цел да попречат на съединението на реформистите^[5].

Не е било направено нито едното, нито другото.

Не мога да допусна, че хора, замислили престъпление с толкова важни последици, могат така зле да го приведат в изпълнение. Действително взетите мерки се оказаха толкова слаби, че само няколко месеца след Вартоломеевата нощ войната отново избухна и цялата слава от тази война се падна, разбира се, на протестантите. Те дори извлякоха от нея нови преимущества.

Най-после убийството на адмирал Колини, станало два дни преди Вартоломеевата нощ, не нанася ли окончателен удар върху предположението за заговор? Защо трябва да се убива водачът преди всеобщата сеч? Та нали по този начин хугенотите ще се изплашат и ще застанат нащрек?

Зная, че някои автори приписват убийството на Адмирала единствено на херцог дьо Гиз, но независимо от това, че общественото мнение обвини краля за това убийство и че убиецът е бил възнаграден от краля, от този факт аз бих извлякъл още един аргумент против твърденията за заговор. Действително, ако съществуваше съзаклатие, херцог дьо Гиз неминуемо щеше да вземе участие в него, но в такъв случай защо да не отложи с два дни родовото отмъщение, за да бъде то още по-сигурно? Защо да компрометира успеха на цялата акция, само за да ускори с два дни гибелта на своя враг?

И тъй, по мое мнение, всичко доказва, че това небивало клане не е било резултат на кралски заговор срещу част от народа. Вартоломеевата нощ ми се струва дело на стихийно народно въстание, което не е могло да бъде предвидено.

Ще се опитам със скромните си сили да дам обяснение на тази загадка.

Три пъти Колини бе преговарял със своя господар на равни начала — факт, достатъчен да събуди омраза към него. След смъртта на Жана д'Албре^[6] двамата млади принцове — Наварският крал и принц дьо Конде — бяха още много млади, за да упражняват влияние, и Колини стана естествен вожд на реформистите. При неговата смърт двамата принцове се намираха като пленници сред вражеския лагер и съдбата им зависеше напълно от краля. Значи, смъртта на Колини, и

само на Колини, беше необходима за укрепване властта на Шарл, който сигурно не бе забравил думите на херцог Алба: „Главата на една съомга струва повече от десет хиляди жаби.“

Но ако кралят можеше с един удар да се освободи и от Адмирала, и от херцог дьо Гиз, той ставаше неограничен владетел.

Ето какво следваше да направи: той трябваше да подготви убийството на Адмирала или поне да обвини в това убийство херцог дьо Гиз, след това да започне срещу него разследване като срещу убиец и да обяви, че е готов да го предаде на отмъщението на хугенотите. Известно е, че херцог дьо Гиз — съучастник или не на Морвел — побърза да напусне Париж и че калвинистите, които кралят привидно покровителствуваше, започнаха да сипят заплахи срещу принцовете от Лотарингския дом.

По онова време парижани бяха ужасни фанатици. Гражданите, организирани военно, образуваха нещо като национална гвардия, готова да грабне оръжие, щом забият камбаните. Парижани колкото обичаха херцог дьо Гиз заради бащината му памет и заради личните му заслуги, толкова мразеха хугенотите, които на два пъти бяха ги обсаждали. Когато една от сестрите на краля се омъжи за протестантски принц, хугенотите се ползуваха с известно благоразположение при двора и започнаха да се държат предизвикателно, с което станаха още по-ненавистни на своите врагове. Накратко казано, стигаше някой да застане начело на фанатизираните католици и да им викне: „Удряйте!“, за да се спуснат те да колят своите съотечественици еретици.

Херцогът, прокуден от двора и заплашван от протестантите, трябваше да търси опора в народа. Той събира началниците на гражданската гвардия, говори им за конспирация на еретиците, казва им, че трябва да изстребят врага, преди да ги е нападнал той, и едва *тогава* замислят клането. Строгата тайна, с която заговорът е бил забулен, както и обстоятелството, че никой от мнозината, посветени в него, не е издал тайната, се обяснява с факта, че между възникването на плана и неговото изпълнение са протекли само няколко часа. Иначе запазването на такава тайна би било нещо твърде невероятно, тъй като „в Париж поверена тайна се разпространява мигновено“^[7].

Трудно е да се определи участието на краля в кръвопролитие. Ако не го е одобрявал, то вън от всякакво съмнение е, че го е допуснал.

След два дни убийства и насилия той отрекъл всичко и се опитал да спре клането^[8]. Но когато народният гняв се отприщи, той не се уталожва с малко кръв. Необходими са му били повече от шестдесет хиляди жертви. Монархът трябвало да се остави на силното течение, което го е повлякло. Той отмени заповедта за милост и скоро издаде друга, с която разпростираше вълната на убийствата над цяла Франция.

Това е моето мнение за Вартоломеевата нощ и излагайки го, ще повторя думите на лорд Байрон:

„I only say, suppose this supposition.“

Don Juan, cant. I. st. LXXXV^[9]

1829 г.

---

[1] Мехмет-Али (1769–1849), вицекрал на Египет. След като през 1811 г. избива мамелюците в Кайро, става пълновластен господар на Египет и предприема реформи във всички области на стопанския живот: земеделие, промишленост, военно дело. Султанът на Турция го признава за наследствен паша. — Б.пр. ↑

[2] Дявол да го вземе! Най-важно от всичко е ползата. — Б.пр. ↑

[3] Става дума за френския министър дьо Вилел. — Б.пр. ↑

[4] По онова време населението на Франция е възлизало на около двадесет милиона души. Приема се, че през времето на вторите граждански войни протестантите не са били повече от един милион и половина, те обаче са имали сравнително повече богатства, повече войници и повече генерали. — Б.пр. ↑

[5] През време на вторите граждански войни протестантите завзеха с хитрост още в първия ден повече от половината крепости на Франция. Католиците можеха да сторят същото. — Б.пр. ↑

[6] Жана д'Албре (1528–1572), наварска кралица, майка на Анри IV, крал на Франция. Интелигентна и енергична, тя е подкрепяла позициите на своите едновременци реформистите. Отровена. — Б.пр. ↑

[7] Мисъл на Наполеон. — Б.а. ↑

[8] Кралят е приписвал както убийството на Колини, така и клането през Вартоломеевата нощ на херцог дьо Гиз и останалите

представители на Лотарингския дом. — Б.пр. ↑

[9] Аз казвам само: да предположим. Дон Жуан, песен I, строфа LXXXV. — Б.пр. ↑

I РАЙТЕРИТЕ

*The Alps and their snow
With Bourbon the rover
They passed the broad Po.*

Lord
Byron — „The
deformed
transformed“^[1]

Недалеч от Етамп по пътя за Париж и сега се вижда голяма четвъртита постройка с готически прозорци, украсени с грубо изваяни статуи. В нишата над вратата някога имало една каменна Мадона, но по време на революцията тая статуя имала съдбата на много други светци и светици: председателят на революционния клуб в Ларси я смъкнал и я натрошил с подobaваща тържественост. По-късно на същото място — поставили друга света Дева, от гипс наистина, но украсена с няколко копринени парцалчета и мъниста, и тя донякъде успява да придаде почтен вид на странноприемницата на Клод Жиро.

Преди повече от две столетия, сиреч в 1572 година, както и досега, в тази странноприемница намираха подслон ожаднели пътници. По онова време обаче тя изглеждаше съвсем иначе. Многобройните надписи по стените показваха колко е променлива съдбата в гражданските войни. Наред с думите: „Да живее принц Конде!“ — можеше да се прочете и: „Да живее херцог дьо Гиз! Смърт на хугенотите!“ Малко встрани неизвестен войник бе изрисувал с въглен бесилка и обесен човек и за да се избегне всякакво недоразумение, бе прибавил отдолу името „Гаспар дьо Шатийон“^[2]. По-късно из тия места, изглежда, бяха взели надмошцие хугенотите, тъй

като името на техния вожд беше задраскано и заместено с името „херцог дьо Гиз“. Други полузаличени вече надписи, които трудно можеха да се разчетат, а още по-трудно да се предадат с прилични изрази, доказваха, че тогавашният крал и неговата майка не са се радвали на повече уважение, отколкото водачите на партиите. Личеше обаче, че бедната Мадона най-много е патила от разбунените политически и религиозни страсти. Тая статуя, оцърбена на около двадесетина места от куршуми, свидетелствуваше за усърдието на хугенотите да рушат всичко, което те наричаха „езическо изображение“. Докато набожният католик сваляше почтително шапка пред образа на светата Дева, боецът — протестант смяташе за свой дълг да гръмне по него с аркебузата си. А улучеше ли, изпитваше удовлетворение, като да бе убил апокалиптичния звяр или изкоренил идолопоклонничеството.

От няколко месеца насам между двата противникови лагера цареше мир, но мир, сключен не от сърце, а на думи. Двете партии си оставаха все така непримиримо враждебни. Всичко напомняше за току-що прекратената война и всичко предсказваше, че мирът не може да бъде дълготраен^[3].

Гостоприемницата „Златен лъв“ бе пълна с войници. От чуждестранния говор и чудноватото им облекло личеше, че това са немски конници, наричани райтери, които идваха във Франция да предлагат услугите си на протестантите особено когато те биваха в състояние да им заплатят добре. Наистина тези чужденци бяха отлични ездачи и умееха да си служат с огнестрелните оръжия така, че ставаха страшни в боя, но, от друга страна, се славеха, и то може би още по-заслужено, като безмилостни и ненадминати плячкаджии. Отседналата в гостоприемницата войскова част наброяваше петдесетина конника, които бяха напуснали Париж предния ден и сега отиваха в Орлеан, за да останат там на гарнизон.

Докато едни тимаряха вързаните край стената коне, други подклаждаха огъня, въртяха шишовете и приготвяха яденето. Нещастният ханджия държеше шапката си в ръка и със сълзи на очи гледаше безредието в кухнята. Курникът му бе ометен, избата — разграбена. Войниците дори не си даваха труд да отворят бутилките, та направо чупеха гърлата им. На всичко отгоре той отлично знаеше, че въпреки строгите кралски распоредби за дисциплина сред войниците

не може да очаква никакво обезщетение от хора, които го смятаха за враг. В оная жестока епоха всяка войскава част живееше както в мирно, така и във военно време за сметка на местното население — това бе неписан закон и никой не смееше да го оспорва.

Пред една почерняла от лой и пушек дъбова маса седеше капитанът на райтерите — едър, пълен, около петдесетгодишен човек с орлов нос и силно зачервено лице, с коси, редки и прошарени, едва прикриващи белега от широка рана, който започваше от лявото ухо и се губеше в огромните мустаци. Той бе свалил ризницата и шлема си и седеше по къс безръкавник от унгарска кожа, почернял от търкането на оръжията му и грижливо закърпен на няколко места. Сабята и пищовите му лежаха близо до него на съседната скамейка, за да му бъдат подръка, на колана му висеше широка кама — оръжие, което всеки предпазлив човек сваляше само когато си лягаше.

Вляво от него беше седнал млад човек с румени бузи, висок и снажен. Неговият безръкавник беше везан и в цялото му облекло се забелязваше повече изисканост, отколкото в дрехите на съседа му. И при това той беше само корнет^[4] на капитана.

Две млади жени, около двадесет, двадесет и пет годишни, седяха на същата маса и правеха компания на двамата военачалници. В дрехите им, взети като плячка и явно шити не за тях, прозираше някаква смесица от бедност и разкош. Едната носеше корсаж от златошита, но вече избеляла дамаска и проста платнена рокля, другата — рокля от виолетово кадифе и сива мъжка филцова шапка, украсена с перо от петел. И двете бяха красиви. От дръзките им погледи и от свободната им реч личеше, че бяха свикнали да живеят сред войници. Тръгнали бяха от Германия, без да се знае каква им е службата. Жената с кадифената рокля беше циганка, знаеше да гадае на карти и да свири на мандолина. Другата имаше някакви познания в областта на хирургията и, изглежда, се ползуваше от особеното разположение на корнета.

Пред всеки от четиримата бяха поставени бутилки вино и чаша и докато чакаха вечерята, те разговаряха и пиеха.

Разговорът не вървеше, както се случва при гладни хора, когато един млад, изящно облечен левент спря хубавия си дорест кон пред вратата на гостоприемницата. Тръбачът на райтерите стана от скамейката, на която седеше, приближи се до новодошлия и пое

поводите на коня му. Смятайки това за проява на учтивост, младият човек се пригответи да му благодари, но скоро разбра, че се е заблудил, защото тръбачът отвори устата на коня, огледа зъбите му с очи на познавач, после отстъпи няколко крачки, разгледа краката и задницата му и поклати доволно глава.

— Хубав кон яздите, господине! — рече той на своя жаргон, добави няколко думи на немски, които разсмяха другарите му, и седна отново на мястото си.

Този безцеремонен оглед не се хареса на пътника, но той се задоволи да погледне с презрение тръбача и слезе от коня без чужда помощ.

Точно тогава се показва и ханджията, пое почтително поводите и пошепна тихичко на ухото на чужденеца, за да не чуят райтерите:

— Господ да ви е на помощ, млади благороднико. Идвате в много лош час, защото тези нечестивци, дано свети Христофор им извие вратовете, никак не са приятна компания за добри християни като нас.

Младият човек се усмихна накриво.

— Протестантски конници ли са тези господа?

— И райтери на всичко отгоре! — отговори ханджията. — Света Богородица да ги порази! От един час са тук и изпотрошиха половината ми мебели. Плячкосват каквото им падне. До един са като шефа си дьо Шатийон, тоя хубостник, адмирал на дявола.

— Брадата ви е посивяла, но още не сте се научили на предпазливост. Ами ако случайно аз съм протестант, нали мога здравата да ви напляскам?

И новодошлият шибна белия си ботуш с тънката пръчица, която му служеше за камшик при езда.

— Как?... Какво?... Вие хугенот? Искях да кажа, протестант! — извика смаян ханджията, като отстъпи крачка назад и изгледа непознатия от глава до пети, сякаш търсеше в облеклото му знак, по който да определи каква е религията му. Дрехите, както и откритото, засмяно лице на младежа го поуспокоиха и той продължи, но по-тихо: — Протестант, облечен в зелено кадифе! Хугенот с испанска яка! Не, не може да бъде! О, млади господарю, къде толкова напетост у тия безбожници? Света Дево! Безръкавник от фино кадифе, че това лъжица за устата на тия мърльовци ли е?

В същия миг тънката пръчица изсвистя, шибна по бузата нещастния ханджия и изрази веруюто на неговия събеседник.

— Нахален бърборко! Научи се да си държиш езика! Хайде, откарай коня в конюшната и гледай да не му липсва нещо!

Ханджията наведе тъжно глава и подкара коня към нещо, прилично на сайвант, като мърмореше под нос хиляди проклетия и към немските, и към френските еретици; и ако младият човек не бе го последвал, за да види как ще настанят коня му, бедното животно сигурно нямаше да получи вечеря като кон — еретик.

Новодошлият влезе в кухнята и поздрави присъстващите с грациозно повдигане на широкополата си шапка, засенчена от едно перо в черно и жълто. Капитанът отвърна на поздрава и известно време двамата се разглеждаха мълчаливо.

— Капитане — поде непознатият, — аз съм протестантски благородник и се радвам, че срещам тук мои братя по вяра. Ако ви е приятно, да вечеряме заедно.

Капитанът, благоразположен от изисканото държане и елегантното облекло на новодошлия, отговори, че това ще бъде чест за него. Госпожица Мила, младата циганка, за която вече споменахме, незабавно му стори място на пейката до себе си и тъй като по природа беше крайно услужлива, предложи му дори своята чаша, която капитанът тутакси напълни.

— Наричам се Дитрих Хорнщайн — рече капитанът и се чукна с младия мъж. — Сигурно сте чували за капитан Дитрих Хорнщайн. Аз предвождах предните редици в битката при Дръо^[5] и след това при Арне-льо-Дюк^[6].

Гостът разбра, че го питат по заобиколен начин за името му.

— Съжалявам, задето не мога да ви кажа име, така прославно като вашето, капитане — отговори той. — Имам пред вид моето, тъй като името на баща ми е много добре известно в нашите граждански войни. Наричам се Бернар дьо Мержи.

— Как да не зная това име! — възкликна капитанът и напълни чашата си чак догоре. — Зная баща ви, господин Бернар дьо Мержи. Познаваме се с него още от първите войни, дори бяхме близки приятели. За негово здраве, господин Бернар!

И той вдигна чашата си, отправяйки към войниците няколко думи на немски. Щом допря виното до устните си, всички хвърлиха

нагоре шапки и нададоха приветствени викове. Ханджията помисли, че това е сигнал за сеч, и падна на колене. Дори самият Бернар остана малко изненадан от тези необикновени почести. Почувствува се обаче задължен да отговори на немската учтивост и вдигна чаша за здравето на капитана.

Виното, нападнато ожесточено още преди идването на Бернар, не достигна за новата наздравица.

— Ставай, гадино! — изкомандува капитанът ханджията, който стоеше все още на колене. — Стани и донеси вино! Не виждаш ли, че бутилките са празни.

За по-голяма убедителност корнетът запрати една празна бутилка по главата на хазяина, който хукна към избата.

— Нахалството на тоя човек е безгранично — забеляза дьо Мержи, — но ако бяхте го ударили с бутилката, сигурно щяхте да му причините по-голяма беда, отколкото бихте желали.

— Голяма работа! — изкикоти се дебелашки корнетът.

— Главата на папистите е по-корава от бутилка, макар да е по-празна от нея — обади се Мила.

Корнетът се разсмя още по-силно; всички останали го последваха, дори и Мержи, но той се усмихваше повече на хубавата уста на циганката, отколкото на жестоката ѝ шега.

Донесоха виното, после и вечерята; след известно мълчание капитанът поде с пълна уста:

— Как да не познавам господин дьо Мержи! Беше полковник от пехотата по време на първия поход на Принца^[7]. Два месеца живяхме с него в една квартира при обсадата на Орлеан^[8]. Как е сега със здравето той?

— Слава богу, твърде добре за напредналата си възраст. Много ми е говорил за райтерите и особено за блестящите им атаки при Дрьо.

— Познавах също и първородния му син... вашия брат капитан Жорж. Искам да кажа, зная го още преди да...

Мержи явно се смути.

— Храбрец за трима — продължи капитанът, — но, дявол да го вземе, гореща глава беше. Съжалявам баща ви, сигурно вероотстъпничеството на капитана много го е огорчило.

Мержи се изчерви до уши, измънка нещо за оправдание на брат си, но личеше, че в душата си го осъжда много по-строго, отколкото

капитанът на райтерите.

— Аха, виждам, че тая история ви е неприятна. Тогава да говорим за друго. Това е загуба за религията, но голяма придобивка за краля, който, казват, се отнасял твърде благосклонно с него.

— Вие идвате от Париж, нали? — прекъсна го Мержи, за да отклони разговора. — Дали Адмирала е пристигнал? Сигурно сте го видели. Как е той сега?

— Пристигна от Блоа заедно с двора тъкмо когато ние тръгнахме. Чувствува се великолепно, весел, бодър. Може да изнесе на гърба си още двадесет граждански войни, нашият мил Адмирал! Негово величество го обсипва с такова внимание, че всички паписти се пукат от завист.

— Наистина! Кралят не ще може да му се отплати никога за неговите заслуги.

— Ето на, и вчера кралят се ръкува с Адмирала на стълбата в Лувъра, видях ги с очите си. Господин дьо Гиз вървеше отзад и приличаше на бито кученце. А аз знаете ли какво си помислих? Стори ми се, че гледам как някой звероукротител показва лъв по панаирите и го кара да подава лапа като пес, но макар да се усмихва и да се прави на спокоен, не забравя, че тая лапа има страшни нокти. Да не мръдна от мястото си, ако кралят не усещаше адмиралските нокти.

— Адмирала не си поплюва — намеси се корнетът. (Това беше един вид поговорка в протестантската войска.)

— Много е хубав за годините си — забеляза госпожица Мила.

— Предпочитам него за любовник пред някой млад папист — добави приятелката на корнета госпожица Трудхен.

— Той е стълбът на нашата вяра — обади се и Мержи, желаейки също да внесе своя дял от хвалебствия.

— Да, само че е дяволски строг по въпроса за дисциплината — поклати глава капитанът.

Корнетът намигна многозначително и месестото му лице се сви в гримаса, която трябваше да изразява усмивка.

— Не очаквах, че такъв стар воин като вас, капитане, ще упрекне Адмирала, задето иска строга дисциплина във войската си — възрази Мержи.

— Дума да няма, дисциплината е необходима, но най-сетне трябва да се държи сметка за войнишкото тегло и да не се забранява на

войника да се повесели при случай. Ех, всеки с недостатъците си и макар че Адмирала заповяда да ме обесят, нека прием за негово здраве!

— Адмирала заповядал да ви обесят ли? — възкликна Мержи. — Че вие сте истински здравеняк, съвсем нямате вид на бесен човек.

— Да, sacrament^[9]! Заповяда да ме обесят, но аз не съм злопаметен. Да прием за негово здраве!

И преди Мержи да зададе други въпроси, капитанът напълни всички чаши, сне шапка и изкомандува своите войници да извикат три пъти „ура“. След като пресушиха чашите до дъно и глъчката утихна, Мержи поде:

— А защо са ви бесили, капитане?

— За нищо и никаква работа. Ограбихме един келяв манастир в Сентонж, пък той, не щеш ли, взе, та изгоря след това.

— Да, но не всички монаси бяха успели да излязат — обади се корнетът и се засмя с цяло гърло на остроумието си.

— Е, чудо голямо, има ли значение дали такава сган ще изгори по-рано или малко по-късно? Но въпреки това Адмирала, няма да повярвате, господин дьо Мержи, Адмирала не на шега се разсърди. Заповяда да ме арестуват и главният съдия без много приказки ми взе мярката. Тогава всички негови приближени благородници и военачалници, дори и господин дьо Ла Ну^[10], който, както знаете, никак не се церемони с войника (защото Ла Ну^[11] връзва, ама не развързва, казват войниците), всички военачалници го молеха да ми прости, но той не даваше дума да се издума. Майка му стара! Как беше се ядосал! От яд чак дъвчеше клечката, с която си чисти зъбите, а вие сигурно сте чували приказката: „Да те пази бог от молитвите на господин дьо Монморанси и от зъбочистката на господин Адмирала.“ „Да ми прости господ, заяви той, но мародерството трябва да се смаже, докато е още детенце. Оставим ли го да порасне голямо, то ще ни смаже.“ Гледам, току довтаса и свещеникът с молитвеник под мишница; отвеждат ни и двамата под някакъв дъб... още го виждам, издал един клон напред, сякаш израснал тъкмо за тая работа; закачват въжето на врата ми... Колчем се сетя за пустото въже, гърлото ми пресъхва като прахан.

— На, да го намокриш — рече Мила и напълни догоре чашата на разказвача.

Капитанът я изпразни на един дъх и продължи:

— Рекох си, свърши тя, станах и аз жълд като жълдите на дъба, но кой знае как ми текна да кажа на Адмирала: „Ваше високопревъзходителство, току-така ли се беси човек, командувал предните редици при Дрьо?“ Гледам, той изплю клечката за зъби и взе нова. Помислих си: „Улучих.“ Повика той капитан Кормие и му пошепна нещо, после каза на съдебния: „Какво чакате, вдигайте го!“, па обърна гръб и си тръгна. Почнаха да ме дърпат нагоре по всички правила, но славният Кормие изтегли сабята, отрязва въжетото и аз се изтърсих от клона червен като рак.

— Моите поздравления! — рече Мержи. — Евтино сте се отървали.

Той наблюдаваше внимателно капитана и като че ли чувствуваше известно стеснение, задето е в компания с човек, заслужил справедливо бесилката; но в ония нещастни времена престъпленията бяха толкова често явление, че да се съдят със същата строгост, с която ги съдим днес, беше невъзможно. Жестокостите на едната партия даваха право на крути мерки, а религиозната омраза почти задушаваше всякакво чувство за национална сплотеност. Впрочем, нека кажем истината, тайните закачки на госпожица Мила, която започваше да му изглежда твърде привлекателна, както и винените пари действуваха много по-сигурно върху младия мозък на Мержи, отколкото върху закоравелите глави на райтерите, и го правеха крайно снизходителен към другарите му по маса.

— Крих капитана в една покрита каруца повече от седмица — обади се Мила. — Пуцах го да излиза само нощем.

— Аз пък му носех храна и вино — добави Трудхен. — Нека каже сам не беше ли така.

— Адмирала се показваше много ядосан на Кормие, обаче и двамата разиграваха комедия. Аз се влачих дълго време след войската и не смеех да се мярна пред Адмирала. Най-подир, при обсадата на Лоняк, той ме забеляза в един окоп и ми каза: „Драги Дитрих, тъй и тъй не можах да те обесят, иди поне да се застрелят.“ И ми показа пробива на стената. Разбрах какво искаше да каже, храбро се хвърлих в атака, а на другия ден му се представих на главната улица с пробита от куршуми шапка в ръка. „Ваше, казвам, високопревъзходителство, застреляха ме толкова, колкото ме и обесиха.“ Той се поусмихна, па ми даде кесията си. „Дръж, рече, да си купиш нова шапка.“ Оттогава сме

добри приятели. Ама че плячка падна в Лоняк! Лигите ми потичат, като се сетя.

— Ах, какви хубави копринени дрехи имаше там! — възкликна Мила.

— Ами бельо? Цели купища, и то най-изящно! — възкликна Трудхен.

— Ние пък се топлихме при монахините в големия манастир — хлъцна корнетът. — Двеста конни стрелци спяхме със сто монахини!...

— Повече от двадесет монахини се отказаха от папизма — рече Мила. — Толкова им допаднаха хугенотите.

— Ама как ми беше драго, като гледах тогава нашите кавалерийски разузнавачи! — извика капитанът. — Метнали по един епитрахил и водят конете на водопой; конете ядяха овес в олтара, а пък ние пиехме хубавото вино на светите отци в сребърните потири.

Той изви глава, за да поръча още вино, но видя, че ханджията стои със скръстени ръце, вдигнал очи към небето, обзет от неописуем ужас.

— Дръвник! — рече храбрият Дитрих Хорнщайн и повдигна рамене. — Как се намират толкова тъпи хора да вярват на всичките тези дивотии, които папските свещеници дрънкат? Аз например, господин дьо Мержи, убих с пистолет в битката при Монконтур^[12] един от приближените на Анжуйския херцог. Смъкнах му безръкавника и знаете ли какво намерих на корема му? Един голям копринен парцал, цял покрит с имена на светии. Смятал с него да се предпази от куршумите, дяволът му неден! Доказах му, че няма талисмани, които протестантският куршум да не може да пробие.

— Талисманите са вятър — пресече го корнетът, — но в нашия край продават обработени овчи кожи — пълна гаранция срещу куршум и нож.

— Лично аз предпочитам добре изпипана ризница от хубава стомана, така както ги прави Жакоб Лешо от Нидерландия — заяви Мержи.

— Слушайте какво ви казвам — продължи капитанът. — Не може да се отрече, че все пак има начин да остане човек неуязвим. С очите си видях един благородник при Дрьо, ударен с куршум право в гърдите. Но знаеше рецептата на някакъв предпазен мехлем, намазал

се с него и после облякъл нагръдник от биволска кожа. Е, какво да ви кажа, по тялото му нямаше дори синини както при натъртване.

— А не мислите ли, че коженият нагръдник, за който споменахте, е бил напълно достатъчен да задържи куршума?

— Е, вие французите все не вярвате. Ами ако бяхте видели като мене как веднъж един силезийски жандармерист тури ръката си на масата, а другите я мушкаха с нож, без да могат да я наранят, какво щяхте да кажете, а? Смеете се и не вярвате. Попитайте Мила. Виждате ли я? По нейния край магьосниците се въдят, както по вас калугерите. Тя ще ви разкаже страшни истории. Наесен понякога през дългите нощи сядахме на открито около огъня и косите ми настръхваха, като я слушах какви страхотии разправя.

— Ще ми бъде много приятно да чуя някоя такава история — каза Мержи. — Очарователна Мила, направете ми това удоволствие.

— Хайде, Мила — настоя и капитанът, — разкажи нещо, докато изпием виното.

— Добре, слушайте тогава. Но вие, млади благороднико, който не вярвате в нищо, запазете, моля, съмненията за себе си.

— Как можете да твърдите, че не вярвам в нищо? — пошепна Мержи на ухото ѝ. — Бога ми, вярвам, че вие сте ме омагьосали, защото вече съм влюбен във вас.

Мила леко се отстрани, тъй като устните на Мержи почти докосваха бузата ѝ, и след като хвърли бегъл поглед наляво и надясно, за да се увери, че всички я слушат, започна така:

— Капитане, вие сигурно сте ходили в Хамелн?

— Никога.

— А вие, корнет?

— И аз не съм.

— Нима никой не е ходил в Хамелн?

— Живял съм там цяла година — обади се един от конниците, като се приближи.

— Е, Фриц, виждал ли си църквата в Хамелн?

— Много пъти.

— А изписаните ѝ прозорци?

— Разбира се.

— А какво си видял по тях?

— По стъклата ли?... На левия прозорец мисля, че има един голям черен човек. Той свири на флейта, а след него тичат малки деца.

— Точно тъй. Слушайте сега историята на този черен човек и на тези деца.

Преди много, много години хамелнските жители били нападнати от безброй плъхове, които идвали от север на цели стада, тъй че цялата земя почерняла. Никой каруцар не смеел да прекара конете си през път, където се движели тези гадини. За много кратко време те опустошили всичко. За тях било по-лесно да изядат един хамбар жито, отколкото за мене да изпия една чаша от това хубаво вино.

Тя пи, избърса устата си и продължи:

— Капани за мишки, капани за плъхове, примки, отрова — нищо не помогнало. Докарали от Бремен цял кораб с хиляда и сто котки — и те не свършили работа. Избият хиляда, пристигат десет хиляди, още по-гладни от първите. С една дума, ако не се намерело средство срещу този бич, нито едно зрънце жито нямало да остане в Хамелн и всички жители на града щели да измрат от глад.

Но ето че един петъчен ден пред кмета на Хамелн се явил висок, слаб човек със силно загоряло лице. Бил едроок, с разцепена до ушите уста, облечен в пурпурна къса дреха, широки гащи с панделки, островърха шапка на главата, сиви чорапи и обувки с огненочервени токи. На рамото му висяла малка кожена торба. Сякаш и сега го виждам пред очите си.

Всички се обърнаха неволно към стената, в която Мила се беше загледала.

— Как! Нима сте го виждали? — попита Мержи.

— Аз не, но баба ми го е виждала и така добре бе запомнила лицето му, че можеше да го нарисува.

— И какво казал той на кмета?

— Предложил за сто дуката да отърве града от тая страшна напаст. Разбира се, кметът и гражданите се съгласили, без да му мислят. Тогава непознатият извадил от малката си кожена торба една бронзова флейта, отишъл на пазара, застанал с гръб към църквата — запомнете добре това — и засвирил някаква странна мелодия. Никой флейтист в Германия не бил я свирил дотогава. И ето че щом чули тази мелодия, от всички тавани, от всички дупки по стените, изпод гредите и керемидите заприиждали към него мишки и плъхове, стотици,

хиляди. Продължавайки да свири на флейтата си, странникът се запътил към Везер. Като стигнал дотам, събул се, нагазил във водата, а всички мишки и плъхове на Хамелн го последвали и се издавили в реката. В целия град останал само един плъх — сега ще видите защо. Магьосникът, защото тоя човек бил магьосник, попитал един плъх, който се влачел на опашката, защо Клаус, белия плъх, още го няма.

— Господарю — рекъл плъхът, — той е толкова стар, че не може да върви.

— Иди да го докараш — заповядал магьосникът.

И плъхът се върнал в града, отдето скоро пристигнал с още един едър бял плъх, ама стар, стар, едва се влачел. По-младият теглел стария за опашката, двата плъха влезли в реката и се удавили като другите. Така градът бил напълно очистен. Но когато странникът отишъл в кметството да си получи обещаното възнаграждение, кметът и гражданите сметнали, че вече няма от що да се боят и могат евтино да се отърват от беззащитен човек, затова не се посвенили да му предложат десет дуката вместо обещаните сто. Странникът протестирал. Те го изгонили. Тогава той ги заплашил, че не изпълнят ли уговорката, ще им излезе още по-скъпо. Гражданите посрещнали тази закана с гръмки смехове и изтикали чужденеца от вратите на кметството, като го нарекли плъхосъбирач. Така го хулили и му се присмивали и децата, тичайки подире му чак до Новата врата. На следващия петък по обед странникът пак се появил на пазарния площад в Хамелн, този път с червена шапка на главата, но килната по съвсем чудноват начин. Извадил от торбата си флейта, но и тя била различна от първата и щом засвирил, всички момчета от шест до петнадесет години го сподирили и излезли с него във от града.

— Че как така хамелнските жители оставили да им отведе децата? — запитаха в един глас Мержи и капитанът.

— Те го следвали до Копенберг, до една пещера в планината, която сега е запушена. Флейтистът влязъл в пещерата, а след него и децата. Звучите на флейтата му се чували още известно време, но все по-тихо и по-тихо, докато съвсем заглъхнали. Децата изчезнали и оттогава никой нищо не узнал за тях.

Циганката млькна и изгледа слушателите си, за да разбере какво впечатление е произвел нейният разказ.

Пръв заговори райтерът, който бе живял в Хамеян.

— Тази история е вярна — каза той. — И сега, когато в Хамелн стане дума за някакво по-особено събитие, казват: „Това стана двадесет години или десет години след изчезването на нашите деца...“ Или пък: „Фалкенщайнският херцог ограби града шестдесет години след изчезването на децата.“

— Но най-интересното е — продължи Мила, — че в същото време много далеч от Хамелн, в Трансилвания, се появили деца, които говорели отлично немски език, но не могли да обяснят откъде са дошли. Израснали, изпоженили се там, научили децата си на своя език и затова и до днес в Трансилвания се говори немски.

— Излиза, че дяволът е завел хамелнските деца в Трансилвания — забеляза Мержи усмихнато.

— Бог да ми е свидетел, всичко това е вярно! — извика капиталът. — Бил съм в Трансилвания и много добре зная, че там се говори немски, а навсякъде наоколо брътвят някакъв език, който и дяволът не може разбра.

Думите на капитана бяха по-голямо доказателство, отколкото всичко останало.

— Искате ли да ви гледам на ръка? — обърна се Мила към Мержи.

— На драго сърце — отвърна той, като обгърна с лява ръка кръста на циганката и ѝ подаде дясната си длан.

Мила я разглежда внимателно няколко минути, без да проговори, като поклащаше от време на време замислено глава.

— Кажу ми, хубава девойко, ще бъде ли моя жената, която обичам?

Мила леко потупа дланта му.

— И щастие, и нещастие — рече тя. — От сини очи ще чакаш и добро, и зло. Най-лошото е, че сам ще пролееш собствената си кръв.

Капитанът и корнетът мълчаха. Изглежда, злокобният завършек на това предсказание порази и двамата.

Застаналият настрана ханджия широко се кръстеше.

— Ще повярвам, че ти наистина си магьосница — засмя се Мержи, — ако ми кажеш какво ще направя ей сега.

— Ще ме целунеш — пошепна циганката на ухото му.

— Тя наистина е магьосница! — извика Мержи и я целуна.

Разговорът му с хубавата гледачка продължи шепнешком. Изглежда, че с всеки изминат миг те все повече и повече се разбираха.

Трудхен взе инструмент, приличен на мандолина, чиито струни бяха почти запазени, и засвири един немски марш. После, като видя, че войниците са я наобиколили, запя на своя език бойна песен, райтерите подхващаха припева и викаха колкото им глас държи. Капитанът също се зарази и запя стара, хугенотска песен, варварска и по мелодия, и по съдържание, като пусна гласа си така, че стъклата затрепериха:

*Известно е къде
убиха принц Конде;
но Адмиралът смел
бойците е повел,
Ларошфуко, и той —
ще разгроми във бой папистите безброй.*^[13]

Райтерите се разгорещиха от виното, всеки запя каквото му хрумне. Подът се покри със счупени чинии и бутилки. В кухнята ехтяха ругатни, смях и пиянски песни. Скоро обаче сънят, подпомогнат от парите на орлеанското вино, надви повечето действащи лица на тая вакханалия. Войниците налягаха по пейките. Корнетът постави двама войници на пост пред вратата и залитайки, се домъкна до леглото. Капитанът все още можеше да върви по права линия, затова изкачи, без да криволичи, стълбата към стаята на хазяина, която си бе избрал като най-хубава в странноприемницата.

А Мержи и циганката? Преди още капитанът да запее, и двамата бяха изчезнали.

---

[1] Черните орди, с Бурбон разбойника начело, минаха снежните Алпи, прекосиха широката По. — Лорд Байрон — „Преобразеният изрод“. — Б.пр. ↑

[2] Гаспар дьо Шатийон, пер дьо Колини, адмирал на Франция, роден в Шатийон-сюр-Лоан, близо до Монтагри, през 1517 година. Уважаван вожд на протестантската партия след смъртта на принц Конде, който е загинал в битката при Жарнак. Когато разказът на Мериме започва, двамата братя на Колини са били вече мъртви. По-големият, Оде дьо Колини, наричан кардинал дьо Шатийон, е бил

отровен през 1570 година, по-малкият, Франсоа дьо Колини, наричан Дандело, умрял в Сент наскоро след битката при Жарнак. Гаспар дьо Шатийон е един от главните герои на „Летописа“ на Мериме. — Б.пр.

↑

[3] Сен-Жерменският мир, сключен през 1570 година, гарантираше на протестантите въпреки пораженията, които претърпяха при Жарнак и Монконтур, повече от свободите, които няколко едикта, по-специално Амбоазкият едикт от 1563 година, им бяха вече признали в областта на вероизповеданието. Всички обаче чувствуваха, че този мир бе всъщност само примирие. Действието на „Летописа“ започва през пролетта на 1572 година, сиреч близо две години след подписването на този „мир“. — Б.пр. ↑

[4] Офицер, който носи „корнета“, тоест четвъртитото знаме на леката кавалерия. Трети по ранг след командира и капитана. — Б.пр. ↑

[5] Първата голяма битка от религиозните войни, станала през 1562 година. Католиците, под предводителството на херцог дьо Гиз, победили протестантите и пленили техния вожд принц Конде. — Б.пр.

↑

[6] Арне льо-Дюк в Бургундия, където Колини разби католическата войска през 1570 година. — Б.пр. ↑

[7] Принц Конде. — Б.пр. ↑

[8] Орлеан, завзет от протестантите, бе обсаден през 1563 година от Франсоа дьо Гиз. — Б.пр. ↑

[9] Ругатня. — Б.пр. ↑

[10] Прославен пълководец, роден през 1531 година. След като изучил военното изкуство в Италия и Холандия, застава още от самото начало на религиозните войни начело на една калвинистка армия. Завзел в 1567 година Орлеан и Сомюр. Оставил ценни мемоари. — Б.пр. ↑

[11] От глагола *pouer* — връзвам. — Б.пр. ↑

[12] Победа на херцог Анжуйски, бъдещия Анри III, над Колини в 1569 година. — Б.пр. ↑

[13] Стиховете преведе Пенчо Симов. — Б.ред. ↑

II НА ДРУГИЯ ДЕН СЛЕД ГУЛЯ

*Un porteur
Je dis que je veux avoir de
l'argent
tout à l'heure*

Molière
„Les Precieuses
ridicules“^[1]

Отдавна беше съмнало, когато Мержи се събуди с глава, малко размътена от преживяното през миналата нощ. Дрехите му бяха разхвърляни из стаята, а на пода зееше отвореният му куфар. Младият човек седна на леглото и известно време гледа този безпорядък, като търкаше чело, сякаш за да събере мислите си. Лицето му изразяваше умора, учудване и безпокойство.

По каменната стълба, която водеше към стаята му, се разнесоха тежки стъпки. Вратата се отвори и ханджията, още по-навъсен от вчера, влезе, без дори да си направи труд да почука. В погледа му сега прозираше дързост, а не страх.

Той огледа стаята и се прекръсти, като че ли се ужаси от тази хаотична гледка.

— Ах, ах! Млади господарю! Още сме в леглото, а? Хайде да ставаме, имаме да уреждаме сметки.

Мержи се прозя широко и сложи крак на земята.

— Защо е това безредие? Защо е отворен куфарът ми? — запита той с тон, още по-недоволен от това на стопанина.

— Защо, че защо! — опери се ханджията. — Знам ли защо? Много ми е притрябвал вашият куфар. Обърнахте къщата ми наопаки.

Но нека свети Йосташ, покровителят на ханджиите, ми е свидетел, млади господинчо, вие ще ми платите за това.

Докато той говореше, Мержи навличаше късите си бухлати панталони с ален цвят и кесията падна от отворения му джоб. Вероятно тя не издаде очаквания от него звън, защото младият човек веднага я вдигна разтревожен и я отвори.

— Ограбили са ме! — изкрещя той, като се обърна към ханджията.

Вместо двадесет луидора в кесията бяха останали само два.

Стопанинът вдигна рамене и се усмихна презрително.

— Ограбили са ме! — повтори Мержи, като затягаше бързо колана си. — Имах двадесет луидора в тази кесия и настоявам да ми се върнат веднага: изчезнали са във вашия дом.

— Кълна се в брадата си, много съм доволен — заяви нахално ханджията. — Така ще се научите да не се забърквате с разни гледачки и крадли. Но — добави той по-ниско — краставите магарета се надушват. Всички, които плачат за въжето, разни еретици, магьосници и крадци, лесно се сприятеляват.

— Какво бърбориш, нехранимайко? — закрещя Мержи, разярен още повече от правотата на този укор. Като всеки виновен, той веднага се улови за кавгата.

— Казах — отвърна ханджията, като повиши глас и сложи юмрук на кръста си, — казах, че вие изпочупихте цялата къща и искам всичко да ми платите.

— Ще платя каквото съм ял и пил и нито стотинка повече. Къде е капитан Корн... Хорнщайн?

— Изпихте повече от двеста бутилки хубаво старо вино — все повече повишаваше глас ханджията, — вие ще отговаряте за тях.

Мержи вече се беше облякъл.

— Къде е капитанът? — викна той с гръмовит глас.

— Замина преди повече от два часа, да върви по дяволите и той, и всичките хугеноти, докато дойде време да ги изгорим.

Шумна плесница бе единственият отговор, който Мержи можа да намери в този момент.

Изненадата и силният удар накараха ханджията да отстъпи две крачки назад. От джоба на панталоните му се подаваше роговата дръжка на голям нож; той я напипа с ръка. И ако беше се поддал на

първия пристъп на гнева, сигурно щеше да се случи голямо нещастие. Благодарумието обаче надделя и го накара да забележи, че Мержи протяга ръка към дългата шпага, окачена над леглото му. Затова веднага се отказа от неравния бой и хукна през глава надолу по стълбите, като викаше колкото му глас държи:

— Убийство! Пожар!

Господар на бойното поле, но силно обезпокоен от последиците на своята победа, Мержи стегна колана си, мушна в него двата пицова, затвори куфара, вдигна го и реши да отиде и се оплаче на най-близкия съдия. Щом отвори вратата и стъпи на първото стъпало, неочаквано се озова пред неприятелска част.

Начело вървеше ханджията и носеше една стара алебарда, а зад него крачеха тримата слуги от кухнята, въоръжени с шишове и ръжени. Един от съседите, нарамил стара ръждясала аркебуза, представляваше ариергардът. Никоя от страните не бе очаквала толкова близка среща. Само някакви си пет-шест стъпала отделяха двата вражески лагера.

Мержи пусна куфара и улови пицова си. Това войнствено движение накара верноподаника на свети Йосташ и неговите сподвижници да видят несъвършенството на собствения си боен ред. Подобно на персите при Саламинската битка, те бяха пропуснали да заемат позиция, която би им дала възможност да използват численото си превъзходство. Ако единственият от тяхната войска, снабден с огнестрелно оръжие, речеше да си послужи с него, неминуемо щеше да рани стоящите пред него свои другари, докато хугенотът, който държеше под прицел цялото стълбище, можеше да повали всички наведнъж. Слабото изщракване на ударника прозвуча като изстрел в техните уши и ги изпълни с ужас. Вражеската колона неволно се обърна кръгом и хукна към кухнята с надеждата да намери там по-широко и по-благоприятно бойно поле. В безредието, неизбежно при всяко паническо отстъпление, ханджията преплете крака в алебардата си и падна. Тъй като Мержи беше великодушен противник, той сметна за неблагоприятно да употреби оръжие и се задоволи да хвърли върху бегълците куфара, който се стовари отгоре им като скала и засилвайки скоростта си при всяко стъпало, завърши разгрома на врага. Стълбата се очисти от неприятеля и само счупената алебарда остана там като трофей.

Мержи се спусна бързо в кухнята, където врагът беше се прегрупирал в една-единствена редица. Съседът с аркебузата държеше оръжието си готово за стрелба и раздухваше запаления фитил. Ханджията, потънал в кърви, понеже беше си разбил носа при падането, стоеше отзад, както раненият Менелай е стоял зад редиците на гърците. Вместо Махаон или Подалир, жена му, разрошена и с развързана забрадка, бършеше с мръсна кърпа лицето му.

Мержи пристъпи решително към действие. Отиде право при човека с аркебузата и допря пищова до гърдите му.

— Хвърли фитила или ще стрелям! — извика той.

Фитилът падна на земята и Мержи го загаси с ботуша си. Веднага след това всички съюзници сложиха едновременно оръжие.

— А вас — обърна се Мержи към ханджията — този малък урок ще ви научи без съмнение да се отнасяте по-учтиво с чужденците. Стига да искам, мога да наредя веднага да ви отнемат правото за работа, но аз не съм злопамятен. Да видим сега колко ви дължа за това, което съм ял и пил.

Като видя, че Мержи спусна ударника на своя пищов и го пъкна отново в колана си, нашият свети Йостах се посъвзе и продължавайки да се бърше, измънка натъжено:

— Изпотрошени чинии, бой, разбит нос на добър християнин, адски шум... знам ли как може да бъде заплатено всичко това на един порядъчен човек.

— Добре де — каза Мержи, като се усмихна. — За разбития нос ще ви заплатя колкото аз го оценявам. За счупените чинии обърнете се към райтерите, това е тяхна работа. Остава да ми кажете какво ви дължа за снощната вечеря.

Ханджията погледна жена си, после слугите и своя съсед, сякаш искаше от тях съвет и защита.

— Райтерите, райтерите!... — каза той. — Да не би да е лесно да вземеш от тях пари. Капитанът ми даде три ливри, а пък корнетът — един ритник.

Мержи извади една от златните монети, които му бяха останали.

— Хайде да се разделим като добри приятели — рече той и подхвърли монетата на ханджията, но той, вместо да протегне ръка, презрително я остави да се изтърколи на пода и се развика:

— Един луидор!... Един луидор за сто счупени бутилки, един луидор, дете съсипахте къщата ми, един луидор, дете бихте хората ми.

— Един луидор, само един луидор! — разхленчи се и жена му. — Тук идват и благородници католици, които понякога вдигат малко шум, но затова пък знаят да плащат.

Ако в този момент Мержи имаше повече пари, сигурно би доказал, че и неговите едновременци могат да бъдат не по-малко щедри.

— Възможно е — отговори той сухо, — но господата католиците не са били обирани. — И прибави: — Решавайте! Или вземете този луидор, или нищо няма да получите.

После понечи да се наведе.

Жената на ханджията веднага вдигна златната монета.

— Сега доведете коня ми, а ти хвърли този шиш и дръж куфара.

— Вашият кон ли, господарю? — попита един от слугите с многозначителна гримаса.

Колкото и да беше разстроен, ханджията вдигна глава и в очите му блесна злорадство.

— Аз сам ще доведа коня ви, млади господарю. Ей сега ще доведа хубавия ви кон.

И излезе на двора, като продължаваше да притиска носа си с кърпата. Мержи тръгна след него.

Каква бе изненадата му, когато му доведоха вместо хубавия дорест кон, с който бе дошъл, една дребна стара кранта с охлузен колан на черни и бели петна, пък още и с обезобразена от широка рана глава. Вместо своето седло от фино фландърско кадифе той видя кожен самар, окован с желязо като най-простите войнишки седла.

— Какво значи това? Къде е моят кон?

— Благоволете, ваша милост, да си го потърсите от господата протестантските райтери — отговори ханджията с престошена смиреност. — Тези достойни чужденци го отведоха със себе си: трябва да са направили грешка, защото кончетата много си приличат.

— Чудесен кон! — забеляза един от слугите. — Обзалагам се, че няма повече от двадесет години.

— Веднага си личи бойният кон — обади се друг. — Вижте само какъв удар от сабя е получил по челото.

— Каква прекрасна тога! — прибави трети. — Като свещеническа одежда, черно и бяло.

Мержи влезе в конюшната. Тя беше празна.

— А защо сте допуснали да вземат коня ми? — закрещя той в изстъпление.

— Бога ми, господарю — отвърна слугата, който се грижеше за конюшната, — тръбачът го отведе и ми каза, че вие сте се разбрали с него да си смените конете.

Мержи се задушаваше от гняв и не знаеше кому да си го излее.

— Ще намеря капитана — процеди той през зъби — и ще го накарам да накаже негодника, който ми е откраднал коня.

— Разбира се — съгласи се ханджията, — ваша милост ще стори много добре. Този капитан... как се казваше той?... По лицето си личеше, че е много почтен човек.

Но Мержи бе вече размислил и бе стигнал до убеждението, че го бяха окрали ако не по заповед на капитана, то поне с мълчаливото му позволение.

— В такъв случай бихте могли — добави ханджията, — бихте могли да си получите обратно и златните монети от онази млада госпожица. Тя е прибрала багажа си много рано сутринта и сигурно по погрешка е взела и вашите пари.

— Ще заповядате ли да привързва куфара на ваша милост към коня на ваша милост? — запита конярят с отчайващо почтителен тон.

Мержи разбра, че остане ли още тук, ще трябва да търпи закачките на тези негодници. Щом завързаха куфара му, той се метна върху отвратителното седло, но конят, усетил нов господар, коварно намисли да изпита неговите знания в ездаческото изкуство. Не закъсна обаче да се увери, че имаше работа с отличен ездач, по-малко от всеки друг път разположен да понася лудориите му. След като няколко пъти се изправи на задните си крака, за което ездачът добре му плати със силни удари на острите шпори, конят благоразумно се подчини и тръгна в едър походен тръс. Но част от силата му се бе изчерпала в борба с ездача и с него стана това, което в подобни случаи винаги става с всяка кранта: той, както се казва, застъпи краката си и падна. Нашият герой скочи в миг леко натъртен, но още по-разярен поради дюдюканията, които веднага се посипаха по негов адрес. За момент дори се поколеба дали да не се върне и да нанесе няколко удара с плоското на сабята си, но като поразмисли, реши да се престори, че не чува долитащите отдалеч обиди и отново подкара, вече по-бавно, по

пътя за Орлеан. След него на известно разстояние тичаха деца; поголемичките пееха песента на Жан Петакен^[2], а по-малките ревяха с всички сили:

— Дръжте хугенота, дръжте хугенота! Изгорете го!

Мержи язди близо половин миля в най-мрачно настроение, потънал в размисъл, и накрая реши, че вероятно този ден не ще му се удаде да настигне райтерите, че те сигурно вече са продали коня му и че крайно съмнително е тези господа да се съгласят да му го върнат. Постепенно той свикна с мисълта, че конят му е безвъзвратно загубен. И тъй като при това положение нямаше вече работа по орлеанския път, свърна към Париж, като пое напреко, за да избегне злополучната странноприемница, свидетелка на неговите беди. Младият човек беше свикнал отрано да вижда във всичко само хубавата страна, затова неволно стигна до мисълта, че като се вземат пред вид всички обстоятелства, очевидно щастието не го е напуснало, тъй като се бе отървал евтино. Можеха да го оберат съвсем, можеха да го убият, а сега му оставаше все пак една жълтица, почти всички вещи и дори и кон, който наистина беше грозен, обаче все пак можеше да го носи. И трябва да кажем по съвест, че споменът за хубавата Мила неведнъж предизвика усмивка по лицето му. С една дума, след няколко часа път и един добър обед той вече мислеше с умиление колко деликатно бе постъпила с него тази почтена девойка, като бе взела само осемнадесет жълтици от кесията, в която имаше двадесет. По-трудно му беше да се примири със загубата на хубавия дорест кон, но не можеше да не признае, че някой по-закоравял крадец на мястото на тръбача би взел коня му, без да му остави друг.

Вечерта Мержи пристигна в Париж малко преди да затворят градските врати и отседна в една странноприемница на улица Сен-Жак.

---

[1] Носач: Казах, че си искам парите тозчас. — Молиер — „Смешните фантазьорки“. — Б.пр. ↑

[2] Герой от стара народна песен. — Б.пр. ↑

III

ПРИДВОРНАТА МЛАДЕЖ

*Jachimo. The ring is won.
Posthumus. The stone's too bard to
come by.
Jachimo. Not a whit,
Your lady being so easy.*

Shakespeare

are —
„Cymbeline“^[1]

Бернар дьо Мержи разчиташе, че в Париж ще успее да се представи на адмирал Колини по препоръка на високопоставени личности и ще получи служба във войската, която, както се мълвеше, щяла да се сражава във Фландрия под предводителството на този велик пълководец. Младият човек се ласкаеше от надеждата, че приятелите на баща му, до които носеше писма, ще го подкрепят и ще го въведат в двора на Шарл и при Адмирала, който също имаше нещо като свой двор. Мержи знаеше, че брат му се ползува с известно влияние, но още се колебаеше дали да го потърси, или не. Чрез вероотстъпничеството си Жорж дьо Мержи се беше почти откъснал от семейството си, което гледаше на него едва ли не като на чужд човек. Това не беше единственият случай на разединение в семейството поради верски различия. От дълго време бащата на Жорж бе забранил името на вероотстъпника да се произнася в негово присъствие и в своята неумолимост се опираше на следния цитат от евангелието: „Ако дясното ти око те съблазнява, извади го.“ Макар младият Бернар да не споделяше бащината си непреклонност, все пак гледаше на братовото

си отричане като на позорно петно върху семейната чест, а това неизбежно водеше до охлаждане на братските му чувства.

Преди да реши как да се държи с брат си, преди дори да връчи препоръчителните писма, трябваше да помисли как да напълни отново празната си кесия. За тази цел той излезе от странноприемницата и се запъти към един златар на моста Сен-Мишел, който дължеше на семейството му известна сума. Мержи трябваше да я получи.

В началото на моста той срещна неколцина елегантно облечени младежи, които вървяха уловени под ръка и препречваха почти изцяло тесния път между двата реда магазинчета и барачки, образуващи две успоредни огради, скриващи изгледа към реката. Зад тези господа вървяха прислужниците им и всеки от тях носеше в ножница по една от онези дълги шпаги с две остриета, с които тогава се биеха на дуел, както и по един кинжал с толкова широк ефес, че при случай той можеше да послужи и за щит. Вероятно тези оръжия бяха твърде тежки за младите благородници, а може би те просто искаха всички да видят богато облечените им прислужници.

Младежите, изглежда, бяха в добро настроение, поне ако се съди по непрекъснатия им смях. Минеше ли покрай тях хубава жена, те ѝ се покланяха с почителна дързост. Някои от тия ветрогонци изпитваха особено удоволствие да блъскат с лакът достопочтените, наметнати с черни плащове граждани, които се отдръпваха да им сторят път, проклинайки нахалното държане на дворцовите хора. Само един от групата вървеше с наведена глава и не вземаше участие в забавленията на своите другари.

— Ей богу, Жорж! — възкликна един от младежите и удари приятеля си по рамото. — Ставаш ужасно скучен. От четвърт час не си отворил уста. Да нямаш намерение да влизаш в манастир?

Името Жорж накара Мержи да трепне, но отговора на лицето, назовано с това име, той недочу.

— Обзалагам се на сто пистола^[2] — продължи първият, — че Жорж пак е влюбен в някоя прекалено добродетелна дева. Горкият! Жал ми е за теб. Цяло нещастие е да не ти върви в любовта, и то не другаде, а в Париж.

— Иди при магьосника Рюдбек — обади се друг, — той ще ти даде някое чародейно питие, за да я накараш да те обикне.

— Може би — изказа предположение трети, — може би нашият приятел капитанът се е влюбил в някоя монахиня. Тези дяволи хугенотите не оставят на мира Христовите невесты.

Един глас, който Мержи мигновено позна, печално отговори:

— По дяволите! Ако беше само любовна история, нямаше да бъде толкова натъжен. Но работата е там — добави той по-тихо, — че дьо Поне, когото бях натоварил да предаде едно писмо на баща ми, се завърна и ми съобщи, че татко все още не искал да чуе за мене.

— Баща ти е със стара закалка — каза един от младежите, — той е от онези стари хугеноти, които искаха да вземат Амбоаз^[3].

В същия момент капитан Жорж обърна случайно глава и видя Бернар. Той извика от изненада, хвърли се към него с отворени обятия. Бернар не се поколеба нито за миг, също протегна ръце и го притисна до гърдите си. Може би, ако срещата не беше така неочаквана, той би се опитал да покаже безразличие, но изненадата го накара да прояви истинските си чувства. Двамата братя се гледаха като приятели, които се срещат след дълга разлъка.

След прегръдките и първите въпроси капитан Жорж се обърна към своите другари, които се бяха спрели, за да гледат тази сцена.

— Господа — каза той, — виждате ли каква неочаквана среща! Простете, че ще ви оставя. Искам да се видя с моя брат, с когото повече от седем години не сме се срещали.

— Дума да не става! Това няма да го бъде днес. Вечерята е поръчана и ти трябва да дойдеш с нас.

Младият човек, който говореше това, държеше Жорж за плаща и не го пушаше.

— Бевил е прав — обади се и друг, — няма да те пуснем.

— Дявол да го вземе, нека и брат ти дойде да вечеря с нас — продължи Бевил. — Вместо един добър другар в пиенето ще имаме драма.

— Извинете — намеси се и Бернар дьо Мержи, — но аз имам много работа днес. Трябва да предам някои писма...

— Утре ще ги предадете.

— Необходимо е да се предадат още днес... А освен това... — продължи той, като се усмихна свенливо — да ви призная, останал съм без пари, затова трябва да отида да взема.

— Е, ама че извинение! — развикаха се всички изведнъж. — Отказвате да вечеряте с добри християни като нас, за да отидете да търсите заем от евреи! Няма да допуснем подобно нещо!

— Ето на, драги — каза Бевил, като друсаше надутото една голяма сребърна кесия, увиснала на колана му, — считайте ме за ваш ковчежник. От петнадесет дни насам ми върви добре на зар.

— Да вървим! Какво чакаме! Да отидем да вечеряме при Мавъра! — завикаха всички.

Капитанът погледна брат си, който още не беше решил какво да прави.

— Е, все ще има време да предадеш писмата си. А колкото до парите, аз имам. Хайде, ела с нас. Ще се запознаеш с парижкия живот.

Мержи се остави да го повлекат. Брат му го представи поред на всичките си приятели: барон дьо Водрьой, рицаря дьо Ренси, виконт дьо Бевил и други. Те отрупаха с любезности новодошлия, който трябваше да прегърне всички поред. Бевил последен го притисна в обятията си.

— О-хо! — извика той. — Дявол да го вземе! Драги приятелю, замириса ми на еретик. Обзалагам златната си верижка за един пистол, че сте протестант.

— Вярно е, господине. Само че не съм толкова добър протестант, колкото би трябвало да бъда.

— Кой смее да каже, че не мога да различа един хугенот измежду хиляда души! Тези господа парпайоти^[4], щом заговорят за своята вяра, веднага стават сериозни.

— Струва ми се, че на тази тема шега не бива.

— Дьо Мержи е прав — обади се барон дьо Водрьой, — а вас, Бевил, ще ви сполети нещастие, задето се подигравате със свещени неща.

— Виждате ли го този светец! — каза Бевил на Мержи. — Най-разпуснат измежду нас е той, а пък от време на време почва да ни поучава.

— Не се занимавайте с мен, Бевил — възрази Водрьой. — Разпътен съм, защото не мога да обуздая плътта си, но поне уважавам това, което е за уважение.

— Аз също много уважавам... майка си. Тя е единствената почтена жена, която познавам. А колкото до ония католици, хугеноти,

паписти, евреи или турци, за мен, драги, всички са едно. За техните спорове ме е грижа толкова, колкото за строшената ми шпора.

— Безбожник! — промърмори Водрьой и направи кръстен знак върху устата си, като се прикри с носната си кърпичка.

— Трябва да знаеш, Бернар — каза капитан Жорж, — че между нас няма толкова запалени учени като нашия магистър Теобалд Волфщайниус. В теологични спорове ние се впускаме малко, но, слава богу, умеем по-добре да прекарваме времето си!

— Може би — отговори Мержи с лека горчивина в гласа, — може би за теб щеше да бъде по-полезно, ако беше слушал внимателно научните трудове на достойния проповедник, чието име току-що спомена.

— Стига за това, братле. По-късно може би ще поговорим пак на тази тема. Зная какво мнение имаш за мене... Но това няма значение... Сега не е време за такива разговори... Аз се смятам за честен човек и един ден ти сам ще се увериш, че е така. Да оставим това, по-добре да помислим как да се забавляваме сега.

Той прокара ръка по челото си, сякаш да пропъди някаква тягостна мисъл.

— Мили братко — промълви тихо Бернар и стисна братовата си ръка.

Жорж също отговори с ръкостискане и двамата братя ускориха крачки, за да се изравнят с другарите си.

Случи се тъй, че минаха край Лувъра тъкмо когато оттам излизаха множество богато облечени придворни. Капитанът и неговите приятели поздравяваха или се прегръщаха с почти всички. Те представяха и младия Мержи, който по този начин само за няколко минути се запозна с голям брой знаменитости от онова време и дори научи и техните прякори (в оная епоха всеки високопоставен човек имаше прякор), както и скандалните истории около тях.

— Виждате ли оня бледия, жълтия? — И младите хора му сочеха един съветник с изпито лице. — Това е монсиньор Petrus de finibus^[5], на френски Пиер Сегие. Тоя човек се справя така добре с всяка предприета работа, че винаги постига целта си. А това е шмекерчето капитанче Торе дьо Монморанси. Ето го и бутилковия архиепископ. Крепи се добре на мулето само когато не е още обядвал. Този пък е един от героите на вашата партия, славният граф дьо Ларошфуко, по

прякор Зелкомразец. Понеже недовижда, в последната война заповядал да покосят с аркебузен огън една злополучна нива, засята със зелки — взел ги за ландскнехти.

За по-малко от четвърт час Мержи научи кой е любовникът на всяка дворцова дама и коя колко дуела е предизвикала. Стана му ясно, че репутацията на всяка жена зависеше от броя на загиналите на дуел заради нея мъже. Така например госпожа дьо Куртавел беше много по-голяма знаменитост от графиня дьо Померанд, тъй като нейният настоящ любовник убил двама свои съперници, а заради бедната графиня бе се състоял един нищо и никакъв дуел, който на всичко отгоре завършил само с леко нараняване.

Една жена с пищна снага привлече вниманието на дьо Мержи. Тя яздеше бяло муле, което един оръженосец водеше, а двама лакеи следваха. Дрехите ѝ по последна мода бяха претрупани с толкова бродерии, че стояха изопнати и корави като дъска. Доколкото можеше да прецени, тая жена сигурно беше красива. Известно е, че в онази епоха дамите излизаха на улицата само с маски. Тя носеше маска от черно кадифе. През малките отвори за очите се виждаха, или по-скоро отгатваха, тъмносини очи и ослепително бяла кожа.

Когато мина край младите благородници, дамата забави хода на мулето и дори погледна с известно внимание младия дьо Мержи, когото виждаше за пръв път. При нейното приближаване перата на всички шапки пометоха земята. Тя грациозно навеждаше глава, за да отговори на многобройните поздравии, които наредените в две редици поклонници ѝ отправяха. Когато вече се отдалечаваше, лек повей на вятъра повдигна края на дългата ѝ копринена рокля и разкри за миг, като светкавица, малка обувка от бяло кадифе и тясна ивица от розов копринен чорап.

— Коя е дамата, на която всички се кланят? — попита Мержи с любопитство.

— Ето го вече влюбен! — извика Бевил. — Впрочем нищо чудно в това! Хугеноти и паписти, всички са влюбени в графиня Диан дьо Тюржи.

— Тя е една от придворните красавици — добави Жорж, — една от най-опасните Цирцеи за нашите млади кавалери. Но, дявол да го вземе, не е крепост, лесна за превземане.

— Колко дуела наброява? — запита със смях Мержи.

— О, тя ги брои на дузини — отвърна барон дьо Водрьой, — но най-любопитното е, че дори сама пожела да се дуелира: повика на дуел по всички правила една придворна дама, която се бе опитала да я засенчи.

— Не може да бъде! — учуди се Мержи.

— Казват, че това не е първият дуел между жени в наше време — отговори Жорж. — Веднаж тя изпрати покана за дуел на Сент-Фоа, призовавайки я на бой до смърт с шпага и дага, и то по риза, като изпечен дуелист.

— Бих искал да съм секундант на някоя от тези дами, за да ги видя по риза — заяви рицарят дьо Ренси.

— А дуелът състоя ли се? — попита Мержи.

— Не — отговори Жорж. — Помириха ги.

— Жорж ги сдобри — каза Водрьой. — По онова време той беше любовник на Сент-Фоа.

— Какво говориш? Не е вярно! — възрази Жорж сдържано.

— Диан дьо Тюржи прилича на Водрьой — рече Бевил. — Бърка някаква каша от вярата и обичаите на времето: от една страна, иска да участва в дуел, нещо, което, струва ми се, е смъртен грях, от друга, слуша по два пъти на ден литургии.

— Не се занимавай с моите литургии! — изръмжа Водрьой.

— Да, тя ходи на църква — забеляза Ренси, — но само за да се покаже без маска.

— Смятам, че много жени само затова ходят на църква — подчерта Мержи, зарадван от случая да се присмее на чуждата религия.

— Същото е и в протестантския храм — забеляза Бевил. — След свършването на проповедта загасяват светлините и тогава там стават разни работи. Ужасно ми се иска да стана лютеран!

— Нима вярвате на всички тези измислици? — презрително запита Бернар.

— Как да не вярвам! Нали малкият Феран, всички го познаваме, ходеше при протестантите в Орлеан, за да се среща със съпругата на един нотариус, прекрасна жена, бога ми! Лигите ми течаха, като го слушах какво разправяше. Нямало къде другаде да се вижда с нея. Добре, че един негов приятел хугенот му съобщил паролата. Пускали

го в храма и можете да си представите как нашият приятел е прекарвал времето си в тъмното.

— Това е невъзможно — каза сухо Бернар.

— Невъзможно ли? Защо?

— Защото никога един протестант няма да падне толкова ниско, че да вкара един папист в храма.

Този отговор предизвика дружен смях.

— Аха! — каза барон дьо Водрьой. — Мислите, че щом човек е хугенот, не може да бъде нито крадец, нито предател, нито любовен посредник?

— Той наистина пада от луната! — закрещя дьо Ренси.

— А пък аз, ако ми се случи да изпратя бележчица на някоя хугенотка, бих се обърнал към нейния проповедник — каза Бевил.

— Сигурно защото сте свикнали да възлагате подобни поръчки на вашите свещеници — отговори Мержи.

— Нашите свещеници... — пламнал от гняв започна Водрьой.

— Стига с тези скучни разправи — намеси се Жорж, като напомни, че всяко възразяване добива обидна острота^[6]. — Да не се занимаваме с всички лицемери от нашата и вашата религия. Предлагам първият, който произнесе думата хугенот, папист, протестант или католик, да бъде наказан с глоба.

— Съгласен! — извика Бевил. — Нека почерпи всички ни с хубавото каорско вино в гостилницата, където отиваме да вечеряме.

Настъпи кратко мълчание.

— Откакто пред Орлеан убиха бедния Ланоа, графиня Тюржи, изглежда, няма явен любовник — опита се Жорж да отвлече приятелите си от теологическите спорове.

— Кой смее да твърди, че в Париж може да се намери жена без любовник! — извика Бевил. — Едно е сигурно: Коменж я държи изкъсо.

— Затова оня хлапак Наварет се отказа — рече Водрьой. — Уплаши се от такъв страшен съперник.

— Значи, Коменж е ревнив? — попита капитанът.

— Ревнив е като тигър — отговори Бевил. — Заявява, че ще убие всеки, който се осмели да се влюби в хубавата графиня. Така че, за да не остане без любовник, тя ще се принуди да вземе Коменж.

— Но кой е този страшен човек? — задавайки въпроса си, Мержи не съзнаваше, че започва да изпитва живо любопитство към всичко, което засягаше отблизо или отдалеч графиня дьо Тюржи.

— Един от нашите най-знаменити дуелисти, от „пристрастените“ — му отговори Ренси. — И понеже вие идвате от провинцията, ще ви обясня какво значи това. „Пристрастеният“ е мъж, галантен до съвършенство, мъж, който се бие, ако плащът на друг докосне неговия плащ, ако някой плюе на четири крачки от него или при всички други все толкова основателни поводи.

— Веднаж — добави Водрьой — Коменж закарал едного в Пре-о-Клер^[7]. Там свалят връхните си дрехи и изваждат сабите. „Ти не си ли Берни от Оверн?“ — запитал Коменж. „Не съм — отговорил другият. — Аз съм Вилкие и съм от Нормандия.“ — „Няма как! — рекъл Коменж. — Взел съм те за друг, но какво да правя, като съм те повикал, трябва да се бием.“ И му светил маслото.

Всички започнаха да разказват за ловкостта и свадливия нрав на Коменж. Темата се оказа неизчерпаема и те разговаряха из целия път до странноприемницата на Мавъра, която се намираше сред една градина вън от града, недалеч от мястото, където в 1564 година бе започнат строежът на замъка Тюйлери. Там Жорж и неговите приятели намериха познати благородници и на масата се събра твърде голяма компания.

Мержи, който се случи до барон Водрьой, забеляза, че сядайки на масата, баронът се прекръсти и тихичко, със затворени очи произнесе някаква особена молитва:

— „Laus Deo, pax vivis, salutem defunctis, et beata viscera virginis Mariae quoe portaverunt aeterni Patris Filium!“^[8]

— Знаете ли латински, господин барон? — запитва Мержи.

— Чухте ли моята молитва?

— Да, но трябва да ви призная, че нищо не разбрах.

— Да ви кажа право, не зная латински, затова и на мене не ми е много ясно какво се говори в тази молитва. Научил съм я от една моя леля, на която много помагала, а откакто я казвам, и аз съм видял само полза от нея.

— Предполагам, че това е католически латински и следователно ние хугенотите не го разбираме.

— Глоба! Глоба! — завикаха едновременно Бевил и капитан Жорж.

Бернар на драго сърце изпълни задължението си и масата се покри с нови бутилки, които не закъсняха да създадат отлично настроение сред цялата компания.

Разговорът бързо се оживи и Бернар използва глъчката, за да поговори с брат си, без да следи какво става наоколо.

Едва при второто ястие тяхното *a parte*^[9] беше нарушено от бурния спор между двама от сътрапезниците.

— Това не е вярно! — крещеше рицарят Ренси.

— Не е вярно ли! — отвърна Водрьой и без това бледото му лице доби мъртвешка бледнина.

— Тя е най-добродетелната, най-непорочната жена! — продължаваше рицарят.

Водрьой се усмихна ехидно и повдигна рамене. Всички приковаха очи в действащите лица на тази сцена, сякаш очакваха резултата от свадата, но не искаха да се намесват.

— За какво става дума, господа, и защо е тази врява? — запита капитан Жорж, готов както винаги да пресече всеки опит да бъде нарушено спокойствието.

— Нашият приятел рицарят твърди — обясни спокойно Бевил, — че Силери, неговата любовница, била най-целомъдрената жена, а нашият приятел Водрьой уверява, че не е и че той може да ни каже нещичко за нея.

Общ смях избухна и още повече разяри Ренси, който мятеше гневни погледи към Водрьой и Бевил.

— Бих могъл да ви покажа някои нейни писма — каза Водрьой.

— Лъжеш, не можеш! — извика Ренси.

— Е добре — каза Водрьой със зловна усмивка, — сега ще прочета пред всички тези господа едно от нейните писма. Те може би познават почерка ѝ не по-зле от мен. Аз наистина нямам претенциите да съм единственият, който получава записчици от нея и се ползува с благоразположението ѝ. Ето и днес дори получих писъмце.

И той бръкна в джоба си, като че ли търсеше писмото.

— Безсрамен лъжец!

Масата беше твърде широка и ръката на барона не можа да достигне седналия насреща противник.

— Ще ти го докажа, и то тъй, че да ти преседне на гърлото — викна той и хвърли върху Ренси една бутилка.

Рицарят избягна удара и като катурна в бързината си стола, изтича да откачи сабята си от стената. Всички скочиха: едни, за да ги разтърват, други, за да се дръпнат по-настрани.

— Спрете, да не сте полудели! — извика Жорж и застана пред барона, който беше по-близо до него. — Нима двама приятели трябва да се бият заради някакво си глупаво женче?

— Една бутилка по главата е равностойна на плесница — отбеляза студено Бевил. — Хайде, рицарю, приятелю мой, изтегли сабята!

— По правилата! По правилата! Направете място — развикаха се всички.

— Ей, Жанд, затвори вратата! — обади се лениво гостилничарят, свикнал на подобни сцени. — Ако мине патрул, тези благородници ще трябва да прекъснат, а това ще увреди и на заведението.

— Нима ще се биете в кръчмата като пияни ландскнехти? — продължи Жорж, желаейки да печели време. — Изчакайте поне до утре.

— Добре, до утре — каза Ренси и понечи да пъхне сабята в ножницата.

— Уплаши се нашето рицарче! — подхвърли Водрьой.

Ренси тутакси изблъска всички пред себе си и се втурна към своя противник. Двамата яростно се нахвърлиха един върху друг. Водрьой обаче бе успял да навие около лявата си ръка една кърпа и ловко отбиваше косите удари; Ренси не бе взел подобни предпазни мерки и още при първите схватки бе ранен в лявата ръка. Биеше се обаче храбро и накрая поиска от своя прислужник да му подаде кинжала. Бевил спря прислужника, като заяви, че щом Водрьой е без кинжал, то и противникът му няма право да си служи с второ оръжие. Приятелите на рицаря възразиха. Размениха се твърде остри думи и двубоят вероятно би се превърнал в общо сбиване, ако Водрьой не бе сложил край, като събори своя противник с един опасен удар в гърдите. Той бързо настъпи с крак сабята на Ренси, за да му попречи да я вземе, и вдигна своята да го довърши. Законите на двубоя позволяваха тази жестокост.

— Врагът е обезоръжен! — изкрещя Жорж и изтръгна сабята от ръцете му.

Раната на рицаря не бе смъртоносна, но той губеше много кръв. Превързаха го криво-ляво с кърпи, а в това време той се смееше принудено и процеди през зъби, че случаят не е ликвидиран.

След малко пристигнаха един свещеник и един хирург, които известно време си оспорваха ранения. Хирургът обаче надделя и нареди да пренесат пациента му до брега на Сена, където го качи на лодка и го отведе в дома му.

Докато едни от слугите отнасяха кървавите кърпи и миеха окървавените плочи на пода, други нареждаха върху масата нови бутилки. Водррой грижливо избърса сабята си, пъкна я в ножницата, прекръсти се, после с невъзмутимо хладнокръвие извади от джоба си едно писмо, помоли за тишина и прочете първия ред, който предизвика гръмогласен смях:

— „Скъпи мой, този досаден рицар, който ме преследва...“

— Да излезем оттук — каза погнусен Мержи на своя брат.

Капитанът го последва. Всички слушаха внимателно писмото и никой не забеляза тяхното излизане.

---

[1] Якимо: Пръстенът е вече мой. Постум: Трудничко ще стигнете до него. Якимо: Съвсем не. Вашата съпруга ще ме улесни. — Шекспир — „Цимбелин“. — Б.пр. ↑

[2] Златна монета, равняваща се на 11 ливри. — Б.пр. ↑

[3] Амбоазкото съзаклятие. Протестантите възнамерявали да отвлекат крал Франсоа II, предшественика на Шарл IX, от замъка при Амбоаз, за да го изтръгнат от влиянието на херцог дьо Гиз. Съзаклятието било замислено да се извърши през 1560 година в самото начало на смутовете, от които по-късно ще произлязат религиозните войни. Не успяло. — Б.пр. ↑

[4] Парпайот — презрително прозвище, с което католиците са наричали протестантите. Употребено за първи път. — Б.пр. ↑

[5] Петър, който постига целта си. — Б.пр. ↑

[6] Израз, взет от Молиер, „Учените жени“, IV действие, III сцена. — Б.пр. ↑

[7] Тогава класическо място за дуели на левия бряг на Сена, срещу Лувъра. — Б.пр. ↑

[8] „Хвала на бога, мир на живите, покой на мършите, блажена да бъде утробата на пречистата Дева Мария, която с носила сина на вечния отец.“ — Б.пр. ↑

[9] Разговор насаме. — Б.пр. ↑

IV ВЕРООТСТЪПНИКЪТ

Don Juan
Quoil tu prends pour de bon
argent ce que
je viens de dire, et tu crois que ma
bouche
etait d'accord avec mon coeur?

Molière
— „Le Festin
de Pierre“^[1]

Капитан Жорж се върна в града със своя брат, когото отведе в жилището си. По пътя те размениха само няколко думи. Току-що наблюдаваната сцена им бе направила тягостно впечатление, което сега отнемаше желанието им да говорят.

Свадата и последвалият, несъобразен с правилата дуел не бяха нещо необикновено за оная епоха. Болезнената чувствителност на аристокрацията довеждаше навред, от единия до другия край на Франция, до твърде зловещи случаи, тъй че по най-груба сметка, при царуването на Анри III и на Анри IV, дуелният бяс бе отнел живота на повече благородници, отколкото десетте години гражданска война.

Жилището на капитана носеше отпечатък на тънък вкус. Погледът на Бернар, свикнал с повече простота, бе привлечен най-напред от копринените завеси на цветя и килимите с крещящи цветове. Влязоха в една стая, която Жорж нарече своя *молитвена*, тъй като по онова време думата будоар още не бе измислена. Един дъбов молитвен стол с прекрасна резба, една мадона, рисувана от италиански художник, и един съд за светена вода, с натопено в него клонче

чимшир, потвърждаваха благочестивото предназначение на тази стая, докато диванът, покрит с черна дамаска, венецианското огледало, един женски портрет, оръжие и музикални инструменти говореха повече или по-малко за светския живот на техния собственик.

Мержи хвърли презрителен поглед към съда и чимшировото клонче, които му напомниха за вероотстъпничеството на неговия брат. Млад прислужник донесе сладко, захаросани бадеми и бяло вино; чаят и кафето не бяха познати още по онова време и виното заместваше всички изискани напитки на нашите прости^[2] прадеди.

С чаша в ръка, Мержи местеше поглед от мадоната до светената вода и от светената вода до молитвения стол. Той въздъхна дълбоко и като погледна брат си, изтегнат безгрижно на дивана, рече:

— Станал си истински папист. Какво ли би казала сега майка ни, ако беше тук?

Изглежда, че тези думи засегнаха болезнено капитана. Той сви гъстите си вежди и махна с ръка, като че искаше да помоли брат си да не говори на тази тема, но Мержи продължи безмилостно:

— Нима си отрекъл нашата семейна вяра от сърце, както си я отрекъл на думи?

— Нашата семейна вяра!... Та тя никога не е била моя вяра... Кой? Аз ли?... Да вярвам в лицемерните проповеди на вашите гъгниви пастори... аз!...

— Разбира се, по-добре е да се вярва в чистилището, в изповедта, в непогрешимостта на папата! По-приятно е да коленичим пред прашните сандали на някой капуцин! Ще дойде време, когато не ще можеш да седнеш на масата, без да кажеш молитвата на барон Водрьой.

— Слушай, Бернар, ненавиждам споровете, особено верските спорове, но трябва рано или късно да се обясним с теб и понеже вече започнахме, нека свършим. Ще ти говоря откровено.

— Значи, ти не вярваш на глупавите измислици на папистите?

Капитанът вдигна рамене и спусна крака на пода, при което една от широките му шпори звънна.

— Паписти! Хугеноти! И при едните, и при другите — суеверие. Аз не мога да вярвам в нещо, което разумът ми сочи като безсмислено. Нашите молебствия и вашите псалми, всичко това са дивотии, едните струват колкото другите. Само че — прибави той, като се усмихна —

понякога в нашите църкви има хубава музика, а при вас — запуши си ушите и бягай.

— Няма що да се каже, превъзходството на твоята вяра е съществено и си заслужава човек да я приеме.

— Не я наричай моя, защото аз вярвам в нея толкова, колкото и в твоята. Откакто се научих да мисля самостоятелно, откакто разумът ми тръгна по свой път...

— Но...

— Не ща проповеди! Зная наизуст какво ще ми кажеш. Аз също си имах надежди, страхове. Мислиш ли, че не съм правил какви ли не усилия, за да запазя щастливите суеверия на моето детство? Прочетох всичко писано от нашите богослови, там търсех утеха срещу съмненията, които ме плашеха, но с това само ги увеличих. С една реч, не можах и не мога да вярвам. Да вярваш, е ценен дар, на мене той бе отказан, но аз за нищо на света не ще се опитам да лиша от него другите.

— Жал ми е за тебе.

— Че какво, и ти си прав... Като протестант, не вярвах на проповедите; като католик, не вярвам в литургията. Ех, дявол да го вземе, нима жестокостите на нашите граждански войни не са достатъчни да изкоренят и най-жилавата вяра?

— Тези жестокости са човешко дело, и то на хора, които изопачиха словото божие.

— Ти повтаряш чужди думи и ще се съгласиш, че аз не мога още да се убедя. Вашия господ аз не разбирам, не мога да го разбера... И ако повярвам в него, то ще бъде, както казва нашият приятел Жодел^[3], условно.

— Щом и двете религии са ти безразлични, защо тогава се отрече от нашата и толкова огорчи семейството и приятелите си?

— Двадесет пъти съм писал на татко, за да му обясня моите основания и да се оправдая, но той хвърля писмата ми в огъня, без да ги отваря, и се отнася с мен като с най-голям престъпник.

— Ние с мама не одобряваме неговата прекалена суровост. Ако не беше заповедта...

— Не знам какво мислят хората за мен. Малко ме интересува! Ще ти изложа мотивите за тази моя постъпка, която сигурно не бих извършил никога повторно...

— Ето на! Винаги съм смятал, че ще се разкаеш.

— Да се разкая! Не, нищо лошо не съм извършил, за да се разкайвам. Когато ти още учеше латински и гръцки в колежа, аз вече бях надянал ризницата, бях препасал бялата^[4] лента и се биех в първите граждански войни. Оня дребосък принц Конде, който стана причина вашата партия да извърши толкова много грешки, точно тоя ваш принц Конде се занимаваше с вашите работи само когато му оставаше свободно време между две любовни похождения. Аз имах връзки с една дама, принцът поиска да му я отстъпя. Отказах, той стана мой смъртен враг. Оттогава си постави за цел да ме измъчва по всевъзможни начини.

*Този малък, тъй прекрасен принц,
който все целува своята мила...*

Посочваше ме на фанатиците от партията като олицетворение на разпуснатост и безверие. Аз имах само една любовница и държах за нея. А колкото се отнася до безбожието... Никому не пречех. Защо трябваше да ми обявява война?

— Никога не съм допускал, че принцът е способен на такава низост.

— Той умря^[5] и вие направихте от него герой. Така става на този свят. Принц дьо Конде имаше качества: умря като храбрец и аз му простих. Но приживе беше всемоушен и щом един беден благородник като мен се осмелеше да му се противопостави, веднага го обявяваше за престъпник.

Капитанът направи няколко крачки из стаята и продължи да говори с глас, пропит от все по-голямо и по-голямо възмущение:

— Върху мене веднага се нахвърлиха всички духовници, всички лъженабожни от войската. Аз не исках да зная нито за техните проповеди, нито за техния лай. Един от приближените на принца, за да му се докара, ме нарече развратник пред всички военачалници. Ударих му плесница, а след това го убих на дуел. В нашата войска всеки ден ставаха най-малко по дванадесет дуела, а генералите си даваха вид, че не забелязват това. За мен обаче направиха изключение и принцът

пожела да ме изложи пред цялата войска за назидание. По молба на всички благородници, и трябва да призная, в това число и на Адмирала, бях опростен. Но омразата на принца не бе утолена. В битката при Жазной командовах отряд стрелци. Бях измежду първите при схватката; ризницата ми бе пробита на две места от куршуми, копие прониза лявата ми ръка — всичко това показваше, че не съм се щадил. Под командата ми бяха останали само около двадесетина бойци, а срещу нас идеше един батальон швейцарци на краля. Принц дьо Конде ми заповядва да се хвърля в атака... Искан да ми даде два отряда райтери... а... той ме нарича страхливец.

Мержи стана и улови ръката на брат си. Капитанът продължи с блеснали от гняв очи, без да престава да се движи из стаята:

— Нарече ме страхливец пред всички покрити със златни доспехи благородници, които само след няколко месеца го изоставиха при Жарнак и той бе убит. Но тогава ми се струваше, че не ми остава нищо друго, освен да умра в боя, и аз се хвърлих срещу швейцарците. Заклех се, че ако съдбата пожелае да остана жив, никога вече няма да вадя шпага в защита на един толкова несправедлив принц. Раниха ме тежко, събориха ме от коня и аз щях да бъда убит, но един от приближените на Анжуйския херцог, Бевил, оня лудньо, с когото вечеряхме, ми спаси живота и ме представи на херцога. Отнесоха се добре с мен. Аз горях от жажда за отмъщение. Приласкаха ме, настояваха да постъпя на служба при моя благодетел, херцог Анжуйски, цитираха ми следния стих: *Omne solum forti patria est, ut piscibus aequor.*^[6]

С възмущение гледах как протестантите викаха чужденци в нашата страна... Но защо да не ти призная единствената причина, която ме накара да приема друга вяра? Искан да си отмъстя и станах католик с надежда да срещна принц дьо Конде на бойното поле и да го убия. Един негодник се наговари да плати и моя дълг. Начинът, по който принцът бе убит, ме накара почти да забравя омразата... Видях го окървавен, даден за поругание на войниците. Изтръгнах трупа от техните ръце и го покрих с плаща си. По това време бях вече свързал съдбата си с католиците. Командовах един ескадрон от тяхната кавалерия, не можех да ги оставя. За щастие направил съм някои услуги на бившите си едновърци. Старал съм се, доколкото ми е било

възможно, да смекча жестокостите на религиозната война и имах щастието да спася живота на неколцина мои бивши другари.

— Оливие дьо Басвил разправя навсякъде, че на тебе дължи живота си.

— И тъй, ето ме сега католик — продължи Жорж с по-спокоен тон. — Религия като всяка друга. С техните черковници човек лесно може да се спогоди. Погледни тази хубава мадона: това е портретът на една италианска куртизанка. Лицемерно набожните се възхищават от моето благочестие и се кръстят пред тази мнима Богородица. Вярвай ми, с тях се оправям по-лесно, отколкото с протестантските пастори. Живея, както си искам, само от време на време правя незначителни отстъпки на тая сган. Ето на! Трябва да се ходи на литургия, ходя понякога да гледам там хубави жени. Трябва да имам изповедник, дявол да го вземе, намерих един славен францисканец, бивш стрелец, кавалерист, който за един луидор ми дава индулгенция, а на туй отгоре се грижи да предава любовните ми писъмца на хубавите си покаянички. Какво ми трябва повече! Да живее литургията!

Мержи не можа да скрие усмивката си.

— Виж — продължи капитанът, — ето и моя часослов.

И той му подхвърли една богато подвързана книга в кадифен калъф, украсен със сребърни закопчалки.

— Този часослов струва колкото вашия молитвеник.

Мержи прочете на гърба на книгата: „Дворцов часослов“.

— Чудесна подвързия — каза той презрително и върна книгата на брат си.

Капитанът я отвори и като се усмихваше, подаде му я пак. Мержи прочете на първата страница: „Повест за преужасния живот на великия Гаргантюа, баща на Пантагрюел, съставена от премъдрия Алкофрибас, който умее да извлича най-същественото“.

— Ето това се казва книга! — смееше се капитанът. — Ценя я повече от всички произведения на теологията в Женевската библиотека.

— Казват, че авторът на тази книга бил човек с големи знания, но не могъл добре да ги оползотвори.

Жорж сви рамене.

— Прочети най-напред книгата, Бернар, после ще говорим.

Мержи взе книгата, помълча и каза:

— Жалко, че едно чувство на мъст, без съмнение законно, те е накарало да предприемеш нещо, за което един ден сигурно ще се разкайваш.

Капитанът наведе глава и се взря в постлания под краката му килим, сякаш много внимателно разглеждаше рисунките.

— Стореното — сторено — продума най-сетне той и като потисна една въздишка, добави с по-весел тон: — Може би някога ще се върна при протестантите. Но стига! Обещай ми, че вече няма да ми говориш за такива досадни неща.

— Надявам се, че собствените ти разсъждения ще сторят повече, отколкото моите думи и съвети.

— Добре, тъй да бъде! А сега да поговорим за тебе. С каква цел идваш в двора?

— Нося препоръчителни писма до Адмирала и се надявам, че той ще благоволи да ме включи в числото на своите приближени, за да взема участие под негова команда в предстоящия поход към Нидерландия.

— Лошо. Не бива един пълен със смелост благородник, който носи шпага, да приема с толкова леко сърце ролята на слуга. Влез като доброволец в кралската гвардия или, ако искаш, в моя кавалерийски отряд. Ще участвуваш в похода, както всички ние, под заповедите на Адмирала, но поне няма да бъдеш ничий слуга.

— Нямам никакво желание да вляза в кралската гвардия. Самата мисъл дори ми вдъхва отвращение. С удоволствие бих постъпил в твоя отряд, но баща ми иска да извърша бойното см кръщение под непосредственото началство на Адмирала.

— Такива сте вие господа хугенотите! Проповядвате съюз, а сте злопаметни повече от нас и държите камък в пазвата.

— Какво?

— Да, да, кралят във вашите очи е бил винаги тиранин, Ахаб, както го наричат вашите пастори. Какво говоря? Не е дори крал, а узурпатор и след Луи XII крал на Франция е Гаспар I.

— Каква плоска шега!

— Впрочем все едно е дали ще бъдеш на служба при стария Гаспар или при херцог дьо Гиз. Дьо Шатийон е велик пълководец и ще те научи да воюваш.

— Враговете му дори го ценят.

— Все пак оня изстрел много му навреди.

— Той доказа своята невинност, пък и целият му живот опровергава подлото убийство на Полтро^[7].

— А ти нали знаеш латинското изречение: Fecit cui profuit.^[8] Без този изстрел Орлеан щеше да бъде превзет.

— В последна сметка католическата войска остана с един човек по-малко, това е всичко.

— Да, но какъв човек! Не си ли чувал никога тези два калпави стиха, напомнящи вашите псалми:

*Догдето последният Гизов човек не умре,
ще има във Франция още по някой Мере.*

— Детински заплахи, нищо повече. Ако аз пък почна да ти изброявам всички престъпления на гизарите, ще стане дълга и широка. Впрочем ако бях крал, ето какво бих сторил, за да възстановя мира във Франция. Ще заповядам да сложат всички Гизи и Шатийони в един здрав кожен чувал и да го завържат добре. След това ще заповядам да окачат на чувала сто хиляди ливри желязо и да го хвърлят в реката, за да не може да се спаси нито един от тях. А не е зле да пъхна и още неколцина други в чувала.

— Добре, че не си крал на Франция.

После разговорът взе по-весел обрат: изоставиха политиката и теологията и се впуснаха да си разказват дребни приключения, преживени от тях след раздялата им. Мержи разказа откровено какво му се бе случило в странноприемницата „Златен лъв“. Брат му се смя от все сърце и дълго го подиграва за загубата на осемнадесетте луидора и за хубавия дорест кон.

От една съседна църква се разнесе камбанен звън.

— Слушай — каза капитанът, — хайде да отидем на вечерня. Убеден съм, че ще ти хареса.

— Благодаря ти, но нямам още никакво намерение да ставам католик.

— Ела, ела, драги, тази вечер ще проповядва брат Любен. Този францисканец прави такива шеги в църквата, че хората винаги се

тълпят да го слушат. Впрочем днес целият двор ще бъде в „Сен-Жак“. Заслужава си да видиш това.

— А графиня дьо Тюржи ще бъде ли там и дали ще си свали маската?

— Сигурно, не може да не бъде! Ако искаш да се наредиш в редицата на поклонниците ѝ, не забравяй след службата да застанеш до вратата на църквата и да ѝ подадеш светена вода. Ето още един от хубавите обреди на католическата вяра. Господи! Колко хубави ръце съм стискал и колко любовни писъмца съм предавал, когато съм предлагал светена вода!

— Не зная, но тая светена вода много ме отвращава, струва ми се, че за нищо на света не бих потопил пръстите си в нея.

Капитанът избухна в силен смях. Двамата братя взеха плащовете си и се отправиха към църквата „Сен-Жак“, където вече се беше събрала знатна и многолюдна тълпа.

---

[1] Дон Жуан: Нима ти вземаш за чиста монета това, което аз току-що казах, и мислиш, че устата ми е в съгласие с моето сърце? — Молиер — „Каменният гост“ — Б.пр. ↑

[2] За Мериме, както за мнозина от романтиците от деветнадесетия век, шестнадесети век е само продължение на Средновековието. — Б.пр. ↑

[3] Етиен Жодел (1532–1573), един от седемте поети на Плеядата. — Б.пр. ↑

[4] Протестантите били възприели този цвят. — Б.пр. ↑

[5] Принц Конде е убит в битката при Жарнак от капитана във войската на херцог Анжуйски, Монтескьо. Убиецът е стрелял с пищов от упор, след като Конде се бил вече предал. — Б.пр. ↑

[6] За храбрия цялата земя е отечество, както за рибата водата. — Б.пр. ↑

[7] Полтро дьо Мере е убил Франсоа дьо Гиз при обсадата на Орлеан. — Б.пр. ↑

[8] Направил го е оня, комуто е било от полза. — Б.пр. ↑

V ПРОПОВЕДТА

*Bien fendu de gueule, beau despecheur
d'Heures, beau desbrideur de messes, beau
descrotteur de vigiles; pour tout dire sommalrement:
vrai moine si oncques en fut, depuis que le monde
moinant moina de moinerie.*

Rabelais^[1]

Когато капитан Жорж и брат му минаваха през църквата, за да намерят удобно място близо до амвона, до слуха им стигна бурен смях, долитащ от сакристията. Влязоха вътре и видяха един едър здравеняк с весело, румено лице, загърнат във францисканско расо, да разговаря оживено с група богато облечени младежи.

— Хайде, чеда мои — казваше той, — побързайте, дамите губят търпение. Дайте ми тема.

— Разкажете ни как дамите мамят съпрузите си — каза един от младежите и по гласа Жорж позна Бевил.

— Богата тема, напълно съм съгласен с вас, млади момко. Но нима бих могъл да добавя нещо към онова, което е казал понтоазкият проповедник, когато извикал: „Сега ще хвърля кепето си върху главата на тая от вас, която е сложила най-много рога на мъжа си.“ След тези думи всички жени в църквата, до една, бързо вдигнали ръце към главите си или се покрили с наметките си, за да избягнат удара.

— О, благочестиви отче! — обади се друг. — Аз дойдох само заради вас. Разкажете ни днес нещо весело, поговорете малко за любовния грях, който сега е толкова на мода.

— На мода! Да, на мода за вас, господа, защото сте едва на двадесет и пет години, но на мене вече ми чукнаха петдесетте. На

моята възраст не се говори вече за любов. Аз забравих какъв беше този грях.

— Не ни се докарвайте, отец Любен, вие и днес можете да говорите на тази тема тъй добре, както и по-рано, добре ви знаем.

— Да, да, поговорете за сладострастието — предложи Бевил. — Всички дами ще се убедят, че сте познавач в тая област.

В отговор на тая шега францисканецът хитро намигна — драго му беше и се гордееше, че му приписват младежки пороци.

— Не, не искам тая тема, защото, ако се покажа твърде строг по този въпрос, дворцовите хубавици няма вече да се изповядват пред мен. А ако говоря по съвест, ще трябва да изтъкна, че човек си обрича душата на вечни мъки, и то за какво... за едно мимолетно удоволствие.

— И тъй... А, ето го и капитана! Хайде, Жорж, измисли тема за проповед. Отец Любен обеща да държи проповед на тема, каквато ние му посочим.

— Да, но побързайте, майка му стара! — каза свещеникът. — Отдавна вече трябваше да съм на амвона.

— Ей богу, отче, вие ругаете не по-зле от краля! — възкликна капитанът.

— Обзалагам се, че когато държи проповедта си, отчето няма да смее да изругае — подхвърли Бевил.

— А защо не, ако ми се доще! — отговори предизвикателно благочестивият отец.

— Залагам десет пистола, че няма да посмеете.

— Десет пистола? Прието!

— Бевил — каза капитанът, — участвувам наполовина в баса.

— Не, не — възрази Бевил. — Искам сам да спечеля парите на честния отец. А ако изпсува, бога ми, не ще съжалявам за моите десет пистола: псувня в устата на един проповедник наистина струва десет пистола.

— Заявявам предварително, че печеля — рече отец Любен. — Ще започна проповедта с ругатня. Е, господа благородници, да не мислите, че като носите шпаги и пера на шапките си, та само вие умеете да псувате? Ще видим!

При тези думи той излезе от сакристията и се изкачи на амвона. В църквата веднага се възцари тишина.

Проповедникът огледа тълпата, струпана около амвона, явно търсейки този, с когото се беше обзаложил. Щом видя Бевил, облегнат на един стълб, точно срещу него, отецът сви вежди, тури ръка на кръста си и гневно и проточено започна:

— Благочестиви братя, вие, дете сте се събрали тук... вашата майка... вашата вяра...

Шепот на изненада и възмущение прекъсна проповедника или по-точно, изпълни паузата, която той преднамерено направи.

— ... Това са силата, смъртта и кръвта на нашия бог отец и на светата Дева, които ни спасиха и избавиха от ада — продължи францисканецът носово, с подчертано набожен глас.

Този път дружен смях попречи на отца да продължи. Бевил измъкна кесията от колана си и силно я раздруса пред очите му, за да покаже, че признава загубения облог.

— И тъй, благочестиви братя — продължи невъзмутимо отец Любен, — доволни сте, нали? Ето ни спасени и избавени от ада. Сигурно си мислите: „Какви хубави думи! Не ни остава нищо друго, освен да скръстим ръце и да блаженствуваме. Няма защо да се боим от огъня на пъкъла. А колкото до огъня на чистилицето, нищо работа — все едно да се опариш на свещ — лекува се, като го намажеш с една дузина литургии. Карай да върви! Да ядем, да пием, да се забавляваме с момичета!“

Ах, какви закоравели грешници сте вие! Ето на що разчитате! Но си правите сметката без кръчмаря, това ви го казва отец Любен.

Вие, господа еретици и безверници хугеноти, изглежда, мислите, въобразявате си, че нашият Спасител се е съгласил да отиде на кръста само за да ви избави от ада? Гледай ти какъв глупак! Да, да, наистина! Излиза, че за такава паплач като вас е пролял той скъпоценната си кръв. Излиза, че трябва, простете за израза, да се хвърлят бисери на прасетата, а то е тъкмо обратното, нашият Спасител хвърли свини на бисерите, защото бисерите са в морето, а нашият Спасител хвърли две хиляди свини в морето. Et ecce impetu abiit totus grex praeseps in mare. [2]

На добър път, господа прасета, дано всички еретици тръгнат подире ви!

Ораторът се изкашля и спря за миг, за да огледа аудиторията и да се наслади на впечатлението, което неговото красноречие

произвеждаше. После продължи:

— И тъй, господа хугеноти, приемете нашата вяра, и то незабавно, иначе... трици да ядете! За вас няма нито спасение, нито избавление от ада. Обърнете, значи, гръб на вашите молитви и извикайте: „Да живее литургията!“

А вие, възлюблени мои братя католици, вече потривате ръце и си облизвате пръстите при мисълта за райското преддверие, нали? Откровено казано, братя мои, пътят от кралския дворец, в който живеете, до рая (дори ако се мине напреко) е по-дълъг, отколкото от градската врата Сен-Лазар до градската врата Сен-Дени.

Силата, смъртта, кръвта на господа бога ви спасиха и избавиха от ада... Да, като ви очистиха от първородния грях, с това съм съгласен. Но пазете се да не ви спипа отново Сатаната, защото, предупреждавам ви: *Circuit quaerens quem devoret.*^[3]

О, възлюблени мои братя! Дяволът е фехтовчик, който може да се справи и с Гранжан, и с Петижан, и с Англичанина. Истина, истина ви казвам, ужасни са неговите атаки.

Защото, щом хвърлим ризката и obuем бухлати гащи, искам да кажа, стигнем на възраст да можем да падаме в *смъртен* грях, негова светлост Сатаната ни призовава за двубой в Пре-о-Клер на живота. Нашите оръжия са светите тайнства. А той носи цял арсенал — това са нашите грехове — оръжия нападателни и едновременно отбранителни.

Сякаш го виждам как пристига на мястото на двубоя. На корема си вместо броня е сложил Чревоугодието. Леността му служи за шпори; на колана му виси Сладострастието, то е опасен меч. Завистта е неговият кинжал; на главата си носи Гордостта, както войникът — железния шлем; в джоба му е Скъперничеството, за да му послужи при нужда; а колкото до Гнева с ругатните и всичко, което той поражда, те са в устата му. От всичко това можете да заключите, че е въоръжен до зъби.

Когато господ даде сигнал за започване, Сатаната не се обръща към нас като благовъзпитан дуелист с такива изрази: „Уважаеми благороднико, готов ли сте?“, а се хвърля върху християнина с наведена глава, без да каже дори: „Пази се!“ Християнин, който забелязва, че ще получи един ритник от Чревоугодието направо в корема, отбива удара с Пости и Молитви.

Тук проповедникът откачи от стената едно разпятие и за по-голяма прегледност започна да го размахва, нападайки и отбранявайки се, както прави учителят по фехтовка с рапирата си, когато иска да демонстрира някоя мъчна хватка.

— Отстъпвайки, Сатаната нанася силен разсичащ удар с Гнева. След това, като прави напад с Лицемерието, удря ни с Гордостта. Християнинът се прикрива най-напред зад Търпението, след това отговаря на Гордостта със Смирение. Ядосан, Сатаната замахва най-напред със Сладострастието, но като вижда, че ударът му е париран от Лишенията, хвърля се стремглаво върху своя противник, препъва го с Леността и му нанася удар с кинжала на Завистта, като същевременно се мъчи да вкара в сърцето му и Скъперничеството. Тогава именно човек трябва да се държи здраво на краката си и да си отваря очите на четири. Трудът ни освобождава от примката на Леността, а Любовта към ближния от кинжала на Завистта — защита много трудна, братя мои. А колкото до удара на Скъперничеството, него можем да отклоним само чрез Милостинята.

Но, благочестиви братя, ако ви нападнат така с мушкане и кълцане, колцина измежду вас ще намерят сили да отбият всичките удари на такъв враг? Виждал съм не един повален боец на земята и знам, че ако тогава не прибегнеш незабавно до Разкаянието, загубен си. С това средство — Разкаянието, по-добре е да си послужим рано, отколкото късно. Вие, царедворците, мислите, че никога не е късно да се каже едно: „Сгреших.“ Уви, братя мои, колко нещастни умиращи искат да кажат: „Сгреших...“ Но гласът им стига само за „сгре“.

И... се прекъсва! Фют! Ето ти една душа, отнесена от дявола — иди я търси.

Отец Любен продължи още известно време да дава воля на своето красноречие. Когато слезе от амвона, един любител на цветистите изрази забеляза, че тази едночасова проповед съдържала тридесет и седем остроумия и безброй много духовитости от рода на цитираните от мене. Проповедникът заслужи еднакво одобренията и ръкоплясканията както на католици, така и на протестанти и остана дълго до амвона, заобиколен от гъста тълпа богомолци, прииждащи от всички отделения на църквата, за да го поздравят.

През време на проповедта Мержи на няколко пъти пита къде е графиня дьо Тюржи; брат му я потърси с очи, но напразно. Хубавата

графиня или не беше дошла на църква, или пък се криеше от своите поклонници в някой тъмен ъгъл.

— Бих искал — говореше Мержи на излизане от църквата, — бих искал всички, които присъствуваха на тази идиотска проповед, да чуят сега задушевната беседа на някой от нашите пастори...

— Ето графиня дьо Тюржи — прошепна капитанът, като стисна ръката му.

Мержи се обърна и видя под тъмния портал да блясва като светкавица разкошно облечена жена. Тя беше подала ръка на светлокос, слабичък, изтънчен младеж с женствено лице, чиито дрехи показваха една може би преднамерена небрежност. Тълпата бързо и уплашено им правеше път. Този млад благородник беше страшният Коменж.

Мержи едва успя да хвърли поглед на графинята. Той не можеше да си представи как изглежда нейното лице и все пак то бе му направило силно впечатление. Коменж обаче никак не му хареса, без да може да си обясни защо. Обзе го негодувание при вида на този хилав наглед човек, който си бе спечелил толкова гръмка слава.

„Ако, не дай боже — помисли той, — графинята се влюби в някого от тия хора, тоя омразен Коменж веднага ще го заколи. Заклел се бил да избие всеки, когото тя хареса.“

И неволно стисна дръжката на шпагата си, но тутакси се засрами от своя порив.

„Какво ме интересува в края на краищата! Не му завиждам за неговото завоевание. Впрочем аз едва видях тая жена.“

Въпреки това от тези мисли му стана тежко на сърцето и през целия път, от църквата до къщата на капитана, той не промълви нито дума.

Намериха вечерята готова. Мержи хапна малко и щом станаха от масата, пожела да се прибере в странноприемницата. Капитанът се съгласи да го пусне само при условие, че на другия ден Бернар ще дойде да се установи окончателно при него.

Не е нужно да се казва, че капитан Жорж снабди брат си с пари, кон и всичко друго, а освен това го заведе при дворцовия шивач и при единствения търговец в града, където благородниците, които държаха да се харесат на дамите, можеха да си купят ръкавици, плисирани яки, скърцащи обувки или обувки с външни езици.

Тъй като навън беше непрогледна нощ, двама прислужници на брат му, въоръжени с пищови и саби, го придружиха до странноприемницата, защото в ония времена след осем часа вечерта улиците на Париж бяха по-опасни, отколкото в наше време пътят от Севиля до Гренада.

---

[1] Цапнат в устата, майстор да претупва Часослова, да чете надве-натри литургия, да извършва през куп за грош вечерната служба, с една дума — истински монах, какъвто някога е съществувал, откакто омонашеният свят съвсем се омонаши. — Рабле. — Б.пр. ↑

[2] И тутакси цялото свинско стадо се хвърли стремглаво в морето. — Б.пр. ↑

[3] Броди наоколо и търси кого да налапа. — Б.пр. ↑

VI ЕДИН ВОДАЧ

*Jocky of Norfolk, be not too bold,
For Dickon thy master is bought
and sold.*

Shakespeare
are — „King
Richard III“^[1]

Бернар дьо Мержи се върна в скромната странноприемница и натъжен погледна остарелите и измърсени мебели. Като сравни стените на тая стая, варосани някога, а сега опушени и потъмнели, с бляскавите копринени тапети на апартамента, откъдето току-що бе излязъл, като си спомни хубавата рисувана мадона и като видя пред себе си на стената една стара икона, в душата му се промъкна нечиста мисъл. Разкош, изящество, благосклонност на дамите, благоволение на краля — всички тези съблазнителни неща Жорж бе успял да постигне с една-единствена дума, единствена дума, съвсем лесна за произнасяне, защото бе достатъчно само да излезе от устата, какво се криеше в дъното на сърцето — никой не питаше. Тозчас в паметта му изникнаха имената на протестанти — вероотстъпници, издигнали се на високи постове. И тъй като дяволът си няма работа, в паметта му изпъкна притчата за блудния син, но с друга поука, а именно, че на един покръстен хугенот ще се зарадват повече, отколкото на правоверния католик.

Такива мисли неволно възникваха в съзнанието му под най-различни форми, обсебваха го и в същото време го отвращаваха. Той взе една женевска библия, принадлежала по-рано на майка му, и се

зачете. Четенето го поуспокои, той остави книгата и преди да заспи, се закле да живее и да умре с вярата на своите родители.

Но въпреки библията и клетвата сънищата му отразиха преживяното през деня. Присъниха му се завеси от пурпурна коприна, златни съдове; после масите се прекатурнаха, светнаха шпаги и кръвта се смеси с течащото вино. След това рисуваната мадона оживя, излезе от рамката и започна да танцува пред него. Той се мъчеше да запомни чертите на лицето ѝ и едва тогава забеляза, че тя носеше черна маска. Но нейните чудни тъмносини очи и двете ивици бяла кожа, които прозираха през отворите на маската... Връзките на маската се развързаха, появи се лик с божествена хубост, но без определени очертания, сякаш нимфа се оглеждаше в неспокойна вода. Неволно той наведе очи, но тозчас пак ги повдигна — сега пред него беше застанал само страшният Коменж с окървавена шпага в ръка.

Бернар стана много рано, нареди да занесат малкото вещи, които носеше със себе си, у брат му и като се отказа да разгледа с него особеностите на града, отиде сам в двореца Шатийон да предаде на Адмирала бащиното си писмо.

Дворът на резиденцията беше задръстен от слуги и коне и Мержи едва си проби път до голямото преддверие, пълно с оръженосци и пажове, които, макар и въоръжени само с шпаги, представляваха внушителна охрана за Адмирала. Облеченият в черно вратар, щом хвърли поглед върху дантелената яка на Мержи и златната верижка, която брат му бе заел за случая, веднага го въведе в салона, където се намираше Адмирала.

Повече от четиридесет души благородници, рицари, протестантски проповедници, всички без шапки, заобикаляха Адмирала и стояха прави в почтителна поза. Самият той беше облечен в твърде скромни дрехи. Имаше висока, малко прегърбена снага и личеше, че умората от войната бе издълбала върху оплешивялото му чело повече бръчки, отколкото възрастта. Дълга бяла брада падаше върху гърдите му. Бузите, и без това хлътнали, сега изглеждаха още по-вдълбани от рана, чийто дълбок белег големите мустаци едва прикриваха: в битката при Монконтур един изстрел от пищов бе пробил бузата му и беше му изкъртил няколко зъба. Лицето на тоя човек изразяваше по-скоро тъга, отколкото строгост. Казваха, че след смъртта на брат му, славния Дандело, никой не го бил виждал да се

усмихва. Стоеше прав, подпрял ръка на масата, отрупана с карти и планове, а над тях се извишаваше една огромна библия in-quarto. Между картите и книгата бяха пръснати зъбочистки, издаващи един навик, за който често му се присмиваха. Зад масата седеше секретар, погълнат в писане на писма, които поднасяше на Адмирала за подпис.

При вида на този велик човек, издигнат в очите на своите едновеци по-високо от краля, защото олицетворяваше и героя, и светеца, Мержи почувствува такова благоговение, че когато се приближи до него, неволно коленичи. Изненадан и леко разсърден от този необикновен израз на почит, Адмирала му направи знак да стане и пое с известна досада писмото, което възторженият младеж му подаде. После погледна герба на печата.

— Писмо от моя стар другар барон дьо Мержи! — възкликна той. — Вие толкова много му приличате, млади момко, че сигурно сте негов син.

— Господине, моят баща би желал, щото напредналата възраст да му позволи да дойде лично да ви поднесе своите почитания.

— Господа — каза високо Колини, след като прочете писмото и се обърна към заобикалящите го, — представям ви сина на барон дьо Мержи. Той е изминал повече от двеста левги, за да се присъедини към нас. Изглежда, че няма да ни липсват доброволци за Фландрия. Господа, желая да приемете като приятел този млад човек. Към неговия баща вие всички изпитвате най-дълбоко уважение.

Тозчас двадесет души прегърнаха Мержи и му предложиха услугите си.

— Били ли сте вече на война, Бернар, приятелю мой? — попита Адмирала. — Чували ли сте изстрел от аркебуза?

Пламнал от смущение, Мержи отговори, че още не е имал щастието да се бие за вярата.

— Радвайте се всъщност, млади момко, че не сте били принуден да проливате кръвта на вашите сънародници — заяви сериозно Колини. — Слава богу — прибави той с въздишка, — гражданската война свърши! Вярата диша и вие сте по-щастлив от нас, защото ще изтеглите шпагата си само срещу враговете на краля и на отечеството.

И като сложи ръка на рамото на младия човек, продължи:

— Убеден съм, че няма да посрамите рода си. Съгласно желанието на вашия баща отначало ще влезете в свитата ми, а когато

се срещнем с испанците, постарайте се да плените едно знаме, и веднага ще станете корнет в моя полк.

— Кълна се — извика решително Мержи, — че още при първата схватка ще стана корнет или баща ми няма да има вече син!

— Отлично, храбри момко, говориш, както говореше някога баща ти.

След това Адмирала извика своя интендант.

— Това е моят интендант Самюел. Ако ти трябва пари за дрехи и въоръжение, обърни се към него.

Интендантът се поклони пред Мержи, който поблагодари и отказа.

— Баща ми и брат ми — каза той — се погрижиха както трябва за моята издръжка.

— Вашият брат?... Същият капитан Жорж дьо Мержи, който още при първите войни се отказа от религията, нали?

Мержи наведе тъжно глава. Устните му беззвучно помръднаха.

— Той е храбър войник — продължи Адмирала. — Но колко струва смелостта без страх от бога? Млади момко, във вашето семейство вие имате образец за следване и един пример за избягване.

— Ще се постарая да подражавам на брат си в славните дела... но без неговата измяна.

— И тъй, Бернар, идвайте често тук и ме считайте за ваш приятел. В Париж нравите са разпуснати и мястото не е много подходящо за вас, но надявам се скоро да ви изтегля оттук, за да ви отведе там, където се печели слава.

Мержи се поклони почтително и се оттегли в кръга, който заобикаляше Адмирала.

— Господа — каза Колини, продължавайки разговора, прекъснат от идването на дьо Мержи, — получавам отвред добри новини. Руанските убийци са наказани...

— Но тулузките съвсем не са — каза един стар проповедник с мрачен и фанатичен израз на лицето.

— Лъжете се, господине. Току-що получих съобщение. Впрочем в Тулуза вече функционира смесена комисия. С всеки изминат ден негово величество ни дава все нови и нови доказателства, че правосъдието е еднакво за всички.

Старият проповедник поклати недоверчиво глава.

Един белобрад старец, облечен в черна кадифена дреха, възкликна:

— Разбира се, че неговото правосъдие е еднакво за всички! Шарл и достойната му майка биха желали с един удар да премахнат и Шатийоните, и Монморансите, и Гизите.

— За краля говорете с повече уважение, господин дьо Бонисан — каза Колини строго. — Нека забравим, нека забравим най-последните ежби. Не бива да се смята, че католиците изпълняват по-ревностно от нас Христовата заповед да прощаваме обидите.

— Кълна се в праха на баща си, за тях това е по-лесно, отколкото за нас — измънка Бонисан. — Не мога току-така да забравя, че двадесет и трима мои родственици бяха измъчвани до смърт.

Докато той произнасяше тези язвителни слова, в салона влезе един старец с доста грохнал вид и неприятно лице, загърнат в сив извехтял плащ, проби си път напред и връчи на Адмирала един подпечатан плик.

— Кой сте вие? — попита Колини, но не разчупи печата.

— Един ваш приятел — с прегракнал глас отговори старикът и веднага напусна салона.

— Тази сутрин видях този човек да излиза от двореца на дьо Гиз — обади се един от благородниците.

— Магьосник — каза друг.

— Отровител — добави трети.

— Херцог дьо Гиз го изпраща да отрови Адмирала.

— Да ме отрови ли? — вдигна рамене Адмирала. — Да ме отрови с писмо!

— Спомнете си за ръкавиците на наварската кралица! — извика Бонисан.

— Не вярвам нито на отравяне с ръкавици, нито на отравяне с писмо. Затова пък вярвам, че херцог дьо Гиз не може да извърши низост.

И той се приготви да отвори писмото, но Бонисан се хвърли върху него, улови ръцете му и изкреця:

— Не го разпечатвайте. Ще вдъхнете смъртна отрова!

Всички се струпаха около Адмирала, който правеше усилие да се освободи от Бонисан.

— Виждам черен пушек да излиза от писмото! — извика един глас.

— Хвърлете го! Хвърлете го! — развикаха се всички.

— Пуснете ме, вие сте луди! — настояваше Адмирала, като се мъчеше да се освободи. И при тази борба писмото падна на земята.

— Самюел, приятелю мой — викна Бонисан, — покажете се добър служител. Отворете този плик и го предайте на вашия господар само след като се уверите, че не съдържа нищо подозрително.

Тази поръчка не се хареса на интенданта. Затова пък Мержи, без да се двоуми, грабна писмото и разчупи печата. В миг около него се образува празно пространство и той остана сам в центъра на кръга — всички се отдръпнаха, сякаш в къщата щеше да избухне бомба. Но не се появи отровен дим, никой дори не кихна. Страшният плик съдържаше само една доста измърсена хартийка, на която бяха написани няколко реда.

Щом опасността мина, смеешком се приближиха най-напред ония, които първи се бяха отстранили.

— Какво означава тази дързост? — извика гневно Адмирала, освобождавайки се най-сетне от прегръдките на Бонисан. — Как така отваряте писмо, адресирано до мен!

— Господин Адмирал, ако случайно това писмо съдържаше някаква хитроумно измислена отрежа, смъртоносна при вдишване, то по-добре да стане жертва едни млад човек като мен, а не вие, чийто живот е толкова ценен за защита на вярата.

Шепот на възхищение се разнесе около Мержи. Трогнат, Колини му стисна ръка и като помълча малко, ласкаво каза:

— Понеже и без това разпечата писмото, прочета ни поне какво пише в него.

Мержи прочете следното:

На запад небето е заляно от кърваво зарево. Звезди изчезнаха от небосвода и огнени шпаги се появиха във въздуха. Трябва човек да е сляп, за да не разбере какво предсказва всичко това. Гаспар! Препаша шпагата си, надени шпорите, ако ли не, след няколко дни гаргите ще кълват месата ти.

— Той нарича гарги гизарите — рече Бонисан. — Споменал е птица, чието име започва със същата буква.

Адмирала презрително вдигна рамене, присъстващите запазиха мълчание. Но личеше, че предсказанието, бе направило впечатление на всички.

— Колко хора се занимават в този град с такива глупости! — заяви студено Колини. — Някои казват, че имало вече десет хиляди безделници в Париж, които живеели само с тоя занаят — да предсказват бъдещето.

— Все пак, какъвто и да е, съветът не бива да се пренебрегва — забеляза един капитан от пехотата. — Херцог дьо Гиз публично е заявявал, че няма да заспи спокойно, докато не забие шпагата си в корема ви.

— Толкова лесно е за един убиец да стигне до вас! — добави Бонисан. — На ваше място, преди да отида в Лувъра, бих обличал ризница.

— Хайде, хайде, приятелю — отвърна Адмирала, — убийците не нападат такива стари воители като нас. Боят се от нас повече, отколкото ние от тях.

После той заговори за похода във Фландрия и за състоянието на верските дела. Няколко души му предадоха просби до краля, Адмирала ги приемаше радушно, за всекиго намираще любезна дума. Когато часовникът удари десет, Колини поиска да му донесат шапката и ръкавиците; време беше да отиде в Лувъра. Някои от присъстващите се сбогуваха с него, но болшинството го последваха, за да му служат едновременно за свита и охрана.

---

[1] Не бъди така високомерен, Джон Норфолк, защото твоят господар Дик е купен и предаден. — Шекспир — „Крал Ричард III“ — Б.пр. ↑

VII

ЕДИН ВОДАЧ

(ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Щом видя брат си, капитанът още отдалеч му извика:

— Е, видя ли Гаспар? Как те прие?

— С доброта, която никога не ще забравя.

— Много се радвам.

— О, Жорж, какъв човек!...

— Какъв човек! Човек като човек. Малко по-амбициозен и малко по-търпелив от моя лакей, само че с разлика в произхода. Имал е късмет, че се е родил дьо Шатийон.

— Да не би произходът му да го е обучил във военното изкуство и да е направил от него първия пълководец на нашето време?

— Без съмнение не, макар че неговите достойнства не можаха да попречат да бъде винаги бит. Хайде да оставим това. Днес ти видя Адмирала, това е чудесно. Кому каквото се полага, а пък и ти така трябваше да започнеш — с поклон пред господин дьо Шатийон. А сега... искаш ли да дойдеш утре на лов? Там ще те представя на един човек, когото също си струва труда да видиш. Говоря за Шарл, краля на Франция.

— Да взема участие в кралски лов!

— Разбира се, и там ще видиш най-хубавите дворцови дами и най-хубавите дворцови коне. Сборният пункт е в Мадридския замък^[1] и ние трябва да бъдем там рано сутринта. Ще ти дам моя сив кон на бели петна и ти гарантирам, че няма да има нужда да го пришпорваш — той не изостава от кучетата.

Влезе прислужник и предаде на Мержи писмо, което един от пажовете на краля току-що бе донесъл. Бернар го отвори и се изненада не по-малко от брат си, когато намери в плика кралска грамота за производството му в чин корнет. Документът бе съставен по всички формалности и на него висеше кралския печат.

— Гледай ти! — възкликна Жорж. — Съвсем неочаквано благоволение. Но как така, дявол да го вземе, Шарл IX, който въобще не знае, че съществуващ, ти изпраца тази грамота и те произвежда корнет?

— Мисля, че за това съм задължен на Адмирала — каза Мержи.

И разказа на брат си случката с тайнственото писмо, което той тъй смело бе отворил. Капитанът се смя много на завършека на приключението и беше безпощаден в шегите си.

---

[1] Построен от Франсоа I в околностите на Париж (сега Булонската гора). — Б.пр. ↑

VIII

ДИАЛОГ МЕЖДУ ЧИТАТЕЛЯ И АВТОРА

— Ах, господин автор, какъв прекрасен случай ви се удаде да рисувате портрети! И то какви портрети! Сега ще ни отведете в Мадридския замък, сред кралския двор. Двор за чудо и приказ! Ще ни покажете този франко-италиански двор, нали? Запознайте ни последователно с няколко ярки характера. Колко неща ще научим! И колко интересен ще бъде денят, прекаран между толкова забележителни личности!

— Уви, господин читателю, какви неща искате от мен? Бих желал да притежавам дарбата да напиша историята на Франция. Тогава няма да е необходимо да съчинявам. Но кажете, защо искате да ви представя хора, на които не се полага роля в моя роман?

— Грешите много, че не им отреждате роля във вашия роман. Как така! Отнасяте ме в 1572 година, а искате да отминете портретите на толкова видни личности! Хайде, няма защо да се двоумите, започвайте. Аз ще ви кажа първото изречение: „Вратата на салона се отвори и на прага се появи...“

— Но, господин читателю, Мадридският замък имаше не един салон, а салони...

— Е добре! „Голямата зала беше пълна с народ...“ и т.н., „сред тълпата човек можеше да забележи...“ и т.н.

— Какво ви се иска да забележи човек?

— Дявол да го вземе! *Primo*^[1], Шарл IX.

— *Secundo*^[2]?

— Спрете! Опишете най-напред неговия костюм, после външността и накрая нравствения му облик. Такъв е днес отпъканият път за всеки съставител на романи.

— Костюмът на Шарл IX ли? Облечен беше като ловец и на врата си бе провесил голям рог.

— Много накратко.

— А колкото до външността му... Почакайте малко... Бога ми, по-добре идете в музея „Ангулем“, там ще видите бюста му. Намира се във втората зала, номер 98.

— Но, господин автор, аз живея в провинцията. Нима искате да отида в Париж само за да видя бюста на Шарл IX?

— Добре тогава! Представете си един строен млад човек с глава, малко потънала в раменете. Той протяга врат и подава несръчно челото си напред. Носът му е големичък. Устните тънки, дълги, горната твърде издадена. Блед е, големите му зелени очи никога не поглеждат лицето, с което говори. Впрочем в погледа му не е написана думата „Вартоломеева нощ“ или нещо подобно. Съвсем не. Само че изражението му е по-скоро тъпо и неспокойно, отколкото твърдо и сурово. Бихте добили ясна представа за това лице, ако си въобразите как някой млад англичанин влиза сам в обширен салон, където всички вече са насядали. Той преминава покрай редица нагиздени жени, които веднага млъкват. Закача роклята на една от тях, блъсва стола на друга и с голяма мъка стига до домакинята, но чак тогава забелязва, че на слизане от колата ръкавът му е обърсал колелото и се е изплескал с кал. Не може да не сте виждали такива изплашени лица. Може би дори вие самият сте се упражнявали пред огледалото, преди светският живот да изработи у вас самоувереността, необходима за появяването ви в салон.

— А Катерина Медичи?

— Катерина Медичи ли? Дявол да го вземе, дори не се сетих за нея. Мисля, че повече няма да напиша името ѝ. Тя е едра жена, още твърде сочна и, както казват, добре запазена за възрастта си, с голям нос. Държи устните си свити като човек, който чувства първите пристъпи на морска болест. Очите ѝ са полузатворени, непрекъснато се прозява, гласът ѝ е равен, произнася с един и същи тон: „О, кой ще ме отърве от тази отвратителна беарнезка?“ и: „Мадлен, дайте мляко със захар на моето неаполитанско куче.“

— Добре, но все пак накарайте я да каже нещо по-забележително. Тя наскоро отрови Жана Д'Албре, така поне се мълви, и това трябва да ѝ проличи.

— Съвсем не, защото, ако проличи, къде ще остане нейното прословуто притворство? И после, сведенията ми са точни, този ден тя не е говорила за нищо друго, освен за времето.

— А Анри IV? А Маргарита Наварска? Покажете ни Анри смелчагата, любезния и най-вече добрия човек. Нека Маргарита мушне в ръцете на някой паж любовно писъмце, а Анри от своя страна да стисне ръката на някоя от придворните дами на Катерина.

— Що се отнася до Анри IV, то никой не би могъл да познае в тогавашното лекомислено момче героя и бъдещия крал на Франция. Майка му е умряла само преди петнадесет дни, а той вече е успял да я забрави. Погълнат е от безконечен разговор с един от гончиите по въпроса за следите на елена, който се готвят да гонят. Искам да ви избавя от подобно четиво, особено ако, както предполагам, не сте ловец.

— А Маргарита?

— Тя тогава е била малко неразположена и останала в стаята си.

— Намерили сте начин да се отървете и от нея. А херцог Анжуйски? А принц дьо Конде? Ами херцог дьо Гиз? А Таван, Рец, Ларошфуко, Телини, Торе, Мерю и още толкова други?

— Бога ми, вие ги познавате по-добре от мен. Затова аз ще ви говоря за моя приятел дьо Мержи.

— Виждам, че във вашия роман не ще намеря онова, което търся.

— Боя се, че е така.

---

[1] Първо. — Б.пр. ↑

[2] Второ. — Б.пр. ↑

IX РЪКАВИЦАТА

*Cayo se un escarpin de la derecha
Mano, que de la izquierda importa
росо,
A la senora Blanca, y amor loco
A dos fidalgos disparo la flecha
Lope de
Verga —
„Elguante de
Dona Blanca“^[1]*

Целият кралски двор се беше настанил в Мадридския замък. Кралицата — майка, заобиколена от своите придворни дами, очакваше в стаята си краля на закуска, преди той да възседне коня за лов. А кралят, последван от принцовете, бавно минаваше през салона, където се бяха събрали мъжете, които трябваше да го придружат в лова. Той слушаше разсеяно какво му говорят царедворците и често им отговаряше рязко. Когато мина край двамата братя, капитанът коленичи пред него и му представи новия корнет. Мержи направи дълбок поклон и благодари на негово величество за честта, която бе получил, преди да я е заслужил.

— За вас ми говори моят скъп побачим Адмирала. Вие сте брат на капитан Жорж, нали?

— Да, господарю.

— Католик или хугенот?

— Господарю, аз съм протестант.

— Питам само от любопитство, защото, дявол взел го, никак не се интересувам каква вяра изповядват моите предани служители.

Като произнесе тези паметни думи, кралят влезе при майка си, кралицата.

Тутакси салонът се изпълни с цял рояк жени, сякаш изпратени, за да забавляват господата. Ще говоря само за една от красавиците при този двор, където имаше такова изобилие от хубавици. Искам да разкажа за графиня дьо Тюржи, която ще играе голяма роля в тая история. Тя беше облечена в костюм на амазонка, лек и същевременно изящен, и още не беше сложила своята маска. Черните смолисти коси изглеждаха още по-черни около ослепително бялото лице, чиято бледнина беше съвсем равномерна. Нейните извити, леко склучени вежди му придаваха израз на твърдост или по-скоро на гордост, без да отнемат нещо от общото очарование на чертите. При пръв поглед в големите ѝ сини очи се четеше само високомерие и пренебрежение. Но щом разговорът се оживеше, зениците се разширяваха като зеници на котка, в очите ѝ пламваше огън и тогава дори самонадеяният, обигран кавалер трудно издържаше на нейното обаяние.

— Графиня дьо Тюржи! Колко е прекрасна днес! — шепнеха придворните. И всеки се буташе напред, за да я види по-добре. Мержи, попаднал случайно на пътя ѝ, бе до такава степен поразен от нейната хубост, че остана като прикован и можа да се отдръпне, за да ѝ стори път едва когато широките ѝ копринени ръкави докоснаха дрехата му.

Тя забеляза, може би с удоволствие, неговото вълнение и благоволи да втренчи за миг хубавите си очи в очите на младия момък, който веднага сведе поглед, а бузите му се покриха със силна руменина. Графинята се усмихна и минавайки, изпусна пред него едната си ръкавица, но нашият герой, застанал като истукан, не беше на себе си, та не се и сети да я вдигне. Тозчас един светлокос младеж (това беше самият Коменж), който стоеше зад Мержи, го блъсна грубо, мина пред него, взе ръкавицата и като я целуна почтително, подаде я на графиня Тюржи. Без да му благодари, графинята се обърна към Мержи и го изгледа с унищожавашо презрение. После, като забеляза до него капитан Жорж, каза високо:

— Капитане, откъде дойде този хлапак? Ако се съди по неговата любезност, сигурно е хугенот.

Дружен смях окончателно смути нещастния Бернар.

— Това е моят брат, госпожо — отговори Жорж, като снижи глас.
— В Париж е едва от три дни и, честна дума, не е по-несръчен,

отколкото беше Ланоа, преди да се заемете вие с възпитанието му.

Графинята леко се изчерви.

— Капитане, това е жестока лъжа. За мъртвите не бива да се говори лошо. Подайте ми ръката си, трябва да ви съобщя нещо от страна на една жена, която не е много доволна от вас.

Капитанът учтиво пое ръката ѝ и я поведе към един отдалечен прозорец, но отправяйки се нататък, графинята се обърна още веднъж и погледна Бернар.

Мержи стоеше все още като замаян от появяването на хубавата графиня и гореше от желание да я гледа, но не смееше да вдигне очи, когато почувствува, че някой го потупа леко по рамото. Обърна се и видя барон дьо Водрьой. Баронът го улови под ръка и го отведе малко настрана, за да могат, както се изрази той, да си поговорят на спокойствие.

— Драги приятелю — започна баронът, — вие сте съвсем нов тук и вероятно не знаете още как трябва да постъпвате.

Мержи го погледна учудено.

— Вашият брат сега е зает и не може да ви даде съвет. Ако разрешите, аз ще го заместя.

— Не разбирам, господине, какво...

— Вас ви оскърбиха сериозно и като гледах загрижения ви вид, реших, че обмисляте по какъв начин да си отмъстите.

— Да си отмъстя? На кого? — попита Мержи, като се изчерви чак до ушите.

— Та нали онова хлапе Коменж ей сега ви блъсна грубо? Целият двор видя и очаква, че няма да оставите така работата.

— Но — отговори Мержи — в една зала, където има толкова народ, никак не е чудно някой да ме блъсне неволно.

— Господин дьо Мержи, нямам честта да ви бъда близък, но с вашия брат сме големи приятели и той може да ви потвърди, че аз, според силите си, изпълнявам Христовата заповед — да забравяме обидите. Не бих желал да ви натопявам в лоша кавга, но смятам за свой дълг да ви кажа, че Коменж не ви блъсна по *невнимание*. Той ви блъсна, защото искаше да ви оскърби. Но дори да не беше ви блъснал, пак ви обиди, тъй като, вдигайки от земята ръкавицата на Тюржи, той си присвои едно право, което принадлежеше само вам. Ръкавицата бе във вашите крака, ergo само вие имахте право да я вдигнете и да я

предадете... Впрочем обърнете се и вижте в дъното на залата как Коменж ви сочи с пръст и ви се подиграва.

Мержи се обърна и видя Коменж, заобиколен от пет-шест младежи. Той смеешком разказваше нещо, което те, изглежда, слушаха с любопитство. Нищо не показваше, че в тази малка компания става дума за Бернар, но съветите на неговия доброжелател го изпълниха със силен гняв.

— Ще го намеря след лова — каза той — и ще разбера от него...

— Никога не отлагайте едно мъдро решение. Освен това, ако повикате противника си веднага след обидата, по-малко ще обидите господа бога, отколкото ако го направите, след като поразмислите. Да повикате някого на дуел в момент на силно раздражение, не е голямо прегрешение, ще ви се прости, но ако направите това после, то ще бъде само за да не изпаднете в много по-голям грях, а именно — да измените на думата си. Но аз забравям, че говоря на протестант. Както и да е, уговорете незабавно среща с него. Аз ще ви свържа веднага.

— Надявам се, че той няма да откаже да ми се извини.

— Колкото до това, драги приятелю, не се заблуждавайте. Коменж никога досега не е казал: „Виновен съм.“ Впрочем той е твърде благовъзпитан човек и ще ви даде удовлетворение.

Мержи направи усилие да успокои вълнението си и да си придаде безразличен вид.

— Щом ме е обидил — заяви той, — дължи ми удовлетворение. Аз ще съумея да го изискам.

— Чудесно, юначе. Радвам се на вашата смелост, защото вие не може да не знаете, че Коменж е една от най-добрите шпаги на Франция. Честна дума, господинът добре владее оръжието. Вземал е уроци при Брамбила в Рим и дори дяволът не иска да се бие с него.

Говорейки така, Водрьой внимателно наблюдаваше леко побледнялото лице на Мержи. Младият човек обаче беше поразвълнуван от обидата, отколкото да е уплашен от нейните последици.

— Много бих искал да ви стана секундант, но освен дето утре ще се причестявам, трябва да се бия с дьо Ренси, а нямам право да вадя шпага, преди да свърша дуела с него.

— Благодаря ви, господине. Ако стигнем до крайност, брат ми ще бъде мой секундант.

— Капитанът е отличен познавач в тази област. Междувременно ще ви доведе Коменж, за да се обясните с него.

Мержи се поклони, обърна се към стената и се зае да обмисля изразите, с които трябваше да предизвика Коменж, стараяйки се наред с това да придаде на лицето си съответно изражение.

Предизвикателството трябваше да се отпрати с известна грациозност, а тя, както и много други неща, се придобива с навика. Нашият герой за първи път се сблъскваше с такъв случай и следователно изпитваше известно затруднение. В този момент обаче той се боеше по-малко от шпагата, отколкото, да не би да каже нещо неподходящо за един благородник. Едва бе успял да измисли една решителна, но едновременно с това учтива фраза, когато барон дьо Водрьой отново го бутна по рамото и той веднага я забрави.

Държейки шпагата си в ръка, Коменж се поклони с подигравателна учтивост и попита с мазен глас:

— Пожелали сте да говорите с мене, господине.

Гневът тласна кръвта в главата на Мержи. Той отговори незабавно, и то с глас, чиято твърдост учуди и самия него:

— Вие се държахте към мен нахално и аз очаквам удовлетворение от вас.

Водрьой одобрително кимна с глава. Коменж се изправи и като сложи юмрука си на кръста, държане, строго изисквано в подобни случаи, каза натъртено:

— Вие сте *ищец*, господине, и аз като *ответник* имам право да избира оръжието.

— Изберете каквото желаете.

Коменж си даде вид, че размишлява.

— Мечът е добро оръжие, но раните от него обезобразяват лицето, а на нашата възраст — каза той, като се усмихна — не е приятно да се явяваме пред възлюбените си с широк белег през лицето. Рапирата прави само малка дупка, но е достатъчна. — И той пак се усмихна: — И тъй, избирам рапира и дага.

— Отлично — отвърна Мержи и понечи да си тръгне.

— Един момент! — извика Водрьой. — Забравихте да уговорите времето и мястото на срещата.

— Всички от двора се бият в Пре-о-Клер — каза Коменж, — но ако господинът предпочита друго място...

— В Пре-о-Клер, добре.

— Колкото до часа... По причини, известни само на мене... аз не ще стана преди осем. Разбирате, нали?... Тая нощ няма да спя у дома си и ще мога да дойда в Пре-о-Клер към девет часа.

— И тъй, в девет.

Като отмести очи, Мержи забеляза, че графиня дьо Тюржи е съвсем наблизко. Тя беше се разделила с брат му, който сега говореше с друга дама. От само себе си се разбира, че като видя прекрасната виновница за тази неприятна случка, нашият герой придаде на лицето си важно и престорено безгрижно изражение.

— Модата от известно време насам е да се излиза на дуел с червени панталони — каза Водрьой. — Ако случайно нямате, ще ви изпратя едни. Кръвта не личи по тях, по-чисто е.

— Според мене това е детинщина — отговори Коменж.

Мержи се усмихна принудено.

— И тъй, приятели — рече барон Водрьой, който се чувствуваше като риба във вода, — сега остава само да се разберете за секундантите и третите лица на вашата среща.

— Господинът е нов в двора — заявя Коменж — и вероятно ще му бъде трудно да намери трето лице. Следователно аз ще направя отстъпка и ще се задоволя само с един секундант.

С известно усилие Мержи разтегна устните си в усмивка.

— Това е връх на учтивостта — каза баронът. — И наистина цяло удоволствие е да имаш работа с толкова стоворчив човек като господин дьо Коменж.

— Тъй като ви трябва рапира със същата дължина като моята — продължи Коменж, — препоръчвам ви Лоран, от магазина „Солей Д’Ор“, улица дьо ла Феронри. Той е най-добрият оръжеен майстор в града. Кажете му, че ви изпращам аз, и той ще ви услужи добре.

При тези думи Коменж се обърна кръгом и с подчертано спокойствие се върна при младежите, с които преди малко бе се разделил.

— Поздравявам ви, господин Бернар — каза Водрьой. — Добре се справихте. Малко е да се каже добре — просто отлично! Коменж не е свикнал да му с говори така. От него се страхуват като от огъня, особено откакто уби грамадния Каниак, защото със Сен Мишел, когото уби преди два месеца, не си спечели голяма слава. Сен-Мишел не беше

от най-опитните, докато Каниак беше свалил вече пет или шест други благородници, без дори да получи и най-малкото одрасване. Обучавал го е Борели в Неапол и се говореше, че предсмъртния си час Лансак му предал тайната на своя удар, с който извършил толкова много пакости. Вярно е — продължи баронът, сякаш говорейки на себе си, — че Каниак бе ограбил църквата в Оксер и бе разхвърля по земята нафора, затова никак не е чудно, че господ го наказва.

Всички тези подробности никак не интересуваха Мержи, но боейки се да не би у Водрьой да се породи оскърбителната мисъл, че е малодушен, той се сметна задължен да продължи разговора.

— За щастие — каза Бернар, — аз не съм ограбил църква и никога през живота си не съм докосвал нафора. Така че за мене опасността е по-малка.

— Трябва да ви дам още един съвет. Когато кръстосате оръжие с Коменж, внимавайте много добре при неговите финти, една от тях коства живота на капитан Томазо. Коменж извика, че върхът на сабята му се е счупил. Тогава Томазо, в очакване на сечащ удар, вдигна своята шпага над главата си, но шпагата на Коменж се оказа цяла-целеничка и се заби в гърдите на Томазо до дръжката, защото Томазо не очакваше такъв удар и не беше се покрил... Но вие ще си служите с рапири, а то не е толкова опасно.

— Ще направя каквото мога.

— Да. И ето още какво. Изберете си дага с много здрав щит — има голямо значение за парирането. Виждате ли тази рана на лявата ми ръка? Получих я, защото бях излязъл веднъж без дага. Бяхме се скарали с младия Талар и понеже бях без дага, едва не загубих лявата си ръка.

— А той беше ли ранен? — попита Мержи разсеяно.

— Аз го убих, но благодарение на обета, който бях дал на моя патрон свети Морис. Вземете си също така бельо и превръзки, не е излишно. Човек невинаги пада веднага мъртъв. Добре ще е също да сложите рапирата си върху олтара по време на литургията... Впрочем вие сте протестант... И още нещо. Не мислете, че уронвате честта си, ако отстъпвате. Напротив, оставете го той да напада. Ще се умори, ще се задъха, а вие избирате удобен момент — внезапен удар в гърдите и вашият човек е повален.

Баронът сигурно би продължил още дълго да дава все такива полезни съвети, ако не бяха се разнесли силни звуци на рог, които известяваха, че кралят ще се качва на коня си. Вратата към покоите на кралицата се отвори и техни величества в ловни костюми се упътиха към стълбището.

Капитан Жорж се раздели със своята дама, върна се при брат си и като го потупа по рамото, весело каза:

— Върви ти на тебе, немирнико! Виж го ти тоя мамин син с котешките мустачки! Стига само да се покаже, и всички жени почват да лудеят по него. Знаеш ли, че хубавата графиня четвърт час само за тебе ми говори? Хайде, по-смело! През време на лова гледай да си все около нея, бъди колкото можеш по-изискан. Но, дявол да го вземе, какво ти е? Да не си болен? Лицето ти се е удължило като на протестантски пастор, когото ще качват на кладата. Хайде, развесели се.

— Нямам особено желание да присъствувам на лова и бих искал...

— Ако не отидете на лова, Коменж ще помисли, че вие се страхувате — прошепна му барон Водрьой.

— Да вървим — рече Бернар, като прекара ръка по пламналото си чело. Той разсъди, че е по-разумно да изчака края на лова и тогава да довери на Жорж случилото се.

„Какъв срам! — мина му през ума. — Ами ако госпожа дьо Тюржи помисли, че се боя, ако допусне, че мисълта за предстоящия дуел ми е развалила удоволствието от лова!“

---

[1] На сеньора Бланка падна ръкавицата, дали от дясната или от лявата ръка — не е важно, но безумният амур двама идалго порази със своята стрела. — Лопе де Вега — „Ръкавицата на Дона Бланка“. — Б.пр. ↑

Х ЛОВЪТ

The very butcher of a silk button, a duellist, a duellist, a gentleman of the very first house, — of the first and second cause: Ah, the immortal passado, the punta reverso.

Shakespeare —
„Romeo and Juliet“^[1]

Из двора на замъка се суетяха множество богато облечени дами и кавалери, възседнали великолепни коне. Звукът на ловните тръби, лаят на кучетата, шумните шеги на ездачите, цялата тази врява, тъй приятно за ухото на ловеца, беше непоносима за всяко друго човешко ухо.

Мержи вървеше машинално след брат си из двора и без да знае как, се озова до красавицата графиня. Тя вече с маска на лицето, беше яхнала буен андалуски кон, който биеше с крак и нетърпеливо хапеше мундщука си. Но и на този кон, който би погълнал изцяло вниманието на всеки обикновен ездач, графинята, изглежда, се чувствуваше така удобно, като да седеше в кресло у дома си.

Капитан Жорж се приближи под предлог да затегне юздата на андалуския кон.

— Ето брат ми — обърна се той към ездачката полугласно, но все пак достатъчно високо, за да го чуе Бернар. — Бъдете по-ласкава с горкото момче, то не е на себе си от оня ден, когато ви видя в Лувъра.

— Забравих името му — отговори тя доста рязко. — Как се казва?

— Бернар. Забележете, госпожо, че неговата лента има същия цвят като вашите панделки.

— Знае ли да язди?

— Сама ще прецените.

Капитанът се поклони и побърза да отиде при една от почетните дами на кралицата, която той от известно време ухажваше. Като се приведе леко от седлото и улови с ръка юздата на нейния кон, Жорж скоро забрави брат си и неговата хубава, горда спътница.

— И тъй, вие се познавате с Коменж, господин дьо Мержи? — попита госпожа дьо Тюржи.

— Кой, аз ли, госпожо?... Много малко — измънка той.

— Но преди малко говорехте с него!

— За първи път.

— Мисля, че съм отгатнала какво му казахте.

И очите ѝ под маската сякаш искаха да стигнат до дъното на душата му.

Една дама се приближи до графинята и я заговори за голямо облекчение на Мержи, който се чувствуваше крайно затруднен от този разговор. Въпреки това продължи да язди редом с графинята, без да си дава ясна сметка защо. Може би искаше да подразни Коменж, който го наблюдаваше отдалеч.

Излязоха от двора на замъка. Подгониха един елен, който навлезе в гората, и цялата група се спусна след него. Мержи забеляза не без учудване с каква ловкост госпожа дьо Тюржи направляваше своя кон и как безстрашно преодоляваше препятствията по пътя си. Мержи яздеше отличен арабски кон и само благодарение на това не изостана назад. За голямо негово огорчение обаче граф дьо Коменж, чийто кон беше не по-лош от неговия, също препускаше до графинята и въпреки бързината на неудържимия галоп, въпреки че следеше лова с голямо внимание, той често се обръщаше към амазонката, а Мержи мълчаливо завиждаше на леснината, на непринудеността и преди всичко на уменията му да води лек, приятен разговор, който, ако съдеше по собственото си огорчение, беше твърде забавен за графинята. И тъй, за двамата съперници, въодушевени от благородно съревнование, нямаше нито достатъчно високи плетове, нито достатъчно широки ровове и много пъти те рискуваха да си счупят вратовете.

Внезапно графинята се откъсна от групата и навлезе в една алея, отделяща се под прав ъгъл от тая, по която галопираха кралят и неговата свита.

— Какво правите? — викна Коменж. — Вие се отклонявате. Не чувате ли отсам рога и кучетата?

— Добре де. Тръгнете по оная алея. Кой ви спира?

Коменж не отговори нищо и я последва, Мержи също и когато навлязоха няколкостотин крачки навътре, графинята забави своя кои. Коменж от дясната ѝ страна и Мержи от лявата веднага направиха същото.

— Имате превъзходен боен кон, господин дьо Мержи — обади се Коменж. — Дори не се е изпотил.

— Това е арабски кон, брат ми го е купил от един испанец. Раняван е със сабя при Монконтур, ето и белега.

— Ходили ли сте на война? — обърна се графинята към Мержи.

— Не, госпожо.

— Значи, никога не са ви ранявали с аркебуз?

— Не, госпожо.

— Нито от сабя?

— Също не.

На Мержи се стори, че тя се усмихва. Коменж насмешливо мръдна мустаци.

— Нищо не украсява тъй добре един млад благородник както хубавата рана — каза той. — Какво ще кажете, госпожо?

— Да, ако е спечелена славно.

— Какво разбирате под „спечелена славно“?

— Раната носи слава, когато е получена на бойното поле, а при дуел раните са нещо съвсем друго. В мене те пораждат само презрение.

— Аха, изглежда, че господин дьо Мержи е водил разговор с вас преди лова.

— Не — отговори сухо графинята.

Мержи доближи с коня си до Коменж.

— Господине — каза му той съвсем тихо, — настигнем ли групата, веднага можем да се отделим на някоя полянка и там бих могъл да ви докажа, че не съм предприемал нищо, за да избягна срещата си с вас.

Коменж го изгледа с поглед, в който се долавяше някаква смесица от съжаление и доволство.

— Отлично, искам да вярвам това, което казвате, но колкото до предложението, не мога да го приема. Та ние не се сме слуги, за да се

бием сами! Нашите приятели, които трябва да присъствуват, не ще ни простят, задето не сме ги дочакали.

— Както ви е угодно, господине — отвърна Мержи и отново настигна госпожа дьо Тюржи, чийто кон бе отминал малко напред.

Графинята яздеше с наведена глава и изглеждаше погълната от своите мисли. Без да продумат, тримата стигнаха до една пресечка, където алеята завършваше.

— Не е ли рог това, дето се чува? — запита Коменж.

— Струва ми се, че звуците идват от младата гора вляво — каза Мержи.

— Да, да, това е рогът. Сега съм напълно сигурен. Мога дори да кажа, че е болонски рог. Да пукна, ако не е рогът на моя приятел Помпинян. Няма да повярвате, господин дьо Мержи, каква голяма разлика има между един болонски рог и тия, които нашите жалки парижки занаятчии изработват.

— Тоя се чува отдалеч.

— И какъв тон! Каква плътност! Щом го чуят, кучетата веднага забравят, че са тичали десет левги. Откровено казано, хубаво работят само в Италия и във Фландрия. Какво ще кажете за тази валонска яка? Много добре отива на ловен костюм, нали? Аз имам твърди яки и плисирани якички за бал, но тази, колкото и простичка да е, да не мислите, че могат да я извезят в Париж? И дума да не става. Пратиха ми я от Бреда. Ако искате, ще поръчам на един приятел във Фландрия да изпрати и на вас... Ах, да!... — И той избухна в смях. — Колко съм разсеян, боже мой! Съвсем забравих!

Графинята спря коня си.

— Коменж, групата е пред нас и от свирнята на рога личи, че са застигнали елена.

— Струва ми се, че сте права, хубава госпожо.

— А не искате ли да присъствувате на неговото залавяне?

— Разбира се, иначе славата ни на ловци и на ездаци ще пропадне.

— В такъв случай трябва да се побърза.

— Да. Конете ни си отдъхнаха вече. Дайте знак за тръгване.

— Аз съм уморена и ще остана тук. Господин дьо Мержи ще ми прави компания. Хайде тръгвайте.

— Но...

— Има ли нужда да повтарям? Потегляйте!

Коменж не мръдна от мястото си. Кръв нахлу в лицето му. Той гледаше със страшен поглед ту Мержи, ту графинята.

— Госпожа дьо Тюржи желае да води разговор насаме! — каза той със зловна усмивка.

Графинята посочи с ръка горичката, откъдето долитаха звуците на рога, и направи с края на пръстите си едно твърде красноречиво движение. Коменж обаче все още не изглеждаше склонен да остави бойното поле във властта на своя съперник.

— Изглежда, че с вас трябва да се говори ясно. Оставете ни сами, господин дьо Коменж, вашето присъствие ми досажда. Сега разбирате ли?

— Напълно, госпожо — отговори той разярен. И понижавайки глас, добави: — А колкото до това салонно гълъбче... няма да може дълго време да ви забавлява. Сбогом, господин дьо Мержи, довиждане!

Той произнесе последните думи натъртено и като пришпори коня си, препусна в галоп. Конят на графинята се опита да направи същото, но тя го овладя и мълчаливо потегли ходом, като от време на време повдигаше глава и поглеждаше Мержи, сякаш се канеше да му заговори, но бързо обръщаше очи, смутена, че не знае как да започне.

Мержи се почувствува задължен пръв да поведе разговора.

— Аз съм извънредно горд, госпожо, от предпочитанието, което ми засвидетелствувахте.

— Господин Бернар... владее ли добре сабята?

— Да, госпожо — отговори той учуден.

— Но искам да кажа добре... много добре?

— Достатъчно за един благородник, но без съмнение зле за професионален учител по фехтовка.

— У нас обаче благородниците владеят оръжието по-добре от професионалните майстори.

— Действително. Чувам да се говори, че много от тях губят във фехтовалните зали ценно време, което биха могли да използват по-добре другояче.

— По-добре ли?

— Да, разбира се. Нима не е по-добре човек да разговаря с дамите, отколкото да се облива в пот някъде из фехтовалните зали? —

отвърна той с усмивка.

— Кажете ми, често ли сте се били на дуел?

— Слава богу, нито веднъж, госпожо! Но защо ми поставяте тези въпроси?

— Научете за ваше сведение, че никога не бива да се пита една жена защо прави това или онова. Така поне постъпват добре възпитаните благородници.

— Ще се съобразявам с това, госпожо — каза Мержи, като се усмихна и се поклони дълбоко чак до врата на коня си.

— Тогава... как ще се справите утре?

— Защо утре?

— Да, да, не се преструвайте на учуден.

— Госпожо...

— Отговорете, аз зная всичко. Отговорете! — викна тя и с царствено движение протегна ръка. Пръстите ѝ докоснаха ръкава на Мержи и това го накара да потръпне.

— Ще сторя каквото мога — каза той.

— Вашият отговор ми харесва. Това не е отговор нито на подлец, нито на професионален убиец. Трябва обаче да знаете, че още в началото ще имате работа с един много опасен противник.

— Какво да се прави? Ще бъда без съмнение твърде затруднен, както и сега съм затруднен — прибави той с усмивка. — Аз никога не съм виждал други жени, освен селянки, а ето че още в началото се озовах насаме с най-прекрасната дама на френския двор.

— Да говорим сериозно. Коменж е първата сабя на този двор, който гъмжи от убийци. Той е крал на „пристрастените“.

— Така казват.

— Е тогава, не се ли тревожите?

— Повтарям, ще направя каквото мога. Когато човек има добра сабя и най-вече божията помощ, не бива никога да се отчайва.

— Божията помощ!... — прекъсна го тя презрително. — Нали сте хугенот, господин дьо Мержи?

— Да, госпожо — отговори младият човек сериозно. На този въпрос той винаги отговаряше сериозно.

— Следователно вие сте изложен на по-голяма опасност от всеки друг.

— Защо?

— Да изложиш на опасност живота си, е нищо, но вие излагате нещо повече — душата си.

— Вие разсъждавате, госпожо, с представите на вашата вяра. Моите представи са по-успокоителни.

— Играете опасна игра. Залагате на зар. В случай на загуба, а загубата е неизбежна, чакат ви вечните мъки на ада.

— За мене и така, и така е лошо, защото, ако умра утре като католик, то значи да умра, извършвайки *смъртен грях*.

— Съвсем не е така, разликата е голяма! — извика тя, раздразнена, че Мержи ѝ противопоставя един довод, взет от собствената ѝ религия. — Нашите богослови ще ви обяснят, че...

— О, разбира се, те всичко обясняват, госпожо. Дори се осмеляват да променят евангелието според собствените си приумици. Например...

— Да оставим това. Не можеш да заговориш с хугенот, без той да започне да цитира светото писание.

— То е, защото ние четем светото писание, а при вас дори и проповедниците не го познават. Но да говорим за друго. Как мислите, дали са заловили вече елена?

— Значи, много държите на религията си?

— Сега вие започвате, госпожо.

— Смятате, че тя е правилна?

— Нещо повече, вярвам дори, че е най-правилната, единствено правилната. Иначе бих я променил.

— А ето че вашият брат я промени.

— Той имаше свои основания да стане католик. Аз имам моите да остана протестант.

— Ах, колко всички са вироглави и глухи за гласа на разума! — извика тя разгневена.

— Утре ще вали дъжд — каза Мержи, като погледна към небето.

— Господин дьо Мержи, приятелските ми чувства към вашия брат, както и опасността, на която се излагате, всичко това ме кара да се интересувам за вас.

Той се поклонил почитателно.

— Вие, еретиците, не вярвате ли на реликвите?

Мержи се усмихна.

— И смятате ли, че ще се оскверните, ако ги докоснете? — продължи тя. — Бихте ли отказали да носите някоя реликва, както правим ние, римските католици?

— Този обичай ни се струва, на нас, протестантите, най-малкото съвсем безполезен.

— Слушайте. Веднаж един мой братовчед окачи на шията на ловното си куче една реликва. След това от дванадесет крачки разстояние гръмна срещу него с аркебузата си, напълнена с едри сачми.

— И кучето падна?

— Нито една сачма не го докосна.

— Чудесно! Бих искал да имам такава реликва.

— Наистина ли? И ще я носите?

— Без съмнение. Щом реликвата е спасила кучето, то с още по-голямо основание... Но един момент, нали един еретик струва повече, отколкото кучето... имам пред вид кучето на някой католик естествено.

Без да го слуша, госпожа дьо Тюржи бързо разкопча горните копчета на корсажа си и свали от гърдите си малък златен медальон, завързан с черна панделка.

— Вземете — рече тя. — Обещахте ми да го носите. Някой ден ще ми го върнете.

— Разбира се, ако мога.

— Но слушайте, ще го пазите, нали?... Не светотатствувайте! Ще го пазите най-грижливо.

— Щом е от вас, госпожо!

Тя му подаде медальона, който той взе и окачи на шията си.

— Един католик би целунал ръката, която му дава този свят талисман.

Мержи улови ръката ѝ и поиска да я поднесе към устните си.

— Не, не, късно е вече.

— Размислете добре. Може би никога вече не ще ми се удаде такова щастие!

— Свалете ръкавицата ми — каза тя и му протегна ръка.

Сваляйки ръкавицата ѝ, той почувствува лек натиск и запечата огнена целувка върху тази красива, бяла ръка.

— Господин Бернар — с развълнуван глас каза графинята, — ще упорствувате ли докрай, нищо ли не може да ви разчувствува? Няма ли

да станете католик най-после заради мен?

— Не зная — отговори той със смях. — Помолете ме повече, по-дълго. Но едно е сигурно, че никой друг, освен вас не би успял да стори това.

— Кажете ми откровено... Ако някоя жена... която би съумяла... Тя не продължи.

— Която би съумяла?...

— Да. Дали... Любовта например?... Но бъдете откровен! Говорете сериозно с мен...

— Сериозно?

И той се опита отново да улови ръката ѝ.

— Да. Любовта към жена от друго вероизповедание. Тази любов не би ли ви накарала да преминете в нашата вяра?... Бог си служи с всички средства.

— Искате да ви отговоря прямо и сериозно?

— Настоявам.

Навел глава, Мержи се колебаеше. Всъщност търсеше уклончив отговор. Госпожа дьо Тюржи му даваше аванси, които той съвсем не мислеше да отхвърля. От друга страна, в дворцова среда се намираще само от няколко часа и неговата съвест на провинциалист беше още ужасно взискателна.

— Чуйте рога! Убиват елена! — извика внезапно графинята. Тя не дочака този толкова труден отговор, шибна коня и препусна в галоп.

Мержи я последва, без да получи от нея нито дума, нито поглед.

След малко настигнаха ловната група.

Еленът най-напред се беше вмъкнал в едно блато, откъдето дълго се мъчиха да го изкарат. Мнозина ездачи слязоха от конете и въоръжени с дълги пръти, принудиха бедното животно да се впусне отново в бяг. Студената вода обаче бе изчерпала силите му. Еленът излезе от блатото запъхтян, с изплезен език, и започна да подскача неравномерно. А кучетата, напротив, сякаш удвоиха своята ярост. Еленът побяга малко, но усети, че няма да може да се измъкне чрез бяг и като направи последно усилие, опря се до един огромен дъб и храбро обърна рогата си срещу кучетата. Първите, които се нахвърлиха върху него, отхвъркнаха изтърбушени. Един кон, блъснат силно, падна на земята заедно със своя ездач. Сега вече хора, коне, кучета станаха по-

предпазливи и образуваха широк кръг около елена и никой не смееше да се доближи до страшните му рога.

Кралят с ловджийски нож в ръка слезе пъргаво от коня си, ловко заобиколи дъба и е един замах преряза крака на елена. Животното издаде стон и веднага се строполи на земята. В същия миг двадесет кучета се хвърлиха отгоре му. Захапаха го за гърлото, за муцуната, за езика и го държаха тъй, че да не може да мръдне. Едри сълзи се ронеха от очите му.

— Да се приближат дамите! — викна кралят.

Дамите се приближиха; почти всички бяха слезли от конете си.

— На, парпайот! — рече кралят и заби ножа си в хълбока на елена, като го завъртя в раната, за да я разшири. Обилна кръв бликна и изпръска лицето, ръцете и дрехите на краля.

„Парпайот“ беше презрително прозвище, с което често пъти католиците назоваваха калвинистите. Тази дума и начинът, по който бе употребена, не допаднаха на мнозина от присъстващите, но други посрещнаха всичко това с ръкопляскания.

— Кралят заприлича на касапин — заяви доста високо и с погнуса младият Телини, зет на адмирал Колини.

Намериха се доброжелатели, изобилствуващи най-вече в кралските дворове, които не пропуснаха да занесат тези думи на монарха и той не ги забрави.

Кралският двор погледа как кучетата разкъсват вътрешностите на елена и след като се наслади на приятното зрелище, потегли обратно за Париж. По пътя Беркар разказа на брат си, че Коменж го е оскърбил и че той го е извикал на дуел. Съветите и упреците бяха безполезни и капитанът се задоволи да обещае, че ще го придружи на следния ден.

---

[1] Той е истински секач на копринени копчета, дуелист, дуелист аристократ от знатен род — при пръв и втори повод. Ах безсмъртно *passado, punto riverso!* — Шекспир — „Ромео и Жулиета“ — Б.пр. ↑

XI

„ПРИСТРАСТЕНИЯТ“ И ПРЕ-О-КЛЕР

*For one of us must yield his breath
Ere from the field on foot we flee.*

The duel
of Stuart and
Wharton^[1]

Въпреки умората от лова Мержи прекара буден голяма част от нощта. Мяташе се в леглото, обхванат от силна треска, а въображението му работеше отчаяно. Рояк мисли, маловажни и дори чужди на предстоящото събитие, обсаждаха и смущаваха съзнанието му. Неведнъж му минаваше през ума, че тази треска е само начало на тежка болест, която ще избухне след малко и ще го прикове на легло. Какво ще стане тогава с неговата чест? Какво ще кажат хората? Какво ще кажат най-вече госпожа дъо Тюржи и Коменж? Всичко би дал да ускори определения за двубоя час!

За щастие при изгрев-слънце почувствува как кръвта му се успокоява и започна да мисли с по-малко вълнение за предстоящата среща. Облече се спокойно и дори прояви известно старание към тоалета си. Представи си как прекрасната графиня идва на мястото на дуела и го заварва леко ранен; превързва го със собствените си ръце и не крие вече любовта си към него. Часовникът на Лувъра удари осем и прекъсна мислите му. Почти в същия миг брат му влезе в стаята.

Дълбока тъга беше се отпечатала на лицето му. Личеше, че и той не бе прекарал по-добре нощта. Въпреки това насили се да си придаде вид на човек в добро настроение и дори се усмихна, подавайки ръка на Бернар.

— Ето рапира и дага с щит — рече той. — И рапирата, и дагата са от Луно в Толедо. Провери да не би рапирата да е тежка за тебе.

И хвърли една дълга сабя и една дага върху леглото на Мержи.

Мержи изтегли сабята, огъна я, погледна върха и остана доволен. След това насочи вниманието си върху дагата: ефесът бе надупчен на безброй много места, всички тези дупчици имаха предназначението да спрат върха на сабята на противника и да я задържат, тъй че да не може да я изтегли лесно оттам.

— Мисля, че с такива превъзходни оръжия ще мога добре да се отбранявам — забеляза той.

После показа талисмана, получен от госпожа дьо Тюржи, скрит на гърдите му, и каза усмихнато:

— На всичко отгоре имам и талисман. Той предпазва по-добре, отколкото ризница.

— Откъде имаш тази играчка?

— Отгатни.

В суетността си да покаже, че има успех пред дамите, той забрави за момент и Коменж, и голата сабя пред себе си.

— Бас държа, че ти го е дала онази безразсъдна графиня. Дяволите да я вземат и нея, и кутийката й!

— А ти знаеш ли, че тя ми даде този талисман нарочно, за да ме пази днес?

— По-добре щеше да стори да не сваля ръкавиците си и да не показва навред хубавата си бяла ръка!

— Пазил ме бог! — каза Бернар, като се изчерви цял. — Аз не вярвам в тези папистки реликви, но ако трябва днес да погина, искам тя да знае, че съм паднал с нейния залог на гърдите.

— Каква суетност! — възкликна капитанът, като повдигна рамене.

— Ето и едно писмо за майка ми — промълви Бернар и гласът му слабо трепна.

Жорж го пое мълчаливо, приближи се до масата, отвори една малка библия и се зачете, за да прикрие смущението си, докато брат му довършваше облеклото си и завързваше панделките, които изобилствуваха тогава по дрехите.

Щом отвори библията, Жорж попадна на следните думи, написани от ръката на майка му:

На първи май 1547 година се роди моят син Бернар. Господи, води го по твоите пътища! Господи, пази го от всяко зло!

Той силно прехапа устни и хвърли книгата на масата. Бернар забеляза това движение и помисли, че в главата на брат му е влязла някаква богопротивна мисъл. Той вдигна библията с почит, сложи я отново във везаното калъфче и благоговейно я постави в шкафа.

— Това е мамината библия — рече той.

Капитанът крачеше из стаята, без да продума.

— Не е ли време да тръгваме? — попита Мержи, като закопчаваше колана на сабята си.

— Не още. Имаме време да закусим.

Седнаха пред маса, отрупана с най-разнообразни сладки, и като прибавка към тях — голяма сребърна кана с вино. Докато закусваха, те дълго и с престорен интерес обсъждаха качествата на виното и го сравняваха с другите вина от избата на капитана. И единият, и другият се мъчеха да скрият зад този безсмислен разговор истинските си чувства.

Пръв стана капитанът.

— Да тръгваме — каза той и гласът му прозвуча дрезгаво.

После нахлупи шапката си до очи и се спусна по стълбите.

Пресякоха Сена с лодка. Лодкарят, отгатнал по лицата им защо отиват в Пре-о-Клер, прояви особена любезност и размахвайки силно греблата, разказа най-подробно как миналия месец двама благородници, единият от които бил граф дьо Коменж, му направили честта да наемат лодката му, за да се бият на нея на спокойствие, без страх, че някой ще им попречи. Противникът на господин дьо Коменж, чието име той за съжаление не знаел, бил нанизан като на шиш, а на това отгоре бил прекатурен в реката, откъдето лодкарят не могъл да го извади.

С пристигането си на отвъдния бряг забелязаха друга лодка с двама мъже, която преминаваше реката на около стотина крачки подолу.

— Това са те — каза капитанът. — Стой тук! — И се затече към лодката, в която седяха Коменж и виконт дьо Бевил.

— Е, ето те и тебе! — извика Бевил. — Кого ще убива днес Коменж, тебе или брат ти?

При тези суми той се засмя и го прегърна.

Капитанът и Коменж официално се поздравиха.

— Господине — обърна се капитанът към Коменж, щом се освободи от прегръдките на Бевил, — мисля, че е мой дълг да направя още едно усилие, за да предотвратя гибелните последици на една свада, която не произлиза от мотиви, засягащи честта. Уверен съм, че и моят приятел (той посочи Бевил) ще присъедини усилията си към моите.

Бевил направи отрицателна гримаса.

— Брат ми е твърде млад — продължи Жорж, — няма известност и боен опит, принуден е следователно да проявява по-голяма чувствителност от всеки друг. Вие, господине, напротив, сте си създали вече слава и вашата чест само ще спечели, ако благоволите да признаете пред господин дьо Бевил и пред мен, че по невнимание...

Коменж избухна в силен смях.

— Шегувате ли се, драги капитане, или мислите, че съм човек, който може да остави любовницата си в такъв ранен час... да мине Сена, и то само за да дойде да поиска извинение от един сополанко?

— Вие забравяте, господине, че този, за когото говорите, е мой брат и по този начин оскърбявате...

— Ако ще да е и ваш баща, не искам да зная. Пет пари не давам за цялото ви семейство.

— В такъв случай, господине, с ваше разрешение, ще имате работа с цялото семейство. И тъй като аз съм по-големият, бъдете любезен да започнете с мен.

— Извинете, господин капитан, дължен съм, съобразно правилата на дуела, да се бия първо с лицето, което по-напред ме е извикало на дуел. Вашият брат има *неотменимо* право, както казват в съда. Когато свърша с него, ще бъда на ваше разположение.

— Свършено правилно! — извика Бевил. — И аз от своя страна няма да допусна своеволие.

Учуден от дългия разговор, Мержи тръгна полека към тях и се приближи точно в момента, когато брат му обсипваше Коменж с ругатни, дори го наричаше страхливец, а Коменж отговаряше с невъзмутимо хладнокръвие:

— След господин брат ви ще се заема с вас.

Мержи улови брат си за ръката.

— Жорж — рече той, — хубава услуга ми правиш! Би ли желал аз да ти върна със същото? — После се обърна към Коменж: — Господине, аз съм на ваше разположение. Почваме, когато пожелаете.

— Още сега — заяви Коменж.

— Чудесно, драги мой — извика Бевил, като стисна ръката на Мержи. — Ако днес върху мене не легне печалният дълг да те погребат тук, то ти ще отидеш далеч, моето момче.

Коменж свали дрехата си и развърза панделките на обувките си. С това искаше да покаже, че няма намерение да отстъпва. Такава беше модата сред професионалните дуелисти. Мержи и Бевил направиха същото. Само капитанът не бе свалил дори плаща си.

— Но какво правиш, Жорж, приятелю мой? — запита Бевил. — Не знаеш ли, че ще трябва да се биеш с мен? Ние не сме от тия секунданти, които стоят със скръстени ръце, докато приятелите им се бият; за нас важат андалуските обичаи.

Капитанът повдигна рамене.

— Да не мислиш, че се шегувам? Честна дума, трябва да се биеш с мен. Да ме вземат дяволите, ако не се биеш.

— Ти си луд и на всичко отгоре си и глупак — заяви хладно капитанът.

— Поврага! За тези две думи ти или ще се биеш, или ще ме принудиш да...

И той вдигна шпагата си, както беше в ножницата, сякаш искаше да удари Жорж.

— Аха, настояваш! Добре тогава! — каза капитанът и за миг остана по риза.

С особена грациозност Коменж замахна само веднъж с шпагата си и ножницата изхвъркна на двадесет крачки. Бевил поиска да направи същото, но шпагата му остана наполовина в ножницата, нещо, което се смяташе едновременно за несръчност и за лошо предзнаменование. Двамата братя изтеглиха шпагите си не с толкова показност, но и те хвърлиха ножниците, за да не им пречат. Всеки застана пред своя противник, с гола шпага в дясната ръка и с дага в лявата. Четирите шпаги се кръстосаха едновременно.

Пръв нападна Жорж и приложи хватката, наречена от тогавашните италиански учители *liscio di spada è cavare alla vita*, която се състоеше в това: по-силният да нападне по-слабия, да отблъсне шпагата и да я избие от ръката му. Шпагата изхвъркна от ръката на Бевил и Жорж опря върха на своята шпага върху гърдите му, но вместо да го пронизе, спокойно наведе оръжието си.

— Не можеш да се мериш с мене — рече той. — Да прекъснем и не чакай да кипна.

Бевил гледаше побледнял опряната до гърдите му сабя на Жорж. Малко смутен, той му подаде ръка, после двамата забиха шпагите си в земята и започнаха да наблюдават с най-голямо внимание главните действащи лица на сцената.

Мержи беше храбър и хладнокръвен. Познаваше доста добре правилата на фехтовката, а физически превъзхождаше Коменж, който, изглежда, се чувствуваше уморен от бурно прекараната нощ. Известно време Бернар се ограничаваше да парира извънредно предпазливо и нападаше само когато Коменж се придвижваше много напред, като насочваше върха на шпагата си към лицето му, а с дагата бранеше гърдите си. Тази неочаквана съпротива раздразни Коменж. Той пребледня. У такъв храбрец бледнината показва само силен гняв. Той яростно удвои атаките си. При един напад повдигна с изумителна ловкост шпагата на Мержи и неминуемо щеше да го пронизе, ако не бе му попречило едно обстоятелство, което се оказа истинско чудо и което отклони удара: върхът на шпагата му срещна гладката повърхност на златния медальон, хлъзна се и се отклони. Вместо да пробие гърдите, шпагата разкъса само кожата и като мина успоредно на петото ребро, излезе на три пръста оттам, където беше влязла. Преди още Коменж да успее да измъкне оръжието си, Мержи замахна с дагата и я заби с такава сила в главата му, че сам загуби равновесие и падна. Коменж се строполи върху него: секундантите помислиха, че и двамата са мъртви.

Мержи тозчас скочи на крака и първото му движение бе да вдигне изпуснатата при падането шпага. Коменж не мърдаше. Бевил го повдигна. Лицето на Коменж плуваше в кръв. След като го избърса с кърпата си, Бевил видя, че дагата бе минала през окото. Приятелят му бе мъртъв, тъй като вероятно стоманата бе стигнала до мозъка.

Мержи гледаше трупа с невиждащи очи.

— Ти си ранен, Бернар — извика капитанът и се спусна към брат си.

— Ранен ли? — попита Мержи. Едва тогава забеляза окървавената си риза.

— Дребна работа. Шпагата се е хлъзнала. — Капитанът избърса кръвта със своята кърпичка и поиска кърпата на Бевил, за да превърже раната. Бевил пусна трупа на тревата и веднага му я подаде заедно с кърпата на Коменж, която извади от неговата дреха.

— Боже помози! Ама че удар! Каква ръка имате, приятелю! Дяволска работа! Какво ще кажат всички господа „пристрастени“ в Париж, ако от провинцията им идват такива храбреци като вас? Кажете ми, моля ви се, колко дуела сте имали досега?

— Уви! — отговори Мержи. — Това е първият. Но, за бога, защо не помогнете на вашия приятел?

— Каква ти помощ! Вие така го наредихте, че той вече няма нужда от нищо. Острието е проникнало чак до мозъка и ударът е бил толкова уверен и толкова силен, че... Погледнете веждите и бузата му — щитът на дагата се е отпечатаал върху тях като на восък.

Мержи се разтрепери. Едри сълзи се зарониха по бузите му.

Бевил вдигна дагата и заразглежда внимателно нарезите ѝ, изпълнени с кръв.

— Хубава свещ трябва да запали малкият брат на Коменж на това оръжие. Ей тая чудна дага го прави наследник на огромно състояние.

— Да си вървим... Отведи ме оттук — промълви Мержи с отпаднал глас и улови брат си под ръка.

— Не се измъчвай — каза Жорж, като му помагаше да облече дрехата си. — В края на краищата тоя мъртвец не заслужава особено съжаление.

— Бедни Коменж! — възкликна Бевил. — Само като си помисля, че падна убит от един начинаещ, ти, който си се бил сто пъти досега! Бедни Коменж!

Така завърши надгробното му слово.

И като хвърли последен поглед върху покойния си приятел, Бевил съзря часовника му, който по тогавашния обичай висеше на шията му.

— Фу, дяволе! — рече баронът. — Нямах вече нужда да знаеш колко е часът. — И той свали часовника и го тури в джоба си,

разсъждавайки гласно, че братът на Коменж и без това ще бъде много богат, а пък на него му се иска да запази някакъв спомен от приятеля си.

И тъй като двамата братя се отдалечаваха, Бевил им викна, бързайки да навлече дрехата си:

— Чакайте ме! Ей, господин дьо Мержи, забравихте си дагата! Гледайте да не я загубите.

Той избърса острието на дагата в ризата на мъртвия и изтича да настигне младия дуелист.

— Утешете се, драги — говореше баронът, като влизаше в лодката. — Не правете такава жална физиономия. Послушайте ме, вместо да се вайкате, идете при любовницата си още днес, преди да си отидете у дома, и се потрудете така, че след девет месеца да върнете на републиката един гражданин в замяна на този, който ѝ отнехте. По такъв начин светът нищо няма да загуби по ваша вина. Давай, лодкарю, греби, ако искаш да спечелиш една пистола. Идат насам хора с алебарди. Това са стражари от кулата Нел, а ние не искаме да имаме работа с тях.

---

[1] Защото един от нас трябва да предаде богу дух, преди да сме побягнали от полесражението. — Дуел между Стюърт и Уъртън. — Б.пр. ↑

XII

БЯЛАТА МАГИЯ

Cette nuit j'ai songe de poisson mort et d'oeufs casses, et j'ai appris du seigneur Anaxarque que les oeufs casses et le poisson mort signifient malencontre.

Molière — „Les Amants magnifiques“^[1]

Въоръжените с алебарди мъже бяха едно отделение войници от нощната стража. Те се навъртаха постоянно около Пре-о-Клер, за да могат да се намесят в свадите, които най-често се решаваха на това класическо място за дуели. Както обикновено, войниците се движеха твърде бавно и гледаха да пристигнат на мястото, когато всичко бъде свършено. Действително опитите им да въдворят мир се посрещаха в повечето случаи твърде зле. Колко пъти настървените противници прекъсваха смъртния двубой и дружно нападаха стражата, която се опитваше да ги раздели! Ето защо задачата на патрула се ограничаваше обикновено до това — да даде помощ на ранените или да вдигне трупове. Този път на стрелците предстоеше да изпълнят само второто задължение и те се справиха с него по обичая си — тоест след като грижливо изпразниха джобовете на нещастния Коменж, си поделиха дрехите му.

— Драги приятелю — обърна се Бевил към Мержи, — моят съвет е да ви заведат колкото е възможно по-тайно при хирурга Амброаз Паре — от него по-опитен да зашива рани и да намества счупени кости няма. По-голям еретик е от самия Калвин, но тъй добре си знае работата, че и най-ревностните католици търсят помощ от него. Единствено само маркиза дьо Боасиер не пожела да дължи

живота си на един хугенот и храбро предпочете да умре. Обзалагам се на десет пистола, че тя сега е в рая.

— Раната е незначителна — каза Жорж. — След три дни ще зарасне. Но Коменж има роднини в Париж и аз се опасявам, че те ще вземат неговата смърт твърде присърце.

— А, да, има майка, която от благоприличие ще се сметне задължена да преследва нашия приятел. Ами! Като кажеш на Шатийон да поиска милост за него, кралят веднага ще я даде: мек е като восък в ръцете на Адмирала.

— Бих искал, ако е възможно, Адмирала да не узнае за това, което стана — намеси се тогава Мержи с отпаднал глас.

— Че защо? Да не мислите, че старата бяла брада ще се разсърди, като научи как един протестант е изпратил на бърза ръка един католик на другия свят!

Мержи отговори с дълбока въздишка.

— Коменж беше твърде известен в двора, така че смъртта му непременно ще вдигне шум — рече капитанът. — Но ти изпълни своя благороднически дълг и излезе с чест от цялата тази история. Отдавна не съм бил на посещение при стария Шатийон и ето случай да възобновя познанството си с него.

— Тъй като все пак няколко часа, прекарани в затвора, никога не са приятни — поде Бевил, — ще заведе брат ти в една къща, където никой няма да се сети да го търси. Там ще бъде напълно спокоен, докато се уреди неговият въпрос. Защото в манастир едва ли ще го приемат, нали е еретик.

— Благодаря ви за предложението, господине — каза Мержи, — но не го приемам, защото бих могъл да ви изложа.

— Никак, никак, скъпи приятелю. Та нима човек не бива да стори нещо за приятелите си? Къщата, в която ще ви настаня, е на един мой братовчед. Той сега не е в Париж. Остави я на мое разположение. Пуснал съм дори едно лице да живее там — то ще се грижи за вас: това е една старица, твърде полезна на нас, младежите, а и на мене ми е много предана. Разбира от медицина, от магии, от астрономия. С какво ли не се занимава! Но най-голям талант има да посредничи за любовни срещи. Да пукна, ако не отиде да занесе любовно писъмце дори на кралицата, стига само да я помоля за това.

— Е добре — заключи капитанът, — щом хирургът Амброаз го превърже, веднага ще го отведем в тази къща.

Разговаряйки така, те стигнаха до десния бряг на Сена. Качиха с доста голям труд Мержи на кон и го отведоха у прочутия хирург, а оттам в една усамотена къща в предградието Сент-Антоан. Оставиха го чак вечерта на грижите на старата жена, настанен в удобно легло.

Когато човек убие някого и това е първото му убийство, отначало се измъчва, особено при приближаването на нощта, като си спомня и представя последните конвулсии на умирация. Духът му е до такава степен обзет от черни мисли, че с голяма мъка участва дори в най-обикновения разговор — уморява се и се отегчава; от друга страна, изпитва страх от самотата, защото тогава потискащите мисли придобиват още по-голяма сила. Въпреки честите посещения на Бевил и на капитана през първите дни след дуела Мержи не можеше да си намери място от скръб. Силна треска, причинена от раната, отнемаше нощем съня му и тогава се чувствуваше най-нещастен. Единствено надеждата, че госпожа дьо Тюржи се е възхитила от смелостта му и сега мисли за него, му доставяше малко утеха, но не и облекчение.

Къщата се надигаше сред обрасла с дървета градина и една юлска нощ Мержи, измъчен от задушната горещина, пожела да излезе от стаята си, за да се разходи и подиша чист въздух. Наметна плаща си и понечи да отвори вратата, но тя се оказа заключена отвън. Помисли, че старицата е направила това от разсеяност и тъй като нейната стая беше далеч от неговата, а в този късен нощен час тя сигурно бе заспала дълбоко, той разсъди, че е безполезно да я вика. При това прозорецът му не беше много високо, а долу земята беше мека, наскоро разкопана. В миг се озова сред дърветата. Облаци покриваха небето: нито една звезда „не показваше върха на нослето си“ и само от време на време лек полъх с мъка пробиваше горещия, натежал въздух.

Часът беше около два след полунощ, навред цареше дълбока тишина.

Известно време Мержи се разхожда, отдаден на мечти. Изведнъж на външната врата се почука. Ударите на чукчето бяха слаби и някак тайнствени, сякаш този, който чукаше, разчиташе, че някой слухти зад вратата — ще го чуе и ще отвори. Посещение в толкова усамотена къща в този късен час беше нещо твърде необикновено. Мержи застана неподвижно в един тъмен ъгъл на градината, откъдето можеше

незабелязано да наблюдава всичко. От къщата тутакси излезе една жена е потаен фенер в ръка — без съмнение старицата. Тя отвори и някой влезе, загърнат в широка черна наметка с качулка.

Любопитството на Бернар силно се възбуди. Доколкото можеше да разбере по фигурата и по дрехите, влязлото лице беше жена. Старицата я поздрави с дълбок поклон, а гостенката с черната наметка едва кимна с глава. Затова пък пъкна в ръката ѝ нещо, на което старицата, изглежда, много се зарадва. От ясният метален звук и от бързината, с която се наведе и започна да търси по земята, Мержи окончателно се убеди, че бе получила пари. Тя тръгна напред, прикривайки фенера, и поведе новодошлата навътре в двора. В дъното на градината имаше нещо като беседка, образувана от липи и плътни като стена габъррови храсти, в която се влизаше през два отвора, точно през две арки. В средата бе поставена малка каменна маса. Там влязоха двете жени. Задържайки дъха си, Мержи ги последва безшумно и застана зад живия плет, откъдето можеше добре да чува и да вижда, доколкото му позволяваше оскъдната светлина.

Отначало старата запали нещо, което веднага пламна в мангала, сложен на масата, и разля бледа синкава светлина, сякаш гореше спирт, примесен със сол. После тя сигурно загаси фенера или го покри с нещо, тъй че при трептящата светлина на мангала Мержи трудно би могъл да познае новодошлата дори да не беше забулена с воал и качулка. Старицата той веднага позна по ръста и по движенията, само че сега лицето ѝ беше намазано с тъмна боя, та под бялата забрадка изглеждаше като бронзово. На масата имаше някакви странни предмети, трудно доловими в мрака. Те, изглежда, бяха наредени по особен начин и му се стори, че това са плодове, кости и окървавени парцали. Сред тези отвратителни дрипи бе поставена малка мъжка фигурка от восък, не по-висока от две педи.

— И така, Камий — произнесе полугласно забулената дама, — ти казваш, че е по-добре, нали?

Тези глас накара Мержи да трепне.

— Малко по-добре, госпожо — отговори старицата, — и то благодарение на нашето изкуство. Но с тези дрипи и с толкова малко кръв по компресите не можем да направя нищо повече.

— А какво казва Амброаз Паре?

— Тоя невежа ли? Няма значение какво казва! Аз ви уверявам, че раната е дълбока, опасна, страхотна и може да се излекува само с магия. Но трябва често да се принасят жертви на земните и небесните духове... А за да се принасят жертви...

Дамата веднага разбра.

— Ако оздравее — каза тя, — ще получиш двойно повече от това, което току-що ти дадох.

— Живейте с надежда и разчитайте на мен.

— О, Камий, ами ако умре?

— Не бойте се! Духовете са благосклонни, звездите ни закрилят, а черният овен, дето го принесохме в жертва напоследък, умилюстиви лукавия.

— Нося ти нещо, с което се снабдих много трудно. Наредих да го откупят от стрелците, които са ограбили трупа.

Тя измъкна изпод наметката си някакъв предмет и Мержи видя как светна острието на една шпага. Старицата взе шпагата и я доближи до огъня, за да я разгледа.

— Слава богу, острието е кърваво и ръждясало! Да, кръвта му сякаш е от китайски дракон, следите по стоманата не могат да се изчистят с нищо.

Тя продължаваше да разглежда острието, а в това време забулената дама показваше признаци на необикновено вълнение.

— Гледай, Камий, кръвта е чак до дръжката. Може би ударът е бил смъртоносен.

— Тази кръв не е от сърцето. Той ще оздравее.

— Ще оздравее, нали?

— Да, но ще заболее от неизлечима болест.

— Каква болест?

— От любов.

— О, Камий, вярно ли казваш?

— Е, кога не съм казвала истината? Кога моите предсказания не са се сбъждали? Не ви ли предсказах, че той ще излезе победител в дуела? Не ви ли предсказах, че духовете ще се бият за него? Не зарових ли на самото място една черна кокошка и шпага, благословена от свещеник?

— Да, така е.

— А вие самата не прободохте ли изображението на неговия противник право в сърцето, за да насочите правилно ръката на човека, за когото аз вложих цялото си умение?

— Да, Камий, аз прободох изображението на Коменж право в сърцето, но казват, че той бил сразен от удар в главата.

— Вярно, дагата се е забила в главата, но щом е умрял, значи, кръвта в сърцето му се е съсирила.

Дамата сякаш беше смазана от силата на този аргумент. Тя млъкна. Старицата поливаше острието на шпагата с масло и балсам и я обвиваше грижливо в платнени ленти.

— Виждате ли, госпожо, това скорпионово масло, с което търкам шпагата, ще се пренесе в раната на младия човек по симпатия. Той сега чувства действието на този африкански балсам, сякаш аз лично го изливам в раната му, и ако ми хрумне да сложа върха на сабята в огъня, горкият болен веднага ще усети болка, като че жив го горят.

— О, недей!

— Една вечер седях до огъня и търках с балсам една шпага. Искях да излекувам младия благородник, комуто бяха разцепили главата на две места със същата тая шпага. Както съм работила, тъй съм заспала. По едно време някой чука на вратата — прислужникът на болния. Господарят му умираше от болки; когато го оставил, сякаш бил турен на жаравя. А знаете ли какво бе станало? Сабята се хлъзнала, без да я усетя, и острието ѝ попаднало в жартата. Издърпах я незабавно и казах на прислужника, че когато се върне, ще намери господаря си съвсем добре. И наистина аз веднага потопих сабята в леденостудена вода, примесена с разни билки, и отидох да видя моя болен. Още от вратата той ми вика: „Ах, драга Камий, колко съм добре сега! Струва ми се, че съм в хладна баня, а преди малко се печех на скара като свети Лаврентий.“

Старицата бе увила вече сабята и изглеждаше доволна.

— Хубаво стана. Сега съм сигурна, че той ще оздравее, а вие вече можете да почнете последния обред.

Тя хвърли на няколко пъти в огъня по една щипка от някакъв благоуханен пращец и произнесе непонятни слова, кръстейки се непрекъснато. Тогава дамата взе с трепереща ръка восъчната фигура и като я държеше над мангала, с вълнение в гласа заговори:

— „Както този восък се разтапя и изгаря от жарта на мангала, нека така и сърцето ти, о, Бернар дьо Мержи, да се разнежи и да изгори от любов към мен.“

— Добре. А сега вземете тази зелена свещ. Тя е излята в полунощен час според правилата на изкуството. Запалете я утре пред образа на света Богородица.

— Непременно. Но въпреки всичките ти обещания ужасно се безпокоя. Вчера го сънувах умрял.

— На коя страна бяхте легнали — на лявата или на дясната?

— На... на коя страна човек сънува сънища, които се сбъдват!

— Кажете ми най-напред на коя страна спите. Виждам, ще ви се да се самоизмамите, да чуete това, което ви се иска.

— Спя винаги на дясната страна.

— Успокойте се, вашият сън показва само щастие.

— Дай боже! Но той ми се присъни съвсем блед, окървавен, обвит в плащаница.

При тези думи дамата обърна глава и видя Мержи, застанал до единия вход на беседката. Тя нададе такъв пронизителен вик от изненада, че дори и Мержи се уплаши. Било нарочно, било по невнимание, старицата катурна мангала, ярък пламък лумна чак до върха на липите и за миг заслепи Бернар. Двете жени мигновено се измъкнаха през другия отвор. Щом съгледа в мрака изхода на живия плет, момъкът хукна подире им, но още при първите стъпки се спъна в нещо и едва не падна. Той разпозна сабята, на която дължеше своето излекуване. Докато я отмахне и се ориентира отново, минаха няколко секунди. Когато навлезе в една широка и права алея и помнели, че сега вече лесно ще настигне бегълките, чу как хлопна пътната врата. Беше ги изтървал.

С известно чувство на огорчение и гняв, задето е оставил да му се изплъзне такава прекрасна плячка, той се върна в стаята си пипнешком и се хвърли на леглото. Всички мрачни мисли изчезнаха от главата му, а угризенията, доколкото ги имаше, или безпокойствата, които сегашното положение му създаваше, се изпариха като по чудо. Мислеше само за щастieto да обича най-хубавата жена на Париж и да е обичан от нея, защото не се съмняваше, че забулената дама беше госпожа дьо Тюржи. Той заспа малко след изгрев-слънце и се събуди късно следобед. На възглавницата до главата си намери едно

подпечатано писмо, оставено там, без той да усети. Отвори го и прочете следните думи:

Рицарю, честта на една дама зависи от това дали ще запазите тайната.

Няколко минути по-късно влезе старата жена и му донесе бульон. Този ден като никога на кръста ѝ висеше едрозърнеста броеница. Лицето ѝ беше грижливо измито и не приличаше вече на бронз, а на опушен пергамент. Тя пристъпваше бавно, с наведени очи, като човек, който се страхува да не би видът на земните неща да го откъсне от набожното съзерцание.

Мержи сметна, че ще прояви най-достойно исканата в тайнственото писъмце добродетел, като се осведоми най-напред какво именно трябва да скрие от хората. Затова, сърбайки бульона, той спря старата жена точно когато тя излизаше:

— Защо не ми казахте, че се наричате Камий?...

— Камий ли?... Аз се казвам Марта, милостиви господине... Марта Микели — поясни старицата, като се преструваше на изненадана от въпроса.

— Добре, добре! Така да бъде. Хората ви наричат Марта, но духовете ви познават под името Камий.

— Какви духове... Исусе Христе! Какво искате да кажете?

И тя широко се прекръсти.

— Хайде, без преструвки. На никого нищо няма да кажа, всичко ще остане между нас. Коя е дамата, която се безпокои толкова за моето здраве?

— Коя дама?

— Стига! Не повтаряйте думите ми, а говорете открито. Честна благородническа дума! Няма да ви издам.

— Наистина, милостиви господине, не разбирам за какво говорите.

Като я гледаше как се прави на учудена и как слага ръка на сърцето си, Мержи не можа да се въздържи и се засмя. Той извади една златна монета от кесията, закачена до главата му, и я подаде на старицата.

— Вземете, добра ми Камий, вие толкова се грижите за мен, толкова старателно търкате сабите със скорпионов балсам, за да ме излекувате, че наистина отдавна трябваше да ви направя подарък.

— Уви, наистина нищо не разбирам от това, което казвате, благородни господине.

— По дяволите! Марта ли сте или Камий, не зная, но не ме ядосвайте и отговаряйте! Коя е тази дама, за която нощес правихте всичките тези чародейства?

— Господи Исусе, той се разсърди... Дали не започва да бълнува?

Загубил търпение, Мержи грабна възглавницата и я запрати по главата на старицата, но тя смирено я сложи отново на леглото и вдигна от земята изтърколената златна монета. В този момент влезе капитанът и я освободи от опасния разпит, който би могъл да свърши твърде неприятно за нея.

---

[1] Тази нощ сънувах умряла риба и разбити яйца, а господин Анаксарк ми каза, че разбити яйца и умряла риба означават нещастие. — Молиер — „Великолепните любовници“ — Б.пр. ↑

XIII КЛЕВЕТАТА

King Henry IV
Thou dost belie him, Percy, thou
dost belie him.

Shakespeare
are — „King
Henry IV“^[1]

Тази сутрин Жорж бе ходил при Адмирала да му говори за брат си. Разказал му бе с две думи каква е работата.

Докато го слушаше, Адмирала дъвчеше зъбочистката си — признак, че проявява нетърпение.

— Познавам случая — рече той — и не разбирам защо ми разказвате неща, станали вече известни на всички.

— Позволих си да ви безпокоя, господин Адмирал, само защото зная благосклонното внимание, което проявявате към нашето семейство, и смея да се надявам, че ще благоволите да се застъпите за моя брат пред краля. Вашето влияние пред негово величество...

— Моето влияние, ако го имам — живо го прекъсна Адмирала, — се дължи на това, че аз се обръщам към негово величество само със законни искания.

Произнасяйки думите „негово величество“, той почтително свали шапка.

— Обстоятелството, което принуждава брат ми да потърси вашата отзивчивост, стана, уви, в наше време твърде разпространено явление. Миналата година кралят подписа над хиляда и петстотин указа за опрощаване. Противникът на Бернар сам често се е ползувал от кралската милост.

— Вашият брат е отправил поканата за дуела. Може би той само се е поддал на лоши съвети и аз бих желал това да е така.

Като произнасяше тези думи, Адмирала не сваляше очи от капитана.

— Аз направих усилие да предотвратя пагубните последици за тази свада, но вие знаете, че господин дьо Коменж беше човек, който не признаваше друго удовлетворение, освен даденото със сабя. Честта на един благородник и мнението на дамите направиха...

— Аха, ето какво внушавате на младия човек! Сигурно искате да направите от него пристрастен дуелист? О, колко би страдал баща му, ако научи, че неговият син пренебрегва съветите му! Боже господи! Не са минали и две години, откакто утихна гражданската война, а ето че тези хора забравиха вече проляната от самите тях кръв. Малко им е, та трябва всеки ден французи да колят французи!

— Ако знаех, господине, че моята молба ще ви бъде неприятна...

— Слушайте, господин дьо Мержи, аз бих могъл като християнин да потисна чувствата си и да извиня предизвикателството на вашия брат, но както се мълви, поведението му в дуела не било...

— Какво искате да кажете, господин Адмирал?

— Че двубоят не се е състоял по правилата, не така, както е прието сред френските благородници.

— А кой е посмял да разпространява такава подла клевета? — извика Жорж и очите му гневно блеснаха.

— Успокойте се. Не ще можете да поискате удовлетворение, защото не сме започнали още да викаме жените на дуел... Майката на Коменж е съобщила на краля подробности, които не говорят никак добре за честта на вашия брат. Те обясняват по какъв начин един толкова опасен дуелист е могъл да падне тъй лесно под ударите на едно момче, едва излязло от бащина опека.

— Майчината скръб е велика и свещена скръб! Чудно ли е, че тя не е могла да види истината, когато очите ѝ са още пълни със сълзи? Лаская се от надеждата, че вие, господин Адмирал, ще съдите за брат ми не от разказа на госпожа дьо Коменж.

Колини сякаш се разколеба и гласът му загуби малко от предишната язвителна насмешка.

— Но вие не можете да отречете, че Бевил, секундантът на Коменж, е ваш близък приятел.

— Познавам го отдавна и дори съм му задължен. Но и Коменж беше близък с него. Впрочем Коменж го избра за свой секундант. Най-сетне храбростта и честта на Бевил го поставят във всякакво подозрение във вероломство.

Адмирала сви устни в знак на дълбоко презрение.

— Бевил и чест! — повдигна рамене той. — Безбожник! Човек, потънал в разврат!

— Да, да, Бевил е човек на честта! — твърдо заяви капитанът. — Но защо да спорим? Нали и аз бях на дуела? Та няма вие, господин Адмирал, ще поставите под въпрос нашата чест и ще ни обвинявате в убийство?

В гласа му се долавяше нещо като заплаха. Колини не разбра или пък отмина с презрение намека за убийството на херцог Франсоа дьо Гиз, което католишката омраза му приписваше. Лицето му беше спокойно и неподвижно.

— Господин дьо Мержи — заговори той хладно и пренебрежително, — човек, който се е отрекъл от религията си, няма вече право да говори за чест, защото никой не ще му повярва.

Лицето на капитана пламна, после побледня като на мъртвец. Сигурно за да не се поддаде на съблазънта да удари един старец, той отстъпи две крачки назад.

— Господине — извика той, — вашата възраст и вашият ранг ви позволяват да обиждате безнаказано един беден благородник, да хулите това, което е най-ценно за него. Но умолявам ви, заповядайте на един или на неколцина от вашите приближени да повторят вашите думи. Кълна се в бога, че ще ги накарам да ги глътнат тъй, че да се задушат.

— Вероятно така постъпват господа „пристрастените“. Аз не се придържам към техните обичаи и ще изгоня моите приближени, ако им подражават.

При тези думи той обърна гръб. Жорж с буря в душата излезе от двореца Шатийон, метна се на коня и сякаш за да облекчи яростта си, пусна в див галоп бедното животно, като непрекъснато го пришпорваше. Летеше така неудържимо, че неведнъж щеше да премаже мирни пешеходци и за голямо щастие не срещна по пътя си нито един от „пристрастените“, защото, както беше разярен, сигурно нямаше да изтърве случая да извади шпагата. Чак когато стигна до

Венсен, кръвта му започна да се успокоява. Той дръпна юздата и подкара към Париж своя окървавен и потънал в пот кон.

— Бедни друже — каза той с горчива усмивка, — теб наказах заради обидата, която ми нанесоха!

После погали невинната си жертва по врата и яздейки бавно, пристигна у брат си. Уведоми го само, че Адмирала отказал да се застъпи за него, а подробностите на техния разговор премълча.

Малко по-късно обаче в стаята се втурна Бевил и се хвърли на врата на Мержи.

— Поздравявам ви, драги — извика той, — ето вашето помилване, получих го благодарение застъпничеството на кралицата.

Мержи остана по-малко изненадан от брат си. В себе си той смяташе, че дължи тази милост на забулената дама, сиреч на графиня дьо Тюржи.

---

[1] Крал Хенри IV: Излъга го, Пърси, излъга го! — Шекспир — „Крал Хенри IV“. — Б.пр. ↑

XIV СРЕЩАТА

*Madame va venir dans cette salle
base,
Et d'un mot d'entretien vous
demande la grace.*

Molière
— „Tartufe“^[1]

Мержи се върна да живее при брат си. Той отиде да изкаже своята благодарност на кралицата — майка и по този случай отново се появи в двора. Щом влезе в Лувъра, забеляза, че бе един вид наследил уважението, с което се ползуваше Коменж. Хора, които познаваше само по външен вид, го поздравяваха свойски и почтително. Разговаряйки с него, мъжете зле прикриваха своята завист зад прекалената любезност, жените го поглеждаха крадешком и дори го задяваха, защото по онова време репутацията на дуелист беше най-сигурното средство да се стигне до женското сърце. Трима или четирима убити на дуел заместваха хубост, богатство, ум. С една реч, щом нашият герой се появеше в преддверието на Лувъра, чуваше как шепнат около него: „Ето го младия Мержи, който уби Коменж. Колко е млад! Каква грациозна походка! Какъв хубавец! Как юнашки е засукал мустаци! Коя ли е любимата му?“

А Мержи напразно търсеше в тълпата сините очи и черните вежди на госпожа дьо Тюржи. Ходи дори в къщата ѝ, но му казаха, че скоро след смъртта на Коменж тя заминала за едно от своите имения, разположено на около двадесет левги от Париж. Ако трябваше да се вярва на злите езици, болката, причинена от смъртта на нейния

поклонник, я била накарала да се оттегли от светския живот, за да се отдаде спокойно на своята скръб.

Една сутрин, докато капитанът си почиваше на кушетката и в очакване на закуската четеше „Преужасният живот на Пантагрюел“, а брат му вземаше урок по китара от сеньор Уберто Винибела, прислужникът доложи на Бернар, че долу в салона го чака една спретната старица, която с тайнствен вид заявила, че иска да говори с него. Той слезе незабавно и получи от почернелите ръце на една стара жена, която не беше нито Марта, нито Камий, едно напарфюмирано писмо, подпечатано с широк печат от зелен восък върху златен шнур. На восъка вместо герб се виждаше един амур с пръст на уста и следния кастилски девиз: „Callad“^[2]. Бернар отвори писмото — там имаше само един-единствен ред на испански, който той трудно разбра: „Esta noche, una dama espera a V. M.“^[3]

— Кой ви даде това писмо? — попита Мержи.

— Една дама.

— Как се нарича?

— Не зная. Каза, че е испанка.

— Откъде ме познава?

Старата жена повдигна рамене.

— Сигурно вашата слава на галантен кавалер ви е докарала тази неприятна история — рече тя насмешливо. — Но отговорете, ще дойдете ли?

— Къде трябва да отида?

— Бъдете тази вечер в осем часа и половина в църквата „Сен-Жермен-л’Оксроа“, от дясната страна.

— Значи, в църквата ще се видя с дамата?

— Не, там ще дойде човек да ви вземе, за да ви отведе при нея. Но не казвайте никому нищо и елате сам.

— Добре.

— Обещавате ли?

— Давам ви дума.

— Тогава сбогом. Не тръгвайте след мене.

Жената направи дълбок поклон и без да се бави, излезе.

— Е! Какво искаше от тебе тази почтена сводница? — попита капитанът, когато брат му се върна горе и учителят по китара си отиде.

— О, нищо! — отговори Мержи с безразличен вид, като разглеждаше извънредно внимателно мадоната, за която споменахме по-горе.

— Хайде, хайде, не крий от мен. Може би ще трябва да те придружа на тази среща, да пазя улицата и да посрещам ревнивците със сабя в ръка?

— Казах ти, че няма нищо.

— Твоя работа. Запази тайната си, щом искаш. Но обзалагам се, че ти се иска да ми я повериш, както и на мен ми се иска да я чуя.

Мержи дръпна разсеяно струните на китарата.

— Впрочем, Жорж, тази вечер не ще мога да дойда на вечерята у дьо Водрьой.

— Аха! Значи, тази вечер е срещата? Хубавичка ли е? Дворцова дама? Богата гражданка? Или може би търговка?

— Право да ти кажа, не зная. Ще ме представят на някаква дама... която не била отгук... Но на коя... това не зная.

— Но знаеш поне къде ще се срещнеш с нея, нали?

Бернар показва писмото и повтори това, което старицата бе му казала.

— Почеркът е подправен — каза капитанът — и аз не зная какво да мисля за всички тези предпазни мерки.

— Сигурно е някоя знатна дама, Жорж.

— Виж ги ти нашите младежи! При най-малкия повод си въобразяват, че най-богатите дами ще се хвърлят на врата им.

— Помириши как благоухае писъмцето.

— Е, какво значи това според теб?

Изведнъж лицето на капитана потъмня — мрачно предположение прониза мисълта му.

— Роднините на Коменж са злопаметни — каза той. — Може би с това писмо искат да те привлекат в някое затънтено място и да те накарат да заплатиш скъпо удара, който ги направи наследници.

— И таз добра! Що за мисъл!

— Не за първи път любовта се използва за отмъщение. Нали си чел библията. Спомни си как Далила предаде Самсон.

— Трябва да съм голям страхливец, та заради такова невероятно предположение да изпусна една среща, която сигурно ще бъде прелестна! Представяш ли си, испанка!...

— Иди поне добре въоръжен. Ако искаш, ще заповядам на двама прислужници да те придружат.

— Хайде де! Та целият град ли ще става свидетел на любовните ми срещи?

— Така е днес. Колко пъти съм виждал моя добър приятел Д'Арделе да отива при любовницата си с ризница на гърба и два пицова на колана!... А подире му вървят четирима войници от неговия отряд, всеки със заредена аркебуза. Ти още не познаваш Париж, моето момче, повярвай ми, повечко предпазливост никога не вреди. А от ризницата лесно можеш да се освободиш, щом почне да ти пречи.

— Не се тревожа никак. Ако роднините на Коменж искат да ми отмъстят, лесно могат да ме нападнат нощем на улицата.

— Както и да е, ще те пусна при условие, че си вземеш пицовите.

— Боже господи! Нали хората ще се подиграват с мене.

— И още нещо. Трябва добре да се навечеряш, да изядеш две яребици и повечко пастет от петльови гребени, за да не посрамиш тази вечер рода дьо Мержи.

Бернар се оттегли в стаята си, където най-малко четири часа си къдри и вчесва косата, парфюмира се и дълго обмисля красивите фрази, които се готвеше да каже на хубавата непозната.

Оставям читателят да се досети колко точен бе младият човек на срещата. Повече от половин час се разхожда из църквата. Три пъти вече бе преброил свещите, колоните и ex-voto^[4], когато една стара жена, цялата увита в кафява наметка с качулка, го улови за ръкава и без да продума, го изведе на улицата. След като свърнаха из няколко улици, жената все така мълчаливо го отведе в една тясна и на пръв поглед необитаема уличка. Спря се в дъното пред ниска островърха вратичка, извади ключ от джоба си и отвори. Влезе първа, а Мержи я последва, като се държеше в тъмнината за наметката ѝ. После чу как зад него щракнаха тежки ключалки. Водачката го предупреди шепнешком, че сега пред него има стълба с двадесет и седем стъпала. Стълбата беше тясна, стъпалата неравни и разнебитени, така че той на няколко пъти едва не падна. Най-после след двадесет и седмото стъпало стигнаха до някаква площадка; старицата отвори една врата и силна светлина заслепи за миг Мержи. Той влезе в стая, много по-

изящно наредена, отколкото външният вид на къщата позволяваше да се допусне.

Стените бяха покрити с тапети на цветя, малко овехтели наистина, но все още твърде чисти. Сред стаята видях маса, осветена от две розови восъчни свещи и отрупана с най-различни плодове, сладкиши, кристални чаши и стъкленици, пълни, изглежда, с разнообразни вина. Двете големи кресла, поставени от двете страни на масата, сякаш очакваха сътрапезниците. В една ниша, полузатворена от копринени завеси, се криеше богато украсено легло, покрито с тъмночервена коприна. От няколко кадилници струеше и се разпръскваше из стаята благовоние.

Старата жена свали качулката си, а Мержи — плаща си. Той веднага позна пратеницата с писмото.

— Света Богородице! — възкликна старицата, като съгледа пицовите и шпагата на Мержи. — Какво, да не се каните да сечете великани? Тук, млади благороднико, няма да стане нужда да размахвате сабята.

— Ще ми се да вярвам, но може да се случи да дойдат или братя, или някой разгневен съпруг и да смутят нашия разговор, та ще трябва да им хвърля малко прах в очите.

— Не се бойте от подобно нещо, а кажете как намирате тази стая.

— Много хубава, няма спор, но все пак ще ми бъде скучно, ако трябва да стоя сам.

— Ей сега ще дойдат да ви правят компания. Най-напред обаче трябва да обещаете нещо.

— Какво?

— Ако сте католик, сложете ръка на това разпятие (и тя взе едно разпятие от шкафа), ако сте хугенот, закълнете се в Калвин... в Лютер, във всичките ваши богове...

— Но за какво трябва да се кълна? — прекъсна я кой, като се засмя.

— Закълнете се, че няма да се мъчите да познаете дамата, която ще дойде тук.

— Много строго условие.

— Чувайте, закълнете се или ще ви изведе на улицата.

— Добре, давам честна дума. Тя струва повече, отколкото смешните клетви, които ми предлагате.

— Ха така. А сега чакайте търпеливо. Яжте, пийте, каквото искате. След малко ще дойде испанката.

Тя взе наметката си и излезе, като затвори вратата и превъртя два пъти ключа.

Мержи се отпусна в едно кресло. Сърцето му блъскаше. Той изпитваше силно вълнение, много прилично на онова, което бе изпитал няколко дни по-рано в Пре-о-Клер при срещата с противника си.

В къщата цареше дълбока тишина. Измина един убийствен четвърт час, през което време във въображението му се явяваше ту Венера, която слиза от тапетите по стените и се хвърля в обятията му, ту графиня дьо Тюржи в ловен тоалет, после някоя принцеса с кралска кръв, сетне банда убийци и най-накрая — най-страшното видение — влюбена старица.

Изведнъж ключът се превъртя бързо в ключалката, макар че преди това Бернар не бе доловил ни най-малък шум от нечие пристигане в къщата. Вратата се отвори и затвори сякаш от само себе си и една жена с маска влезе в стаята.

Тя беше висока и стройна. Роклята, пристегната в кръста, подчертаваше красивия ѝ стан, но нито малкото краче, обуто в пантофка от бяло кадифе, нито тънката ръка, скрита за нещастие във везана ръкавица, издаваха точната възраст на непознатата. Само нещо неуловимо, може би някакво магнитно влияние или, ако щете, предчувствие даваше основание да се вярва, че тя няма повече от двадесет и пет години. Облеклото ѝ беше богато, изящно, но същевременно просто.

Мержи скочи и застана на едно коляно пред нея. Дамата пристъпи една крачка и каза ласкаво:

— Dios os guarde, caballero. Sea V. M. el bien venido.^[5]

Мержи се сепна изненадано.

— Habla V. M. Espanol?^[6]

Мержи не говореше испански и едва разбираше този език.

Дамата сякаш остана неприятно изненадана от това. Тя седна в едно от креслата, до което я отведе Мержи, и му направи знак да седне в другото. Тогава заговори на френски, но с чужд акцент, който

понякога биваше твърде подчертан и сякаш преднамерен, а понякога изчезваше напълно.

— Господине, вашата удивителна храброст ме накара да забравя присъщата за нашия пол въздържаност. Пожелах да видя един съвършен рицар и ето че го намирам точно такъв, какъвто мълвата го представя.

Мержи пламна от смущение и се поклони.

— Нима ще бъдете тъй жестока, госпожо, и няма да свалите тази маска, която подобно на завистлив облак скрива от мене лъчите на слънцето? — Той бе прочел това изречение в една книга, преведена от испански.

— Благородни рицарю, ако остана доволна от вашата дискретност, то вие неведнъж ще ме виждате с открито лице, но за днес задоволете се с удоволствието от един разговор с мен.

— О, госпожо, това удоволствие наистина е голямо, но именно затова копнея толкова силно да ви видя.

Той застана на колене и направи опит да повдигне маската ѝ.

— Росо а росо!^[7] Френски благороднико, вие много бързате! Седнете или ще си отида веднага. Ако знаете коя съм и какво рискувам, като ви викам на среща, ще се задоволите само с честта, която ви правя, идвайки тук.

— Всъщност струва ми се, че познавам вашия глас.

— И все пак за първи път го чувате. Кажете ми, способен ли сте да обичате с постоянство жената, която би се влюбила във вас?...

— Аз вече чувствавам към вас...

— Вие никога не сте ме виждали и следователно не можете да ме обичате. Откъде знаете дали съм красива или грозна?

— Уверен съм, че сте възхитителна.

Той бе уловил ръката ѝ, но непознатата я оттегли и посегна към маската си, сякаш се готвеше да я свали.

— А ако сега пред вас се покаже някоя петдесет годишна жена, грозна като плашило?

— Невъзможно.

— На петдесет години все още можем да обичаме. — Тя въздъхна, а младият човек изтръпна.

— Тази тънка снага, тази ръка, която напразно се опитвате да ми отнемете, всичко ми доказва, че сте млада.

В думите му обаче имаше повече кавалерство, отколкото убеждение...

— Уви!

Някакво безпокойство започна да обзема Мержи.

— За вас мъжете любовта не е достатъчна. Трябва ви още и хубост. — И тя пак въздъхна.

— За бога, разрешете ми да сваля тази маска...

— Не, не! — Тя го отблъсна живо. — Спомнете си вашето обещание!

След това добави с по-весел тон:

— Рискувам много, ако сваля маската си. Приятно ми е да ви виждам в краката си, а ако случайно не съм нито млада, нито красива... или поне по ваш вкус... може би ще си отидете.

— Покажете ми поне тази малка ръка.

Тя свали парфюмираната ръкавица и му протегна една снежнобяла ръка.

— Познавам тази ръка! — извика той. — Има само една толкова хубава ръка в Париж.

— Нима! А чия е тя?

— На... една графиня.

— На коя графиня?

— На графиня дьо Тюржи.

— Аха!... Зная за кого говорите. Да, Тюржи има хубави ръце благодарение на бадемовите помади, които ѝ приготвя нейният парфюмерист. Аз обаче се лаская от мисълта, че моите ръце са по-меки от нейните.

Всичко това бе казано толкова естествено, че Мержи, който отначало повярва, че слуша гласа на хубавата графиня, отново изпадна в съмнение и почти прие, че е сгрешил.

„Две вместо една — помисли той. — Изглежда, че добрите феи ме закрилят.“ Потърси по хубавата ръка отпечатък от пръстена, който бе забелязал у графиня дьо Тюржи, но по тези закръглени, съвършено добре оформени пръсти нямаше и най-малката следа от притискане, не се виждаше никаква вдлъбнатина.

— Тюржи! — засмя се непознатата. — Наистина много ви благодаря, че ме вземате за Тюржи! Но слава богу, струва ми се, че струвам малко повече от нея.

— Честно казано, графинята е най-хубавата жена, която съм виждал досега.

— Влюбен ли сте в нея? — попита тя живо.

— Може би, но за бога, свалете маската и ми покажете жена, похубава от Тюржи.

— Когато се уверя, че ме обичате... Само тогава ще видите моето лице.

— Да ви обичам!... Но, боже мой, как мога да ви обичам, без да ви видя.

— Нали тази ръка е красива. Представете си, че лицето ми е в пълно съответствие с нея.

— Сега съм вече уверен, че сте очарователна, защото забравихте да преправите гласа си. Познах го. Сигурен съм.

— Сигурен сте, че чувате гласа на Тюржи? — запита тя смеешком, с подчертан испански акцент.

— Напълно.

— Грешите, грешите, сеньор Бернардо. Аз се казвам доня Мария... доня Мария де... Презимето си ще ви кажа по-късно. Аз съм от Барселона. Баща ми ме държи много строго, но от известно време е на пътешествие и аз използвам неговото отсъствие, за да се поразвлека и да видя двора на Франция. А колкото до тази Тюржи, престанете, моля, да ми говорите за нея! Името ѝ ме ужасява. Тя е най-лошата жена в кралския двор. Вероятно знаете как е овдовяла!

— Дочух нещо.

— Е хайде, разкажете... Какво са ви казали?

— Че изненадала мъжа си, когато проявявал прекалена нежност към прислужницата, взела един кинжал и го ударила малко по-силничко. Добрият човек умрял след месец.

— И постъпката ѝ ви се струва... ужасна, нали?

— Трябва да ви призная, че я оправдавам. Казват, че обичала мъжа си, а аз уважавам ревността.

— Говорите така, защото мислите, че се намирате пред Тюржи, но уверена съм, че в дъното на душата си я презирате.

В гласа на жената се долавяше тъга и меланхолия, но това не бе гласът на Тюржи. Мержи не знаеше какво да мисли.

— Как! — възкликна той. — Вие сте испанка, а не уважавате ревността?

— Да оставим това. Каква е тази черна лента на шията ви?

— Талисман.

— Мислех, че сте протестант.

— Вярно. Но талисманът получих от една дама и го нося като спомен от нея.

— Слушайте, ако искате да ми харесате, не мислете за други жени. Аз искам да бъда за вас единствената. Кой ви даде тази реликва? Пак ли Тюржи?

— Не, наистина не.

— Лъжете!

— Значи, вие сте госпожа дьо Тюржи?

— Издадохте се, сеньор Бернардо!

— Как?

— Щом видя Тюржи — ще я попитам как се е решила на такова светотатство — да даде реликва на един еретик.

Мержи се объркваше все повече и повече.

— Искам да имам тази реликва, дайте ми я.

— Не, не мога да ви я дам.

— А пък аз я искам. Ще посмеете ли да ми откажете?

— Обещах да я върна.

— Детинщини! Обещание, дадено на такава двулична жена, никого не задължава. Впрочем пазете се: това може да е някаква магия, някакъв опасен талисман. Казват, че тази Тюржи била голяма магьосница.

— Аз не вярвам в магии.

— Нито в магьосници?

— Вярвам малко нещо в *магьосничките* — отговори той, като наблегна на последната дума.

— Слушайте, дайте ми тази реликва и тогава може би ще сваля маската си.

— Сега вече съм сигурен, че чувам гласа на госпожа дьо Тюржи!

— За последен път ви питам, ще ми дадете ли реликвата?

— Ще ви я върна, ако свалите маската си.

— А! Започвате да ме дразните с вашата Тюржи! Обичайте я колкото си искате, какво ме интересува?

И тя се извърна, сякаш се сърдеше. Копринената дреха, която покриваше шията ѝ, бързо се повдигаше и спадаше.

Няколко минути непознатата не продума, после внезапно се обърна и каза насмешливо:

— *Vala me Dios! V. M. no es caballero, es un monge.*^[8]

— С един удар върху масата тя събори двете свещи, както и половината бутилки и чинии. Свещите тутакси угаснаха. В същия миг дръпна маската си и в дълбокия мрак, изпълнил стаята, Мержи почувствува една гореща уста да търси неговата и две ръце, които го прегърнаха силно.

---

[1] Госпожата ей сега ще слезе тук и моли за кратък разговор с вас. — Молиер — „Тартюф“. — Б.пр. ↑

[2] Мълчете. — Б.а. ↑

[3] Една дама ви очаква тази нощ. — Б.а. ↑

[4] Предмети, дадени като оброк. — Б.пр. ↑

[5] Бог да ви закриля, господине. Бъдете добре дошъл. — Б.а. ↑

[6] Говорите ли испански? — Б.а. ↑

[7] По-спокойно, по-спокойно! — Б.а. ↑

[8] Да ме прости бог, но вие не сте никакъв кавалер, вие сте истински монах. — Б.а. ↑

XV В МРАКА

„La nuit torn ies chats sont gris.“^[1]

Часовникът на една съседна църква удари четири.

— Исусе Христе! Четири часът! Едва ще успея да се прибера у дома преди изгрев.

— Какво, безсърдечна, толкова рано ли ме оставяте?

— Трябва, но ние скоро пак ще се видим.

— Ще се видим! Не забравяйте, мила графиньо, че аз не съм ви видял.

— Стига с вашата графиня. Цяло дете сте! Аз съм доня Мария и когато ме видите на светло, ще се убедите, че не съм тази, за която ме вземате.

— Къде е вратата? Ей сега ще повикам...

— Не, не бива. Пуснете ме да сляза, Бернардо. Познавам тази стая, зная къде мога да намеря огниво.

— Внимавайте да не стъпите върху някое стъкло. Доста ги натрошихте снощи.

— Не бойте се.

— Оправихте ли се?

— О, да! Ето корсета ми. Света Богородице! Какво ще правя сега? Прерязала съм всичките му връзки с вашия кинжал.

— Да поискаме от старицата.

— Стойте, аз сама. Adios, querido Bernardo.^[2]

Вратата се отвори и веднага пак се затвори. Отвън се разнесе продължителен смях. Мержи разбра, че плячка да му се изплъзна. Опита се да я догони, но в тъмнината се блъскаше в мебелите, забъркваше се в рокли и завеси, без да може да намери изхода.

Внезапно вратата се отвори и някой влезе с потаен фенер в ръка, Мержи веднага сграбчи в прегръдките си жената с фенера.

— А, улових ли ви! Сега вече няма да ми избягате! — извика той и нежно я целуна.

— Я ме пуснете, господин дьо Мержи — каза един груб глас. — Бива ли така да ме притискате?

Бернар позна старицата.

— Да ви вземат дяволите! — викна той.

Облече се мълчаливо, взе оръжието и плаща си и напусна къщата като човек, който, след като е пил отлично малагово вино, е изгълтал дадена му по погрешка от слугата чаша антискорбутен сироп, лежал забравен дълги години в избата.

В къщи Мержи не каза много нещо на брат си. Говори за някаква испанка, извънредно красива, доколкото могъл да отгатне в тъмнината, но за своите съмнения относно нейната самоличност дума не спомена.

---

[1] През нощта всички котки са сиви. — Б.пр. ↑

[2] Сбогом, скъпи Бернар. — Б.а. ↑

XVI ПРИЗНАНИЕТО

Amphitryon
Ah! De grace, cessons, Alcène,
je vous,
Prie.
Et par Ions serieusement.

Molière

—
„Amphitryon!“^[1]

Изминаха два дни без вест от мнимата испанка. На третия ден двамата братя научиха, че госпожа дьо Тюржи пристигнала предния ден в Париж и че днес сигурно щяла да отиде в двореца да се представи на кралицата — майка. Те побързаха да отидат в Лувъра и я видяха в един от салоните сред група дами, с които разговаряше. Появяването на Мержи никак не я смути. Ни най-малка червенина не покри бузите ѝ, бледи както винаги. Щом го видя, тя му кимна с глава като на стар познат и след първите поздрави му пошепна на ухото:

— Надявам се, че хугенотската ви упоритост е малко разколебана. Но все пак необходими ви са чудеса, за да станете католик.

— Какво?

— Нима не изпитайте върху самия себе си чудотворната сила на реликвите?

Мержи се усмихна недоверчиво:

— Споменът за хубавата ръка, която ми даде тази малка кутийка, и любовта, която тя вдъхна у мене, удвоиха силите и ловкостта ми.

Графинята се засмя и му се закани с пръст.

— Ставате дързък, господин корнет. Известно ли ви е на кого се осмелявате да говорите така?

И тя свали ръкавицата си, за да оправи косата си, а Мержи прикова очи в ръката ѝ и после пренесе поглед върху живите, малко сърдити очи на прекрасната графиня. Изуменият вид на младия човек я накара да прихне.

— Защо се смеете?

— А вие защо ме гледате така удивено?

— Извинете, но от няколко дни насам аз все това правя — чудя се.

— Нима! Много интересно. Разкажете ни набързо някои от тези чудни произшествия, които ви се случват на всяка крачка.

— Не мога да ви говоря *сега* и на това място. Впрочем запомних един испански девиз, който научих преди три дни.

— Какъв девиз?

— Състои се от една дума; „Callad.“

— Какво значи това?

— Как! Нима не знаете испански? — каза той, наблюдавайки я с най-голямо внимание.

Тя обаче издържа изпита и не даде да се разбере, че е схванала скрития смисъл на неговите думи. И младият човек, вперил поглед в нея, се принуди да го сведе, победен от превъзходството на очите, които бе се осмелил да погледне с предизвикателство.

— В детинството си — отговори тя с тон на пълно безразличие — знаех няколко испански думи, но сега сигурно съм ги забравила. Така че, ако искате да ви разбирам, говорете ми на френски. И тъй, какво значи вашият девиз?

— Той препоръчва мълчание, госпожо.

— Така ли? Тогава нашите млади царедворци би трябвало да научат този девиз, особено ако успеят да го приложат в своето поведение. Но вие наистина сте много учен, господин дьо Мержи. Кой ви е научил испански? Обзалагам се, че е някоя дама.

Мержи я погледна нежно и усмихнато.

— Аз зная само няколко думи на испански — каза той тихичко. — Любовта ги вдълба в моята памет.

— Любовта! — насмешливо повтори графинята.

Тя говореше твърде високо и при думата „любов“ някои от дамите въпросително обърнаха глави към нея. Мержи се почувствува малко засегнат от язвителния тон на графинята и от начина, по който се отнасяха с него. Той извади от джоба си испанското писмо от предишната вечер и ѝ го поднесе.

— Аз не се съмнявам — каза той, — че вие сте също така учена като мен и тоя испански няма да ви затрудни.

Диан дьо Тюржи взе писмото, прочете го или се престори, че го чете, и като прихна да се смее, подаде го на близкостоящата до нея дама.

— Ето, госпожа дьо Шатовийо, прочетете това любовно писмо, което господин дьо Мержи неотдавна е получил от своята любовница и което, както казва, искал да ми подари. А най-интересното в цялата работа е, че аз познавам почерка.

— В това никак не се съмнявам — каза Мержи е лека насмешливост, но все така тихо.

Госпожа дьо Шатовийо прочете писмото, засмя се и го подаде на един благородник, той на друг и само за миг всички в салона знаеха, че Мержи се ползува от благоразположението на някаква испанка.

Когато смехът поутихна, графинята запита Мержи е подигравателен тон дали намира красива жената, която е написала това писмо.

— Честно казано, госпожо, мисля, че не е по-малко красива от вас.

— О боже, какво говорите? Исусе Христе! Навярно сте я виждали само нощем, защото аз я познавам много добре и... бога ми! Поздравявам ви за вашата победа.

И тя се засмя още по-силно.

— Хубавице моя — каза Шатовийо, — открийте ни най-последното на тази испанка, тъй щастлива да притежава сърцето на господин дьо Мержи.

— Преди да я назова, моля ви, господин дьо Мержи, кажете пред дамите, виждали ли сте вашата възлюблена през деня?

Мержи се чувствуваше крайно неудобно. Безпокойството и смущението му придаваха твърде комичен вид. Той не отговори нищо.

— Да разбулим тайната. Това писъмце е от сеньора доня Мария Родригес — заяви графинята. — Познавам почерка ѝ не по-зле от

почерка на баща си.

— Мария Родригес! — възкликнаха дамите със смях.

Мария Родригес беше на повече от петдесет години. Някога била дуеня в Мадрид. Не зная как се бе озовала във Франция, нито за какви нейни заслуги Маргарита дьо Валоа я бе взела при себе си. Вероятно тя държеше това чудовище, за да може при сравнение да изпъква още повече нейният чар, както художниците рисуват наред с хубавицата уродливо джудже. При появяването на Родригес в Лувъра, всички придворни дами се забавляваха с нейната превзетост и със старомодните ѝ дрехи.

Тръпки побиха Мержи. Виждаше бе дуенята и с ужас си спомни, че маскираната дама беше се назовала доня Мария. Всичко се обърка в главата му. Той загуби окончателно нишката на мисълта си, а наоколо смеховете се увеличаваха.

— Тя е твърде потайна дама — продължаваше графиня дьо Тюржи — и по-добър избор не бихте могли да направите. А когато си сложи изкуствените зъби я черната перука, наистина изглежда добре. Впрочем сигурно няма повече от шестдесет години.

— Тя сигурно го е омагьосала! — възкликна госпожа дьо Шатовийо.

— Вие, изглежда, обичате антиките? — попита друга.

— Жалко — прошепна с въздишка една от придворните дами на кралицата, — много жалко, че мъжете имат такива налудничави прищевки!

Мержи се отбраняваше, колкото можеше. Подигравките се сипеха върху него, лицето му изразяваше най-глупава безпомощност, но изведнъж в дъното на салона се появи кралят и смеховете в миг стихнаха. Всички побързаха да се оттеглят по неговия път и общият шум бе заменен с мълчание.

Кралят бе разговарял надълго с Адмирала в кабинета си и сега, опирайки се свойски на рамото му, го изпращаше. Бялата брада и черните дрехи на Колини бяха в ярък контраст с младостта на Шарл и с неговите блестящи везани дрехи. Като ги гледаше, човек би казал, че младият крал, с рядка за един монарх прозорливост, си е избрал за любим съветник най-достойния и най-умния от своите поданици.

Докато минаваха през салона я всички погледи бяха приковани в тях, Мержи чу до самото си ухо шепнещия глас на графинята:

— Не ми се сърдете! Вземете това, вижте го чак когато излезете навън.

В същия миг нещо тупна в шапката му, която той държеше в ръка. Беше нещо твърдо, обвито със запечатан лист хартия. Бернар го сложи в джоба си и след четвърт час, щом излезе от Лувъра, го отвори и намери вътре малък ключ и бележка със следните думи:

Ключът отваря вратата на моята градина. Тази нощ в десет часа. Обичам ви. Няма да имам вече маска и вие ще видите най-после доня Мария и Диан.

Кралят съпроводи Адмирала до другия край на салона.

— Сбогом, отец мой! — каза той, като стискаше и двете му ръце.
— Вие знаете колко ви обичам, а и аз зная, че вие ми принадлежите телом и духом, изцяло сте мой.

И той силно се изкикоти. На връщане кралят се спря пред капитан Жорж.

— Утре след литургията — промълви той — елате в кабинета ми.

После се обърна, хвърли почти тревожен поглед към вратата, зад която току-що беше изчезнал Колини, и излезе от салона, за да се затвори отново в своя кабинет с маршал дьо Рец.

---

[1] Амфитрион: О-о-о! Алкмен, моля ви, престанете, и нека поговорим сериозно. — Молиер „Амфитрион“. — Б.пр. ↑

XVII

ЧАСТНАТА АУДИЕНЦИЯ

Macbeth
Do you find Your patience so
predominant in your
nature
That you can let this go?

Shakespeare
are^[1]

В определения час капитан Жорж се яви в Лувъра. Щом каза името си, вратарят повдигна една тежка завеса и го въведе в кабинета на краля. Кралят седеше пред малка масичка и явно възнамеряваше да пише нещо, защото направи знак на капитана да почака; боеше се очевидно, ако го заговори, да не загуби нишката на мисълта си. Жорж застана в почтителна поза на шест крачки от масата и от нямане какво да прави, заоглежда стоята и нейната украса.

Украсата беше съвсем проста. Състоеше се почти изключително от ловни принадлежности, окачени най-безредно по стената. Между дългата аркебуза и ловния рог висеше една доста хубава картина, представляваща светата Дева, а над нея — чимширово клонче. Масата, на която монархът пишеше, беше затрупана с разни книжа и книги. На пода между ловни мрежи и звънчета за соколи се валяха броеница и малък Часослов. Наблизо върху възглавница спеше голяма хрътка.

Изведнъж кралят хвърли перото с гневно движение и процеди през зъби една дебела псувня. Навел глава, той прекоси с неравномерна крачка два-три пъти кабинета, после изведнъж се спря пред капитана и го погледна сепнато, като че ли едва сега го забеляза.

— А, вие ли сте? — рече той и отстъпи малко назад.

Капитанът се поклони до земята.

— Приятно ми е, че ви виждам. Исках да ви говоря, но... —
Кралят не се доизказа.

В очакване да чуе края на започнатото изречение Жорж стоеше с източен врат и полуотворена уста, поставил левия си крак шест пръста пред десния, сиреч положение, в каквото един художник според мене би поставил своя модел, за да изрази напрегнато внимание. Но кралят отново наведе глава към гърдите си. Изглеждаше погълнат от други мисли, съвсем далечни на тези, които се готвеше да изкаже преди малко.

Мълчанието продължи няколко минути. Кралят седна и уморено прекара ръка по челото си.

— Дяволска рима! — рече той и тупна с крак така, че дългите шпори на ботушите му звъннаха.

Задрямалата хрътка се стресна, прие това като повикване и скочи. Тя се доближи до креслото на краля, тури лапите си върху коленете му и като вдигна изострената си глава високо над главата на Шарл, раззина широко муцуна и най-безцеремонно се прозя — трудно е да научиш едно куче на дворцови маниери.

Кралят прогони кучето и то с въздишка отиде да си легне отново. Очите на монарха пак като че ли случайно срещнаха погледа на Жорж.

— Извинете, Жорж, но една... рима ме кара да се обливам в пот.

— Може би идвам в неудобен час, ваше величество — каза капитанът с дълбок поклон.

— Никак, никак — отвърна кралят.

После стана и тури свойски ръка върху рамото на Жорж, като се усмихваше, но само привидно — разсеяните му очи оставаха безучастни.

— Още ли сте уморен от вчерашния лов? — попита кралят, видимо затруднен да пристъпи към същественото. — Еленът ни накара да го погоним доста.

— Господарю, бих бил недостоен да командувам лекокавалерийския отряд на ваше величество, ако такова гонене като вчерашното можеше да ме измори. По време на последните войни господин дьо Гиз, като ме гледаше непрекъснато на коня, бе ме нарекъл „албанец“.

— Да, да, разправиха ми наистина, че си бил добър ездач. Но я ми кажи, стреляш ли добре с аркебуза?

— Да, господарю, доста добре, но далеч не мога да се похваля с уменията на ваше величество. Такова майсторство не всеки притежава.

— Ето, виждаш ли оная дълга аркебуза? Напълни я с дванадесет дробинки. Да не мръдна от мястото си, ако не ги натикаш до една в гърдите на някой безбожник, стига да речеш да му се прицелиш от шестдесет крачки.

— Шестдесет крачки не е малко разстояние, но съвсем не бих искал стрелец като ваше величество да направи подобен опит върху мене.

— А от двеста крачки тя като нищо ще забие куршум в човешко тяло, само куршумът да е от добър калибър.

Кралят сложи аркебузата в ръцете на капитана.

— Скъпо оръжие, а изглежда, че е и добро — рече Жорж, след като разгледа внимателно аркебузата я опита на няколко пъти спусъка ѝ.

— Виждам, юнако, че разбираш от оръжие. Опри я на бузата си, да видя как ти ляга.

Капитанът се подчини.

— Аркебузата е хубаво нещо — говореше бавно Шарл. — От сто крачки, само с едно мръдване на пръста, ей така, можеш да се отървеш от някой враг и ни ризница, ни броня издържат срещу куршума.

Казах вече, че Шарл IX било по силата на някакъв навик от детинство, било поради вродена свенливост почти никога не гледаше в очите човека, с когото говореше. Този път обаче беше втренчил поглед в капитана с необичаен израз на лицето. Жорж неволно сведе очи и кралят веднага направи същото. Пак настъпи кратко мълчание. Жорж пръв го прекъсна:

— Колкото и сръчно да си служи човек с огнестрелното оръжие, сабята и копието си остават по-сигурни...

— Да, но аркебузата... — Шарл се усмихна някак особено и внезапно попита: — Жорж, казват, че Адмирала те обидил жестоко.

— Господарю...

— Зная, зная, известно ми е. Но все пак бих искал... искам сам да ми го разкажеш.

— Вярно е, ваше величество. Аз му говорих за една злощастна история, в която бях живо заинтересован.

— Дуела на брат ти. Дявол да го вземе, бива си го момчето, добре е намушкало противника си. Аз ценя такива хора. Коменж беше глупак, получил си е заслуженото. Но, дявол да го вземе, какъв повод намери дъртата бяла брада да ти се кара?

— Боя се, че злополучните верски различия и моето отричане от протестантството, което смятах забравено...

— Забравено ли?

— След като ваше величество даде пример за забравяне на религиозните разногласия, поразително безпристрастното правосъдие на ваше величество...

— Трябва да знаеш, приятелю, че Адмирала никога не забравя.

— Забелязах това, господарю.

Лицето на Жорж се помрачи.

— Кажете ми, Жорж, какво смяташ да правиш?

— Аз ли, господарю?

— Да. Говори откровено.

— Ваше величество, аз съм много дребен благородник, а Адмирала е много стар, за да мога да го повикам на дуел. Освен това, господарю — добави той с поклон, видимо желаейки да заглади с някакъв дворцов израз впечатлението, което предполагаше, че дързостта му е произвела върху краля, — дори и да можех, не бих го сторил от страх да не загубя благоволенieto на ваше величество.

— Хайде де! — рече кралят и сложи ръка върху рамото на Жорж.

— За щастие — продължи капитанът — моята чест не е в ръцете на Адмирала, но ако някой от моя ранг се осмели да изрази съмнения относно честта ми, тогава бих помолил ваше величество да ми разреши...

— Значи, ти няма да си отмъстиш на Адмирала? Но тоя... почна да става ужасно нахален!

Жорж се ококори от изумление.

— Все пак той те е оскърбил. По дяволите! Да, да, смъртно те е обидил, както ми казаха... Благородникът не е лакей, има неща, които човек не може да изтърпи дори от един господар.

— Как мога да си отмъстя! Той би сметнал под своето достойнство да се бие с мене.

— Възможно е. Но... — Кралят пак взе аркебузата и я вдигна за прицел. — Разбираш ли ме?

Капитанът отстъпи две врачки назад. Жестът на монарха беше сам по себе ви твърде красноречив, а демоничното изражение на лицето му прекалено ясно обясняваше всичко.

— Как, господарю! Нима бихте ме посъветвали?...

Кралят удари силно пода с приклада и като изгледа капитана, яростно извика:

— Да те съветвам ли? Мътните да те вземат! Аз нищо не те съветвам.

Капитанът се обърка, не знаеше какво да отговори и направи онова, което мнозина на негово място биха сторили: поклони се и наведе очи.

Шарл мигновено промени тона:

— Това съвсем не значи, че ако му теглиш един куршум, за да отмъстиш за честта си... ще ми бъде напълно безразлично. Но кълна се в папата, няма нищо по-скъпо за един благородник от честта и той не бива да се спира пред каквото и да било, за да я измие от позора. Пък и Шатийоните са надменни и нахални като слугите. Зная ги аз тия мерзавци, много им се иска да ми извият врата и да ми вземат мястото... Като гледам Адмирала, иде ми понякога да му изскубя брадата косъм по косъм.

На този словесен поток, налял се от устата на човек, който обикновено не беше словоохотлив, капитанът не отвърна нито дума.

— Е, кажи де! Дявол да те вземе! Какво мислиш да правиш? Ето аз, да бях на твое място, ще го изчакам, като излиза, да речем... от техния храм и от някой прозорец ще му пусна един куршум в слабините. Майка му стара, моят братовчед дьо Гиз ще ти бъде безкрайно благодарен, пък и ти ще сториш много за умиротворяването на кралството. Знаеш ли, че този парпайот е по-голям крал във Франция от мене? Омръзна ми най-сетне цялата тая история... Казвам ти направо какво мисля. Трябва да се отучи тоя... да дупчи честта на един благородник. Надупчи ли ти честта, надупчи му кожата: пито — платено.

— Нападението в гръб уронва честта на благородника, не я укрепва.

Този отговор подеждствува като гръмотевичен удар върху краля. Той остана неподвижен, с протегнати ръце, като продължаваше да държи аркебузата, сякаш подканваше капитана да я използва за своето отмъщение. Устата му побледня и се полуотвори, очите му загледаха диво Жорж, като че ли искаха да го омагьосат, но същевременно самите те бяха като омагьосани.

Най-после аркебузата се плъзна от треперещите ръце на краля и чукна с пода. Капитанът се спусна да я вдигне, а кралят седна в своето кресло и наведе глава, мрачно замислен. Устните му трепереха и веждите се свиваха — явно, че в душата му се водеше борба.

— Капитане — продума той след дълго мълчание, — къде се намира твоят лекокавалерийски отряд?

— В Мо, господарю.

— Скоро ще отидеш и лично ще доведеш отряда в Париж. След... няколко дни ще получиш заповедта. Сбогом.

В гласа му се долавяше раздражение и някаква рязкост. Капитанът се поклони, а Шарл му посочи вратата, с което искаше да каже, че аудиенцията е свършена.

Жорж беше започнал да се оттегля заднишком, с обичайните при такъв случай церемониални поклони, когато внезапно кралят скочи и го сграбчи за рамото:

— И да си държиш езика! Никому нито дума, чуваш ли?

Жорж се поклони още веднъж и сложи ръка на гърдите си. Когато напускаше кралските покои, той чу как кралят сърдито викаше хрътката и плющеше с ловния си бич, сякаш изливаше лошото си настроение върху невинното животно.

Щом се върна у дома си, Жорж написа следната записка, която веднага изпрати на Адмирала:

Един, който не ви обича, но държи за честта, ви съветва да се пазите от херцог дьо Гиз, а може би дори и от някой по-могъщ от него. Животът ви е в опасност.

Това писмо не направи никакво впечатление на безстрашния адмирал Колини. Известно е, че скоро след това, на 22 август 1572

година, той беше ранен с куршум от един злодей на име Моревел, който по този случай получи прозвището „кралски убиец“.

---

[1] Макбет: Нима вашето търпение стои над всичко у вас, та можете да отминете и това? — Шекспир — Б.пр. ↑

XVIII ОГЛАШЕНИЯТ

*Tis pleasing to be school'd In a strange tongue
By female lips and eyes.*

Lord Byron — „Don
Juan“, canto II^[1]

Ако двама влюбени са предпазливи, понякога минава повече от седмица, преди обществото да се досети за тяхната тайна. По-после съобразителността намалява, всяко благоразумие започва да им изглежда смешно, тогава погледите им лесно се улавят, още по-лесно се тълкуват и всичко става известно.

Така и връзката между графиня дьо Тюржи и младия Мержи твърде скоро престана да бъде тайна за двора на Катерина. Налице бяха множество доказателства, тъй „очевидни“, че дори и слепците биха ги видели. Например госпожа дьо Тюржи носеше обикновено лилави панделки, а и ефесът на Бернаровата сабя, долната част на неговия безръкавник, та чак и обувките му бяха украсени с лилави лентички, вързани на фльонги. Графинята бе заявила открито, че не може да търпи мъж е малка брадичка, а харесва засуканите мустачки. От известно време Мержи започна да ходи винаги грижливо избръснат, а мустаците му — *завъртени* до възможния предел, напомадени и причесани с оловен гребен, образуваха нещо като полумесец и краищата им стърчаха високо над носа му. Най-сетне мълвеше се и това, че някакъв благородник, като минавал сутрин рано по улица Аси, видял да се отваря градинската врата на графинята и оттам излязъл някой, в когото той, въпреки че човекът бил старателно загърнат в плащ и само носът му се виждал, лесно разпознал младия сеньор дьо Мержи.

Обаче най-чудното и най-убедителното за всички беше, че младият хугенот, дотогава безмилостен подигравчия, присмиващ се на всички католически церемонии, започна напоследък да посещава упорито църквите, да не пропуска процесии и дори да потапя пръстите си в светената вода, нещо, което до неотдавна смяташе за чудовищно светотатство. Шушукаха, че Диан успяла да върне богу една заблудена душа, а младите протестантски благородници заявяваха, че ако вместо капуцини и францисканци с техните души се заемат хубави, млади богомолки като госпожа дьо Тюржи, може би ще се замислят сериозно да променят вярата си.

Въпреки всичко не беше лесно Бернар да смени вероизповеданието си. Вярно е, че придружаваше графинята в църква, но заставаше до нея и докато траеше литургията, непрекъснато ѝ шепнеше нещо на ухото за голямо възмущение на околните. Така той не само че не следеше службата, но още и пречеше на вярващите да ѝ отдадат съответното внимание. А известно е, че тогавашните процесии бяха увеселителни забави, не по-малко приятни от карнавалите. Колкото до светената вода, Мержи не изпитваше вече угризение на съвестта, когато си потапяше пръстите в нея, защото това му даваше право да стиска пред очите на всички една прелестна ръка, която потръпваше, колчем докосваше неговата. Както и да е, макар да държеше за вярата си, трябваше да води тежки битки за нея, а в такива случаи Диан имаше това предимство, че избираше за теологичните спорове такива моменти, когато той трудно можеше да ѝ откаже нещо.

— Мили Бернар — говореше тя една вечер, облегнала глава върху рамото на своя любим и навивайки около врата му дългите си черни плитки, — мили Бернар, ти беше днес с мене на църковната проповед. Е добре, нима толкова хубави слова не оказаха никакво въздействие на сърцето ти? Нима искаш да останеш все така глух към тях?

— Скъпа моя, как искаш гъгнивият глас на един капуцин да свърши онова, което твоят сладък глас и твоите религиозни доводи, подсилени от влюбените ти погледи, не можаха да свършат, любима Диан?

— Ти си лош! Ще те удуша.

И като затегна леко едната от плитките си около шията му, тя го притегли още повече към себе си.

— Знаеш ли как прекарах времето си, докато траеше проповедта? Броях перлите в косите ти. Виж как си ги разпиляла из стаята.

— Знаех си аз. Нищо не си слушал в църквата, все така правиш — рече тя натъжено. — Виждам, че не ме обичаш толкова, колкото те обичам аз. Ако беше така, отдавна щеше да приемеш моята вяра.

— Ах, Диан, моя любов, защо са тези вечни разправии? Да ги оставим на учените от Сорбоната и на нашите проповедници. А ние да намерим по-приятно занимание.

— Остави ме... Колко щях да бъда щастлива, ако можех да те спася! Знаеш ли, Бернардо, заради твоето спасение бих приела да прекарам двойно повече години в чистилицето, отколкото са ми определени.

Той се засмя и я притисна в прегръдките си, но тя го отблъсна с неизразима тъга.

— А ти, Бернар, ти не би направил такава жертва заради мене. Не искаш и да знаеш на каква опасност се излага моята душа, задето те обичам...

И сълзи бликнаха от прекрасните ѝ очи.

— Любима, нали знаеш, че любовта оправдава толкова неща и че...

— Да, зная много добре. Но ако можех да спася душата ти, щяха да ми се простят всички грехове — ония, които извършихме заедно, и ония, които ще навършим в бъдеще... всичко ще ни се простя. Какво говоря?... Греховете ни ще станат средство за нашето спасение.

Тя говореше така, притискайки го с все сила в обятията си и във възторжената пламенност на думите ѝ, в този чудноват начин да проповядва при дадените обстоятелства имаше нещо тъй смешно, че Мержи едва се въздържа да не се засмее.

— Да почакаме още малко, миличка Диан. Когато и двамата остареем... когато остареем толкова много, че да не можем да се любим...

— Ти ме отчайваш, проклетнико! Защо се усмихваш като дявол? Да не мислиш, че имам желание сега да те целуна?

— Ето, не се смея вече.

— Чакай, стой мирно! Каж ми, querido Bernardo, прочете ли книгата, която ти бях дала?

— Да, вчера я привърших.

— Е, хареса ли я? Виждаш ли какво значи разсъждение! Дори който не вярва, и той не може да възрази нищо.

— Твоята книга, Диан, е купчина от лъжи и нелепости. Това е най-глупавото от всички папистки произведения. Главата си режа, че не си я чела, макар да говориш за нея толкова уверено.

— Вярно, не съм я чела още — призна тя, изчервявайки се слабо, — но съм сигурна, че в нея има много дълбоки и мъдри истини. Хугенотите се нахвърлят върху нея с голямо настървение, защо ми е друго доказателство?

— Искаш ли, просто тъй, за минаване на времето, да ти докажа със светото писание в ръка...

— Да не си посмял, Бернар! Опазил ме бог! Аз не съм еретичка, за да чета светото писание. Не искам да подриваш устоите на вярата ми. Впрочем ти напразно би губил време. Вие хугенотите винаги сте въоръжени с наука, просто да се отчае човек. При всеки спор ни я завирате в носа, а горките католици, които не са чели като вас нито Аристотел, нито библията, не знаят какво да ви отговорят.

— То е, защото вие, католиците, искате да вярвате на всяка цена, без да си дадете труд да помислите смислено ли е това, или не. Ние поне проучваме нашата религия, преди да я защитаваме, и главно, преди да я проповядваме.

— О, как бих искала да съм красноречива като преподобния отец Жирон, францисканеца!

— Твоят Жирон е глупак и самохвалко. Преди шест години на един публичен диспут крещеше, та се съдираше, но нашият проповедник Удар го сложи на мястото му.

— Лъжи! Еретически лъжи!

— Какво? Нима не знаеш, те по време на тоя спор пот като град се ронеше от челото на достопочтения отец и падаше право върху евангелието на Йоан Златоуст, което той държеше в ръка. По този повод един шегобиец дори написа стихове...

— Не ща да ги слушам. Не трови ушите ми с твоите ереси. Бернар, мили мой Бернар, заклевам те, не слушай всичките тези съучастници на сатаната, та те мамят и те водят към ада! Умолявам те, спаси душата си, върни се в лоното на нашата църква!

Но тъй като въпреки настояванията ѝ по лицето на Мержи се четеше недоверчива усмивка, тя извика:

— Ако ме обичаш, откажи се от пагубните си мисли заради мене, от любов към мене.

— Мила Диан, за мене би било по-лесно да се откажа заради тебе от живота си, отколкото от онова, което моят разум смята за истина. Може ли любовта да ми попречи да вярвам, че две и две правят четири?

— Ти си жесток!...

Мержи разполагаше с едно безпогрешно средство, за да тури край на подобни спорове, и той го използва.

— Ах, мили Бернардо — каза графинята с чезнеш глас, когато изгряващото слънце принуди Мержи да си тръгне, — ще погубя душата си, виждам аз, без да имам утехата, че ще спася своята.

— Стига, ангел мой! Отец Жирон ще даде на двама ни опрощение *in articulo mortis*^[2].

---

[1] Приятно е да се учи чужд език от женски уста и очи. — Лорд Байрон — „Дон Жуан“, песен II. — Б.пр. ↑

[2] Секунда преди смъртта. — Б.пр. ↑

XIX

ФРАНЦИСКАНЕЦЪТ

*Monachus fn claustro
Non valet ova duo;
Sed quando est extra.
Bene valet triginta.^[1]*

На другия ден след сватбата на Маргарита Валоа с краля на Навара капитан Жорж напусна Париж по заповед на двора, за да отиде и възглави своя лекокавалерийски отряд, оставен дотогава на гарнизон в Мо. Брат му го изпрати весело, тъй като очакваше да го види пак преди края на сватбените празненства, и лесно се примири с мисълта да поживее няколко дни сам. Госпожа дьо Тюржи запълваше времето му достатъчно, така че няколко часа, прекарани в самота, не го плашеха. Нощем той никога не стоеше в къщи, а денем спеше.

В петък, на 22 август 1572 година, Адмирала беше тежко ранен с изстрел от аркебуза от един негодник на име Моревел. Мълвата приписваше това гнусно злодеяние на херцог дьо Гиз, затова херцогът напусна Париж още на следния ден вероятно за да избегне възмуцението и заплахите на калвинистите. Кралят отначало си даде вид, че желае да приложи спрямо него най-строги мерки, но след това не се противопостави на завръщането му, ознаменувано с чудовищната сеч на 24 август.

Внушителна група млади благородници — протестанти, за хубави коне и добре въоръжени, посетиха най-напред Адмирала и после се пръснаха по улиците с намерение да търсят херцог дьо Гиз или неговите приятели и да започнат разправа с тях. Всичко обаче вървеше мирно и тихо. Народът, изплашен от техния брой или пък защото се въздържаше за някакъв друг случай, пазеше мълчание при

тяхното минаване и не изглеждаше твърде развълнуван от виковете им: „Смърт на убийците на Адмирала! Долу гизарите!“

На ъгъла на една улица дванадесетина млади католически благородници и неколцина слуги от двореца дьо Гиз се срещнаха ненадейно с протестантския отряд. Всички очакваха сериозно сблъскване, но не стана нищо. Католиците, било от предпазливост, било защото действаха по точно определена заповед, не отвърнаха на обидните викове на протестантите, а техният предводител, млад благообразен човек, се приближи до Бернар и поздравявайки го учтиво, каза с приятелски и свойски тон:

— Добър ден, господин дьо Мержи. Вие сигурно сте били при господин дьо Шатийон. Как е той? Хванаха ли убиеца?

Двата отряда се спряха. Мержи позна барон дьо Водрьой и отговори на поздрава и въпросите му. И други започнаха разговори помежду си, които не продължиха много, и двете групи се разделиха без спречване. Католиците сториха път и всеки отряд продължи пътя си.

Барон дьо Водрьой задържа малко Мержи, тъй че той поизостана от другарите си. На тръгване Водрьой изгледа седлото му и каза:

— Внимавайте! Или аз не виждам добре, или вашият кон не е добре оседлан. Проверете.

Мержи слезе и притегна седлото. Едва беше възседнал коня си отново, когато чу, че някой препуска в галоп зад него. Обърна се и видя един млад човек, когото познаваше само по лице — беше го забелязал в католическия отряд.

— Ей богу — извика новодошлият, като го настигна, — страшно ми се иска да срещна поне един от ония, които преди малко викаха: „Долу гизарите!“

— Няма защо да ходите далеч за тази работа — отговори Мержи. — С какво мога да ви услужа?

— Да не сте случайно един от тия нехранимайковци?

Мержи за миг изтегли сабята си и удари с плоската ѝ страна лицето на привърженика на дьо Гиз, който пък измъкна веднага от кобура си един пищов и стреля от упор върху Мержи. За щастие възпламенила се беше само запалката. Любимият на Диан удари силно по главата своя неприятел и го събори от коня, облян в кръв. Присъстващите на тая сцена, които дотогава наблюдаваха

безучастно, веднага взеха страната на ранения. Върху младия хугенот се изсипа град от камъни и тояги, така че всяка съпротива срещу такова множество се оказа безполезна. Той сметна за най-благоразумно да пришпори коня си и да избяга в галоп. При един ъгъл на улицата направи много остър завой, конят падна и той се преметна. Остана невредим, но не успя достатъчно бързо да възседне отново коня и разярената тълпа го заобиколи. Тогава се облегна на една стена и започна да отбива нападенията, докъдето стигаше със сабята си. Но някой замахна с бастун и откърши острието ѝ. Тълпата го повали и щеше да го разкъса на парчета, ако не беше един францисканец, който се възправи пред нападателите и го закри с тялото си.

— Какво правите, чеда мои! — извика той. — Оставете човека, той няма някаква вина.

— Той е хугенот! — ревяха стотина разярени гласове.

— Е добре! Дайте му време да се разкае. Той все още може да го втори.

Тутакси ръцете, които държаха Мержи, се отпуснаха. Той стана, вдигна счупената сабя и се приготви да продаде скъпо живота си, ако му се наложи.

— Оставете жив този човек — продължи монахът — и имайте търпение. Няма да мине дълго и хугенотите ще дойдат в нашите църкви.

— Търпение! Търпение! — повториха раздражено няколко гласа. — Откога ни викат да имаме търпение, а през това време те всяка неделя с песните си, с проповедите си възмуцават всички добри християни.

— Е, е, не знаете ли пословицата: „Веднаж стомничка за вода, два пъти, на третия път се счупила“. Нека си покрят още малко. Много скоро е помощта на августовската света Богородица ще ги чуете да запяват литургията на латински. Колкото до тоя млад парпайот, оставете го на мене, аз ще направя от него добър християнин. Хайде, от лакомия не изяждайте и пръстите си.

Тълпата се разпръсна, като роптаеше, но без да ругае Мержи. Върнаха му дори коня.

— За пръв път в живота си гледам францисканско расо с удоволствие, отче — рече той. — Вярвайте в моята признателност и благоволете да приемете тази кесия.

— Ако я давате за бедните, чедо мое, приемам я. Знайте, че аз се интересувам от вас. Познавам вашия брат и ви желая доброто. Приемете католическата вяра още днес. Елате с мене и всичко ще се уреди веднага.

— Колкото до това, отче, много благодаря. Нямам никакво желание да променям вярата си. Но откъде ме познавате. Как се казвате вие?

— Наричат ме брат Любен... а вас, малки хитрецо, виждам ви често да обикаляте около една къща... Шшт! Кажете ми, господин дьо Мержи, уверихте ли се сега, че и един калугер може да стори добро?

— Ще разглася навред вашето великодушие, отец Любен.

— Не искате ли да се откажете от протестантската проповед заради литургията?

— Още веднъж не. Във вашата църква ще стъпя само за да чуя вашите проповеди.

— Личи си, че сте човек с вкус.

— Нещо повече дори, ваш голям почитател.

— Бога ми, съжалявам, задето искате да останете еретик. Аз обаче ви предупредих, направих всичко възможно. Да става каквото ще: измивам си ръцете. Сбогом, мое момче.

— Сбогом, отче.

Бернар възседна коня си и се прибра малко натъртен, но много доволен, че се е отървал евтино от това прекеждие.

---

[1] Монах в обител и две яйца не струва. А когато е навън, струва и тридесет. — Б.пр. ↑

XX ЛЕКАТА КАВАЛЕРИЯ

Jaffier
He amongst us
That spares his father, brother, or
his
friend
Is damned.

Otway —
„Venice
preserved“^[1]

Вечерта на 24 август един отряд лека кавалерия вливаше в Париж през градската врата Сент-Антоан. Ботушите и дрехите на кавалеристите, покрити с прах, показваха, че са изминали дълъг път. Последните лъчи на залязващото слънце огряваха обветрените лица на войниците. По тях се четеше някакво безпокойство като пред събитие, още неизвестно, но което човек смътно подозира, че ще бъде злоещо.

Отредът се отправи бавно към едно широко празно място, намиращо се до някогашния дворец Турнел. Там капитанът даде заповед да спрат, после изпрати под командата на своя корнет един разезд от дванадесет души на разузнаване и сам постави при изхода на съседните улици караули със запалени фитили, като че ли се намираще пред неприятеля. След като взе тези необикновени предпазни мерки, капитанът застана пред отряда си.

— Сержант! — извика той и гласът му прозвуча по-твърдо и поповелително от обикновено.

Стар кавалерист с везана лента през рамо и шапка, украсена със златен ширит, се приближи почтително до своя началник.

— Всичките ни войници снабдени ли са с фитили?

— Тъп вярно, господин капитан.

— А барутниците пълни ли са? Има ли достатъчно куршуми?

— Тъй вярно, господин капитан.

— Добре.

Тон подкара бавно своята кобила пред малкия отряд.

Сержантът го следваше на разстояние колкото дължината на един кон. Беше забелязал лошото настроение на своя капитан и не смееше да му заговори. Най-после се осмели:

— Господин капитан, мога ли да разреша на войниците да дадат зоб на конете си? Не са яли от сутринта.

— Не.

— По една шепа овес поне. Това ще стане бързо.

— Конете да не се разюздват.

— Ами ако ги караме тази нощ нанякъде, както се говори... може би...

Офицерът махна нетърпеливо е ръка.

— Върнете се на мястото си — рече той сухо.

И продължи да се разхожда. Сержантът отиде при войниците.

— Е, сержант, вярно ли е? Какво ще правим? Какво ще става? Какво разправя капитанът?

Най-малко двадесет въпроса му бяха зададени наведнъж от старите войници, които си позволяваха подобна фамилиарност със своя началник поради дългата си войнишка служба и придобити навици.

— Абе ще стане тя една! — продума сержантът е тон на човек, който знае повече, отколкото каква.

— Какво? Какво?

— Не бива да разюздваме дори и за малко... защото, кой знае? Всеки момент можем да потрябваме.

— Аха, значи, ще се бием, а? — рече тръбачът. — А срещу кого, моля ви се?

— Срещу кого ли? — Сержантът нарочно повтори въпроса, за да има време да поразмисли. — Да му се не види макар! Ама че въпрос! Срещу кого искаш да се бием, ако не срещу враговете на краля?

— Добре де, но кои са враговете на краля? — не спираше да задава въпроси упоритият разпитвач.

— Кои са враговете на краля ли? Тоя пък не знаел кои са враговете на краля! — И сержантът вдигна рамене съжалително.

— Испанецът е враг на краля. Но как е дошъл тъй en catimini^[2], без да го забележим? — обади се един от кавалеристите.

— Ба — поде друг, — познавам доста кралски врагове, които не са испанци!

— Бертран има право — рече сержантът. — Зная за кого намеква.

— Кажете най-сетне за кого става дума.

— За хугенотите — отговори Бертран. — Няма нужда да си магьосник, за да се досетиш. Цял свят знае, че хугенотите са взели вярата си от Германия, а аз съм сигурен, че германците са наши врагове, тъй като неведнъж съм стрелял срещу тях, особено при Сен-Кантен^[3], където те се биха като дяволи.

— Всичко това е добре — пак се обади тръбачът, — но нали сключихме мир с тях. Малко ли свириха фанфарите по тоя случай!

— Самият факт, че граф дьо Ларошфуко ще командува леката кавалерия във войната, която ще водим във Фландрия, показва, че германците не са наши врагове — каза един млад кавалерист, облечен по-добре от другите. — Защото кой не знае, че Ларошфуко изповядва вярата им? Да пукна, ако не е хугенот и в червата. Шпорите му са а ла Конде, а шапката му — хугенотска.

— Чумата да го тръшне! — изруга сержантът. — Ти, Мерлен, не знаеш, тогава не беше още с нас: тоя, Ларошфуко, командуваше засадата при Ла Робре в Поату, където щяха до един да ни изтрепят. Голям хитрец е дяволът, пълен е с лукавщини.

— Бил казал — добави Бертран, — че един отряд райтери струва повече от цял ескадрон лека кавалерия. Това е вярно, както е вярно, че ей този кон е шарен. Чух го от един паж на кралицата.

Възмущение обхвана слушателите, но скоро любопитството да узнаят срещу кого бяха насочени военните приготовления и извънредните предпазителни мерки, които предприемаха, взе връх.

— Дали е вярно, сержант — попита тръбачът, — че вчера искали да убият краля?

— Бас държа, че виновни са тези... еретици.

— Ханджията от Кроа-дьо-Сент-Андре, където ядохме — каза Бертран, — ни разправи как искали да премахнат литургията.

— В такъв случай ще ядем блажно всеки ден — забеляза философски Мерлен. — Вместо канче бакла — парче солена сланина. Няма за какво да съжаляваме, значи.

— Така е, но ако хугенотите вземат властта, първата им работа ще бъде да разтурят всички лекокавалерийски отреди и на мястото им ще сложат своите кучета, немските райтери.

— Ако е тъй, ще има да вземат. Майка им стара! Това ме кара да бъда добър католик. Я кажете, Бертран, нали служихте при протестантите, вярно ли е, че Адмирала давал само по осем петачета на своите кавалеристи?

— Нито петак повече, дъртият му вариклечко! Затова го оставих още при първия поход.

— В какво лошо настроение е днес капитанът! — забеляза тръбачът. — Той, дето обикновено е такъв добряк и обича да разговаря с войниците, днес през целия път зъб не е обелил.

— Новините го измъчват — рече сержантът.

— Какви новини?

— Ех, какви! Явно това, дето искат да правят хугенотите.

— Гражданската война пак започва — каза Бертран.

— Толкова по-добре за нас — зарадва се Мерлен, който виждаше всичко от хубавата му страна, — ще гърмим, ще горим села, ще трепем хугеноти.

— По всичко изглежда, искали са да започнат пак старата амброазка история — каза сержантът. — Затова ни докараха тук. Ще сложим ред.

В този момент корнетът се завърна с разузнавателния разезд. Приблужи се до капитана и му заговори тихо, а войниците му се размесиха с другарите си.

— Да ми окапе брадата, ако зная какво става днес в Париж — говореше един от тях, които бяха ходили на разузнаване. — Жив човек не видяхме по улиците. Но затова пък Бастилията е пълна с войска. Пиките на швейцарците стърчат по двора като класове на нива.

— Трябва да са към петстотин — допълни друг.

— Едно е сигурно — поде отново първият, — че хугенотите са искали да убият краля и че Адмирала бил ранен в сблъскването лично от ръката на великия херцог дьо Гиз.

— Тъй му се пада, разбойник такъв! Добре са го наредили! — възкликна сержантът.

— На всичко отгоре — продължи кавалеристът — швейцарците брътвят на дяволския си език, че много дълго сме търпели еретиците във Франция.

— Вярно е, че от известно време много са навирили глави — каза Мерлен.

— Ще рече човек, че при Жарнак и Монконтур те са ни тупали, а не ние тях — толкова се големят и се надуват.

— Искат да излапат мръвките, а на нас да оставят кокалите.

— Крайно време е добрите католици да ги поначешат.

— Да си кажа правото — поде пак сержантът, — само да ми рече кралят: „Я, момче, избий тези мръсници“, да пукна, ако чакам да ми повтори.

— Бел-Роз, я поразправи какво направи нашият корнет! — рече Мерлен.

— Говори с някакъв швейцарски офицер, но не можах да чуя какво приказваха. Трябва да е било интересно, защото все току викаше: „Ах, боже мой! Ах, боже мой!“

— Чакай, препускат насам кавалеристи. Сигурно носят някаква заповед.

— Доколкото виждам, само двама са. Капитанът и корнетът отиват да ги посрещнат.

Двамата ездаци бързо се приближаваха към кавалерийския отряд. Единият яздеше боен кон и беше богато облечен и препасан със зелена лента през гърдите; шапката му беше отрупана с пера. Другият ездач беше дебел, къс и набит човек, облепен в черно расо и е голямо дървено разпятие в ръце.

— Ще се бием, то си личи — рече сержантът. — Ето изпращат ни и свещеник, да изповядва ранените.

— Не е приятно да се биеш, без да си ял — измърмори тихо Мерлен.

Двамата ездаци забавиха ход, тъй че при срещата с капитана можаха да спрат конете без усилие.

— Ваш покорен слуга, господин дьо Мержи — каза човекът със зелената лента. — Познавате ли Тома дьо Моревел?

На капитана още не беше известно новото престъпление на дьо Моревел. Той го знаеше само като убиец на храбрия дьо Муи, затова му отговори сухо:

— Не познавам господин Моревел. Предполагам, че идвате да ни съобщите най-сетне защо сме тук.

— Отнася се, господине, до спасението на нашия добър крал и на светата наша църква от заплашващата ги опасност.

— А в какво се състои тази опасност? — попита презрително Жорж.

— Хугенотите са направили заговор срещу негово величество, но, слава богу, тяхното съзаклятие е било навреме разкрито и всички добри християни трябва да се обединят тази нощ, за да изтребят еретиците, докато те спят.

— Както силният Гедеон изтреби мадианитите — добави човекът с расото.

— Какво говорите! — извика Жорж, изтръпнал от ужас.

— Гражданите са въоръжени — продължи Моревел, — кралската гвардия и три хиляди швейцарци са в града. Разполагаме с близо шестдесет хиляди души. В единадесет часа ще бъде даден сигнал и клането ще започне.

— Мръсен разбойник! Каква гнусна измислица си дошъл да ми разправяш? Кралят никога не заповядва убийствата... най-многого да заплати за тях.

Но произнасяйки тези думи, Жорж изведнъж си опомни странния разговор, който бе водил с краля няколко дни преди това.

— Без увлечения, господин капитан. Ако кралската служба не изискваше цялото ми внимание, бих отговорил на вашите обиди. Слушайте какво ще ви кажа. Идвам да ви съобщя от името на негово величество, че трябва да ме придружите — вие и вашият отряд. Възложена ни е улица Сент-Антоан и съседният ѝ квартал. Нося ви точния списък на лицата, които ще трябва да ликвидираме. Преподобният отец Малбуш ще поговори на хората ви и ще им раздаде бели кръстове, каквито ще носят всички католици, за да не би в тъмнината някой да вземе вярващите за еретици.

— И аз трябва да съдействувам за избиването на заспали хора, така ли?

— Вие католик ли сте и признавате ли Шарл IX за ваш крал? Познавате ли подписа на маршал дьо Рец, комуто дължите подчинение?

Той извади от колана си лист и го подаде на капитана.

Жорж дьо Мержи повика един войник и при светлината на факел от слама, запален от фитила на една аркебуза, прочете официална заповед, задължаваща капитан дьо Мержи в името на краля да окаже съдействие на градската гвардия и да се постави под командата на господин дьо Моревел за изпълнението на задача, която горепосоченото лице ще му разясни. Към заповедта беше приложен списък на имена със следното заглавие: „Подлежащи на избиване еретици от квартал Сент-Антоан“.

Факелът гореше в ръцете на войника и при и неговата светлина всички кавалеристи наблюдаваха по лицето на капитана дълбокото вълнение, което тази заповед му причиняваше.

— Моите кавалеристи никога няма да склонят да станат убийци — произнесе ясно Жорж и хвърли, листа в лицето на дьо Моревел.

— Тук не става въпрос за убийство — каза хладно свещеникът. — Отнася се за еретици, над които ще се извърши правосъдие.

— Юнаци! — викна Моревел високо, обръщайки се към войниците. — Хугенотите искат да погубят краля и католиците. Трябва да ги изпреварим. Тази нощ ще ги избием всички, докато спят... а кралят предоставя на вас къщите им за плячкосване.

Вик на свирепа радост се понесе над редиците.

— Да живее кралят! Смърт на хугенотите!

— Тихо! — провикна се капитанът гръмовито. — Тук само аз имам право да заповядвам. Другари, това, което този нещастник казва, не може да бъде истина и дори кралят да е заповядал, моите кавалеристи никога няма да се съгласят да избиват беззащитни хора!

Войниците мълчаха.

— Да живее кралят! Смърт на хугенотите! — извикаха в един глас дьо Моревел и неговият спътник.

Миг след това кавалеристите повториха:

— Да живее кралят! Смърт на хугенотите!

— Е, капитане, ще се подчините ли? — запита Моревел.

— Не съм вече капитан! — извика Жорж, скъса капитанските си отличия и ги захвърли.

— Хванете предателя! — изкрещя Моревел и изтегли сабята си.
— Убийте бунтовника, който отказва да се подчини на своя крал!

Нито един войник обаче не посмя да вдигне ръка срещу своя началник. Жорж блъсна със сабята си сабята на Моревел и тя изхвъркна от ръката му, но вместо да го пронизе, той се задоволи да го удари с дръжката по лицето, и то тъй силно, че го събори от коня.

— Сбогом, подлеци! — обърна се капитан Жорж към своя отряд.
— Мислех, че сте войници, а вие сте били само убийци.

После каза на корнета:

— Алфонс, ако искате да станете капитан, удава ви се прекрасен случай. Възглавете тези разбойници.

Като рече това, той пришпори коня си и препусна в галоп към вътрешността на града. Корнетът сякаш искаше да го последва, но след няколко крачки забави ход, после спря коня си и се върна при отряда, преценявайки вероятно, че макар и даден в момент на силен гняв, съветът на капитана не беше чак толкова лош.

Все още зашеметен от удара, Моревел отново се качи на коня си, като сипеше ругатни, а свещеникът размахваше високо разпятието и призоваваше войниците да не щадят нито един хугенот и да удавят ереста в потоци от кръв.

Войниците останаха за миг смутени от думите на своя капитан, но щом той изчезна от очите им, те, предвкусвайки богатата плячка, размахаха саби над главите си и се заклеха да изпълняват всичко, което Моревел ще им заповяда.

---

[1] Джафър: Който измежду нас пощади баща, брат или приятел, да бъде проклет! — Отуей — „Спасената Венеция“ — Б.пр. ↑

[2] Скришом. — Б.пр. ↑

[3] Победа на Филип II Испански през август 1557 година. За компенсация Франсоа дьо Гиз отне от англичаните град Кале. — Б.пр.

↑

XXI

ПОСЛЕДНО УСИЛИЕ

Soothsayer

Beware the Ides of March!

Shakespeare

are — „Julius

Caesar“^[1]

Същата вечер в обичайния час Мержи излезе от дома си добре загърнат в сив плащ, с нахлупена до очите шапка и стараейки се да остане незабелязан, се запъти към къщата на графиня дьо Тюржи. Но ненаправил и няколко крачки, срещна Амброаз Паре, хирурга, когото познаваше, тъй като той беше го лекувал след нараняването му. Паре вероятно се връщаше от двореца Шатийон. Мержи му се обади и попита как е Адмирала.

— По-добре е — рече хирургът. — Раната е сериозна, но болният е як. С божията помощ ще оздравее. Надявам се, че лекарството, което му предписах тази вечер, ще помогне и той ще прекара нощта спокойно.

Край тях мина някакъв човек от народа и чу, че говорят за Адмирала. Когато се отдалечи на достатъчно голямо разстояние, за да може безнаказано да прояви нахалство, той извика:

— Скоро ще се залюлее на бесилото в Монфокон вашият дяволски Адмирал.

И хукна, колкото му крака държат.

— Мръсна сган! — рече Мержи. — Яд ме е, че нашият велик Адмирал е принуден да остане в град, където има толкова врагове.

— Слава богу, домът му се охранява добре — отвърна хирургът. — Когато излизах оттам, по стълбите беше пълно с войници и те вече

палеха фитилите си. Ах, господин дьо Мержи, хората тук не ни обичат... Но стана късно, трябва да отида в Лувъра.

Разделиха се, като си пожелаха лека нощ, и Мержи продължи своя път, отдаден на розови мисли, които го накараха твърде бързо да забрави и Адмирала, и католишката омраза. Не можа обаче да не забележи необичайното движение по парижките улици, които обикновено биваха почти безлюдни при настъпването на нощта. Ту срещаше носачи с някакви чудновати товари на гръб, които в мрачината взе за снопове пики, ту виждаше мълчаливо маршируващо отделение войници с готово за стрелба оръжие и със запалени фитили; някъде пък бързо се отваряха прозорци, мяркаха се фигури със светилници в ръце и тутакси изчезваха.

— Хей, човече — викна Бернар на един такъв носач, — къде носиш толкова късно това оръжие?

— В Лувъра, ваша милост, за тазнощното увеселение.

— Другарю — обърна се Мержи към един сержант, който командуваше патрул, — накъде така въоръжени?

— В Лувъра, ваша милост, за тазнощното увеселение.

— Хей, паж, защо не си при краля? Накъде сте тръгнали ти и твоите другари с тези коне, стъкмени като за война?

— В Лувъра, ваша милост, за тазнощното увеселение.

„Каква ли забава ще има тази нощ? — питаше се Мержи. — Изглежда, че всички са посветени, само аз нищо не зная. Впрочем какво ме засяга? Кралят може да се увеселява без мене, малко ме интересуват неговите развлечения.“

По-нататък той забеляза, че един бедно облечен човек се спира пред някои къщи и бележи по вратите им с тебешир бели кръстове.

— Ей, приятелю, да не си артелчик, та отбелязваш жилища за войниците?

Човекът изчезна, без да отговори.

При завоя на улицата, където живееше графинята, Бернар без малко не се сблъска с един човек, увит като него в голям плащ. Въпреки мрака и старанието да се прикрият един от друг, двамата веднага се познаха.

— А, добър вечер, господин Бевил — рече Мержи и му протегна ръка.

Преди да отговори на поздрава му, Бевил направи някакво странно движение под плаща си: прехвърли от дясната ръка в лявата нещо тежко. Плащът му се полуотвори.

— Поздрав на доблестния храбрец, любимец на жените! — отговори Бевил. — Бас държа, че моят благороден приятел е тръгнал по любов.

— А вие, господине?... Изглежда, че съпрузите са зле настроени към вас, защото, ако не се лъжа, на гърба си имате ризница, а онова, което държите под плаща си, страшно много прилича на пищови.

— Налага се предпазливост, господин Бернар, голяма предпазливост — отвърна Бевил.

При тези думи той загърна плаща си, за да скрие още по-добре оръжието.

— Безкрайно съжалявам, че тази вечер не мога да ви предложа помощта и сабята си, за да пазя улицата и да карауля пред вратата на вашата любовница. Днес ми е невъзможно, но при друг случай благоволете да разполагате с мене.

— Тази вечер вие не можете да дойдете с мене, господин дьо Мержи.

Бевил придружи думите си със странна усмивка.

— Тогава на добър час! Сбогом.

— Аз също ви пожелавам *на добър час*.

В начина, по който Бевил натърти това „на добър час“, имаше нещо неестествено.

Разделиха се и Мержи беше направил вече няколко крачки, когато чу, че Бевил го вика. Обърна се и го видя да се връща.

— Брат ви в Париж ли е?

— Не, но го очаквам всеки ден... Аха, кажете ми, няма ли да отидете на тазнощното увеселение?

— Увеселение ли?

— Да. Говори се навред, че тази нощ щяло да има голяма дворцова забава.

Бевил измънка нещо неразбрано.

— Още веднъж сбогом — каза Мержи. — Много бързам и... Разбирате какво искам да кажа, нали?

— Чакайте, чакайте, още една дума. Преди да се разделим, искам да ви дам един съвет като истински приятел.

— Какъв съвет?

— Не отивайте при нея тази нощ. Повярвайте, утре ще ми благодарите.

— Това ли е вашият съвет? Но аз не ви разбирам. Коя „нея“?

— Ха, разбирате ме много добре. Но ако сте благоразумен, минете още тази вечер на другия бряг на Сена.

— Всичко това да не е някаква шега?

— Никаква шега. Никога не съм говорил по-сериозно. Минете оттатък Сена, ви казвам. И ако дяволът ви е притиснал чак толкова, идете до манастира на яkobинците, улица Сен-Жак. През две врати от вратата на добрите отци ще видите голямо дървено разпятие, заковано на една бедна къщичка. Чудновата фирма наистина, но няма значение. Ще почукате и ще ви отвори една много приветлива старица. Кажете, че аз ви пращам, ще ви посрещне добре. Пренесете любовната си страст на отвъдния бряг на Сена. Старата Брюлар има хубавички и мили внучки... Разбирате ли?

— Вие сте прелюбезен. Покорно благодаря.

— Не, не, наистина последвайте моя съвет! Честна благородническа дума, ще ви бъде от полза.

— Много благодаря, ще се възползувам друг път. Днес ме чакат.
— И Мержи си тръгна.

— Минете Сена, драги! Това е моята последна дума. Ако ви се случи нещастие, умивам си ръцете.

Някаква необичайно сериозна нотка в гласа на Бевил озадачи Мержи. Виконтът беше вече му обърнал гръб, този път Бернар го задържа:

— Но какво, дявол да го вземе, искате да кажете? Обяснете се, господин Бевил, не ми говорете със загадки.

— Драги приятелю, може би ви говорих дори прекалено ясно, повтарям ви: *мини на отвъдния бряг още преди полунощ*. Сбогом.

— Но...

Бевил беше се вече отдалечил. Мержи поиска да тръгне след него, но се засрами, че губи време, което би могъл да използва по-добре, върна се и стигна до градината на графинята. Известно време се разхожда нагоре-надолу, докато отминат неколцина минавачи. Опасяваше се да не им направи впечатление, че влиза в този час през градинската врата. Нощта беше хубава, лек зефир разхлаждаше

горещия въздух; луната ту се показваше, ту изчезваше зад пухкавите бели облаци. Нощ само за любов.

Улицата остана за кратко време безлюдна. Мержи веднага отвори градинската врата и безшумно я затвори. Сърцето му биеше силно, но мисълта му беше погълната изцяло от радостите, които го чакаха при неговата Диан, а мрачните мисли, породени от странните намеци на Бевил, останаха твърде далече.

Приближи се до къщата на пръсти. Зад червената завеса на един полуотворен прозорец светеше лампа — това беше уговореният знак. Миг след това Мержи влезе в молитвената стая на своята възлюблена.

Графинята беше полулегнала на нисък, покрит с тъмносиня дамаска диван. Беше отметнала глава назад и дългите ѝ черни коси безредно се бяха разпилели върху цялата възглавница. Лежеше със затворени очи, но, изглежда, правеше усилие да държи клепачите си спуснати. На тавана висеше само една сребърна лампа и хвърляше цялата си светлина върху бледото лице и огненочервените устни на Диан дьо Тюржи. Графинята не спеше, но който я погледнеше, би казал, че е изтерзана от мъчителен кошмар. Щом ботушите на Мержи скръцнаха по килима, тя трепна, вдигна глава, отвори уста и сподави вик на ужас.

— Уплаших ли те, ангел мой? — запита Мержи, като коленичи и се надвеси над възглавницата, където хубавата глава пак се отпусна.

— Ето те най-после! Слава тебе, господи!

— Нима те накарах да ме чакаш? Няма още полунощ.

— О, остави ме... Бернар... Не те ли видя някой, като влизаше?

— Никой... Но какво ти е, любов моя? Защо тези хубави устни отбягват моите?

— О, Бернар, ако знаеше само... Не ме мъчи, моля ти се... Много ми е зле, имам ужасно главоболие... Главата ми гори.

— Миличката ми!

— Седни тук... и за бога... днес не искам нищо от мене. Много съм болна.

Тя зарови прекрасното си лице във възглавницата и мъчително простена. После изведнъж се надигна на лакът, тръсна назад гъстите коси, насадели до лицето ѝ, и като улови ръката на Мержи, допря я до слелите си очи. Той усети силното биене на вените ѝ.

— Ръката ти е прохладна, става ми добре от нея — рече тя.

— Моя добра Диан, колко бих желал мене да ме боли глава вместо тебе! — И той целуна пламналото ѝ чело.

— Ах, да... аз пък бих желала... Постави пръстите си върху моите клепачи, това ще ме облекчи... Струва ми се, че ако заплача, ще ми олекне, но не мога да плача.

Настъпи дълго мълчание, прекъсвано само от неравномерното и мъчително дишане на графинята. Коленичил пред дивана, Мержи леко разтриваше спуснатите ѝ клепачи и от време на време ги целуваше. Беше опрял другата си ръка на възглавницата и бе сплел пръстите си е конвулсивно потръпващите пръсти на своята любима. Горещият, сладък дъх на Диан нежно гъделичкаше устните му.

— Скъпа моя — пошепна той, — изглежда, че те мъчи и нещо друго, не само главоболието. Коя е причината? И защо не искаш да ми я кажеш. Нали затова се обичаме, за да делим не само радости, но и грижи?

Тя поклати глава, без да отваря очи. Устните и мръднаха беззвучно. После се отпусна върху рамото на Мержи, сякаш беше изтощена от това усилие. В този момент часовникът удари единадесет и половина. Диан трепна и седна на дивана цяла трепереща.

— Наистина ме плашиш, моя хубава приятелко!

— Нищо... още нищо — промълви тя глухо. — Този часовник бие ужасно. Всеки удар се забива като нажежено желязо в главата ми.

Мержи не намери по-добро лекарство и по-подходящ отговор от това да целуне надвесеното над него чело. Изведнъж Диан протегна ръце и все така полулегнала, ги сложи върху раменете му, впила искрящи очи в неговите, като че искаше да го проние.

— Бернар — каза тя, — кога ще станеш католик?

— Ангел мой, да не говорим днес за това, такъв разговор ще те разболее още повече.

— Аз съм болна от твоето упорство, но ти не искаш и да знаеш. И без друго времето напират. Дори да бях умираща, щях да използвам и последния си дъх, за да те склоня...

Мержи поиска да затвори устата ѝ е целувка. Целувката е добър повод и може да послужи като отговор на всички въпроси, поставени на един мъж от любимата жена. Диан обаче, която обикновено отговаряше на целувките му, този път го отблъсна силно, едва ли не е негодувание.

— Слушайте, господин дьо Мержи, всеки ден проливам кървави сълзи, като мисля за вас и за вашата заблуда. Вие знаете колко ви обичам. Сам съдете какви са моите мъки, като си мисля, че този, който ми е по-скъп от живота, може само след миг да загине и духом, и телом.

— Диан, нали се съгласихме да не говорим на такива теми, когато сме заедно?

— Налага се, нещастнико! Кой ти каза, че имаш още един час време, за да се покаеш!

Необикновенният ѝ тон и чудните ѝ думи неволно напомниха на Мержи странния съвет, който преди малко му бе дал Бевил. Обзе го вълнение, но той го потисна. Страстното усърдие, с което Диан го увещаваше да смени вярата си, отдаде на голямата ѝ набожност.

— Какво искате да кажете, моя хубава приятелко? Нима вярвате, че таванът може да падне върху глава на един хугенот нарочно, за да го утрепе, както миналата нощ падна балдахинът на вашето легло? За щастие отървахме се само с малко прах по главите.

— Вашето упорство ме отчайва... Сънувах как вашите врагове се готвят да ви убият... виждах ви окървавен и разкъсан от тях да издъхвате, преди да мога да ви доведа моя изповедник.

— Какви врагове? Аз мислех, че нямам врагове.

— Безразсъдник! Не виждате ли, че ваши врагове са всички, които ненавиждат вашата ерес? А нима това не е цяла Франция? Да, докато вие сте враг на бога и на църквата, всички французи са длъжни да ви бъдат врагове.

— Да оставим това, кралице моя. А колкото до вашите сънища, отнесете се до старата Камий, тя ще ви ги разтълкува; аз от сънища не разбирам. Да говорим за друго... Струва ми се, че днес сте били в двореца и оттам, мисля, сте донесли това главоболие, което измъчва вас и ядосва мене.

— Да, Бернар, бях в двореца. Видях кралицата и излязох от нейните покои... твърдо решена да направя последно усилие да ви променя... Трябва, непременно трябва!...

Бернар я прекъсна.

— Струва ми се — рече той, — струва ми се, мила приятелко, че тъй като въпреки болестта си имате достатъчно сила да проповядвате с

такава пламенност, бихме могли, ако разрешите, да използваме още по-добре времето.

Тя посрещна шегата с поглед, изпълнен с гняв и презрение.

— Осъден! — прошепна тя тихо, като на себе си. — Защо трябва да бъда толкова слаба пред него!

После добави по-високо:

— Виждам много ясно, вие не ме обичате и ме цените, колкото цените един кон. За вас няма значение дали понасям безброй страдания, или не, стига да ви доставям удоволствие... Заради вас, само заради вас приех да понеса такива терзания на съвестта, пред които всички измислени от човешката жестокост мъки не струват нищо. Една-единствена дума от вашата уста би върнала покоя на душата ми, но вие никога няма да произнесете тази дума. Никога няма да пожертвувате заради мене дори един от вашите предразсъдъци.

— Скъпа Диан, какви обвинения сипете върху мене! Бъдете справедлива и нека вашата религиозна разпаленост не ви прави сляпа. Отговорете ми! Не ви ли принадлежат всичките ми физически и душевни сили и къде другаде ще намерите по-предан роб от мене? Трябва ли да ви повторя още веднъж: готов съм да умра за вас, но не и да вярвам известни неща.

Тя слушаше думите му, като свиваше рамене, и го гледаше почти с омраза.

— Не бих могъл — продължи той — да направя заради вас косите си от кестеняви на руси. Не бих могъл да променя формата на ръцете и краката си, за да ви се харесвам. Моята религия е част от тялото ми, скъпа моя, и то част, която биха откъснали само заедно с живота ми. И двадесет години да ме убеждават, няма да повярвам, че парче хляб, месено без подкваса...

— Млъкни! — прекъсна го тя властно. — Не хули! Всичко опитвах, нищо не помогна. Всички вие, заразени от отровата на ереста, сте твърдоглава пасмина и затваряте очите и ушите си за истината: боите се да гледате и да чувате. Е добре, настъпи часът, когато вече нито ще виждате, нито ще чувате... Имаше само едно средство да се премахне тази язва от църквата и това средство ще бъде приложено.

Тя направи няколко крачки из стаята, обзета от голяма възбуда, и продължи:

— След по-малко от час седемте глави на дракона ще бъдат отсечени. Сабите са наточени и верните хора са готови. Нечестивците ще изчезнат от лицето на земята.

После посочи часовника, поставен в един ъгъл на стаята:

— Виж, имаш още четвърт час да се покаеш. Когато стрелката дойде до тази точка, съдбата ти ще бъде решена.

Не беше още свършила, когато отдалеч се надигна глух шум, отначало неясен, подобен на тръпка, която преминава през тълпа, заобиколила огромен пожар. После бързо нарасна и след няколко мига в далечината вече се понесе биене на камбани и пукотевица на огнестрелни оръжия.

— Какви страхотии разправяте? — извика Мержи. Графинята се спусна към един от прозорците и го отвори. Шумът, възпиран дотогава от стъклата и завесите, стана по-отчетлив. Долавяха се ужасени писъци и радостен вой. От всички краища на града, докдето стигаше погледът, към небето се виеше червеникав дим. Човек би казал, че гори някакъв гигантски пожар, ако миризмата на смола, идваща от хилядите запалени факли, не беше изпълнила веднага стаята. В този миг изгърмя аркебуза и стъклата на една съседна къща блеснаха.

— Клането започна! — изпищя графинята и улови главата си с ръце.

— Како клане? Какво искате да кажете?

— Тази нощ избиват хугенотите. Кралят заповяда. Всички католици са въоръжени и нито един еретик не бива да бъде пощаден. Църквата и Франция са спасени. Ако не се отречеш от лъжливата си вяра, ти си загубен.

Мериш усети как студена пот облива цялото му тяло. Той гледаше плахо Диан дьо Тюржи, а по нейното лице се четеше странна смесица от тревога и ликуване. Страшният ропот, който кълтеше в ушите му и изпълваше града, говореше съвсем ясно, че тя току-що беше му казала чудовищната истина. Няколко мига графинята остана неподвижна, вперила очи в него, без да говори. Само пръстът ѝ сочеше прозореца, сякаш тя искаше да накара Бернар да си представи кървавите сцени, които тези канибалски викове и светлини означаваха. Постепенно лицето ѝ омекна. Дивият възторг изчезна, остана ужасът. Най-сетне тя се отпусна на колене и проплака умолително:

— Бернар, заклевам те, спаси живота си, стани католик! Спаси своя живот, спаси и моя, който зависи от него!

Мержи я изгледа диво, а тя се влачеше подире му на колене, протегнала към него ръце. Без да ѝ отговори нито дума, той изтича до дъното на стаята и грабна сабята си, която на влизане бе оставил в едно кресло.

— Нещастнико, какво си наумил! — изкрещя графинята и се втурна към него.

— Да се отбранявам! Не ще се оставя да ме заколят като агне.

— Хиляди саби не биха могли да те спасят, безумце! Целият град е на оръжие. Кралската гвардия, швейцарците, гражданите и народът, всички участвуват в кръвопролитие и в този момент няма хугенот, в чиито гърди да не са забити поне десет кинжала. Има само едно средство да избегнеш смъртта — стани католик.

Мержи беше храбър, но при мисълта за опасността, която го дебнеше тази нощ, почувствува за миг как в сърцето му се прокрадва подъл страх. Дори мисълта за спасение чрез отричане от вярата пресече ума му с бързината на светкавица.

— Отговарям за живота ти, ако станеш католик — рече Диан и сплете молитвено ръце.

„Ако се отрека — помисли Мержи, — ще се презирам цял живот.“

Тази мисъл бе достатъчна да му възвърне смелостта, засилена от срама, че е изпаднал в мигновена слабост. Той нахлупи шапката си, стегна колана си и като уви плаща около лявата си ръка вместо щит, тръгна решително към вратата.

— Къде отиваш, нещастнико?

— На улицата. Не желая да ви причинявам огорчението да гледате как ме колят пред очите ви в собствения ви дом.

В гласа му имаше такова презрение, че графинята се почувствува смазана. Застана отпред му, но той я отблъсна, и то грубо. Тогава тя улови дрехата му и се повлече на колене след него.

— Пуснете ме! — извика той. — Искате сама да ме предадете на убийците ли? Любовницата на един хугенот може да изкупи греховете си, като поднесе на своя бог кръвта на любовника си.

— Стой, Бернар, коленопреклонно те моля! Аз искам само твоето спасение. Живей заради мене, ангел мой! Спаси се в името на

нашата любов!... Съгласи се да произнесеш само една-едничка дума и, кълна се, ти ще бъдеш спасен.

— Кой? Аз да приема религията на убийци и разбойници? Свети евангелски мъченици, ида при вас!

И той се дръпна така стремително, че тя се строполи на пода. Бернар се готвеше вече да отвори вратата, когато Диан скочи пъргаво като млада тигрица, хвърли се върху него и го стисна в прегръдките си по-силно от някой мъж — здравеняк.

— Бернар! — извика тя въвн от себе си, със сълзи на очи. — Сега те обичам много повече, отколкото ако бе приел да станеш католик!

И като го събори на дивана, отпусна се върху него, обсипвайки го с целувки и сълзи.

— Остани тук, моя единствена любов, остани при мене, храбрецо мой — говореше тя, като го притискаше и се увиваше около тялото му подобно на змия около своята жертва. — Те няма да дойдат да те търсят тук в моите прегръдки. А за да стигнат до тебе, трябва да убият първо мене. Прости ми, скъпа моя любов, не можах да те предупредя по-рано за грозящата те опасност. Ужасна клетва ме обвързваше. Но аз ще те спася или ще загина с тебе.

Изведнъж някой силно зачука на пътната врата. Графинята нададе пронизителен вик, а Мержи, освободен от нейните обятия и без да сваля навития около лявата си ръка плащ, почувствува такава сила и решителност, че ако сега пред него се изпречеха сто души убийци, не би се поколебал да се хвърли срещу тях с главата навред.

Почти всички парижки къщи имаха на входните си врати по един малък четвъртит отвор, покрит с гъста желязна мрежа, за да могат обитателите предварително да се уверят дали е безопасно да отварят, или не. Често дори яки дъбови врати, обковани с големи гвоздеи и железни препаски, не изглеждаха достатъчно сигурни за предпазливите граждани, които можеха да се предадат само след продължителна обсада. Ето защо от двете страни на вратата имаше тесни бойници, откъдето можеше незабелязано и удобно да се стреля в гърба на нападателите.

Старият доверен прислужник на графинята разгледа през такава една решетка лицето, което чукаше, и след като го подложи на съответен разпит, дойде да доложи на господарката си, че капитан

Жорж дьо Мержи настоятелно моля да бъде приет. Страхът изчезна и вратата се отвори.

---

[1] Оракул: Пази се от мартенските Иди. — Шекспир „Юли Цезар“. — Б.пр. ↑

XXII

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТИ АВГУСТ

„Saignez! Saignez!“

Mot du
marechal de
Tavannes^[1]

След като напусна своя отряд, капитан Жорж забърза към дома си, където се надяваше да намери брат си, но Бернар беше вече излязъл и както съобщи прислугата, щял да отсъствува цяла нощ. Не беше трудно за Жорж да се досети, че младият човек е отишъл при графинята, затова веднага се запъти към нейния дом. Междувременно клането бе започнало. Общата суматоха, затагацият се отвред обръч на убийците и опънатите по улиците вериги го забавяха на всяка крачка. Принуден беше да мине покрай Лувъра и там видя фанатизмът да стига до крайния си предел. В този квартал, населен с много протестанти, нахлуха гражданите католици и войниците от кралската гвардия, въоръжени с огън и меч. Според израза на един съвременен писател^[2] там „кръвта се стичаше от всички страни към реката“ и човек не можеше да премине улиците, без риск да бъде премазан всеки момент от труповете, които убийците хвърляха през прозорците.

С някаква пъклена предвидливост повечето от лодките, обикновено привързани по кея край Лувъра, бяха откарани на отвъдния бряг, тъй че мнозина от бегълците, които тичаха по брега и се надяваха да се спасят с лодки от ударите на неприятеля, трябваше да избират между водата и войнишките алебарди зад гърба си. А в това време, казват, че на един от прозорците на своя дворец Шарл IX, въоръжен с дълга аркебуза, стрелял „като по дивеч“ върху нещастните бегълци.

Като прескачаше трупове и се цапаше с кръв, капитанът продължаваше своя път, излагайки се при всяка стъпка на опасността да стане по погрешка жертва на някой от убийците. Беше забелязал, че войниците и въоръжените граждани носят бяла лента на ръкавите си и бял кръст на шапките си. Лесно би могъл и той да си сложи тези отличия, но главорезите му вдъхваха такава погнуса, че се отвращаваше дори и от отличителните им знаци.

На брега на реката близо до Шатле чу, че някой го повика. Обърна се и видя въоръжен до зъби човек, който, изглежда, не си служеше с оръжието, обаче носеше бял кръст на шапката си и самодоволно въртеше между пръстите си някакво листче. Беше Бевил. Той наблюдаваше равнодушно как хвърлят от моста Мьоние трупове и още живи хора в Сена.

— Какъв дявол търсиш тук, Жорж? Да не е станало някакво чудо или пък бог ти внуши това усърдие, защото, ако не се лъжа, ти си тръгнал на лов за хугеноти.

— Ами ти, ти какво търсиш между тия окаяници?

— Аз ли? Ей богу, гледам. Интересно зрелище. А знаеш ли аз как се изхитрих? Нали познаваш стария Мишел Корнабон, оня лихвар хугенот, който толкова ме е смукал.

— Ти си го убил, нещастнико?

— Кой, аз ли? Хайде де! Не се бъркам във верските работи. Не само че не го убих, но го скрих у дома в избата, а той ми подписа разписка за всичко, което му дължа. Тъй че извърших едно добро дело, за което бях възнаграден. Вярно е, че за да го накарам да подпише полесно, два пъти опирах пищова си до главата му, но бог да ме убие, ако съм мислел да стрелям... Я виж, гледай оная жена, дето виси закачена на фустата си от гредата на моста. Май че ще падне... не, няма да падне! Майка му стара, интересно, заслужава да се види по-отблизо.

Жорж го остави и продължи, като се чукаше по главата и си мислеше!

„И това е днес един от най-почтените благородници, които познавам в този град!“

Той навлезе в улица Сен-Жос, пуста и неосветена: вероятно тук не живееше никакъв протестант. Чуваше се обаче отчетливо олелията от съседните улици. Изведнъж червената светлина на факлите озари белите стени. Жорж чу пронизителни писъци и видя полугола жена с

разбъркани коси и малко дете в ръце. Тя бягаше със свръхчовешка бързина. Двама мъже я преследваха, насъсквайки се един друг с дивашки викове, както ловци, които гонят див звяр. Жената вече влизаше в един двор, когато един от преследвачите гръмна с аркебузата си. Куршумът я удари в гърба и тя се преметна. Веднага пак стана, направи крачка към Жорж и падна на колене. После е последно усилие вдигна детето към капитана, сякаш го поверяваше на неговото великодушие. И издъхна, без да произнесе нито дума.

— Още една еретическа кучка по-малко! — извика човекът, който бе стрелял е аркебузата. — Няма да спра, докато не ги направя дузина.

— Мръсник! — извика капитанът и изпразни пищова си от упор в убиеца.

Главата на злодея издрънча в насрещната стена. Той отвори очи, пълни с ужас, изпъна се и като се хлъзна на токовете си като дъска, която зле са подпрели, изтърколи се мъртъв на земята.

— Как така? Как може да се убива католик? — извика другарят на убития, който държеше в едната си ръка факел, а в другата — кървава сабя. — Кой сте вие? Света Богородице, но вие сте от кралската лека кавалерия! Да му се не види макар! Стана грешка, господин офицер!

Жорж измъкна втория пищов и го зареди. Това негово движение, както и лекото изщракване на ударника бяха схванати съвършено правилно. Главорезът захвърли факела и си плю на петите. Жорж не благоволи да стреля по него. Наведе се над падналата жена и видя, че е мъртва. Куршумът бе преминал през тялото ѝ. Детенцето я държеше с малките си ръчички за врата, пищеше и плачеше. Обляно беше с кръв, но по някакво чудо бе останало незасегнато. То стискаше с все сила майка си и за капитана не беше лесно да го откъсне от нея; Зави го с плаща си и вече по-благоразумен след току-що станалата среща, взе от шапката на убития войник белия кръст и го сложи на своята шапка. По този начин стигна безпрепятствено до къщата на графинята.

Двамата братя се хвърлиха в обятията ви и известно време стояха така здраво прегърнати, без да проронят дума. Сетне капитанът разказа накратко в какво състояние се намира градът. Бернар проклинаше краля, Гизите и духовенството; искаше да излезе и да направи опит да се присъедини към своите братя, ако те някъде оказваха съпротива на

неприятеля. Графинята плачеше и го задържаше, а детето пицеше и търсеше майка си.

След като загубиха много време във викове, пъшкане и плач, все пак трябваше да вземат някакво решение.

Детето предадоха на коняря на графинята, който се нагърби да намери жена за неговото отглеждане. Колкото до Мержи, в този час той не биваше да излиза навън. Пък и къде можеше да отиде? Знаеха ли дали кръвопролитие не се простираше от единия до другия край на Франция? При това многобройни части от кралската гвардия пазеха мостовите на Сена, откъдето протестантите биха могли да се прехвърлят в предградието Сен-Жермен и оттам лесно да избягат в южните провинции, открай време спечелени за тяхната кауза. От друга страна, изглеждаше малко вероятно, а и неразумно да се измоли милост от монарха сега, когато той, озверен от дивата сеч, не мислеше за нищо друго, освен за нови жертви. Поради това, че графинята беше известна с голямата си набожност, нейният дом нямаше да бъде подложен на сериозно претърсване от страна на убийците, а тя смяташе, че може да се довери на прислугата си. Така че Бернар не би могъл да намери никъде другаде по-защитено убежище. Решиха да се крие тук и да изчака развоя на събитията.

Денят настъпи и вместо да сложи край на безчинствата, сякаш им даде нов тласък и внесе някакъв порядък сред тях. Не остана католик, който в страха си от подозрение в ерес да не сложи белия кръст, де не се въоръжи или да не започне да предава останалите още живи хугеноти. През това време кралят стоеше в двореца и не допускаше до себе си никого, освен водачите на главорезите. Тълпата, примамена от надеждата за грабеж, беше се присъединила към гражданските отреди и войниците, а в църквите свещенослужителите насъскваха богомолците към още по-голяма кръвожадност.

— Нека смажем с един удар всички глави на хидрата и да сложим веднъж завинаги край на гражданските войни!

И за да убедят този жаден за кръв и за чудеса народ, че небето одобрява неговите изстъпления и е пожелало да ги насърчи чрез небивало знамение, добавяха:

— Идете в Гробището на младенците и вижте как е нацъфтял глогът, подмладен и засилен, защото е полят с еретическа кръв!

Многобройни шествия от въоръжени главорези отиваха тържествено да се поклонят на свещения храст и се връщаха от гробището, вдъхновени и изпълнени с ново усърдие да открият и унищожат ония, които небето така явно предаваше на съд. Думите на Катерина Медичи се повтаряха от всички; повтаряха ги, докато колежа жените и децата: „*Che pietà lor ser crudele, che crudelta lor ser pietoso.*“ Днес е човечно да си жесток и жестоко да си човечен.

И чудно нещо! Сред всичките тези протестанти само малцина не бяха ходили на война и не бяха участвували в ожесточените боеве, където неведнъж бяха успявали да превъзмогнат численото превъзходство на врага с храбростта си. И въпреки това при масовото клане само двамина оказаха известна съпротива на убийците и от тези двама мъже само единият беше ходил на война. Не е чудно навикът да се бият групово и съгласно правилата да беше ги лишил от онази лична смелост, която би могла да накара всеки протестант да се отбранява в своя дом като в крепост. Имаше случаи, когато стари бойци протягаха вратове като смирени жертви пред жалките мародери, които само ден преди това биха треперили пред тях. Своето примирение те смятаха за безстрашие и предпочитаха славата на мъчениците пред славата на бойците.

Когато първоначалната жажда за кръв се уталожи, най-милостивите между главорезите започнаха да даряват живота на жертвите си срещу отричане от протестантската вяра. Съвсем малък брой калвинисти се възползуваха от тази милост и приеха да се откупят от смъртта и от мъките чрез една може би простима лъжа.

Жени и деца повтаряха своите молитви под издигнатите над главите им саби и умираха без ропот.

След два дни кралят се опита да спре злодеянията, но когато веднъж си отприщил страстите на тълпата, не е възможно да я спреш. Не само че кланетата не се прекратиха, но самият монарх, когото обвиниха в нечестиво състрадание, се принуди да оттегли думите си за пощада и да призове към крайна жестокост, нещо, което представляваше една от основните черти на характера му.

През първите дни след Вартоломеевата нощ Жорж редовно посещаваше брат си и му разказваше все нови и нови подробности върху потресаващите сцени, на които ставаше свидетел.

— Ах, кога ще мога да напусна тази страна на убийства и престъпления! — възкликаваше капитанът. — Предпочитам да живея сред диви зверове, отколкото между французи.

— Ела с мене в Ла Рошел — увещаваше го Бернар. — Надявам се, че главорезите още не са го превзели. Ела да умреш с мене и да покриеш със забрава вероотстъпничеството си, като защитиш последната опора на нашата вяра.

— А какво ще стане с мене? — питаше Диан.

— По-добре е да заминем в Германия или в Англия — отговаряше Жорж. — Там поне няма да ни колят, нито пък ние ще колим.

Нито един от тези проекти не се осъществи. Жорж беше хвърлен в затвора за неподчинение на кралската заповед, а графинята, изтръпнала от страх да не открият нейния любим, мислеше само как да му помогне да се измъкне от Париж.

---

[1] „Лейте кръв! Лейте кръв!“ — Израз на маршал дьо Таван. — Б.пр. ↑

[2] Д’Обине — „Обща история“. — Б.а. ↑

XXIII

ДВАМАТА МОНАСИ

*Lui mettant un capuchon,
Lis en firent un moine.*

Chanson
populaire^[1]

В гостилничката, разположена на брега на Лоара край Орлеан, по пътя за Божанси, на една маса седеше млад монах в кафяво расо с голяма, спусната над лицето качулка и забил очи в молитвеника си, четеше с примерно усърдие, макар да беше избрал малко тъмничък за четене ъгъл. Зърната на броеницата, увиснали на колана му, бяха поголеми от гълъбови яйца, а дебела връзка метални плочки с ликовете на разни светии подрънкваше при всяко негово движение. Колчем вдигнеше глава да погледне към вратата, показваше се добре очертана уста, украсена със завити на полумесец мустачки, толкова напети, че биха правили чест на всеки капитан от кралските войски. Ръцете му бяха много бели, ноктите — дълги и грижливо изрязани. Нищо не показваше, че младият брат е работил някога с мотика и гребло, както повеляваха обичаите на неговия орден.

Собственицата на заведението, дебела, бузеста селянка, която изпълняваше същевременно длъжността готвачка и прислужница, приближи до младия монах и като се поклони неумело, попита:

— Е какво, отче? Няма ли да си поръчате нещо за ядене? Минава пладне.

— Дали ще се забави корабът от Божанси?

— Кой знае? Водата е спаднала, движението не е в ред. Пък и още не му е време. На ваше място бих обядвала тук.

— Щом е тъй, добре! Ще обядвам тук. Но нямате ли друга стая, където да седна да ям. Тук се усеща много неприятна миризма.

— Много сте изнежен, отче. Аз пък не усещам нищо.

— Да не би да пърлят прасета наблизо?

— Прасета ли? Ама че го казахте! Прасета, значи! Да, нещо такова. Вярно, че са прасета, защото, както казваше един, цял живот са се угодявали. Но не са прасета за ядене. Това са хугеноти, моля за извинение, отче. Горят ги по брега, на стотина крачки оттук, и от тях иде тая воня.

— Хугеноти ли?

— Да, да, хугеноти. Че какво от това? Не бива да ви се разваля апетитът. А в друга стая не мога да ви преместя, защото е само една; значи, няма как, ще трябва да се задоволите с тая. Ба, хугенотите сега не миришат чак толкова лошо. Виж, ако не ги изгарят, сигурно ще вонят повече. Тази сутрин имаше цял куп на пясъка, ей такъв... какво да ви кажа, висок като огнището.

— И вие ходихте да гледате тези трупове?

— Аха, вие ме питате, защото са голи. Но при мъртъвците това нещо, ваше преподобие, не важи. Все едно, че гледах умрели жаби. Изглежда, че вчера в Орлеан здравата са поработили, защото Лоара непрекъснато влачеше тая еретическа риба, а нали реката е спаднала, всеки ден ги намираме на сухото по пясъка. Дори и вчера, когато ратаят на воденичаря изтеглил мрежата да види дали са се хванали линари, намерил вътре умряла жена с разпран корем. Добре я били намушкали с алебарда; гледайте — влязла оттук и излязла между раменете. Щеше да е по-доволен, ако беше намерил някой шаран в мрежата си, разбира се... Но какво ви става, ваше преподобие?... Да не ви призлява? Искате ли, докато чакате обета, да ви дам чаша тукашно вино? Ще ви ободри.

— Благодаря ви.

— Тогава какво да ви приготвя за ядене?

— Каквото имате под ръка... безразлично ми е.

— Но какво точно. Моят бюфет е претъпкан, имам от всичко.

— Е добре! Пригответе ми едно пиле и ме оставете да си чета молитвеника.

— Пиле ли? Как така пиле, ваше преподобие! И таз добра! Изглежда, че вашите зъби няма да хванат ръжда през пости. Да не би

на вас папата да ви е разрешил да ядете пиле в петък?

— Ах, колко съм разсеян! Да, разбира се, днес е петък... Казано е: „В петък не яж месна храна!“ Дайте ми яйца. Много ви благодаря, че ме предупредихте навреме, та не сторих такъв тежък грях.

— Гледай ги тия господа! — измърмори полугласно гостилничарката. — Ако не ги предупредиш, ядват пилета и в постен ден, но стига да намерят нищо и никакво парченце сланина в супата на някоя бедна женица, такава врява вдигат, че кръвта ти смръзват.

Като издума, каквото си мислеше, тя се зае да приготви яйцата, а монахът наведе отново глава над своя молитвеник.

— Ave Maria, сестро! — чу се глас и още един монах влезе в кръчмата точно когато госпожа Маргарита, уловила дръжката на тигана, се готвеше да обърне един обемист омлет.

Новодошлият беше висок, възпълен старик с посивяла брада и румено лице, снажен и хубавец. Най-напред обаче биеше в очи широката превръзка, която закриваше едното му око и половината буза. Говореше френски свободно, но с лек чуждестранен акцент.

При неговото влизане младият монах смъкна още по-ниско качулката си, така че лицето му съвсем се скри. А онова, което учуди най-вече госпожа Маргарита, беше, че щом забеляза своя събрат, и новодошлият побърза да нахлупи своята качулка, отметната назад поради горещината.

— Ей богу, отче — каза кръчмарката, — тъкмо навреме пристигате. Няма да чакате за обед, пък и ще бъдете между свои. — И като се обърна към младия, добави: — Нали нямате нищо против, ваше преподобие, да обядвате с негово преподобие? Миризмата на моя омлет го привлече насам. Но честна дума, то е, защото аз не пестя маслото.

— Боя се, че ще притеснявам господина — промълви свенливо младият монах.

Старият също наведе ниско глава и промърмори:

— Аз съм беден елзаски монах... не говоря добре френски... мисля, че моята компания няма да бъде приятна на събрата...

— И таз добра! — възкликна госпожа Маргарита. — Какви са тези церемонии? Между монаси, и то събрата от един орден, всичко трябва да е общо: и трапезата, и леглото.

И като взе едно малко столче, тя го постави до масата, точно срещу младия монах. Старият седна малко извит, очевидно стеснен от присъствието на сътрапезника си. Изглежда, че у него гладът се бореше с известно нежелание да седи лице с лице с един свой събрат.

Госпожа Маргарита донесе омлета.

— Хайде, отци, побързайте да благословите трапезата и после ми кажете харесват ли моя омлет.

При думата „благословия“ двамата монаси сякаш се почувствуваха още по-неудобно. По-младият каза на по-стария:

— На вас се пада да кажете благословията. Вие сте по-стар от мене и вам подобава тази чест.

— Съвсем не. Вие бяхте тук преди мене, вие я кажете.

— Не, моля ви се.

— Аз няма да я кажа.

— Непременно трябва.

— Гледай ги ти, как ще оставят да изстине омлетът ми! — обезпокои се госпожа Маргарита. — Къде сее чуло и видяло двама францисканци толкова да се церемонят. Нека по-старият каже благословията, а по-младият да прочете молитвата след обета.

— Аз зная благословията само на майчиния си език — заяви старият монах.

Тия думи явно изненадаха младия, който погледна крадешком сътрапезника си. Между това старият склони ръце с голяма набожност и започна да мърмори в качулката си нещо, което никой не разбра. После седна и без да продума, на бърза ръка изгълта три четвърти от омлета и изпразни бутилката отпред си. Другарят му, забил нос в чинията, отваряше уста само за да яде. Щом довърши омлета, той стана, скръсти ръце за молитва и смотолени набързо няколко латински думи, последните, от които бяха: „Et beata viscera virginis Mariae“^[2]. Госпожа Маргарита чу само тях.

— Що за молитва е тая, отче, да ме прости господ? Не ми прилича на тия, дето ги казва нашият свещеник.

— Тя е от нашата обител — отговори младият францисканец.

— Дали ще пристигне скоро корабът? — попита другият монах.

— Търпение! Наближава да пристигне — отговори стопанката.

Младият брат изглеждаше недоволен, поне ако се съди от начина, по който поклати глава, но не се реши да направи никаква

забележка и като взе молитвеника си, започна да чете с удвоено внимание.

Елзасецът пък обърна гръб на своя събрат и започна да премята зърната на броеницата си между палеца и показалеца, като мърдаше беззвучно устни.

„Такива чудни монаси никога не съм виждала, пък и мълчат като риби“ — помисли си госпожа Маргарита, като седна до чекръка ви и го завъртя.

Около четвърт час тишината се нарушаваше само от бръмченето на чекръка, когато изведнъж в кръчмата влязоха четирима въоръжени мъже с много неприятни лица. Като видяха двамата монаси, те докоснаха леко краищата на шапките си, а единият от тях поздрави свойски стопанката, наричайки я „Марго“, и ѝ поиска да донесе най-напред вино, а после бързо да приготви нещо за ядене, „Защото — добави той — на гърлото ми поникна трева, толкова отдавна се съм дъвкал“.

— Вино, вино! — измърмори госпожа Маргарита. — Лесно е да се каже дай вино, господин Боа-Дофен, но ще платите ли? Защото, знаете ли, не давам вече на кредит. И без това ми дължите за вино, за обеди и вечери повече от шест луидора, вярно ви казвам, както е вярно, че съм почтена жена.

— Колкото е истина едното, толкова и другото — засмя се Боа-Дофен. — Истината е, че ви дължа само два луидора, майко Марго, нито сантим повече. — И той си послужи с една по-силна дума.

— Ах. Исусе Христе! Как може така да се говори? Света Богородице!...

— Хайде, хайде, не дигай врява, дърта глупачко. Добре де, нека са шест луидора, ще ти ги платя, Марготон, заедно е онова, което ще изядем и изпием сега, защото днес кесията ми дрънка, макар че не печелим кой знае колко от нашия занаят. Питам се къде си дяват парите тия негодници.

— Сигурно ги гълтат, както правят немците — забеляза един от другарите му.

— Чумата да ги тръшне! — извика Боа-Дофен. — Трябва да се провери тая работа. Лъскавите пистולי в търбуха на един еретик са като хубава плънка, не бива да се хвърля на кучетата.

— Как пискаше тази сутрин дъщерята на оня пастор! — обади се трети.

— Ами дебелият пастор? — подхвана друг. — Ех, че съм се смял! Беше толкова тлъст, та не можеше да потъне във водата.

— Изглежда, добре сте поработили тази сутрин — каза госпожа Маргарита, която излизаше от избата е пълни бутилки вино.

— Кажы-речи — отговори Боа-Дофен. — Хвърлихме в огъня и във водата всичко дванадесет парчета — мъже, жени и малки деца. Но бедата е там, Марго, че у тях не се намери нито пукната пара. Само у една жена намерихме някоя и друга дреболия — всичката останала мърша и четири кучешки подкови не чинеше. Така е, отче — обърна се той към по-младия монах, — тази сутрин си заслужихме индулгенциите, избихме доста от вашите врагове, кучетата еретици.

Монахът го погледна за миг и продължи да чете, но молитвеникът така силно се затресе в лявата му ръка, че той стисна дясната в юмрук като човек, който се мъчи да сдържи вълнението си.

— Тъкмо стана дума за индулгенции — рече Боа-Дофен на другарите си. — Ще ми се да имам днес една, за да си хапна блажно. Гледам в курника на стринка Марго пиленца, ужасно ми се доядоха.

— Майка му стара! — извика един от главорезите. — Та да си хапнем, няма да си погубим душите от това я! Утре ще идем да се изповядаме и край.

— Слушайте, побратими — обади се друг, — хрумна ми нещо. Да накараме тези тлъсти чернокапци да ни дадат разрешение да се облажим.

— Хубаво, ама не могат! — възрази другарят му.

— Майка му стара! — извика Боа-Дофен. — Аз зная по-сигурно средство, ей сега ще ви го кажа на ухото.

Тутакси четиримата негодници доближиха глави и Боа-Дофен им изложи шепнешком своя план, който бе приет с взрив от смях. Само у единия от разбойниците заговори нещо като съвест.

— Лошо си намислил, Боа-Дофен, ще ни докараш някоя беля. Мене ме няма там.

— Ти мълчи, Гиймен, като че ли е кой знае какъв грях да накараш някого да помирише острието на ножа!

— Тъй, ама не подстриган...

Те говореха полугласно, а двамата монаси, доловили няколко думи от разговора, се мъчеха да отгатнат намеренията им.

— Ба, голяма разлика! — отвърна Боа-Дофен с по-висок глас. — И после, грехът ще е негов, да не е мой.

— Тъй, тъй! Боа-Дофен е прав! — завикаха другите двама.

Боа-Дофен веднага стана и излезе. Миг след това кокошките се разкряха и разбойникът скоро се появи, държейки във всяка ръка по една заклана кокошка.

— Ах, проклетникът! — развика се госпожа Маргарита. — Заклал ми кокошките! И то в петък! Какво си наумил, разбойнико?

— Тихо, Марготон, ще ми пукнеш тъпанчетата! Не ме ядосвай, знаеш, че съм лошо момче. Пригответи шиша и не ми се бъркай.

После отиде при елзасаца.

— Ето, отче, виждате тези две животинки, нали? Значи, направете ми това добро да ги кръстите.

Монахът се сепна изумен. Другият брат затвори молитвеника си, а госпожа Маргарита започна да кълне Боа-Дофен.

— Да ги кръстя ли? — запита монахът.

— Точно тъй, отче. Аз ще бъда кръстникът, а Марго — кръстницата. Колкото до имената на кръщелничките, тая ще наречем Пъстърва, а тая — Перка. Имената са хубави.

— Как може да се кръщават кокошки? — възкликна монахът със смях.

— Може, може, отче. Хайде, бързо на работа.

— Ах, безсрамнико! — извика стопанката. — Да не мислиш, че ще те оставя да вършиш тия шмекерии в къщата ми? Да не си в еврейска къща или при магьосници, че да кръщаваш животни?

— Махнете отгук тая кресла — обърна се Боа-Дофен към другарите си. — А вие, отче, ще можете ли да прочетете името на майстора, който е изработил този нож?

Говорейки така, той поднесе кинжала си под носа за стария монах. Младият скочи от мястото си, но сякаш разсъди благоразумно, че е по-добре да прояви търпение и тозчас седна отново.

— Как искате да кръщавам птици, чедо мое?

— Много просто, дявол да го вземе! Както кръщавате нас, дете са ни майки раждали. Поръсете ги с малко вода и кажете: „Кръщавам те с име Пъстърва, а тебе с име Перка.“ Само че го избърборете по

вашему. Хайде, Пти-Жан, донеси чаша вода, а вие всички — шапки долу и устремете мислите си към дядо господ. Да благослови бог!

За обща изненада старият францисканец поръси с малко вода главите на кокошките и произнесе много бързо и неразбрано някакви думи, прилични на молитва. Завърши с думите: „Кръщавам те с име Пъстърва, а тебе с име Перка.“ После седна в спокойно запремята броеницата си, сякаш нищо особено не бе се случило.

Госпожа Маргарита онемя от изумление. Боа-Дофен ликуваше.

— Хайде, Марго — рече той, като й хвърли двете кокошки. — Сготви сега пъстървата и перката. Ще стане чудесно постно ядене.

Но въпреки кръщението гостилничарката все още не можеше да приеме кокошките за християнско ядене. Наложил се да я заплашат с бой, за да се реши да тури на шиш новонареченните риби.

А Боа-Дофен и другарите му пиеха юнашки, вдигаха наздравици и викаха, та си деряха гърлата.

— Слушайте, ей! — крещеше Боа-Дофен и удряше с юмрук по масата, за да въдвори тишина. — Предлагам да прием за здравето на нашия свети отец папата и за смъртта на всички хугеноти. Но трябва и тия двама чернокапци и стринка Марго да пият с нас.

Предложението се посрещна с одобрителни викове от тримата му другари.

Той се надигна, залитайки, понеже беше вече порядъчно пиан, и като взе бутилката, напълни чашата на младия монах.

— Хайде, ваше преподобие, за светейшеството на негово здраве!... Грешка. За здравето на негово светейшество и за смъртта на...

— Пия само по време на ядене — студено отговори младият човек.

— Майка му стара! Ще пиете или да ме вземат мътните, ако не разбере защо отказвате.

При тези думи той остави бутилката и като взе чашата, тикна я до устните на монаха, който четеше молитвеника си наглед съвсем спокойно. Няколко капки вино опръскаха книгата. Монахът веднага стана, грабна чашата, но вместо да я изпие, лисна я върху лицето на Боа-Дофен. Всички се изсмяха. Францисканецът се облегна на стената, скръсти ръце и впери очи в злодея.

— Известно ли ви е, младо калугерче, че такива шеги никак не ми допадат? Да ме прости бог, но ако не беше черната кана на главата ви, общо взето, щях да ви сложа на място.

Говорейки така, той протегна ръка и с края на пръстите си докосна мустаците на младия човек.

Лицето на монаха стана пурпурно. Той сграбчи с една ръка нахалника за яката, а е другата грабна бутилката и с такава сила я тресна в главата му, че Боа-Дофен падна безчувствен на плочника и се обля в кръв и вино.

— Отлично, юнак! — извика старият елзасец. — За един чернокапец майсторски направено!

— Боа-Дофен умря! — закрепяха тримата разбойници, като видяха, че другарят им не мърда. — Ах, проклетнико, сега ще ти одерем кожата!

Те изтеглиха саби, но младият монах с учудваща пъргавина запретна дългите ръкави на расото си, грабна сабята на Боа-Дофен и с най-решителен вид застана готов за бой. В същото време неговият събрат измъкна изпод своето расо кинжал, дълъг най-малко две педи, и се изправи до него със същия войнствен вид.

— Ах, мерзавци! — викаше той. — Сега ще видите дявол по пладне, ще ви покажем какво значи бой!

И докато се развъртят, тримата негодници, кой ранен, кой обезоръжен, избягаха през прозореца.

— Исусе Христе! Какви храбреци сте били вие, отци мои! Чест правите на вярата. Всичко хубаво, но този мъртвец, дето лежи тука, ще опетни доброто име на заведението ми.

— Ами, умрял зер, съвсем не е умрял! — рече старият монах. — Мърда, но аз ще му дам последно миро.

И той се приближи до ранения, улови го за косата и като допря острието на кинжала си до гърлото му, приготви се да го коли, но госпожа Маргарита и младият монах го задържаха.

— Боже милостиви, какво правите? — викаше гостилничарката. — Как така ще убиете човека! И то човек, който минава за добър католик, макар да не е такъв, какъвто изглежда.

— Предполагам — рече младият на своя събрат, — че неотложна работа в Божанси зове не само мене, но и вас. Ето и кораба. Да побързаме.

— Имате право, идвам.

Той избърса кинжала си и пак го пъхна под расото. Тогава двамата храбри монаси се разплатиха със стопанката и закрачиха заедно към Лоара, оставяйки Боа-Дофен на грижите на госпожа Маргарита, която най-напред пребърка джобовете му, за да си прибере дължимото, после се зае да извади парчетата стъкло, наблъскани по лицето му, и го превърза по всички правила, както постъпват в такива случаи знахарките.

— Ако не се лъжа, виждал съм ви някъде — рече младият монах на стария францисканец.

— Да ме вземе дяволът, ако и вашето лице не ми е познато! Само че...

— Когато ви видях за пръв път, мисля, че не бяхте с расо.

— А вие?

— Вие сте капитан...

— Дитрих Хорнщайн, ваш покорен слуга. А вие сте младият благородник, с когото вечерях близо до Етамп.

— Същият.

— Казвате се Мержи, нали?

— Да, но сега имам друго име. Аз съм брат Амброаз.

— А пък аз съм брат Антоан от Елзас.

— Добре. Къде отивате?

— В Ла Рошел, ако мога да стигна дотам.

— И аз отивам там.

— Много се радвам, че ви срещнах... Но, дявол да го вземе, ужасно ме объркахте с благословията на яденето. Работата е там, че дума не зная от тия молитви, а пък отначало ви взех за истински монах.

— Същото мога да кажа за себе си.

— Откъде избягахте?

— От Париж. А вие?

— От Орлеан. Бях принуден да се крия повече от седмица. Горките ми райтери... моят корнет... всички са в реката.

— А Мила?

— Стана католичка.

— Ами конят ми, капитане?

— А-а-а, конят ли? Заповядах да ударят сто тояги за оня нехранимайко тръбача, който ви го задигна... Но тъй като не знаех къде да ви намеря, не можех да ви го върна... Задържах го, докато ми се удаде честта да ви срещна. Сега сигурно принадлежи на някой от тези разбойници паписти.

— Тихо! Не произнасяйте думата толкова високо! И тъй, капитане, да свържем съдбите си и да си помагаме един на друг, както направихме преди малко.

— Това е и моето желание. Докато тече кръв в жилите на Дитрих Хорнщайн, той винаги ще бъде готов да я пролее за вас.

Те си стиснаха радостно ръцете.

— А обяснете ми, каква беше тази история с кокошките и разни Пъстърви и Перки? Ама че прости хора били тия паписти!

— Тихо, ви казвам! Ето го и кораба.

Разговаряйки така, те стигнаха до брега и се качиха на корабчето. Добраха се до Божанси без нови произшествия, ако не се смятат многото трупове на техни едновеци, които плуваха по Лоара.

Един от лодкарите обърна внимание, че повечето плуват на гръб.

— Молят небето за отмъщение — пошепна Мержи на капитана на райтерите.

Дитрих му стисна мълчаливо ръка.

---

[1] Туриха му капюшон и стана монах. — Народна песен — Б.пр.

↑

[2] И да бъде благословена утробата на Дева Мария. — Б.пр. ↑

XXIV

ОБСАДАТА НА ЛА РОШЕЛ

Still hope and suffer all who can!

Moore „Fudge
family“^[1]

В ония времена Ла Рошел беше нещо като столица на южните провинции и най-твърдата опора на протестантството, тъй като почти цялото ѝ население изповядваше реформистката вяра. Оживената търговия с Англия и Испания бе струпала огромни богатства в този град и бе създавала оня дух на независимост, който благосъстоянието поражда и поддържа. Жителите, рибари и моряци, а често и пирати, отрано свикваха с опасностите на приключенския живот и се отличаваха с енергия, която заместваше у тях дисциплината и бойния навик. Ето защо новината за клането на 24 август ларошелци посрещнаха не с тъпото примирение, което бе обзело голяма част от протестантите и ги бе накарало да изгубят вяра в каузата, а с оная активна и страшна решителност, присъща на отчаянието. Те единодушно решиха да понесат всички лишения, но дори при най-лоши обстоятелства да не отварят вратите си за врага, който току-що беше им дал доказателство за своето вероломство и жестокост. Пасторите с фанатични речи поддържаха духа, а жени, деца и старци работеха в надпревара да възстановят старите укрепления и да издигнат нови. Събираха отвред хранителни припаси и оръжия, снабдяваха се с необходимите лодки и кораби. С една реч, населението не губеше минута време, за да организира и постави в готовност всички отбранителни средства, с които разполагаше. Мнозина оцелели от клането благородници се присъединиха към ларошелци и с разказите си за Вартоломеевата нощ вдъхваха смелост и на най-малодушните. За хора, спасили се от сигурна смърт, войната и всички

нейни превратности бяха като лекия ветреца след буря за моряците. Мержи и неговият другар дойдоха да попълнят като другите бегълци редиците на ларошелските защитници.

Парижкият двор, разтревожен от тези приготовления, съжаляваше, че не ги е предотвратил. Маршал дьо Бирон пристигна в околностите на Ла Рошел с предложение за споразумение. Кралят имаше известни основания да се надява, че изборът на Бирон ще бъде благосклонно приет от ларошелци, защото маршалът не само че нямаше нищо общо с кланетата от Вартоломеевата нощ, но беше спасил неколцина видни протестанти и дори беше насочил оръдията на командования от него арсенал срещу убийците, служещи в кралските войски. Бирон не искаше нищо друго, само да го приемат в града и да го признаят за кралски губернатор, като обещаваха да зачита привилегиите и данъчните свободи, а също и свободата на вероизповеданието. Но кой можеше още да вярва на обещанията на Шарл IX след масовите убийства на шестдесет хиляди протестанти? Впрочем по време на самите преговори кланетата в Бордо продължаваха, войниците на Бирон плякосваха околностите на Ла Рошел, а една кралска флотилия задържаше търговските кораби и блокираше градското пристанище.

Ларошелци отказаха да приемат Бирон и отговориха, че не могат да преговарят с краля, докато той е под влиянието на Гизите, било защото наистина вярваха, че те са единствените виновници за причинените на калвинизма зли ни, било защото чрез тази тъй често повтаряна версия искаха да успокоят съвестта на ония, които бяха склонни да смятат, че верността към краля трябва да стои по-високо от интересите на религията. Оттогава насетне нямаше вече почва за разбирателство. Кралят се спря на друг посредник; той изпрати Ла Ну. Ну, по прякор Желязната ръка, понеже бе загубил в боя едната си ръка и вместо нея имаше изкуствена, беше ревностен калвинист и в последните граждански войни бе проявил голяма смелост и необикновени способности на стратег.

Адмирал Колини, с когото го свързваше приятелство, не бе имал по-ловък и по-предан помощник. През Вартоломеевата нощ Ла Ну се намираще в Нидерландия — ръководеше разбунтуваните фламандски отреди, въстнали срещу испанското владичество. Съдбата му изневери и той се видя принуден да се предаде на херцог Алба, който

се отнесе с него много милостиво. После, когато потоците пролята кръв предизвикаха нещо като угризение у Шарл IX, той го изиска и въпреки всички очаквания го прие необикновено любезно. Този крал винаги стигаше до крайности — отрупваше с благоволения един протестант, след като бе заповядал да изколят сто хиляди други. Съдбата сякаш закриляше Ла Ну чрез някакво предопределение. През третата гражданска война бяха го пленявали най-напред при Жарнак, после при Монконтур, но и двата пъти братът на краля, Анжуйският херцог, го освободи без откуп въпреки натиска на част от военачалниците, които доказваха, че такъв човек не трябва да се оставя жив, защото е твърде опасен, за да бъде пощаден, и твърде честен, за да бъде подкупен. Шарл помисли, че Ла Ну ще си спомни за кралската милост, затова му възложи да склони към покорност жителите на Ла Рошел. Ла Ну прие при условие кралят да не иска от него нищо несъвместимо с честта му. И замина, придружен от един италиански свещеник, натоварен да го наблюдава.

Още в началото Ла Ну с огорчение установи, че му нямат доверие. Не го допуснаха в Ла Рошел, а като място за преговорите определиха малкото селце Тадон в околностите на града. Там се срещна той с градските представители. Знаеше ги всички, бяха все негови стари бойни другари, но като един от тях не му протегна приятелски ръка, нито един не показа, че го познава. Той се представи и изложи предложенията на краля. Същината на неговата реч бе изразена в думите:

— Имайте вяра в обещанията на краля. Гражданската война е най-голямото зло.

Тогава кметът на Ла Рошел отговори с горчива усмивка:

— Пред нас стои човек, който прилича на Ла Ну, но истинският Ла Ну никога не би предложил на братята си да се подчинят на убийци. Ла Ну обичаше покойния Адмирал и вместо да се уговаря с ония, които го убиха, би побързал да отмъсти за него. Не, вие не сте Ла Ну.

Тези упреци нараняваха нещастния пратеник право в сърцето. Той припомни своите заслуги към калвинизма, показа отрязаната си ръка и заяви, че е все така предан на своята религия. Малко по малко недоверието на ларошелци се разся. Вратите на града се отвориха за Ла Ну. Показаха му запасите и дори настояха той да поеме отбраната на града. Предложението бе твърде съблазнително за стар воин като

него. Пък и клетвата към Шарл бе дадена при условие, което му даваше право да действа по съвест. Ла Ну се надяваше, че ако застане начело на града, по-лесно ще го склони към миролюбиво разрешение. Повярва, че ще може да остане верен и на клетвата си, и на своята религия. Той се лъжеше.

Кралските войски обсадиха Ла Рошел. Ла Ну ръководеше набезите извън крепостта, избиваше не малко католици, а когато се върнеше в града, убеждаваше жителите да сключат мир. Какво постигна с това? Католиците тръбяха, че бил нарушил клетвата си пред краля, протестантите го обвиняваха в измяна.

Ла Ну се чувствуваше препълнен с горчивина и погнуса и търсеше смъртта, излагайки живота си най-малко по двадесет пъти на ден.

---

[1] Нека се надява и страда, който може! — Муър — „Семейство Фюдж“. — Б.пр. ↑

XXV ЛА НУ

Faeneste
Cap de you! Cat hoame ne se
mouche pas du taion.

D'Aubig
ne — „Le baroo
de Faeneste“^[1]

Обсадените току-що бяха предприели сполучлив набег срещу предните прикрития на католическата войска. Бяха засипали няколко траншеи, прекатурили бяха защитни кошове с пръст и избили стотина войника. Сега отрядът, извършил така успешно атаката, се прибирали в града през Тадонската врата. Начело вървеше капитан Дитрих с аркебузиерите, всички разгорещени, запъхтени и жадни — сигурен белег, че не са се щадили в боя. След тях идеше тълпа граждани, между които се забелязваха и жени, изглежда, също участвували в сражението. Следваха около четиридесет пленници, повечето ранени. Те се движеха между две редици бойци, които с мъка ги бранеха от гнева на стеклия се по техния път народ. Двадесетина конници образуваха ариергарда. Ла Ну, комуто Бернар дьо Мержи служеше за адютант, яздеше последен. Бронята му беше изкорубена от куршум, конят му — ранен на две места. В лявата си ръка още държеше изпразнен пищов, а от десния стоманен ръкав стърчеше кука, а която направляваше поводите на коня.

— Дайте път на пленниците, приятели! — викаше той непрестанно. — Бъдете човечни, драги ларошелци. Ранени са, не могат да се бранят. Те не са вече врагове.

Но сганта му отговаряше с див вой:

— Въже за папистите! На бесилката! Да живее Ла Ну!

Мержи и конниците, за да засилят ефекта от призива за милосърдие на техния началник, стоварваха от време на време върху нечий гръб дървената дръжка на пиките си. Най-сетне откараха пленниците в градския затвор, където ги поставиха под силна охрана, за да не ги стигне гневът на разярения народ. Отредът се разпръсна и Ла Ну, придружен само от неколцина благородници, слезе от коня си пред кметството точно когато оттам излизаше кметът, съпроводен от граждани и от един възрастен пастор на име Лаплас.

— И тъй, доблестни Ла Ну — каза кметът, като му протегна ръка, — днес вие доказахте на онези убийци, че и след смъртта на Адмирала на света са останали храбреци.

— Всичко завърши благополучно за нас — отвърна Ла Ну скромно. — Дадохме само петима убити и няколко ранени.

— Вие командувахте набега, господин Ла Ну — добави кметът, — затова ние бяхме предварително сигурни в успеха.

— Е, какво би могъл да стори Ла Ну без божията помощ! — забеляза заядливо старият пастор. — Всемогъщият бог се сражава днес за нас. Той чу нашите молитви.

— Бог дарява и бог отнема победата по свое желание и само нему трябва да благодарим за успехите си във войната — произнесе Ла Ну спокойно, а после се обърна към кмета: — И тъй, господин кмете, съветът обсъди ли новите предложения на негово величество?

— Да — отговори кметът, — току-що върнахме пратеника на неговия брат с молба да си спести труда за в бъдеще да ни отправя нови ултимативни искания занаяпред ще му отговаряме с аркебузни залпове.

— Трябваше да окачите пратеника на въжето — обади се пак пасторът. — Защото, казано е в светото писание: „И из средите твои излязоха някакви нехранимайковци, пожелаващи да покварят жителите на техния град... Но ти няма да пропуснеш да ги предадеш на смърт! Твоята ръка първа ще ги поразии и после ръката на целия народ.“

Ла Ну въздъхна и вдигна очи към небето, без да отговори.

— Той ни предлага да се предадем, а? — продължи кметът. — Да се предадем, когато стените ни се държат още здраво, когато неприятелят дори не смее да ги доближи и когато не минава ден ние да не го нападаме в собствените му окопи. Повярвайте ми, господин Ла

Ну, дори ако в Ла Рошел нямаше войници, то жените сами щяха да отблъснат парижките кождери.

— Господине, дори по-силният трябва да говори предпазливо за своя противник, а какво остава за по-слабия...

— А кой ви каза, че ние сме по-слабите? — прекъсна го пастор Лаплас. — Нима бог не е с нас? Гедеон със своите триста израилтяни не беше ли по-силен от цялата мадианитянска войска?

— Вие знаете по-добре от всеки друг, господин кмете, колко са недостатъчни нашите припаси. Барутът е малко и аз бях принуден да забраня на аркебузиерите да стрелят отдалеч.

— Монтгомери ще ни изпрати от Англия — каза кметът.

— Небесният огън ще се изсипе върху папистите — добави пасторът.

— Хлябът поскъпва всеки ден, господин кмете.

— Днес-утре ще пристигне английската флота и тогава пак ще има изобилие в града.

— Ако трябва, бог и манна ще ни изпрати — разпали се пастор Лаплас.

— Колкото за помощта, която очаквате — продължи Ла Ну, — стига няколко дни да духа южният вятър, и тя няма да може да влезе в нашето пристанище. А може и да я пленят.

— Ще духа северният вятър! Аз ти го предричам маловернико — извика пасторът. — Ти си загубил дясната си ръка, но заедно с нея е отишла и смелостта ти.

Изглежда, че Ла Ну беше решил да не му отговаря. Той пак се обърна към кмета:

— За нас един убит струва повече, отколкото десет за неприятеля. Боя се, че ако католиците затегнат обсадата, ще ни заставят да приемем условия, по-тежки от тия, които сега презрително отхвърляте. Ако, както се надявам, кралят благоволи да се задоволи с признаване на неговата власт в този град, без да поставя други неизпълними за нас условия, то смятам, че е наш дълг да му отворим вратите, защото в края на краищата той все пак е наш владетел.

— Ние нямаме друг владетел, освен Исуса Христа и само един безбожник може да нарича свой господар свирепия Ахаб, Шарл, който пие кръвта на пророците!...

Непоклатимото самообладание на Ла Ну караше пастора да излиза от кожата си.

— Аз много добре си спомням — рече кметът — думите на господин Адмирала, когато той мина последния път през нашия град: „Кралят ми обеща да се отнася еднакво с всичките си поданици, както католици, така и протестанти.“ Не минаха и шест месеца, след като бе му дал дума, и кралят заповяда да го убият. Ако отворим вратите си, у нас ще се повтори Вартоломеевата нощ.

— Кралят е бил заблуден от Гизите. Сега се разкайва и би желал да изкупи пролятата кръв. Ако упорствувате и отхвърляте всякакви преговори, в края на краищата ще озлобите католиците, всички сили на кралството ще се стоварят върху вас и единствената опора на реформистката религия ще бъде срината. Мир и само мир! Вярвайте ми, господин кмете.

— Страхливец! — извика пасторът. — Искаш мир, защото се страхуваш за живота си.

— Но, господин Лаплас!... — спря го кметът.

— Накъсо — продължи хладнокръвно Ла Ну, — моята последна дума е, че ако кралят склони да не постави гарнизон в Ла Рошел и гарантира свободата на нашите протестантски проповеди, трябва да му предадем ключовете на града и да го уверим в нашата покорност.

— Ти си предател! — изкрещя Лаплас. — Подкупен си от тираните!

— Боже мой, какво приказвате, господин Лаплас? — повтори кметът.

Ла Ну едва забележимо се усмихна с презрение.

— Виждате ли, господин кмете, в какво особено време живеем: военните говорят за мир, а духовните лица проповядват война... Драги господине — обърна се той най-сетне към Лаплас, — време е за вечеря, струва ми се. Вашата съпруга сигурно ви очаква.

Тези думи вбесиха пастора. Той не намери достатъчно силно ругателство и тъй като плесницата освобождава от задължението да се отговори разумно, удари по лицето стария военачалник.

— Милостиви боже! Какво правите? — извика кметът. — Как можахте да ударите господин Ла Ну, най-добрия гражданин и най-храбрия воин на Ла Рошел?

Мержи, който присъствуваше на сцената, се готвеше вече да даде на пастора такъв урок, че да му държи влага цял живот, но Ла Ну го задържа.

Когато дланта на стария безумец докосна обраслата му със сива брада буза, за миг, светкавично бързо като мисъл, в очите му блеснаха гняв и възмущение. Но тутакси лицето му отново стана безстрастно. Човек би помислил, че пасторът бе ударил мраморния бюст на някой римски сенатор или пък че някакъв неодушевено предмет, изтърван случайно, е блъснал Ла Ну.

— Отведете този старец при жена му — рече той на един от гражданите, които дърпаха назад пастора. — Нека тя се погрижи за него. Явно е, че днес той не е на себе си. Господин кмете, моля ви, наберете сто и петдесет души доброволци от населението, защото искам да направя набег утре, при зазоряване, когато неприятелските войници още са вкочанявали от студ след прекараната в окопите нощ, като мечки, когато ги вдигнеш при размразяването. Забелязал съм, че хора, спали под покрив, по-бързо се оправят на сутринта от ония, които са спали на открито... Господин дьо Мержи, ако не бързате много да вечеряте, елате да пообиколим Евангелското укрепление. Бих искал да видя докъде са стигнали работите на неприятеля.

Той се сбогува с кмета и тръгна към укреплението, опрян на рамото на младия човек.

Точно преди пристигането им един оръдеен изстрел бе наранил смъртоносно двама от охраната. Камъните бяха опръскани с кръв и единият от ранените викаше и умоляваше другарите си да го довършат. Опрян на зида, Ла Ну наблюдава известно време мълчаливо какво прави неприятелят, после се обърна към Мержи:

— Всяка война е ужасна, да не говорим за гражданската!... Това гюлле се е намирало във френско оръдие. Французин е насочил оръдието, възпламенил го е и с него той уби двама французи. Да причиниш смърт от половин миля разстояние, това е още нищо, но, господин дьо Мержи, да забиеш шпага в тялото на човек, който моли за пощада на твоя матерен език!... И все пак ние тази сутрин точно това направихме.

— О, господине, ако бяхте видели кланетата на 24 август, ако бяхте пътували по Сена, когато тя беше почервеняла от кръв и влачеше повече трупове, отколкото късове лед по време на ледоход, вие нямаше

да жалите толкова ония, а които се бием. За мене всеки папист е кръвопиец...

— Не клеветете отечеството си! Във войската, която ни е обсадила, чудовищата не са чак толкова много. Войниците са френски селяни, оставили ралото, за да припечелят някоя пара от краля, а благородниците и военачалниците се бият, защото са дали клетва за вярност на краля. Може би те постъпват правилно, а ние... ние сме размирници.

— Как тъй размирници! Нашето дело е право, ние се сражаваме за вярата и живота си.

— Както виждам, твърде малко съмнения ви измъчват. Вие сте щастлив, господин дьо Мержи.

И старият воин въздъхна дълбоко.

— Мътните да го вземат! — измърмори един войник, който току-що бе изпразнил аркебузата си. — Оня дявол трябва да си е направил някаква магия. От три деня го меря и не мога да го улуча.

— Кой? — попита Мержи.

— Ей го хе, оня юнак с бялата дреха, червеното шалче и с перото! Всеки ден си прави разходки под носа ни, като че ли да ни дразни. Май че е от ония лустросани дворцови синчета, дето дойдоха с брата на краля.

— Далечко е — рече Мержи, — но няма значение, дайте ми една аркебуза.

Един войник му подаде своята. Мержи опря края на цевта върху зида и се прицели с голямо внимание.

— Ами ако е някой ваш приятел? — обади се Ла Ну. — Защо искате върху него да изпитате точния си изстрел?

Мержи щеше да натисне спусъка, но тези думи задържаха пръста му.

— Нямам приятели измежду католиците, освен един... Но повече от сигурен съм, че той не участва в обсадата.

— А ако е брат ви, дошъл със свитата на принца?

Аркебузата гръмна, но ръката на Мержи беше трепнала. Видяха как куршумът вдигна прах доста далеч от разхождащия се. Макар Мержи да не допускаше, че брат му може да е в католическата войска, усети голямо облекчение, като видя, че не улучи.

Този, срещу когото бе стрелял, продължи да се движи с бавни крачки и най-сетне се скри зад купищата прясно изкопана земя, издигнати навред около обсадения град.

---

[1] Този човек не е вчерашен, ей! — Д'Обине — „Приключенията на барон дьо Фенест“. — Б.пр. ↑

XXVI НАБЕГЪТ

Hamlet
Dead, for a ducat dead!

Shakespeare
are^[1]

Ситният хладен дъждец валя цяла нощ и престана едва когато изтокът побеля в предизвестие на настъпващия ден. Бледата светлина трудно пробиваше тежката гъста мъгла, която вятърът разкъсваше и местеше, оставяйки широки просеки ту тук, ту там, но тези сиви валма бързо се скупчваха пак, както прорязаните от кораба вълни се събират и изпълват браздата зад него. Само върховете на дърветата из полето пробиваха гъстата пелена и сякаш стърчаха над водата при наводнение.

В утринната дрезгавина, подсилена от светлината на факлите, се виждаше как по улицата, извеждаща към Евангелското укрепление, се събира многочислен отряд войници и доброволци. Като потръпваха от пронизващата студена влага, която съпровожда изгрева на слънцето през зимата, те се поклащаха от крак на крак и потропваха по каменната настилка, за да се сгреят. Проклетия и ругатни се сипеха по адрес на онзи, който бе заповядал да вземат оръжието още в тъмно, но въпреки хулите в думите им се долавяше бодрост и надежда, с каквито се проникват бойците, командувани от уважаван военачалник. Говореха помежду си полушеговито, полусърдито:

— Тоя проклетник Желязната ръка цяла нощ бодърствува като вампир. Да закуси не сяда, докато не разбуди ония детеубийци.

— Дано треска го разтресе! Дяволът му неден! Не те оставя да си поспиш.

— Кълна се в брадата на покойния Адмирал, ако не затрещят скоро аркебузите, ще заспя ей тъй, както стоя прав, все едно, че съм в постеля.

— Аха, браво! Ракия носят! Сега ще дойде сърце на място и няма да хванем хрема в тая дяволска мъгла.

Докато раздаваха ракия на войниците, Ла Ну, застанал под стряхата на едно дюкянче, започна да излага на офицерите своя план за нападение срещу обсадилата ги войска, който те изслушаха внимателно. Заби барабан. Всички се разотидоха по местата. Един пастор пристъпи напред, благослови войниците, призова ги да изпълнят дълга си и обеща вечен живот на онези, на които не е писано да се върнат в града, за да получат награда и признателност от своите съграждани. Проповедта беше кратка, но на Ла Ну се стори прекалено дълга. Сега той не беше същият човек, който предишния ден скърбеше за всяка капка френска кръв, пролята в тая война. Беше само войник и гореше от нетърпение да се хвърли отново в бой. Щом пасторът свърши и войниците отговориха: „Амин“, той извика с твърд и суров глас:

— Другари! Пасторът право каза. Да се оставим в ръцете на бога и на светата майка съкрушителница. Първият, който напусне бойното поле, без да е вкарал куршум в корема на някой папист, ще го убия лично аз, стига да остана жив.

— Господине — пошепна му Мержи, — сега говорите съвсем другогаче.

— Знаете ли латински? — рязко запитва Ла Ну.

— Да, господине.

— Е добре, спомнете си тази мъдрост „Age quod agis!^[2]“

Той даде знак, едно оръдие изгърмя и целият отряд, крачейки по военному, се отправи към полето. В същото време малки бойни групи излязоха от различните врати на града и отидоха да всеят тревога в отделни точки на неприятелските линии, за да накарат католиците да помислят, че са нападнати от всички страни и от страх да не оголят някой участък да не посмеят да пратят подкрепления срещу главния удар.

Евангелското укрепление, срещу което бяха насочени най-вече усилията на католиците, беше подложено на батарейния огън на пет оръдия, разположени на едно малко възвишение сред развалините на

разрушена при обсадата вятърна мелница. Един ров с отбранителен насип пазеше достъпа до батареята откъм града, а пред рова стояха на пост неколцина стрелци. Но както предвиждаше протестантският военачалник, овлажнените аркебузи на часовете отказаха да стрелят, тъй че нападателите, добре снаряжени, подготвени за атака, имаха голямо предимство пред хора, нападнати ненадейно, изморени от безсъница, мокри и премръзнали от студ.

Първите постове са посечени. Няколко аркебузи, изгърмели като по чудо, събуждат охраната на батареята тъкмо навреме, за да види как неприятелят вече е завладял насипа и се катери към вятърната мелница. Някои от католиците се опитват да окажат съпротива, но вкочанясалите им от студ ръце изтървяват оръжието; почти всички аркебузи правят засечка, докато при нападателите нито един изстрел не отива напразно. Победата е сигурна и протестантите, вече господари на батареята, надават кръвожаден вик:

— Никаква пощада! Помнете 24 август!

В кулата на мелницата бяха настанени петдесетина войници заедно с техния капитан. Капитанът, по долни гащи и нощна шапка, уловил в една ръка възглавницата си, а в друга — сабята, отвори вратата, за да разбере какъв е този шум. И през ум не му мина за неприятелско нападение. Смяташе, че войниците се карат за нещо. Остана жестоко излъган — удар от алебарда го простря на земята, плувнал в собствената си кръв. Войниците успяха да залостят вратата на кулата и известно време се отбраняваха успешно, като стреляха от прозорците. Но до самата мелница се издигаше голяма купа сено и слама, както и купчина клони за плетене на защитни кошове. Протестантите подпалиха всичко това и огънят за миг обхвана кулата чак до върха. Оттам се раздадоха ужасени викове. Обхванатият от пламъци покрив заплашваше да се сгромоляса върху главите на нещастниците. Вратата гореше, но тъй като я бяха затиснали отвътре, не можеха да излязат през нея. Който се осмеляваше да скочи от прозореца, падаше в пламъците или се набучваше на пиките. И тогава стана нещо ужасно: един знаменосец в пълно бойно облекло реши да скочи през тесния прозорец. Бронята му завършваше, както го изискваше тогавашната мода, с нещо като желязна фустичка, която покриваше корема и бедрата и се разширяваше надолу като фуния, за да не пречи при ходенето. Прозорецът се оказа тесен за тази част от

бронята му и тъй като изплашеният знаменосец беше се засилил с голям устрем, увисна надолу, уловен като в менгеме, без да може да мръдне ни навън, ни навътре. А пламъците идеха все по-близо, нажежаваха бронята му и го печеха бавно като в пещ или в прочутия бронзов бик на Фаларис^[3]. Нещастникът крещеше неистово и махаше с ръце, напусто зовейки за помощ. Атакуващите за миг притихнаха, после изведнъж, като по команда, дружно нададоха боен вик, за да заглушат стенанията на горящия човек. А той изчезна в пламъците и дима и само един нажежен димящ шлем тупна сред разваляните.

През време на бой чувствата на ужас и съжаление са краткотрайни: инстинктът за самосъхранение говори твърде силно и войникът бързо забравя чуждите нещастия. Докато част от протестантите преследваха бегълците, други затъкваха оръдията, чупеха колелата им, хвърляха в рова защитните кошове на батареята и трупове на войниците.

Мержи беше един от първите, които преминаха рова и изкачиха насипа. Той спря, колкото да си поеме дъх и да драсне с върха на кинжала си името на Диан върху едно от оръдията на батареята, после се залови заедно с другите да разрушава отбранителните съоръжения на противника.

Един войник улови за главата католическия капитан, който не даваше никакъв признак за живот, а друг го хвана за краката и като го залюляха в такт, двамата се приготвиха да го хвърлят в рова. Неочаквано мнимият мъртвец отвори очи, позна Мержи и извика:

— Милост, господин дьо Мержи, предавам се, спасете ме! Не познавате ли приятеля си Бевил?

Лицето на нещастника беше покрито с кръв и Мержи с мъка разпозна в този умиращ младия жизнерадостен благородник от Париж. Той нареди да го положат внимателно на тревата, сам превърза раните му и като го постави напреко на един кон, заповяда да го откарат бавно в града.

Когато се сбогуваше с него и помагаше да изведат коня от местонахождението на батареята, Мержи забеляза, че една кавалерийска част напредваше в тръс по поляната между града и възвишението с мелницата. Съдейки по всичко, това сигурно беше отряд от католическата войска, който идеше да им пресече пътя за отстъпление. Мержи изтича незабавно да доложи на Ла Ну.

— Дайте ми само четиридесет стрелци — каза той, — ще залегна зад храстите в дола, откъдето ще минат, и ако не ги накарам да обърнат бързо-бързо конете си назад, заповядайте да ме обесят!

— Чудесно, моето момче, един ден ти ще станеш добър пълководец! Ей, вие! Вървете след този благородник и правете, каквото ви заповядва.

Мержи бързо разположи своите стрелци по дължината на храсталака, заповяда им да застанат на едно коляно и да приготвят аркебузите си за стрелба, но им забрани да стрелят без команда.

Неприятелските конници бързо приближаваха из дола и вече се чуваше ясно как конските копита жвакат из калта.

— Капитанът им е оня с червеното перо на шапката — рече тихо Мержи. — Вчера го изпуснахме, но сега не бива да го изтървем.

Стрелецът отдясно кимна, с което искаше да каже, че поема грижата за капитана. Ездачите бяха вече на двадесетина крачки, капитанът се обърна към хората си, за да им даде някаква заповед, но в тая минута Мержи неочаквано скочи и викна:

— Огън бий!

Капитанът с червеното перо обърна глава и Мержи позна брат си. Той протегна ръка към аркебузата отдясно, за да я отклони, но преди да успее да стори това, изстрелът проехтя. Ездачите, изненадани от тази неочаквана стрелба, се разбягаха кой накъдето види. Капитан Жорж падна пронизан от два куршума.

---

[1] Хамлет: Умря, за един дукат умря! — Шекспир — Б.пр. ↑

[2] Върши, каквото вършиш. — Б.пр. ↑

[3] Фаларис — сицилиански тиранин от 565 до 549 г. преди нашата ера. Заповядал на един сръчен майстор да направи от бронз статуя на бик, в която изгарял живи противниците си. За да опита изобретението си, изгорил най-напред майстора. — Б.пр. ↑

XXVII БОЛНИЦАТА

*Father! Why are you so obstinate?
Pierre: Why you so troublesome,
that a poor wretch
Can't die in peace? —
But you, like ravens, will be
croaking round him.*

Otway —
„Venice
preserved“^[1]

Един бивш католически манастир, конфискуван по-рано от градския съвет на Ла Рошел, беше превърнат по време на обсадата в болница за ранените. Пейките, олтарът и цялата украса на параклиса бяха извадени и каменният под беше покрит със слама и сено: там настаняваха простите войници. Трапезарията бе предназначена за офицери и благородници. Тя представляваше доста обширна зала с великолепна ламперия от стар дъб и с широки готически прозорци, така че имаше достатъчно светлина за хирургическите операции, които се извършваха тук непрекъснато.

Капитан Жорж лежеше в тая зала върху постеля, оцапана от неговата кръв и от кръвта на много други нещастници, минали преди него през това място на мъките. Стиска слама му служеше за възглавница. Преди малко бяха свалили ризницата му и разкъсаха ризата и безръкавника му. Сега той лежеше гол до кръста, но на дясната му ръка все още стоеше бронята и стоманената ръкавица. Един войник се мъчеше да спре кръвта от раните му — едната в корема, точно под ризницата, другата, по-лека, на лявата ръка.

Бернар беше така сломен от скръб, че не можеше да даде никаква помощ на брат си. Той ту плачеше коленичил пред него, ту се тръшкаше на пода, ридаейки отчаяно, без да престава да се обвинява, че е убил най-нежния брат и своя най-добър приятел. Капитанът обаче беше спокоен и се мъчеше да укроти неговата буйна скръб.

На две крачки от него върху друга постеля лежеше бедният Бевил, също в лошо положение. Лицето му нямаше онова спокойно примирение, което се забелязваше у капитана. Навремени той издаваше глухи стенания и обръщаше очи към съседа си, сякаш за да поиска малко от неговата смелост и твърдост.

В залата влезе човек на около четиридесет години, сух, слаб, с оплешивяла глава и сбръчкано лице и се приближи до капитан Жорж. Носеше зелена чанта, в която подрънкваха някакви металически предмети, вдъхващи страх у нещастните болни. Този човек беше Бризар, твърде сръчен хирург от онова време, ученик и приятел на знаменития Амброаз Паре. Току-що бе направил някаква операция, ръкавите му още стояха запретнати до лактите и голямата му престилка бе оплескана с кръв.

— Какво искате от мене, кой сте вие? — попита Жорж.

— Хирург, ваше благородие, и ако името на Бризар не ви е известно, значи, че нищо не знаете. Хайде, малко заешки кураж, както се казва. От куршуми разбирам, слава богу, и ви пожелавам да имате толкова торби жълтици, колкото куршуми съм извадил от хората, които днес се чувствуват тъй добре, както и аз.

— Хайде, хайде, докторе, кажете ми истината! Доколкото разбирам, ударът е смъртоносен, нали?

Хирургът прегледа най-напред раната на ръката и заяви:

— Дреболия! — После започна да бърка в другата рана и с това предизвика ужасни гримаси по лицето на болния, който отблъсна силно със здравата си ръка ръката на хирурга.

— За бога, докторе, стига толкова, че дяволите ви вземат! — извика той. — По лицето ви виждам, че работата ми е спукана.

— Ваше благородие, виждате ли, боя се, че куршумът е минал през долната част на корема, отплеснал се е по-нагоре и се е загнездил в гръбначния стълб или по гръцки *rachis*. Кое ме кара да мисля така? Краката ви са безжизнени и вече са студени. Това е сигурен признак, никога не лъже. В такъв случай...

— Изстрел в засада и куршум в гръбначния стълб! Бива си го! Какво ти трябва повече, за да изпратиш един клетник при свети Петър? Хайде, не ме изтезавайте повече и ме оставете да умра спокойно.

— Не, той ще живее, ще живее! — извика Бернар, като стискаше силно рамото на хирурга и го гледаше слисано.

— Да, още час, може би два — отговори хирургът невъзмутимо, — защото е здравеняк.

Мержи отново падна на колене, улови дясната ръка на брат си и обля със сълзи желязната ръкавица, която я покриваше.

— Два часа? — заговори пак Жорж. — Слава богу, страхувах се да не се мъча по-дълго.

— Не, това е невъзможно! — ридаеше Мержи. — Жорж, ти няма да умреш! Не може един брат да умре от ръката на брат си.

— Хайде, хайде, стой мирен и не ме друсай! Всяко твое движение ми причинява болки. Сега не ме боли толкова много, дано продължи така... Тъй казваше и Зани, когато падаше от камбанарията.

Мержи седна край постелята, подпрял глава на коленете си, с лице между дланите. Стоеше неподвижен, като в унес. Сегиз-тогиз конвулсивни движения разтърсваха цялото му тяло като при силна треска и от гърдите му с мъка се изтръгваха стонове, които не приличаха на човешки.

Хирургът превърза Жорж, колкото да спре кръвта, и започна да избърсва инструментите си с най-голямо спокойствие.

— Нямате много време, трябва да се пригответе — рече той. — Ако искате пастор, лесно ще намерите тук. Ако пък предпочитате католически свещеник, ще се намери и такъв. Преди малко видях един монах, пленили го нашите. Ей го там, изповядва оня умиращ офицер.

— Нека ми дадат нещо да пия — каза капитан Жорж.

— Не бива. Ще умрете един час по-рано.

— Един час живот не струва колкото чаша вино. И тъй, сбогом, докторе. Този до мене ви чака с нетърпение.

— Да ви изпратят ли пастор или оня монах.

— Нито единия, нито другия.

— Как така?

— Оставете ме на спокойствие.

Хирургът вдигна рамене и се приближи до Бевил.

— Майка му стара! — възкликна той. — И тая рана си я бива. Тия доброволци стрелят като дяволи.

— Ще мине, нали? — попита раненият със слаб глас.

— Дишайте! — заповяда хирургът Бризар.

Тогава се разнесе някакво слабо изсвирване — това беше въздухът, който излизаше от гърдите на Бевил както през устата, така и през раната, а кръвта бликаше от раната като червена пяна.

Хирургът свирна, за да наподоби този странен звук, после сложи набързо компрес и без да каже дума, взе чантата си и понечи да тръгне. Очите на Бевил горяха като главни и следяха всяко негово движение.

— Е, докторе? — попита той с треперещ глас.

— Стягайте си багажа — невъзмутимо отвърна хирургът и се отдалечи.

— Боже мой! Да умра толкова млад! — проплака клетият Бевил, отпущайки глава върху сламата, която му служеше за възглавница.

Капитан Жорж искаше да пие, но никой не се съгласяваше да му даде чаша вода от страх да не ускори края му. Странна човечност, която само удължава страданията!

В това време Ла Ну и капитан Дитрих, придружени от още неколцина офицери, влязоха в залата, за да видят ранените. Те се спряха край постелята на Жорж и Ла Ну, опрян върху дръжката на сабята си, гледаше ту единия брат, ту другия, а в очите му се четеше вълнението, което тази печална гледка му причиняваше.

Вниманието на Жорж бе привлечено от манерката, закачена на колана на немския капитан.

— Капитане — рече той, — вие сте стар войник, нали?...

— Да. Барутният дим кара брадата да белее по-бързо, отколкото годините. Наричам се Дитрих Хорнщайн.

— Кажете, какво бихте направили, ако бяхте ранен като мен?

Капитан Дитрих погледна за миг раните му с окоито на човек, свикнал да гледа рани и да съди за сериозността им.

— Щях да приведа в ред съвестта си и после щях да поискам голяма чаша рейнско вино, стига да би се намерила някоя бутилка.

— Виждате ли, а аз искам само малко от тяхното лошо ларошелско вино, пък тия диванета не ми дават.

Капитан Дитрих откачи своята манерка с внушителни размери и се приготви да я поднесе на ранения.

— Недейте, капитане! — извика един аркебузиер. — Лекарят каза, че ако пие, ще умре веднага.

— Какво от това? Тъй поне ще има едно мъничко удоволствие преди смъртта си. Пийте, драги, съжалявам, че не мога да ви предложа по-хубаво вино.

— Вие сте любезен човек, капитан Дитрих — каза Жорж, след като пи.

После подаде манерката на съседа си:

— А ти, клетни мой Бевил, не искаш ли да отговориш на тоста ми?

Бевил поклати глава и нищо не отвърна.

— Ах, ах — изпъшка Жорж, — още една беля! Боже милостиви, няма ли да ме оставят да умра спокойно!

Към него се приближаваше един пастор с библия под мишница.

— Сине мой — започна пасторът, — в часа, когато...

— Стига, стига! Зная какво ще ми кажете, но напразно си правите труд. Аз съм католик.

— Католик ли? — учуди се Бевил. — Нали беше атеист?

— Но нали някога — рече пасторът — са ви възпитавали в реформистката религия. И в този тържествен и страшен час, когато предстои да се явите пред върховния съдник на нашите дела и на нашата съвест...

— Католик съм, ви казвам. Пръждосайте се и ме оставете на мира!

— Но...

— Капитан Дитрих, няма ли да се смилите над мене? Вие вече ми направихте голяма услуга, моля ви за още една. Погрижете се да умра без увещания и ридания.

— Оттеглете се — каза капитан Дитрих на пастора. — Виждате, че не иска да ви слуша.

Ла Ну направи знак на монаха и той веднага се приближи.

— Ето ви свещеник от вашата религия — рече той на Жорж. — Ние не искаме да изнасилваме съвестта на хората.

— И двамата да вървят по дяволите! — отговори раненият.

Монахът и пасторът бяха застанали до постелята — единият от едната страна, другият от другата, — готови да си оспорват умирация.

— Негово благородие е католик — рече монахът.

— Но е роден протестант — възрази пасторът, — на мене принадлежи.

— Отрекъл се е от калвинизма.

— Обаче иска да умре във вярата на дедите си.

— Изповядайте се, сине мой.

— Кажете символа, сине мой.

— Нали ще умрете като добър католик?...

— Изгонете този пратеник на антихриста! — извика пасторът, който чувствуваше подкрепата на повечето от присъстващите.

Един войник, ревностен хугенот, веднага улови монаха за шнура на расото и го заблъска, като викаше:

— Вън, подстриган обеснико! В Ла Рошел отдавна не се пее литургия.

— Стойте! — спря го Ла Ну. — Ако негова милост желае да се изповяда, кълна се, че няма да позволя на никого да му попречи.

— Много съм ви благодарен, господин Ла Ну... — промълви умирацията със слаб глас.

— Всички са свидетели — прекъсна го монахът, — той иска да се изповяда.

— Съвсем не, дявол да го вземе!

— Той се връща към вярата на своите прадеди! — извика пасторът.

— Не, гръм да ви поразии! Махайте се и двамата! Не съм още умрял, за да си оспорват гарваните моя леш. Не ви искам нито литургиите, нито псалмите.

— Той богохулствува! — в един глас извикаха представителите на двете враждуващи църкви.

— Все пак трябва да се вярва в нещо — обади се капитан Дитрих с непоколебимо спокойствие.

— Вярвам... че сте добър човек и ще ме отървете от тези харпии... Така е, махайте се и ме оставете да пукна като куче.

— Щом искаш, пукни като куче! — рече пасторът възмутен и си тръгна.

Монахът се прекръсти и приближи до постелята на Бевил. Ла Ну и Бернар спряха протестантския проповедник.

— Опитайте още веднъж — рече Мержи. — Имайте милост към него, имайте милост към мене!

— Господине — обърна се Ла Ну към Жорж, — повярвайте на мене, стария войник, че подкрепителните слова на човек, отдаден всецяло на бога, могат да облекчат последните часове на един умиращ. Не се поддавайте на осъдителна суетност и не погубвайте душата си със самохвалство.

— Господине — отговори Жорж, — днес не за пръв път се замислям върху смъртта. Не се нуждая от ничия подкрепа, за да се приготвя за последния си миг. Никога не съм обичал празното самохвалство, а най-малко в този момент. Но, дявол да го вземе, не ми се слушат бабини деветини.

Пасторът сви рамене. Ла Ну въздъхна. Двамата се отдалечиха полека, с наведени глави.

— Друзе — рече Дитрих, — трябва страданията ви да са извън мярката, за да говорите така.

— Да, капитане, изпитвам ужасни болки.

— Надявам се в такъв случай, че бог няма да се оскърби от вашите думи, които страшно намирисват на богохулство. Но когато куршум е пресякъл тялото на човека от единия до другия край, дявол да го вземе, позволено му е да поругае за утеха.

Жорж се усмихна и пак надигна манерката.

— За ваше здраве, капитане! Вие сте най-добрият санитар, който един ранен войник може да има. — И му подаде ръка.

Капитан Дитрих я стисна развълнувано.

— Фу, дяволе! — измърмори той на себе си. — Представям си какво би било, ако моят брат Хениг беше станал католик и аз му пуснех един куршум в корема!... Ето, значи, как се сбъдна предсказанието на Мила.

— Жорж, друже мой — обади се Бевил с плачевен тон, — кажи ми нещо. Ние умираме, моментът е ужасен!... Още ли мислиш така, както мислеше, когато ме направи атеист?

— Разбира се. Бъди смел! След няколко минути няма да ни боли вече.

— Но този монах ми говори за огън... за дяволи... зная ли и аз? Тия работи никак не ми изглеждат утешителни.

— Дивотии!

— Ами ако излезе истина?

— Капитане, завещавам ви ризницата и сабята си. Бих искал да ви оставя нещо по-хубаво за доброто вино, което така щедро ми поднесохте.

— Жорж, приятелю мой — пак се обади Бевил, — би било много страшно, ако това, което той говори, е вярно... вечните мъки!

— Страхопъзльо!

— Да, страхопъзльо... лесно е да се каже, но когато се отнася до вечните мъки, позволено е да си страхлив.

— Тогава изповядай се.

— Моля ти се, кажи ми, сигурен ли си, че няма ад?

— И таз добра!

— Не, отговори ми. Сигурен ли си? Закълни ми се, че няма ад!

— В нищо не съм сигурен. Ако има дяволи, скоро ще видим дали са много черни.

— Как? Значи, не си сигурен?

— Изповядай се, ти казвам.

— Но ти ще ми се смееш.

Капитанът не можа да сдържи усмивката си, после каза сериозно:

— На твое място аз бих се изповядал. Все пак така си е най-сигурно — изповядват те, миросват те, готов си за всяка непредвидена случайност.

— Е добре, ще постъпя като тебе. Изповядай се най-напред ти.

— Аз не желая.

— Ей богу... приказвай каквото щещ, но аз ще умра като добър католик. Хайде, отче! Изслушайте моя „Confiteor“^[2] и ми подсказвайте, защото съм го позабравил.

Докато Бевил се изповядваше, Жорж пак отпи глътка от виното, отпусна глава върху твърдото си възглавие и затвори очи. Близко четвърт час лежа спокойно. После стисна устни, потръпна и издаде продължителен стон от болки. Бернар помисли, че той умира, изкрещя и повдигна главата му. Капитан Жорж веднага отвори очи.

— Пак ли? — рече той и го отблъсна леко. — Мода ти се, Бернар, успокой се.

— Жорж, Жрож, та ти умираш от моята ръка!

— Какво от това? Не съм първият французин, убит от своя брат... не вярвам да бъда и последният. Но вината е само моя... Когато

принцът ме извади от затвора и ме отведе със себе си, бях се закълел да не вадя оръжие. Но щом узнах, че тоя нещастен дявол Бевил е атакуван... щом чух пукотевицата на аркебузите, пожелах да видя какво става.

Той пак затвори очи, но след малко ги отвори и добави:

— Графиня дьо Тюржи ме натовари да ти кажа, че все така те обича.

И се усмихна кротко.

Това бяха последните му думи. След четвърт час почина, без да страда много. Няколко минути след това издъхна и Бевил в ръцете на монаха, който после твърдеше, че чул съвсем ясно по небето радостните гласове на ангелите, когато посрещнали душата на покаялия се грешник, докато долу под земята дяволите отговорили с победоносен вой, отнасяйки душата на капитан Жорж.

Във всички съчинения по историята на Франция може да се прочете как Ла Ну напусна Ла Рошел, отвлечен от гражданската война и измъчван от угризения на съвестта, че се е бил срещу своя крал, как католическата войска бе принудена да вдигне обсадата и как бе сключен четвъртият мир, наскоро, след който последва смъртта на Шарл IX.

Дали Бернар дьо Мержи намери утеха? Диан влюби ли се в друг? Оставям читателят сам да си отговори, тъй всеки може да завърши романа, както му харесва.

---

[1] Монах: Защо сте толкова упорит? Пиер: А вие защо сте толкова досадни, та бедният клетник не може да умре на мира, крякате около него като гарги? — Отуей — „Спасената Венеция“ — Б.пр. ↑

[2] Католическа молитва, която предшества изповедта. — Б.пр.

↑

АРСЕН ГИЙО

Σέ Παρις καί Φοῖβος Ἀπόλλων Ἐσθλόν ἐοντ'
όλέσωσι ἐνί εκαίῃσι πύλῃσιν^[1]

Омир — „Илиада“,
XXII, 360

---

[1] Из предсмъртните думи на Хектор, отправени към Ахил: „В оня ден, в който сам Парис и Феб Аполон далномерец. Теб ще убият край Скейските порти, макар да си храбър...“ (Превод Александър Милев и Блага Димитрова.) ↑

I

Последната служба свърши и клисарят на Сен-Рош тръгна да затваря пустите параклиси. Тъкмо се готвеше да дръпне решетката на едно от тези аристократични светилища, в които срещу заплащане някои набожни жени откупват правото да се молят отделно от останалите вярващи, когато забеляза, че една жена още не си е отишла; свела глава върху облегалката на молитвения стол, тя изглеждаше потънала в съзерцание.

„Това е госпожа дьо Пиен“ — рече си човекът и се спря на входа на параклиса.

Госпожа дьо Пиен беше известна тук. На времето за една млада, красива и богата светска дама, която подава просфора, дарява покривки за олтара и прави големи подаяния чрез изповедника си, представляваше заслуга да е набожна, щом мъжът ѝ не е правителствен чиновник, нито пък самата тя е от свитата на съпругата на престолонаследника и ходи на черква не за изгода, а за спасение на душата си. Такава беше и госпожа дьо Пиен.

На клисаря много му се искаше да отиде да обядва, защото хората като него обядват в един часа, но не посмя да смути благочестивия унес на личност, толкова уважавана в енорията Сен-Рош. И се отдалечи, като шумно шляпаше с подпетените си обувки по плочите; надяваше се, че след като обиколи черквата, ще завари параклиса празен.

Беше вече отминал олтара, когато в черквата влезе млада жена и тръгна бавно по един от страничните кораби, като с любопитство се оглеждаше. Резбите, сцените на кръстния път, съдовете със светена вода, всичко и изглеждаше толкова странно, колкото на вас, госпожо, биха се сторили странни михрабът^[1] или надписите в каирска джамия. Жената беше на около двадесет и пет години, но човек трябваше много внимателно да се вгледа в нея, за да не е я сметне за по-възрастна. Макар и много блестящи, черните ѝ очи бяха хлътнали и посинени. Матовобялото ѝ лице, безцветните ѝ устни издаваха някакво

страдание; и все пак нещо дръзко и весело в погледа контрастираше с болезнения ѝ вид. В облеклото ѝ можеше да се забележи странна смесица от небрежност и стремеж към елегантност. Розовата ѝ шапчица, украсена с изкуствени цветя, повече би подхождала към вечерна домашна роба. Дълъг шал от кашмир — набитото око на светска жена веднага би отгатнало, че е купен на вехто — прикриваше поизносена рокля от басма по един франк метърът. И само мъж би могъл да хареса краката ѝ, обути в груби чорапи и платнени обувки, които, изглежда, дълго бяха понасяли обидите на калдъръма. Нали си спомняте, госпожо, тогава асфалтът още не беше изобретен.

Жената, чието обществено положение навярно сте отгатнали, се приближи до параклиса, където госпожа дьо Пиен още се бавеше, известно време я погледа тревожно и ѝ заговори веднага щом тя стана и се приготви да излезе.

— Бихте ли могли да ме осведомите, госпожо — тихо я запита тя с плаха усмивка, — бихте ли могли да ме осведомите към кого да се обърна, за да ми направят свещ?

Думите прозвучаха толкова странно за ушите на госпожа дьо Пиен, че отначало тя не ги разбра. Помоли да ѝ се повтори въпросът.

— Да, много бих искала да запаля една свещ на свети Рош, само че не зная на кого да дам парите.

Госпожа дьо Пиен беше набожна, но просветена жена и не беше запозната с подобни народни суеверия. Все пак тя ги уважаваше, защото във всяка вяра, колкото и да е груба, има нещо трогателно. Убедена, че става дума за обет или нещо подобно, и твърде добродушна, за да извади от дрехите на младата жена с розова шапка заключенията, до които вие навярно не сте се побояли да стигнете, тя ѝ посочи клисаря, който тъкмо се приближаваше. Непознатата ѝ поблагодари и изтича към човека, който, изглежда, от половин дума разбра какво иска. Докато прибираше молитвеника и оправяше воала си, госпожа дьо Пиен видя как жената със свещта извади малка кесия от джоба си, избра сред дребните пари единствената петфранкова монета, подаде я на клисаря и тихо му занарежда поръки, които той изслуша усмихнато.

Двете излязоха едновременно от черквата; но жената със свещта крачеше много бързо и госпожа дьо Пиен скоро я загуби от очи, макар да вървеше в същата посока. На ъгъла на улицата, където живееше,

отново я срещна. Под лекия кашмирен шал непознатата се мъчеше да скрие двукилограмов хляб, купен от съседно дюкянче. Като видя госпожа дьо Пиен, тя наведе глава, неволно се усмихна и ускори крачките си. Усмивката ѝ казваше: „Нали виждате? Аз съм бедна. Смейте ми се. Много добре знам, че не е редно жена да купува хляб с розова шапчица и кашмирен шал.“ Тази смесица от неуместен свян, примирение и веселост не убягна от погледа на госпожа дьо Пиен. Тя не без печал помисли за вероятното положение на момичето и си каза: „Къде може моята вяра да се сравнява с нейната! Тя даде едно екю, но за нея то представлява по-голяма жертва, отколкото милостинята, която аз раздавам на бедните, без да си налагам никакво лишение.“

После си припомни колко по-драги богу са били двата обола^[2] на вдовицата от всички щедри подаяния на богатшите. „Недостатъчно върша добро — помисли си тя. — Не правя толкова, колкото бих могла.“ И докато си отправяше наум такива упреци, каквито далеч не заслужаваше, стигна до дома си. Свещта, двукилограмовият хляб и особено даряването на единствената петфранкова монета запечатаха в съзнанието на госпожа дьо Пиен лицето на младата жена, която тя счете като пример за благочестие.

Доста често я срещаше на улицата край черквата, но никога на служба. Винаги когато минаваше пред госпожа дьо Пиен, непознатата навеждаше глава и леко се усмихваше. Тази толкова смирена усмивка се харесваше на госпожа дьо Пиен. Искаше ѝ се да намери случай да помогне на бедното момиче, което отначало ѝ вдъхваше любопитство, а сега — съжаление; защото забеляза, че розовата шапчица потъмня, а кашмиреният шал изчезна. Вероятно се бе върнал у вехтошарката. Ясно беше, че свети Рош не бе възнаградил стократно направеното му дарение.

Един ден госпожа дьо Пиен видя, че в Сен-Рош внасят ковчег, зад който вървеше доста зле облечен човек без траурна лента на шапката. Трябва да беше вратар. Тя не бе срещала младата жена със свещта повече от месец и през ума ѝ мина, че може би присъствува на нейното погребение. Това беше напълно вероятно, защото последния път, когато госпожа дьо Пиен я бе видяла, тя беше много бледа и слаба. Запита клисаря и той отиде да поговори с човека, който следваше ковчега. Човекът отговори, че е вратар на една къща на улица Луи льо Гран; една от наемателките, някоя си госпожа Гийо, била умряла и

понеже нямала нито приятели, нито роднини, освен една дъщеря, той, вратарят, само от милосърдие дошъл на погребението на жената, която не му била никаква. Госпожа дьо Пиен заключи, че нейната непозната е умряла в нищета и е оставила безпомощно момиченце, и реши да изпрати един свещеник, който обикновено ѝ помагаше, когато раздаваше милостиня, да се осведоми.

Два дена по-късно, когато госпожа дьо Пиен излизаше от къщи, една каруца препречи пътя на колата и за няколко мига. Тя погледна разсеяно през стъклото на вратичката и зърна, застанала до един крайпътен камък, младата жена, която смяташе за мъртва. Веднага я позна, макар да беше още по-бледа и по-слаба, в траур, но облечена бедно, без ръкавици и без шапка. Изразът ѝ беше странен, нямаше я привичната усмивка, лицето бе сгърчено от мъка, големите черни очи блуждаеха. Тя погледна към госпожа дьо Пиен, но не я позна, нищо не виждаше. В цялото ѝ държане се четеше не скръб, а някаква яростна решителност. Каруцата се отстрани и колата на госпожа дьо Пиен потегли в тръс; но образът на момичето и отчаяният израз на лицето му още няколко часа преследваха госпожа дьо Пиен.

Когато се върна, на улицата видя насъбрана тълпа. Всички вратарки бяха застанали пред портите и разказваха на съседките нещо, което жените слушаха с голямо любопитство. Хората се блъскаха особено пред една къща, която беше близо до дома на госпожа дьо Пиен. Всички погледи бяха отправени към един отворен прозорец на третия етаж и във всяка групичка някоя и друга вдигната ръка сочеше към него, за да привлече вниманието на зрителите; после ръцете изведнъж се спускаха към земята и всички очи проследяваха тяхното движение. Случило се бе някакво необикновено събитие.

Като прекоси антрето, госпожа дьо Пиен намери прислужниците си объркани, всеки бързаше да я посрещне, за да може пръв да ѝ съобщи голямата вест случилото се в квартала. Но преди тя да успее да ги разпита, горничната ѝ се провикна:

— Ах, госпожо!... Да знаете, госпожо!...

Необикновено пъргаво отвори вратата и стигна заедно с господарката си до светая светих, искам да кажа до гардеробната, където останалите прислужници нямаха достъп.

— Ах, госпожо! — рече госпожица Жозефин, докато сваляше шала на госпожа дьо Пиен. — Просто кръвта ми се смрази! През

живота си не съм виждала такова ужасно нещо, макар че пристигнах само миг по-късно... И въпреки това...

— Но какво се е случило? Разкажете по-бързо, госпожице!

— Как какво, госпожо! Ами че три къщи по-долу от нашата едно нещастно бедно момиче се хвърли през прозореца преди три минути; ако госпожата се бе върнала миг по-рано, щеше да чуе как пада.

— О, господи! Убила ли се е нещастницата?

— Страшно беше, госпожо. Батист, който е ходил на война, каза, че никога не е виждал такова нещо. От третия етаж, госпожо!

— На място ли е умряла?

— Ах, госпожо, още мърдаше; даже говореше. „Искам да ме довършат!“, викаше. Ама кокалите ѝ бяха на пихтия. Госпожата може да си представи колко силен е бил ударът.

— Но тази нещастница... притекоха ли ѝ се на помощ?... Пратиха ли да повикат лекар, свещеник?

— То за свещеник... Госпожата знае по-добре от мене... Ама аз да бях свещеник... Толкова загубена нещастница, че да се самоубие!... Пък и не ще да е била порядъчна. То се вижда. В операта била, както разправяха... Такива госпожици лошо свършват... Стъпила на прозореца, вързала си полите с розова панделка и... хоп!

— Та това е нещастното момиче в траур! — извика госпожа дьо Пиен, като говореше на себе си.

— Да, госпожо, майка ѝ умряла преди три-четири дена. Сигурно главата ѝ се е помътила... Пък може и любовникът ѝ да я е зарязал... И срокът за наема е дошъл... Никакви пари, а такива не знаят да работят... Замаяни глави! Пък пакост бързо се върши...

Госпожица Жозефин още известно време продължи да нарежда, без госпожа дьо Пиен да ѝ отвърне. Тя беше тъжна, изглежда, мислеше за историята, която бе чула. Изведнъж запита госпожица Жозефин:

— Научихте ли дали нещастното момиче има необходимото при нейното състояние?... Бельо... дюшек? Веднага трябва да узнаем.

— Ако госпожата желае, аз ще отида от името на госпожата — извика прислужницата, очарована, че ще види отблизо жена, направила опит за самоубийство. После поразмисли и добави: — Само че не знам дали ще имам сили да гледам такова нещо, жена, паднала от третия етаж!... Като пускаха кръв на Батист, мене ми стана лошо. Не можах да издържа.

— Добре, изпратете Батист — извика госпожа дьо Пиен, — само по-скоро да ми съобщи как е горкото момиче.

За щастие още докато даваше тези нареждания, пристигна лекарят ѝ, доктор К... Той редовно идваше на вечеря у тях всеки вторник, когато италианците имаха представление.

— Докторе, вървете бързо — извика тя, без да му даде време да остави бастуна си и да си свали палтото — на две крачки оттука. Батист ще ви заведе. Едно нещастно момиче се е хвърлило от прозореца и няма кой да му помогне.

— От прозореца ли? — каза докторът. — Ако е било високо, вероятно нищо не ще мога да сторя.

Искаше му се да вечеря, а не да оперира. Но госпожа дьо Пиен настоя и след като му каза, че вечерята ще се забави, той се съгласи да последва Батист.

Прислужникът се върна сам след няколко минути.

Поиска чаршафи, възглавница и прочие. Същевременно съобщи предсказанието на лекаря.

— Нищо ѝ няма. Ще се спаси. Ако не умре от... Не помня от какво каза, че щяла да умре, ама свършваше на „ус“.

— От тетанус! — извика госпожа дьо Пиен.

— Точно така, госпожо; ама пак късмет, че господин докторът дойде, защото там вече беше пристигнал един лекар без клиентела, същият, който лекува малката Бертло от шарка и тя умря на третата му визита.

След един час докторът се върна; пудрата от косата му беше поопадала, батистеното му жабо — изкривено.

— Тия хора, дето се самоубиват — рече той, — са родени с късмет. Оня ден в болницата ми носят една жена, застреляла се с пистолет през устата. Лоша работа!... А тя само си счупила три зъба и си пробила лявата буза... Ще се позагрози и толкова. Тази пък се хвърлила от третия етаж. Някой честен бедняк да падне случайно, ако ще и от първия, ще си разбие черепа. А това момиче само крака си е счупило... Две забити ребра, доста контузии, нищо повече. Точно там имало някакъв навес, та поомекотил падането. Трети такъв случай виждам, откакто се върнах в Париж... Краката са се блъснали в земята. Голямата пищялна кост и малкият пищял зарастват. По-лошо е, че

тестената кора на калкана съвсем се е вкоравила... Страх ме е за печеното и ще пропуснем първото действие на „Отело“.

— А каза ли ви нещастницата какво я е накарало?

— О, аз никога не слушам тези истории, госпожо. Питам: „Яли ли сте?“ и така нататък. Защото това е важно за лечението... Та, дявол да го вземе, щом човек се самоубива, значи, има някаква сериозна причина. Любовникът те е изоставил, хазяинът те гони. И скачаш от прозореца, за да им дадеш да разберат. А още докато падаш, започваш да съжالياваш.

— Надявам се, че и тя съжالياва, горкото момиче!

— Сигурно, сигурно. Плачеше и вдигаше такава олелия, че главата ми гръмна. Батист е чудесен помощник-хирург, госпожо; той си свърши работата по-добре от някакво лекарче, което заварих там и което само си чешеше главата и не знаеше откъде да започне... Най-интересното в случая е това, че ако се беше убила, щеше да спечели, нямаше да умре от туберкулоза; а че е туберкулозна, мога да се подпиша. Не я преслушах, но по лицето познавам, никога не се лъжа. Излишно е било да бърза, трябвало е само да почака!

— Ще я посетите и утре, нали, докторе?

— Ще трябва да отида, щом желаете. Вече й обещах, че вие ще направите нещо за нея. Най-просто би било да я изпратим в болница... Ще й доставят безплатно апарат за крака... Но при думата болница тя крещи, че искаме да я убием; и всички махленки й пригласят. При положение обаче, че човек няма пукната пара...

— Аз ще поема дребните разноски, които се налагат, докторе... И да ви кажа ли? И мене, без да ща, думата болница ме плаши като махленките, за които споменахте. Впрочем да я пренесат в болница сега, когато е в такова тежко състояние, все едно да я убият.

— Предразсъдък! Чист предразсъдък на светски хора! Най-добре си е в болница. Когато наистина се разболея, ще ме отнесат в болница. Оттам искам да се кача в лодката на Харон^[3], а тялото си ще подаря на студентите... след тридесет-четиридесет години естествено. Все пак, госпожо, помислете си: не знам дали протежето ви заслужава толкова внимание от ваша страна. Прилича ми на момиче от операта... Трябва човек да има крака на балерина, за да скочи толкова сполучливо...

— Но аз съм я срещала в черква... и вижте, докторе... вие знаете моята слабост; от едно лице, от един поглед изграждам цяла история...

Подигравайте ми се колкото щете, но аз рядко се лъжа. Неотдавна нещастното момиче даде обет за болната си майка. Майка му умря... Тогава то се е объркало... Отчаянието, мизерията са го тласнали към тази ужасна постъпка.

— Чудесно! Да, наистина на върха на темето ѝ има издуптина, която говори за екзалтираност. Всичко, което казвате, е много вероятно. Припомняйте ми, че над сгъваемото ѝ легло има клонче чимшир. Това е определено доказателство за нейната набожност, нали?

— Сгъваемо легло ли? Ах, господи боже! Бедното момиче!... Но, докторе, ето че виждам вашата зла усмивка, толкова ми е позната. Не говоря за набожността, която тя притежава или не притежава. Това, което главно ме кара да се интересувам за момичето, е, че се чувствам виновна пред него...

— Виновна ли?... Аха, сецам се. Сигурно е трябвало да накарате да постелят дюшеци на улицата, та да падне върху тях, нали?...

— Да, виновна. Бях забелязала положението ѝ; трябваше да ѝ изпратя помощ; но горкият абат Дюбиньон беше на легло и...

— Сигурно имате ужасни угризения на съвестта, госпожо, щом смятате, че не е достатъчно, дето пращате помощи на всички просители, както имате обичай. Според вас, трябва още и да отгатвате бедността на онези, които се стесняват да просят. Но хайде да не говорим вече за счупени крака, госпожо, или по-скоро само две думи още. Ако сте решили да покровителствувате моята нова пациентка, пратете ѝ по-сносно легло, а утре — и болногледачка. За днес махленките стигат. Освен това бульони, чайове и така нататък. Няма да е излишно да ѝ пратите и някой свестен човек измежду вашите абати, който да ѝ поговори и да ѝ оправи самочувствието така, както аз ѝ оправих крака. Нервно е момиченцето, може да се случат усложнения... Но вие... Да, честна дума, вие бихте били най-добрата проповедница; само че има къде да държите проповедите си по на място... Свърших. Часът е осем и половина. За бога! Идете да се пригответе за операта. Батист ще ми донесе кафе и „Журнал де Деба“. Толкова тичах цял ден, че още не знам какво става по света.

Изминаха няколко дни и болната вече беше малко по-добре. Докторът се оплакваше само, че душевната възбуда не намалява.

— Нямам голяма вяра на всички тия ваши абати — каза той на госпожа дьо Пиен. — Ако не ви е прекалено неприятно да гледате човешката мизерия, а зная, че не ви липсва кураж за такова нещо, вие бихте могли да успокоите мозъка на бедното момиче по-добре от всеки свещеник в Сен-Рош, по-добре дори от доза марулев екстракт.

Госпожа дьо Пиен само това чакаше и веднага му предложи да го придружи. Двата се качиха при болната.

В стаята, мебелирана с три сламени стола и малка маса, тя лежеше на хубаво легло, изпратено ѝ от госпожа дьо Пиен. Тънки чаршафи, дебели дюшеци, куп големи възглавници бяха доказателство за милосърдни намерения, чийто автор без труд ще отгатнете. Страшно бледо, с пламнали очи, момичето лежеше, извадило едната си ръка, и тази ръка, доколкото се подаваше от камизолата, беше бледа, насинена и позволяваше да се отгатне в какво състояние е цялото тяло. Когато видя госпожа дьо Пиен, то повдигна глава и с мила, печална усмивка каза:

— Знаех, че вие сте се съжалили над мене, госпожо. Казаха ми името ви и бях сигурна, че това е дамата, която срещнах в Сен-Рош.

Споменах, струва ми се, че госпожа дьо Пиен, според собствените ѝ твърдения, умееше да съди за човека по лицето му. Тя с радост откри у своето протеже сходна способност и това откритие я накара още повече да се интересува за него.

— Не ви е добре тук, клето дете! — рече тя, като оглеждаше тъжната обстановка в стаята. — Защо не са ви донесли завеси?... Трябва да искате от Батист всички дреболии, от които имате нужда.

— Много сте мила, госпожо... Какво ми липсва? Нищо... Свършено е... Малко по-добре или малко по-зле, има ли значение?

Тя извърна глава и заплака.

— Много ли ви боли, клето дете? — запита госпожа дьо Пиен и седна до леглото.

— Не, не много... Само че в ушите ми непрекъснато свисти вятърът, както докато падах, а и трясъкът — прас! — когато се ударих в калдъръма.

— Тогава не сте били на себе си, мила приятелко; сега се разкайвате, нали?

— Да... но когато човек е нещастен, обърква се.

— Много съжалявам, че не съм узнала по-рано за вашето положение. Но, дете мое, човек при никакви обстоятелства не бива да се предава на отчаянието.

— Лесно е да се говори така, госпожо — рече лекарят, който пишеше рецепта на масичката. — Вие не знаете какво значи да загубиш някой красив младеж с мустачки. Само че, дявол да го вземе, ако сте решили да тичате подире му, не е трябвало да скачате през прозореца.

— Ех, и вие, докторе! — рече госпожа дъо Пиен. — Клетото дете сигурно е имало други причини, за да...

— Ах, не знам какво ми стана — извика болната. — Сто причини бяха, не една. Най-напред, когато мама умря, за мене това беше такъв удар! После се почувствувах изоставена... никой не се интересуваше от мене!... И най-сетне един човек, за когото мислех повече, отколкото за всички други... Госпожо, да забрави дори името ми! Да, аз се наричам Арсен Гийо. Г, И, Й, а той ми пише Гио!

— Нали и аз това казвах, неверник! — извика докторът. — Пълно е с такива. Е, нищо, нищо, хубавице, забравете го. Човек, който няма памет, не заслужава да го помним.

Той извади часовника си.

— Четири — рече докторът и стана. — Закъснях. Болните ме чакат в кабинета. Прощавайте, госпожо, хиляди извинения, но трябва да ви оставя. Нямам дори възможност да ви придружа до вкъщи. Довиждане, моето момиче, успокойте се, ще мине. С тоя крак ще танцувате толкова добре, колкото и с другия. А вие, сестро, идете до аптеката, ще направите точно същото, както вчера.

Лекарят и болногледачката излязоха; госпожа дъо Пиен остана сама с болната, пообъркана от това, че открива любов в една история, която тя бе подредила съвсем различно във въображението си.

— Значи, са ви измамили, нещастно дете! — продължи тя след кратко мълчание.

— Мене ли? Не. Как може бедно момиче като мене да бъде измамено?... Само че той не ме иска... Прав е: аз не съм това, което му трябва. Винаги е бил добър, щедър. Писах му, за да му кажа до какво положение съм стигнала и да го попитам дали не иска пак да се съберем... Тогавата той ми писа... неща, които много ме наскърбиха... Онзи ден, когато се прибрах, изпуснах едно огледало, което той ми

беше подарил, венецианско огледало, както казваше. Огледалото се счупи... Казах си: ето и последния удар!... Това е знак, че всичко е свършено... Вече нищо нямах от него. Бях заложила скъпоценностите... После си казах, че ако се убия, ще му стане мъчно и така ще си отмъстя... Прозорецът беше отворен и аз се хвърлих.

— Но, нещастнице, поводът е бил толкова незначителен за такава постъпка.

— То се знае, но нека да ви обясня. Когато ви е тежко, не разсъждавате. За щастливите хора е лесно да казват: „Бъдете разумни!“

— Знам, нещастieto е лош съветник. Все пак дори и при тежки изпитания има неща, които не бива да се забравят. Аз ви видях в Сен-Рош, когато извършихте едно богоугодно дело, и то неотдавна. Вие сте щастлива, че вярвате. Религията, мила, е трябвало да ви възпре в мига, когато сте се оставили да изпаднете в отчаяние. Живота си вие дължите на бога. Не ви принадлежи... Но не съм права, че ви се карам сега, горкото ми момиче. Вие се разкайвате, страдате, бог ще се смили над вас.

Арсен наведе глава и няколко сълзи овлажниха клепачите ѝ.

— Ах, госпожо — рече тя и тежко въздъхна, — вие ме смятате за по-добра, отколкото съм... Мислите, че съм набожна... не съм кой знае колко... не са ме учили да вярвам, а дете ме срещнахте в черквата, когато исках да запаля свещ... то беше, защото не знаех какво да правя.

— Но, мила! Та това е било много добра мисъл. При нещастие човек винаги трябва да се обръща към бога.

— Казали ми бяха... че ако запаля свещ на свети Рош... но не, госпожо, не мога да ви кажа. Жена като вас не знае на какво е способен човек, когато остане без стотинка.

— От бога трябва да искаме главно сили.

— Както и да е, госпожо, не искам да се представям за по-добра, отколкото съм, а да използвам добрините, които ми правите, без да ме познавате, значи да ви крада... Аз съм нещастно момиче... но на този свят човек живее, както може... С една дума, госпожо, аз платих за свещта, защото майка ми казваше, че когато запалиш свещ на свети Рош, до една седмица непременно ще намериш мъж, с когото да се събереш... Но аз погрознях, на мумия приличам... никой вече няма да ме иска... Е, нищо! Остава ми само да умра. А това вече наполовина е свършено!

Арсен изрече тези думи много бързо, с глас, прекъсван от ридания, и толкова възбудено, че госпожа дьо Пиен се почувствува по-скоро уплашена, отколкото потресена.

Тя неволно поотдръпна стола си от леглото на болната. Дори може би щеше да си отиде, ако човечността, която с нея беше по-силна от погнусата, вдъхвана ѝ от тази жена, не я беше възпряла да я остави сама в момент, когато е обзета от такова дълбоко отчаяние. Настъпи мълчание; после госпожа дьо Пиен тихо каза с наведени очи:

— Майка ви ли? Нещастнице, какво се осмелявате да говорите!

— Ех, майка ми беше като всички майки!... Всички майки на такива като мене... Тя беше хранила своята майка... Аз пък хранех нея... За щастие нямам дете. Виждам, госпожо, че ви изплаших... Но какво да се прави?... Вие сте били добре отгледана, никога не сте страдали. Лесно е човек да е порядъчен, когато е богат. И аз щях да съм порядъчна, ако имах средства. Много любовници съм имала... обичала съм само един. Той ме изостави. Ако бях богата, щяхме да се оженим и да създадем прилично семейство... Ето, госпожо, говоря ви така, съвсем откровено, макар да виждам какво мислите за мен, и с право... Но вие сте единствената порядъчна жена, с която съм говорила през целия си живот, и изглеждате толкова добра, толкова добра... че си казах: „Даже и да разбере каква съм, тя ще се смили над мене.“ Аз ще умра, но само за едно ви моля... Когато бъда мъртва, накарайте да ми отслужат панихида в черквата, дете ви видях за пръв път. Само една молитва, това е всичко и ви благодаря от дъното на сърцето си...

— Не, вие няма да умрете! — извика госпожа дьо Пиен дълбоко развълнувана. — Бог ще се смили над вас, нещастна грешнице. Вие ще се покаете за поведението си и той ще ви прости. Ако с молитви мога да допринеса за вашето спасение, не ще пестя молитвите си. Онези, които са ви отгледали, са по-виновни от вас. Само не губете кураж и имайте упование. И главно, гледайте да бъдете по-спокойна, бедно мое дете. Трябва тялото ви да оздравее; душата също е болна, но аз отговарям за нейното излекуване.

Докато говореше, тя стана и сгъна няколко луидора в една хартия.

— Това е — рече тя — в случай, че ви се прииска нещо...

И пъхна малкия подарък под една от възглавниците.

— Не, госпожо! — извика поривисто Арсен и отблъсна хартията. — От вас не искам нищо, освен онова, което ми обещахте. Сбогом. Ние няма вече да се видим. Накарайте да ме отнесат в някоя болница, за да умра, без да преча никому. Никога няма да направите нещо свястно от мен. Една благородна жена като вас ще се помоли за мене. Доволна съм. Сбогом.

Та се обърна, доколкото ѝ позволяваше апаратът, който я крепеше за леглото, и скри глава във възглавницата, за да не вижда нищо.

— Слушайте, Арсен — каза твърдо госпожа дьо Пиен. — Аз имам известни намерения по отношение на вас. Искам да направя от вас порядъчна жена. Убедена съм, че ще се разкаете. Ще идвам често, ще се грижа за вас. И един ден на мене ще дължите самоуважението си.

Тя хвана ръката на момичето и леко я стисна.

— Вие се докоснахте до мене! — извика нещастното момиче. — Стиснахте ми ръката?

И преди госпожа дьо Пиен да успее да освободи ръката си, тя я сграбчи и през сълзи я покри с целувки.

— Успокойте се, успокойте се, мила! — заговори госпожа дьо Пиен. — Нищо повече не ми казвайте. Сега всичко знам и ви познавам по-добре, отколкото вие самата се познавате. Аз ще лекувам главата ви... тази упорита глава. Ще ми се подчинявате, това искам от вас, ще ми се подчинявате така, както се подчинявате на другия си лекар. Ще ви изпратя един приятел свещеник, слушайте го. Ще ви избера някои хубави книги, а вие ще ги прочетете. И от време на време ще разговаряме. Когато оздравеете, ще се занимаем с бъдещето ви.

Болногледачката се върна с едно шише, купено от аптеката. Арсен продължаваше да плаче, госпожа дьо Пиен още веднъж стисна ръката ѝ, сложи фишека с луидорите на масичката и излезе, може би още по-добре разположена към разкаялата се грешница, отколкото преди да бе изслушала странната ѝ изповед.

Защо, госпожо, винаги държим на лошите? От блудния син до вашето куче Диаман, което хапе всички и според мене е най-злото животно, колкото по-малко заслужаваш, толкова по-голям интерес вдъхваш. Това чувство е от суета, госпожо, чиста суета! Удоволствието да победим трудността! Бащата на блудния син е победил дявола и му

е отнел жертвата; вие сте победили лошия характер на Диаман с кравайчета. Госпожа дьо Пиен беше горда, че е сломила покварата на една лека жена, че с красноречието си е премахнала преградите, които двадесет години изкушения бяха издигнали около една бедна изоставена душа. Освен това може би, да ви кажа ли? Към гордостта от тази победа, към удоволствието, че е извършила едно добро дело, се примесваше и онова чувство на любопитство, което не една добродетелна жена изпитва по отношение на жена от съвсем друга категория. Забелязал съм: влезе ли певица в някой салон, към нея се отправят странни погледи. Не мъжете най-много я наблюдават. Нима самата вие, госпожо, миналата вечер в театър „Франсе“ не огледахте най-внимателно през лорнета си онази актриса от театър „Вариете“, когато ви я посочиха в една ложа? „Как ли може човек да е персиец?“^[4] Колко често си задаваме подобни въпроси! Та, както ви казах, госпожа дьо Пиен усилено мислеше за Арсен Гийо и си повтаряше: „Ще я спася“.

Прати при нея един свещеник, който ѝ говори да се покае. Разкаянието не беше трудно за клетата Арсен, която, освен няколко часа на радост, бе преживяла само нещастия. Кажете на някой клетник: „Вие сте виновен“, той и без това е дълбоко убеден, че е така; но ако същевременно смекчите укора с някое и друго утешение, ще ви благослови и ще ви обещае, каквото искате. Един гръцки поет е казал не знам къде или по-скоро Амио (Жак Амио — френски хуманист от XVI век.) му приписва тези думи:

*В деня, когато оковеш човек свободен,
ти му отнемаш половината от доблестта.*

Което на проста проза се свежда до афоризма, че нещастieto ни прави кротки и покорни като овце. Свещеникът каза на госпожа дьо Пиен, че госпожица Гийо е доста невежа, но по душа не е лоша и той твърдо вярва в нейното спасение. И наистина Арсен го слушаше внимателно и почтително. Тя четеше или караше да ѝ четат препоръчаните ѝ книги, еднакво точно изпълняваше предписанията на лекаря и съветите на госпожа дьо Пиен. Но онова, което окончателно покори сърцето на свещеника и се стори на покровителката ѝ като

решителен признак за нравственото и оздравяване, беше начинът, по който Арсен Гийо употреби част от малката сума, оставена на нейно разположение. Тя поиска да се отслужи в Сен-Рош тържествена панихида за душата на Памела Гийо, покойната ѝ майка. И положително никоя душа не е имала повече нужда от черковни молитви.

---

[1] Михраб — ниша с култово предназначение в джамиите. — Б.пр. ↑

[2] Библията (Марк 12–41,42). — Б.пр. ↑

[3] Харон — в древногръцката митология старец, който превозвал с лодката си душите на умрелите през подземната река Стикс до царството на сенките. — Б.пр. ↑

[4] Цитат от „Персийски писма“ на Монтескьо (XVII-XVIII век). Тези думи си шепнат парижаните, когато виждат пътешественика персиец Узбек. — Б.пр. ↑

II

Тази сутрин госпожа дьо Пиен се занимаваше с тоалета си, когато един прислужник дойде, тихичко почука на вратата на светилището и връчи на госпожица Жозефин визитна картичка, която някакъв младеж току-що бил предал.

— Макс в Париж! — извика госпожа дьо Пиен, като хвърли поглед на визитната картичка. — Вървете бързо, госпожице, и кажете на господин дьо Салини да ме почака в салона.

Миг след това от салона се чуха смехове и леки приглушени викове и госпожица Жозефин се върна много зачервена, с килнато над ухото боне.

— Какво става, госпожице? — запита госпожа дьо Пиен.

— Нищо, госпожо. Само дето господин дьо Салини разправя, че съм надебеляла.

Пълнотата на Жозефин наистина можеше да изненада господин дьо Салини, който бе пътувал повече от две години. На времето той беше един от любимците на госпожица Жозефин и най-редовен гост на господарката ѝ. Беше племенник на близка приятелка на госпожа дьо Пиен и тогава непрекъснато го виждаха в дома ѝ, където придружаваше леля си. Впрочем това беше единствената порядъчна къща, която посещаваше. Макс дьо Салини беше известен с доста разпиляния си живот, комарджия, скандалджия, женкар, *но като се изключи всичко това, най-добрият момък на света*^[1]. Довеждаше до отчаяние леля си, госпожа Обре, но въпреки всичко тя го обожаваше. Неведнъж се бе опитвала да го откъсне от живота, който той водеше, но лошите привички си оставаха по-силни от нейните мъдри съвети. Макс беше около две години по-възрастен от госпожа дьо Пиен, познаваше я от дете и, изглежда, бе имал много нежни чувства към нея преди женитбата ѝ.

— Мило мое момиченце — казваше госпожа Обре, — уверена съм, че само да пожелаете, вие можете да обуздаете този характер.

Госпожа дьо Пиен — тогава тя се наричаше Елиз дьо Гискар — може би щеше да намери в себе си достатъчно смелост и да се опита да стори това, защото Макс беше толкова весел, толкова духовит, толкова забавен на прием в замък, толкова неуморим на бал, че от него положително щеше да излезе добър съпруг, но родителите на Елиз гледаха в перспектива. Самата госпожа Обре не се наемаше да гарантира за племенника си; установи се, че той има дългове и любовница; случи се и един шумен дуел, за който някаква артистка от театър „Жимиаз“ беше не дотам невинната причина. Женитбата, в която госпожа Обре не бе вярвала особено, бе обявена за невъзможна. Тогава се яви господин дьо Пиен, сериозен и високо добродетелен благородник, впрочем богат и от добър род. Не мога да ви кажа нищо повече за него, освен че беше известен като коректен мъж и че заслужаваше тази си слава. Говореше малко, но си отваряше устата само за да каже някоя неоспорима голяма истина. По съмнителните въпроси „той следваше Договора за благоразумно мълчание“^[2]. Макар да не внасяше особено оживление сред хората, с които се събираше, никога не пречеше. Навсякъде доста го обичаха заради жена му, но когато отсъствуваше — девет месеца от годината обикновено прекарваше в имението си, където се намираше и в момента, когато започва моята история, — никой не забелязваше, че го няма. И жена му едва ли повече от останалите.

След като за пет минути довърши тоалета си, госпожа дьо Пиен излезе леко развълнувана от стаята си, защото пристигането на Макс дьо Салини ѝ припомняше неотдавнашната смърт на човека, когото тя бе обичала най-много: това е, струва ми се, едничкият спомен, който изникна в паметта ѝ, и този спомен беше достатъчно жив, за да възпре всякакви догадки, които една не толкова разумна личност би могла да направи във връзка с килнатото боне на госпожица Жозефин. Тя се отправи към салона и остана донякъде неприятно изненадана, като чу хубав басов глас, който весело пееше, акомпанирайки си на пиано, неаполитанската баркарола:

*Addio, Teresa, Teresa, addio!
Ale mio ritorno, Ti sposero.*^[3]

Тя отвори вратата и прекъсна певеца; подаде му ръка:

— Драги господин Макс, колко се радвам, че отново ви виждам!

Макс бързо стана и стисна ръката ѝ; гледаше я смутено, не намираше какво да каже.

— Много съжалявам, че не успях да дойда в Рим, когато добрата ви леля се разболя. Знаем колко сте се грижили за нея и ви благодарим за последния спомен от нея, който ми изпратихте.

Обикновено веселото, за да не кажем засмяно лице на Макс изведнъж помръкна.

— Тя много ми говореше за вас — отвърна той — и до последния си миг. Виждам, че сте получили пръстена ѝ и книгата, която тя четеше сутринта, когато...

— Да, Макс, благодарим ви. Когато ми изпратихте този тъжен подарък, вие ми съобщихте, че ще напуснете Рим, но не ми дадохте адреса си; не знаех къде да ви пиша. Клетата ми приятелка! Умря толкова далеч от родината! За щастие вие веднага сте отишли... Вие сте по-добър, отколкото се представяте, Макс... Познавам ви.

— Докато беше болна, леля ми казваше: „Когато си отида от този свят, не ще има кой да ти се кара, освен госпожа дьо Пиен... (И той неволно се усмихна.) Гледай да не ти се кара много често.“ А както виждате, госпожо, вие не добре си изпълнявате задължението.

— Надявам се, че сега това ще бъде синекурна служба. Разправят, че сте се променили, станали сте прибран, съвсем разумен, така ли е?

— Не се мамите, госпожо; обещах на горката леля, че ще стана порядъчен човек и...

— Ще си удържите думата, сигурна съм.

— Ще се опитам. Когато човек пътува, е по-лесно, отколкото в Париж; все пак... Ето, госпожо, тук съм от няколко часа и вече успях да устоя на някои изкушения. Като идвах към вас, срещнах един от някогашните си приятели; той ме покани на обяд с разни несериозни хора и аз отказах.

— Добре сте направили.

— Да, но да ви кажа ли? То е, защото се надявах, че вие ще ме поканите.

— Колко жалко! Канена съм. Но утре...

— В такъв случай вече не отговарям за себе си. Вие ще бъдете причина да отида на този обед.

— Слушайте, Макс: главното е да започнете добре. Не отивайте на този ергенски обед. Аз ще бъда у госпожа Дарсьоне; елате и вие покъсно, ще си поговорим.

— Да, но госпожа Дарсьоне е доста скучна: ще вземе да ме разпитва за какво ли не. Не ще мога и две думи да разменя с вас; ще кажа нещо не на място; а освен това тя има една такава дълга кокалеста дъщеря, която може би още не е омъжена...

— Та тя е очарователно момиче... а колкото до приказките не на място, ето че вече започнахте.

— Виновен съм, вярно; но... аз пристигам днес, няма ли да изглежда, че особено държа на това посещение?...

— Добре, постъпете, като желаете; само че, разбирате ли, Макс... като приятелка на вашата леля аз имам право да ви говоря откровенно: избягвайте някогашните си познати. Времето вероятно съвсем естествено е скъсало доста връзки, които не са ви били от полза; не ги подновявайте; аз съм сигурна във вас, докато не се оставите да ви увлекат. На вашата възраст... на нашата възраст човек трябва да е разумен. Но нека оставим за малко съветите и проповедите. Поговорете ми за това, което сте правили, откакто не сме се виждали. Знаем, че сте ходили в Германия, после в Италия, и толкова. Два пъти ми писахте, не повече, доколкото си спомням. Две писма за две години, сигурно чувствувате, че не сте ме осведомили кой знае колко за себе си.

— Господи, госпожо, много съм виновен... но аз съм толкова... трябва да си призная... толкова ленив!... Най-малко двадесет пъти съм започвал да ви пиша; но какво ли интересно можех да ви кажа... Не умея да пиша писма... Ако бях ви писал всеки път, когато мислех за вас, колкото хартия има в Италия, нямаше да ми стигне.

— Добре, а какво правехте? Как използвахте времето си? Не за писане на писма, това вече ми е ясно.

— Използувал!... Та вие знаете, че аз не използвам времето си, за нещастие. Гледах, ходих насам-натам. Имах намерение да се заловя с рисуване, но като видях толкова прекрасни картини, напълно се излекувах от жалката си страст. Ах!... Освен това старият Ниби^[4] почти ме направи антиквар. Да, по негово настояване финансирах едни

разкопки... Намери се една счупена лула и не знам колко парчета от грънци... Освен това в Неапол вземах уроци по пеене, което не значи, че съм станал певец... Освен това...

— Не ми харесват особено вашите музикални занимания, макар че имате хубав глас и пеете добре. Те ви свързват с хора, с каквито и без това прекалено обичате да дружите.

— Разбирам какво искате да кажете; но докато бях в Неапол, нямаше никаква опасност. Примадоната тежеше сто и петдесет килограма, а втората певица имаше уста като пещ и нос като Ливанската кула^[5]. Както и да е, две години изтекоха, без сам да зная как. Нищо не направих, нищо не научих, но две години минаха, без да забележа.

— Бих искала да ви виждам зает с нещо, бих искала да видя у вас силен стремеж към нещо полезно. Страхувам се от вашето безделие.

— Честно казано, госпожо, пътуванията бяха полезни за мене в този смисъл, че без да правя нещо особено, все пак не бях напълно незает. Когато човек гледа красиви неща, не се отегчава, аз съм склонен да върша глупости, когато се отегчавам. Не, наистина, станал съм много примерен, дори забравих известен брой бързи начини да си пилея парите. Горката леля ми плати дълговете и аз оттогава не съм вземал пари назаем, а и не искам да вземам. Имам колкото да живея ергенски и понеже нямам претенции да изглеждам по-богат, отколкото съм, вече няма да правя лудости. Но вие се усмихвате. Не ми ли вярвате? Доказателства ли ви трябва? Чакайте да ви разправам една хубава история. Днес Фамен, които ме канеше на обед, ми предложи да ми продаде коня си. Пет хиляди франка... Великолепно животно! Отначало ми се прииска да имам този кон, после си казах, че не съм достатъчно богат, за да дам пет хиляди франка за някаква приумица, и че ще ходя пеш.

— Чудесно, Макс! Но знаете ли какво трябва да направите, за да продължите безпрепятствено по този хубав път? Трябва да се ожените.

— Ех, да се оженя!... Защо не?... Но коя ще ме вземе? Макар че нямам право да бъда взискателен, аз бих желал жена, която... Не, вече няма жена, която да отговаря на...

Госпожа дьо Пиен леко се изчерви, но той не забеляза и продължи:

— Жена, която да ме иска... Но знаете ли, госпожо, че това почти ще бъде причина, за да не я желая?

— Но защо? Що за лудост?

— Нали Отело казва, струва ми се, за да се оправдае пред себе си за подозренията си към Дездемона: „Тази жена трябва да има странно съзнание и порочни вкусове, за да ме избере мене, черния!“ Не мога ли и аз да кажа: „Щом една жена ме харесва, значи, нещо не е в ред.“

— Не, Макс, досега вие сте правили достатъчно много поразии, та е излишно да се представяте за още по-лош, отколкото сте. Престанете да говорите така за себе си, защото има хора, които ще ви повярват. Що се отнася до мене, сигурна съм, че ако някой ден... да, ако вие наистина обикнете някоя жена и я уважавате... тогава ще ѝ се сторите...

Госпожа дьо Пиен изпита известно затруднение да довърши изречението си, а Макс, който я гледаше втренчено с извънредно голямо любопитство, никак не ѝ помагаше да намери края на неумело започнатата сложна фраза.

— Искате да кажете — най-сетне проговори той, — че ако истински се влюбя, ще ме обикнат, защото тогава ще заслужавам да ме обичат, така ли?

— Да, тогава и вие ще заслужавате да ви обичат.

— Ако беше достатъчно човек да обича, за да бъде обичан... Това, което казвате, не е чак дотам вярно, госпожо... Нищо, намерете ми някоя смела жена и аз ще се оженя. Ако не е прекалено грозно, не съм чак толкова стар, че да не се запаля... Но вие не ми отговаряте.

— А откъде идвате сега? — прекъсна го госпожа дьо Пиен сериозно.

Макс съвсем накратко ѝ разправи за пътешествията си, все пак достатъчно обстойно, за да покаже, че не е постъпвал като онези туристи, за които гърците казват: „Куфар пристигна, куфар си отиде“^[6]. Кратките му забележки издаваха правилно отношение, неповлияно от книжни мнения, макар че в действителност беше поначетен, отколкото се показваше. Скоро след това си отиде, понеже долови, че госпожа дьо Пиен поглежда към часовника, и обеща не без доста уговорки вечерта да посети госпожа Дарсьоне.

Обаче не отиде и госпожа дьо Пиен остана малко разочарована. В замяна на това той пристигна в дома ѝ на другата сутрин, за да ѝ се

извини, каза, че се чувствувал уморен от пътуването и си останал в къщи; но говореше с наведени очи и толкова неуверено, че не бе необходимо човек да има опитността на госпожа дьо Пиен в гадаене по лицата, за да забележи, че неговото лице изразява поражение. След като Макс с мъка довърши обясненията си, тя му се закани с пръст, без да му отговори.

— Не ми ли вярвате? — рече той.

— Не. За щастие вие още не умеете да лъжете. Не за да си почивате не се дошли у госпожа Дарсьоне. Не сте си стояли в къщи.

— Така е — отвърна Макс, като се помъчи да се усмихне, — права сте. Вечерях в Роше-дьо-Канкал с безделници, после ходих да пия чай у Фамен; не ме пуснаха, после играхме.

— И, разбира се, загубихте, нали?

— Не, спечелих.

— Толкова по-зле. Бих предпочела да сте загубили, особено ако това би могло завинаги да ви отврати от един колкото глупав, толкова и противен навик.

Тя се наведе над ръкоделието си и започна да работи с малко пресилено прилежание.

— Имаше ли много гости у госпожа Дарсьоне? — стеснително запита Макс.

— Не, само няколко души.

— А момичета за женене?

— Не.

— Все пак на вас разчитам, госпожо. Нали си спомняте какво ми обещахте?

— Има време да мислим за това.

Тонът на госпожа дьо Пиен звучеше непривично сухо и пресилено.

След известно мълчание Макс продължи много смирено:

— Недоволна ли сте от мене, госпожо? Защо не ми се скарате здравата, както правеше леля, та после да ми простите? Хайде, искате ли да ви дам дума, че никога вече няма да играя комар?

— Когато човек даде обещание, той трябва да има сили да го изпълни.

— Ако дам обещание на вас, госпожо, ще го изпълня; мисля, че ще имам и сили, и кураж.

— Добре тогава, Макс, приемам — каза тя и му подаде ръка.

— Спечелих хиляда и сто франка — продължи той. — Искате ли да ви ги дам за вашите бедни? Никога по-нечестно спечелени пари няма да намерят по-добро приложение.

Тя се поколеба за миг.

— Защо не? — каза после като на себе си. — Добре, Макс, ще помните този урок. Пиша ви мой длъжник за хиляда и сто франка.

— Леля ми казваше, че най-добрият начин никога да нямаш дългове, е да плащаш винаги в брой.

Докато говореше, той извади портфейла си и взе няколко банкноти. На госпожа дьо Пиен ѝ се стори, че в полуотворения портфейл зърна женски портрет. Макс забеляза, че тя гледа портфейла, изчерви се и побърза да го затвори и да ѝ даде банкнотите.

— Много бих искала да видя този портфейл... ако е възможно — добави тя и се усмихна лукаво.

Макс беше крайно смутен; той измърмори нещо и се опита да отклони вниманието на госпожа дьо Пиен.

В първия миг помисли, че портретът в портфейла е на някоя красива италианка; но очебийното смущение на Макс и общият цвят на миниатюрата — само толкова бе успяла да види — събудиха у нея друго подозрение. На времето тя бе дала на госпожа Обре един свой портрет и сега си въобрази, че в качеството си на пряк наследник Макс е сметнал, че има правото да си го присвои. Това ѝ се стори съвсем нередно. Все пак отначало нищо не спомена; но когато господин дьо Салини се готвеше да си тръгне, тя каза:

— Между другото, леля ви имаше един мой портрет, който много бих искала да ми върнете.

— Не знам... Какъв портрет? Как изглежда? — запита Макс колебливо.

Този път госпожа дьо Пиен реши да не издаде, че не му вярва.

— Потърсете го — каза тя колкото можеше по-естествено. — Ще ми доставите удоволствие.

Като се изключи случката с портрета, тя беше доста доволна от покорността на Макс и реши, че ще спаси още една заблудена овца.

На другия ден Макс бе намерил портрета и ѝ го върна с доста голямо безразличие. Спомена, че приликата не е особено голяма и че художникът ѝ е придал някаква замръзналост в позата и строго

изражение, които съвсем не са естествени за нея. От този ден посещенията му у госпожа дъо Пиен станаха по-кратки, а в нейно присъствие седеше намръщен, какъвто тя никога дотогава не го бе виждала. Отдаде това му настроение на първото усилие, което той трябваше да направи, за да удържи обещанието си и да устои на лошите си наклонности.

Петнадесетина дни след пристигането на господин дъо Салини госпожа дъо Пиен отиде както обикновено да навести своето протеже Арсен Гийо, която през това време тя не бе забравила, нито пък вие, госпожо, надявам се. Зададе ѝ няколко въпроса за здравето ѝ, за поученията на свещеника, но забеляза, че болната е още по-потисната от преди и затова ѝ предложи да ѝ почете, за да не я уморява с разговор. Нещастното момиче вероятно предпочиташе да поговори, отколкото да слуша четиво, каквото му предлагаша, защото вероятно се досещате, че ставаше въпрос за твърде сериозна книга, а дотогава Арсен бе чела само романи като за готвачки. Госпожа дъо Пиен взе една нравоучителна книга. Не ще ви я назова, първо, защото не искам да навреда на автора ѝ, а освен това вие може да ме упрекнете, че искам да извадя някакви зловни заключения против този род произведения въобще. Достатъчно е да кажа, че въпросната книга беше написана от един деветнадесетгодишен младеж и специално посветена на закоравелите грешници, че Арсен беше много съсипана и че не бе мигнала през цялата нощ. На третата страница се случи това, което би се случило при всяка друга книга, независимо дали би била сериозна, или не; стана неизбежното, искам да кажа, че госпожица Гийо затвори очи и заспа. Госпожа дъо Пиен забеляза това и се зарадва на успокоителното въздействие, което бе успяла да произведе. Отначало тя продължи да чете по-тихичко, за да не събуди болната, ако спре изведнъж, после остави книгата, стана полека и се приготви да си отиде на пръсти; но когато госпожа дъо Пиен дойдеше, болногледачката имаше обичай да слиза при вратарката, защото посещенията ѝ донякъде приличаха на посещения на изповедник. Госпожа дъо Пиен реши да почака, докато болногледачката се върне; и понеже не търпеше нито миг да седи без работа, тя се огледа да види какво може да свърши през минутите, които щеше да прекара при заспалата. В една стаичка до нишата за леглото имаше маса с мастило и хартия; тя се настани и започна да пише кратко писмо. Докато

търсеше червен восък в едно чекмедже на масата, някой внезапно влезе в стаята и събуди болната.

— Господи! Кой е дошъл! — извика Арсен с толкова променен глас, че госпожа дьо Пиен потръпна.

— Е, няма що, хубави неща научавам! Какво значи това! Да се хвърляш от прозореца като глупачка! Ама си го измислила! Може ли такова нещо!

Не знам дали предам точно думите, но такъв поне беше смисълът на онова, което говореше човекът, влязъл ненадейно; госпожа дьо Пиен веднага го позна по гласа — беше Макс дьо Салини. Последваха възклицания, приглушени викове на Арсен, после доста звучна целувка. Най-сетне Макс продължи:

— Горкичката ми Арсен, в какво състояние те намирам! Знаеш ли, че никога нямаше да те открия, ако Жули не ми бе дала последния ти адрес. Ама къде се е видяло такава лудост!

— Ах, Салини, Салини! Колко съм щастлива! И колко се разкайвам за онова, което направих! Вече няма да ти се струвам хубавичка. Вече няма да ме искаш, нали?...

— Ех, че си глупава — каза Макс, — защо не ми писа, че имаш нужда от пари? Защо не си поискала от майора? Какво стана с твоя руснак? Замина ли си казакът?

Като чу гласа на Макс, госпожа дьо Пиен остана почти толкова изненадана, колкото и самата Арсен, затова и не се показа веднага; после започна да се колебае дали да се покаже, или не, а когато човек се колебае и същевременно подслушва, не може бързо да вземе решение. Така че тя чу разобличителния диалог, който предадох погоре. Но тогава разбра, че ако остане по-дълго в стаичката, е изложена на опасността да чуе много повече неща. Реши се и влезе в стаята с онова спокойно и надменно държане, което добродетелните хора рядко изоставят и умеят да командуват според случая.

— Макс — рече тя, — вие вредите на това болно момиче, вървете си. Минете да си поговорим след един час.

Макс никога не бе очаквал да срещне тук госпожа дьо Пиен и щом я видя, пребледня като мъртвец; незабавно ѝ се подчини и направи крачка към вратата.

— Отиваш ли си?... Не си отивай! — извика Арсен и с отчаяно усилие се понадигна.

— Бъдете разумна, дете мое — каза госпожа дьо Пиен. — Послушайте ме. Спомнете си какво ми обещахте!

После тя хвърли спокоен, но властен поглед към Макс, който веднага излезе. Арсен се отпусна на леглото; когато видя, че той излиза, припадна.

Госпожа дьо Пиен и болногледачката, която се върна след миг, се заеха да я свестяват с умение, каквото жените проявяват при подобни случаи. Арсен постепенно започна да идва на себе си. Най-напред огледа цялата стая, сякаш за да открие този, когото си спомняше, че бе видяла преди малко; после обърна големите си черни очи към госпожа дьо Пиен и я загледа втренчено:

— Мъжът ви ли беше? — запита тя.

— Не — отвърна госпожа дьо Пиен и леко се изчерви, но гласът ѝ остана все така кротък; — господин дьо Салини е мой сродник.

Тя реши, че може да си позволи тази малка лъжа, за да обясни влиянието си над него.

— Значи — каза Арсен, — той вас обича!

И продължи да я гледа с пламтящи като факли очи, „Той...“ Мълния блесна в съзнанието на госпожа дьо Пиен. За миг страните ѝ станаха тъмноалени и гласът ѝ замря на устните ѝ; но тя бързо си възвърна спокойното изражение.

— Мамите се, нещастно мое дете — рече тя сериозно. — Господин дьо Салини разбра, че греша, като ви припомня неща, които за щастие са много далеч от съзнанието ви. Вие забравихте...

— Да съм забравила? — извика Арсен с покъртителна усмивка на осъдена.

— Да, Арсен, вие се отказахте от всички безумни мисли за времето, което вече няма да се върне. Припомнете си, мое дете, всички ваши нещастия се дължат на тази греховна връзка. Помислете...

— Той не ви ли обича? — прекъсна я Арсен, без да я изслуша. — Не ви обича, а разбира само от един поглед! Видях и вашите очи, и неговите. Не се мамя... Всъщност... това е справедливо! Вие сте красива, млада, блестяща... а аз — осакатена, обезобразена... смъртница...

Тя не успя да довърши; толкова силни, толкова болезнени ридания я задавиха, че болногледачката се завтече да повика лекаря, защото, както тя каза „господин докторът от нищо не се безпокои

толкова, колкото от такива конвулсии, и ако продължат, горкото момиче ще умре“.

Постепенно необичайната сила, която Арсен бе намерила в себе си в разгара на страданието, отстъпи място на тъпа отпуснатост, но госпожа дьо Пиен сметна, че се е успокоила. Тя продължи с наставленията; но Арсен лежеше неподвижно и не чуваше прекрасните и разумни доводи, които ѝ се даваха, за да предпочете божествената любов пред земната: очите ѝ бяха сухи, зъбите ѝ — конвулсивно стиснати. Докато нейната покровителка ѝ говореше за небето и бъдещето, тя мислеше за настоящето. Внезапното пристигане на Макс в миг бе събудило безумни илюзии в нея, но погледът на госпожа дьо Пиен още по-бързо ги бе разсеял. След едноминутен блян за щастие Арсен виждаше само печалната действителност, станала сто пъти по-ужасна поради това, че за миг бе забравена.

Ако корабокрушенци заспят посред мъките на глада, сънуват, че са пред наредена трапеза и пируват, това и вашият лекар ще ви каже, госпожо. Но се събуждат още по-гладни и предпочитат никога да не са заспивали. Арсен преживяваше подобно страдание. На времето тя бе обичала Макс толкова, колкото въобще можеше да обича. Искаше ѝ се винаги с него да ходи на театър, с него се забавляваше на излет, за него непрекъснато говореше с приятелките си. Когато Макс замина, тя много плака, но въпреки това прие ухажванията на някакъв руснак, в чието лице Макс с радост видя свой заместник, защото го смяташе за свестен, тоест щедър човек. Докато можеше да води лудешкия живот на жените от този род, любовта ѝ към Макс остана само като приятен спомен, при който тя понякога въздишаше. Мислеше за него, както мислим за детските си забавления, към които впрочем никой няма желание да се върне; но когато остана без любовник, когато се видя изоставена, когато почувствува цялата тежест на нищетата и позора, тогава любовта ѝ към Макс, така да се каже, се пречисти, защото само при спомена за него не изпитваше нито съжаление, нито угризение. Той дори я издигаше в собствените ѝ очи и колкото по-омърсена се чувствуваше, толкова повече възвеличаваше Макс във въображението си. „Аз бях негова любима, той ме обичаше“ — казваше си тя с някаква гордост, когато я обземаше отвращение при мисълта за живота на лека жена, който водеше. В Минтурнските блата Марий^[7] си давал кураж, като си казвал: „Аз победих кимврите!“ Издържаната жена —

уви — тя не беше вече и такава, — за да устои на срама и отчаянието, имаше само този спомен: „Макс ме обичаше... Той още ме обича!“ За миг може и днес да си бе помислила това; но сега ѝ отнемаха дори тоя спомен, едничкото богатство, което ѝ бе останало.

Докато Арсен се отдаваше на тъжните си мисли, госпожа дьо Пиен пламенно ѝ доказваше, че е необходимо завинаги да се откаже от онова, което тя наричаше „престъпни заблуди“. Силното убеждение прави човека почти безчувствен и както хирургът бърка с нажежено желязо в раната, без да слуша виковете на пациента, така и госпожа дьо Пиен продължаваше делото си с безмилостна твърдост. Тя казваше, че времето на щастие, в което бедната Арсен търсеше убежище, за да избяга от себе си, било престъпно и позорно и че днес тя плащала именно за него. Трябвало да мрази тези илюзии и да ги прогони от сърцето си. Мъжът, когото тя гледаше като свой покровител и почти като ангел-пазител, сега вече трябвало да бъде в очите ѝ само един гибелен съучастник, съблазнител, от когото завинаги трябвало да избяга.

Думата „съблазнител“, чиято смешна нотка госпожа дьо Пиен не можеше да долови, почти накара Арсен да се усмихне през сълзи, но достойната ѝ покровителка не забеляза това. Тя продължи невъзмутимо назидателното си слово и го завърши с думите: „Вие не ще го видите вече.“ При които риданията на горкото момиче се удвоиха.

Идването на лекаря и пълното безсилие на болната припомниха на госпожа дьо Пиен, че е направила достатъчно много. Тя стисна ръката на момичето и на сбогуване каза:

— Смелост, Арсен, бог не ще ви остави.

Бе изпълнила един свой дълг, оставаше ѝ още един, и то потруден. Друг виновник я чакаше и тя трябваше да отвори душата му за разкаянието; но въпреки доверието, което черпеше от своето набожно усърдие, въпреки влиянието си над Макс, а за това вече бе получила доказателства, най-сетне, въпреки че в дъното на сърцето си имаше добро мнение за този развратник, тя изпитваше странна тревога при мисълта за борбата, която щеше да предприеме. Преди да започне тази страшна борба, искаше да възстанови силите си и затова влезе в една църква и се помоли богу да ѝ даде нов запас от въодушевление, за да успее да защити неговото свято дело.

Когато се прибра, казаха ѝ, че господин дьо Салини е в салона и от доста време я чака. Той ѝ се стори бледен, смутен, изпълнен с тревога. Седнаха. Макс не смееше да отвори уста; развълнувана, без сама да знае точно причината на вълнението си, госпожа дьо Пиен седя известно време безмълвно, само сегиз-тогиз му хвърляше коси погледи. Най-сетне започна.

— Макс — каза тя, — не ще ви правя упреци...

Той някак гордо вдигна глава. Погледите им се срещнаха и Макс веднага наведе очи.

— В този миг — продължи тя — вашето добро сърце ви казва повече, отколкото аз бих могла да ви кажа. Това е един урок, който провидението е пожелало да ви даде; надявам се, убедена съм... той няма да отиде напразно.

— Госпожо — пресече я Макс, — аз едва мога да си дам сметка за онова, което се случи. Нещастното момиче се е хвърлило от прозореца, казаха ми, но аз не се лаская... искам да кажа, не се измъчвам от мисълта... че връзката, която на времето имахме, е могла да бъде причина за това безумие.

— Кажете по-добре, Макс, че когато сте вършили злото, вие не сте предвиждали неговите последствия. Когато сте отклонили това момиче от правия път, не сте мислили, че един ден то ще посегне на живота си.

— Госпожо — извика Макс малко нетърпеливо, — позволете ми да ви кажа, че аз съвсем не съм прелъстил Арсен Гийо. Когато се запознах с нея, тя вече беше прелъстена. Беше ми любовница, не отричам. Признавам дори, че я обичах... както може да се обича жена от този род... Мисля, че към мене тя беше привързана малко повече, отколкото към другите... Но отдавна всякакви връзки между нас са прекъснати, и то без тя да е проявила особено съжаление. Последния път, когато получих известия от нея, аз ѝ пратих пари; но тя е съвсем неразумна... Досрамяло я да ми поиска още, защото и тя си има гордост... Нещастieto я е тласнало към това страшно решение... Много съжалявам... Но ви повтарям, госпожо, в цялата тази история аз в нищо не мога да се упрегна.

Госпожа дьо Пиен взе да мачка някакво ръкоделие на масата, после каза:

— Разбира се, според представите на обществото, вие не сте виновен, не сте поели отговорност, но освен морала на обществото има и друг морал, Макс, и аз бих искала да видя, че вие се ръководите от правилата на този именно морал... Сега може би вие не сте в състояние да се вслушате в думите ми. Да оставим това. Днес искам от вас да ми дадете едно обещание и съм убедена, че няма да ми откажете. Нещастното момиче е на път да се разкае. Арсен почтително изслуша съветите на един високоуважаван духовник, който благоволи да я посети. Ние имаме всички основания да се надяваме за нея. Но не бива повече да я виждате, защото сърцето ѝ още се колебае между доброто и злото, а за жалост вие нямате нито волята, нито може би възможността да ѝ бъдете полезен. Ако се виждате с нея, може да ѝ направите голямо зло... Ето защо ви моля да ми обещаете, че не ще ходите вече при нея.

Макс трепна от изненада.

— Вие не ще ми откажете, Макс; ако леля ви беше жива, тя също би ви отправила такава молба. Представете си, че тя ви говори.

— Дявол да го вземе, госпожо! Какво искате от мене! Какво зло мислите, че мога да направя на това момиче? Нима, напротив, не съм длъжен аз, който... съм я виждал по времето на нейното безумство, да не я изоставя сега, когато е болна, и то много тежко болна, ако е истина онова, което ми казаха?

— Ето, това е моралът на обществото, не и моят. Колкото по-тежка е болестта ѝ, толкова по-важно е вие да не я виждате.

— Но благоволете да помислите, госпожо, че в състоянието, в което тя се намира, би било невъзможно дори и за най-строгия моралист да се тревожи... Ето един пример, госпожо, ако имах болно куче и знаех, че то се радва, когато ме вижда, мисля, че бих постъпил зле, ако го оставя да умре само. Не е възможно да мислите другояче вие, която сте толкова добра и милосърдна. Помислете си, госпожо: от моя страна това би било наистина жестоко.

— Преди малко ви помолих да ми обещаете в името на вашата прекрасна леля... в името на приятелството ви към мене... сега ви моля в името на самото нещастно момиче. Ако наистина го обичате...

— Ах, госпожо, моля ви не съпоставяйте по този начин неща, които не могат да се сравняват. Вярвайте ми, госпожо, ужасно страдам, задето ви противореча, но наистина се чувствавам длъжен като честен

човек... Тази дума ви дразни? Забравете я. Само че, госпожо, позволете ми на свой ред да ви замоля от милост към тази нещастница... а също малко и от милост към себе си... Ако съм постъпил неправилно... ако съм допринесъл за това, тя да продължи безпътния си живот... сега трябва да се погрижа за нея. Би било ужасно да я изоставя. Няма да си простя. Вие не може да искате такова нещо, госпожо.

— Грижи не ѝ липсват. Но отговорете ми, Макс, вие обичате ли я?

— Ех, и вие... Не, не я обичам. Тази дума не е уместна... Дали я обичам, уви, не! При нея търсех разтуха, мъчех се да забравя едно по-сериозно чувство. Струва ви се смешно, непонятно, нали? В чистотата на душата си вие не можете да приемете, че човек е способен да прибегне към подобно лекарство... Но какво да ви кажа, това не е най-лошата постъпка в живота ми. Ако ние, мъжете, няхаме възможност понякога да отклоняваме страстта си... сега може би... Може би аз щях да съм се хвърлил от прозореца... Но аз просто не знам какво говоря и вие не можете да ме разберете... самият аз едва се разбирам.

— Питам ви дали я обичате — поде някак колебливо госпожа дьо Пиен с наведени очи, — защото, ако имате... ако изпитвате известни приятелски чувства към нея, сигурно бихте имали и силата да ѝ причините една малка болка, за да ѝ направите после едно голямо добро. Положително ще ѝ бъде тежко, че няма да ви вижда, но тя много повече ще страда, ако днес я отклоните от пътя, по който почти по чудо пое. За нейното спасение е важно, Макс, напълно да забрави времето, което вашето присъствие би ѝ напомняло толкова силно.

Макс поклати глава, без да отвърне. Той не беше вярващ и думата „спасение“, която имаше такава власт над госпожа дьо Пиен, не намираще особено силен отзвук в неговата душа. Но по този начин с нея не можеше да се спори. Той винаги най-внимателно отбягваше да излага съмненията си пред нея, този път също замълча; но лесно можеше да се отгатне, че не е убеден.

— Ще ви говоря с езика на обществото — продължи госпожа дьо Пиен, — ако за нещастие това е единственият език, който вие можете да разбирате. В същност ние спорим върху една математическа задача. Тя нищо не ще спечели, ако ви вижда, а много ще загуби. Така че избирайте.

— Госпожо — развълнувано рече Макс, — вече, надявам се, не се съмнявате, че от моя страна към Арсен не може да съществува друго чувство, освен чисто човешки интерес... който е естествен. Каква опасност може да има? Никаква. Съмнявате ли се в мене? Можете ли да си помислите, че аз ще навредя на добрите съвети, които вие ѝ давате? О, господи! Мислите ли, че аз, който ненавиждам тъжните зрелища и едва ли не с ужас бягам от тях, бих искал да гледам с грешни помисли една жена на смъртно легло? Госпожо, повтарям ви, за мене това е дълг, изкупление, наказание, ако щете; ето какво търся, като отивам при нея...

При тези думи госпожа дьо Пиен вдигна глава и го загледа толкова възторжено, че цялото ѝ лице светна.

— Изкупление, казвате, наказание?... Да! Точно така! Без да щете, вие може би се покорявате на едно предупреждение свише, Макс, и с право ми се противопоставяте. Да, съгласна съм. Срецайте се с това момиче и нека то стане средство за спасението на душата ви, както вие едва не сте станали средство за гибелта на нейната душа.

Вероятно Макс не разбра като вас, госпожо, какво е „предупреждение свише“. Той не можеше да разбере на какво да отдаде толкова необикновения обрат в решението на госпожа дьо Пиен, не знаеше дали трябва да ѝ благодари, че в края на краищата бе отстъпила; но в момента главното за него бе да отгатне дали неговото упорство бе убедило жената, на която той за нищо на света не желаше да направи лошо впечатление.

— Само че, Макс — продължи госпожа дьо Пиен, — аз трябва да ви помоля или по-скоро да изискам от вас...

Тя спря за миг и Макс кимна с глава в знак, че е съгласен на всичко.

— Изисквам — продължи тя — да я виждате само в мое присъствие.

Той трепна от изненада, но побърза да каже, че ще се покори.

— Не се осланям напълно на вас — продължи тя с усмивка. — Още се боя да не разрушите делото ми; а аз държа да успея. Докато сте под мой надзор, вие ще ми бъдете полезен помощник и се надявам, че покорството ви ще бъде възнаградено.

При тези думи тя му протегна ръка. Уточниха, че на другия ден Макс ще посети Арсен Гийо, а госпожа дьо Пиен ще отиде преди него,

за да я подготви.

Разбирате плана ѝ, нали? Отначало тя мислеше, че ще завари Макс изпълнен с разкажание и лесно ще успее да извлече от примера на Арсен основата на едно красноречиво слово против неговите страсти, но противно на очакванията ѝ той отхвърли всяка отговорност. Наложил се да промени въведението си и в един решителен момент да даде нов обрат на вече подготвената си реч, а това е почти толкова рисковано, колкото да се прегрупирва войска посред непредвидено сражение. Госпожа дьо Пиен не успя да импровизира маневра. Вместо да поучава Макс, тя започна да спори с него върху един въпрос на приличие. Изведнъж нова мисъл се роди в главата ѝ. „Угризението на съучастницата му ще го трогне — реши тя. — Християнската смърт на една жена, която той е обичал (за нещастие госпожа дьо Пиен не можеше да не вижда, че краят на Арсен е близък), без съмнение ще му нанесе решителен удар.“ С тази надежда тя изведнъж се съгласи Макс да ходи при Арсен. Така че печелеше от отлагането на проповедта, която бе намислила; защото, струва ми се, вече ви казах, въпреки силното си желание да спаси един човек, за чийто безпътен живот съжаляваше, тя, без да ще, се плашеше от самата мисъл да започне с него толкова сериозен спор.

Много бе разчитала на правотата на делото си; още се съмняваше в успеха, а да не успее, това означаваше да няма повече надежда за спасението на Макс и да бъде принудена да промени чувствата си към него. Може би дяволът, за да не я остави да се предпази от силната обич, която хранеше към приятеля от детинство, се бе погрижил да оправдае тази обич чрез една християнска надежда. Всички оръжия са добри за изкусителя, той е свикнал с подобни похвати; ето защо португалците казват много елегантно: „De boas intenoes esta o inferno cheio“ — Адът е покрит с добри намерения. На френски се казва, че е покрит с женски езици, а то е същото, защото според мене жените винаги желаят доброто.

Но вие ми припомняте, че трябва да се върна към разказа си. И така, на другия ден госпожа дьо Пиен отиде у протежето си; завари Арсен доста отпаднала, изтощена, но все пак по-спокойна и по-примирена, отколкото очакваше. Отново заговори за господин дьо Салини, но по-внимателно, отколкото предния ден. Арсен наистина трябвало на всяка цена да се откаже от него, да мисли за него само

колкото да съжали за общото им заслепение. Освен това трябвало, и това било част от наказанието ѝ, трябвало да покаже разкаянието си на самия Макс, да му даде пример, като промени живота си, и за в бъдеще да му осигури такова спокойствие на съвестта, на каквото сега тя се радвала. Към тези толкова християнски съвети госпожа дъо Пиен не пропусна да прибави и някои светски доводи: например това, че ако Арсен наистина обичала господин дъо Салини, трябвало да желае доброто му и че с промяната на поведението си тя щяла да заслужи уважението на човек, който дотогава не е изпитвал истински към нея такова чувство.

Но цялата строгост и тъга в тази проповед изведнъж се заличиха, когато накрая госпожа дъо Пиен съобщи на Арсен, че тя отново ще види Макс, че той ще дойде. Силната червенина, която внезапно съживи страните ѝ, отдавна пребледнели от страдания, необикновеният блясък в очите ѝ едва ли не накараха госпожа дъо Пиен да се разкае, задето се бе съгласила на тази среща. Но вече беше късно да промени решението си. Тя използва няколко минути, които ѝ оставаха до пристигането на Макс, за енергични богоугодни увещания, но Арсен явно я слушаше разсеяно — бе се заела да приглади косата си и да оправи смачканата панделка на шапчицата си.

Най-сетне господин дъо Салини се появи, като се мъчеше да придаде весел и самоуверен израз на лицето си. Той запита болната как е с тон, който трябваше да изглежда естествен, но който никаква хрема не би могла да обясни. От своя страна Арсен се чувствуваше неудобно; тя заекваше, не намираще да каже нито едно свързано изречение, но улови ръката на госпожа дъо Пиен и я поднесе към устните си, сякаш за да ѝ благодари. В продължение на четвърт час си казаха толкова, колкото обикновено си казват хора, които се намират в неудобно положение. Госпожа дъо Пиен единствена бе запазила обикновеното си спокойствие или по-скоро, понеже беше по-подготвена, по-добре и съумяваше да се владее. Често отговаряше вместо Арсен и последната намираще, че тълкувателката доста зле предава мислите ѝ. Разговорът гаснеше, госпожа дъо Пиен забеляза, че болната много кашля, припомни ѝ, че лекарят ѝ забранява да говори, и като се обърна към Макс, му каза, че ще е по-добре да почете на Арсен, отколкото да я уморява с въпроси. Макс веднага взе охотно една книга и се приближи до прозореца, защото стаята беше малко тъмна. Чете, без много да

разбира за какво става дума. Вероятно и Арсен не разбираше повече от него, но си придаваше вид, че слуша с жив интерес. Госпожа дьо Пиен работеше някакво ръкоделие, което си беше донесла, болногледачката се щипеше, за да не заспи. Очите на госпожа дьо Пиен непрекъснато шареха от леглото към прозореца. Стоокият Аргос^[8] не е бил по-добър страж. След няколко минути тя се наведе към Арсен и ѝ пошепна на ухото:

— Колко хубаво чете!

Арсен ѝ хвърли поглед, който странно опровергаваше усмивката ѝ.

— О, да! — отвърна тя.

После сведе очи, от миглите ѝ започнаха да се стичат сълзи по страните, но тя не ги усещаше. След няколко страници госпожа дьо Пиен каза на Арсен:

— Сега ще ви оставим да си починете, дете мое. Страхувам се, че ви преуморихме. Скоро пак ще дойдем да ви видим.

И стана. Макс също стана, сякаш беше нейна сянка. Арсен се сбогува с него, почти без да го погледне.

— Доволна съм от вас, Макс — каза госпожа дьо Пиен, когато се разделяха пред вратата ѝ, — а от нея още повече. Бедното момиче е изпълнено с примирение. Тя ви дава пример.

— Нима е толкова трудно, госпожо, човек да свикне да страда и да мълчи?

— Трябва да се научим главно да затваряме сърцето си за лошите помисли.

Макс ѝ се поклони и бързо се отдалечи.

Когато на другия ден госпожа дьо Пиен отново отиде при Арсен, завари я загледана в букет редки цветя, сложени на нощната ѝ масичка.

— Господин дьо Салини ми ги изпрати — обясни тя. — От негово име дойде човек да попита как съм. Той лично не се качи.

— Много красиви цветя — каза госпожа дьо Пиен някак сухо.

— Преди много обичах цветята — продължи болната и въздъхна, — той ме глезеше... господин дьо Салини ме глезеше, подаряваше ми най-хубавите цветя, каквито можеше да намери... Но сега вече цветята не са за мене... Много силно миришат... Би трябвало вие да вземете букета, госпожо; той няма да се разсърди, ако ви го дам.

— Не, мила, приятно ви е да гледате тези цветя — по-меко отвърна госпожа дьо Пиен, дълбоко развълнувана от печалния глас на нещастната Арсен. — Ще взема онези, които миришат, а вие запазете камелиите.

— Не. Мразя камелиите... Те ми напомнят единствения път, когато се скарахме... когато бях с него.

— Престанете да мислите за тези безумства, мило дете.

— Веднаж — продължи Арсен, като гледаше втренчено госпожа дьо Пиен, — веднъж намерих в стаята му една красива розова камелия в чаша вода. Поисках да я взема, той се възпротиви. Не ми позволи дори да се докосна до нея. Настоях, казах му някакви глупости. Той я взе и я прибра в един шкаф, заключи и сложи ключа в джоба си. Аз побеснях, дори счупих една порцеланова ваза, която той много обичаше. Нищо не помогна. Разбрах, че е получил тази камелия от някоя порядъчна жена. Никога не успях да узная от кого беше тази камелия.

Докато говореше, Арсен впиваше втренчен, почти зъл поглед в госпожа дьо Пиен, която неволно сведе очи. Настъпи доста дълго мълчание, нарушавано само от тежкото дишане на болната. Госпожа дьо Пиен смътно си припомняше някаква история с камелия. Един ден, когато обядваше у госпожа Обре, Макс ѝ каза, че леля му току-що го е поздравила за именния ден и я помоли тя също да му подари букет. Тогава тя се засмя, извади една камелия, забодена в косите ѝ, и му я даде. Но как ли толкова незначителна случка се бе запазила в паметта ѝ? Госпожа дьо Пиен не можеше да си обясни това. Тя почти се уплаши. Неясното смущение, което изпитваше пред самата себе си, едва се бе разсеяло, когато Макс се появи и тя почувствува, че се изчервява.

— Благодаря ви за цветята — каза Арсен. — Само че от тях ми става лошо... Няма значение, подарих ги на госпожата. Не ме карайте да говоря, забранено ми е. Искате ли да ми почетете?

Макс седна и зачете. Струва ми се, че този път никой не слушаше; всеки, включително и четецът, следеше нишката на собствените си мисли.

Госпожа дьо Пиен стана, за да си върви, не взе букета от масата, но Арсен я предупреди да не го забравя. Така че тя отнесе букета недоволна, задето може би бе проявила известна неестественост, като

не бе приела веднага такава нищожно нещо. „Какво лошо може да има в това?“ — мислеше си тя. Но лошо имаше вече в самия факт, че си задава този прост въпрос.

Без да го покани, Макс отиде с нея в дома ѝ. Двамата седяха мълчаливо, като избягваха да се гледат. Накрая им стана неудобно.

— Нещастното момиче! — най-сетне заговори госпожа дьо Пиен. — Много ми е мъчно за него. Изглежда, че вече няма надежда.

— Говорихте ли с лекаря? — запита Макс. — Какво казва той?

Госпожа дьо Пиен поклати глава:

— Малко дни ѝ остават да живее на този свят. Тази сутрин са ѝ дали светото причастие.

— Мъчително беше да се гледа лицето ѝ — каза Макс и отиде към прозореца, вероятно за да прикрие вълнението си.

— Разбира се, жестоко е да умре човек на нейната възраст — продължи госпожа дьо Пиен съсредоточено, — но кой знае дали, ако би живяла по-дълго, за нея това няма да е нещастие... Спасявайки я от една отчаяна смърт, провидението е пожелало да ѝ даде време да се разкае... Това е голяма милост, която тя сега разбира. Абат Дюбиньон е много доволен от нея. Не бива толкова да я съжалявате, Макс.

— Не знам дали човек трябва да съжалява онези, които умират млади — малко рязко отвърна той, — аз бих желал да умра млад, но главно ми е мъчно, че страда.

— Често физическото страдание е полезно за душата...

Без да отговори, Макс отиде на другия край на салона и седна в един тъмен ъгъл, полуприкрит от плътни завеси. Впила очи в гоблена, госпожа дьо Пиен работеше или поне си даваше вид, че работи, но ѝ се струваше, че усеща втренчения поглед на Макс като нещо, което тегне върху нея. Имаше чувството, че усеща този поглед, който отбягваше, върху ръцете, раменете, челото си. Стори ѝ се, че той се спира върху единия ѝ крак и тя бързо го скри под роклята си. Може би има нещо вярно в онова, което разправят за магнетичния флуид, госпожо?

— Познавате ли господин адмирал дьо Рини, госпожо? — внезапно я запита Макс.

— Да, малко.

— Може би ще ви поискам една услуга във връзка с него... Препоръчително писмо...

— За какво се отнася?

— От известно време, госпожо, кроя планове — продължи той с престорена веселост. — Мъча се да стана добър християнин и искам да извърша някакво богоугодно дело; само че не зная как точно да постъпя...

Госпожа дьо Пиен го изгледа някак строго.

— И ето на какво съм се спрял — продължи той. — Много съжалявам, че не знам войнишкия занаят, но той може да се изучи. Засега умея да боравя не много зле с пушка... и както имах честта да ви загатна, изпитвам необикновено желание да отида в Гърция и да се опитам да убия някой и друг турчин за най-голяма слава на божия кръст.

— В Гърция ли? — извика госпожа дьо Пиен и си изпусна клъбцето.

— В Гърция. Тук аз нищо не върша; отегчавам се; за нищо не ме бива, не мога да направя нищо полезно; няма човек на света, комуто да съм необходим. Защо да не отида да пожъна лаври или да си разбия главата заради едно справедливо дело? Впрочем почти не виждам друг начин да постигна слава или да вляза в храма на безсмъртните, на което много държа. Представете си, госпожо, каква голяма чест ще бъде за мене, когато вестниците пишат: „От Триполица ни съобщават, че господин Макс дьо Салини, млад и многообещаващ елинофил — във вестника това върви, — неотдавна е станал жертва на своята готовност да брани светото дело на религията и свободата. В своето незачитане на приличието жестокият Куршид паша е стигнал дотам, че е наредил да му отрежат главата...“ Именно това, което е най-лошото у мен, както всички казват, нали, госпожо?

И той се изсмя пресилено.

— Сериозно ли говорите, Макс? Наистина ли смятате да отидете в Гърция?

— Много сериозно, госпожо; само че ще се опитам да направя така, че статията за смъртта ми да излезе колкото се може по-късно.

— Какво ще правите в Гърция? На гърците не им липсват войници... От вас ще излезе прекрасен войник, в това съм уверена, но...

— Великолепен гренадир, пет стъпки и шест палеца! — извика той и стана на крака. — Гърците ще проявят необикновена придиричност, ако не приемат човек като мене. Шегата настрана,

госпожо — добави той и пак се отпусна в креслото, — струва ми се, че това е най-доброто, което мога да сторя. Не мога да остана в Париж (той произнесе тези думи някак ожесточено); тук съм нещастен, ще направя хиляди глупости... Нямам сили да устоя... Но ние пак ще поговорим по този въпрос; не заминавам веднага... но ще замина... Наистина! Трябва да замина, дал съм си тържествено дума; знаете ли, че от два дена уча гръцки? Много хубав език, нали?

Госпожа дьо Пиен бе чела лорд Байрон и си припомни това гръцко изречение, рефрен в едно от стихотворенията му^[9]. Както знаете, преводът се намира в забележка под линия: „Обичам ви, живот мой.“ „Това е учтивата форма в онези страни.“^[10] Госпожа дьо Пиен проклинаше прекалено добрата си памет; тя има предпазливостта да не запита какво означават тези гръцки думи, само се боеше да не би изразът на лицето ѝ да я издаде, че е разбрала. Макс се приближи до пианото и пръстите му сякаш случайно се отпуснаха върху клавишите и изсвириха няколко печални акорда. После той изведнъж взе шапката си, обърна се към госпожа дьо Пиен и я запита дали смята да отиде надвечер у госпожа Дарсьоне.

— Да, струва ми се — колебливо отвърна тя.

Той ѝ стисна ръката и веднага излезе, оставяйки я разстроена както никога дотогава.

Всичките ѝ мисли бяха объркани, следваха се с такава бързина, че тя нямаше време да се спре на една от тях. Това беше нещо като поредица картини, които се явяват и изчезват през прозореца на железопътен вагон. Както при най-бърз бяг окоето не различава всички подробности, но все пак успява да долови общия характер на местностите, край които минава, така и сред този хаос от мисли, които я връхлитаха, госпожа дьо Пиен изпитваше и ранен ужас и се чувствуваше като повлечена по стръмно нанадолнище между ужасни пропасти. Че Макс я обича — в това тя не можеше да се съмнява. Тази любов — тя казваше тази „обич“ — беше отдавнашна, но дотогава не я тревожеше. Между една набожна жена като нея и един развратник като Макс се издигаше непреодолима преграда, която преди я успокояваше. Макар да не беше безчувствена към удоволствието или суетата, че вдъхва едно сериозно чувство на толкова лекомислен човек, какъвто според нея беше Макс, тя никога не бе помислила, че един ден тази обич може да стане опасна за спокойствието ѝ. Сега, когато

непрокопсаникът започваше да се поправя, тя вече се боеше от нещо такова. Преобразяването му, което смяташе за своя заслуга, следователно щеше да стане и за нея, и за него причина за скърби и мъки. От време на време тя се опитваше да се убеди, че опасностите, които смътно предвиждаше, нямат никаква реална основа. Внезапното му решение да отпътува, промяната в държането му в краен случай можеха да се обяснят с любовта, която той все още хранеше към Арсен Гийо. Но странно нещо! Тази мисъл ѝ беше още по-непоносима от останалите и за нея беше почти облекчение да си доказва неправдоподобността ѝ.

През цялата вечер госпожа дьо Пиен си създаваше видения, разрушаваше ги, отново ги създаваше. Не пожела да отиде у госпожа Дарсьоне и за да бъде по-сигурна в себе си, освободи кочияша и си каза, че ще си легне рано; но щом взе това великодушно решение и вече нямаше възможност да се откаже от него, си въобрази, че това е слабост, недостойна за нея, и се разкая. Особено се боеше да не би Макс да се досети защо не е отишла и понеже пред себе си не можеше да скрие истинската причина за нежеланието си да излезе, стигна дотам, че вече се смяташе за виновна, защото дори самата мисъл за господин дьо Салини ѝ се струваше престъпна.

Дълго се моли, но не ѝ олекна. Не знам в колко часа успя да заспи; едно е сигурно, че когато се събуди, мислите ѝ бяха толкова объркани, колкото и вечерта, и не бе в състояние да вземе някакво решение.

Докато закусваше, защото, госпожо, човек винаги закусва, особено когато не е вечерял добре, тя прочете в някакъв вестник, че не знам кой си паша неотдавна бил опустошил един град в Румелия. Жените и децата били избити; неколцина елинофили били загинали с оръжие в ръка или били умъртвени бавно сред ужасни мъки. Тази вестникарска статия едва ли можеше да накара госпожа дьо Пиен да възприеме мисълта за отиването на Макс в Гърция. Тя тъжно размишляваше върху прочетеното, когато ѝ донесоха една бележка от него. Предната вечер много скучал у госпожа Дарсьоне; като не заварил госпожа дьо Пиен, разтревожил се и ѝ пишел, за да получи известия от нея и да я запита в колко часа да отиде у Арсен. Госпожа дьо Пиен не намери сили да му пише и накара да му отговорят, че ще отиде в обичайния час. После ѝ хрумна да отиде веднага, за да не

срещне Макс, но като поразмисли, реши, че това е детска и срамна лъжа, по-лоша, отколкото слабостта ѝ предишната вечер. Така че събра смелост, пламенно си прочете молитвата и когато стана време, излезе и с решителна стъпка се изкачи до стаята на Арсен.

---

[1] Цитат от френския поет Клеман Маро (XV-XVI век). — Б.пр.

↑

[2] По стих на френския поет и теоретик на класицизма Никола Боало-Депрео (XVII-XVIII век). — Б.пр. ↑

[3] Сбогом, Тереза, Тереза, сбогом! Като се върна, ще се оженим.

↑

[4] Професор А. Ниби, цитиран неведнъж и от Стендал, деалиански археолог, ръководил разкопките на Римския форум. — Б.пр. ↑

[5] „Нос като Ливанската кула“ — цитат от Библията („Песен на лесните“): „Носът ти е като Ливанската кула“. — Б.пр. ↑

[6] Μλάουλο ἐφθασε, μλάουλο ἐγύρισεν. — Б.а. ↑

[7] Гай Марий (II-I век пр.н.е.) — римски пълководец и политически деец. — Б.пр. ↑

[8] Аргос — стоок великан от древногръцката митология; когато спял, затварял само петдесетте си очи, а с другите бдял. — Б.пр. ↑

[9] Става дума за стихотворението „Девицата от Атина“. — Б.пр.

↑

[10] Цитат от комедията на Молиер „Буржоата-благородник“. — Б.пр. ↑

III

Завари нещастното момиче в такова състояние, че на човек да му дожалее. Ясно беше, че последният му час е близък и в сравнение с предния ден положението му беше ужасно влошено. Дишането му се бе превърнало в болезнено хъркане; както казаха на госпожа дьо Пиен, болната на няколко пъти сутринта бълнувала и лекарят мислел, че тя не ще издържи до другия ден.

Въпреки това Арсен позна покровителката си и ѝ поблагодари, че е дошла да я види.

— Няма вече да се морите да изкачвате стълбата ми — каза ѝ тя с гаснещ глас.

Всяка дума очевидно ѝ струваше мъчително напрежение и изчерпваше последните ѝ сили. Човек трябваше да се наведе над леглото ѝ, за да я чуе. Госпожа дьо Пиен хвана ръката ѝ — тя вече беше студена и като безжизнена.

Скоро пристигна и Макс и мълчаливо се приближи до леглото на умиращата. Тя едва-едва му кимна с глава и като забеляза в ръката му някаква книга с корици, тихо прошепна:

— Днес няма да четете.

Госпожа дьо Пиен хвърли поглед към книгата: всъщност това беше подвързана карта на Гърция, която Макс бе купил на идване.

Абат Дюбиньон, който от сутринта седеше при Арсен, забеляза колко бързо се изчерпват силите на болната и пожела да използва за спасението на душата ѝ няколкото мига, които още ѝ оставаха да живее. Той отстрани Макс и госпожа дьо Пиен и наведен над страдалческото легло, отправи към нещастното момиче сериозните утешителни думи, с каквито религията разполага в подобни мигове. В един ъгъл на стаята госпожа дьо Пиен се молеше коленичила, а Макс бе застанал неподвижен като статуя до прозореца.

— Прощавате ли на всички, които са ви оскърбили дъще? — каза развълнувано свещеникът.

— Да!... Нека бъдат щастливи! — отвърна умиращата, като направи усилие, за да я чуят.

— Тогава се уповавайте на божие милосърдие, дъще! — продължи абатът. — Разкаянието отваря небесните двери.

Още няколко минути абатът продължи с наставленията си, после престана да говори, понеже не беше сигурен дали пред него не лежи труп. Госпожа дьо Пиен стана безшумно. За миг всички застинаха, тревожно загледани в безкръвното лице на Арсен. Очите ѝ бяха затворени. Всички сдържаха дишането си, сякаш се бояха да не смутят страшния сън, който за нея може би вече бе започнал, ясно се чуваше тиктакането на часовника, поставен върху нощната масичка.

— Почина нещастната госпожица! — най-сетне промълви болногледачката, след като приближи табакерата си до устните на Арсен. — Нали виждате, стъклото не е замъглено. Мъртва е.

— Клетото момиче — извика Макс, излязъл от вцепенението, което го бе обзело. — Какво ли щастие е видяла на този свят?

Изведнъж, сякаш съживена от неговия глас, Арсен отвори очи:

— Аз обичах! — прошепна глухо тя. Помръдна пръсти, сякаш искаше да подаде ръката си. Макс и госпожа дьо Пиен се приближиха и всеки хвана една от ръцете ѝ. — Обичах — повтори тя с тъжна усмивка.

Това бяха последните ѝ думи. Макс и госпожа дьо Пиен дълго държаха вкочанените ѝ ръце, без да посмеят да вдигнат очи...

IV

Е, госпожо! Казвате, че моята история е свършена и че не желаете да чуete нищо повече. Мислех, че ще поискате да узнаете дали господин дьо Салини замина за Гърция, дали... но вече е късно, на вас ви стана досадно. Чудесно! Но поне се пазете от прекалено смели преценки: твърдя, че не съм казал нищо, което би ви позволило това.

И главното, не се съмнявайте в достоверността на моя разказ. Съмнявате ли се? Тогава идете в Пер Ла Шез: на двадесет метра вдясно от гроба на генерал Фоа ще намерите една много проста надгробна плоча от варовик, върху която можете да прочетете името на моята героиня, издълбано с едри букви: „Арсен Гийо“, а наведете ли се над този гроб, ще забележите, ако дъждът вече не ги е заличил, няколко думи, написани много ситно с молив:

„Нещастната Арсен! Тя се моли за нас.“

КАЛЯСКАТА ЗА СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ

*Tu veras que mis finezas
Te desenojan.*

Caideron,
Cual es la
mayor
perfeccion?^[1]

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА

Дон Андрес де Рибера, вицекрал на Перу

Епископът на Лима

Лиценциатът Томас д'Ескивел Мартинес, личен секретар на вицекраля

Балтазар, камериер на вицекраля

Камила Перичоле, комедиантка

Действието се развива в Лима, през 17... година.

Кабинетът на вицекраля.

Вицекралят, облечен в халат, е седнал в голямо кресло до масата, отрупана с книжа. Единият му крак обвит, във фланелен плат, е положен върху възглавница. Мартинес стои прав до масата с перо в ръка.

Мартинес

Господа първенците на града очакват отговора на ваше височество.

Вицекралят (с натъжен глас):

Колко е часът?

Мартинес

Наближава десет. Ваше височество има време, колкото да се облече за церемонията.

Вицекралят

Времето е хубаво, казваш?

Мартинес

Да, господарю. Откъм морето подухва свеж ветрец, а по небето няма нито едно облаче.

Вицекралят

Бих дал цели сто пиастра, за да вали като из ведро. Тогава бих останал на драго сърце в креслото, за да се погледея. Но при такова време... когато целият град ще бъде в църквата... аз да не се появя и да отстъпя тази привилегия на градските първенци!...

Мартинес

Значи, ваше височество решава...

Вицекралят

Мулетата впрегнати ли са?

Мартинес

Да, господарю, впрегнати са в красивата каляска, която ви изпратиха от Испания.

Вицекралят

Жителите на Лима никога не са виждали такова нещо... Какво впечатление ще им направи!... И аз да се откажа от това удоволствие! Не, бога ми!... Двамата ми гвардейци имат нови униформи, а аз още не съм се показал на народа в празничните одежди и с ордена, с който наскоро ме удостоиха... Не бива да се изпусне един толкова хубав случай... Отивам, Мартинес, и, боже помози, ще вървя! Веднаж само да сляза от парадното стълбище, и най-трудното ще е минало. Какво ще кажеш, Мартинес?

Мартинес

Народът ще бъде очарован да види ваше височество.

Вицекралят

Ще отида, дявол да го вземе! А градските първенци, които се надяват да свирят първа цигулка, ще пукнат от яд... Впрочем не мога да си позволя да не отида... Епископът трябва да спомене от амвона за орденa, с който наскоро ме удостоиха... Приятно е да слушаш подобни неща за себе си... Хайде, малко усилие...

(Позвънява. Влиза Балтазар.)

Да ми се донесат празничните дрехи... А ти отговори на първенците, че на церемонията ще заемат място зад мен... Балтазар, дай ми обувки и копринени чорапи... Искam да отида в църквата.

Балтазар

В църквата ли, монсеньор! Ами нали доктор Пинеда забрани на ваше височество да излиза!

Вицекралят

Доктор Пинеда не разбира нищо... Аз знам най-добре дали съм болен, или не... Нямам никаква подагра... Нито баща ми, нито дядо ми са имали... Искa да ме убеди, че можеш да имаш подагра на моята възраст... Мартинес, знаеш ли на колко години съм?

Мартинес (смутен):

Не, монсеньор... Но ваше височество изглежда така добре, без съмнение...

Вицекралят

Обзалагам се, че няма да познаеш... Е?

Мартинес

Четиридесет... А?

Вицекралят

Давай, давай, още си далече от истината... Ела, Балтазар, приближи се...

(Прави усилия да стане.)

Помогнете де, хей вие... по-внимателно... Ай! По-нежно, дявол да го вземе... Не зная какво ми е, но сякаш имам десет хиляди иглички в пантофа си.

Балтазар

Не излизайте навън, господарю, опасно е.

Вицекралят *(опитва се да ходи):*

О, боже мой! Как боли!... По никакъв начин не ще мога да сложа обувки... господи... Ох, Исусе Христе!... По дяволите! Пръждосвай се с твоите копринени чорапи и обувки! Бих предпочел да ме подложат на мъчение...

(Помагат му да седне.)

Притегли насам табуретката... Уф! Не знам, но преди малко не изпитвах такива болки.

Балтазар

Нека ваше височество си спомни препоръките на доктор Пинеда. Той каза, че не трябва да излизате навън... А освен това церемонията ще бъде изморителна... Трябва дълго време да се стои на крака...

Вицекралят

Да, именно от умората се опасявам... защото не съм болен. Дори сега се чувствавам доста добре... и мога да изляза, ако поискам. Обаче не желая да се разболявам заради глупашкото удоволствие да държа един индиански вожд над купела... Баста! Мартинес, напиши на парламентариста Педро де Хинойоса да държи детето, тоест вожда, вместо мен... Ето дванадесетте имена, с които трябва да бъде кръстен. Пожелавам му приятно удоволствие... Балтазар, махни от очите ми тези дрехи... не искам да изпитвам съжаление. Каква глупост е тщеславието да показваш разни галони, панделки и бродерии! И да ми изпратят Пинеда, ако не е отишъл на това дяволско кръщение... Дай ми пура и мате. В такъв случай, щом трябва да пазя стаята, а и тъй като

няма какво да правя, ще се позанимая с правителствените дела... Балтазар, няма ме за никого, абсолютно за никого!

(Към Мартинес.)

Привърши ли вече?

(Чете писмото, което е написал Мартинес.)

Добре... Но за бога! Ти си забравил наред с титлите да напишеш, че съм кавалер на ордена „Сен-Жак“... Дявол да го вземе! Аз съм кавалер на ордена в Испания от шест месеца, а в Перу от три дни.

Мартинес

Прося извинение за небрежността си, ваше височество.

(Прибавя титлата в писмото.)

Вицекралят

Балтазар, изпрати писмото по някой конник... Хайде, на работа, Мартинес. Има доста официални писма в папката, нали?

Мартинес

Да, господарю, тъкмо мислех да известя за това ваше височество. Да започнем с най-спешното, едно писмо от полковник Гарси Вакес, който съобщава, че в провинцията Чукисака цари голямо брожение, че индианците се събирали често и че ако до един месец не получи бърза подкрепа, бунтът ще се разгори.

Вицекралят

Но, Мартинес, струва ми се, че вече си споменавал нещо подобно. Полковник Гарси Вакес и... и... провинцията, де... проклети индиански имена! Защо всички индианци не говорят испански?

Мартинес

Чукисака, господарю. Имах честта да докладвам вече този случай на ваше височество, преди два месеца, последния път, когато ваше височество имаше пристъп на подагра... искам да кажа, последния път, когато ваше височество беше неразположен.

Вицекралят

И какво отговорих аз?

Мартинес

Казахте, че ще се погрижите.

Вицекралят

Аха! Добре де!... Но ние не разполагаме с много войска. На колко мили от Лима се намира тази... провинцията, де, нали се сещаш?

Мартинес

Почти на триста испански мили.

Вицекралят

Така ли? Мислех, че е по-близо... Добре! Случаят е сложен и не трябва да вземаме необмислени решения. Ще имам грижата. Друго какво държиш там в ръка?

Мартинес

Молба от Франсиско Хуайна Тупак, уж потомък от мургатичен брак^[2] на Инка Хуайна Капак, и който желае да прибави към името си и титлата Инка, да носи герба му и да се ползува от привилегиите, които се полагат на останалите от рода Инка.

Вицекралят

А... с нищо ли не е придружена молбата му?

Мартинес

Простете, господарю. Едно парче китайски сатен, дълго приблизително аршин и половина, върху което е нарисувано родословното дърво на просителя, като се почне от Манко Капак. Титу Капак, Локе Юпаки... все имена, от които да ти настръхнат косите...

Вицекралят

Не питах за това. Когато искаш да придобиеш нещо от този род, трябва да подходиш другояче... Не е дребна работа да узакониш подобно родословно дърво. Обикновено с това се заема секретарят ми и аз не се сърдя, ако той извлече някои облаги от това дело... Стига

впрочем да е достатъчно съобразителен... Ето, осведомете се от вашия предшественик какво трябва да сторите.

Мартинес

Разбирам. Този Инка е страшно богат...

Вицекралят

Да преминем към друго дело. Защо се смеете?

Мартинес

Има оплакване от страна на маркиза Алтамирано срещу папагала на сенъора Камила Перичоле и срещу самата сенъора Перичоле.

Вицекралят

Нова лудория на тази малка злосторница.

Мартинес

Тъй като горепосоченият папагал, подстрекаван от ответничката, всеки път, когато маркизата минавала по главната улица, я обсипвал с изрази, които свенливостта на ищцата не ѝ позволява да възпроизведе, тя настоява да бъде заколена сенъора Перичоле... Не, грешка, настоява да бъде заколен папагалът на сенъората, а неговата господарка да бъде мъмрена и порицана.

Вицекралят

Добре де, какво всъщност казва папагалът?

Мартинес

Господарю, ето в какво се състои работата. Касае се само за една игрива закачка от страна на сенъора Камила. Когато маркизата минава, папагалът се провиква: „Колко струва един аршин сукно?“ Тъй като маркизата, преди да се омъжи за маркиза, е била дъщеря на богат търговец на сукно, тя е силно засегната от намека.

Вицекралят

Това момиче ще ме скара с всички дами на Лима.

Мартинес

А ето и едно писмо от графиня де Монтемайор, която се оплаква от един опит на сеньора Перичоле да я направи за посмешище в театъра, в малката комедия „Старата кокетка“.

Вицекралят

Пак ли!

Мартинес

Ваше височество знае с какво съвършенство тази неподражаема актриса долавя и пресъздава всички комизми.

Вицекралят

Да, но тя минава всякаква граница и не дава пет пари за нищо. Здравичката ще я нахокам. Велики боже! През целия си живот съм се интересувал от драматичното изкуство, но не разбирам как си позволява обидни нападки срещу дами, чиито семейства биха ми напакостили в Мадрид.

Мартинес

Ето едно заявление от един капитан инвалид...

Вицекралят

Достатъчно. Започвам да се изморявам. Останалите ще прочетем друг път. Но тъй като сме стигнали вече до темата за Перичоле, искам, скъпи ми Мартинес, откровено да ми кажеш нещо за нея.

Мартинес

Аз ли, господарю? Че какво мога да ви кажа аз, ваше височество?

Вицекралят

Искам честно да ми кажеш какво говорят за нея в града, в средата, в която се движиш.

Мартинес

Навсякъде казват за нея, че е първокласен талант.

Вицекралят

Не, не те питам за това. Искам да знам какво разправят за моята връзка с това момиче. Защото и без туй сме стигнали дотук, няма смисъл да го увъртам. Макар че си отскоро на служба при мен, ти несъмнено си подразбрал нещо... По дяволите, мъже сме, а за да бъдеш вицекрал, не си длъжен да живееш като светец.

Мартинес

Господарю, ваше височество има много завистници, а ако трябва да бъдем точни, има и много завистнички.

Вицекралят

Ласкател! Но има нещо вярно в това, което казваш... може би дори много повече, отколкото си мислиш.

Мартинес

О, господарю, аз казвам само истината.

Вицекралят

Понеже знам, че си ми напълно предан, искам да ти кажа нещо поверително, но при условие, че ми се отплатиш за откровеността с откровеност. Знаеш, че не съм от тези, които можеш да преметнеш посред бял ден... така че внимавай какво ще приказваш.

Мартинес

Господарю, ще говоря пред ваше височество така, сякаш съм пред изповедника си.

Вицекралят

Добре! Чуй сега какво ме тревожи. Перичоле по душа е много добро момиче, но е много вятърничава. Непрекъснато върши безобразия, които могат да я изложат, както и мен също! Нали разбираш, аз не допускам, че тя ме мами. Съвсем не става дума за това, а и клетото момиче е далеч от подобни мисли. Но се опасявам да не би в града да смятат, че тя ме мами. О, господарю...

Хората са лоши и не уважават високопоставените личности. Впрочем външността често заблуждава... Самият ти, Мартинес, не си

ли забелязал нещо в поведението ѝ, което да ти е дало основание за тревога?

Мартинес

Как може ваше височество да допусне...

Вицекралят

Чакай, за да те поразмърдам малко, искам да ти кажа, че Перичоле никак не те харесва. Веднаж ми поиска твоята служба — никога не ще отгатнеш за кого! — за племенника на своя обуцар. Вярно е, че този обуцар ѝ изработва великолепни обувчици. Боже мили! Когато танцува в „Циганката“ с чорапки от розова коприна и обувчици, обсипани с пайети... О-о-о! Мартинес, Мартинес, колко е прелестна!

Мартинес (настрани):

Ах, вероломницата!

Вицекралят

Тъй като съм привързан към теб, изпратих я за зелен хайвер. Но, ясно ти е от тази постъпка, че Перичоле никак не те обича. Тъй че не си длъжен да я щадиш. Затова пак ти повтарям, говори напълно откровено.

Мартинес

О, добри ми господарю!

Вицекралят

Слушам те. Но внимавай да не ме излъжеш.

Мартинес

Ваше височество, вие ме обсипвате с толкова добрини, че наистина не зная как бих могъл да ви се отплатя... Но преди всичко доверието, което ваше височество благоволи да ми окаже, ме поставя в голямо затруднение... защото сега не смея да кажа... Не че имам какво да казвам... кой би дръзнал да опетни сеньора Перичоле... Но на пръв поглед може би ваше височество ще помисли, че това е... нещо като...

повод за отмъщение... ако изобщо може да се назове отмъщение... това, което може да навреди... защото несъмнено ваше височество не би й се разсърдил... понеже в крайна сметка... става дума за дреболии.

Вицекралят

Какви дреболии? Изясни се.

Мартинес

О-о, нищо сериозно. Няма съмнение, че сенъора Перичоле ви обича... Ваше височество е тъй добър! Кой не би го обичал!... Може би са ми го казали от чиста злоба... защото, както точно отбеляза ваше височество преди малко, хората са лоши.

Вицекралят

Какво са ти казали?

Мартинес

Ваше височество не бива да придава някакво значение на това, което са ми казали, защото го чух от първия продавач на търговеца на копринени платове от улица Каляо... Може би не трябва да повтарям пред ваше височество сплетните, които хората от тази класа разпространяват... Ваше височество навярно не би благоволил да ги чуе, но в крайна сметка ваше височество ми заповяда да кажа това, което знам, и аз мога да предам само това, което научих.

Вицекралят

Боже господи! Казвай какво са ти разправяли.

Мартинес

Този момък, когото наричат Луи Лопес и който впрочем е от почтено семейство, ми каза, докато си говорехме за копринените платове, че предния ден бил продал осем аршина тъмночервен сатен на капитан Хернан Агире, който, без да се пазари, му заплатил по десет дуката аршина.

Вицекралят

На въпроса!

Мартинес

И тъй, господарю, Луи Лопес твърди, че видял същия този сатен, ушит на рокля, на самата сенъора Перичоле. Помните ли роклята, която тя носеше в неделя вечерта? Именно нея. Но напълно допустимо е Луи Лопес да е сгрешил... още повече, че като плащал, капитанът казал: „Не се пазаря, понеже е за любовницата ми.“

Вицекралят

За любовницата му!

Мартинес

Според мен това доказва, че греша... Аз веднага го срязах и му казах какво мисля за тази хубава историйка. Но ако бях му повярвал, сигурно щеше да ми разкаже още много такива.

Вицекралят

Какви още?

Мартинес

О-о, разни истории, които е събрал дявол знае откъде... Например как една вечер някакъв сержант от нощния патрул заловил на дворцовата улица един мъж, който имал само едно палто върху ризата си, и, казано направо, носел панталоните си в ръка. Отначало го взели за крадец, но като пристигнали в караулното помещение, дежурният лейтенант видял, че този набеден крадец бил капитан Агире. Но това още нищо не доказва.

Вицекралят

През коя нощ?

Мартинес

Разправяше, че било през нощта в петък срещу събота... Същата нощ, когато ви чакахме тъй дълго да се върнете... Но на дворцовата улица живеят няколко дами, които съвсем не са от най-недостъпните. Предполагам, че капитанът ухажва сенъора Беатрис... О, не,

заблуждавам се, защото тя замина за Кито преди петнадесет дни... Но ако не е тя, тогава ще е някоя друга.

Вицекралят

Това ли е всичко, което знаеш?

Мартинес

Уви, господарю! Ваше височество знае много добре, че хорската мътва не спира посред път и че щом злите езици са се захванали да одумват някого, винаги се намира кой да им приглася... Но това, което искам да разкажа, е толкова чудновато, че се опасявам да не досадя на ваше височество, като му го предам.

Вицекралят

Точка! Няма да ми досадите. Продължавайте.

Мартинес

При последната борба с бикове... действително злословието добре стъкмява подробностите, а в същността е крещящо неправдоподобно... При последната борба с бикове ваше височество навярно е забелязал един едър юначага, добре сложен, лек като пантера и смел като лъв, един мулат на име Рамон, който е един от най-ловките матадори на Лима.

Вицекралят

Е, и?

Мартинес

Разправят... знаете, че клюкарите дрънкат всичко, каквото им хрумне... Разправят, например, че някои от тези господа дръзвали да се домогват до благоволението на някои високопоставени дами... и което е още по-странно, че са виждали как някои видни дами от знатен или не от знатен произход са падали толкова низко, че са поощрявали домогванията на тия хаймани... Опасявам се, че ви отегчавам, ваше височество, изглеждате ми неразположен.

Вицекралят

Да, този крак ужасно ме боли.

Мартинес

И тъй някои безделни и лоши хора, каквито, слава богу, не липсват в Лима, твърдят, че са уловили няколко доста пламенни погледа, които матадорът хвърлил към красивата комедиантка. Забелязали още, че този човек, тъй умел в изкуството си, вместо да привлече бика под ложата на ваше височество, за да го умъртви там, както обикновено прави добре обучените матадори... с една дума, този Рамон сторил точно обратното, курдисал се под ложата на сеньора Перичоле, като поднесъл на нея всичките почести на празненството. Трябва да подчертая, че има хора, които търсят лошата страна във всичко, даже и в най-невинните неща! На същата тази борба с бикове например сеньората извършила нещо, което изтълкували доста неправилно, а всъщност е нещо съвсем естествено. В мига, когато Рамон умъртвил черно-белия бик, най-буйния от всички, бисерната огърлица на сеньора Перичоле паднала на арената. Рамон я вдигнал, целунал я с почит и я нахлузил на шията си. Но аз съм убеден, че колието е паднало случайно и сеньората от великодушие го е отстъпила на матадора, който впрочем не го продал, както мнозина от този бранш биха сторили на негово място, за да пръснат после парите в кръчмата. Той, напротив, го носел на врата си през целия град, надут като паун и още по-предизвикателен от обикновено. Представете ли си, ваше височество, какъв благодатен повод е тази случка за мълвата. И бог знае как хората са раздухали нещата. Според тях сеньора Перичоле била изтичала вън от ложата си, сама била дръпнала колието, нарочно, и го била хвърлила на матадора, викайки: „Браво, Рамон!“ Сеньора Ромер, от големия театър, която се намирала в същата лежа... (но явно ревността я кара да говори така), казала, че сеньора Перичоле се провикнала: „Браво, Рамоне мой!“ Аз бях твърде далеч, за да чуя, но бас държа, че лъже, защото е страшно зловна. Представете ли си, тя се осмелила да заяви, че на последното представление на „Въздушното момиче“, венецът, който паднал в краката на сеньора Перичоле, бил хвърлен от мулата Рамон. Най-сетне тя е стигнала дотам да разправя, че Рамон влизал няколко пъти в ложата на сеньората в театъра и че даже я посещава в къщи. Това не означава, че този палячо не е достатъчно дързък, за да ви позволи всичко. Той си

мисли, че е Адонис въпреки мургавата си кожа. Свири на китара и ако е нужно, би си послужил и с нож... Никой около него не би се осмелил да се изкашля или да се изсекне, когато Перичоле пее... Това е човек точно подходящ за актриса. Сеньора Ромер добавя, че сеньора Перичоле се затваряла понякога по цели часове с него особено когато ваше височество е на лов или когато за нещастие е неразположен.

Вицекралят

Това ли е всичко, което знаете?

Мартинес

Този порой от злословия не ще свърши никога, но понеже не им придавам особено значение и понеже предполагах, че ваше височество...

Вицекралят

Господин Мартинес, вие сте мерзавец!

Мартинес

Господарю!

Вицекралят

Вие сте безочлив, безсрамен лъжец!

Мартинес

Господарю, аз казах на ваше височество само онова, което съм чул да разправят.

Вицекралят

Именно това говори за вашето безочие, господине. Как! Вие се осмелявате да ми разправяте безсрамно тези долни брътвежи, които слушате зад кулисите, сякаш са евангелски истини! Какво търсите зад кулисите, господине? Там ли ви е мястото? За това ли ви давам заплата, за да съзаклятничите с артистите? Вие не вършите нищо, вие сте само един мързеливец и... лъжец. Няма думичка истина в това, което имахте дързостта да ми тикнете пред лицето. Значи така,

клетнико, осмелявате се да ми заявите, че съм съперник на някакъв си матадор, на един мулат!

Мартинес

Но, господарю... Аз не казвам, че...

Вицекралят

Познавам Перичоле. Тя е прекрасна девойка, която обича само мен. Вие сте лъжец, нагъл лъжец и в това, което казахте, няма и капка истина.

Мартинес

Нека ваше височество благоволи да си спомни...

Вицекралят

Замълчете! Измъкнах ви от калта, за да ви взема на служба. Искан да ви осигуря бъдещето. Вие сте недостоеен за добрините ми. Би трябвало да ви изгоня най-позорно, но поради това, че съм мекосърдечен, мисля да ви назнача на друга служба. Ще ви направя бирник в провинцията... оная, където е полковник Гарси Вакес. Тръгнете веднага; ако утре сте още в Лима, ще ви пратя в Каляо под конвой и оттам ще излезете само след смъртта ми.

Мартинес

О-о!... Милост, господарю! Това е по-лошо от затвор. Нека ваше височество благоволи да си припомни, че аз говорих по негова изрична заповед.

Вицекралят

А, значи, на туй отгоре и разсъждавате! Кой е господарят тук? Бога ми, ако можех да ходя, щях да ви пречукам с бастуна си! Марш оттук, негоднико, или ще заповядам да ви изхвърлят през прозореца! Значи, така, не струвам даже колкото един мулат? Мулат! Марш оттук, безсрамник такъв!

(Чува се силен шум пред вратата на кабинета. Влиза Балтазар, последван от Перичоле. Мартинес излиза.)

Балтазар

Господарю, тази госпожица иска да влезе на всяка цена, въпреки че ѝ казвам, че ваше височество е зает.

Вицекралят

Да влезе. А вие излезте.

Перичоле

Много е странно, че за да ви види човек, трябва да превземе с щурм вратата на кабинета ви. Надявам се, че това е просто едно недоразумение от страна на вашия грубиян вратар.

Вицекралят *(с печален глас):*

Мислех, че сте на церемонията.

Перичоле

Засега не зная дали въобще ще ме видят там. Това донякъде зависи от вас. Но да попитам първо как сте с подаграта?

Вицекралят *(с подобрено настроение):*

Аз нямам подагра.

Перичоле

Аха, значи, явно това е само пристъп на лошо настроение. Толкова по-зле, исках да отправя една молба към вас и се надявах да ви заваря в най-добро разположение. Но щом е така, целувам ви ръка. Сбогом, ще поговорим за това някой друг път.

Вицекралят

Камила, не си отивайте така бързо. Искам да ви говоря. Ей богу, като че ли се страхувате от един разговор с мен очи в очи.

Перичоле

О, рядко изпитвам страх от ваше височество!

Вицекралят

Останете. Направете ми малко компания, щом съм болен... Зная, че бихте предпочели да си побъбрите с капитан Агире... но човек понякога трябва да умее да се примирява.

Перичоле

Агире ли? Току-що се разделих с него.

Вицекралят

Току-що сте се разделили... Много добре, госпожо! Спестявате ми предисловието и мога да започна направо.

Перичоле

Господарю, подозирам, че искате да ми поднесете малка сцена на ревност, защото има почти два месеца, откакто не сте давали воля на ревността си. Обаче се опасявам, че тази сцена не ще трае кратко, затова, ако ви е удобно, ще изложа веднага молбата си. Изпълните ли я, ще отложим за утре упреците и изстъпленията.

Вицекралят

Съвсем не съм в настроение да раздавам милости; вие достатъчно вече злоупотребявате с тези, които досега получихте от мен.

Перичоле

Добро начало! Но сега е мой ред да говоря... Всички лицемерни на Лима са се съюзили, за да ме уязвят по всякакъв начин и това само защото съм по-красива от тях. Не съм ли хубава днес? Между мене и тях бушува малка война от дребни клевети и злепоставяния. Ако не бързах толкова, щях да ви разправя някои. Освен това и от двете страни полагаме всички усилия, за да вземем надмощие с великолепието на нашите бижута, с изяществото на тоалетите и прочие. Ето защо сме същинско провидение за бижутерите и продавачите на парцали.

Вицекралят

Какво ме засяга това, по дяволите! Какво ме интересуват тези празни приказки? Ако не превъзхождате тези дами с разкоша на

бижутата си, то що се отнася до любовниците...

Перичоле (*правейки дълбок поклон*):

Що се отнася до любовниците, аз правя точно обратното на тези дами. Предпочитам качеството пред количеството.

Вицекралят

Перичоле, оставете ме да говоря. Аз съм много сериозен в този момент.

Перичоле (*говорейки едновременно с него*):

Изслушайте ме, искам да ви кажа само две думи...

Вицекралят

Много съм недоволен от вас. Отвсякъде ми разказват за вашето кокетничене и ако трябва да говорим откровено, боя се, че ме карате да изпълнявам много глупава роля.

Перичоле (*говорейки едновременно с него*):

Точно днес ми хрумна една велика идея, която ще накара да пукнат от злоба всички тези дамички, стига само вие да бъдете тъй любезен, какъвто сте понякога. Но, за бога, изслушайте ме! Но, по дяволите, изслушайте ме! Аз съм жена, а вие сте кастилец, дължите ми уважение. И затова, мълчете, когато говоря.

Вицекралят

Е добре, говорете! Не губите нищо, докато чакате.

Перичоле

Днес, както ви е известно, всички жени на Лима се появяват в своите най-елегантни одежди, като излагат на показ коя от коя повече всичкия разкош, който притежават. В Лима каляските са само пет: вашите две, каляската на епископа, на един от градските първенци Педро де Хинойоса и накрая каляката на маркиза Алтамирано, моя най-голям враг, почти толкова стара, колкото и притежателната ѝ, но все пак каляска. Затова тази сутрин, когато разбрах, че днес ще пазите стаята, си наумих, че бихте могли да осигурите моя триумф над

съперничката ми, като ми подарите тази хубава каляска, която получихте от Мадрид.

Вицекралят

Това ли именно искате от мен?

Перичоле

Ще ми доставите много по-голямо удоволствие, като ми дадете тази каляска, отколкото ако ми подарите някоя от вашите мини или индиански департамент.

Вицекралят

Наистина молбата е скромна. Значи, тя иска само една каляска, за да бъде откарана до църквата като маркиза. Просто не мога да дойда на себе си!

Перичоле

Вие знаете, дон Андрес, че не обръщам внимание на парите. Не зная колко ви струва тази кола, но вие сте богат. Разбирате добре, че ако не се касаеше да унижа смъртните си неприятелки, нямаше да ви искам подарък с такава голяма стойност. Впрочем ако моята молба ви шокира, забравете я. Ако съм сторила грешка, че ви отправих такава молба, моля за прошка. Имам този недостатък, че първо действувам, а после мисля.

Вицекралят

Каляска! Какво удоволствие да видиш една комедиантка в каляска! Нима, госпожо, сте епископ, градски първенец или маркиза, за да пътувате в каляска?

Перичоле

А не съм ли едновременно и инфантата на Ирландия, Савската кралица, царица Томирис, Венера и света Жюстин, дева и мъченица?

Вицекралят

Вие сте луда!

Перичоле

Всички тези дами наистина струват колкото една стара маркиза, чийто баща продаваше в Кордова сукно, за да облича мулетарите. Хайде, татенцето ми, мой миличък Андресило, вие се засмяхте, значи, не сте вече в лошо настроение, отново сте мил както обикновено и ще ми дадете вашата каляска, нали?

Вицекралят

Камила, първо, изказвате нелепи желания и, второ, избрали сте неподходящ момент, защото аз искам да се оплача от вас.

Перичоле

А ако реша да ви изнудя?

Вицекралят

Чуйте, грешите, че обръщате всичко на шега. Уверявам ви, че вашето поведение ми е известно и че не искам повече да бъда лъган.

Перичоле

Ако не получа от вас тази каляска, ще трябва да се завърна много опечалена в къщи, защото да отида пеша до църквата като момиче от народа или на носилка като буржоазка особено след като бях възлагала толкова надежди на вас... О, вицекралю на Перу, вие сте жесток човек!... Колко ви струва тази каляска?

Вицекралят

Госпожице, оставете тази каляска и ми отговорете. Аз съм напълно в течение на вашите постъпки и трябва да знаете, че вече не съм заслепен от вашата особа, както бях тогава, когато ви обичах. Сега не ви обичам повече, чувате ли? Вече не съм заблуден и ви познавам добре... Ала все пак, бих се радвал да видя какво бихте направили, за да се оправдаете... Хайде, опитайте... говорете, но говорете, дявол да го вземе... Добре де, какво мислите сега, като сте отправили очи към небето?

Перичоле

За прекрасната каляска!

Вицекралят

Вие можете да изкарате от кожата си и някой светец! Дано се провали в пъкъла тази каляска!... Зная, че капитан Агире ви обича...

Перичоле

Не е трудно да се разбере. Дайте ми една от тези пури.

Вицекралят

... и че вие също го обичате... да, обичате го... — зная го със сигурност... Хайде, докажете обратното, хайде, смелост! Отречете например, че ви е подарил рокля от тъмночервен сатен... Отречете, отречете де! Няма да ви преча.

Перичоле

Трябваше да ми подари и една дантелена мантиля, за да попълни тоалета.

Вицекралят

И освен това са го сварили полуоблечен под вашите прозорци... Много добре зная това, видях го лично... Но, за бога, кажете сега, че това е лъжа... Вие, която сте такава добра комедиантка, би трябвало да лъжете с такава лекота, с която другите казват истината.

Перичоле

Благодаря за комплимента.

Вицекралят

Схващате добре, миличка, че това не може така да продължава. Така че ще прекъснем отношенията си... И това трябваше да стане отдавна... защото аз не съм човек, който би издържал метресите на капитан Агире... Много сте спокойна... Навярно се надявате, че ще приема вашето спокойствие като доказателство за невинността ви?

Перичоле

Това е спокойствието на отчаянието. Просто виждам изгубения случай да отида на църква с каляска. Времето лети и когато ме

замолите за прошка, ще бъде твърде късно.

Вицекралят

О, миличката ми, аз да ви моля за прошка ли? Искате само това и нищо друго? Добре, ето, моля ви за прошка, че успях да разкрия още една ваша интрига с една доста прочута личност.

Перичоле

Още един! Когато станат трима, ще си устроим гуляй.

Вицекралят

Той е ни повече, ни по-малко смелчагата Рамон, мулат по произход и матадор по професия. Добре подбирате любовниците си, госпожо. Той е прочут мъж и цяла Лима говори само за него.

Перичоле

Това е истина, но той не си е присвоил славата като толкова други. Той е най-храбрият матадор в Перу, а може би и най-красивият и най-якият.

Вицекралят

По дяволите! Ясно е, че вие не сте от тези жени, които напускат един вицекрал заради първия срещнат. Впрочем каквато сте си пресметлива, вие напускате един любовник, за да спечелите двама. Разменяте един дукат срещу дребни пари.

Перичоле

Според вашата сметка излиза, че един капитан и един матадор могат да бъдат разменна монета за един вицекрал? Ваше височество бърка в сметките си. Според мен нужни са трима вицекрале, за да бъдат разменени срещу един капитан, и най-малко шестима вицекрале за един матадор.

Вицекралят

Вие сте нахалница...

Перичоле

По-смело!

Вицекралят

Вие сте безсрамница, която даже не се старае поне от страх пред общественото мнение да прикрие своята разюзданост.

Перичоле

Виж ти.

(Декламира.)

„Жестоко въображение! Защо от измамно достойнство наскърбяваш сърцето ми!“

Вицекралят

Да вземеш за любовник един матадор и мулат!... Вие сте Месалина!

Перичоле

Какво значи това?

Вицекралят

Вие сте...

Перичоле

Не се пресилвайте, ваше височество. Предполагам, че изпадате в подобно яростно изстъпление по препоръка на лекаря. Действително, вие се загревате, а това, изглежда, е благотворно за подаграта.

Вицекралят

Млъкнете, нечестивке! Да вземеш за любовник един мулат! Боже господи! Отрупах ви с щедростта си... Заради вас почти се изложих в очите на обществото... защото е скандално наместникът на испанския крал да си подбира метреса до сцената на театъра!... Не зная какво ме възпира, но ако не бях тъй безкрайно добър, щях да наредя да ви тикнат в някой поправителен дом.

Перичоле

Не бихте посмели!

Вицекралят

Не бих посмял ли?! Дайте перо и мастило и ще подпиша заповедта!

Перичоле

Ако Перичоле се озове в затвора, в Лима ще избухне революция.

Вицекралят

Революция? Дрън-дрън!

Перичоле

Да, революция. Наредете да обезглавят или да обесят всичките ви благородни маркизи, графове и рицари на Лима, никой няма да надигне глас, нито ще протегне ръка да ги защити. Заповядайте да разстрелят дванадесет хиляди бедни индианци, да извратят двадесет хиляди в мините, ще ви ръкопляскаат, ще ви окачат орден на носа... Но забранете на жителите на Лима да гледат любимата си актриса, и те ще ви пречукат с камъни.

Вицекралят

Тъй, тъй!... Ами ако забраня на директора да поднови договора с вас, който скоро изтича?

Перичоле

Добре! Тогава ще взема китарата си и ще започна да пея на улицата под вашите прозорци, а в песните си ще се надсмея над вашата вицекралска власт и вашата подагра.

Вицекралят

Много добре. А какво ще стане, ако ви изпратя в Испания с първата галера?

Перичоле

Вие не бихте могли да ми доставите по-голямо удоволствие... Умирам от желание да видя старата Европа и освен това, в Испания аз имам възможността да стана метреса на краля и при удобен случай ще

ви отмъстя. Ще ви обвиня, ще ви докарам в Испания като затворник с вериги на крака, като Христофор Колумб, и в крайна сметка ще бъдете безкрайно щастлив, ако ви отърва от бесилото и само ви пратя да гниете в кулите на Сеговия.

Вицекралят

В очакване да стане това, повече не стъпвайте в този дворец.

Перичоле

Разбира се, едва ли бих се подчинила някога с по-голямо удоволствие на ваше височество.

Вицекралят

Още една минутка. Понеже това е последният път, когато се виждаме, трябва да си уредим сметките... Достатъчно ви презирам, за да си позволя да ви смажа... Андрес де Рибера не може да си позволи да накаже едно оскърбление, когато то е отправено от толкова низко... Бях ви дал значителни думи, скъпи подаръци... задръжте ги. Ще ви изплащат рента в продължение на три месеца и се надявам, че след всичко това ще успеете, няколко седмици по-късно, да постъпите в болница.

Перичоле

Аз изслушах търпеливо вашите оскърбления и отвратителните клевети, които ми направихте; отдавах ги на болестното състояние, в което ви виждам. Но последната обида не може да бъде простена. Аз съм потомка на стари християни и кастилци, господарю, и съм твърде честолобива, за да приема подаръците на човек, когото не обичам. Всичките ваши бижута ще ви бъдат върнати. Ще продам къщата и мебелите си, за да изплатя остатъка. На първо време ето колието от диаманти и пръстените, които ми бяхте дали... Вечерта вече няма да притежавам нищо ваше.

(Тя сменя бижутата си и се готви да си тръгне.)

Вицекралят (развълнуван):

Перичоле!... Перичоле!... О... не си отивайте... Чуйте... но чуйте ме... Трябва да стана ли?... Ой! Ой!

Перичоле (*спираща се*):
Ударихте ли се?

Вицекралят
Вие говорехте за клевети?

Перичоле
Не помня вече какво съм казала.

Вицекралят
Само ми кажи, че това не е истина, и ще забравя всичко.

Перичоле
Мислете каквото си искате. Целувам ви ръка, ваше височество.

Вицекралят
Не, не си отивай още... Перичоле... Бях вбесен... бях невъздържан... нека да се разберем сега спокойно. Значи, всичко, което ми казаха за теб, е лъжа?

Перичоле
Пуснете ме да си ходя. Не държа на вашето мнение.

Вицекралят
Е, хайде, Камила! Мисля, че сгреших. Доволна ли си?

Перичоле
Не, не, вие имате право.

Вицекралят
Непреклонна! Лоша!... Презирам те; но няма как, ти си все тъй очарователна... Прекалено много те обичам... Зная прекрасно, че всичко, което са ми казали, не е вярно... Но ми кажи, че не е вярно... Поне това...

Перичоле

Не! Вие ме обидихте твърде много, за да държа на вашето уважение.

Вицекралят

Хайде, Камила, да не говорим повече за това!... Моля те за прошка... Сгрехих... Имах такива болки, че не знаех какво говоря. Край на всичко... Дай ми ръката си... Но кажи ми...

Перичоле

Какво да ви кажа?

Вицекралят

Че не се сърдиш вече и че ми прощаваш моето избухване.

Перичоле *(подава му ръка):*

Добре, прощавам ви. Защото мисля, че ме обичате истински.

Вицекралят

Поне от великодушие... Сигурен съм в тебе... Не те ревнувам вече... Но ще ти струва ли много, ако ми кажеш, че са те оклеветили?

Перичоле

Какво? Пак ли започвате?

Вицекралят

Добре, дадено... да не говорим повече за това... Вярвам ти, без да се защищаваш... И все пак... Виждаш ли колко съм слаб!

Перичоле

В действителност, господарю, трябва ли да изтъкна до каква степен ревността ви е помрачила разума? Добре, хайде да си припомним вашите обвинения. Аха, роклята от тъмночервен сатен... Боже мили, какво хрумване!

Вицекралят

Да, това бе смешно, но...

Перичоле

Действително притежавам такава рокля от тъмночервен сатен, но не по-малко вярно е, че я купих от една цветнокожа девойка, моя съседка, която е държанка на капитан Агире. Дали е получила роклята от любовника си, или от друг, това не знам... Моята камериерка направи покупката и можете да я разпитате за това.

Вицекралят

Ще се въздържа да го направя, дете мое! Вярвам ти.

(Настрана.)

О, Мартинес, негоднико, ще ми платиш за измамата.

Перичоле

Що се отнася до другата история с капитан Агире, няма какво да ви кажа, освен че случки от този сорт са обичайни за Лима и аз не мога да сторя нищо против тези неща. Освен това, доколкото си спомням, същия този ден вие останахте до късно да вечеряте с мен.

Вицекралят

Моя сладка Перичоле, нито думичка повече по този въпрос! Направо се срамувам... Слава богу, вече не ревнувам... Значи, ти казваше, че този мулат...

Перичоле

Вашите доносници са ви осведомили не по-зле и относно мулата Рамон. Вярно е, че на неотдавнашните кориди изпаднах във възторг, виждайки неговата ловкост и смелост, понеже веднага след като заби шпагата си в плешката на бика, сигурен в попадението си, без да благоволи да погледне дали животното проявява още някакви признаци на живот, той направи един пирует, обърна гръб на бика и ми отправи необичайно галантен за човек от неговата професия поздрав. Разбрах какво означаваше това и потърсих кесията си, за да му я хвърля; но бях я забравила. Тогава сграбчих първото ценно нещо, което ми попадна в ръцете. Но никога не бих се сетила, че подобен жест би могъл да се изтълкува като израз на любов. Някакъв си мулат, матадор, човек, който пие ракия и яде суров лук! О-о, господарю!

Вицекралят

Да, да, сгреших, хубавице моя... Обаче ако бях на мястото на тоя бик, щях да събера последните си сили и щях здравата да раздрусам господин Рамон.

Перичоле

Тогава щях да се провикна: „Да живее бикът!“

Вицекралят

Ти си прекрасна! Поискай ми каквото желаеш... Понеже никак не вярвам, че ще поканиш този Рамон, който яде суров лук.

Перичоле

Извинете ме. Ваше височество знае, че предстои да играя главната роля в комедията на поета Перансурес. Имам да изпея ария на диалекта на тези хора и за да схвана добре техния акцент и произношение, ще поканя Рамон, който има доста хубав басов глас и би пял през целия ден, стига само да му се даде достатъчно да пие. Само още нещо ще добавя: и при най-малкото съмнение ваше височество може да изпрати капитана в Панама, а матадора в Куско, но се опасявам, че ако това се разчуе, тяхното изгнаничество ще даде повод на лошите езици да злорадствуват за ваша и моя сметка.

Вицекралят

О, скъпа моя Перичоле, как мога да те накарам да забравиш...

Перичоле

Любовта прощава много неща. Но съветвам ваше височество да се пази занапред от своята прислуга, която дава вид, че е безкрайно предана, а всъщност е готова да измени на господаря си.

Вицекралят

Как така?

Перичоле

Не ще назова имена, занаятът на доносника ми е противен. Аз съм млада, доста хубава, актриса при това и твърде често ми се правят

различни дръзки предложения, така че си представям как едно самомнително нищожество, което вие удостоявате с вашето доверие и което съм прогонила от театъра, ви е поднесло тези историйки.

Вицекралят

О, този злодей! Винаги съм се съмнявал в него! Това чудовище! Нима е дръзнал да ти прави предложения? Говориш за Мартинес, нали?

Перичоле

Не искам да навредя на никого.

Вицекралят

Мерзавец такъв! Няма да стигнеш до Гарси Вакес. Ще те пратя в тъмниците на Каляо и да ме вземат дяволите, ако излезеш скоро оттам.

Перичоле

Не съм казала нищо против този момък. Кое ви доказва, че съм имала него пред вид?

Вицекралят

Остави ме, аз зная каквото трябва... Но, дете мое, ти беше ме помолила, струва ми се, за каляската? По дяволите! Това е...

Перичоле

Да не говорим повече за това. Аз съм много щастлива, че не загубих приятелството ви.

Вицекралят

Но това ще ти достави голямо удоволствие, нали? Само че, видиш ли, малката ми...

Перичоле

Да, искаше ми се много... Но след тази жестока разправа си промених решението.

Вицекралят

Ти си разчитала, че ще ти я дам... Но, по дяволите... тази каляска... не че държа на нея... но какво ще кажат, ако...

Перичоле

Да оставим това. Впрочем вече е късно за церемонията. Няма да успея да стигна навреме.

Вицекралят

Колкото до това, мулетата ми са бързи... Страхувам се само, че оня проклетник... Педро де Хинойоса... ще преиначи работата, както му изнася...

Перичоле

Той ви мрази, защото народът ви обича. Но много бих съжалявала, ако ви изложи пред него. Изглежда, този господин трябва да се прикотква.

Вицекралят *(след известно размишление):*

По дяволите! Да говори каквото си иска... Аз съм господарят и мога да давам вещите си, на когото си искам.

Перичоле

Не, за бога. Аз размислих над екстравагантността на молбата си и сега се срамувам, че ви досадих с нея. И освен това... такива усилия положих, за да се въздържа да не се разплача... че по-скоро изпитвам желание да се хвърля в леглото си, за да си успокоя нервите, отколкото да отида на разходка.

Вицекралят

Бедното дете, колко ме обича! Но, момичето ми, трябва да се поразходиш, това ще те ободри. Пинедо ми е наредил да се разхождам с кола, когато съм разгневен... Хайде, миличка, моята каляска ти принадлежи. Позвъни да я впрегнат веднага.

Перичоле

За бога, господарю, размислете, сега сте прекалено добър, така както бяхте прекалено несправедлив преди малко.

Вицекралят

Казах ти да позвъниш. Искам неприятелките ти да пукнат от завист.

Перичоле

Но...

Вицекралят

И после, ако не приемеш подаръка, ще помисля, че си ми още сърдита.

Перичоле

Щом е тъй, не мога да ви откажа... Но наистина съм смутена.
(Тя звъни. Влиза Балтазар.)

Вицекралят

Да впрегнат незабавно белите мулета в новата ми каляска; и кажете на кочияша, че мулетата, каляската и той самият принадлежат на госпожицата.

(Балтазар излиза.)

Бедничката ми! Как ти затупка сърцето! Е, все още ли ми се сърдиш?

Перичоле

Как да не съм покъртена от великодушието на ваше височество?

Вицекралят

Остави това *височество* и ме наричай така, както ме наричаш понякога.

Перичоле

Така да е, Андрес. Днес ти ме направи много нещастна и много щастлива.

Вицекралят

Целуни ме, ангел мой! Такава те обичам. Виждаш ли, в присъствие на моята Перичоле не искам да бъда вицецрал! Лошотия такава, спомни си какво каза за любовните достойнства на вицецралете!

Перичоле

Е, ти знаеш много добре, че за мен си Андрес, а не вицецралят на Перу. Я виж какви хубави извезани обувки ми направи Марино, оня обуцар, за чийто племенник ти бях говорила преди време.

Вицецралят

Какво сладко малко краче! Цялото го скривам в дланите си. Впрочем казваш, че неговият племенник е юначага, на който му сече главата? Вземам го на служба при мен на мястото на Мартинес.

Перичоле

Не, не искам да измествам никого. Освен това Мартинес ви е полезен. Той ви прави хубави доноси.

Вицецралят

Каква си злопаметна! Край! Тази вечер той ще замръкна в Каляо.

Балтазар (влиза):

Каляската е впрегната.

Вицецралят

Хайде, хубавице моя, забавлявай се добре и се върни веднага след церемонията. Ако някой те обиди с нещо, не забравяй да ме предупредиш. Ей богу, злбните дърдорковци ще престанат да се смеят... Забрави си колието и пръстените. Приблужи се да ти сложа колието... Ти си божествена днес!

Перичоле

Отнасям със себе си нещо по-ценно от тези диаманти: твоето доверие и твоята любов.

(Излиза.)

Вицекралят

Ти си ангел. Това момиче прави с мен, каквото си иска. Вярно е, че ме обича много. Нищо не мога да ѝ откажа... Обаче... да ѝ дам каляската си!... Не знам какво ще си помислят хората! Една актриса в позлатена карета, докато толкова маркизи и толкова графини са щастливи, като отидат на носилка!... Предполагам, че церемонията е завършила. Тя ще пристигне едва за словото на епископа... Толкова по-добре... Охо-о, чувам тракане на колела в двора. Не се е бавила много... Балтазар, дотъркаляйте креслото ми до прозореца и ми подайте далекогледа. Искam да видя как изглежда тази каляска... Хиляди дяволи, ще мога да я гледам чак до входа на църквата... Брей, как лети! Моят кочияш никога не ме е карал така. Всички се спират, за да я гледат... Ето, някои си свалят шапките, сякаш аз минавам. Каква лудост! Ето я вече близо до големия площад. Боже господи, ще се блъсне!... Уф! Небеса! За щастие обърна се другата каляска... И всички се натрупват... Какво ще правят? Ами ако се нахвърлят срещу нея... Балтазар, върви веднага...

Балтазар

Да, господарю...

Вицекралят

Велики боже! Сбиха се... Тичайте всички, ей, вие там... Вземайте оръжия... пребийте тези негодници... Перичоле! А, ето че за щастие тя продължава пътя си благодарение на оня мъж, който здравата размахва тоягата си... Той ѝ проправя път.

Балтазар

Да изтичам ли след каляската на госпожата?

Вицекралят

Не, остани. Вече е излишно. Обаче на връщане... Кажи на Себастиан и на Доминик да се качат на конете. Да вземат карабини и да я следват отдалеч... и да си свалят ливреите. Ако се случи някакво нещастие, лично ще се разправам с вас. Този народ тук е много груб, страх ме е да не я оскърбят! Освен това изглежда, че не е станала злополука, защото ето — изправиха другата каляска и тя продължава

пътя си... а тълпата влиза в църквата. Моля бога да се измъкне невредима! Каквото и да кажат, не е забранено на комедиантките да се возят в каляски, ако ги имат... Толкова по-зле за маркизите, ако не са тъй млади и тъй хубави като актрисите и затова няма кой да им даде...

(Запалва пура.)

Това кръщение няма край!... Нетърпелив съм да я зърна, че се връща, за да разбере подробностите за приключението. Ох, проклет крак! Струва ми се, че страдам повече, когато съм неспокоен... Последния път, когато боледувах, продължи пет... шест дни... Да се надяваме, че сега ще се отърва по-бързо. Така ще мога да присъствувам на премиерата на комедията, където тя изпълнява една от ролите... Ами ако не мога да изляза... Бога ми! Ще отложи премиерата.

Балтазар

Господарю, господин лиценциатът Томас д'Ескивел моли благоволението на ваше височество за един разговор.

Вицекралят

Нека влезе. Несъмнено иде да ми държи морал, за да измъкне от мен никакво подаръче. Всъщност повече от месец не съм го виждал.

Лиценциатът (влиза):

Целувам ви ръка, ваше височество.

Вицекралят

О, господин лиценциат, пред вас стои един много болен човек!

Лиценциатът

Отчаян съм да чуя това. Значи, този пристъп на подагра попречи на ваше височество да присъствува на днешната церемония?

Вицекралят

Нямам подагра... Пинеда пуска тези приказки. Просто кракът ми е отекал. Знам това по-добре от него.

Лиценциатът

Впрочем ваше височество не бива да съжاليا, че не присъствува на кръщението. Имали сте щастие да не станете свидетел на един голям скандал.

Вицекралят

Скандал?...

(Настрани.)

Гръм и мълнии! Тук е намесена Перичоле.

Лиценциатът

Да, нечуван скандал и съм убеден, че ваше височество щеше да бъде дълбоко огорчен... още повече че по всяка вероятност вие сте неволна причина за него.

Вицекралят

Обяснете се.

Лиценциатът

Такъв ден, такава трогателна церемония!... Наистина, съжالياвам, че ще наскърбя ваше височество... но трябва да говоря, и да говоря откровенно, дори с риск да ви засегна. Моят дълг и интересите на ваше височество го повеляват властно.

Вицекралят

Не проумявам...

Лиценциатът

Тази прословута комедиантка...

Вицекралят *(настрани):*

Ето ти сега!

Лиценциатът

... към която, казват, ваше височество проявява такъв интерес, стана причина за една голяма безредица днес. Покровителството, което ѝ оказва ваше височество, я е одързостило дотолкова, че, разрешете ми да ви го кажа, тя смята, че всичко ѝ е позволено.

Вицекралят

Уверявам ви, че изобщо не я покровителствувам... просто почитам нейния талант, който си струва уважението, господин лиценциат. Но, моля ви, разкажете за случилото се.

Лиценциатът

Фактите са следните: изглежда, че тя има каляска, а тази каляска, разправят, сте ѝ подарили вие.

Вицекралят

Тази каляска ми беше ненужна.

Лиценциатът

О, господарю! Тя можеше да бъде използвана по-разумно... но стореното — сторено и ваше височество очевидно е имал някакви основания да я подари. Тъй е пожелал бог!... Както и да е. Но да ви разкажа на какво бях свидетел. Значи, тя има каляска и с нея потегля към църквата... Аз от своя страна, задържан от известни обстоятелства, бях заел място в каляската на маркиза Алтамирано. Карахме ходом, както подобава, когато приближаваш църква. Изведнъж сеньора Перичоле връхлита със своите мулета в бърз тръс, като разтърсва паважа на четиридесет метра околоръст. Ние тъкмо навлизахме в площада; тя искаше да ни изпревари... да изпревари маркизата!... Накратко, тя профуча тъй близко, че ни закачи с най-голяма сила...

Вицекралят

Нейният кочияш е много непохватен...

Лиценциатът

Нека ваше височество ме извини, но не мога да повярвам, че кочияшът ѝ е действувал без заповед, още повече че като видя нашата каляска, тя си проверя главата през прозорчето и извика нещо на човека несъмнено, за да му нареди това злостно дело.

Вицекралят

Надявам се, че не е станала злополука.

Лиценциатът

Как, та ние само по чудо сме още живи! Сътресението беше страхотно; маркизата падна върху мен, а аз върху кучето на маркизата, което неволно смачках... Перуката ми падна в барата... а маркизата бе силно контузена в ханша.

Вицекралят

Слава богу! Боях се да не се е случило по-голямо нещастие.

Лиценциатът

Че какво по-голямо нещастие от това. Нещо повече, каляската е силно повредена, една великолепна каляска, която над двадесет години будеше възхищението на града.

Вицекралят

Ще платя... тоест ще наредя Перичоле да плати щетите.

Лиценциатът

Но, господарю, как да потушим скандала? Лично аз не виждам друго средство, освен да се забрани на тази дама да излиза с каляска. Защото не само че е лош пример да виждаш една комедиантка в каляска, докато толкова достопочтени духовници ходят пеша, но и животът на мирните жители на Лима ще бъде изложен на опасност от нейното безразсъдство... Не съм казал всичко и съжалявам, че съм принуден да наскърбя ваше височество. Слугите на маркизата, възмутени от обидата, нанесена на господарката им, натупаха здравата кочияша и лакея на дамата. Но ето че сбирщината, която я следваше с възторжени викове, взе нейната страна. Особено един зъл субект, един мулат, тореадор на име Рамон, изпадна в ярост. Той преби с тоягата си кочияша на маркизата, счупи сабята на нейния паж и разби челюстта на един от лакеите ѝ.

Вицекралят

Злосторник! Ще заповядам да го накажат за назидание.

Лиценциатът

Това не е всичко. Без да ни обърне внимание, без да поиска извинение, тя продължи пътя си и малко остана да влезе в черквата заедно с каляската. Главите на мулетата бяха вече под портала, когато тя спря. Слиза, преминал с шум и трясък през тълпата от богомолци... Всички се извързват, за да я видят... забравят церемонията, която е в разгара си, и просто потръпвам, като го казвам, дори негово преосвещенство епископът се поддаде на общата суматоха. Той забрави да поиска обещанието от кръстника, че ще възпита новопокръстения, техния кръщелник, в християнски дух. А пък аз, възмутен и скандализиран до крайна степен, напуснах църквата, за да ви разкажа за това произшествие и да ви помоля да сложите край на безсрамията на това момиче, което, позволете ми да ви кажа, излага извънредно много ваше височество.

Вицекралят

Тя всеки момент трябва да дойде и аз здравата ще я нахокам.

Лиценциатът

Предупреждавам ви, че маркизата, ако се наложи, ще направи оплакване чак до Мадрид.

Вицекралят

Господин лиценциат, трябва да предотвратим това. Разбирате добре, че тези жалби много ми навреждат.

Лиценциатът

Господарю...

Вицекралят

Вие се ползвате с влияние пред маркизата. Убедете я да се задоволи с обезщетението, което ще ѝ се даде. А пък аз се заемам да смъмря Перичоле.

Лиценциатът

Господарю... не зная...

Вицекралят

Вашата църква се нуждае от една картина за главния олтар. Бих желал Перичоле да ви направи подарък, за да изкупи грешката си...
Още повече, че ѝ бях дал една мадона от Мурильо, която тя иска да замени с моя „Свети Христофор“. Така че може да разчитате на мадоната. Но направете ми тази услуга, накарайте маркизата да не раздухва случката. Нали? Обещавате ли ми?

Лиценциатът

Господарю, ще направя всичко възможно, но...

Вицекралят

Доведете ми племенника си тези дни. Ще се постареем да направим нещо за него.

Лиценциатът

Той е достоен напълно за вашата милост, ваше височество. Но...

Вицекралят

Чувам, че една каляска влиза в двора. Сигурно е тя. Ще видите как ще я наредя.

Балтазар (оповестява):

Негово преосвещенство епископът на Лима.

Вицекралят

Епископът!

Лиценциатът

Несъмнено той също идва да се оплаче.

На вратата се появяват Епископът и Перичоле и се подканват един друг да влязат.

Епископът

Заповядайте, госпожице.

Перичоле

Но моля ви, монсенъор...

Епископът (*подава ѝ ръка*):

Тогава да влезем заедно.

Лиценциатът (*настрани*):

Какво виждам? Епископът предлага ръка на комедиантката!

Вицекралят

Монсенъор, целувам ви ръка... Неудобно ми е, че не мога да стана да ви посрещна, но един злочест болен...

Епископът

Госпожицата ми каза за вашето неразположение и аз не исках да се прибера у дома, без да се осведомя за здравето ви. Това ми даде възможност да имам удоволствието да доведе госпожицата с моята каляска.

Перичоле

Никога не ще забравя вашето великодушно внимание!

Вицекралят

Как! Нима моята каляска... твоята... вашата каляска се е повредила?

Перичоле

Не, господарю; но аз вече не я притежавам и не съжалявам за това, защото, надявам се, добре я използвах.

Епископът

Използувахте я за едно добро, свято дело.

Лиценциатът (*настрани*):

Припадам!

Епископът

Вие дадохте пример за благочестие, тъй рядко срещано в нашия век.

Вицекралят

Обяснете ми, за бога...

Перичоле

Простете ми, господарю, че тъй бързо се отказах от подаръка, даден ми от вас, но щом научите в чии ръце съм го предала, ще ме извините и ще ме поздравите. Докато пътувах по улиците, като се полюшвах лекичко на меките възглавници, дойде ми една мисъл, която мигом развали изпитваното удоволствие. Как! — казах си аз. — Една грешница, едно нищожно създание като мен... жена, която упражнява една почти нечестива професия...

Епископът

Дъще моя, вие сте много скромна... и въпреки че никога не съм ви виждал на сцената, зная, че правите особена чест на вашата професия. Сент-Жене е бил актьор.

Перичоле

Какво! Аз съм носена от единия до другия край на града, на меко, с бързината на светкавица, на завет от слънце и дъжд, докато личности, които струват хиляди пъти повече от мен — служители на бога, носещи духовна утеха на болните, са изложени на всички капризи на времето, на зной, прах, умора! Тогава си спомних, че често съм виждала достойни свещеници, съсипани от годините си, да вървят забързани по улиците на Лима, за да занесат светото причастие на болните, като се опасяват само да не пристигнат твърде късно до леглото на умирация. Оплаках съдбата си и тогава светата Дева ме вдъхнови за изкупление на греховете ми да даря на бога тази каляска, която бе поласкала самолюбие то ми и която не бях достойна да притежавам.

Епископът

Госпожицата прояви великодушието да я поднесе в дар на нашата църква и да основе религиозен фонд за вечното ѝ поддържане.

За в бъдеще, когато някой болен поиска утехата, която религията дава на умиращите, тази каляска ще служи да се отнесе светото причастие и така много души ще бъдат спасени. Защото често се случва закоравели грешници да се обръщат към създателя едва когато смъртта ги повика и често бедният духовник не успява да пристигне пеш до смъртния им одър, докато още дишат.

Лиценциатът

Госпожицата наистина е била обладана от милостиво и свято вдъхновение.

Вицекралят

Перичоле, възхищавам се от вас и искам да се присъединя към вашето добро дело, като поема за моя сметка...

Перичоле

О, господарю, оставете ми славата да съм го направила сама... Достатъчно съм възнаградена от щедрия подарък, който получих от монсеньора. Тази броеница е била затворена цели девет дни в ковчега с образа на светата Богородица от Чимпакира.

(Поднася броеницата за целувка на вицекраля и лиценциата.)

Епископът

Приписват ѝ, че може да опрощава всички грехове.

Вицекралят

Толкова съм радостен, че не усещам вече крака си. Пинеда е глупак и аз нямам подагра.

Перичоле

Броеницата, която докоснахте, ви облекчи, господарю.

Епископът

Това е напълно вероятно и аз често съм виждал такива чудеса.

Вицекралят

Вярвам в това, но ще продължа още два дни моя режим. След това, монсеньор, ще извърша една мила лудория и ще ви поканя на вечеря у госпожицата, за да се запознаете по-отблизо с нея.

Перичоле

Не смея да се надявам, че монсеньорът ще ми окаже такава голяма чест. Но нали нашият божествен Спасител се е хранил при самаритянките... и ако най-дълбока тайна...

Епископът

Ще видим. Да изчакаме негово височество да оздравее.

Вицекралят

Това означава, че приема.

Епископът

Много се боя, че няма да имам сили да откажа.

Перичоле

Не би ли желал господин лиценциатът да бъде четвъртият?

Лиценциатът

Прекалено голяма чест ми оказвате.

Епископът

Господин лиценциат, да не говорим за това.

Лиценциатът

Монсеньор!

Вицекралят

А вие ще чуете Перичоле как пее... благочестиви песни, разбира се. Гласът ѝ е способен даже да покръсти неверник.

Епископът (поздравява Перичоле и се усмихва):

Страхувам се само да не накара някой да се отрече от вярата.

Лиценциатът

Госпожице, тази карета ще стане за вас огнената колесница, която ще ви откара право в рая.

---

[1] Ще видиш, че моята изтънченост ще те разсърди. — Калдерон — „Кое е най-голямото съвършенство?“. — Б.пр. ↑

[2] Брак между неравни по потекло лица. — Б.пр. ↑

KAPMEH

*Πᾶσα γυνή χόλος ἐστίν, ἔχει δ' ἀγαθὰς δύο
ᾠρας. Τὴν μίαν ἐν θαλάμῳ, τὴν μίαν ἐν θανάτῳ.
Παλλάδας^[1]*

---

[1] „Всяка жена е зло, но два пъти бива добра: на ложето на любовта и на смъртното ложе“ — Епиграфът към новелата е из съчиненията на гръцкия поет Паладас Александрийски, V век от н.е. — Б.пр. ↑

I

Винаги съм подозирал географите, че не знаят какво говорят, когато поставят бойното поле край Мунда^[1] в областта на бастулипените^[2] близо до днешната Монда, на около две мили северно от град Марбела. Съгласно някои мои изводи от анонимния текст на *Bellum Hispaniense*^[3] и според сведенията, които събрах в прекрасната библиотека на дук д'Осуна^[4], предполагах, че трябваше да потърся в околностите на Монтиля онова паметно място, където Цезар за последен път заложил всичко на една карта срещу защитниците на републиката. Намирах се в Андалусия в началото на есента на 1830 година и предприех доста продължителна обиколка, за да разсея останалите все още у мен съмнения. Надявам се, че изследването, което ще публикувам скоро, ще премахне и последните съмнения в умовете на всички добросъвестни археолози. Но докато чакам трудът ми да разреши най-сетне географския проблем, който държи в неведение научния свят на Европа, искам да ви разкажа една малка случка; тя с нищо не предрешава интересния въпрос за местоположението на Мунда.

Наех в Кордова водач и два коня и потеглих на път с Коментариите на Цезар и с няколко ризи, които съставяха целият ми багаж. Един ден, както се скитах по високата част на Каченската равнина, смазан от умора, умиращ от жажда, опален от лъчите на жаркото като разтопено олово слънце и от все сърце пращах по дяволите Цезар и синовете на Помпей, забелязах доста далеч от пътеката, по която вървах, малка зелена поляна, изпъстрена с тръстика и камъш. Това ми подсказа близостта на извор. И наистина щом се приближих, видях, че така наречената полянка е тресавище, където се губеше едно поточе, което, изглежда, извираше в тесния проход между две високи възвишения на Сиера де Кабра. Реших, че ако се изкача покрай потока, ще открия по-прясна вода с по-малко пиявици и жаби, а може би и сенчица сред скалите. В началото на прохода конят ми изцвили и веднага му отвърна друг кон, който не виждах. Едва бях

направил стотина крачки, когато проходът се разшири внезапно и пред очите ми се откри нещо като естествен амфитеатър, съвсем засенчен от високия склон, който го заобикаляше. Невъзможно бе да се намери друго място, което да обещава на пътника по-приятна почивка. В подножието на отвесни скали водата бликаше с клокочене и падаше в малък басейн, чието дъно бе постлано с бял като сняг пясък. Пет-шест красиви зелени дъба, на завет от вятъра и постоянно освежавани от извора, се извисяваха край бреговете му и го засенчваха с гъстите си корони; най-сетне около него се разстиляше нежна лъскава трева. Тя предлагаше постеля, по-добра, от която човек не би намерил в никой хан на десет мили околоръст.

Не на мен се падаше честта да открия това тъй хубаво място. Там вече се бе настанил един човек и той без съмнение е спял, когато навлязох в прохода. Събуден от цвиленето, той бе станал и стоеше до своя кон, който беше използвал случая да се напаса хубаво с тревата наоколо.

Беше млад здравеняк, среден на ръст, но як на вид, с мрачен и горд поглед. Цветът на лицето му вероятно е бил хубав, но под въздействие на слънцето беше станал по-тъмен и от косите му. С едната си ръка държеше юздите на коня, а в другата — къса медна пушка. Да си призная, отначало оръжието и дивият изглед на неговия притежател ме стреснаха малко, но аз вече не вярвах в крадци, защото са ми разправяли много за тях, а досега не бях срещнал нито един. Виждам съм толкова честни селяни да отиват на пазар въоръжени до зъби, че видът на едно огнестрелно оръжие не ми даваше право да се съмнявам в порядъчността на непознатия. „Освен това — казах си аз — за какво са му моите ризи и елзевирското издание^[5] на Коментариите?“ Поздравих дружелюбно човека с пушката и го попитах усмихнато дали не съм смутил съня му. Той ме измери мълчаливо от глава до пети и после, като че ли доволен от огледа, изгледа със същото внимание и моя водач, който се приближаваше. Видях, че водачът пребледня и се спря видимо ужасен. „Лоша среща!“ — казах си аз. Но благоразумието веднага ме посъветва да не издавам безпокойствието си. Скочих от коня, казах на водача да разюзди конете и като приклекнах до брега на извора, потопих в него глава и ръце; после се напих добре с вода, легнал по корем както лошите войници на Гедеон^[6].

В същото време не изпусках из очи моя водач и непознатия. Спътникът ми се приближаваше доста неохотно; но непознатият, изглежда, нямаше лоши намерения спрямо нас, защото бе пуснал коня си, а пушката, която държеше вдигната, сега сочеше земята. Реших да не обръщам внимание на пренебрежението, с което се отнесоха към собствената ми личност, изтегнах се на тревата и непринудено запитах човека с пушката дали има огниво в себе си. Същевременно извадих табакера с пури. Все още безмълвен, той порови из джоба си, извади огниво и побърза да ми даде огън. Очевидно се очовечаваше, защото седна срещу мен, но все още не изпускаше оръжието. Запалих пурата, избрах най-хубавата от останалите и го запитах дали пуши.

— Да, господине — отвърна той.

Това бяха първите думи, които произнесе, и аз забелязах, че не изговаря S по андалуски^[7], от което заключих, че е пътник като мен, но едва ли археолог.

— Ето тази е добра — казах аз, като му предложих една истинска хаванска регалия.

Той кимна леко с глава, припали от моята пура, благодари с ново кимване и запуши с видима наслада.

— Ах — възкликна той, като бавно изпусна първото кълбо дим през устата и ноздрите, — колко отдавна не съм пушил!

В Испания една предложена и приета пура е знак на гостоприемство, така както в Ориента поднасянето на хляб и сол. Моят човек се оказа по-разговорчив, отколкото очаквах. Но въпреки че се представи за жител на партидо^[8] де Монтиля, той, изглежда, слабо познаваше страната. Не знаеше името на очарователната долина, където се намирахме; не можа да назове никое село в околността; най-сетне, когато го запитах дали не е виждал наоколо разрушени стени, широки керемиди с ръбове, изваяни камъни, той призна, че никога не обръщал внимание на подобни неща. Но за сметка на това се показва добър познавач на коне. Разкритикува моя, което не беше много трудно, после проследи родословието на своя, произлязъл от прочутия конезавод в Кордова, едно наистина благородно животно, издръжливо на умора, което, както твърдеше притежателят му, един ден изминало тридесет мили в галоп и тръс. Посред тирадата си непознатият спря неочаквано, сякаш изненадан и разсърден, че е казал прекалено много неща.

— Работата беше там, че бързах да отида в Кордова — поде той с известно притеснение, — трябваше да ходатайствувам пред съдиите за едно дело...

Докато говореше, той гледаше моя водач Антонио, който сведе очи.

Сянката и изворът така ме очароваха, че аз си спомних за чудесната шунка, която моите приятели в Монтиля бяха поставили в дисагите на водача ми. Наредих му да я донесе и поканих чужденеца да вземе участие в импровизираната закуска. Това, че не беше пушил отдавна, ме накара да мисля, че не беше и ял поне от четиридесет и осем часа. Поглъщаше храната като изгладнял вълк. Явно срещата ни е била като провидение за клетия човечец. Ала моят водач ядеше малко, пиеше още по-малко и никак не говореше, въпреки че от началото на пътуването ни се прояви като неподобен бърбовец. Очевидно присъствието на госта ни го притесняваше и двамата явно изпитваха един към друг някакво недоверие, чиято причина не можех да отгатна.

Последните трохи от хляба и шунката бяха сече изчезнали; изпушихме още по една пура. Наредих на водача да постави юздите на конете и тъкмо се готвел да се простя с новия си приятел, когато той ме попита къде смятам да прекарам нощта.

Преди да забележа знака, който ми напрани Антонио, аз вече отговорих, че отивам към вента^[9] дел Куерво.

— Лошо място за човек като вас, господине. Аз също отивам там и ако ми позволите да ви придружа, ще пътуваме заедно.

— На драго сърце — казах аз.

Моят водач, който придържаше стремето, докато се качвах на коня, ми направи нов знак с очи. В отговор свих рамене, за да го убедя, че съм свършено спокоен и ние потеглихме.

Тайнствените знаци на Антонио, неговото безпокойство, някои реплики, които непознатият изпусна неволно, особено разказът за извървените от коня му тридесет мили и малко вероятното обяснение за тях, бяха оформили мнението ми за моя спътник. Не се съмнявах, че имам работа с някой контрабандист, а може би и крадец; но какво от това? Познавах добре испанския характер и бях уверен, че няма защо да се страхувам от човек, който беше ял и пушил с мен. Неговото присъствие беше даже сигурна защита срещу всяка лоша среща. При това с удоволствие бих узнал какво представлява един разбойник. Тях

човек не среща всеки ден и има някаква прелест в чувството, че се намиращ до толкова опасно същество, особено когато то е кротко и опитомено.

Надявах се да предразположа постепенно непознатия към откровение и въпреки смиганията на водача ми поведох разговор за разбойниците по пътищата. Не ще и дума, че говорех за тях с уважение. По това време в Андалусия се подвизаваше един прочут бандит, наречен Хосе-Мария, чиито подвизи се носеха от уста на уста. „Ами ако до мен е самият Хосе-Мария?“ — мислех си аз.

Разказах всички истории, които знаех за този герой и които всъщност го величаеха, и изказах възхищението си от неговата храброст и великодушие.

— Хосе-Мария е само един негодник — каза студено чужденецът.

„Самоосъжда ли се, или си придава излишна скромност?“ — запитах се мислено аз, понеже колкото повече се вглеждах в спътника си, толкова повече откривах в него белезите на Хосе-Мария, които бяха описани по афишите, залепени по вратите на повечето андалуски градове. „Да, това е само той... Руси коси, сини очи, голяма уста, хубави зъби, малки ръце, тънка риза, кадифен жакет със сребърни копчета, гетри от бяла кожа, червеникав кон... Никакво съмнение! Но да уважим неговото инкогнито.“

Пристигнахме в странноприемницата. Тя беше такава, каквато той ми я описа, тоест една от най-лошите, които съм срещал. Една голяма стая служеше за кухня, трапезария и спалня. Върху плосък камък сред стаята гореше огън и димът излизаше през пробита в покрива дупка или по-скоро се спираше там, като образуваше облак на няколко стъпки от пода. На земята покрай стените бяха проснати пет-шест стари покривала за мулета — това бяха леглата за пътниците. На двадесет крачки от къщата или по-точно от единствената стая, която току-що описах, се издигаше нещо като навес, предназначен за конюшня. В тази прелестна обител нямаше други човешки същества, поне за момента, освен една бабичка и едно момиченце на десет или дванадесет години; и двете бяха черни като сажди и облечени в отвратителни дрипи. „Ето всичко, което е останало — си казах — от населението на древната Мунда Бетика^[10]! О, Цезаре, О, Секстус

Помпее! Как бихте се изненадали, ако се върнехте отново на този свят!“

Като зърна спътника ми, бабата изпусна неволно учуден възглас:
— А! Сеньор дон Хосе! — извика тя.

Дон Хосе се намръщи и вдигна ръка с повелителен жест, който прекъсна веднага бабата. Аз се обърнах към моя водач и с незабележим знак му дадох да разбере, че повече няма какво да ми обяснява с какъв човек щях да прекарам нощта. Вечерята се оказа по-добра, отколкото очаквах. На малка масичка, висока една стъпка, ни поднесоха фрикасе от стар петел, подправен с ориз и лютивипиперки, после чушки в зехтин и най-сетне — гаспачо, вид салата от чушки. Трите ястия, подправени по такъв начин, ни принуждаваха да прибъгваме често до меха с монтилско вино, което се оказа превъзходно. След вечерята аз съзрях една мандолина, закачена на стената — в Испания навсякъде има мандолини, — и попитах момиченцето, което ни прислужваше, дали може да свири на нея.

— Не — отвърна то, — но дон Хосе свири така хубаво!

— Бъдете добър — обърнах се към него да ми изпее нещо; — страстно обичам вашата народна музика.

— Нищо не мога да откажа на един толкова любезен господин, който ме черпи с такива великолепно пури — извика дон Хосе във весело настроение.

Той поиска мандолината и пя, като си акомпанираше. Гласът му беше груб, но приятен, мелодията — странна и меланхолична; колкото до текста, не схванах нито дума.

— Ако не се лъжа — казах аз, — това, което изпяхте, не беше испанска песен. Прилича на zorzicos^[11], които съм слушал в Провинциите^[12], и думите трябва да са на баски език.

— Да — отвърна дон Хосе мрачно.

Той остави мандолината на земята, скръсти ръце и се загледа в гаснещия огън с особен израз на тъга. Лицето му, осветено от поставената на малката масичка лампа, беше едновременно благородно и сурово и ми напомняше Сатаната на Милтън^[13]. Може би като него моят спътник мислеше за изоставения си дом и за изгнанието, което сам си бе навлякъл. Опитах се да съживя разговора, но той не отговори, погълнат от тъжните си мисли. Старицата бе легнала вече в един ъгъл на стаята, преграден с обтегнато на въже продупчено

одеяло. Момиченцето я последва в това убежище, запазено за нежния пол. Тогава моят водач се изправи и ме покани да го последвам в конюшната, но при тези думи дон Хосе сякаш се сепна и го попита грубо къде отива.

— В конюшната — отговори водачът.

— Какво ще правиш там? Конете имат храна. Легни тук, господинът ще ти позволи.

— Страх ме е, че конят на господина е болен. Бих желал господинът да го види: може би ще каже какво трябва да му направим.

Антонио явно искаше да ми говори насаме. Но аз не желяех да събудя подозрения у дон Хосе и при обстоятелствата, в които се намирахме, счетох за най-умно да му окажа доверие. Затова отвърнах на Антонио, че нищо не разбирам от коне и че ми се спи. Дон Хосе го последва в конюшната, откъдето се върна след малко сам. Каза ми, че с коня всичко било наред, но моят водач го считал са толкова изнежено животно, че взел да го търка с жакета, за да се изпоти, и смятал да прекара нощта в това приятно занимание. През това време аз се изтегнах върху мулешките чулове, грижливо завит с мантията си, за да не се докосвам до тях. Дон Хосе се извини за дързостта да легне близо до мен и се настани пред вратата. Той не забрави да зареди пушката си и я постави грижливо под дисагите, които му служеха за възглавница. Пожелахме си взаимно лека нощ и след пет минути двамата бяхме вече дълбоко заспали.

Мислех, че съм достатъчно уморен, за да спя в подобно свърталище; но подир един час неприятен сърбеж прекъсна първия ми сън. Щом разбрах причината му, станах, убеден, че е по-добре да прекарам нощта под звездите, отколкото под този негостоприемен покрив. Стъпвайки на пръсти, аз стигнах до вратата, прекрачих леглото на дон Хосе, който спеше като праведник, и успях да изляза от къщата, без да го събудя. До вратата имаше широка дървена скамейка. Изтегнах се на нея и се нагласих как да е, за да прекарам нощта. Щях да затворя за втори път очи, когато ми се стори, че виждан да минават пред мен сенките на човек и на кон, които се движеха безшумно. Надигнах се и разпознах Антонио. Изненадан, че го виждам извън обора, в такъв час, станах и се отправих насреща му. Той ме забеляза и веднага спря.

— Къде е той? — попита Антонио шепнешком.

— Вътре е, спи; не се страхува от дървеници. Но защо извеждате този кон?

Тогава забелязах, че Антонио беше обвинил грижливо копитата на животното с дрипите на стара завивка, за да не вдига шум при излизането от навеса.

— За бога, говорете по-тихо! — каза Антонио. — Нима не знаете кой е този човек? Това е Хосе Наваро, най-прочутият бандит на Андалусия. През целия ден ви правих знаци, които не пожелахте да разберете.

— Разбойник или не, какво ме засяга? — отвърнах аз. — Той не ни е обрал и аз бих се обзаложил, че няма такова намерение.

— И така да е, но ще дадат двеста дуката на този, който го издаде. Зная наблизко един пост улани, на миля и половина оттук. Ще доведе няколко юначаги още преди да съмне. Бих взел неговия кон, но той е толкова лош, че никой друг, освен Наваро, не може да се приближи до него.

— Дявол да ви вземе! — казах аз. — Какво зло ви е сторил този нещастник, че искате да го издадете? Впрочем уверен ли сте, че той е бандитът, за когото говорите?

— Съвсем сигурен. Когато ме последва в конюшната, той ми каза: „Ти май ме позна. Ако кажеш на този добър господин кой съм, ще ти пръсна черепа.“ Останете, господине, останете при него; вие няма защо да се страхувате. Докато мисли, че сме там, няма да заподозре нищо.

Докато говорехме, ние толкова се бяхме отдалечили от къщата, че едва ли можеше да се чуе тропотът на конските копита. Антонио махна в миг дрипите, които ги обвиняваха, и се приготви да яхне коня. Опитах се да го задържа с молби и заплахи.

— Беден човек съм, господине — каза той, — двеста дуката не са за изпускане, особено когато трябва да освободиш страната от такава гадина. Но пазете се, ако Наваро се събуди, той ще грабне пушката и тежко ви тогава! За мен е твърде късно да се върна; вие се оправете както знаете.

Хитрецът беше вече на седлото; той пришпори коня и скоро го изгубих из очи в тъмнината.

Бях много ядосан на водача си и доста угрижен. След минута размисъл аз се реших и влязох във вентата. Дон Хосе още спеше,

навярно възстановяваше силите си, изтощен от умора и безсъние през доста неспокойни дни. Трябваше да го разтърся здравата, за да го събудя. Никога не ще забравя свирепия му поглед и жеста, с който той посегна да грабне пушката си; за щастие благоразумно я бях поставил на известно разстояние от постелята му.

— Господине — казах аз, — моля да ме извините, че ви събудих, но искам да ви задам един глупав въпрос: ще ви бъде ли приятно да видите тук половин дузина улани?

Той скочи на крака и ме попита със страшен глас:

— Кой ви каза това?

— Няма значение откъде иде предупреждението, стига да е вярно.

— Вашият водач ме е издал, но ще ми плати за това! Къде е той?

— Не зная... Може би в обора... някой друг ми каза...

— Кой?... Това не може да е старицата...

— Някой, когото не познавам... Но да не говорим повече: имате ли основания да не дочакате войниците, или не? Ако имате, не губете време, ако ли пък не — лека ноц и простете, че ви наруших съня.

— Ах, този водач, този водач! Той ми се стори съмнителен... но... ще му видя сметката. Сбогом, господине! Дано бог ви върне услугата, която ви дължа. Аз не съм толкова лош, колкото ме мислите... да, има в мене нещо, което заслужава състраданието на един порядъчен човек... Сбогом, господине... Съжалявам само за това, че не можах да ви се отплатя.

— В замяна на услугата, която ви направих, обещавайте ми, дон Хосе, да не подозирате никого и да не мислите за отмъщение. Вземете няколко пури за из път и на добър час!

И аз му протегнах ръка.

Той я стисна мълчаливо, взе пушката и дисагите и като каза няколко думи на старата на някакво непонятно наречие, изтича към сайванта. След няколко минути чух тропота на коня му из полето.

Колкото до мен, аз легнах отново на пейката, но не можах да заспя. Питам се дали имах право да отърва един крадец, а може би и един убиец от бесилката само защото бях ял с него шунка и ориз по валенсиански. Не бях ли измамил водача си, който стоеше на страната на закона; не го ли изложих на отмъщението на един престъпник? А задълженията на гостоприемството?... „Дивашки предразсъдък — си

казах аз, — сега ще трябва да отговарям за всички престъпления, които бандитът ще извърши“... Но предразсъдък ли е онзи инстинкт на съвестта, който се противопоставя на разума? В деликатното положение, в което се намирах, едва ли щях да се отърва от угризения на съвестта. Все още се колебаех как да оценя нравствеността на постъпката си, когато се появиха шест конника заедно с Антонио, който предпазливо яздеше отзад. Посрещнах ги и казах, че бандитът беше избягал преди повече от два часа. Бабичката, разпитана от ефрейтора, отговори, че познава Наваро, но живее сама и не би посмяла да рискува живота си, като го издаде. Тя добави, че той имал навик, когато идвал при нея, да си отива винаги посред нощ. Аз бях принуден да отида на няколко мили оттук, за да покажа паспорта си и да подпиша декларация пред местния алкаде^[14], след което ми се позволи да продължа археологическите си изследвания. Антонио ми беше сърдит; подозираше, че именно аз му бях попречил да спечели двеста дуката. Все пак ние се разделихме като добри приятели в Кордова; аз го възнаградих богато, доколкото позволяваха това моите финанси.

---

[1] Мунда е древен, град в Испания, край него Цезар разбил през 45 г. пр.н.е. синовете на консула Помпей — Секст и Кней. — Б.пр. ↑

[2] Бастули-пени — древно финикийско племе. — Б.пр. ↑

[3] *Bellum Hispaniense* — Испанската война. Счита се за част от Коментариите на Цезар, написани от неизвестен офицер от римската армия. — Б.пр. ↑

[4] Дук д’Осуна (1579–1624) — испански обществен деятел и колекционер. — Б.пр. ↑

[5] Елзевирско издание — Елзевир е холандска фамилия на илюстратори и печатари през XVI и XVII век, прочути с красивите си издания. — Б.пр. ↑

[6] Гедеон — пети съдия на евреите, XIII век пр.н.е., победител във войната с племето на мадианитите. Според библейското предание бог му наредил да изпита войниците си преди битката, като ги накара да пият вода от река Йордан. Тези от тях, които коленичили, за да се напият направо от водата, били изгонени като лоши войници. (Книга на съдиите, VII, 2–7). — Б.пр. ↑

[7] Андалусците произнасят буквата S с придихание, така че я смесват с меката C или Z, които испанците изговарят като английското th. Дори само по думата senor може да се познае андалусецът. — Б.а. ↑

[8] Партидо — окръг. За да придаде по-голям колорит на новелата, Мериме вмъква често испански и цигански изрази. — Б.пр. ↑

[9] Вента — странноприемница, хан. — Б.пр. ↑

[10] Бетика — древното име на Андалусия. — Б.пр. ↑

[11] Zorzicos — национален танц на баските, който се съпровожда с пеене. — Б.пр. ↑

[12] Привилегированите провинции, които се ползват с особени права, т.е. Алава, Бискайя, Гипускоя и част от Навара. Местният език е баски. — Б.а. ↑

[13] Сатаната на Милтън — действащо лице от „Изгубеният рай“ (1667) на Джон Милтън (1608–1674), английски поет и философ. — Б.пр. ↑

[14] Алкаде — комендант или изпълняващ длъжността мирови съдия. — Б.пр. ↑

II

В Кордова прекарах няколко дни. Бяха ме насочили към един ръкопис в библиотеката на доминиканските монаси, в който трябваше да намеря интересни сведения за древната Мунда. Добрите отци ме посрещнаха много сърдечно и аз прекарвах по цял ден в тяхната обител, а вечер се разхождах из града. В Кордова към залез-слънце тълпа безделници се струпваше върху кея на десния бряг на Гуадалкивир. Там човек вдишва изпаренията на една кожарница, поддържаща все още старинната слава на страната по обработване на кожи; но за сметка на това може да се наблюдава едно зрелище, което си струва труда. Няколко минути преди *ангелуса*^[1] на брега на реката под доста високия кей се събират много жени. Нито един мъж не би посмял да се смеси в тази тълпа. Смята се, че когато забие камбаната за вечерня, нощта е настъпила. При последния удар жените се събличат и влизат във водата. И тогава се разнасят викове, смехове, адска врява. От височината на кея мъжете наблюдават къпещите се, ококорват очи, но не виждат нещо особено. Обаче тези бели и неясни силуети, които се открояват върху тъмния лазур на реката, възбуждат поетичните духове и с малко въображение не е трудно да си представите къпещата се Диана и нейните нимфи, без да се боите, че може да ви сполети съдбата на Актеон. Разказаха ми, че няколко злосторника се наговорили един ден да подкупят катедралния звънар и го накарали да бие камбаната двадесет минути преди законния час. Макар че било още светло, нимфите на Гуадалкивир не се поколебали и доверявайки се повече на камбаната, отколкото на слънцето, се приготвили със спокойна съвест за къпане, което става много просто. Не съм бил там. По мое време звънарят беше неподкупен, здрачът — малко прогледен и само една котка би могла да различи най-старата продавачка на портокали от най-красивата гризетка на Кордова.

Една вечер, в часа, когато вече нищо не се вижда, аз пуших, облегат на парапета на кея; една жена се изкачи по стълбата, водеща към реката, и седна до мен. В косите си бе затъкнала голям стрък

ясмин, чиито листенца излъчваха опияняващо ухание. Беше облечена просто, дори бедно, цялата в черно, както повечето гриветки привечер. Порядъчните жени носят черно само сутрин; вечер те се обличат а la francese. Щом приближи до мен, моята нимфа отметна на раменете си мантилята^[2], която покриваше главата ѝ, и при неясната светлина на звездите видях, че е дребна млада жена с красива снага и големи очи. Захвърлих веднага пурата. Тя оцени това внимание като проява на чиста френска учтивост и побърза да ме увери, че обича много аромата на тютюна и че самата тя пуши, ако ѝ попаднат леки papelitos. За щастие имах точно такива в табакерата и не се поколебах да ѝ предложа. Тя благоволи да вземе една и я запали от края на горящата връв, която някакво дете донесе за петаче. Смесвайки дима на нашите пури, ние с красивата нимфа приказвахме толкова дълго, че останахме почти сами на кея. Помислих, че няма да постъпя нескромно, ако ѝ предложа да изядем по един сладолед в *неверията*^[3]. След известно колебание тя прие; но преди това пожела да узнае точния час. Аз включих пеещия механизъм на часовника си и неговият звън я изуми много.

— Какви чудни неща имате вие, чужденците. Откъде сте, господине? Може би сте англичанин^[4]?

— Французин и ваш покорен слуга. А вие, госпожице, или, госпожо, навярно сте от Кордова?

— Не.

— Поне сте андалуска. Личи по мекия ви говор.

— Ако така хубаво разпознавате хората по произношението им, би трябвало да отгатнете коя съм.

— Предполагам, че сте от страната на Исуса, на две крачки от рая^[5].

— Ха! Раят... тукашните хора казват, че не е създаден за нас.

— Тогава сте мавританка или... — Спрях се, не смеейки да кажа: еврейка.

— Хайде, хайде! Виждате много добре, че съм циганка; искате ли да ви врачувам? Не сте ли чували да се говори за Карменсита? Това съм аз.

По това време, вече петнадесет години оттогава, аз бях такъв неверник, че не се стъписах ужасен, като разбрах, че се намирам до една вещица. „Прекрасно — рекох си, — миналата седмица вечерях с

един разбойник, нека сега похапнем сладолед с тази служителка на дявола. Когато човек пътува, трябва да види всичко.“ Имах и друга причина да се запозная с нея. За мой голям срам ще призная, че след като завърших колежа, пропилях известно време, за да изучавам окултизма и даже неведнъж съм се опитвал да призовавам духовете на мрака. Излекуван отдавна от страстта си към подобни експерименти, запазих известно любопитство към всички суеверия и сега се радвах, че ми се отдава случай да узная докъде се е издигнало изкуството на магията у циганите.

Без да прекъснем разговора, ние влязохме в *неверията* и седнахме на малка масичка, която се осветяваше от свещ, поставена в стъклен глобус. Сега имах пълната свобода да разгледам моята *гитана*, докато в това време няколко почтени люде се чудеха над своите сладоледи, че ме виждат в подобна компания.

Съмнявам се много, че г-ца Кармен е чистокръвна циганка; тя беше поне безкрайно по-красива от всички жени на нацията ѝ, които някога съм срещал. Испанците казват, че за да бъде една жена красива, тя трябва да съчетава тридесет „толкова“^[6] или, ако щете, да може да се определи с поне десет прилагателни, всяко от които да се отнася към три части на нейната личност. Например три неща у нея трябва да са черни: очите, миглите, веждите, а три — тънки: пръстите, устните, косите. За останалото вижте Брантом^[7]. Моята циганка не можеше да претендира за такова съвършенство. Нейната великолепна гладка кожа имаше цвета на мед. Очите ѝ бяха полегати, но възхитително изрязани; устните ѝ бяха доста пълни, но добре очертани и откриваха зъби, побели и от обелен бадем. Косите ѝ, малко корави, бяха черни със синкав отблясък, дълги и лъскави като крило на гарван. За да не ви отегчавам с излишни описания, ще ви кажа изобщо, че наред с всеки недостатък тя притежаваше и по едно очарователно качество, което изпъкваше още по-силно вследствие на контраста. Това беше странна и дива хубост, която отначало изумяваше, но не можеше да се забрави. Особено очите ѝ имаха сладно и същевременно свирепо изражение, което оттогава не съм виждал у ничий друг поглед. „Око циганско — око вълче“ — казва една испанска поговорка и тя издава добра наблюдателност. Ако нямате време да посетите зоологическата градина, за да разучите погледа на вълка, наблюдавайте вашата котка, когато дебне врабче.

Би било наистина смешно да ми гадаят в кафене. И затова поисках позволение от хубавата вещица да я придружа до дома ѝ; тя прие без колебание, но искаше да знае колко е часът и пожела да чуе отново мелодията на пеещия ми часовник.

— Наистина ли е златен? — попита тя, като го разглеждаше с изключително внимание.

Когато потеглихме, беше вече дълбока нощ; повечето магазинчета бяха затворени и улиците пустееха. Минахме моста на Гуадалкивир и в края на предградието спряхме пред една къща, която никак не приличаше на дворец. Отвори ни някакво дете. Циганката му заговори на непознат за мен език, който се оказа *романи* или *чипе кали*, циганско наречие. Детето изчезна веднага и ни остави сами в доста широка стая, обзаведена с малка масичка, две столчета и ракла. Да не забравя: и една делва с вода, купчина портокали и връзка лук.

Щом останахме сами, циганката измъкна от раклата карти, които изглеждаха много употребявани, магнит, изсушен хамелеон и няколко други, потребни за изкуството ѝ предмети. После ми каза да направя с една монета кръстен знак върху лявата си длан и магическите церемонии започнаха. Безполезно е да ви предам нейните предсказания, а що се отнася до похватите ѝ, беше ясно, че не е случайна вещица.

За нещастие скоро бяхме обезпокоени. Изведнъж вратата се отвори с трясък, в стаята влезе някакъв мъж, загърнат до очи в кафява мантия, и прекъсна циганката по не съвсем любезен начин. Не разбрах какво казваше той, но интонацията на гласа му подсказваше, че не беше в добро настроение. При вида му циганката не прояви нито изненада, нито гняв, но се спусна насреща му и изрече с необикновена бързина няколко фрази на онзи тайнствен език, с който вече си беше служила пред мен. Тя повтаряше често думата *пайло*, единствената, която разбрах. Знаех, че циганите наричат така всеки човек, който не е от тяхната раса. Предполагах, че говори за мен и се готвех за деликатно обяснение: бях стиснал крака на едно столче и изчаквах подходящия момент, в който да го запратя по главата на натрапника. Но той отблъсна грубо циганката и пристъпи към мен: после направи крачка назад.

— А, господине — каза той, — това сте вие!

Аз го изгледах на свой ред и познах приятеля си дон Хосе. В този момент малко съжалявах, че го бях спасил от бесилото.

— О, вие ли сте, драги! — провикнах се аз, като се смеех колкото се може по-непринудено. — Вие прекъснахте госпожицата точно в момента, когато ми съобщаваше някои интересни неща.

— Все същата си е! Но това скоро ще свърши — процеди той през зъби и я изгледа свирепо.

Обаче циганката продължаваше да му говори на своя език. Тя постепенно се разпалваше. Очите ѝ се наляха с кръв и станаха страшни, чертите ѝ се свиха, тя затропа с крак. Стори ми се, че го подтикваше настоятелно да стори нещо, на което той не се решаваше. Досещах се за какво се касае, като я видях да прекарва няколко пъти своята малка ръчичка по гърлото си. Склонен бях да вярвам, че ставаше дума да се пререже нечие гърло и подозирах, че това гърло беше моето.

На целия този порой от красноречие дон Хосе отвърна само с две-три заповеднически думи. Тогава циганката му хвърли поглед, изпълнен с дълбоко презрение; после седна по турски в ъгъла, избра един портокал, обели го и започна да го яде.

Дон Хосе ме хвана за лакътя, отвори вратата и ме изведе на улицата. Извървахме около двеста крачки в най-дълбоко мълчание. После той посочи с ръка:

— Вървете все направо и ще стигнете до моста.

След което ми обърна рязко гръб и бързо се отдалечи. Върнах се в хана донякъде смутен и в доста мрачно настроение. Най-лошото беше, че като се разсъбличах, открих, че ми липсва часовникът.

Различни съображения ми попречиха да си го поискам на другия ден или да помоля господин корехидора да се разпореде за издирването му. Завърших изследванията върху ръкописа на доминиканските монаси и отпътувах за Севиля. След няколкомесечно скитане из Андалусия пожелах да се върна в Мадрид и трябваше да мина през Кордова. Нямах намерение да оставам дълго там, защото бях намразил този красив град и нимфите на Гуадалкивир. Но за да видя някои приятели и да изпълня няколко поръчения, трябваше да престоя три-четири дни в древната столица на мюсюлманските владетели^[8].

Щом се появих в манастира на доминиканците, един от отците, който проявяваше жив интерес към изследванията ми върху местоположението на Мунда, ме прие с отворени обятия и извика:

— Слава тебе, господи! Добре дошъл, драги приятелю! Ние ви считахме за мъртъв и самият аз съм прочел не една молитва за спасението на душата ви и не съжалявам за това. Значи, не сте убит; а че са ви ограбили, това вече знаем.

— Как така? — попитах аз леко изненадан.

— Ами нали помните вашия чуден пеещ часовник, с който звъняхте в библиотеката, щом ви кажихме, че е време да се ходи на литургия? Той е намерен и ще ви го върнат.

— Всъщност — прекъснах смутен отеча — аз го бях изгубил...

— Нехранимайкото е зад решетките и понеже знаехме, че беше способен да убие някой християнин за една парица, умирахме от страх да не ви е убил. Ще ви придружа до корехидора и ще накарам да ви върнат хубавия часовник. А после смейте да разправяте у вас, че правосъдието в Испания не си гледа работата.

— Признавам — казах аз, — че бих предпочел да изгубя часовника си, отколкото да стана повод да се обеси някакъв клетник, особено защото... защото...

— О, не се безпокойте; той е добре известен и не може да се окачи два пъти на бесилото. Като казвам бесило, греша. Вашият крадец е идалго и ще бъде удушен^[9] вдругиден без отлагане. Виждате, че една кражба повече или по-малко не е от значение за съдбата му. Бог да го поживи, ако беше само грабил. Но той е извършил и няколко убийства, едно от друго по-ужасни.

— Как се казва?

— В областта го познават като Хосе Наваро, но другото му име е баско и нито вие, нито аз бихме могли да го произнесем. Той е много колоритна личност, а вие обичате особеностите на страната и не трябва да изпускате случая да разберете как мошениците в Испания напускат този свят. Той е в параклиса и отец Мартинес ще ви заведе.

Моят доминиканец така настоя да видя подготовката за това „малко упафко опесфане“^[10], че не можах да устоя. Отправих се към затворника и взех пакет пури, които се надяха да ми послужат пред него като извинение за моята нескромност.

Въведоха ме при дон Хосе в момента, когато обядваше. Той ме поздрави доста хладно и благодари учтиво за подаръка, който му носех. Преброи пурите от пакета и избра няколко от тях, а останалите върна със забележката, че нямало да му послужат.

Попитах го дали с малко пари или чрез влиятелни приятели не бих могъл да облекча съдбата му. Отначало той сви рамене и се усмихна тъжно, но скоро промени намерението си и ме помоли да отслужи панихида за спасението на душата му.

— Бихте ли желали — добави той боязливо — да поръчате панихида и за едно лице, което ви е обидило?

— Разбира се, драги мой — казах аз, — но доколкото зная, в тази страна никой не ме е оскърбявал.

Той ме хвана за ръката и я стисна тържествено. След минута мълчание поде:

— Смя ли да ви поискам още една услуга?... На път за родината си може би ще минете през Навара, поне ще минете през Витория, която не е далече оттам.

— Да — казах аз, — сигурно ще мина през Витория; но възможно е да се отбия в Пампелуна. Мисля, че заради вас бих направил това отклонение.

— Добре тогава, ако отидете в Пампелуна, ще видите много неща, които биха ви заинтересували... Красив град... Ще ви дам този медал (той посочи малкия сребърен медал, който висеше на врата му), ще го увиете в хартия... (той замълча малко, за да овладее чувствата си) и ще го предадете или препратите на една добра жена, чийто адрес ще ви дам. Кажете й, че съм умрял, но не й казвайте как.

Обещах да изпълня заръката му. На следващия ден го видях отново и прекарах част от деня с него. От устата му научих тъжните приключения, които ще прочетете.

---

[1] Ангелус (от латински *angelus*, ангел) — католическа молитва за възхвала на Превъплъщението, която започва с тази дума и се чете сутрин, обед и вечер. Така се нарича и камбанният звън, който известява на вярващите, че е настъпил часът за молитва. — Б.пр. ↑

[2] Мантиля — дълъг шарф от коприна или дантела, който испанките носят на главата и кръстосват под брадичката. — Б.пр. ↑

[3] Кафене, снабдено с ледник или по-точно със склад за сняг. В почти всяко испанско село има неверия. — Б.пр. ↑

[4] В Испания всеки пътник, който не носи мостри от памучни или копринени платове, минава за англичанин — инглесито. Същото е и в Изтока. В Халкида имах честта да бъда представен като милордос Французос. — Б.пр. ↑

[5] Тази метафора, която се отнасяше до Андалусия, научих от приятеля си Франсиско Севиля, известен пикадор. — Б.а. ↑

[6] Трябва да съчетава тридесет „толкова“ — в оригинала: *il faut qu'elle reunisse trente „si“*. Преводачите на „Кармен“ тълкуват този израз, превеждайки „si“ като съюза *si* (лат. *si*) и по този начин фразата добива следния безсмислен вид: Трябва да съчетава тридесет „ако“... Преводът на *si* като наречието *si* (лат. *sic*), което означава „тъй, толкова“, позволява по-правилно тълкуване на мисълта: за да бъде една жена красива, тя трябва да съчетава тридесет „толкова“, тоест за нея да може да се каже — очите ѝ са толкова хубави, пръстите ѝ са толкова тънки, кожата ѝ е толкова нежна, зъбите ѝ са толкова бели... и т.н. — Б.пр. ↑

[7] Брантом, Пиер де Бурдей, абат (1536–1614). Автор на „Животът на великите военачалници“ и „Галантните дами“. — Б.пр. ↑

[8] Древната столица на мюсюлманските владетели... — Кордова е била столица на династията на Омайадите. Нейният основател е бил Омайа; управлявал е в Дамаск от 661 до 744 г. от н.е. Разбити от Абасидите (династия от 37 халифа), Омайадите основават в Кордова втора мюсюлманска династия от 756 до 1031 г. — Б.пр. ↑

[9] В 1830 година дворянството все още се ползуваше от тази привилегия. Сега, при конституционния строй, право на гарровете е предоставено и на простолудието. — Б.пр. ↑

[10] Малко упафко опесфане... — реплика на швейцарски войник, който изкълчва френския език, от комедията на Молиер „Господин де Пурсоняк“ (действие III, явление 3). — Б.пр. ↑

III

— Роден съм — каза той — в Елисондо, в Бастанската долина. Наричат ме дон Хосе Лисарабенгоа и вие познавате добре Испания, господине, за да разберете по името ми, че съм баск и стар християнин. Слагам дон пред името си, защото имам това право и ако се намирахме в Елисондо, бих ви показал пергамента с родословното си дърво. Подготвяха ме за духовен сан и ме изпратиха да уча, но аз не бях старателен. Много обичах да играя на топка и това ме погуби. Когато ние, наварците, играем на топка, забравяме всичко на света. Веднаж бях спечелил играта и едно хлапе от Алава се сдърпа с мен; грабнахме *макилите*^[1] и аз отново победих; но заради това трябваше да напусна родния си край. Срегнах драгуни и постъпих в Алмансаския кавалерийски полк. Хората от нашите планини овладяват бързо военното изкуство. Скоро станах ефрейтор и обещавах да ме произведат вахмистър, когато за мое нещастие ме поставиха караул при тютюневата фабрика в Севиля. Ако сте били в Севиля, навярно сте видели това голямо здание извън градските стени, близо до Гуадалкивир. Като сега виждам неговата врата и караулното помещение до нея. Когато са на служба, испанците играят на карти или спят; но аз като истински наварец се стараех да си намеря занимание. От парче медна тел си направих верижка за шилото на пушката си. Изведнъж другарите ми казват: „Ето, камбаната бие; сега момичетата ще отидат пак на работа.“ Може би знаете, господине, че във фабриката работят към четири-петстотин жени. Те увиват пурите в една голяма зала, където мъже не се допускат без разрешение от вейнтикуатро^[2], защото в горещините жените ходят съвсем леко облечени, особено младите. Когато след обедната почивка се връщат отново на работа, много младежи се струпват да ги гледат и ги задирят. Рядко някоя девойка ще се откаже от мантиля от тафта и любителите на този вид лов трябва само да се наведат и да уловят рибката. Докато другите гледаха, аз останах на пейката пред вратата. Млад бях тогава; мислех постоянно за родината си и смятах, че не може да има красиви

момичета без сини поли и без плитки, падащи на раменете^[3]. При това андалуските ме плашеха. Още не бях свикнал с обноските им: постоянно се надсмиват и сваятна дума не казват. И така, аз се бях надвесил над моята верижка, когато чух да казват: „Ето гитанилата^[4]!“ Вдигнах очи и я видях. Беше петък и никога няма да забравя този ден. Видях същата тази Кармен, която познавате и у която ви заварих преди няколко месеца.

Тя беше с доста къса червена пола, която откриваше съдрани чорапи от бяла коприна и красиви обувчици от червен марокен, завързани с огненочервени панделки. Тя отмяташе мантията, за да покаже раменете си и големия акациев букет, който се подаваше от блузката ѝ. В ъгълчето на устата си държеше акациев цвят и вървеше, поклащайки бедра като млада кобила от кордовския конезавод. В моята страна една жена, облечена в подобен костюм, би карала хората да се прекръстят. Но в Севиля всеки ѝ подмяташе по някой закачлив комплимент; тя отвърщаше всекиму, като го стрелкаше с поглед, опряла ръка на хълбока си, безсрамна като истинска циганка, каквато си беше. Отначало не ми хареса и аз отново подхванах работата си; но тя, по обичая на жените и котките, които не идват, щом ги зовеш, а идват, когато не ги викаш, се спря пред мен и ме заговори.

— Куме — обърна се тя към мен по андалуски обичай, — подари ми тая верижка, за да нося на нея ключовете от ковчето си.

— Тя е за шилото на пушката ми — отвърнах аз.

— За шилото ли! — възкликна тя през смях. — Господинът явно плете дантели, щом се нуждае от игли.

Всички наоколо се разсмяха. Усетих как се изчервявам и не знаех какво да отговоря.

— Хайде, сърце мое — продължи тя, — наплети ми седем аршина черна дантела за една мантия, плетачо на душата ми.

И като взе акациевия цвят, който беше в устата ѝ, тя го запрати с едно движение на палеца точно между очите ми. Господине, сякаш ме удари куршум... Не знаех къде да се дяна и останах неподвижен като дърво. Когато тя влезе във фабриката, видях акациевото цветче на земята пред краката си; не знам какво ме обхвана, но го взех, без да ме видят другите, и го скътах грижливо в куртката си. Първата глупост!

Минаха два-три часа. Аз още размишлявах над случката, когато в караулното помещение нахълта един задъхан портиер с изплашена

физиономия. Той каза, че в голямата зала за пурите имало убита жена и трябвало да се изпрати стража. Вахмистърът ми нареди да взема двама души и да проверя какво се е случило. Взех хората си и отидохме. Представете си, господине — влизам в залата и виждам най-напред триста жени само по риза или нещо такова; и всичките кряскат, вият, ръкомахат и вдигат такава врява, че не би се чул и божият гръм. Встрани лежеше една от тях, навирила петалата, цялата в кръв, а на лицето ѝ — рана с нож във форма на кръст. Срещу ранената, на която помагаха най-сръчните от тази тълпа, виждам Кармен, държана от пет-шест жени. Ранената викаше: „Свещеник! Свещеник! Умирам!“ Кармен мълчеше; стискаше зъби и въртеше очи като хамелеон. „Какво има?“ — попитах аз. Доста труд ми коштуваше да узная какво е станало, понеже всички работнички говореха в един глас. Изглежда, ранената се похвалила, че има достатъчно пари в джоба си, за да купи магаре от пазара в Триана. „Виж ти — каза Кармен, която имаше много остър език, — не ти ли стига една метла?“ Другата, засегната от присмеха, а може би не съвсем невинна в това отношение, отговорила, че не разбира от метли, тъй като няма честта да е циганка, нито кръщелница на Сатаната, но че госпожица Карменската скоро ще се запознае със своето магаре, когато господин корехидора я изведе на разходка върху него с двама лакеи отзад, които да пъдят мухите^[5].

— Аз пък — каза Кармен — ще направя бузата ти поилка за мухите, като кораб ще я нашаря^[6].

И още в същия миг — раз, два! — с ножа, с който обрязват края на пурите, тя изписала по лицето ѝ свети андреевски кръстове^[7].

Случаят бе ясен; хванах Кармен за лакътя.

— Сестро — казах учтиво, — трябва да ме последваш.

Тя ме изгледа така, сякаш едва сега ме позна; но каза с примирен глас:

— Да вървим. Къде ми е мантилята?

Загърна се така, че да се вижда само едно от големите ѝ очи и последва хората ми кротка като агънце. Когато се завърнахме в караулното помещение, вахмистърът каза, че работата е сериозна и трябва да отведем жената в затвора. Пак аз трябваше да го сторя. Поставих я между двама драгуни и ги последвах отзад, както подобава на един ефрейтор в подобни случаи. Потеглихме към града. Отначало циганката мълчеше; но на Змийската улица — знаете я, тя напълно си

заслужава името заради многото криволици, — на Змийската улица тя започна да смъква мантията, за да ми покаже съблазнителната си мутричка, и като се извърна към мен колкото може повече, попита:

— Господин офицер, къде ме водите?

— В затвора, мое бедно дете — отговорих аз колкото можех по-нежно, както доблестният войник трябва да разговаря с арестуван, особено ако той е жена.

— Уви! Какво ще стане с мен? Господин офицер, пожалете ме! Вие сте така млад, така мил... — После понижи глас и добави; — Пуснете ме да избягам и аз ще ви дам късче от *бар лачи*, за да ви обикват всички жени.

Бар лачи, господине, е магнитен камък, с чиято помощ, твърдят циганките, те могат да вършат всякакви чародейства, стига да се използва умело. Дайте на някоя жена да изпие щипка *бар лачи*, разтворена в чаша бяло вино, и тя няма да ви устои. Аз отговорих колкото се може по-сериозно:

— Не сме тук, за да говорим глупости; трябва да отидем в затвора. Такава е заповедта и с нищо не мога да помогна.

Ние, жителите от баския край, говорим с акцент, който ни отличава от испанците; затова пък нито един от тях не би се научил да казва дори *bai*, *јаона*^[8]. Кармен лесно отгатна, че бях от Провинциите. Знаете, господине, че циганите, тъй като нямат своя страна, постоянно пътуват, говорят всички езици и повечето от тях се чувствуват като у дома си и в Португалия, и във Франция, и в провинциите, и в Каталония, те могат да се разберат даже с маврите и англичаните. Кармен знаеше доста добре баски език.

— *Laguna ene bihotsarena*, приятелю на сърцето ми — каза тя неочаквано, — земляци ли сме?

Нашият език, господине, е толкова хубав, че щом го чуем в някоя чужда страна, потръпваме. Бих искал изповедник от Провинциите — добави бандитът по-тихо. След известно мълчание продължи:

— Аз съм от Елисондо — отговорих й аз по баски, силно развълнуван от това, че тя говори на моя роден език.

— А аз съм от Етчалар — каза тя (това е на четири часа път от нас). — Цигани ме доведоха в Севиля. Работех във фабриката, за да събера пари и да се върна в Навара при бедната ми майчица, на която съм едничката опора, и при нашата малка *barratcea*^[9] с двадесет

ябълкови дръвчета за вино. Ах, да бях сега у дома под бялата планина! Оскърбиха ме, защото не съм от този край на мошеници и търговци на гнили портокали; тези голтачки се нахвърлиха върху мен, задето им казах, че всичките им хаки^[10] от Севиля не биха уплашили с ножовете си един наш юначага със синьо таке и *макила*. Другарю, приятелю мой, нищо ли няма да направите за една ваша землячка?

Тя лъжеше, господине, винаги е лъгала! Не зная дали поне веднъж в живота си това момиче е казало думичка истина; но когато говореше, аз ѝ вярвах! Това беше по-силно от мен. Изкълчваше баския език, но аз повярвах, че е наварка; а само очите ѝ, устата и цветът на кожата ѝ издаваха нейния произход. Бях луд, не се спирах пред нищо. Мислех, че ако испанците дръзнаха да се изкажат лошо за моя край, бих им нарязал лицето така, както тя постъпи с другарката си. С една дума, бях като пиян; започнах да говоря глупости и бях готов да върша такива.

— Земляк, ако ви блъсна и вие паднете — продължи тя на баски, — едва ли тези кастилски новобранци ще ме хванат.

Честна дума, забравих и заповед, и всичко и казах:

— Добре, приятелко, землячко, опитайте и нека планинската Богородица да ви е на помощ.

Тъкмо тогава минавахме през една от тесните улички, каквито има много в Севиля. Изведнъж Кармен се обръща и ме удря с юмрук по гърдите. Нарочно паднах по гръб. С един скок тя ме прескочи и хукна, като ни показва петите си... Казват „баски крак“: нейните не падаха по-долу... колкото бързи, толкова и стройни. Веднага се изправям, но държа пиката^[11] си напреки на улицата, за да я преградя, така че моите другари биват задържани и не могат да я последват. После сам се затичвам — и те след мен: но как да я догоним! С нашите шпори, саби и пики! В по-кратко време, отколкото ви описвам това, нашата пленница изчезна. При това всички клюкарки от махалата улесняваха бягството ѝ, подиграваха се с нас и ни указваха невярна посока. След много лутане трябваше да се върнем в караулното без разписка от управителя на затвора.

За да избягнат наказанието, моите хора казаха, че Кармен ми говорела на баски; пък и право казано, не изглеждаше много естествено как юмручният удар на такава дребна девойка е могъл да събори мъжага като мен. Всичко това беше подозрително или по-точно

— много ясно. При смяната на караула аз бях разжалван и изпратен за един месец в затвор. Това беше първото ми наказание, откакто бях на служба. Сбогом, вахмистърски нашивки, които мислех, че вече притежавам.

Първите ми дни в затвора минаха доста тъжно. Когато постъпих на служба, мислех, че ще стана офицер. Моите съотечественици Лонга, Мина^[12] са сега генерали; Чапелангара^[13], „черен“^[14] като Мина и като него намерил убежище във вашата страна, беше полковник и аз толкова пъти съм играл на топка с брат му, бедняк като мен. Сега си казах: „Това време, през което служи безупречно, пропадна. Ето те в черния списък; за да спечелиш доверието на началството, трябва да се трепеш десет пъти повече, отколкото преди! И за какво си навлякох това наказание? Заради някаква циганка-мошеничка, която се подигра с мене и в този момент може би краде някъде из града.“ И все пак не можех да не мисля за нея. Ще повярвате ли, господине, нейните прокъсани чорапи, които ми се мяркаха, докато бягаше, все стояха пред очите ми. Гледах улицата през решетките на тъмницата и сред всички жени, които минаваха, не виждах нито една, която да струваше колкото това дяволско момиче. И въпреки волята си миришех цветчето акация, с което ме замери; даже изсъхнало, то бе запазило аромата си. Ако има вещици на този свят, то тя беше такава.

Един ден влиза тъмничарят и ми носи един алкалийски хляб^[15].

— На — казва, — това ви го праща вашата братовчедка.

Взех хляба, но се учудих много, защото няхах братовчедка в Севиля. Трябва да е грешка, рекох си, като гледах хляба; но той беше толкова апетитен и ухаеше така хубаво, че реших да го изям, без да ме е грижа да узная от кого е изпратен и кому е предназначен. Когато понечих да го разрежа, ножът ми опря с нещо кораво. Поглеждам и намирам малка английска пиличка, която е била вмъкната в още неопеченото тесто. Вътре имаше и една жълтица от два пиастра. Това безспорно беше подарък от Кармен. Свободата представлява всичко за циганите и те биха подпалили цял град, за да се отърват от един ден затвор. Впрочем хитрушата бе успяла по този начин да измами ловко тъмничарите. Само за един час пиличката би прерязала и най-дебелата решетка; а с монетата бих могъл да сменя при първия срещнат вехтошар формения си шинел с цивилно палто. Сам разбирате, че човек, който неведнъж е измъквал орлета от гнездата в нашите скали,

не би се затруднил да се спусне от прозорец, не по-висок от тридесет стъпки; но аз не исках да бягам. Все още държах на войнишката си чест и бягството ми се струваше голямо престъпление. Все пак бях трогнат от този знак на внимание. Когато си в затвора, приятно е да знаеш, че отвън имаш приятел, който мисли за теб. Жълтицата ме обиждаше донякъде и аз бих я върнал с удоволствие, но къде да намеря моя кредитор? Това не ми изглеждаше лесно.

След церемонията на разжалването аз вярвах, че вече всичко съм изстрадал; но предстоеше ми да понеса още едно унижение: щом излязох от затвора, ме назначиха караул, като обикновен войник. Представете ли си какво изпитва в такъв момент човек с честолюбие! Бих предпочел да ме разстрелят. Поне тогава вървиш сам пред взвода; съзнаваш, че си нещо, а и всички те гледат.

Поставиха ме на пост пред вратата на полковника. Той беше богат човек, славен момък и обичаше да се забавлява... У него се бяха събрали всички млади офицери, много граждани, а също и жени, актриси, както разправяха. Струваше ми се, че целият град си е дал среща пред вратата му, за да ме гледа. Ето че пристига каретата на полковника с лакей на капрата. И кой, мислите, слиза от нея?... Циганката. Този път тя беше накичена като кораб, нагиздена, натруфена, потънала в злато и кордели. Роклята ѝ — обсипана с пайети, обувките ѝ — сини и те с пайети, цялата беше в цветя и ширити. В ръката си държеше баско дайре. С нея имаше още две циганки — едната млада, а другата стара. Съпровожда ги винаги някаква старица; а също така и старик, циганин, с китара, за да им свири да танцуват. Знаете, че често канят циганки на веселбите и там те танцуват *ромалис* — техния танц, — а нерядко и други неща.

Кармен ме позна и ние разменихме по един поглед. Не зная, но в този момент ми се щеше да пропадна вдън земя.

— *Agur, laguna*^[16] — каза ми тя, — господин офицер, ти си на пост като някой новобранец.

И докато намеря какво да отговоря, тя беше вече в къщата.

Цялото общество се беше събрало и въпреки навалицата виждах почти всичко, което ставаше зад желязната ограда^[17]. Чувах кастанетите, дайретото, смеховете и възгласите; понякога зървах главата ѝ, когато подскачаше с дайретото си. Освен това чувах и офицерите, които ѝ говореха такива неща, че лицето ми се заливаше с кръв. Не

знаех какво им отговаряше. Мисля, че от този ден я обикнах истински, защото на три-четири пъти ми идеше да се втурна вътре и да нанижа на сабята си всички тези ветрогонци, които я задиряха. Мъчението ми трая цял час; после циганите излязоха и каретата ги отнесе. Като минаваше край мен, Кармен ме погледна отново със същите очи, които познавате, и ми каза тихичко:

— Земляк, който обича вкусни пържени неща, отива да яде в Триана у Лилас Пастиа.

Леко като козичка тя скочи в каретата, кочияшът изплющя над мулетата и цялата весела компания замина не знам къде.

Вече се досещате, че щом смениха караула, аз отидох в Триана; но преди това се обръснах и почистих дрехите си като за парад. Тя беше у Лилас Пастиа, стар търговец на пържено, черен като мавър циганин, при когото много граждани идваха да ядат пържена риба, особено, струва ми се, откакто Кармен се беше настанила там.

— Лилас — каза тя веднага, като ме видя, — аз приключих за днес. И утре е ден^[18]. Хайде, земляк, да се поразходим.

Тя се забули с мантията и излязохме на улицата. Нямах представа накъде отиваме.

— Госпожице — казах аз, — мисля, че трябва да ви благодаря за подаръка, който ми изпратихте в затвора. Хляба изядох; с пиличката ще си точа копието и ще я запазя като спомен от вас; но парите — ето, вземете ги.

— Ха, той запазил парите — провикна се тя, като прихна да се смее, — всъщност толкоз по-добре, тъй като сега съм без пари; но какво от това? Куче, което скита, от глад не умира^[19]. Хайде да похарчим всичко. Ти гоцаваш.

Ние се завърнахме в Севиля. В началото на Змийската улица тя купи дузина портокали и ме накара да ги завия в кърпата си. Малко по-надолу купи хляб, колбаси, бутилка мансанила; накрая влезе в една сладкарница. Там тя хвърли на тезгяха златната монета, която ѝ бях върнал, и една друга, която извади от джоба си заедно с няколко сребърни; накрая поиска всичките ми пари. Имах само една песета и няколко куартос. Дадох ги, засрамен, че нямам повече. Помислих, че иска да купи цялата лавка. Тя избра всичко, което беше най-хубаво и най-скъпо: *цемас*^[20], *турон*^[21], захаросани плодове — докато стигнаха парите. Всичко това трябваше да нося в книжни кесии. Може би знаете

улица Кандилехо, където има една глава на краля дон Педро Съдника^[22]. Тя би трябвало да ме накара да се позамисля.

На тази уличка спряхме пред една стара къща. Кармен влезе в алеята и почука на вратата на приземния етаж. Отвори ѝ една циганка, истинска служителка на сатаната. Кармен ѝ пошепна няколко думи на романи. Старицата нещо изръмжа. За да я усмири, Кармен ѝ даде два портокала, шепа бонбони и ѝ позволи да вкуси от виното. После ѝ наметна мантията си и я изпрати до вратата, която залости с дървено резе. Щом останахме сами, тя започна да танцува и да се смее като луда, пеейки:

— Ти си моят ром, аз съм твоята роми^[23].

Аз стоях сред стаята натоварен с покупките и не знаех къде да ги сложа. Тя ги запрати на земята, хвърли се на шията ми и каза:

— Аз плащам дълговете си, аз плащам дълговете си! Такъв е законът на калес^[24]!

Ах, господине, този ден, този ден!... Когато мисля за него, забравям утрешния.

Бандитът замълча; после, като запали отново изгасналата пура, продължи:

Прекарахме заедно целия ден, ядохме, пихме и прочие. Когато се наяде с бонбони като шестгодишно дете, тя напъха от останалите цели шепи в делвата с вода на бабата.

— Да ѝ направя шербет — казваше.

Размазваше иемас, като ги хвърляше по стените.

— Туй пък, за да мирясаме от мухите.

Какви ли не шеги или пакости не извърши тогава. Казах ѝ, че искам да я видя как танцува; но откъде да намерим кастанети? Тутакси грабна едничката чиния на бабата, строши я на парчета и ето че затанцува ромалис, потраквайки с фаянсовите чирепчета тъй, сякаш държеше кастанети от абанос или слонова кост. Уверяван ви, с такова момиче няма да се отегчите. Свечери се и чух барабаните да бият заря.

— Трябва да отида в казармата за проверка — казах ѝ аз.

— В казармата? — процеди тя презрително. — Да не си негър, че се оставяш да те водят на верижка? Ти си цяло канарче — и по дрехи, и по характер^[25]. Върви, пилешко ти е сърцето.

Останах, примирен предварително с ареста. На сутринта тя първа заговори за раздяла.

— Слушай, Хосеито — каза тя, — разплатих ли се с теб? Според нашия закон аз не ти дължах нищо, защото ти си *пайло*; но си симпатично момче и ми хареса. Сега сме квит. Сбогом.

Попитах я кога ще я видя.

— Когато малко поумнееш — отвърна тя през смях. После продължи сериозно: — Знаеш ли, синко, мисля, че те обичам малко. Но не за дълго. Куче и вълк не се спогаждат много. Ако приемеш египетския закон^[26], бих станала може би твоя роми. Но това са глупости: просто е невъзможно. Не, момчето ми, повярвай, ти се отърваваш лесно. Ти срещна дявола, да, дявола, той невинаги е черен и не ти преви шията. Аз съм облечена във вълна, но не съм овца^[27]. Иди запали свещ пред твоята махари^[28]; тя заслужава това. Хайде, прощавай още веднъж. Не мисли повече за Карменсита, иначе тя ще те сгоди за вдовица с дървени нозе^[29].

Докато говореше така, тя издърпа пръта, който затваряше вратата, излезе на улицата, загърна се в мантията и ми обърна гръб.

Тя казваше истината. Щях да постъпя умно, ако престанех да мисля за нея; но от този ден на улица Кандилехо не можех да мисля за друго. Бродех по цели дни с надежда да я срещна. Разпитвах бабата и продавача на пържена риба. И тя, и той ми отговаряха, че е заминала за Лалоро^[30] — така наричаха те Португалия. Навярно Кармен им бе наредила да отговарят така и аз скоро се убедих в това. Няколко седмици след оня ден на улица Кандилехо стоях на пост пред една от градските врати. Недалеко от вратата крепостната стена беше разрушена; през деня я поправяха, а през нощта слагаха часовей, за да не пропуска контрабандисти. Този ден видях Лилао Пастиа, че се навърта около караулния пост и заговаря някои мои другари; всички го познаваха и бяха опитвали неговите риби и мекици. Той се приближи до мен и ме попита дали имам вест от Кармен.

— Не — казах му аз.

— Тогава ще имате, куме.

Той не се лъжеше. През нощта ме поставиха на стража при отвора на стената. Щом ефрейторът се оттегли, видях, че към мене иде една жена. Сърцето ми подсказа, че това е Кармен. Все пак извиках:

— Назад! Оттук не се минава!

— Не ставайте лош де! — каза тя, като откри лицето си.

— Как, вие ли сте, Кармен?

— Да, земляко. Да говорим направо. Искаш ли да спечелиш едно дуру? Ще дойдат хора с пакети; не ги закачай.

— Не — отговорих аз, — длъжен съм да ги спра. Такава е наредбата.

— Наредба! Наредба! На улица Кандилехо ти не мислеше за наредби.

— Ах! — отвърнах аз, не на себе си от този спомен. — Тогава имаше защо да забравя заповедта; но пари от контрабандисти не желая.

— Хубаво, щом не искаш пари, искаш ли пак да отидем да ядем у старата Доротея?

— Не! — казах аз, полузадушен от усилието, което правех. — Не мога.

— Отлично. Щом си толкова упорит, знам към кого да се обърна. Ще предложа на офицера ти да отидем у Доротея. Той изглежда добро момче и ще постави на стража някой момък, който ще вижда само това, което трябва. Сбогом, канарче. Ще се посмея хубаво в деня, когато наредят да те обесят.

Имах малодушието да я повикам обратно и обещах да пусна всички цигани на света, стига да ми достави единствената награда, за която мечтая. Тя ми се закле да удържи думата си още на следния ден и изтича да извести приятелите си, които се оказаха само на две крачки.

Бяха петима души, между които и Пастиа, богато натоварени с английски стоки. Кармен пазеше. Тя трябваше да даде знак с кастанетите си, щом се зададеше нощната стража, но не стана нужда. Контрабандистите се справиха за минута.

На другия ден отидох на улица Кандилехо. Кармен закъсна и дойде в лошо настроение.

— Не обичам хора, които ме заставят да ги моля — каза тя. — Първия път ти ми направи много по-голяма услуга, без да знаеш дали ще спечелиш от това. Вчера ти се пазари с мен. Не знам защо дойдох, понеже не те обичам вече. На, върви си, дръж едно дуру за труда.

Малко остана да не ѝ хвърля монетата в лицето и с огромни усилия се сдържах да не я набия. След като се карахме цял час, аз си отидох вбесен. Поскитах известно време из улиците, вървейки насам-натам като луд; накрая влязох в една черква и като се потулих в най-тъмния ъгъл, заплаках с горещи сълзи. Изведнъж чувам глас:

— Драконови сълзи^[31]! Иска ми се да направя от тях любовен еликсир.

Вдигам очи и виждам Кармен пред себе си.

— Е, земляко, сърдите ли ми се още? — попита тя. — Изглежда, все пак ви обичам, макар да съм ви сърдита, защото, откак ме напуснахте, не зная какво ми е. Ето, сега аз те питам: искаш ли да отидем на улица Кандилехо?

Така се помирихме; но настроението на Кармен беше като времето по нашия край. Бурята е най-близо до планините, когато слънцето най-ярко грее. Тя бе обещала да ме заведе още веднъж у старата Доротей, но не се яви. И Доротей отново каза, че е отишла в Лалоро по цигански дела.

Знаех вече от опит в какво се състои работата и търсех Кармен навсякъде, където смятах, че може да бъде, и по двадесет пъти на ден минавах по улица Кандилехо. Една вечер бях у Доротей, чието доверие почти бях спечелил, като я черпех от време на време с по чаша мастика, когато изведнъж Кармен влезе, придружена от един младеж, поручик от нашия полк.

— Върви си, бързо! — викна ми тя на баски.

Стоях зашеметен и кипящ от ярост.

— Какво дириш тук? — запита ме поручикът. — Махай се, въл!

Не можех да се помръдна; бях като скован. Като видя, че не се оттеглям и че даже не бях свалил фуражката си, разгневеният офицер ме хвана за яката и ме разтърси грубо. Не помня какво му рекох. Той измъкна сабята си и аз — моята. Старицата се вкопчи в лакътя ми и поручикът ме цапардоса по челото, където белегът още стои. Отстъпих и с едно движение отхвърлих Доротей на пода и понеже поручикът се хвърли към мен, подложих върха на сабята си и той се наниза. Кармен веднага духна лампата и викна на Доротей да бяга. Аз също изтичах на улицата и хукнах да бягам, накъдето ми видят очите. Все ми се струваше, че някой ме преследва. Когато дойдох на себе си, видях, че Кармен не беше ме изоставила.

— Глупаво канарче! — каза ми тя. — Ти умееш да вършиш само глупости. Нали ти казах, че ще ти донеса нещастие. Но нищо, всичко може да се оправи, щом дружиш с фламандка от Рим^[32]. Вържи най-напред тази кърпа на главата си и хвърли портупея. Почакай ме в оная алея. Ще се върна след малко.

Тя изчезна и не след дълго ми донесе мантия на райета, която беше намерила незнайно къде. Накара ме да сваля мундира и да наметна плаща над ризата си. С тази одежда и с кърпичката, с която бе превързала раната ми, приличах на валенцийски селянин, каквито идват много в Севиля да продават своето питие от *чуфас*^[33]. После ме заведе в някаква къща в дъното на малка уличка, подобна на Доротеината. Тя и една друга циганка ме измиха и превързаха по-добре, от който и да е полкови лекар, напоиха ме с нещо; накрая ме положиха на една постеля и аз заспах.

Изглежда, тези жени бяха примесили в питието някои от тези приспивателни билки, чиято тайна притежават, защото се събудих доста късно на другия ден. Главата ме болеше много и имах треска. Нужно ми бе известно време, за да си припомня ужасната сцена снощи, в която бях взел участие. След като превързаха раната ми, Кармен и нейната приятелка, клекнали до постелята, размениха няколко думи на *чипе кали*, което явно беше медицинска консултация. После и двете ме увериха, че ще оздравея скоро, но се налагало да напусна Севиля по възможност незабавно, понеже, ако ме заловели, щял съм да бъда незабавно разстрелян.

— Момчето ми — каза Кармен, — трябва да работиш нещо: сега, когато царят не ти дава нито ориз, нито риба^[34], трябва да се погрижиш за прехраната си. Твърде си гламав, за да крадеш а *pastesas*^[35], но си ловък и силен: ако си храбър, иди на брега и стани контрабандист. Не ти ли обещах, че ще те докарам до бесилото. То наистина струва повече, отколкото да те разстрелят. Впрочем, ако си отракан, ще живееш като принц, докато *миньоните*^[36] и бреговата стража не те пипнат за врата.

Ето по какъв примамлив начин това дяволско момиче описа новата ми кариера, едничката, която ми оставаше, откакто си навлякох смъртно наказание. Да ви кажа ли, господине? Убеди ме без много мъка. Струваше ми се, че този несигурен и бурен живот ще ме сближи по-интимно с нея. Вярвах, че отсега ще ме обича винаги. Често бях чувал за някои, контрабандисти, които кръстосват Андалусия върху добър кон с пушка в ръка и с любовница на задницата на коня. Виждах се вече как препускам през планини и долини с красивата циганка зад мен. Заговорех ли й за това, тя се пляскаше от смях по бедрата и казваше, че няма нищо по-хубаво от нощите в катуна, когато всеки ром

се е оттеглил със своята роми под малката си шатра, съставена от три обръча и покривало.

— Ако отидем с теб в планината — казах аз, — ще бъда сигурен в теб. Там няма да те дяла с някой поручик.

— А, ти ревнуваш! — отвърна тя. — Толкова по-зле за теб. Нима си толкова глупав? Не виждаш ли, че те обичам, щом досега не съм ти искала пари?

Когато говореше така, имах желание да я удуша.

Накратко, господине, Кармен ме снабди с цивилно облекло, с което се измъкнах от Севиля, без да ме разпознаят. Отидох в Херес с писмо от Пастиа до един търговец на анасонова ракия, при когото се събираха контрабандисти. Представиха ме на тях и главатарят им, по прякор Данкайре^[37], ме прие в бандата. Заминахме за Гаусин и там заварих Кармен, с която имахме уговорена среща. В походите тя ни служеше за шпионка и по-добра от нея едва ли можеше да се намери. Тъкмо беше дошла от Гибралтар, където уредила със стопанина на един кораб разтоварването на английски стоки. Отидохме да ги дочакаме на брега близо до Естепона и скрихме една част в планините; натоварени с останалите, отправихме се към Ронда. Кармен ни бе изпреварила. Пак тя ни извести кога можем да влезем в града. Това първо и няколко следващи пътувания излязоха успешни. Животът на контрабандист ми се понрави повече от войнишкия; правех подаръци на Кармен. Имах пари и любовница. Съвестта почти не ме измъчваше, защото, както казват циганите: краста, която е приятна, не сърби^[38]. Навсякъде ни посрещаха хубаво; спътниците ми се отнасяха добре с мен и даже ме уважаваха. Причината беше, че бях убил човек, а между тях имаше такива, които нямаха подобен подвиг на съвестта си. Но в новия ми живот най-много ме привличаше това, че често виждах Кармен. Тя беше ласкава с мен повече от когато и да е било; обаче пред другите не признаваше, че е моя любовница и даже ме бе заставила да се закълна във всички светии да не споменавам нищо за нея. Бях толкова слаб пред това същество, че следвах всичките му капризи. Впрочем за пръв път я виждах да се държи като порядъчна жена и в простодушието си вярвах, че тя наистина е изоставила предишните си маниери.

Нашата шайка, която се състоеше от осем до десет човека, се събираше само в решителни минути — обикновено бяхме разпръснати

по двама, по трима в градовете и селата. Всеки от нас се представяше, че упражнява някакъв занаят: този беше бакърджия, онзи — джамбазин, а аз търговец на галантерия. Не се мярках в големите градове заради неприятната севилска афера. Един ден или по-скоро една нощ имахме среща в подножието на Вегер. Данкайре и аз бяхме изпреварили другите. Той изглеждаше весел.

— Ще имаме още един другар — каза той. — Кармен е направила един от най-ловките си удари. Освободила е своя ром, който беше в Тарифската тъмница.

Бях започнал вече да разбирам циганския език, който говореха почти всичките ми другари, и думата *ром* ме накара да изтръпна.

— Как! Нейният мъж! Та тя омъжена ли е? — попитах капитана.

— Да — отговори той, — за Гарсиа Едноокия, циганин, хитър като нея. Горкият, беше в галерите. Кармен така омотала лекаря на тъмницата, че спечелила свободата на своя ром. Да, това момиче си струва товар злато. От две години се опитва да го освободи. Нищо не помагаше, докато не смениха лекаря. С новия, изглежда, бързо е намерила общ език.

Представяте си удоволствието, което ми достави тази новина. Скоро видях и Гарсиа Едноокия; по-противно чудовище циганското племе едва ли е отвъждало; черен отвън и още по-черен отвътре, той беше най-противният злодей, който съм срещал някога. Кармен дойде с него и докато го наричаше свой ром пред мен, трябваше да видите милите очи и гримасите, които ми правеше, щом Гарсиа извърнеше глава. Бях възмутен и цяла нощ не й продумах. На сутринта приготвихме денковете и бяхме вече на път, когато забелязахме дузина конници по следите ни. Андалуските самохвалци, които говореха само за клане, веднага се разтрепериха. Всички се разбягаха панически. Данкайре, Гарсиа, едно красиво момче от Ечиха, което зовяха Ремендадо^[39], и Кармен запазиха хладнокръвие. Останалите зарязаха мулетата и хукнаха из урвите, където конниците не можеха да ги настигнат. Невъзможно бе да задържим животните, затова побързахме да разтоварим най-ценното от плячката и като я понесохме на рамене, поехме през скалите по най-стръмните склонове. Тласкахме денковете пред себе си и се спускахме след тях, плъзгайки се по пети. През това време неприятелят ни обстрелваше; за пръв път слушах свистене на куршуми, но това не ме уплаши много. Не е голяма заслуга да се

подиграваш със смъртта в присъствието на жена. Отскубнахме се, с изключение на клетия Ремендадо, когото раниха в кръста. Хвърлих денка и се опитах да го нося.

— Глупак! — кресна ми Гарсиа. — За какво ни е тази мърша? Доубий го и не губи памучните чорапи.

— Хвърли го! Хвърли го! — викаше ми Кармен.

Умората ме принуди да го положи за минута под една скала. Гарсиа се приближи и изпразни пушката си в главата му.

— Нека сега някой го познае — каза той, като гледаше лицето на Ремендадо, обезобразено от дузина сачми.

Ето, господине, какъв хубав живот водех. Вечерта се озовахме в някакъв храсталак, изтощени от умора, без храна и разорени от загубата на мулетата. И за какво се залови тогава този адски Гарсиа? Извади тесте карти и започна да играе с Данкайре при слабата светлина на запаления огън. През това време аз лежах и гледах звездите, мислейки за Ремендадо и много ми се искаше да съм на негово място. Кармен се бе свила до мен, потракваше от време на време с кастанетите и напяваше полугласно. После се приближи, сякаш да ми говори на ухо, и два-три пъти ме целуна въпреки волята ми.

— Ти си самият дявол — й казах.

— Да — отвърна тя.

След няколкочасова почивка тя замина за Гаусин и на другия ден едно козарче ни донесе хляб. Прекарахме там целия ден, а през нощта се придвижихме към Гаусин. Очаквахме новини от Кармен. Никаква вест. На сутринта гледаме някакъв мулетар води добре облечена жена с чадър и едно момиченце, което, изглежда, беше нейна слугиня. Гарсиа каза:

— Ето две мулета и две жени, които ни изпраща самият свети Николай^[40]; бих предпочел четири мулета; но нищо, оставете това на мен.

Той взе пушката си и се промъкна към пътечката, като се криеше в храстите. Данкайре и аз го последвахме на известно разстояние. Когато се приближихме на хвърлей място, ние изскочихме и извикахме на мулетаря да спре. Жената, вместо да се уплаши — а само нашето облекло стигаше за това, — избухна в смях.

— Ха, ха, тези *лилипенди* ме вземат за някоя е рани^[41]!

Това беше Кармен, но така изкусно дегизирана, че не бях я познал, ако заговореше на друг език. Тя скочи от мулето и поприказва тихо с Данкайре и Гарсиа, а после ми каза:

— Канарче, ще се видим пак, преди да те обесят. Отивам в Гибралтар по цигански дела. Скоро ще чуete за мен.

Тя ни посочи едно място, където можехме да намерим подслон за няколко дни, и ние се разделихме. Това момиче беше провидението на шайката. Скоро получихме малко пари, изпратени от нея, и едно съобщение, което бе още по-ценно за нас: че еди-кой си ден двама английски милорда ще минат по този и този път от Гибралтар за Гренада. Който има уши, да слуша. Те имаха хубави звънки монети. Гарсиа искаше да ги убием, но Данкайре и аз се възпротивихме. Взехме само парите и часовниците им, без да броим ризите, от които се нуждаехме много.

Господине, човек става мошеник, без да се усети. Едно хубаво момиче ви замайва главата, биете се за него, сполита ви нещастие, налага се да се криете в планините и от контрабандист ставате крадец, преди да сте се опомнили. Решихме, че след историята с милордовете няма да е добре за нас, ако останем в околностите на Гибралтар, и се отправихме за Сиера де Ронда. Вие ми споменахте за Хосе-Мария; именно там се запознах с него. Той водеше любовницата си в походите. Тя беше красива девойка, кротка, скромна, възпитана; не говореше неприлични думи, а колко беше предана... Обаче той я тормозеше много. Вечно ухажваше разни момичета, а нея нагрубяваше и понякога му хрумваше да я ревнува. Веднаж даже я ръгна с нож. И какво? Тя го заобича още повече. Така са създадени жените, особено андалуските. Тя се гордееше с белега на ръката си и го показваше като най-прекрасно украшение. И на туй отгоре Хосе-Мария беше много лош другар!... При един обир той направи така, че цялата плячка остана за него, а за нас — раните и мъките. Но да се върна към разказа си. Ние нямахме вест от Кармен. Данкайре каза:

— Трябва някой от нас да отиде в Гибралтар — за да разузнае; тя сигурно е организирала нещо. Аз бих отишъл, но ме познават добре там.

Едноокият каза:

— И мен ме знаят; погаждал съм толкова лоши номера на раците^[42], а и нямам едно око — трудно ще се дегизирам.

— Значи, аз да отида? — казах на свой ред, възхитен от мисълта, че ще видя Кармен. — Кажете какво да направя.

И те ми казаха:

— Постарай се да се добереш по море или през Сан Роке, както ти е по-удобно, и щом се озовеш в Гибралтар, попитай на пристанището къде живее продавачката на шоколад Ролона; щом я намериш, ще узнаеш от нея какво става.

Решихме да се отправим и тримата за Сиера де Гаусин, там да се разделя с тях и да вляза в Гибралтар като продавач на плодове. В Ронда един наш човек ми достави документи; в Гаусин ми дадоха магаре; натоварих го с портокали и пъпеша и потеглих. В Гибралтар се оказа, че познавали добре Ролона^[43], но тя или беше умряла, или беше отишла във *finibus terrae*^[44]. Изчезването ѝ обясняваше защо бяхме загубили връзка с Кармен. Оставих магарето в един яхър, взех портокалите и тръгнах из града уж да ги продавам, а всъщност исках да срещна някое познато лице. Там има сума ти нехранимайковци от всички краища на света и градът представлява истинска Вавилонска кула, защото на всеки десет крачки чуваш толкова различни езика. Срещнах и доста цигани, но не им се доверявах; само се дебнехме изпитателно. Ясно бе, че сме от един дол дренки; важното беше да разбера дали сме от същата шайка. След двудневно безполезно лутане тъй и не можах да узная нещо за Ролона и Кармен я вече смятах да се завърна при другарите си, като преди това купя туй-онуй, когато към залез-слънце, минавайки по една улица, чух един женски глас да ме вика:

— Хей, продавачо на портокали!

Вдигам глава и виждам Кармен, облежната на един балкон до някакъв офицер в червен мундир, със златни еполети, къдриви коси и осанка на важен милорд. А тя облечена разкошно: шал на плещите, златен гребен в косите, цялата в коприна; но все същата негодница ся беше и се кикотеше, та чак се тресеше от смях. Англичанинът ми викна на завален испански да се кача, защото госпожата искала портокали; а Кармен ми рече на баски:

— Качвай се и не се учудвай на нищо.

Но тя с нищо вече не можеше да ме учуди. Не зная дали трябваше да скърбя, или да се радвам, че я открих. На вратата стоеше

висок напудрен слуга, който ме въведе в един великолепен салон. Кармен веднага ми заговори на баски:

— Не знаеш нито дума испански и не ме познаваш.

После се обърна към англичанина:

— Нали ви казах, веднага познах, че е баск; ще видите какъв странен език говори. Ама има много глупав вид, нали? Като котка, заварена в килер.

— А ти — казах аз на моя роден език, — ти приличаш на нагла мошеничка и много ми се иска да ти издраскам лицето пред твоя ухажор.

— Моят ухажор! — каза ми тя. — Виж ти, сам ли отгатна това? И ти ревнуваш от този глупак? Ти си още по-прост, отколкото беше на срещите ни на улица Кандилехо. Не виждаш ли, глупако, че съм се заела с циганските дела, и то по най-блестящ начин. Тази къща е моя, гвинеите на рака ще бъдат мои; аз го водя за носа и ще го отведа на такова място, откъдето няма да се върне вече.

— Ако продължаваш да работиш за циганите по този начин — отговорих аз, — така ще те наредя, че няма да посмееш вече да повториш.

— Виж ти! Да не би да си мой ром, че ми заповядваш? Едноокият не се оплаква, а теб какво те засяга? Бъди доволен, че си единственият, който може да се назове мой *минчоро*^[45].

— Какво казва той? — попита англичанинът.

— Казва, че е жаден и би пийнал нещо — отвърна Кармен.

И тя се повали на дивана и избухна в смях от превода си.

Господине, когато това момиче се смееше, никой не можеше да говори сериозно. Всички се смееха с нея. Този едър англичанин се разсмя също като глупак, какъвто си беше, и нареди да ми донесат пиене.

Докато пиех, Кармен каза:

— Виждаш ли пръстена на ръката му? Ако искаш, ще ти го дам.

Аз отговорих:

— Бих си дал единия пръст, за да срещна твоя милорд в планината, всеки с по една макила в ръка.

Англичанинът подхвана думата и попита:

— Какво значи това „макила“?

— Макила — каза Кармен, като не преставаше да се смее — значи портокал. Доста странна дума за един портокал. Той каза, че иска да ви угости с макила.

— Така ли? — каза англичанинът. — Нека донесе утре още макили.

Докато говорехме, влезе слугата и каза, че вечерята е готова. Тогава англичанинът стана, даде ми един пиастър и предложи ръката си на Кармен, като че ли тя не можеше да върви сама. Все още смеейки се, Кармен ми каза:

— Момчето ми, не мога да те поканя на вечеря; но утре, щом чуеш барабаните да бият за проверка, ела тук с портокали. Ще намериш една по-добре мебелирана стая от тази на улица Кандилехо и ще видиш дали не съм още твоята Карменсита. А после ще поговорим по циганските дела.

Не отвърнах нищо и вече бях на улицата, когато англичанинът ми извика:

— Донесете утре макили! — и се чу гръмкият смях на Кармен.

Излязох, без да зная какво да правя. Почти не спях и на сутринта бях така разгневен на тази изменница, че реших да замина от Гибралтар, без да я видя; но при първия удар на барабана всичката ми решителност ме напусна; взех кошницата с портокали и хукнах при Кармен. Пердетата бяха пооткрехнати и аз видях, че голямото ѝ черно око ме следи. Напудреният слуга ме въведе веднага; Кармен му поръча нещо и щом останахме сами, се заля в своя крокодилски смях и се хвърли на шията ми. Никога не бях я виждал толкова красива. Пременена като мадона, парфюмирана... в стаята — копринени мебели, бродирани завеси... ах! А аз бях облечен като същински крадец.

— Минчоро! — казваше Кармен. — Ще ми се да изпочупя всичко тук, да подпаля къщата и да избягам в сирата.

И нежности!... И смехове!... И танцуваше, и късаше накитите си: едва ли някоя маймуна е правила такива подскоци, гримаси и дяволии. Когато отново стана сериозна, каза ми:

— Слушай, да поговорим за нашите дела. Накарах го да ме заведе в Ронда, където имам сестра монахиня... (Тук ново кикотене.) Ще минем през едно място, което ще ти кажа. Нападнете го: грабете до насита. Най-добре е да го пречукате, но — прибави тя с дяволска

усмивка, с която си служеше понякога и тогава никому не беше до смях — знаеш ли какво ще направиш? Нека Едноокия изскочи пръв. Вие стойте малко по-назад! Ракът е храбър и ловък: има отлични пистолети... Разбираш ли?...

Тя отново избухна в смях, който ме накара да потръпна.

— Не — казах аз, — мразя Гарсиа, но той е мой другар. Може би някой ден ще те отърва от него, но ще уредим сметките си според обичая на моята страна. Само по една случайност съм станал циганин и за някои неща ще си остана, както се казва, честен наварец^[46].

Тя продължи:

— Ти си глупак, безумец, същински *пайло*. Ти си като джудже, което си мисли, че е голямо, щом плюе надалеч^[47]. Ти не ме обичаш, върви си.

Когато казваше: върви си — не можех да се помръдна. Обещах да замина, да се върна при другите и да чакам англичанина; на свой ред тя ми обеща да се престори на болна, докато настане време да тръгнат от Гибралтар за Ронда. Останах още два дни в Гибралтар. Тя имаше смелостта да ме посети преоблечена в гостилницата. Заминах: аз също имах свой план. Върнах се на уговореното място, след като узнах откъде ще минат англичанинът и Кармен. Данкайре и Гарсиа ме очакваха. Прекарахме нощта в една гора край огън от борови шишарки, който пламтеше чудесно. Предложих на Гарсиа да играем на карти. Той прие. На втората партия му казах, че играе нечестно; той се изсмя. Хвърлих му картите в лицето. Той искаше да грабне пушката си; затиснах я с крак и му казах: „Разправят, че владееш ножа като най-добрия жако от Малага, опитай тогава с мен.“ Данкайре искаше да ни разтърве. Бях ударил вече два-три пъти Гарсиа по лицето. Гневът го окуражи; той измъкна ножа си, а аз — своя. Казахме на Данкайре да ни остави на мира и да не се бърка. Той видя, че няма възможност да ни спре и се оттегли. Гарсиа се беше свил като котка, готова да се нахвърли върху мишката. В лявата ръка стискаше шапката си, за да парира ударите, а ножа държеше пред себе си. Това е техен андалуски маниер. Аз заставах по наварски обичай, право срещу него, лявата ръка нагоре, левият крак напред, а ножа държах до дясното бедро. Чувствавах се по-силен и от великан. Той се хвърли към мен като стрела; завъртях се върху левия си крак и пред него остана празно пространство; но аз го улчих в гърлото и ножът навлезе толкова

дълбоко, че юмрукът опря в брадичката му. Завъртях острието така силно, че то се счупи. Всичко беше свършено. Острието изскочи от раната, изтласкано от струя кръв, дебела като ръка. Той падна по лице като кол.

— Какво направи? — възкликна Данкайре.

— Слушай — казах, — не можем да живеем заедно. Обичам Кармен и искам да съм само аз. Впрочем Гарсиа беше мерзавец и аз не съм забравил как постъпи с бедния Ремендадо. Сега оставаме двама, но сме смели момчета. Кажи, искаш ли да станем приятели на живот и смърт?

Данкайре ми стисна ръката. Той беше човек на петдесетина години.

— По дяволите любовните истории! — извика той. — Ако му беше поискал Кармен, щеше да ти я продаде за един пиастър. Сега сме само двама; какво ще правим утре?

— Остави на мен тази грижа — отвърнах аз, — сега не ме е страх от никого.

Погребахме Гарсиа и преместихме бивака си двеста крачки по-нататък. На другия ден Кармен и нейният англичанин минаха с двама мулетари и един слуга. Казах на Данкайре:

— Аз ще се заема с Англичанина. Ти сплаши другите, те не са въоръжени.

Англичанинът беше смел. Ако Кармен не му бе блъснала ръката, щеше да ме убие. Накратко, аз си извоювах Кармен и първата ми дума беше да ѝ кажа, че е вдовица. Когато разбра как е станало това, тя заяви:

— Винаги ще бъдеш *лилипенди*! Гарсиа трябваше да те убие. Твоята наварска хватка е цяла глупост, а той е отправял на онзи свят и по-ловки от теб. Но нищо, дошъл му бил редът. И твоят ще дойде.

— Твоят също — отговорих, — ако не бъдеш истинска моя роми.

— Та какво — каза тя, — неведнъж съм виждала в чашата кафе, че ще свършим заедно. Добре! Да става каквото ще става.

И тя защрака кастанетите, както винаги когато искаше да пропъди някаква досадна мисъл.

Човек се забравя, когато говори за себе си. Тези подробности сигурно са ви отегчили, но аз скоро свършвам. Животът, който водехме, трая доста дълго. Данкайре и аз се сдружихме с няколко

другари, по-сигурни от първите, и се занимавахме с контрабанда, а понякога, да си призная, грабехме по пътищата, но само в крайни случаи или когато не ни оставаше нищо друго. Не се отнасяхме зле с пътниците, а се задоволявахме само да им вземем парите. В продължение на няколко месеца аз бях доволен от Кармен; тя продължаваше да ни бъде полезна при акциите, като ни посочваше жертвите. Пребиваваше ту в Малага, ту в Кордова, ту в Гренада; но само при една моя дума изоставяше всичко и идваше при мен в една усамотена вента или даже в лагера. Само един път, това се случи в Малага, тя ме разтревожи. Узнах, че си е набелязала някакъв богат търговец, с когото разчитала да повтори гibrалтарската афера. Въпреки уговорките на Данкайре аз потеглих и пристигнах посред бял ден в Малага. Намерих Кармен и веднага я отведох. Последва бурно обяснение.

— Знаеш ли — каза ми тя, — откакто си мой истински ром, аз те обичам по-малко оттогава, когато беше мой минчоро. Не искам да ме тормозят и да ми заповядват. Искам да бъда свободна и да правя каквото ми хрумне. Не ме докарвай до крайност. Ако ми дотегнеш, ще си намеря някое добро момче, което ще постъпи с теб така, както ти постъпи с Едноокия.

Данкайре ни помири; но ние си бяхме наговорили такива неща, които ни тежаха на сърцето, и отношенията ни се промениха. По-късно ни сполетя нещастие. Настигнаха ни войници. Данкайре и двама другари паднаха убити; други двама бяха заловени. Мен раниха тежко и ако не беше моят прекрасен кон, щях също да попадна в ръцете им. Изтощен от умора, с куршум в тялото, аз се скрих в гората с единствения оцелял другар. Когато слязох от коня, припаднах и помислих, че ще умра в храсталаците като прострелян заек. Моят другар ме отнесе в една известна само на нас пещера и отиде да търси Кармен. Тя беше в Гренада и веднага пристигна. Цели петнадесет дни не ме напускаше и за минутка. Не спеше по цели нощи; лекува ме с такова умение и такова усърдие, каквито никоя жена не е показвала и към най-любим мъж. Щом се вдигнах на крака, тя ме откара тайно в Гренада. Циганките намират навсякъде сигурни убежища и аз прекарах повече от две седмици в една къща под носа на корехидора, който ме търсеше. Неведнъж съм го съглеждал иззад капака на прозореца как минава по улицата. Най-сетне се поправих; но на болничната постеля

премислих много неща и реших да променя живота си. Предложих на Кармен да напуснем Испания, за да заживеем честно в Новия свят. Тя ми се присмя.

— Ние не сме създадени да садим зелки — каза тя, — нашата орис е да живеем за сметка на пайло. Слушай, уредих една работа с Натан-бен-Жозеф от Гибралтар. Той има памучни платове, които чакат само теб да ги пренесеш. Знае, че си жив. Разчита на теб. Какво ще кажат нашите свръзки в Гибралтар, ако не устоиш на думата си?

Оставих се да ме убедят и пак подхванах мръсния занаят.

Докато се укривах в Гренада, там се провеждаха боеве с бикове и Кармен ходеше да ги гледа. Когато се връщаше, тя разказваше много за някакъв ловък пикадор на име Лукас. Знаеше името на коня му и колко струвала бродираната му дрешка. Не обърнах внимание на това. Но Хуанито, единственият другар, който ми остана, ми каза няколко дни по-късно, че виждал Кармен и Лукас при един търговец в Закатин^[48]. Това ме разтревожи. Попитах Кармен как и защо се е запознала с пикадора.

— С тоя момък може да се сработим — каза тя. — Река, която шуми, има или много вода, или много камъни^[49]. Той е спечелил в боевете хиляда и двеста реала. Едно от двете: или да му пипнем парите, или да го приемем в шайката, понеже е добър ездач и смел момък. Толкова хора измряха, трябва да ги заместиш. Вземи го със себе си.

— Не искам — отвърнах — нито парите му, нито самия него. Забранявам ти да му говориш.

— Внимавай — каза тя, — когато ме предизвикват, много не си поплювам.

За щастие пикадорът замина за Малага, а аз се заех да пренеса платовете на евреина. Много работа имаше около това пътуване, за Кармен също, и аз забравих Лукас; може би за момента и тя го беше забравила. По това време, господине, ви срещнах най-напред в Монтиля, а после в Кордова. Не желая да си припомням последната ни среща. Навярно знаете повече и от мен. Кармен ви открадна часовника; тя искаше да ви вземе парите и особено пръстена на ръката ви, който бил чудодееен и непременно трябвало да го притежава. Избухна ожесточена кавга; аз я ударих. Тя пребледня и заплака. За пръв път я видях да плаче и това ме потресе ужасно. Молих я за прошка, но тя

беше сърдита през целия ден и когато тръгнах отново за Монтиля, не пожела да ме целуне. Беше ми мъчно, но след три дни тя отново ме потърси засмяна и весела като птичка. Забравихме всичко и се държахме като влюбени от вчера. На раздяла тя ми каза:

— В Кордова има панаир. Ще отида да погледам, пък и ще узная кои хора ще се върнат с пари и ще ти съобщя.

Пуснах я. Останал сам, аз се замислих над този празник и промяната на настроението на Кармен. „Трябва да си е отмъстила вече — помислих, — защото първа се завърна.“ Един селянин ми каза, че в Кордова има бой с бикове. Кръвта ми кипва и аз като луд хуквам и отивам на арената. Показаха ми Лукас, а на една скамейка до преградата съзрях Кармен. Видях я за миг и това беше достатъчно, за да се уверя в подозренията си. Когато излезе първият бик, Лукас, както и очаквах, реши да се покаже галантен кавалер. Той откъсна панделката^[50] на бика и я поднесе на Кармен, която веднага се накичи с нея. Но бикът отмъсти за мен. Лукас бе прекатурен заедно с коня си и бикът връхлетя отгоре им. Подирях с очи Кармен, но тя не беше вече там. Не можех да се измъкна от мястото, където се намирах, и трябваше да дочакам края на коридата. После се отправих към къщата, която знаете, и проседях там кротко вечерта и част от нощта. Към два часа Кармен се върна и се поизненада, че ме вижда.

— Ела с мен — казах аз.

— Добре — отвърна тя, — да вървим.

Отидох да взема коня, поставих Кармен зад себе си и яздихме през цялата нощ, без да проговорим. Призори спряхме в една усамотена вента, близо до малка отшелническа килия. Там казах на Кармен!

— Слушай, ще забравя всичко. Няма да говоря за това, но ми обещавай едно: че ще ме последваш в Америка и ще се държиш прилично там.

— Не — каза тя сърдито, — не искам да ходя в Америка. Тук ми е добре.

— Защото си по-близо до Лукас; но помни, ако той се излекува, няма да доживее до старини. Впрочем какво ме интересува той? Втръсна ми да убивам твоите любовници; сега ще убия теб.

Тя ме погледна втръсано и дивия си поглед ми каза:

— Винаги съм знаела, че ще ме убиеш. Когато те видях за първи път, бях срещнала свещеник пред дома си. А тази нощ, на излизане от Кордова, не видя ли нещо? Един заек пресече пътя между краката на коня. Така е било писано.

— Карменсита — попитах аз, — не ме ли обичаш вече?

Тя нищо не отговори. Седеше с кръстосани крака за рогозката и с пръст рисуваше черти по земята.

— Да заживеем другояче, Кармен — казах аз с умолителен глас, — да се преселим другаде, където нищо да не ни разделя. Знаеш, че имаме закопани под един дъб, недалеч оттук, сто и двадесет унции... Пък и имаме пари у евреина Бен-Жозеф.

Тя се усмихна и каза:

— Първо аз, а след мене — ти. Зная, че така трябва да стане.

— Размисли — продължих аз, — изчерпаха ми се и сили, и смелост: решавай или аз ще реша.

Оставих я и отидох да се поразходя към отшелника. Заварих го да се моли. Изчаках да свърши; исках много да се помоля, но не можех. Когато стана, приближих се до него.

— Отче — казах аз, — ще се помолите ли за един човек, който се намира в голяма опасност!

— Аз се моля за всички скърбящи — каза той.

— Бихте ли отслужили служба за една душа, която може би скоро ще се яви пред своя Създател?

— Да — каза той, като ме гледаше втренчено. Изглежда, е имало нещо странно в изражението ми, защото опита да ме заприказва:

— Като че ли съм ви виждал някъде.

Положих един пиастър върху скамейката.

— Кога ще отслужите службата? — попитах аз.

— След половин час. Синът на тукашния ханджия ще дойде да ми помага. Кажете, млади човече, не ви ли тежи нещо на съвестта? Искате ли да чуете съвета на един християнин?

Бях готов да се разплача. Казах му, че ще се върна и побързах да си отида. Излегнах се на тревата, докато чух, че бият камбаните. Тогавя се приближих, но останах извън параклиса. Когато службата свърши, аз се завърнах във вентата. Надявах се, че Кармен е избягала; можеше да вземе коня ми и да изчезне... но я заварих там. Не искаше да помислят, че се е уплашила от мен. В мое отсъствие беше разпрала

подгъва на роклята си, за да извади оловото. Сега стоеше пред масата и гледаше метала, който бе стопила и хвърлила в делва с вода. Беше тъй погълната в магиите си, че отначало не ме забеляза. Тя ту вземаше парче олово и го разглеждаше от всички страни с печален вид, ту напяваше една от онези магически песни, с които зоват Мария Падиля^[51], метресата на дон Педро, която, казват, била *Бари Кралица* или великата царица на циганите.

— Кармен — казах и аз, — ще дойдете ли с мен?

Тя стана, захвърли гаванката и си метна мантията на главата, сякаш се приготвяше за път. Докараха ми коня, тя седна зад седлото и ние потеглихме.

— И така, моя Кармен — казах аз, като повървахме малко, — съгласна си да дойдеш с мен, нали?

— Ще те последвам в смъртта, но с теб не мога да живея.

Ние бяхме в един пуст проход; спрях коня.

— Тука ли? — попита тя.

С един скок беше на земята. Свали мантията, хвърли я пред краката си и застана неподвижно, като ме гледаше втренчено, опряла юмрук на кръста.

— Виждам, че искаш да ме убиеш — каза тя, — така е писано, но няма да ме накараш да отстъпя.

— Много те моля — казах аз, — бъди разумна. Слушай, всичко ще забравя. При това знаеш добре, че ти ме погуби; заради теб станях крадец и убиец. Кармен, моя Кармен! Остави ме да те спася и да спася и себе си заедно с теб.

— Хосе — отговори тя, — ти искаш от мен невъзможното. Не те обичам повече; ти още ме обичаш и затова искаш да ме убиеш. Мога пак да те излъжа; но не искам да си правя труда. Всичко е свършено между нас. Като мой ром, ти имаш право да убиеш своята роми; но Кармен ще бъде винаги свободна. Кали е родена, кали ще умре.

— Значи, ти обичаш Лукас? — попитах аз.

— Да, обичах го, както и теб, за момент, може би по-малко от теб. Сега не обичам никого вече и се ненавиждам, че съм те обичала.

Паднах в краката ѝ, хванах я за ръцете, облях ги със сълзи. Припомних ѝ всички щастливи моменти, които сме преживели заедно. Предлагам ѝ да си остана разбойник, ако това ѝ харесва. Предложих ѝ всичко, господине, всичко, само тя да ме обича още.

Тя ми каза:

— Да те обичам още — невъзможно! А да живея с теб — не искам.

Обзе ме ярост. Извадих ножа. Исках да я изплаша, така че да проси милост, но тази жена беше същински демон.

— За последен път — извиках аз, — ще останеш ли с мен?

— Не! Не! Не! — каза тя, като тропаше с крак.

Сне от ръката пръстена си, който ѝ бях дал, и го захвърли в храстите.

Ударих я два пъти с ножа на Едноокия; бях го взел, когато моят се счупи. При втория удар тя падна, без да извика. Още виждам големите ѝ черни очи, които ме гледаха в упор; после помътняха и се затвориха. Цял час стоях съсипан пред този труп. Кармен често казваше, че би желала да бъде погребана в някоя гора; изрових гроб с ножа си и я положих в него. Дълго търсих пръстена и накрая го намерих. Положих го заедно с едно кръстче в гроба до нея; може би не трябваше да правя това. После се качих на коня, препуснах към Кордова и се предадох на първия пост. Казах, че съм убил Кармен; но не исках да издам къде е гробът ѝ. Отшелникът беше свят човек. Той се помоли за нея. Отслужи литургия за душата ѝ... Бедното дете! Виновни са *калес*, че са я възпитали така.

---

[1] Тояги с железен наконечник у баските. — Б.пр. ↑

[2] Чиновник, който стои начело на полицията и общинската администрация. — Б.пр. ↑

[3] Носията в Навара и баските провинции. — Б.пр. ↑

[4] Гитанила — умалително от гитана, циганка. — Б.пр. ↑

[5] Да пъдят мухите... — В средновековна Испания се прилагало следното наказание за леки жени и заподозрени в магьосничество: обличали ги в палячовски дрехи и ги развеждали върху магаре из града, за посмешнице на хората. Отпред вървял корехидорът, а отзад войници, които бичували наказаната. — Б.пр. ↑

[6] Pintar un javeque — боядисвам кораб. Бордът на старинните испански кораби е бил боядисван на червени и бели квадрати. — Б.пр. ↑

[7] Свети андреевски кръстове — хералдически знак на името на апостол Андрей, брат на свети Петър, във форма на буквата Х. Според

преданието апостол Андрей бил разпънат на такъв кръст. — Б.пр. ↑

[8] Да, господине. — Б.пр. ↑

[9] Градинка. — Б.пр. ↑

[10] Бабаит, самохвалко. — Б.пр. ↑

[11] Цялата испанска кавалерия е въоръжена с пики. — Б.пр. ↑

[12] Лонга, Франсиско (1783–1831); Мина, Франсиско (1784–1836) — прочути испански военачалници. — Б.пр. ↑

[13] Чапелангара, Йоаким де Пабло Антоан (? — 1830) — испански военачалник, републиканец. Емигрира през 1822 година след потушаването на революцията. През 1830 година се завръща в Испания и прави опит да вдигне въстание, но бива заловен и разстрелян. — Б.пр. ↑

[14] Черен — в периода на революцията от 1820 година така са наричали привържениците на кортесите (народния парламент). — Б.пр. ↑

[15] Алкала де лос Панадерос — селище на две мили от Севиля, където пекаат чудни хлебчета. Казват, че своите качества те дължат на алкалийската вода. Всеки ден в Севиля докарват от тях големи количества. — Б.пр. ↑

[16] Здравей, другарю. — Б.пр. ↑

[17] Повечето севилски къщи имат вътрешен двор, ограден с колони. Там хората прекарват лятно време. Дворът е покрит с платно, което поливат през деня, а нощем махат. Пътната врата е почти винаги отворена и проходът, който води към двора, *zaguan*, е преграден с изящно изработена желязна ограда. — Б.пр. ↑

[18] *Mañana sera otro día* — испанска пословица. — Б.пр. ↑

[19] *Chuquel sos pirela, socal terela* — куче, което върви, кокал намира — циганска пословица. — Б.пр. ↑

[20] Захаросан жълтък. — Б.пр. ↑

[21] Вид халва. — Б.пр. ↑

[22] Крал дон Педро, когото наричаме Жестокия и когото Изабела Католическа (Изабела I Католическа (1451–1504) — кралица на Кастилия. Считана за най-великата владетелка на Испания. Под нейна власт след присъединяването на Гренада през 1492 година се осъществява окончателното обединяване на страната. Изабела I е финансирала експедицията на Христофор Колумб.) наричала не иначе, а Съдника, обичал да се разхожда привечер по севилските улици в

търсене на приключения, подобно на халиф Харун ал Рашид. Веднаж нощем той се спречкал в някаква глуха уличка с един мъж, който правел серенада. Двамата се сбили и кралят убил влюбения кавалер. При шума на сабите една баба си подала главата през прозореца и осветила тази сцена с малък светилник, *кандилехо*. А трябва да се каже, че крал Педро, иначе ловък и силен, имал странен недъг. Когато вървял, капачките на колената му пукали силно. По това пукане бабата го познала много лесно. На следния ден *вейнтикуатро* се явил при краля и докладвал: „Ваше величество! Тази нощ на улица еди-коя си е имало дуел. Един е убит.“ — „Открихте ли убиеца?“ — „Да, ваше величество!“ — „А защо той още не е наказан?“ — „Ваше величество! Очаквам заповедите ви.“ — „Постъпете според закона!“ А неотдавна кралят бил издал указ, който гласял, че всеки дуелист ще бъде обезглавен и неговата глава ще бъде изложена на мястото на дуела. Вейнтикуатро намерил остроумен изход. Той наредил да отчупят главата на една от кралските статуи и я поставил в ниша сред улицата, където било извършено убийството. Кралят и севилците останали доволни от това разрешение. Улицата била наречена по светилника на старицата, единствен свидетел на случилото се. Това е на родното предание. Сунига (Сунига, Диего Ортес (1610–1680) — испански историк, живял и работил в Севиля.) разказва това по друг начин (вж. „Севилски анали“, т. II, стр. 136). Както и да е било, в Севиля още има улица Кандилехо и на тази улица — каменен бюст, който се счита портрет на дон Педро. За съжаление бюстът е нов. Предишният извехтял много в XVII век и тогавашният градски съвет го заменил с този, който може да видим днес. — Б.а. ↑

[23] Ром — мъж; роми — жена. — Б.пр. ↑

[24] Кало; женски род — кали; множествено число — калес. Буквално означава черен — така се назовават помежду си циганите на своя език. — Б.пр. ↑

[25] Испанските драгуни са облечени в жълто. — Б.пр. ↑

[26] Египетският закон — в случая: циганският закон. Този израз се среща често в литературата на романтиците. — Б.пр. ↑

[27] *Me dicas vriarda de jorrou, bus ne sino braso* — циганска пословица. — Б.пр. ↑

[28] *Maјari* — светица, света Богородица. — Б.пр. ↑

[29] *Бесилката*, която е вдовица от последния обесен. — Б.пр. ↑

[30] Червената (земя). — Б.пр. ↑

[31] Драконови сълзи — игра на думи: на френски и испански език думите „драйон“ и „драгун“ са омоними. — Б.пр. ↑

[32] *Flamenca de Roma* — жаргонен термин, който означава циганка. *Roma* не значи тук Вечният град, а народът роми или „съпрузите“, както се наричат циганите. Първите цигани в Испания, изглежда, са дошли от Нидерландия, затова ги наричат „фламандци“. — Б.пр. ↑

[33] Луковичен корен, от който приготвят приятно питие. — Б.пр. ↑

[34] Обикновената храна на испанския войник. — Б.пр. ↑

[35] *Ustilar a pastesas* — крада с хитрост, без насилие. — Б.пр. ↑

[36] Вид доброволна милиция. — Б.пр. ↑

[37] Данкайре — прякор, който на испански език означава „играч с чужди пари“. — Б.пр. ↑

[38] *Sarapia sat pesquital ne punzava*. — Б.пр. ↑

[39] Ремендадо — означава „петнист“ (исп.). — Б.пр. ↑

[40] Свети Николай — епископ на Мира, преследван от император Диоклетиан; патрон на Русия и покровител на моряците. В Средните векове е бил най-популярният покровител измежду светиите. Той раздава подаръците на Коледа и Нова година. — Б.пр. ↑

[41] Тези глупаци ме вземат за порядъчна жена. — Б.пр. ↑

[42] Прозвището, което простолудието дава на англичаните заради цвета на униформата им. — Б.пр. ↑

[43] Ролонa — прякор, който означава „кифла“ (исп.). — Б.пр. ↑

[44] В каторгата или пък по дяволите. — Б.пр. ↑

[45] Мой любовник или по-точно моя прищявка. — Б.пр. ↑

[46] *Navarro fino*. — Б.пр. ↑

[47] *Or esorjje de or narsichisle, sin chismar lachinguel* — циганска пословица. — „Джуджето се зарече да плюе надалече“. — Б.пр. ↑

[48] Закатин — арабска дума, означава „малко място“. — Б.пр. ↑

[49] *Len sos sonsi abela, pani o reblendani terela* — циганска пословица. — Б.пр. ↑

[50] *La divisa* — панделка, чийто цвят указва от кое пасбище е бикът. Тя се прикрепва към кожата на животното посредством кукичка и проява на най-голяма галантност е да се изтръгне оттам и да се поднесе на някоя жена. — Б.пр. ↑

[51] Мария Падила (1330–1361) — любовница на Ден Педро I, с която той се запознава през 1352 година. Мария Падила е обвинена в това, че направила магия на краля дон Педро. Народното предание гласи, че тя била подарила на кралица Бланка Бурбонска (Бланка Бурбонска (1338–1361) — съпруга на Дон Педро I. Била изоставена от мъжа си. Участва в заговора срещу него, но била заловена и заточена.) златен пояс, който се сторил жива змия на омагьосаните очи на краля. С това се обяснява отвращението, което той изпитвал към нещастната кралица. — Б.пр. ↑

IV

Испания е една от страните, в които и днес се срещат в голям брой тези пръснати по цяла Европа скитници, познати под названията *bohemiens*, *git'anos*, *gypsies*, *Zigeuner* и т.н. Повече от тях живеят или по-точно водят скитнически живот в южните и източните провинции, в Андалусия, в Естремадура, в кралство Мурсия; много от тях има и в Каталония. Каталонските цигани често отиват във Франция. Могат да се видят по всички наши южни панаири. Мъжете обикновено се занимават с търговия на коне, с ветеринарство, стрижене на мулета; занимават се още с поправка на котли и медни съдове, без да говорим за контрабандата и други незаконни професии. Жените гадаят, просят и продават всякакъв вид вредни и безвредни лекарства.

Физическите особености на циганите се забелязват по-лесно, отколкото се описват, и ако човек е видял само един от тях, то лесно ще различи представител на тази раса сред хиляди други хора. Физиономията и изражението са главните неща, които ги отличават от народите, обитаващи същата страна. Цветът на кожата им е много мургав, винаги по-тъмен от този на населението, сред което живеят. Оттук и названието *кале*, черните, с което те се назовават често^[1]. Техните почти коси очи, добре очертани и много черни, са засенчени от дълги гъсти мигли. Техният поглед може да се сравни само с погледа на див звяр. В него се съчетават смелостта и страхливостта и в това отношение очите им разкриват доста вярно характера на нацията — хитрост, смелост, но и естествен страх от ударите като Панюрж^[2]. Повечето от мъжете са добре сложени, стройни и ловки; не вярвам да съм срещал някога поне един тлъст циганин. В Германия циганките са често много хубави; сред испанските гитанас красотата е рядко нещо. Когато са млади, могат да минат за приятни неугледници; но щом станат майки, придобиват отблъскващ вид. Нечистоплътността на двата пола е невероятна и който не е виждал косите на някоя циганска матрона, трудно може да си ги въобрази дори и да си представи най-коравите, най-мазните и най-прашните кичури. В някои големи

градове на Андалусия има девойки, по-миловидни от другите, които се грижат за външността си. Те танцуват за пари и танците им приличат много на тези, които се забраняват на нашите публични балове по време на карнавала. Мистър Бороу^[3], английски мисионер, автор на две много интересни съчинения върху испанските цигани, който пожелал да ги покръсти със средства на Библейското общество^[4], твърди, че няма случай някоя циганка да е показала слабост към мъж от друга раса. Мисля, че той преувеличава много своите похвали относно тяхното целомъдрие. Първо, повечето от тях се намират в положението на онази некрасива жена, за която Овидий казва: *Casta quam nemo rogavit*^[5]. Що се отнася до хубавите, те са като всички испанки: взискателни в избора на любовниците си. Трябва да им се понравиш, трябва да ги заслужиш. Мистър Бороу привежда като доказателство за тяхната добродетел един случай, който прави чест на неговите собствени добродетели и преди всичко на неговата наивност. Един негов безнравствен познат предлагал безуспешно, твърди той, няколко унции на една красива гитана. Андалусецът, на когото разказах този анекдот, отбеляза, че нашия, безнравствен човек би имал по-голям успех, ако покажел два-три пиастра, и че да предложи на една циганка няколко златни унции е толкова лошо средство за убеждение, както и да обещаващ един-два милиона на някоя хотелска прислужничка. Както и да е, без съмнение циганките проявяват необикновена преданост към своите мъже. Няма опасност или бедствие, през които да не преминат, за да им окажат помощ в случай на нужда. Едно от имената, с което се назовават циганите, *rome* или *съпрузи*, свидетелствува за уважението, което тяхната раса храни към брака. Изобщо може да се каже, че тяхната главна добродетел е патриотизмът, ако си позволим да наречем така онази вяръност, която те съблюдават по отношение на съплеменниците си; ненарушимата тайна, с която са свързани в компрометиращите дела. Впрочем нещо подобно се наблюдава във всички тайни и нелегални общества.

Посетих преди няколко месеца един цигански катун, разположен във Вогезите. В шатрата на една бабичка, старейшина на племето, лежеше на смъртно легло чужд на семейството циганин. Този човек беше напуснал болницата, където се грижели добре за него, за да умре сред сънародниците си. Вече тринадесет седмици лежеше болен у хазяите си и към него се отнасяха с много по-голямо внимание,

отколкото към синовете и зетьовете, живеещи под същия покрив. Той имаше хубаво легло от слама и мъх и доста чисто бельо, докато останалите, на брой единадесет души, спяха върху дъски, дълги три стъпки. Ето тяхното гостоприемство. Същата бабичка, толкова човечна към госта си, ми казваше пред болния: „Singo, singo, homt'e hi mulo“ — Скоро, скоро трябва да умре. В края на краищата животът на тези хора е толкова жалък, че вестта за смъртта не ги плаши.

Забележителна черта на циганския характер е тяхното равнодушие към въпросите на религията; не че са волнодумци или скептици. Никога не са били безбожници. Затова те считат религията на страната, в която живеят, за своя, но я сменят, когато сменят и страната. Суеверието, което замества религиозното чувство у неразвитите народи, също им е чуждо. Та как би съществувало суеверие у хора, които живеят повечето за сметка на чуждото лековерие. Обаче забелязах, че испанските цигани изпитват особен страх от съприкосновение с труп. Рядко някой от тях би се съгласил за пари да отнесе покойник в гробището.

Казах, че болшинството циганки се занимават с гадаене. В това те са майсторки. Но продажбата на талисмани и любовни еликсири им служи за източник на най-големи печалби. Те притежават не само крак от жаба за укротяване на непостоянни сърца или магнитна руда на прах за възбуждане любов у безчувствените, но когато е нужно, прибегват до могъщи заклинания, които заставят дявола да им се притече на помощ. Една испанка ми разказа миналата година следната история: минавала един ден по улица Алкала, тъжна и замислена; седящата на тротоара циганка ѝ извикала: „Хубавице, вашият любим ви е изменил. — Това било истина. — Искате ли да ви го възвърна?“ Понятно е с каква радост е било прието това предложение и какво доверие е успяла да внуши към себе си тази особа, която умеела да разгадае от пръв поглед най-съкровения тайни на сърцето. Но тъй като не трябвало да се проведат магическите заклинания сред най-многолюдната улица на Мадрид, била назначена среща за другия ден. „Нищо по-лесно от това да възвърна неверния в нозете ви — казала циганката. — Имате ли кърпичка, шарф или мантия, която той ви е подарил?“ Дала ѝ копринено шалче. „Сега зашийте с червен копринен конец един пиастър в ъгъла на шала. В другия ъгъл зашийте половин пиастър; тук — песета; там — монета от два реала. В средата трябва да

се зашие злато. Най-добре — дублон.“ Зашиват дублона и прочие. „А сега ми дайте шала и аз ще го отнеса в полунощ на Кампо-Сантоно^[6]. Елате с мен, ако искате да видите една безупречна дяволия. Обещавам ви, че утре отново ще срещнете този, когото обичате.“ Циганката заминала сама за Кампо-Сантоно, защото дамата се страхувала много от дяволи и не пожелала да я съпроводи. Оставям на вас да се досетите дали бедната и изоставена влюбена е видяла отново шалчето и неверния си любим.

Въпреки бедността си и неопределимото отвращение, което внушават, циганите се радват на известно уважение сред хората от простолюдието и доста се гордеят с това. Те чувствуват своето умствено превъзходство и искрено презират народа, който им оказва гостоприемство. Езичниците са толкова глупави — ми казваше една циганка от Вогезите, — че не е голяма заслуга това, да ги измамиш. Един ден някаква селянка ме повика от улицата и аз влязох при нея. Печката ѝ димяла и тя ме помоли да поврачувам, за да оправя тягата. Най-напред поисках голям къс сланина. После взех нещо да мърморя на *романи*: „Ти си глупава, глупава си се родила и така ще си умреш...“ Когато застанах на вратата, аз ѝ казах на чист немски език: „Най-доброто средство да оправиш печката си е изобщо да не я палиш.“ И си плюх на петите.

Историята на циганите и до днес остава загадка. Знае се наистина, че техните първи малобройни орди са се появили в Източна Европа в началото на XV век; но не може да се каже откъде и защо са пристигнали и най-странното е, че никой не знае по какъв начин са се размножили за толкова кратко време, и то в доста отдалечени една от друга страни. Самите цигани не са запазили предания за произхода си и ако повечето от тях посочват Египет за тяхно първоначално отечество, то е, защото са възприели легендата, разказвана за тях още от далечни времена.

Повечето ориенталисти, които са изучавали циганския език, предполагат, че те произхождат от Индия. Действително много корени и граматични форми на *романи* са подобни на тези в произлезлите от санскритски език наречия. Естествено, че по време на дългите си странствувания циганите са усвоили много чужди думи. Във всички диалекти на *романи* се срещат немалко гръцки думи. Например: *cosal* — кост, от *κόκκαλον*; *petalli* — подкова, от *πέταλον*; *cafi* — гвоздей, от

карфи́ и т.н. Днес циганите имат толкова различни наречия, колкото отделни орди съществуват в племето им. Те говорят с по-голяма лекота езика на страната, в която живеят, отколкото собствения диалект, с който почти не си служат, освен, за да разговарят свободно в присъствие на чужди хора.

Ако сравним диалектите на немските и испанските цигани, останали без връзка в продължение на векове, ще намерим голям брой общи думи; но първоначалният език се е изменил, макар и в различни степени, поради съприкосновението с по-културни езици, с които тези скитници са били принудени да си служат. Немският и испанският език дотолкова са изменили основата на романи, че един циганин от Шварцвалд не би могъл да разговаря със своя андалуски събрат, макар че е достатъчно да разменят няколко фрази, за да се убедят, че и двамата говорят на наречие, произлязло от един и същ език. Няколко по-често употребявани думи са, струва ми се, общи за всички диалекти, например във всички речници, които съм успял да видя, *rapí* означава вода, *mapro* — хляб, *mas* — месо, *lon* — сол.

Имената на числата са навсякъде почти едни и същи. Мисля, че немският диалект е много по-твърд от испанския, защото е запазил много от първоначалните граматични форми, докато испанските цигани са усвоили формите на кастилското наречие. Обаче някои думи представляват изключение, което свидетелствува за древната общност на езика. Миналите времена в немския диалект се образуват посредством прибавянето на *im* към повелителното наклонение, което винаги се явява основа на глагола. Глаголите в испанското романи се спрягат по подобие на кастилските глаголи от първо спрежение. От неопределеното наклонение *jamar* — „да ям“, обикновено се образува *jame* — „ядох“, от *lilar* — „да взема“, се образува *lille* — „взех“. Обаче някои стари цигани говорят по изключение: *jaumon*, *lillon*. Не познавам други глаголи, които да са запазили тази старинна форма.

И без това съм започнал да излагам оскъдните си познания по езика романи, поне да приведа няколко думи от френския жаргон, които нашите крадци са заели от циганите. От *Парижките потайности*^[7] порядъчното общество узна, че *chourin* означава нож. Това е чисто романи: *chouri* е една от тези думи, общи за всички диалекти. Г-н Видок^[8] нарича коня *gres* — това е пак циганска дума: *gras*, *gre*, *grast'e*, *gris*. Прибавете още думата *romanichel*, която на

парижки жаргон означава циганин. Това е промененото *romani tchave* — „цигански момчета“. Но една етимологична форма, с която много се гордея, е *frimousse* — лице, изражение; дума, която всички ученици употребяват или поне употребяваха по мое време. Забележете преди всичко, че Уден^[9] е вписал през 1640 година в своя интересен речник думата *firlimousse*. А *firla*, *fila* означава на романи лице; *mui* има същото значение и напълно съответствува на латинското *os*. Някой циганин-пурист^[10] веднага би схванал значението на съчетанието *firlamui* и аз смятам, че то е напълно в духа на езика им.

Мисля, че изложеното дотук е достатъчно, за да даде на читателя на *Кармен* благоприятна представа за моите изследвания върху езика романи. Ще завърша с пословицата, която идва на място: „*En retudi panda nasti abela macha*“ — В затворени уста муха не влиза.

---

[1] Забелязах, че немските цигани, въпреки че разбират отлично думата кале, не обичат да ги наричат така. Помежду си те се зоват *романечаве*. — Б.а. ↑

[2] Панюрж — един от главните герои на Франсоа Рабле (1494–1553) в книгата „Гаргантюа и Пантагрюел“. — Б.пр. ↑

[3] Бороу, Джордж (1803–1881) — английски изследовател и пътешественик, автор на книгите „Цигани“ (1841) и „Библията в Испания“ (1843). — Б.пр. ↑

[4] Библейско общество — основана през 1649 г. в Лондон организация, която превежда библията на различни езици и я разпространява. — Б.пр. ↑

[5] Девствена, защото никой не я поискал (лат.). — Б.пр. ↑

[6] Кампо-Санто (ит.). — Свещено поле. В Италия така наричат гробищата, предназначени за благородници и духовници. — Б.пр. ↑

[7] „Парижките потайности“ — популярен роман от френския писател Йожен Сю (1804–1857). — Б.пр. ↑

[8] Видок, Йожен-Франсоа (1775–1857) — авантюрист и крадец, по-късно става детектив и полицейски агент. Написва „Мемоари“ (1826) и „Истинските потайности на Париж“ (1844). — Б.пр. ↑

[9] Уден, Антоан (? — 1653) — лексикограф, преподавател по италиански език на Луи XIV. — Б.пр. ↑

[10] Пурист (лат. *purus* — чист) — привърженик на идеята за чистота на езика. — Б.пр. ↑

КОЛОМБА

I

*Pe far la to vandetta,
Sta slgur', vasta anche ella.*

Vocero da
Niolo^[1]

През първите дни на октомври 181... година полковник сър Томас Невил, ирландец, отличил се като офицер от английската армия, на връщане от една обиколка из Италия отседна с дъщеря си в хотел „Бово“ в Марсилия. Непрекъснатото възхищение на възторжените пътешественици предизвика реакции я днес, за да се отличат от останалите, мнозина „туристи“ възприемат за девиз израза на Хораций *nil admirari*^[2]. Към тази категория на неудовлетворени пътешественици спадаше и мис Лидия, единствената дъщеря на полковника. „Преображението“ ѝ се бе сторило посредствено, димящият Везувий — едва ли нещо повече от фабричните комини на Бирмингам. С една дума главното ѝ възражение против Италия беше, че страната е лишена от местен колорит и характер. Който може, нека обясни значението на тези думи, които аз разбирах много добре преди няколко години, а сега вече не разбирам. В началото мис Лидия се ласкаеше от мисълта, че отвъд Алпите ще намери неща, конте никой преди нея не е видял и за които ще може да разговаря с порядъчните хора, както се изразява господин Журден^[3]. Но скоро разбра, че навсякъде преди нея са минали нейни съотечественици, и понеже загуби надежда, че ще открие нещо неизвестно, мина в опозиция. Много неприятно е наистина да не може човек да заговори за чудесата на Италия, без някой да му каже: „Сигурно знаете онази картина от Рафаело в този и този дворец и еди-кой си град? Това е най-хубавото нещо в Италия.“ А вие тъкмо него сте пропуснали да видите. И понеже се иска много време, за да видите всичко, по-просто е по начало да отречете всичко.

В хотел „Бово“ мис Лидия преживя горчиво разочарование. Носеше една хубава скица на пелазгийската или циклопска врата в Сени, която смяташе, че никой художник не е забелязал. Леди Френсис обаче, която я срещна в Марсилия, ѝ показа албума си, в който между един сонет и едно изсушено цвете фигурираше въпросната врата, изобилно оцветена със сиена. Мис Лидия подари вратата в Сени на прислужницата си и загуби всяко уважение към пелазгийските строежи.

Нейното тъжно настроение споделяше и полковник Невил, който след смъртта на жена си гледаше на всичко само през очите на мис Лидия. За него Италия имаше огромната вина, че бе отегчила дъщеря му и следователно беше най-досадната страна на света. Той наистина не можеше да каже нищо против картините и статуите; но с положителност можеше да твърди, че в тази страна ловът е нищожен и че човек трябва да извърви десет левги под палецо слънце из римската околност, за да убие няколко жалки червени яребици.

На втория ден след пристигането си в Марсилия той покани на вечеря капитан Илис, негов бивш адютант, който се връщаше от Корсика, където бе прекарал месец и половина. Капитанът разказа много хубаво на мис Лидия една история с бандити, която имаше това предимство, че напълно се различаваше от всички истории за разбойници, които ѝ бяха разказвали толкова често по пътя между Рим и Неапол. След десерта, когато останаха сами с няколко бутилки бордо, двамата мъже заговориха за лов и полковникът научи, че няма по-хубава, по-разнообразна и по-богата на дивеч страна от Корсика.

— Пълно е с глигани — разказваше капитан Илис, — но трябва да свикнете да ги различавате от домашните свини, които удивително приличат на тях; защото, ако убиете свиня, ще имате разправи с пастирите. Изскачат въоръжени до зъби от гъсталака, който те наричат маки, заставят ви да платите за животното и ви се подиграват. Освен това има и едни много особени дивя овни, които никъде другаде не се срещат; прекрасен, но труден лов. Има елени, лопатарии, фазани, яребици, не може да се изброят всички видове дивеч, с които Корсика е пълна. Ако обичате да ловувате, господин полковник, идете в Корсика; там, както казваше един от моите домакини, можете да стреляте по всякакъв дивеч — от дрозд до човек.

Докато пиеха чай, капитанът отново очарова мис Лидия с една история за „странична“ вендета^[4], още по-странна от първата, и окончателно я изпълни с възторг към Корсика, като ѝ описа необичайната дива природа на острова, оригиналният характер на жителите му, тяхното гостоприемство, първобитните им нрави. Найсетне ѝ подари красив малък стилет, забележителен не толкова с формата и медната си дръжка, колкото с произхода си. Някакъв прочут разбойник го бил дал на капитан Илис с уверението, че е прониквал в четири човешки тела. Мис Лидия го втъкна на колана си, после го сложи на нощната си масичка и на два пъти го вади от ножницата, преди да заспи. Полковникът пък сънува, че убива див овен, че собственикът на животното го кара да плати и той, полковникът, се съгласява на драго сърце, защото животното е много особено, прилича на глиган с еленови рога и опашка на фазан.

— Илис разправя, че в Корсика имало великолепен дивеч — каза полковникът на дъщеря си, с която закусваха насаме. — Да не беше толкова далеч, на драго сърце бих отишъл за две седмици.

— Че защо да не отидем в Корсика? — отговори мис Лидия. — Докато вие ходите на лов, аз ще рисувам; ще ми бъде приятно да имам в албума си онази пещера, за която разправяше капитан Илис, там Бонапарт ходел да учи като малък.

Може би за пръв път желание, изразено от полковника, срещаше одобрението на дъщеря му. Очарован от това неочаквано съвпадение, той все пак направи някои разумни забележки, за да разпали приятното за него хрумване на мис Лидия. Напразно ѝ говори за дивотата на Корсика и за трудностите на такова пътешествие за жена; нищо не можа да я уплаши; повече от всичко обичала да пътува на кон; за нея щяло да бъде празник да спи в палатка; дори заплаши, че ще отиде в Мала Азия. Накратко, имаше готов отговор на всичко, защото дотогава англичанка не бе стъпвала в Корсика и следователно трябваше да отиде в тази страна. А колко щеше да бъде щастлива, когато се върне на Сент-Джеймс плейс и започне да показва албума си!

— Мила, но защо отминавате тази прелестна рисунка?

— О, не е нищо особено. Скица на един корсикански разбойник, която нахвърлих, докато ни развеждаше.

— Какво! Вие сте ходили в Корсика?...

Още не се движеха параходи между Франция и Корсика, та потърсиха гемия с курс към острова, който мис Лидия бе решила да открие. Същия ден полковникът писа в Париж, за да се откаже от апартамента, в който трябваше да се настанят, и се спазари със собственика на едни двумачтов платноход, който щеше да потегли за Аячо. На него имаше всичко две кабинни. Натовариха провизии; собственикът даде честна дума, че един негов стар моряк, бил добър готвач, правел буйабес като никой друг; обеща, че госпожицата ще бъде удобно настанена, че заради нея ще имат попътен вятър и спокойно море.

Освен това, съгласно желанието на дъщеря си, полковникът изрично уговори капитана да не взема никакъв друг пасажер и да кара покрай бреговете на острова, така че да могат да се наслаждават от гледката на планините.

---

[1] За да направи твоята вендета, бъди сигурен, стига и тя (корсикански). — Б.пр. ↑

[2] На нищо да не се удивляваме — Хораций, писмо I. — Б.пр. ↑

[3] Журден — герой от „Буржоата-благородник“ на Молиер. — Б.пр. ↑

[4] Това е отмъщение, на което става жертва някой по-близък или по-далечен роднина на оскърбителя. — Б.а. ↑

II

В определения за тръгване ден всичко бе опаковано и натоварено на платнохода още от сутринта: корабът трябваше да потегли с вечерния бриз. Междувременно полковникът бе отишъл да се разходи с дъщеря си по Канбиер^[1], когато капитанът го настигна и му поиска разрешение да вземе един свой роднина, по-точно казано, втори братовчед на кръстника на големия му син, който се завръщал по бърза работа в Корсика, откъдето бил родом, и не могъл да намери друг кораб.

— Чудесен момък — добави капитан Матеи, — военен, офицер от гвардейската стрелкова пехота; сега щеше да бъде полковник, ако онзи още беше император.

— Щом е военен... — отвърна полковникът и щеше да добави: „На драго сърце се съгласявам да дойде с нас...“, но мис Лидия извика на английски:

— Пехотински офицер!... (Понеже баща ѝ бе служил в кавалерията, тя презираше всички други родове войска.) Може да е някой невъзпитан човек, да го хване морска болест... ще ни развали цялото удоволствие от пътуването!

Капитанът не разбираше нито дума английски, но, изглежда, долови какво каза мис Лидия по присвиването на красивата ѝ уста ѝ започна хвалебствена реч за сродника си в три точки, като завърши с това, че е много приличен човек, от семейство на „капорали“, и с нищо няма да пречи на господин полковника, защото той, капитанът, ще му намери място в някакво ъгълче, та въобще няма да забележат присъствието му.

На полковника и на мис Невил се стори странно, че в Корсика има семейства, където мъжете са капорали по наследство; но тъй като добросъвестно сметнаха, че става въпрос за пехотински капорал, заключиха, че е някакъв бедняк, когото капитанът иска да вземе от съжаление. Ако ставаше въпрос за офицер, щяха да бъдат принудени да разговарят с него, да съжителствуват с него; но нямаше защо да се

притесняват заради някакъв си капорал, който изобщо няма никакво значение, щом отделението му не е с него, та да отведе човека под заплахата на щиковеите там, където не му се иска да отиде.

— Вашият роднина страда ли от морска болест? — сухо запита мис Невил.

— Никога, госпожице; здрав е като скала, и по море, и на суша.

— Е, добре! Можете да го вземете — каза тя.

— Можете да го вземете — повтори след нея полковникът и двамата продължиха разходката си.

Към пет часа следобед капитан Матеи ги повика да се качат на платнохода. На пристанището, пред лодката на капитана, те завариха един висок момък, облечен в син редингот, закопчан до брадичката, с обветрено лице, живи, красиви черни очи, открито и умно изражение. По начина, по който държеше раменете си, по къдравите мустачки лесно можеше да се отгатне, че е военен; защото по онова време мъжете рядко носеха мустащи, а националната гвардия^[2] още не бе въвела във всички семейства заедно е униформата и навиците на караула.

Като видя полковника, младежът си свали каскета и без ни най-малко стеснение му поблагодари с подобаващи изрази за услугата, която му бе направил.

— Много се радвам, че мога да ви помогна, момко — отговори полковникът и приятелски му кимна с глава.

После се качи в лодката.

— Този ваш англичанин не се церемони — тихо каза младежът на капитана по италиански.

Матеи сложи показалец под лявото око, а крайчетата на устните му се отпуснаха. За онзи, който разбира езика на знаците, това означаваше, че англичанинът разбира италиански и че е особняк. В отговор на знака на Матеи младежът се поусмихна и докосна челото си, сякаш за да му каже, че на всички англичани нещо им хлопа в главата, после седна до гемиджията и огледа много внимателно, но без никакво нахалство хубавата си спътница.

— Добре изглеждат тези френски войници — каза полковникът на дъщеря си на английски; — затова и лесно ги повишават в офицерски чин. — После се обърна на френски към младежа: — Кажете, драги, вие в кой полк сте служили?

Момъкът бутна с лакът бащата на кръщелника на втория си братовчед и сдържайки ироничната си усмивка, отговори, че е бил в гвардейската стрелкова пехота и че понастоящем идва от седми полк.

— Бяхте ли при Ватерло? Млад изглеждате.

— Прощавайте, господин полковник, но това е единственото ми сражение.

— То се брои за две — отговори полковникът.

Младият корсиканец прехапа устни.

— Татко — обади се на английски мис Лидия, — попитайте го дали корсиканците обичат много своя Бонапарт.

Преди полковникът да преведе въпроса на френски, младежът отговори на доста добър английски, макар и е чужд акцент:

— Нали знаете, госпожице, че никой не е пророк в родината си. Ние, съотечествениците на Наполеон, може би го обичаме по-малко от французите. Лично аз, макар че на времето родовете ни са враждували, го обичам и се възхищавам от него.

— Но вие говорите английски! — възкликна полковникът.

— Доста слабо, както виждате.

Макар че се пораздразни от свободния му тон, мис Лидия не можа да не се усмихне, като помисли за личната вражда между един капорал и един император. За нея това беше като предвкусване на странностите в Корсика и тя реши, че ще си запише тези думи в дневника.

— Да не сте били пленник в Англия? — запита полковникът.

— Не, господин полковник, учил съм английски във Франция като съвсем малък, от един пленник от вашата страна. — После се обърна към мис Невил: — Матей ми каза, че се завръщате от Италия. Навярно говорите чист тоскански, госпожице; боя се, че ще бъдете малко затруднена с нашето наречие.

— Дъщеря ми разбира всички италиански наречия — отговори полковникът; — тя има талант за езици. Не е като мене.

— Ще разбере ли например госпожицата тези стихове от една наша корсиканска песен? В нея един овчар говори на овчарка:

*S'entrassi 'ndru Paradisu santu, santu,
E nun trovassi a tia, mi n'escirla.*^[3]

Мис Лидия разбра, цитатът ѝ се стори дързък, а погледът, който го съпровождаше, още по-дързък. Затова отговори изчервена:

— Garisco.^[4]

— В отпуск ли се връщате в родината си? — запита полковникът.

— Не, господин полковник. В оставка. Вероятно защото съм бил при Ватерло и съм сънародник на Наполеон. Връщам се у дома „с тежко сърце и лека кесия“, както казва песента.

И той с въздишка погледна към небето.

Полковникът бръкна в джоба си и въртейки в ръка една жълтица, започна да мисли с какво подходящо изречение да я пусне учтиво в ръката на нещастния си неприятел.

— Мене също ме пенсионираха — каза той шеговито; само че вашата пенсия... няма да ви стига и за тютюн. Вземете, капорал.

И се опита да пъхне парата в шепата на младежа, облеганата на борда на лодката.

Младият корсиканец се изчерви, изправи се, прехапа устни и очевидно бе готов да отговори гневно, но изражението му изведнъж се промени и той се засмя. Все още с монетата в ръка, полковникът гледеше смаяно.

— Господин полковник — каза младежът, като си възвърна сериозността, — позволете ми да ви дам два съвета: първият е никога да не предлагате пари на корсиканец, тъй като някои от сънародниците ми са достатъчно невъзпитани, за да ви ги хвърлят в лицето; вторият е да не величавате хората с титли, каквито те не желаят. Вие ме наричате капорал, а аз съм поручик. Вярно, че разликата не е особено голяма, но...

— Поручик ли! — възкликна сър Томас. — Поручик! Но капитанът ми каза, че сте капорал, като баща си и като всички мъже от вашия род.

При тези думи младежът отметна глава и се разсмя толкова весело и непринудено, че капитанът и двамата моряци едновременно прихнаха.

— Извинете, господин полковник — най-сетне каза момъкът, — но недоразумението е чудесно. Едва сега разбрах. Родът ми наистина се гордее с неколцина капорали сред прадедите си; но нашите корсикански капорали никога не са имали нашивки на дрехите. Към лето господне хиляда и стотни няколко наши общини се разбунтували

против потисничеството на планинските феодали, избрали си водачи и ги нарекли капорали. Ние на острова смятаме за чест да произхождаме от тези своего рода трибуни и държим на нея.

— Извинете ме, господине! — възкликна полковникът. — Хиляди извинения. И вярвам, че след като разбрахте причината за грешката ми, ще имате добрината да ми простите.

И му подаде ръка.

— Това беше справедливо наказание за моята мъничка гордост, господин полковник — отвърна младежът и продължавайки да се смее, сърдечно стисна ръката на англичанина. — Съвсем не ви се сърдя. Но след като моят приятел Матеи ме е представил толкова несполучливо, позволете ми сам да ви се представя: наричам се Орсо дела Ребиа, поручик от запаса. И ако, както съдя по тези две хубави кучета, вие идвате в Корсика, за да ловувате, ще бъда много поласкан, ако мога да ви бъда водач из нашите маки и планини... разбира се, доколкото не съм ги забравил — добави той с въздишка.

В този миг лодката стигна до гемията. Поручикът подаде ръка на мис Лидия, после помогна на полковника да се качи на палубата. Сър Томас се чувствуваше все още много неудобно от грешката си, чудеше се как да накара да забрави дързостта му човек с осемвековен произход и без да чака съгласието на дъщеря си, го покани на вечеря, като отново му се извини и му стисна ръцете. Вярно, че мис Лидия се понамръщи, но в края на краищата реши, че не е лошо да разбере какво е „капорал“; гостът по-скоро ѝ харесваше и тя дори започна да открива в него нещо аристократично; само че изглеждаше прекалено откровен и весел за герой на роман.

— Поручик дела Ребиа — вдигна чашата си с мадейра и кимна по английски обичай полковникът, — в Испания съм виждал много ваши съотечественици: прекрасна стрелкова пехота.

— Да, мнозина паднаха в Испания — сериозно каза младежът.

— Никога няма да забравя как се държа един корсикански батальон по време на битката при Витория — продължи полковникът. — Тук ми е споменът — добави той, като потърка гърдите си. — През целия ден стреляха от градините иззад плетовите и избиха не знаей колко наши войници и коне. А след като им бе наредено да се изтеглят, се строиха и поеха с пълна скорост. Ние се надявахме да им видим сметката в полето, но онези дяволи, извинете, поручик Ребиа, онези

славни момци се бяха строили в каре и нямаше никаква възможност да ги разбием. В средата на карето имаше един офицер, като сега го виждам, яздеше дребен черен кон, стоеше до знамето и си пушеше пурата, сякаш се намираше в кафене. От време на време, за да ни предизвика, музиката им се обаждаше... Хвърлям срещу тях първите си два ескадрона... Нищо! Вместо да се врежат в челната редица на карето, моите драгуни минават отстрани, после се обръщат кръгом и се връщат в доста голям безпорядък, с много коне без ездачи... а дяволската музика на онези продължава да свири! Когато димът, който обгръщаше батальона, се разсея, отново видях офицера до знамето, продължаваше да си пуши пурата. Побеснях и сам поведох войската на последен щурм. Техните пушки се бяха задръстили от стрелба и вече бяха безполезни, но войниците се бяха строили в шест редици и щиковете им се намираха пред главите на нашите коне, като стена. Кресях, насърчавах моите драгуни, пришпорвах коня, но в това време офицерът, за когото ви споменах, най-сетне извади пурата си от устата и ме посочи с ръка на одного от войниците си. Чух нещо като „Al carello blanco!“^[5] Имах бяла китка пера на каската. Повече нищо не чух, защото един куршум ме улучи в гърдите. Прекрасен батальон беше, господин дела Ребиа, първи батальон от осемнадесети лекопехотински полк, все корсиканци, както ми казаха впоследствие.

— Да — рече Орсо, чиито очи блестяха, докато полковникът говореше, — те успяха да се изтеглят и си донесоха знамето; но две трети от онези славни момчета днес спят вечен сън в полето край Витория.

— А не знаете ли случайно името на командувания офицер?

— Беше баща ми. Тогава той беше майор от осемнадесети полк и бе повишен в чин полковник за бойните си заслуги през този печален ден.

— Баща ви! Храбрец, честна дума! С удоволствие бих се срещнал с него отново и положително ще го позная. Жив ли е?

— Не, господин полковник — леко пребледнял, отвърна младежът.

— При Ватерло ли беше?

— Да, господин полковник, но той няма щастието да падне на бойното поле... В Корсика умря... преди две години... Господи, какво

хубаво море! От десет години не съм виждал Средиземно море. Не ви ли се струва по-красиво от океана, госпожице?

— Прекалено е синьо, според мене... вълните му не са внушителни.

— Дивата красота ли обичате? В такъв случай мисля, че Корсика ще ви хареса.

— Дъщеря ми обича всичко, което е необикновено — каза полковникът. — Затова Италия не ѝ допадна особено.

— От Италия познавам само Пиза, където известно време учих в колежа — каза Орсо; — но винаги си спомням с възхищение за Кампо-Санто, за катедралата, за наклонената кула... и главно за Кампо-Санто. Спомняте ли си „Смъртта“ от Орканя?... Мисля, че бих могъл и сега да я нарисувам, до такава степен се е запечатала в паметта ми.

Мис Лидия се побоя, че господин поручикът ще се впусне във възторжена реч.

— Много хубава, да — каза тя през прозявка. — Извинете, татко, но малко ме боли главата. Ще сляза в кабината.

Целуна баща си по челото, тържествено кимна с глава на Орсо и изчезна. Тогава двамата мъже заговориха за лов и война.

Стана ясно, че при Ватерло са били един срещу друг и навярно са си разменили доста куршуми. Така че разбирателството им се удвои. Едно след друго обсъдиха делата на Наполеон, Уелингтън, Блюхер, после мечтаха как заедно ще гонят елени, глигани и диви овни. Найсетне, понеже вече бе станало късна нощ и последната бутилка бордо бе изпита, полковникът отново стисна ръката на поручика и му пожела приятен сън, като изрази надеждата, че познанството им, което бе започнало по толкова комичен начин, ще се задълбочи. Разделиха се и всеки се прибра да спи.

---

[1] Канбиер — крайбрежен булевард в Марсилия. — Б.пр. ↑

[2] Националната гвардия е опълчение, създадено след реставрацията в началото на миналия век във Франция. — Б.пр. ↑

[3] Ако вляза в светия, светия рай — и не те намеря, ще си отида. (Серенада от Зисаво.) — Б.а. ↑

[4] Разбирам (итал.). — Б.пр. ↑

[5] По бялата шапка (корс.). — Б.пр. ↑

III

Беше хубава нощ, лунната светлина играеше по вълните, корабът плаваше спокойно, тласкан от лекия бриз; на мис Лидия не ѝ се спеше и само присъствието на един профан ѝ пречеше да се отдаде на вълнението, което всяко човешко същество изпитва по море и при лунна светлина, ако има поне две зрънца поетичност в сърцето. След като прецени, че младият поручик, като същество прозаично, трябва да е дълбоко заспал, тя стана, взе си наметка, събуди прислужницата и се качи на палубата. Там бе останал само морякът при кормилото, които пееше някаква тъжна песен на корсикански диалект с дива и монотонна мелодия. В тихата нощ тази странна музика имаше известно очарование. За жалост мис Лидия не разбираше напълно текста. Сред множеството изтъркани изрази някой силен стих силно възбуждаше любопитството ѝ, но скоро, на най-красивото място, идваха думи на диалект, чийто смисъл ѝ убягваше. Все пак долови, че става дума за някакво убийство. Клетви против убийците, заплахи за отмъщение, възхвала на мъртвеца — всичко безредно се смесваше. Тя запомни няколко стиха; ще се опитам да ги превода:

... нито топовете, нито щиковете — не накараха челото му да пребледнее — ведро на полесражението — като лятно небе. — Той беше ястребът-приятел на орела — пчелен мед за приятели — за враговете яростно море. — По-висок от слънцето. — По-нежен от луната. — Той, когото враговете на Франция — никога не улучиха — убийци от родината му — го улучиха в гръб. — Както Витоло^[1] уби Сампиеро Корсо. Не посмяха да го погледнат в лицето. — ... Сложете на стената пред леглото ми — заслужено спечеления ми кръст за храброст. — Червена е панделката му — по-червена е моята риза. — За сина ми, сина ми в далечна страна — запазете кръста и моята

кървава риза. — Ще види на нея две дупки. — За всяка дупка по една на друга риза. — Но ще бъде ли пълно отмъщението и тогава? Трябва ми ръката, която стреля — и окото, което цели — и сърцето, което пожела...

Морякът изведнъж прекъсна песента.

— Защо не продължите, приятелю? — запита мис Невил.

С движение на главата морякът посочи една фигура, която излизаше от големия люк на гемията: Орсо идваше да погледа луната.

— Нищо, довършете си песента — каза мис Лидия. — Слушах ви с голямо удоволствие.

Морякът се наведе към нея и каза много тихо:

— Аз на никого не правя римбеко.

— Какво? Рим...

Без да ѝ отговори, морякът започна да си подсвирква.

— Ето че се възхищавате на нашето Средиземно море — каза Орсо, като се приближи до нея. — Съгласете се, че никъде няма такава луна.

— Не я гледах. Заета бях с учене на корсикански. Този моряк пееше една много трагична песен, но спря на най-хубавото място.

Морякът се наведе, уж за да види по-добре компаса, и същевременно рязко дръпна наметката на мис Невил. Ясно беше, че песента не може да се пее пред поручик Орсо.

— Какво пееше, Паоло Франсе? — запита Орсо. — Балата или вочеро^[2]? Госпожицата разбира и би искала да чуе края.

— Забравил съм го, Орс' Антон' — отговори морякът. И веднага с все сила запя някакъв химн на света Богородица.

Мис Лидия разсеяно изслуша химна и не насърчи повече моряка да пее, но реши, че по-късно ще узнае тази тайна. Прислужницата ѝ обаче, която беше от Флоренция и не повече от господарката си разбираше корсикански, беше също така любознателна. Обръщайки се към Орсо, преди мис Лидия да успее да я побутне с лакът, за да я предупреди, тя запита:

— Господин капитан, какво значи човек да направи римбеко^[3]?

— Римбеко ли? — каза Орсо. — Ами че това е най-смъртна обида за един корсиканец: упрек, че не е отмъстил. Кой ви е говорил за

римбеко?

— Вчера в Марсилия — избърза да отговори мис Лидия — собственикът на гемията употреби тази дума.

— А за кого говореше? — живо запита Орсо.

— О, разказваше ни някаква стара случка... от времето на... а, да, мисля, че беше във връзка с Ванина д'Орнайо.

— Смъртта на Ванина навярно не ви е предразположила особено към нашия герой, храбрия Сампиеро?

— Много героично ли е постъпил той според вас?

— Неговото престъпление се обяснява с дивите нрави на века; освен това Сампиеро е водел война на живот и смърт с генуезците: какво доверие биха могли да имат в него сънародниците му, ако не би наказал онази, която се опитала да преговаря с Генуа?

— Ванина е тръгнала без разрешение на мъжа си — обади се морякът. — Добре е сторил Сампиеро, че ѝ е извил врата.

— Но тя е отишла да иска от генуезците да помилват мъжа ѝ, за да го спаси, от любов към него — каза мис Лидия.

— Да иска да го помилват, е значело да го унизи! — Извика Орсо.

— И той лично я е убил! — продължи мис Невил. — Какво чудовище трябва да е бил!

— Знаете, че тя е поискала като милост да загине от неговата ръка. Вие, госпожице, и Отело ли смятате за чудовище?

— Разликата е огромна! Той е бил ревнив. А Сампиеро е бил просто горделив.

— Но нима и ревността не е гордост? Това е гордостта на любовта и вие може би извинявате подобно чувство заради подбудата му.

Мис Лидия му хвърли поглед, пълен с достойнство, после се обърна към моряка и го запита кога ще пристигне платноходът.

— Вдругиден — отговори той. — Ако вятърът не спре.

— Бих искала вече да видя Аячо, защото този кораб ми омръзна.

И тя стана, улови прислужницата си под ръка и направи няколко крачки по горната палуба. Орсо стоеше неподвижен до кормилото: не знаеше дали да я придружи при разходката ѝ, или да прекрати разговора, който, изглежда, ѝ досаждаше.

— Богородице, какво хубаво момиче! — рече морякът. — Ако всички бълхи в леглото ми приличаха на нея, нямаше да се оплаквам, че ме хапят!

Мис Лидия, изглежда, чу тази малко наивна възхвала на хубостта ѝ и се докачи, защото почти веднага слезе в кабината си. След малко Орсо също се прибра. Щом той напусна палубата, прислужницата се върна, подложи моряка на разпит и отнесе следните сведения на господарката си: прекъснатата от идването на Орсо балата била съчинена по повод смъртта на полковник дела Ребиа, баща на гореказания, убит преди две години. Морякът не се съмнявал, че Орсо се връща в Корсика, „за да изпълни отмъщението“, според неговия израз, и твърдял, че в село Пиетранера скоро щели да видят „прясно месо“. От превода на този местен израз ставаше ясно, че господин Орсо има намерение да избие двама-трима души, заподозрени в убийството на баща му, които всъщност били издирени от правосъдието, но се оказали бели като сняг, тъй като и съдии, и адвокати, и префекти, и стражари им били в джоба.

— Няма правосъдие в Корсика — бил добавил морякът — и аз повече разчитам на една добра пушка, отколкото на съветник от кралския двор. Когато човек има враг, трябва да избира между трите S^[4].

Тези интересни сведения значително промениха отношението и държането на мис Лидия към поручик дела Ребиа. От този миг той стана личност в очите на романтичната англичанка. Сега вече неговият безгрижен вид, откровеният му тон, доброто му настроение, които отначало я бяха настроили отрицателно, станаха в очите ѝ допълнителни качества, защото прикриваха силен дух, който не оставяше да се проявят външно чувствата, които съдържа. Орсо ѝ се стори като някакъв Фиеско^[5], който под повърхностното си държане крие големи замисли; и макар че да убиеш някакви нехранимайковци не е толкова красиво, колкото да освободиш родината си, все пак едно хубаво отмъщение е хубаво нещо; освен това на жените доста им допада героят да не е политически мъж. Едва сега мис Невил забеляза, че младият поручик има големи очи, бели зъби и стройно тяло, че е възпитан и има известно светско държане. През следващия ден тя често разговаря с него и той ѝ се стори интересен като събеседник. Надълго бе разпитан за страната си и много добре я описа.

Корсика, която бе напуснал доста млад, отначало за да учи в колеж, а после във военното училище, бе останала в съзнанието му обаяна с поезия. Той се оживяваше, щом започнеше да разказва за нейните планини, за нейните гори, за оригиналните нрави на жителите ѝ. Естествено думата „отмъщение“ се появи неведнъж в разказа му, защото е невъзможно да се говори за корсиканци, без да се напада или оправдава тяхната пословична страст. Орсо донякъде изненада госпожица Невил, като осъди, общо взето, безкрайните вражди между сънародниците си. Все пак се постара да ги оправдае, когато ставаше въпрос за селяни, и твърдеше, че за бедняците кръвното отмъщение е нещо като дуел.

— Това е до такава степен вярно — каза той, — че преди да започнат да се убиват, те си отправят предизвикателство в определена форма. „Пази се и аз ще се пазя“ — такива са ритуалните думи, които си разменят враговете, преди да започнат да си правят един другиму засади. У нас има повече убийства, отколкото другаде — добави Орсо, — но вие никога не ще откриете никаква низка подбуда за тези престъпления. Вярно е, че в Корсика има много убийци, но няма крадци.

Когато Орсо произнасяше думата „отмъщение“ или „убийство“, мис Лидия го гледаше внимателно, но не можа да открие ни най-малката следа от възмущение в израза на лицето му. Тя като бе решила, че той притежава необходимата вътрешна сила, за да бъде непроницаем за всички очи, освен за нейните, естествено продължи да вярва твърдо, че душата на полковник дела Ребиа няма да чака дълго удовлетворението, което изискваше.

От гемията вече се виждаше Корсика. Капитанът назоваваше по-важните места на брега и макар че всички бяха неизвестни за мис Лидия, тя изпитваше известно удоволствие, като узнаваше имената им. Няма нищо по-скучно от анонимен пейзаж. От време на време с бинокъла на полковника успяваха да зърнат някой островитянин, облечен в кафяв шаяк, въоръжен с дълга пушка и яхнал дребен кон, да препуска по стръмни склонове. И мис Лидия всеки път си представяше, че вижда разбойник или син, който отива да отмъсти за баща си. Но Орсо я уверяваше, че това ще да е някой мирен жител на близко селище, който отива по работа, че носи пушка не толкова от необходимост, колкото от суета, защото е модно, така, както един

денди никога не излиза без изящен бастун. Макар че пушката не е толкова благородно и поетично оръжие, колкото стилетът, мис Лидия намираще, че за мъж тя е по-елегантна от бастун, и си припомняше как всички герои на лорд Байрон умират от куршум, а не от класическата кама.

След тридневно плаване корабът стигна пред островите Сангинарии и великолепият изглед към залива на Аячо се разгърна пред очите на нашите пътници. С право го сравняват с Неаполитанския залив. А в момента, когато влизаха в пристанището, един горски пожар, покривайки с дим Пунта ди Джирато^[6], напомняше Везувий и увеличаваше тази прилика. Тя щеше да е пълна, ако една Атилова орда бе нахлула в околностите на Неапол: защото около Аячо всичко е мъртво и пусто. Вместо изящните вили, които се издигат навсякъде от Каstellмаре до нос Мизена, край залива на Аячо не се вижда нищо, освен мрачни маки, а зад тях — оголени планини. Никаква вила, никакво жилище. Само тук-таме по височините около града няколко бели постройки се открояват самотно сред зеленината: това са погребални параклиси, семейни гробници. Всичко в този пейзаж носи белега на мрачна и печална красота.

Видът на града, особено по онова време, още повече увеличаваше впечатлението, произведено от пустите му околности. Никакво движение по улиците, изрядко се мяркат безделни хора, все същите. Никакви жени, освен някоя и друга селянка, дошла да продаде продукти. Тук не се чува както в италианските градове висок говор, смях, песен. Понякога в сянката на дърветата на площада за разходка десетина въоръжени селяни играят карти или кибичат. Те не викат, никога не се карат; ако играта се оживи, ще гръмне пистолет, което винаги предшества закана. Надвечер излизат малко повече хора да се порадват на прохладата, но по корсото се разхождат почти изключително чужденци. Островните жители си седят пред вратите; всеки сякаш е нащрек като ястреб, кацнал на гнездото си.

---

[1] Вж. Филипини, кн. XI — името Витоло още е ненавистно за корсиканците. Днес то е синоним на предател. — Б.а. ↑

[2] Когато някой умре, особено ако е убит, тялото му се поставя върху маса и жените от семейството му, а при липса на такива — приятелки или дори съвсем чужди жени, но известни с поетическата

си дарба, импровизират пред многобройна аудитория оплакване в стихове на местно наречие. Тези жени се наричат „вочератричи“ или според корсиканското произношение „бучератричи“, а жалбата се нарича „вочеро“, „бучеру“ по източното крайбрежие и „балата“ — по противоположното. Думата „вочеро“, както и производните ѝ „вочерар“, „вочератриче“, произхожда от латинския глагол „воцифераре“. Понякога няколко жени импровизират една след друга и често жената или дъщерята на покойния лично изпълнява жалейната песен. — Б.а. ↑

[3] Римбекаре на италиански означава отпращам, отвърщам, отхвърлям. На корсиканско наречие означава: отправям обиден упрек публично. Прави се римбеко на син на убит човек, като му се казва, че за баща му не е отмъстено. Римбеко е нещо като заставяне на човека да умие с кръв някоя обида, ако не го е сторил. Генуезкият закон е наказвал много строго човек, отправил такова подстрекателство — римбеко... — Б.а. ↑

[4] Местен израз, означаващ schioppetto, stiletto, strada, тоест пушка, стилет, бягство. — Б.а. ↑

[5] Фиеско — генуезки благородник, живял през XVI в., който се опитал да освободи родината си от тирана Андрея Дория. За него Шилер е написал драмата „Заговорът на Фиеско от Генуа“. — Б.пр. ↑

[6] Пунта ди Джирато — хълм край Аячо. — Б.пр. ↑

IV

След като посети къщата, където Наполеон е роден, и с повече или по-малко позволени средства се сдоби с късче от тапетите, на третия ден от пристигането си в Корсика мис Лидия се почувствува обзета от дълбока печал, което вероятно се случва с всеки чужденец, попаднал в страна, необщителността на чието население сякаш го обрича на пълно уединение. Тя съжали за необмисленото си решение; но да си тръгне незабавно, означаваше да загуби славата си на безстрашна пътешественица; така че се примири с мисълта да потърпи, като убива колкото се може по-добре времето си. След това благородно решение тя си приготви моливи и бои и започна да прави скици на залива, после нарисува портрета на един мургав селянин, който продаваше пъпеши като обикновен зеленчукар на континента, но имаше бяла брада и свирепото изражение на последен разбойник. Всичко това не бе достатъчно, за да я разсее, и тя реши да завърти главата на потомъка на капоралите, което не беше трудно, понеже Орсо не само не бързаше да види отново селото си, но сякаш дори много му харесваше в Аячо, макар че с никого не се срещаше. Впрочем мис Лидия си бе поставила една благородна задача, а именно да цивилизова тази планинска мечка и да я накара да се откаже от зловещото намерение, заради което се бе завърнала на острова. Откакто си бе направила труда да проучи младежа, тя си бе казала, че ще бъде жалко да го остави да върви към гибелта си и че ще може да се гордее, ако повлияе на един корсиканец.

За нашите пътешественици дните минаваха така: сутрин полковникът и Орсо отиваха на лов; мис Лидия рисуваше или пишеше на приятелките си, та писмата ѝ да бъдат пратени от Аячо. Към шест часа мъжете се връщаха, натоварени с дивеч; вечеряха, после мис Лидия пееше, полковникът заспиваше и тогава младите до късно разговаряха.

Някаква паспортна формалност застави полковника да посети префекта и понеже той много се отегчаваше, като повечето си колеги,

зарадва се, че е пристигнал такъв богат англичанин, светски човек и баща на хубаво момиче; прие го добре, отрупа го с предложения за услуги и само след няколко дена го посети. Полковникът току-що се бе нахранил и се бе изтегнал удобно на софата, готов да заспи; дъщеря му пееше, седнала пред раздрънканото пиано; Орсо обръщаше страниците на нотната тетрадка и съзерцаваше раменете и русите коси на виртуозната. Известиха за пристигането на префекта; пианото замлъкна, полковникът стана, потърка си очите и представи префекта на дъщеря си:

— Не ви представям господин дела Ребиа — добави той, — защото вие навярно го познавате.

— Да не би господинът да е син на полковник дела Ребиа? — запита префектът с известно смущение.

— Да, господине — отговори Орсо.

— Аз имах честта да познавам вашия баща.

Скоро обичайните теми се изчерпаха. Без да ще, полковникът започна често-често да се прозява; в качеството си на либерал Орсо не желаше да беседва с представител на властта; единствено мис Лидия поддържаше разговора. Префектът обаче не млъкваше и очевидно му правеше голямо удоволствие да разказва за Париж и за светския живот пред жена, която познаваше всички видни личности в Европа. От време на време, докато говореше, поглеждаше Орсо със странно любопитство.

— На континента ли се запознахте с господин дела Ребиа? — запита той.

Мис Лидия отговори с известно смущение, че са се запознали на кораба, който ги е довел в Корсика.

— Той е много порядъчен младеж — полугласно каза префектът и запита още по-тихо: — А каза ли ви с какви намерения се завръща в Корсика?

— Не съм му задавала този въпрос — отвърна с величествено пренебрежение мис Лидия. — Можете да го попитате.

Префектът замълча, но миг след това, като чу, че Орсо каза на полковника няколко думи на английски, се обърна към него:

— Както изглежда, вие много сте пътували, господине. Навярно сте забравили Корсика... и нейните нрави.

— Вярно, заминах много малък.

— Все още ли сте военен?

— От запаса, господине.

— Вие толкова дълго сте били във френската армия, че не може да не сте станали напълно французин, не се съмнявам в това, господине.

Последните думи той произнесе с нескрито високомерие.

За корсиканците не е особено ласкателно да им се припомня, че се числят към голямата нация. Те искат да бъдат отделен народ и това тяхно искане е достатъчно оправдано, за да бъде задоволено. Леко засегнат, Орсо отвърна:

— Нима мислите, господин префект, че за да бъде почтен човек, корсиканецът има нужда да служи във френската армия?

— Разбира се, че не — каза префектът, — съвсем не такава ми беше мисълта: говоря само за известни „обичаи“ в тази страна, някои от които не са такива, каквито един администратор би желал да бъдат.

Той наблегна на думата „обичаи“ и придаде на лицето си най-сериозно изражение. Скоро след това стана и си отиде, като накара мис Лидия да му обещае, че ще посети жена му в префектурата.

След като той излезе, мис Лидия каза:

— Трябваше да дойда в Корсика, за да разбера какво е префект. Тоя ми изглежда доста любезен.

— Лично аз не мога да кажа същото — отговори Орсо. — Доста ме изненада този негов надут и тайнствен вид.

Полковникът беше потънал в дълбока дрямка; мис Лидия хвърли поглед към него и заговори с тих глас:

— А на мене ми се струва не толкова тайнствен, колкото вие казвате, мисля, че го разбирам.

— Трябва наистина да сте много проникателна, мис Невил, и ако намирате нещо умно в това, което каза, то положително вие го влагате в думите му.

— Това като че ли беше израз на маркиз дьо Маскарий^[1], господин дела Ребиа; но... искате ли да ви дам доказателство за моята проникателност? Малко съм магьосница и само след две срещи вече знам какво мислят хората.

— Боже мой, вие ме плашите. Ако четете мислите ми... не знам дали трябва да бъда доволен или тъжен.

— Господин дела Ребиа — изчерви се мис Лидия, — ние се познаваме едва от няколко дена; но по море и във варварска страна, надявам се, че ще ми простите този израз, хората по-бързо се сприятеляват, отколкото в обществото... Така че не се изненадвайте, задето ви говоря като приятелка за ваши доста лични неща, в които може би чужд човек не би трябвало да се меси.

— О, не казвайте тази дума, мис Невил; предишната повече ми хареса.

— Добре, господине! Трябва да ви кажа, че без да съм се стремила да узная тайните ви, стана така, че отчасти ги научих и някои от тях ме опечаляват. Знам какво нещастие е сполетяло семейството ви; много са ми говорили за отмъстителния характер на вашите сънародници и за начина, по който отмъщават... Нали за това намекна префектът?

— Мис Лидия, нима можете да помислите!...

И Орсо пребледня като мъртвец.

— Не, господин дела Ребиа — прекъсна го тя, — знам, че вие сте джентълмен, че имате чувство за чест. Вие сам ми казахте, че в родината ви вече само хората от простолудието държат на вендетата^[2]... която вие благоволявате да наричате своего рода дуел...

— Но нима можете да си въобразите, че съм в състояние да стана убиец?

— Щом ви говоря за това, господин Орсо, трябва да ви е ясно, че не се съмнявам във вас; и ви заговорих — продължи тя, навела очи, — защото разбрах, че като се завърнете в родното си място, където може би ще бъдете заобиколен от хора с варварски предразсъдъци, ще ви бъде драго, ако знаете, че има някой, който ви уважава за смелостта ви да им се противопоставяте. Но хайде да не говорим повече за такива лоши неща — заключи тя и стана. — Заболя ме главата, пък и вече е доста късно. Нали не ми се сърдите? Лека нощ по английски — и тя му протегна ръка.

Орсо я стисна със сериозно и проникновено изражение.

— Госпожице — каза той, — знаете ли, че има мигове, когато инстинктите на страната ми се събуждат в мен? Понякога, когато мисля за нещастния си баща... страшни мисли ме обземат. Благодарение на вас ще бъда завинаги освободен от тях. Благодаря, благодаря!

Той щеше да продължи, но мис Лидия изпусна една чаена лъжичка и шумът разбуди полковника.

— Дела Ребиа, утре в пет часа тръгваме на лов! Бъдете точен.

— Добре, господин полковник.

---

[1] Маскарий — действащо лице в комедията на Молиер „Смешните фантазьорки“. — Б.пр. ↑

[2] Вендета — кръвно отмъщение — форма на защита на индивида с помощта на целия род, възникнала при първобитнообщинния строй. — Б.пр. ↑

V

На другия ден, малко преди ловците да се върнат, като се прибираше в странноприемницата с прислужницата си от разходка край морето, мис Невил видя една млада жена, облечена в черно, яхнала дребен, но силен кон, която влизаше в града. След нея яздеше мъж, който приличаше на селянин, облечен в кафява шаячна дреха с пробити лакти, с манерка, окачена на рамо, и с пистолет на колана; държеше пушка, чийто приклад бе опрян на един кобур, закрепен за седлото; накратко казано, беше в пълен костюм на разбойник от мелодрама или на корсикански гражданин на път. Забележителната хубост на жената най-напред привлече вниманието на мис Невил. Тя изглеждаше на двадесетина години. Беше висока, бяла, с тъмносини очи, розови устни и зъби като от емайл. В израза на лицето ѝ се четеше едновременно гордост, тревога и печал. На главата си носеше черно копринено покривало — така нареченото „медзаро“, което корсиканките са заимствували от Генуа и което толкова отива на жените. Дълги кестеняви плитки бяха завити като тюрбан около главата ѝ. Облеклото ѝ беше чисто, но съвсем обикновено.

Мис Невил има напълно достатъчно време да я огледа, защото дамата с медзарото бе спряла на улицата някакъв човек и го разпитваше много любопитно, както личеше по израза на очите ѝ: после, след като човекът ѝ отговори, шибна с камшик коня, препусна и спря едра пред вратата на хотела, където бяха отседнали сър Томас Невил и Орсо. Младата жена размени няколко думи със съдържателя, после пъргаво скочи на земята и седна на една каменна пейка до входа, а конярят отведе животните в конюшнията. Облечена в парижкия си костюм, мис Лидия мина пред непознатата, без тя да вдигне очи. След четвърт час, като отвори прозореца си, отново видя дамата с медзарото, седнала на същото място, в същото положение. Скоро се появиха полковникът и Орсо, които се връщаха от лов. Съдържателят каза няколко думи на госпожицата в траур и с пръст ѝ посочи младия дела Ребиа. Тя се изчерви, бързо стана, пристъпи няколко крачки,

после спря неподвижно и някак смутено. Орсо беше съвсем близо до нея и я гледаше с любопитство.

— Вие сте Орсо Антонио дела Ребиа, нали? — развълнувано каза тя. — Аз съм Коломба.

— Коломба! — извика Орсо.

Той я прегърна и нежно я целуна, което донякъде изненада полковника и дъщеря му, защото в Англия хората не се целуват на улицата.

— Братко — каза Коломба, — ще ми простите, че дойдох, без да сте ми наредили; но от приятели научих, че сте пристигнали, и за мене беше такава голяма утеха да ви видя...

Орсо отново я целуна, после се обърна към полковника и каза:

— Това е сестра ми. Никога нямаше да я позная, ако не ми се беше обадила. Коломба, запознай се със сър Томас Невил. Господин полковник, ще ме извините, но днес няма да мога да имам честта да вечерям с вас... Сестра ми...

— Но къде, по дяволите, искате да вечеряте, драги? — възкликна полковникът. — Нали знаете, че в тоя проклет хан готвят само една вечеря и тя е за нас. Госпожицата ще достави голямо удоволствие на дъщеря ми, ако се присъедини към нас.

Коломба погледна брат си, който не чака дълго да го молят, и всички заедно влязоха в най-голямата стая на странноприемницата, която служеше на полковника за салон и трапезария. Госпожица дела Ребиа бе представена на мис Невил, дълбоко ѝ се поклони, но не каза нито дума. Личеше, че е много смутена и че може би за пръв път в живота си се намира в присъствие на благородни чужденци. Все пак в държането ѝ нямаше нищо провинциално. Самата ѝ странност засенчваше неловкостта ѝ. Това именно хареса на мис Невил; и понеже в хотела нямаше свободна стая, тъй като полковникът и прислугата му го бяха изцяло заели, мис Лидия стигна в благосклонността или в любопитството си дотам, че предложи на госпожица дела Ребиа да ѝ поставят легло в собствената ѝ спалня.

Коломба прошепна няколко думи за благодарност и побърза да последва прислужницата на мис Невил, за да пооправи тоалета си, както се налага след пътешествие на кон сред прах и слънчев пек.

Като се върна в салона, спря пред пушките на полковника, които ловците току-що бяха оставили в един ъгъл.

— Какво хубаво оръжие! — каза тя. — Ваши ли са, братко?

— Не, това са английски пушки, на полковника са. И са колкото хубави, толкова и добри.

— Бих искала и вие да имате такава пушка — каза Коломба.

— Едната от трите положително принадлежи на дела Ребиа — възкликна полковникът. — Той толкова добре си служи с нея! Днес стреля четиринадесет пъти и четиринадесет пъти улучи!

Започна надпревара в щедрост, при която Орсо бе победен за голямо задоволство на сестра си, което лесно пролича по детското изражение на радост, озарило внезапно до преди малко толкова сериозното ѝ лице.

— Изберете, драги — настоя полковникът.

Орсо отказа.

— Добре, тогава сестра ви ще избере вместо вас.

Коломба не чака да ѝ повторят: взе най-малко украсената, но това бе прекрасна големокалибрена пушка „Ментън“.

— Тази сигурно добре цели — рече тя.

Брат ѝ още се чудеше как да благодари, когато вечерята пристигна тъкмо навреме, за да го спаси от неудобното положение. Мис Лидия остана очарована, като видя, че Коломба, която се бе опитала да възрази, преди да седне на трапезата, и бе отстъпила само след като бе доловила погледа на брат си, като добра католичка се прекръсти, преди да започне да се храни.

„Чудесно — каза си тя, — ето нещо първобитно.“

И реши, че ще направи не едно интересно наблюдение върху тази млада представителка на старите корсикански нрави. Орсо от своя страна очевидно се чувствуваше малко неудобно, понеже вероятно се опасяваше, че сестра му ще каже или ще направи нещо прекалено селско. Но Коломба непрекъснато го наблюдаваше и съгласуваше всичките си движения с неговите. От време на време се втрещаваше в него със странен израз на печал; и ако тогава очите на Орсо срещнеха погледа ѝ, той пръв ги отместваше, сякаш искаше да се измъкне от някакъв въпрос, който сестра му мислено му задаваше и който той съвсем ясно разбираше. Говореха на френски, защото полковникът лошо се изразяваше на италиански. Коломба разбираше френски и дори доста добре произнасяше малкото думи, които бе принудена да разменя с домакините.

След вечеря полковникът, който бе забелязал неловкостта между брата и сестрата, запита Орсо с обичайната си откровеност дали не желае да си поговори насаме с госпожица Коломба и предложи той да отиде с дъщеря си в съседната стая. Но Орсо побърза да поблагодари и каза, че в Пиетранера ще имат достатъчно време да се наприказват. Пиетранера се наричаше селото, където той трябваше да се установи.

Така че полковникът зае обичайното си място на софата, а мис Невил, след като се опита да поприказва на различни теми с хубавата Коломба и се отчая, че ще може да я разговори, помоли Орсо да ѝ прочете някоя песен от Данте: той беше любимият ѝ поет. Орсо избра онази песен от „Ад“, където се намира епизодът за Франческа да Римини, и задекламира колкото можеше по-изразително божествените тристишия, които тъй добре показват опасността от четенето на любовни книги по двойки. Докато той четеше, Коломба се приближи до масата, за пръв път вдигна глава и в разширените ѝ зеници заблестя необикновен пламък; тя ту се изчервяваше, ту бледнееше, конвулсивно мърдаше на стола. Колко възхитително са устроени италианците! За да разбират поезията, те нямат нужда някой педант да им обяснява красотата ѝ.

Когато четенето свърши, Коломба възкликна:

— Колко е хубаво! Кой го е написал, братко?

Орсо остана леко разочарован, но мис Лидия усмихнато отговори, че е от един флорентински поет, умрял преди няколко века.

— Когато отидем в Пиетранера, ще ти дам да прочетеш Данте — каза Орсо.

— Господи, колко е хубаво! — не преставаха да се възхищава Коломба и повтори два-три терцета, които бе запомнила, отначало тихо, после се оживи и ги издекламира високо с повече изразителност, отколкото ги беше прочел брат ѝ. Много изненадана, мис Лидия каза:

— Изглежда, че много обичате поезия. Колко ви завиждам за щастието, че ще четете Данте като нещо ново.

— Виждате ли, мис Невил, каква сила имат стиховете на Данте, щом могат така да развълнуват едно диво момиче, което знае само „Отче наш“ — каза Орсо. — Но аз се мамя; спомням си, че Коломба разбира от този занаят. Като малка се мъчеше да съчинява стихове; а татко ми беше писал, че е най-добрата вочератриче в Пиетранера и околностите.

Коломба погледна умолително брат си. Мис Невил бе слушала за корсиканските импровизаторки и умираше от желание да чуе някоя от тях. Затова веднага замоли Коломба да ѝ даде образец от творчеството си. Доста разстроен, задето тъй добре си бе припомнил за поетическите склонности на сестра си, Орсо се намеси. Но колкото и да повтаряше, че няма нищо по-плоско от корсиканската балата, колкото и да твърдеше, че да се рецитират корсикански стихове след стихове на Данте, значи да се излага страната, това само изостри желанието на мис Невил и той бе принуден да каже на сестра си:

— Е, добре, импровизирай нещо, но да е по-късо.

Коломба въздъхна, за малко загледа внимателно покривката на масата, после гредите на тавана, най-сетне сложи ръка пред очите си, като птиците, които се успокояват и мислят, че не ги виждат, когато самите те не виждат, и изпя или по-скоро издекламира с неуверен глас следната „серенада“:

ДЕВОЙКА И ГРИВЯК

В долината, далеч, далеч отвъд планините — слънцето идва само за час всеки ден; — в долината има мрачен дом. — На прага му расте трева. — Вратите и прозорците са винаги затворени. — Над покрива не се вижда дим. — Но по пладне, когато слънцето огрее — един прозорец се отваря — и сиротната девойка сядва пред чекръка: преде и пее — тъжна песен; — но няма кой да ѝ отвърне с песен. — Един ден, един пролетен ден — гривяк кацна на близкото дърво — и чу песента на девойката. — Девойко, рече той, не плачеш само ти — жесток ястреб отнесе моята дружка. — Гривяко, покажи ми ястреба, дето я грабна — и да е в облаците, пак ще го поваля. — Само че на мене, клетата, кой ще ми върне брата — брата ми от далечна страна? — Девойко, кажи ми къде е брат ти, — крилете ще ме отнесат при него.

— Много възпитан гривяк! — възкликна Орсо и целуна сестра си с вълнение, което опровергаваше изкуствената му шеговитост.

— Песента ви е прелестна — каза мис Лидия. — Искам да ми я напишете в албума. Ще я преведа на английски и ще поръчам да ѝ съчинят мелодия.

Милият полковник, който не бе разбрал нито дума, се присъедини към ласкавото мнение на дъщеря си и прибави:

— Тоя гривяк, за който говорехте, госпожице, не беше ли същата птица, която днес ядохме на скара?

Мис Невил си донесе албума и доста изненадано видя колко странно пише импровизаторката, пестейки мястото. Вместо да започват всеки на нов ред, стиховете се следваха на същия ред по цялата широчина на листа, противно на всеизвестната дефиниция за поетична творба: „Кратки редове с неравна дължина и с полета от двете страни.“ Освен това донейде своеволният правопис на госпожица Коломба търпеше известни забележки: на няколко пъти мис Невил се поусмихна, а братската суета на Орсо бе подложена на мъчение.

Тъй като бе дошло време за спане, двете девойки се прибраха в стаята си. И докато сваляше огърлицата, обиците и гривните си, мис Невил наблюдаваше своята другарка, която измъкна изпод роклята си нещо дълго като банела, но доста различно по форма. Коломба грижливо и почти крадешком постави този предмет под медзарото си на масата; после коленичи и благочестиво си каза молитвата. След две минути вече беше в леглото. Понеже беше много любопитна по природа и като всяка англичанка бавно се събличаше, мис Лидия се приближи до масата и правейки се, че търси фуркет, повдигна медзарото и зърна един доста дълъг стилет със странна дръжка от седеф и сребро; изработката беше забележителна, оръжието беше старинно и много ценно за любител на този род неща.

— Обичайно ли е тук госпожиците да носят в корсета си такова инструментче? — усмихнато попита мис Невил.

— Няма как — въздъхна Коломба; — има толкова лоши хора!

— А вие наистина ли бихте имали смелостта да ударите някого така? — И мис Невил улови камата и замахна с нея, както се прави на сцената, от горе на долу.

— Да, ако е необходимо — каза Коломба с нежния си мелодичен глас, — за да се защитя или да защита приятелите си... Само че така не бива да се държи, може да се нараните, ако човекът, когото искате да ударите, се дръпне. — И като седна, добави: — Вижте, ето така, отдолу нагоре. Такъв удар, както казват, бил смъртоносен. Блазе на онези, които нямат нужда от подобно оръжие!

Тя въздъхна, отпусна глава на възглавницата и затвори очи. Надали би могло да се види по-красиво, по-благородно и по-девствено лице. За да създаде своята Миневра, Фидий не би могъл да пожелае друг модел.

VI

За да се съобразя с предписанието на Хораций, аз от самото начало се впуснах „in medias res“^[1]. Сега ще използвам времето, когато всички спят — и красивата Коломба, и полковникът, и дъщеря му, — за да осведомя читателя си за някои особености, които трябва да му бъдат известни, ако желае да разбере по-основно тази истинска история. Той вече знае, че полковник дела Ребиа, бащата на Орсо, е бил убит; в Корсика обаче хората не са убивани, както във Франция, от първия избягал каторжник, който не намира по-добър начин да открадне сребърните им прибори: тук човек бива убит от враговете си; но понякога е доста трудно да се открие причината, поради която има врагове. Много родове се ненавиждат по стар навик и преданието за първопричината на тази омраза се е загубило напълно.

Родът, към който принадлежеше полковник дела Ребиа, мразеше много други родове, но особено семейство Баричини; някои разправяха, че през XVI век един дела Ребиа прелъстил една Баричини, след което бил промушен с кама от роднина на опозорената девица. Други обаче разказват историята съвсем различно — че една девойка от рода дела Ребиа била прелъстена, а един Баричини — промушен. Така или иначе, за да си послужи с общоприетия израз, между двете семейства е била пролята кръв. Все пак, противно на обичая, това убийство не породило други убийства, понеже членовете на рода дела Ребиа и на рода Баричини били еднакво преследвани от генуезкото правителство и синовете им се изселвали, така че в продължение на доста поколения двата рода били лишени от енергичните си представители. В края на миналия век един дела Ребиа, офицер на служба в Неапол, в някакъв игрален дом се скарал с военни, които, между другите хули, го нарекли корсикански козар; той извадил сабята си, но както бил сам срещу трима, нямало леко да му се размине, ако някакъв непознат, който играел в същото заведение, не се провикнал: „И аз съм корсиканец!“ и не се намесил в негова защита. Непознатият бил от рода Баричини и впрочем не познавал сънародника

си. Двамата се разбрали, разменили много учтиви думи и клетви за вечно приятелство; защото на континента корсиканците лесно се сприятеляват. Тъкмо обратното е на острова, което става ясно и от следното обстоятелство: дела Ребиа и Баричини били близки приятели, докато се намирали в Италия; но като се завърнали в Корсика, се виждали съвсем рядко, макар че и двамата живеели в същото село, а като умрели, хората разправяли, че не си говорили поне от пет-шест години. Синовете им живеели също така „според етикета“, както се казва, на острова. Единият, Гилфучо, бащата на Орсо, бил военен; другият, Джудиче Баричини — адвокат. След като и двамата станали глава на семействата си и били разделени от професиите си, почти нямали случай да се виждат или да научават новини един за друг.

Все пак един ден, към 1809 г., Джудиче прочел в някакъв вестник в Бастия, че капитан Гилфучо е награден, и казал пред свидетел, че не е изненадан, тъй като генерал Х. покровителствува рода дела Ребиа. Тези думи били донесени на Гилфучо във Виена и той казал на един сънародник, че като се завърне в Корсика, ще завари Джудиче много богат, защото вадел повече пари от загубените, отколкото от спечелените си дела. Не се разбрало дали с това искал да каже, че адвокатът предава интересите на клиентите си, или просто бил изразил една банална истина, че едно лошо дело принася повече полза на адвокатите, отколкото едно справедливо дело. Така или иначе, Баричини научил за тази подигравка и не я забравил. През 1812 г. поискал да бъде назначен за кмет на селото си и имал всички основания да се надява, че ще стане кмет, когато същият генерал Х. писал на префекта, за да му препоръча някакъв роднина на жената на Гилфучо. Префектът побързал да се съобрази с желанието на генерала и Баричини решил, че дължи провалянето си на интригите на Гилфучо. След падането на императора през 1814 г. протежето на генерала бил разобличен като бонапартист и сменен с Баричини, който на свой ред бил махнат през „стоте дни“^[2]. Но след бурята отново му върнали много тържествено печата на кметството и гражданските регистри.

От този момент неговата звезда станала по-ярка от когато и да било. Полковник дела Ребиа бил пратен в запаса и се прибрал в Пиетранера, където бил подложен на подмолна война и непрекъснати заяждания: ту трябвало да отговаря за щети, нанесени от коня му в земите на господин кмета, ту последният под предлог, че ще се

поправя подът на черквата, пращал да извадят една счупена плоча с герба на рода дела Ребиа от гроба на някой член на същия род. Ако кози изядели младите насаждения, на полковника, собствениците на животните намирали защита от кмета; едно след друго бакалинът, който държал пощата в Пиетранера, и пъдарят, стар воин-инвалид, и двамата приближени на дела Ребиа, били лишени от длъжност и заменени с привърженици на Баричини.

Жената на полковника, преди да умре, изразила желание да бъде погребана в една горичка, където обичала да се разхожда; но кметът веднага заявил, че ще бъде погребана в общинските гробища, тъй като той нямал правото да разрешава погребване извън тях. Полковникът побеснял и заявил, че до получаване на разрешението жена му ще бъде погребана там, където е пожелала, и накарал да изкопаят гроб. От своя страна кметът поръчал да изкопаят гроб на гробищата и пратил стражари, за да приложат закона, както той се изразил. В деня на погребението двете партии се срещнали и за миг имало опасност да се завърже бой за тленните останки на госпожа дела Ребиа. Четиридесетина добре въоръжени селяни, доведени в черквата от роднините на покойната, заставили свещеника на излизане от черквата да се отправи към горичката; от друга страна, кметът заедно с двамата си сина, привържениците си и стражарите се явили, за да се противопоставят. Когато той пристигнал и наредил шествието да се върне, бил посрещнат с викове и закани; численото превъзходство било на страната на противниците му, а те изглеждали решени на всичко. Като го видели, няколко души заредили пушките си; казват дори, че един овчар се прицелил в него, но полковникът вдигнал дулото на пушката и казал: „Никой да не стреля без мое нареждане!“ Кметът „по природа се страхувал от удари“, като Панюрж^[3], и за да избегне сражението, се оттеглил със свитата си; тогава траурното шествие тръгнало, избирайки най-дългия път, така че да мине пред кметството. Някакъв глупак, който се бил присъединил към опечалените, извикал: „Да живее императорът!“ Два-три гласа му отвърнали и ребианистите, разпалвайки се все повече и повече, предложили да убият един вол на кмета, който случайно им преграждал пътя. За щастие полковникът осуетил това насилие.

Естествено бил написан протокол и кметът пратил доклад до префекта, като с най-възвишен стил описвал как божествените и

човешки закони били потъпкани, как неговият кметски авторитет и авторитетът на свещеника били пренебрегнати и охулени, как полковник дела Ребиа възглавил едно бонапартистско съзаклятие, с цел да промени реда за унаследяването на престола и да насъсква гражданите да се въоръжават едни срещу други, все престъпления, предвидени в членовете 86 и 91 на наказателния кодекс.

Пресилеността на тази жалба увредила на въздействието ѝ. Полковникът писал на префекта и на кралския прокурор: един от роднините на жена му бил близък с един от депутатите на острова, а друг бил братовчед на председателя на кралския съд. Благодарение на тези протекции съзаклятието се стопило, госпожа дела Ребиа си останала в горичката и само глупакът бил осъден на петнадесет дена затвор.

Недоволен от резултата на тази история, адвокатът Баричини насочил стрелбата си към друга цел. Изровил някакъв стар документ, въз основа на който се заел да оспори на полковника правото на собственост върху един поток, който движел воденица. Започнало нескончаемо дело. След една година съдът се готвел да издаде присъда и по всичко личало, че тя ще бъде в полза на полковника, но междувременно Баричини предал на кралския прокурор писмо, подписано от един известен разбойник на име Агостини, който го заплашвал него, кмета, с пожар и смърт, ако не се откаже от иска си. Известно е, че в Корсика закрилата на разбойниците е много търсена и че за да услужат на приятели, те често се намесват в частни кавги. Кметът тъкмо щял да извлече полза от това писмо, когато една нова случка усложнила работата. Разбойникът Агостини писал на кралския прокурор, за да се оплаче, че почеркът му е подправен и върху характера му са хвърлени съмнения, понеже е представен като човек, който търгува с влиянието си. „Ако намеря фалшификатора — завършвал той писмото, — ще го накажа за поука.“

Станало ясно, че Агостини не бил писал заплашителното писмо до кмета; хората на дела Ребиа обвинили хората на Баричини и обратно. Двете страни започнали да си отправят закани и правосъдието не знаело къде да търси виновниците.

Точно тогава полковник Гилфучо бил убит. Ето фактите, установени от съда: на 2 август 18... вече се мръквало, когато жената Мадалена Пиетри, която носела хляб в Пиетранера, чула два изстрела

един след друг, идващи, както ѝ се сторило, от един дълбок път, който водел за селото, на около сто и петдесет стъпки от мястото, където тя се намирала. Почти веднага след това видяла някакъв човек, който бягал наведен по една пътека сред лозята и се отправял към селото. Този човек за миг се спрял и се обърнал, но поради разстоянието жената Пиетри не могла да различи лицето му и впрочем той имал в устата си лозов лист, който покривал почти цялото му лице. Човекът направил с ръка знак на някакъв свой другар, когото жената не видяла, после се загубил из лозята.

Жената Пиетри оставила товара си, тичешком изкачила пътеката и намерила полковник дела Ребиа, облян в кръв, пронизан от два куршума, но все още дишащ. До него имало пълна и заредена пушка, сякаш се бил приготвил да се отбранява от човек, който го нападал отпред в мига, когато друг го прострелял изотзад. Той хъркал и се борел със смъртта, но не могъл да каже нито дума, нещо, което лекарите обяснявали с естеството на раните му, понеже куршумите били пронизали дробовете. Кръвта го задушавала; течала бавно, като червена пяна. Напразно жената Пиетри го привдигнала и му задавала няколко въпроса. Виждаше, че той иска да каже нищо, но не можел да произнесе нищо разбрано. Забелязвайки, че той се опитва да пхне ръка в джоба си, тя побързала да извади оттам малък портфейл, който отворила и му подала. Раненият извадил молив от портфейла и се опитал да напише нещо. Всъщност свидетелката го видяла как с мъка надраскал няколко букви, но понеже не знаела да чете, не могла да разбере смисъла им. Изтощен от усилието, полковникът сложил портфейла в юмрука на жената Пиетри и го стиснал със сила, гледайки свидетелката странно, сякаш искал да ѝ каже, според собствените ѝ думи: „Важно е. Това е името на моя убиец!“

Когато жената Пиетри се изкачвала към селото, срещнала господин кмета Баричини със сина си Винцентело. Вече било почти тъмно. Тя разказала каквото била видяла. Кметът взел портфейла и изтичал до кметството да си опаше шарфа и да повика секретаря си и жандармерията. Като останала сама с младия Винцентело, Мадалена Пиетри му предложила да отиде да помогне на полковника в случай, че е още жив; но Винцентело отговорил, че ако се доближи до човек, който е заклет враг на рода им, положително ще го обвинят, че го е

убил. След малко кметът пристигнал, намерил полковника мъртъв, наредил да отнесат трупа и изготвил протокол.

Въпреки естественото си смущение от станалото господин Баричини побързал да запечата портфейла на полковника и да направи всички разследвания, които били във възможностите му. Но не било направено никакво съществено разкритие.

Когато съдията-следовател пристигнал, отворил портфейла и върху една страница, изцапана с кръв, видели няколко букви, очертани с отпаднала ръка, но все пак доста ясно: Агост... И следователят решил, че без съмнение полковникът е искал да посочи като свой убиец Агостини. Но призована от съдията, Коломба дела Ребиа пожелала да прегледа портфейла. След като дълго го прелиствала, тя посочила с ръка кмета и извикала: „Ето убиеца!“ Тогава с изненадващи за скръбта ѝ точност и яснота разказала, че баща ѝ получил преди няколко дена писмо от сина си, изгорил го, но записал с молив в бележника си адреса на Орсо, който неотдавна си бил сменил гарнизона. Този адрес обаче вече не се намирал в бележника и Коломба заключавала, че кметът е откъснал листа, на който е бил написан и на който баща ѝ сигурно е надраскал името на убиеца; и все според думите на Коломба кметът го бил заменил с името Агостино. Съдията наистина видял, че един лист липсва от бележника, в който било написано името; но той скоро забелязал, че листа липсват и в другите бележници на портфейла, а някои свидетели заявили, че полковникът имал навика да къса листа от бележника си, за да си пали пурата; така че било напълно вероятно по невнимание да е изгорил преписания адрес. Освен това се установило, че кметът, след като получил портфейла от жената Пиетри, не е могъл да прочете написаното поради тъмнината; доказано било, че нито за миг не се е спирал, преди да влезе в кметството, че жандармерийският бригадир го е придружил и го е видял да пали лампата, да слага портфейла в плик и да го запечатва пред очите му.

След като бригадирът завършил показанията си, Коломба, просто не на себе си, се хвърлила на колене пред него и го помолила, в името на всичко най-свято за него, да каже дали нито за миг не е оставял кмета сам. След известно колебание, видимо развълнуван от възбудата на девойката, бригадирът признал, че отишъл в една съседна стая да донесе голям лист хартия, но че не се е бавил и минута, че през цялото

време, докато търсел пипнешком лист в някакво чекмедже, кметът разговарял с него и че когато се върнал, окървавеният портфейл бил на същото място на масата, върху която кметът го бил хвърлил на влизане.

Господин Баричини дал показанията си с най-голямо спокойствие. Казал, че извинява гнева на госпожица дела Ребиа и е съгласен да се оправдае. Доказал, че цялата надвечер бил в селото, че синът му Винцентело бил с него пред кметството по време на престъплението и че най-сетне синът му Орландучо, който същия ден имал треска, не бил мръднал от леглото. Донесъл всички пушки от къщи, с никоя, от които не било стреляно наскоро. Добавил, че що се отнася до портфейла, той веднага разбрал голямото му значение, че го запечатал и го предал на помощника си, понеже предвиждал, че поради враждата си с полковника можело да го обвинят. Най-сетне казал, че Агостино е заплашил със смърт оногова, който е написал писмо от негово име, и намекнал, че този негодник вероятно е заподозрял полковника и го е убил. Не липсвали примери разбойници така да си отмъщават при подобен повод.

Пет дена след смъртта на полковник дела Ребиа Агостино бил издебнат от стрелкови отряд и убит, след отчаяна съпротива. У него намерили писмо от Коломба, която го заклевала да признае, ако е виновен за убийството на полковника, което му приписват. Тъй като разбойникът не бил отговорил, повечето хора заключили, че не е имал доблестта да каже на една девойка, че е убил баща ѝ. Все пак някои, които твърдели, че добре познават нрава на Агостино, шушукали, че ако е убил полковника, той щял да се похвали. Друг разбойник, известен под името Брандолачо, предал на Коломба декларация, с която свидетелствувал в името на „честта си“, че другарят му е невинен; но единственото доказателство, което давал, било, че Агостино не му е споменавал, че подозира полковника.

Вследствие на всичко това родът Баричини останал необезпокоен; съдията-следовател отрупал кмета с похвали и последният увенчал доброто си поведение, като се отказал от всичките си претенции върху потока, заради който се съдел с полковник дела Ребиа.

По местен обичай Коломба импровизирала една балата пред трупа на баща си в присъствие на всичките му приятели. В тази балата

тя давала израз на цялата си омраза към рода Баричини и открито ги обвинявала в убийството, като ги заплашвала с отмъщението на брат си.

Точно тази балата, която бе станала много популярна, бе изпял морякът пред мис Лидия. Когато научи за смъртта на баща си, Орсо беше в Северна Франция и веднага поиска отпуск, но не го получи. Отначало, съдейки по едно писмо на сестра си, прецени, че виновниците са Баричини, но скоро след това получи копия от всички документи на следствието и частно писмо от съдмята-следовател, което почти го убеди, че единствен виновник е разбойникът Агостино. Веднаж на трите месеца Коломба му пишеше и му повтаряше подозренията си, които наричаше доказателства. Все пак тези обвинения разпалваха корсиканската му кръв и понякога той почти споделяше предубежденията на сестра си. Въпреки това обаче, винаги когато ѝ пишеше, повтаряше, че твърденията ѝ са неоснователни и не заслужават доверие. Дори ѝ запрещаваше, но все напразно, да го занимава с този въпрос. Така изминаха две години, след които бе уволнен и реши да види отново родината си не за да отмъсти на хора, които смяташе за невинни, а за да омъжи сестра си и да ликвидира дребните си имоти, ако имаха достатъчна стойност, за да може от продажбата им да живее на континента.

---

[1] Посред нещата (лат.) — цитат от Хораций, който казва? „Поетическото изкуство“ (стих. 1487), че епическият поет въвежда винаги слушателя посред събитията, сякаш те предварително са му известни. — Б.пр. ↑

[2] „Стоте дни“ се нарича периодът, през който Наполеон, завръщайки се от изгнанието си на о. Елба, отново поема властта във Франция, преди да се откаже от престола (22 юни 1815 г.) след поражението при Ватерло. — Б.пр. ↑

[3] Панюрж — герой от романа-епопея на Франсоа Рабле (XVI в.) „Гаргантюа и Пантагрюел“. — Б.пр. ↑

VII

Било, че пристигането на Коломба засили у Орсо копнежа за бащината стряха, било, че донякъде се притесняваше пред цивилизованите си приятели от дрехите и дивите обноски на Коломба, но той още на другия ден съобщи, че смята да напусне Аячо и да се върне в Пиетранера. Помоли обаче полковника да му даде дума, че на път за Бастия ще погостува в скромния му замък, в замяна на което обеща, че ще му даде възможност да се настреля на елени, фазани, глигани и прочие.

В деня преди заминаването си, вместо да отиде на лов, Орсо предложи да се разходят край залива. И понеже мис Лидия го бе уловила под ръка, можа свободно да разговаря с нея, тъй като Коломба бе останала в града за покупки, а полковникът всеки миг се отделяше, за да стреля по чайки и пеликани за голяма изненада на минувачите, които недоумяваха как може някой да си хаби барута за подобен дивеч.

Вървяха по пътя, който води за гръцкия параклис, откъдето се открива най-красива гледка към залива; те обаче не й обръщаха никакво внимание.

— Мис Лидия... — каза Орсо след мълчание, което толкова бе продължило, че бе станало неудобно — кажете ми откровено, какво мислите за сестра ми?

— Тя много ми харесва — отговори мис Невил и добави усмихнато: — повече от вас, защото е истинска корсиканка, а вие сте прекалено цивилизован дивак.

— Прекалено цивилизован!... Но да ви кажа право, аз усещам, че откакто стъпих на острова, неволно започвам отново да подивявам. Хиляди ужасни мисли ме вълнуват, измъчват ме... и имах нужда да поговоря с вас, преди да затъна в нашата пустош.

— Трябва да издържите, господине; вижте примирението на сестра си, тя ви дава пример.

— О, не се заблуждавайте. Не вярвайте, че се е примирила. Още нито дума не ми е казала, но във всеки неин поглед чета какво очаква

от мен.

— Но какво иска тя от вас?

— О, нищо... Само да опитам дали пушката на вашия баща е добра и за човек, както за пъдпъдък.

— Каква мисъл! Как можете да предполагате подобно нещо! Та нали току-що признахте, че тя още нищо не ви е казала. Но това е ужасно от ваша страна.

— Ако не мислеше за отмъщение, тя още отначало щеше да ми заговори за баща ни. Нищо не казва. Би произнесла имената на онези, които смята... погрешно, знам, за негови убийци. Но не, нито дума. Работата е там, разбирате ли, че ние, корсиканците, сме хитър народ. Сестра ми долавя, че не ме държи напълно във властта си и не иска да ме изплаши, докато още мога да ѝ се изплъзна. Но след като ме доведе до пропастта, след като главата ми се замае, тя ще ме тласне в бездната.

След това Орсо разказа на мис Невил някои подробности във връзка със смъртта на баща си и приведе главните доказателства, които се свързваха и го караха да смята, че убиецът е Агостино.

— Но нищо не можа да убеди Коломба — добави той. — Разбрах това от последното ѝ писмо. Тя се е заклела, че мъжете на рода Баричини ще бъдат убити; и... вижте какво доверие имам във вас, мис Невил... може би те днес вече нямаше да бъдат на този свят, ако, поради един от онези предрасъдъци, които са извиними при нейното първобитно възпитание, не беше убедена, че изпълнението на отмъщението се пада на мен в качеството ми на глава на семейството и че от това зависи моето щастие.

— Право да ви кажа, господин дела Ребна, вие наистина клеветите сестра си — отвърна мис Невил.

— Не, самата вие казахте... тя е корсиканка... мисли каквото всички тука мислят. Знаете ли защо бях толкова тъжен вчера?

— Не, но от известно време имате такива пристъпи на мрачно настроение... Бяхте по-приятелски през първите дни на нашето запознанство.

— Напротив, вчера бях по-весел, по-щастлив от обикновено. Бях забелязал колко добре, колко снизходително се отнасяте със сестра ми!... С полковника се връщахме с лодка. И знаете ли какво ми каза един от лодкарите на адския си диалект? „Доста дивеч сте убили, Орс’

Антон', но ще видите, че Орландучо Баричини е по-добър ловец от вас.“

— Е, та какво толкова страшно има в тези думи? Толкова ли държите да бъдете добър ловец?

— Но нима не разбирате, че този подлец искаше да каже, че няма да имам смелост да убия Орландучо?

— Знаете ли, господин дела Ребиа, вие ме плашите! Изглежда, че от въздуха на вашия остров хората не само получават треска, но и побесняват. Добре, че скоро ще го напуснем.

— Но не преди да дойдете в Пиетранера, нали? Обещахте сте на сестра ми.

— А ако изневерим на това обещание, ще трябва да очакваме отмъщение ли?

— Спомняте ли си какво ни разправи онзи ден баща ви за индийците, които заплашвали управителите на Компанията, че ще се оставят да умрат от глад, ако не изпълни исканията им?

— И вие ли ще се оставите да умрете от глад? Съмнявам се. Един ден няма да ядете, после госпожица Коломба ще ви поднесе толкова апетитно бручо^[1], че ще се откажете от намерението си.

— Подигравките ви са жестоки, мис Невил; би трябвало да ме щадите. Нали виждате, тук съм сам. Само вас имах, за да не побеснея, както вие казвате; вие бяхте моят ангел-хранител, а сега...

— Сега — каза мис Лидия със сериозен тон — ще ви крепи честта на мъж и на военен и... — продължи тя и се обърна да откъсне едно цвете — ако това има някакво значение за вас, споменът за вашия ангел-хранител.

— Ах, мис Невил, ако можех да мисля, че поне малко се интересувате...

— Слушайте, господин дела Ребиа — каза с известно вълнение мис Невил, — щом сте дете, ще се отнасям с вас като с дете. Когато бях малко момиче, майка ми ми подари една хубава огърлица, която горещо желях, но ми каза: „Винаги когато си слагаш тази огърлица, си спомняй, че още не знаеш френски.“ За мен огърлицата загуби малко от ценността си. Превърна се в нещо като укор. Но я носех и научих френски. Виждате ли този пръстен? Това е египетски скарабей, намерен, ако нямате нищо против, в една пирамида. Тази странна фигура, която вие може би вземате за бутилка, означава „човешки

живот“. В моята страна има хора, които биха сметнали йероглифа за много подходящ. Този след него е щит с ръка, която държи копие: това означава „битка“, „сражение“. Следователно съчетанието на двете писмена образува девиз, който ми се струва доста красив: „Животът е борба“. Само да не помислите, че аз спокойно разчитам йероглифи. Един учен ми разясни всичко това. Ето, подарявам ви скарабея. Ако ви дойде наум някоя лоша корсиканска мисъл, погледнете моя талисман и си кажете, че трябва да излезете победител от борбата, която водят срещу вас лошите страсти. Но мене наистина ме бивало за проповедник.

— Ще мисля за вас, мис Невил, и ще си казвам...

— Казвайте си, че имате една приятелка, която ще бъде отчаяна, ако... ако научи, че са ви обесили. Впрочем това крайно ще наскърби и вашите деди, капоралите.

При тези думи тя пусна ръката на Орсо, изтича при баща си и му каза:

— Татко, оставете тези нещастни птици и елате с нас да си поговорим за поезия в пещерата на Наполеон.

---

[1] Варено сирене със сметана. Това е едно от националите корсикански ястия. — Б.а. ↑

VIII

Във всяко заминаване има нещо тържествено дори когато хората се разделят за кратко. Орсо трябваше да потегли със сестра си много рано сутринта и още от вечерта се сбогува с мис Лидия, защото не се надяваше, че тя ще наруши ленивите си навици заради него. Сбогуването им беше хладно и сериозно. След разговора на морския бряг мис Лидия се боеше, че може би е проявила прекалено голям интерес към Орсо, а на Орсо още му тежаха на сърцето нейните подигравки, лекомисленият ѝ тон. За миг му се бе сторило, че долавя в държането на младата англичанка зараждащо се чувство на обич; сега, объркан от насмешките ѝ, си казваше, че за нея той е един обикновен познат, когото скоро ще забрави. Така че много се изненада, когато на сутринта, както седеше и си пиеше кафето с полковника, видя мис Лидия да влиза, следвана от сестра му. Беше станала в пет часа, а за една англичанка и особено за мис Невил това беше толкова голямо усилие, че той не можеше да не изпита известна гордост.

— Съжалявам, че сте се обезпокоили толкова рано — каза Орсо. — Навярно сестра ми ви е събудила, въпреки че я предупредих, и сигурно ни проклинате. Може дори да ви се иска да съм вече обесен?

— Не — съвсем тихо каза мис Лидия на италиански, така че баща ѝ да не разбере. — Но вчера вие ми се разсърдихте за невинните шеги, а не исках да ви оставя лош спомен. Какви страшни хора сте вие, корсиканците! И така, довиждане! До скоро виждане, надявам се.

И тя му подаде ръка.

В отговор Орсо можа само да въздъхне. Коломба се приближи до него, отведе го до един прозорец и като му показваше нещо, което държеше под медзарото си, известно време му говори тихо.

— Госпожице, сестра ми иска да ви направи един странен подарък — каза Орсо на мис Невил. — Но ние, корсиканците, нямаме много нещо за даване... освен обич... която времето не заличава. Сестра ми казва, че сте разглеждали с интерес този стилет. Той е семейна антика. Вероятно на времето е висял на колана на някой от

онези капорали, на които дължа честта, че се запознах с вас. Коломба го смята толкова ценен, че ми поиска разрешение да ви го подари, а аз не съм сигурен дали трябва да ѝ позволя, защото се боя, че ще ни се подиграете.

— Стилетът е прелестен — каза мис Лидия, — но е семейно оръжие; не мога да го приема.

— Това не е стилетът на баща ми — бързо възкликна Коломба. — Подарен е бил на един от дедите на майка ми от крал Теодоро^[1]. Ако госпожицата го приеме, ще ни достави голямо удоволствие.

— Ето, виждате ли, мис Лидия — каза Орсо, — не отхвърляйте стилета на един крал.

За познавача реликвите на крал Теодоро имат безкрайно по-голяма стойност от тези на най-могъщия владетел. Изкушението беше голямо и мис Лидия вече виждаше какъв ефект ще произведе това оръжие, като се постави върху някоя лакирана маса в апартамента ѝ на Сейнт-Джеймс Плейс.

— Само че — с най-чаровната си усмивка се обърна тя към Коломба и пое стилета с колебанието на човек, който иска да приеме, — само че, скъпа госпожице Коломба... аз не мога... не смея да ви оставя да заминете така, без оръжие.

— Брат ми е с мен — гордо каза Коломба. — А ние имаме и хубавата пушка, която баща ви ни подари. Орсо, напълнихте ли я?

Мис Невил задържа стилета, а Коломба, за да отклони опасността, на която човек се излага, когато подарява режещо или пронизващо оръжие на приятели, поиска англичанката да ѝ плати едно су.

Най-сетне трябваше да тръгнат. Орсо още веднъж стисна ръката на мис Невил, Коломба я целуна, след което поднесе розовите си устни на полковника, който остана възхитен от корсиканската учтивост. От прозореца на салона мис Лидия видя как братът и сестрата яхнаха конете. Очите на Коломба блестяха от някаква лукава радост, каквато тя дотогава не бе откривала в тях. Тази висока, едра жена, фанатично привързана към варварската си представа за чест, с гордо чело и извити в язвителна усмивка устни, която отвеждаше младия мъж, въоръжен като за зловеща експедиция, ѝ припомни опасенията на Орсо, стори ѝ се, сякаш злият му гений го влече към гибел. Вече възседнал коня, Орсо вдигна глава и я зърна. Било, че бе отгатнал

мислите ѝ, било, че за последен път искаше да се сбогува с нея, той взе египетския пръстен, който си бе окачил на един шнур, и го поднесе към устните си. Мис Лидия се изчерви и се дръпна от прозореца. После почти веднага пак се подяде и видя как двамата корсиканци бързо се отдалечават на препускащите си дребни кончета и се отправят към планините. След половин час полковникът ѝ ги показва през бинокъла — бяха стигнали до отсрещния край на залива и тя видя как Орсо често-често обръща глава към града. Най-сетне той изчезна отвъд блатата, заместени днес от чудесен разсадник.

Мис Лидия се погледна в огледалото и намери, че е бледа.

— Какво ли ще си помисли за мене този младеж? — каза си тя. — И какво аз си мисля за него... и защо мисля?... Запознанство на път!... За какво ли дойдох в Корсика?... О, аз не го обичам... Не, не. Впрочем това е невъзможно... И тази Коломба... Аз да стана етърва на една вочератриче, която си носи голям стилет! — И тя откри, че държи стилета на крал Теодоро. Хвърли го на тоалетната масичка. — Коломба в Лондон, на танци в Олмакс!... Какъв лъв^[2] за показване, господи!... Но може би ще произведе сензация... Уверена съм, че ме обича... Той е като герой от роман и аз пресякох авантюристичната му кариера... Но дали наистина искаше да отмъсти за баща си по корсикански?... Беше нещо средно между Конрад^[3] и денди... А аз го направих чист денди, и то денди, който има корсикански шивач!...

Тя се хвърли на леглото и се опита да заспи, но ѝ бе невъзможно. И аз няма да предам по-нататъшния ѝ монолог, в който повече от сто пъти си каза, че господин дела Ребиа не е бил, не е и никога няма да ѝ бъде никакъв.

---

[1] Крал Теодоро — барон Теодор Нойхоф, авантюрист и испански агент, обявил се за крал на Корсика (XVIII в.). — Б.пр. ↑

[2] По онова време в Англия така наричаха модните младежи, които се отличаваха с нещо необикновено. — Б.а. ↑

[3] Конрад — герой на нашумялата на времето във Франция поема на Адам Мицкевич „Конрад Валенрод“. — Б.пр. ↑

IX

В това време Орсо пътуваше със сестра си. Отначало бързият ход на конете им пречеше да разговарят; но когато доста стръмните склонове ги принуждаваха да карат бавно, разменяха по някоя дума за приятелите, с които току-що се бяха разделили. Коломба говореше с възторг за красотата на мис Невил, за русата ѝ коса, за милото ѝ държане. После питаше дали полковникът е бил толкова богат, колкото изглежда, и дали госпожица Лидия е единствената му дъщеря.

— Трябва да е добра партия — каза тя. — Баща ѝ май че много ви обича.

И понеже Орсо не отговори, продължи:

— Едно време нашият род е бил богат, а и сега е един от най-уважаваните на острова. Всички „синьори“^[1] имат смесена кръв. Благородници са останали само в родовете на капоралите. И знаете ли, Орсо, че вие сте потомък на първите капорал и на острова? Знаете ли, че нашите деди в началото са живели отвъд планините^[2] и че гражданските войни са ни принудили да се преселим отсам? Орсо, на ваше място нямаше да се колебае, щях да поискам мис Невил от баща ѝ... (Орсо сви рамене.) Със зестрата ѝ щях да откупя горите на Фалсета и лозята под нас; щях да построя хубава къща от дялан камък и щях да надстроя един етаж на старата кула, където Самбукучо е избил толкова маври по времето на граф Ариго бел Мисере^[3].

— Коломба, ти си луда — отвърна Орсо и пришпори коня.

— Вие сте мъж, Орс' Антон', и навярно знаете по-добре от една жена какво трябва да правите. Но се чудя какво може да възрази този англичанин против нашето сродяване. В Англия има ли капорали?...

След като извървяха доста дълъг път, разговаряйки така, братът и сестрата пристигнаха в едно малко село, недалеч от Боконяно, където спряха да вечерят и да пренощуват у един приятел на семейството. Посрещнаха ги с онова корсиканско гостоприемство, което човек може да оцени само когато го опознае. На другия ден техният домакин,

който беше сват на госпожа дела Ребиа, ги придружи на една левга от дома си.

— Виждате ли тези гори и тези маки — каза той на Орсо, когато се сбогуваха; — ако някой „направи белята“, може да живее там преспокойно десет години, без нито един стражар или стрелец да го намери. Те са свързани с гората край Видзавона; и щом човек има приятели в Боконяно или околността, нищо не му липсва. Света Богородице! Какъв калибър! С такова нещо може да се убие и по-голям дивеч от глиган.

Орсо хладно отвърна, че пушката му е английска и че е далекобойна. Разцелуваха се и всеки си тръгна по пътя.

Нашите конници вече бяха приближили Пиетранера, когато пред една теснина, през която се налагаше да минат, откриха седем-осем души, въоръжени с пушки. Едните седяха по камъните, други се бяха излегнали на тревата, а неколцина стояха прави, сякаш дебнеха. Конете ни пасяха недалеч. Коломба извади бинокъл от голяма кожена торба, каквато всеки корсиканец носи, когато е на път, и ги огледа.

— Това са нашите хора! — весело извика тя. — Пиеручо добре е изпълнил заръката.

— Какви хора? — запита Орсо.

— Наши овчари — отвърна тя. — Онази вечер пратих Пиеручо да събере свестни хора, за да ви придружат до къщи. Не е прилично да влезете в Пиетранера без свита. Впрочем трябва да знаете, че Баричини са способни на всичко.

— Коломба — строго каза Орсо, — няколко пъти те помолих да престанеш да ми говориш за Баричини и за необоснованите си подозрения. Аз в никакъв случай няма да изпадна в смешното положение да се върна в къщи с такава шайка безделници и съм много недоволен, че си ги събрала, без да ме предупредиш.

— Братко, вие сте забравили страната си. На мене се пада да ви пазя, когато вашата непредпазливост ви излага на опасност. Аз бях длъжна да направя това, което направих.

В този миг овচারите ги зърнаха, метнаха се на конете и в галоп се спуснаха да ги пресрещнат.

— Да живее Орс' Антон'! — извика един як белобрад старец, загърнат, въпреки горещината, с къса наметка с качулка от корсикански шаяк, по-дебел от руното на козите му. — Същи бащичко, само че е по-

висок и по-як. Каква хубава пушка! Ще има да се говори за тая пушка, Орс' Антон'!

— Да живее Орс' Антон'! — повториха в хор всички овчари. — Сигурни бяхме, че най-сетне ще се върне!

— Ах, Орс' Антон' — каза един висок момък с лице като от изпечена глина, — колко щеше да се зарадва баща ви, ако беше тука да ви посрещне! Милият човек, сега щяхте да го видите, ако ме беше послушал, ако ме беше оставил да видя сметката на Джудиче... Добрият човек! Не ще да ме послуша; сега зная, че съм бил прав.

— Нищо! — продължи старецът. — Джудиче нищо не губи, дето чака.

— Да живее Орс' Антон'!

И дванадесетина пушечни изстрела придружиха това приветствие.

Много сърдит, Орсо стоя известно време сред групата конници, които говореха едновременно и се блъскаха, за да се здрависат с него, без да може да ги накара да го изслушат. Най-сетне, свъсен като пред ротата си, когато мърмеше войниците и им определяше толкова и толкова дни карцер, каза:

— Приятели, благодаря ви за обичта, която ми засвидетелствувате, за обичта, която храните към баща ми; но не приемам, не желая никой да ми дава съвети. Аз знам какво трябва да правя.

— Прав е! Прав е! — развикаха се овчарите. — Знаете, че можете да разчитате на нас.

— Да, разчитам: но сега нямам нужда от никого и никаква опасност не заплашва моя дом. Веднага кръгом и да си вървите при козите. Знаем пътя за Пиетранера и нямам нужда от водачи.

— От нищо не се бойте, Орс' Антон' — каза старецът. — Днес „те“ няма да посмеят да се покажат. Мишката се прибира в дупката си, когато котаракът се върне.

— Ти си котарак, старче белобради! — отвърна Орсо. — Как се казваш?

— Какво, не ме ли познавате. Орс' Антон', мене, дето толкова често съм ви карал на онова мое хапливо муле? Не познахте ли Поло Грифо? Както ме гледате, смел съм и телом и духом съм с рода дела Ребиа. Една дума кажете и когато вашата дълга пушка проговори, тоя

мускет, дето е стар като господаря си, няма да мълчи. Разчитайте на него, Орс' Антон'.

— Добре, добре, но дявол да го вземе, сега си вървете и ни оставете да си продължим пътя!

Най-после овчарите потеглиха в галоп със селото; но спираха на всяка височина по пътя, сякаш за да огледат дали някой не дебне от засада, после продължаваха да яздят, но доста близо до Орсо и сестра му, та да могат при нужда да им се притекат на помощ. А старият Поло Грифо говореше на другарите си:

— Разбирам го! Разбирам го! Не разправя каквото намисли, а го прави. Истински бащичко. Добре, кажи, че нямаш зъб на никого, че си дал обет на света Нега^[4]! Браво! Аз и една смокиня не залагам за живота на кмета. До един месец кожата му и за тулум няма да става.

Така, предшествуван от групата разузнавачи, потомъкът на рода дела Ребиа влезе в селото и стигна до стария замък на своите деди, капоралите. Дълго лишени от водач, ребианистите масово се бяха стекли да го посрещнат, а жителите на селото, които спазваха неутралитет, бяха наизлезли до един пред вратите си, за да го видят, когато минава. Баричинистите си стояха в къщи и поглеждаха през цепките на капаците.

Пиетранера е застроено много неравномерно, като всички корсикански села, и за да види човек истинска улица, трябва да отиде в Карджезе, построено от господин дьо Марбьоф. Пръснатите наслуки и безредно къщи заемат едно малко плато или по-скоро едно стъпаловидно възвишение в планината. Приблизително в средата на селището се извисява зелен дъб, а край него е голямото гранитно корито за водопой, в което по дървен улей тече вода от един извор наблизко. Този обществено полезен паметник е бил построен с общи средства от родовете дела Ребиа и Баричини; но човек много би се измамил, ако види в него указание за някогашен сговор между тях. Напротив, той е дело на тяхната вражда. На времето полковник Ребиа пратил на общинския съвет в селото една малка сума като помощ за строежа на чешма и адвокатът Беричини веднага побързал да направи подобно дарение. На тази именно надпревара по щедрост Пиетранера дължи водата си. Около зеления дъб и чешмата има празно място, наричано „площада“, където хората се събират надвечер след работа. Понякога играят карти, а веднъж в годината, по време на карнавала,

танцуват. На двата противоположни края на площада се издигат две сгради, по-високи, отколкото широки, от гранит и шиста. Архитектурата им е еднаква, размерите — също, личи, че съперничеството между двата рода е било от край време същото и че съдбата не се е намесила, за да отсъди между тях.

Може би е уместно да обясним какво трябва да се разбира под думата „кула“. Това е четвъртата сграда, висока около четиридесет стъпки, която другаде биха нарекли просто „гълъбарник“. На осем стъпки от земята е пробита тясна врата; до нея води много стръмна стълба. Над вратата има прозорец с нещо като балкон, отдолу със сводест отвор като на крепостна стена, който позволява без риск да се пребие нахалният посетител. Между прозореца и вратата личат два грубо издялани герба. На единия някога е бил изобразен генуезки кръст, който днес е толкова изчукан, че само археолог би могъл да го различи. Другият герб е на рода, на който принадлежи кулата. Допълнете украсата с някоя и друга следа от куршуми по гербовете и рамките на прозорците, и ще можете да си представите корсикански средновековен замък. Пропуснах да кажа, че жилищните сгради са прилепени до кулата и често са свързвани с нея чрез вътрешен ход.

Кулата и къщата на рода дела Ребиа заемат северната страна на площада в Пиетранера; кулата и къщата на рода Баричини — южната страна. Между северната кула и чешмата е мястото за разходка на рода Ребиа, на противоположната страна — мястото за разходка на рода Баричини. След погребението на жената на полковника не били виждали нито един обитател на тези два дома да се вести другаде на площада, освен на страната, определена му от това своего рода негласно споразумение. За да не заобикаля, Орсо понечи да мине пред къщата на кмета, но сестра му го спря и го замоли да поеме по една уличка, която щеше да ги отведе у дома им, без да пресичат площада.

— Защо да си правим този труд? — каза Орсо. — Нима площадът не е на всички? — И пришпори коня си.

— Храбрец! — тихичко каза Коломба. — Татко, той ще отмъсти за тебе!

Като стигна на площада, Коломба застана между къщата на Баричини и брат си и непрекъснато наблюдаваше прозорците на врага. Забеляза, че отскоро са барикадирани, като са оставени „аркери“. Аркери се наричат процепи, тесни като бойници, оставени между

дебелите греди, с каквито се запушват долни части на прозорец. Когато се опасяват от нападение, корсиканците се барикадират по този начин, така че под прикритието на гредите да стрелят по нападателите.

— Подлеци! — каза Коломба. — Вижте, братко, вече са започнали да се пазят: барикадират се! Но все някой ден ще трябва да излязат!

Присъствието на Орсо на южния край на площада произведе голяма сензация в Пиетранера и бе сметено като доказателство за смелост, граничеща с дързост. За неутралните жители, които надвечер се събраха около зеления дъб, това даде повод за безкрайни разговори.

— Добре, че синовете на Баричини още не са се върнали — казваха някои, — защото те не са търпеливи като бащата и може би нямаше да оставят врага си да мине по тяхното място, без да го накарат да заплати за това предизвикателство.

— Помни ми думата, съседе — добави един старец, който беше пророкът на селото, — днес гледах лицето за Коломба: намислила е нещо. На барут ми мирише. Скоро-скоро в Пиетранера ще има прясно месо без пари.

---

[1] „Синьори“ се наричат потомците на феодалните владетели на Корсика. Родовете на „синьорите“ и на капоралите си съперничат по благородство. — Б.а. ↑

[2] Тоест на източното крайбрежие. Този много употребяван израз си променя смисъла според положението на онзи, който го употребява. Корсика е разделена от планинска верига с посока север — юг. — Б.а. ↑

[3] Вж. Филипини, кн. II. — Граф Ариго бел Мисере е умрял към 1000 г.; разправят, че когато издъхнал, се разнесъл глас, който изпял следните пророчески думи: *E morto il conto Arrigo bel Missere, R Corsica sara di male in peggio.* (Умря граф Ариго бел Мисере, и Корсика ще върви от зле към по-зле.) — Б.а. ↑

[4] Тази светица не се среща в календара. Да дадеш обет на света Нега, означава по начало да отричаш всичко. — Б.а. ↑

Х

Разделен още съвсем малък от баща си, Орсо почти не бе имал време да го опознае. Бе напуснал Пиетранера на петнадесет години, за да отиде да учи в Пиза и оттам бе влязъл във военното училище, докато Гилфучо бе разнасял из Европа имперските знамена. На континента Орсо рядко го бе виждал и едва през 1815 г. бе попаднал в полка, командван от баща му. Но полковникът, който бе непреклонен по отношение на дисциплината, се отнасяше със сина си както с всички останали млади поручици, тоест извънредно строго. За него Орсо бе запазил два вида спомени. Спомняше си как в Пиетранера баща му му подаваше сабята си, как го оставяше да му изпразва пушката, когато се връщаше от лов, или как за пръв път, още като момченце, го накара да седне на трапезата с възрастните. После си представяше как полковник дела Ребиа го пращаше под арест заради някаква дребна простъпка и винаги го наричаше поручик дела Ребиа.

— Поручик дела Ребиа, вие не сте на бойното си място, три дена арест. — Вашите стрелци са се отдалечили от резервите с пет метра повече, отколкото се полага, пет дена арест. — Вие сте със строева фуражка в дванадесет и пет минути, осем дена арест.

Само веднъж при Катр-бра му бе казал:

— Много добре, Орсо! Но по-предпазливо.

Впрочем тези последни спомени съвсем не бяха свързани с Пиетранера. При вида на познатите от детството му места, на предметите, с които си бе служила тъй нежно обичаната му майка, в душата му нахлуха сладостни и мъчителни чувства. Освен това усещаше, че му се подготвя някакво мрачно бъдеще, сестра му Коломба му вдъхваше смътна тревога, а отгоре на всичко мислеше как мис Невил ще дойде в тази негова къща, която днес му изглеждаше толкова малка, толкова бедна и толкова непригодна за момиче, свикнало на разкош, за презрението, което тя може би ще изпита — и всички тези мисли се въртяха безредно в главата му и пораждаха дълбоко униние в него.

За вечерята се настани в голямото потъмняло дъбово кресло, в което баща му седеше като глава на семейството, и се усмихна, когато видя как Коломба се поколеба, преди да седне да се храни с него. Впрочем той ѝ бе благодарен за мълчанието на трапезата и за това, че почти веднага след вечеря го остави сам, защото се чувствуваше прекалено развълнуван, за да устои на атаките, които тя по всяка вероятност му готвеше; но Коломба го щадеше и искаше да му даде време да се опомни. Облегнал глава на ръката си, той дълго седя неподвижно: припомняше си случки от последните петнадесет дни, които бе преживял. С ужас виждаше, че всички сякаш чакат да разберат как ще се държи към рода Баричини. Вече откриваше, че за него мнението на Пиетранера започва да става мнението на света. Трябваше да отмъсти, иначе щяха да го сметнат за подлец. Но на кого да отмъсти? Не можеше да повярва, че кметът и синовете му са виновни за убийство. Те действително бяха врагове на неговия род, но само човек с най-първобитни предразсъдъци, като тези на сънародниците му, можеше да им припише убийство. От време на време поглеждаше талисмана от мис Невил и тихичко повтаряше девиза му: „Животът е борба!“ Най-сетне каза твърдо: „Ще победя!“ И след тази добра мисъл стана и взе лампата, за да се качи в стаята си, но на пътната врата се похлопа. Не беше подходящ час за посещения. Коломба се появи веднага, следвана от жената, която им прислужваше.

— Няма нищо — каза тя и изтича към вратата.

Но преди да отвори, все пак попита кой е. Тъничък глас отвърна „Аз съм.“ Коломба веднага дръпна дъската, с която вратата бе залостена, и пристигна в трапезарията, следвана от едно момиченце на десетина години, босо, в дрипи и с жалка забрадчица, изпод която се подаваха дълги кичури черни като гарваново крило коси. Момиченцето беше слабо, бледо, загоряло от слънцето; но в очите му блестяха умни светлинни. Като видя Орсо, то смутено се спря и му се поклони по селски, после заговори тихо на Коломба и пъхна в ръцете ѝ един току-що убит фазан.

— Благодаря, Кили — каза Коломба. — Ще благодариш на чичо си. Той добре ли е?

— Много добре, госпожице, на вашите услуги е. Не можах да дойда по-рано, защото много закъсня. Три часа го чаках в гората.

— И не си вечеряла?

— Е, не, госпожице, нямах време.

— Ще ти дадем да вечеряш. Чичо ти има ли още хляб?

— Има още малко, госпожице, само че на него повече му трябва барут. Кестените станаха и сега вече му трябва само барут.

— Ще ти дам да му занесеш един хляб и барут. Кажи му да го пести, че е скъп.

— Коломба — каза Орсо на френски, — на кого правиш такава милостиня?

— На един беден разбойник от селото — отговори Коломба на същия език. — Момичето му е племенница.

— Струва ми се, че би могла по-добре да подбиращ хората, на които помагаш. Защо ще пращаш барут на един нехранимайко, който ще го използва за престъпления? Ако не беше тази слабост, която за съжаление, изглежда, всички проявявате, корсиканските разбойници отдавна да са изчезнали.

— У нас най-лошите не са онези, които са в полето^[1]!

— Разбирам да им давате хляб, хляб никому не се отказва; но не съм съгласен, дето им доставяте муниции.

— Братко — сериозно каза Коломба, — тук вие сте господар и всичко в тази къща е ваше, само че ви предупреждавам: ще дам медзарото си на момичето да го продаде, но няма да откажа барут на един разбойник. Да го оставя без барут! Ами че по-добре да го предам на стражарите. Каква защита има той против тях, освен куршума?

В това време момиченцето лакомо поглъщаше една филия хляб и внимателно поглеждаше ту Коломба, ту брат й, мъчейки се да разбере по очите им смисъла на онова, което говореха.

— И какво всъщност е направил тоя твой разбойник, за какво престъпление е забягнал в гората?

— Врандолачо не е извършил никакво престъпление — извика Коломба. — Той уби Джован' Опицо, който уби баща му, докато Врандолачо беше войник.

Орсо извърна глава, взе лампата и се качи в стаята си. Тогава Коломба даде барут и провизии на детето и го изпроводи до вратата, като му повтори няколко пъти:

— И главното — чичо ти да пази Орсо.

[1] Да бъдеш „в полето“, значи да си разбойник. Разбойник не с отрицателна дума: възприема се в смисъл на прогонен; нещо като „outlaw“ от английските балади. — Б.а. ↑

XI

Орсо дълго не можа да заспи и затова се събуди много късно, поне според корсиканските навици. Щом стана, първото нещо, което го поразя, беше къщата на враговете му с аркерите, които те току-що бяха направили. Слезе и попита къде е сестра му.

— В кухнята е, лее куршуми — отвърна прислужницата Саверия.

Значи, той не можеше да направи нито крачка, без да му натрапват мисълта за война.

Завари Коломба, седнала на трикрако столче, заобиколена от току-що излети куршуми. Сипваше олово в калъпи.

— Дявол да го вземе, какво правиш? — запита братът.

— Нямахте куршуми за пушката от полковника — кротко отвърна тя; — намерих калъп за голям калибър и днес ще имате двадесет и четири патрона, братко.

— Нямах нужда, слава богу!

— Не бива да ви сварят неподготвен, Орс' Антон'. Забравили сте страната си и хората, които ви заобикалят.

— И да я бях забравил, ти скоро-скоро щеше да ми я припомниш. Слушай, не е ли пристигнал един голям куфар преди няколко дена?

— Пристигна, братко. Искате ли да ви го кача в стаята?

— Ти ли да го качиш?! Ами че ти нямаш сила дори да го повдигнеш... Няма ли да се намери някой мъж?...

— Не съм толкова слаба, колкото ме мислите — каза Коломба и запретна ръкави, при което откри бели, заоблени, изваяни ръце, които обаче издаваха необикновена сила. — Ела, Саверия — обърна се тя към прислужницата, — хайде да ми помогнеш.

И сама вдигна тежкия куфар, но Орсо побърза да ѝ помогне.

— Моя мила Коломба — каза той, — в куфара има нещо за тебе. Ще ме извиниш, че ти правя толкова скромни подаръци, но кесията на един поручик от запаса не е особено тежка.

И докато говореше, отвори куфара и извади няколко рокли, един шал и други предмети като за девойка.

— Какви хубави неща! — възкликна Коломба. — Веднага ще ги прибера, да не се повредят. Ще ги държа за сватбата си — тъжно се усмихна тя, — защото засега съм в траур.

И целуна ръка на брат си.

— Малко е прекалено, сестро, толкова дълго да носиш траур.

— Клетва съм си дала — твърдо отговори Коломба. — Няма да сваля траура, докато...

И тя погледна през прозореца към къщата на Баричини.

— Докато се омъжиш ли? — прекъсна я Орсо, за да не чуе края на изречението.

— Аз ще се омъжа само за човек, който направи три неща... — каза Коломба.

И продължи да гледа все така мрачно вражеския дом.

— Каквато си красива, Коломба, чудя се как още не си се омъжила. Хайде, кажи ми кой те ухажва. Впрочем аз и без това ще чуя серенадите. Трябва да са много хубави, за да се харесат на голяма вочератриче като тебе.

— Кой ли ще вземе бедна сирота като мене?... Освен това мъжът, който ще ме накара да махна траурните дрехи, трябва да почерни ония жени отсреща.

„Започва да се вманиачава“ — помисли Орсо. Но нищо не отговори, за да избегне спора.

— Братко — галовно продължи Коломба, — и аз съм ви приготвила подарък. Тези дрехи са прекалено красиви за тука. Хубавият ви редингот след два дена ще стане на дрипа, ако го носите в гората. Трябва да го пазите за деня, когато дойде мис Невил. — Отвори един долап и извади пълен ловджийски костюм. — Направих ви кадифено сако, а ето и шапка като на нашите контета; отдавна съм я избродирала за вас. Искате ли да си ги сложите?

И тя му помогна да облече широкото зелено сако от кадифе с огромен джоб на гърба. Сложи му на главата островърхо калпаче от черно кадифе, избродирано с черен кехлибар и коприна в същия цвят и с нещо като пискюл на върха.

— Ето патрондаша^[1] на татко — каза тя, — камата му е в джоба на сакото. Ще отида да ви донеса и пистолета.

— Приличам на същински разбойник от Абмипокомик — засмя се Орсо, оглеждайки се в малкото огледало, което Саверия му

държеше.

— Много добре изглеждате така, Орс' Антон' — отговори старата прислужница. — И най-красивият „пинсуто“^[2] от Боконяно или Бастелика не може да се мери с вас.

Орсо седна да обядва с новия си костюм и докато се хранеха, каза на сестра си, че в куфара има някои книги, че смята да изпише още от Франция и Италия и да я накара сериозно да поработи.

— Защото е позорно, Коломба — добави той, — голямо момиче като тебе още да не знае неща, каквито на континента децата научават, като ги отбият.

— Прав сте, братко — съгласи се Коломба; — знам какво не ми достига и най-голямото ми желание е да уча, особено ако вие имате добрината да ми преподавате.

Минаха няколко дена, без Коломба да спомене името Баричини. Цялата беше погълната от грижите около брат си, често му говореше за мис Невил. Орсо ѝ даваше да чете книги на френски и италиански и ту се удивляваше на правилните ѝ и разумни забележки, ту на дълбокото ѝ невежество по най-обикновени въпроси.

Една сутрин след закуска Коломба излезе за малко и вместо да се върне с книга и хартия, се появи с медзаро на главата. Изражението ѝ беше още по-сериозно от обикновено.

— Братко — каза тя, — ще ви помоля да дойдете с мен.

— Къде искаш да отидем? — запита Орсо, като ѝ предложи да го улови под ръка.

— Нямам нужда да се държа за вас, братко, но вие си вземете пушката и кутията с патроните. Мъж никога не бива да излиза без оръжие.

— Чудесно! Трябва да се съобразяваме с обичаите. Къде отиваме?

Без да отговори, Коломба си затегна медзарото около главата, повика голямото куче и излезе, следвана от брат си. С широка крачка се отдалечи от селото, после пое по един издълбан път, който лъкатушеше сред лозята. Прати кучето напред и му направи знак, който то, изглежда, разбираше, защото веднага хукна на зигзаги из лозята ту на една, ту на друга страна, тичаше на петдесет крачки от господарката си, като понякога се спираше насред пътя, поглеждаше я

и помахваше с опашка. Изглежда, че се справяше съвършено със задачата си на разузнавач.

— Ако Мускетото залае — каза Коломба, — ще си заредите пушката и ще се заковете на място.

На половин миля от селото, след доста криволици, Коломба изведнъж спря на един остър завой. Там се издигаше три стъпки висока пирамидка от натрупани клони, някои зелени, други — изсъхнали. Отгоре се подаваше върхът на дървен кръст, боядисан в черно. В много корсикански кантони, особено в планините, съществува извънредно древният обичай, който може би се корени в езически суеверия, пътниците да хвърлят по един камък или клонче на мястото, където някой е загинал от насилствена смърт. В продължение на дълги години, докато споменът за трагичната смърт се пази в паметта на хората, тези своего рода жертвоприношения се трупат ден след ден. Това се нарича „камарата“ или *muschio* на еди-кой си.

Коломба спря пред купчината листак, откъсна клонка от къпина и я сложи върху пирамидата.

— Орсо — каза тя, — баща ни умря тук. Да се помолим за душата му, братко!

И коленичи. Орсо веднага последва примера ѝ. В този миг селската камбана бавно заби — някой бе умрял през нощта. Орсо заплака.

След няколко минути Коломба стана, очите ѝ бяха сухи, а лицето оживено. Бързо се прекръсти с палец, като сънародниците си, когато дават тържествена клетва; после поведе брат си обратно по същия път към селото. Мълчаливо се прибраха в къщи. Орсо се качи в стаята си. Миг след това Коломба отиде при него, донесе едно ковчеже и го сложи на масата. Отвори го и извади една риза с големи кървави петна.

— Ето ризата на баща ви, Орсо — и я хвърли на коленете му. — Ето куршумите, които са го улучили — и сложи върху ризата два окислени куршума. — Орсо, братко! — извика тя, спусна се към него и силно го прегърна. — Орсо! Ти ще отмъстиш за него!

Целуна го като в изстъпление, докосна устни до куршумите и ризата, после излезе от стаята; брат ѝ седеше като вкаменен от смайване.

Няколко мига Орсо не се помръдна, не смееше да махне от себе си ужасните реликви. Най-сетне направи усилие, прибра ги в

ковчежето, изтича до другия край на стаята, хвърли се на леглото с лице към стената и зарови глава във възглавницата, сякаш искаше да се скрие от призрак. Последните думи на Коломба непрекъснато звучаха в ушите му, струваше му се, че чува някаква неотменима зла прокоба, която искаше от него кръв, и то невинна кръв. Няма да се опитвам да предам преживяванията на нещастния младеж; те бяха смътни, като мислите, които се тълпят в главата на луд. Дълго лежа така, без да посмее да се обърне. Най-сетне стана, затвори ковчежето, бързо излезе от къщи и хукна из околността, вървейки право пред себе си, без да знае накъде.

Постепенно свежият въздух го облекчи; той се поуспокои и разгледа с известно хладнокръвие положението ся, както и възможностите да излезе от него. Както вече знаем, съвсем не подозираше рода Баричини в убийството на баща си; но ги обвиняваше, че са съчинили писмото, приписвано на разбойника Агостини; а това писмо, поне доколкото той мислеше, бе станало причина за смъртта на баща му. Чувствуваше, че да ги съди като фалшификатори, е невъзможно. От време на време, когато предразсъдъците или инстинктите на родината му го връхлитаха и му сочеха лесно отмъщение на завоя на някоя пътека, той ги отблъскваше с ужас, мислейки за другарите си от полка, за парижките салони и главно за мис Невил. После се сецаше за упреците на сестра си и всичко корсиканско, което бе останало в него, оправдаваше тези упреци и с това ги правеше още по-мъчителни. В тази борба между съвестта и предразсъдъците му оставаше една надежда — да намери предлог, за да се скара с някой от синовете на адвоката и да го извика на дуел. Мисълта да го убие така с един куршум или с един саблен удар примиряваше корсиканското с френското гледище. Като взе това решение и започна да обмисля как да го изпълни, той се почувствува освободен от голям товар; същевременно и други, по-сладостни мисли допринесоха още повече да се уталожат трескавото му вълнение. Отчаян от смъртта на дъщеря си Тулия, Цицерон забравил болката си, прехвърляйки всички хубави неща, които можел да каже по този повод. Говорейки по същия начин за живота и смъртта, господин Шенди^[3] се утешил за смъртта на сина си. Орсо охлади кръвта си, като си представи как ще опише на госпожица Невил картината на своите

преживявания, картина, която непременно щеше във висша степен да заинтересува красавицата.

Той вече беше близо до селото, от което неусетно се бе отдалечил доста, когато чу глас на момиченце, което лееше, смятайки навярно, че е само на пътеката край гъсталака. Беше бавна и монотонна мелодия, като за оплакване на мъртвец. Детето пееше: „За сина ми, за сина ми в далечна страна — запазете моя кръст и моята кървава риза...“

— Какво пееш, момиченце? — разгневен попита Орсо, като изскочи ненадейно пред детето.

— Вие ли сте, Орс' Антон'! — възкликна поизплашено то. — Тази песен е от госпожица Коломба...

— Забранявам ти да я пееш — каза Орсо със страшен глас.

Детето завъртя глава надясно и наляво, сякаш гледаше накъде да побегне, и вероятно щеше да побегне, ако не го задържаше задължението да пази един голям вързоп, оставен на тревата до краката му.

Орсо се засрами от грубостта си.

— Какво носиш, моето момиченце? — запитва той колкото може по-кратко.

И понеже Килина се колебаеше дали да отговори, той повдигна платното на вързоба и видя, че вътре има един самун хляб и други провизии.

— На кого носиш хляб, миличко? — запитва тон.

— Нали знаете, господине, на чичо.

— А чичо ти не е ли разбойник?

— Да, на вашите услуги, господин Орс' Антон'.

— Ами ако те срещнат стражари, нали ще те питат къде отиваш...

— Ще им кажа, че нося храна на хората от Лука, дето секат в гората — без колебание отвърна детето.

— Ами ако срещнеш някой гладен ловец и той поиска да се навечеря за твоя сметка и ти вземе храната?...

— Няма да посмее. Ще кажа, че е за чичо ми.

— Вярно, той не е човек, който ще позволи да му отнемат вечерята... А чичо ти обича ли те?

— О, да, Орс' Антон'! Откакто татко умря, той се грижи за семейството ни: за мама, за мен и за сестричката ми. Преди мама да се

разболее, той я препоръчваше на богатите хора да ѝ дават работа. Кметът ми подарява по една рокля всяка година, а свещеникът ме учи на закон божи и да чета, откакто чичо поговори с тях. Но най-добра към нас е сестра ви.

В този миг по пътеката се появи куче. Момиченцето сложи два пръста в устата си и пронизително изсвири: кучето веднага дойде при него и му се погали, после рязко свърна в гъсталака. Скоро иззад един пън, обраснал с филизи, на няколко крачки от Орсо, изникнаха двама зле облечени, но добре въоръжени мъже. Можеше да се помисли, че са се приближили пълзешком като смокове сред храсталака от цисти и мирти, който покриваше местността.

— О, Орсо' Антон', добре дошъл! — каза по-възрастният. — Какво! Не ме ли познахте?

— Не — отговори Орсо, като се взираше в него.

— Чудно как една брада и един островрѣх калпак могат да изменят човека! Хайде, господин поручик, огледайте ме хубаво. Може ли да сте забравили ветераните от Ватерло? Не си ли спомняте за Савели, който ви подаде доста куршуми през оня нещастен ден?

— Какво! Ти ли си! — каза Орсо. — И ти дезертира през 1816!

— Точно така, господин поручик. Господи, та службата дотяга, освен това имах да уреждам една сметка по тези места. Ха! Ха! Кили, ти си добро момиче. Бързо ни дай да хапнем, че сме гладни. Не можете да си представите, господин поручик, как човек огладнява в горите. Кой ни праща това, госпожица Коломба или кметът?

— Не, чичо, мелничарката ми даде тези неща за вас и едно одеяло за мама.

— Тя какво иска от мене?

— Каза, че хората от Лука, които е наела да секат гората, сега ѝ искат по трийсет и пет су и кестените, защото в долния край на Пиетранера имало треска.

— Вагабонти!... Ще видя тая работа. Без официалности, господин поручик, искате ли да вечеряме заедно? Ние с вас сме се хранили и по-лошо по времето на нашия нещастен сънародник, когото уволниха.

— Много благодаря. И мене ме уволниха.

— Да, казаха ми. Но вие не сте имали нищо против, бас държа. Колкото да си разчистите и вие сметките. Хайде, кюре — обърна се

разбойникът към другаря си, — да сядаме да ядем! Господин Орсо, представям ви господин свещеника, тоест не знам точно дали е свещеник, но е учен като свещеник.

— Един нищожен студент по теология, господине, когото не оставиха да си следва призванието — каза вторият разбойник. — Кой знае, можеше и папа да стана, Брандолачо.

— Поради каква причина е била лишена църквата от вашите способности? — запита Орсо.

— Незначителна работа, имах да уреждам сметки, като моя приятел Брандолачо. Една от сестрите ми беше направила някои глупости, докато аз гълтах книгите в университета на Пиза. Наложих се да се завърна в родината, за да я оженя. Но годеникът избързал и умрял от треска три дена преди да пристигна. Тогава се обръщам, както бихте направили и вие, към брата на покойния. Женен бил. И аз какво да правя?

— Наистина неудобно положение. И какво направихте?

— Беше от онези случаи, когато човек се вижда принуден да удари кремъка^[4].

— Тоест...

— Пуснах му един куршум в главата — хладно каза разбойникът.

Орсо ужасено сви лице. Но любопитството, а може би и желанието да отложи мига, когато вече щеше да бъде принуден да се прибере в къщи, го накараха да остане и да продължи разговора с тези двама мъже, всеки от които имаше поне едно убийство на съвестта си.

Докато другарят му говореше, Брандолачо сложи пред него хляб и месо; после отрязва и на себе си, отдели една част за кучето, което представи на Орсо под името Бруско, като добави, че е надарено с такъв инстинкт, че разпознава стражарите, както и да са преоблечени. Най-после отрязва филия хляб и парче пушено месо и ги подаде на племенницата си.

— Колко е хубав разбойническият живот! — възкликна студентът по теология, след като глътна няколко залька. — Може и вие да го опитате някой ден, господин дела Ребиа, и тогава ще видите колко е приятно човек да няма друг господар, освен собствената си воля.

Дотогава разбойникът бе говорил на италиански; сега продължи на френски:

— Корсика не е много забавна страна за млад човек; съвсем друго е обаче, ако сте разбойник! Жените лудеят по нас. Както ме гледате, аз имам три любовници в три различни кантона. Навсякъде съм у дома си. И то едната е женена за стражар.

— Вие знаете доста езици, господине — сериозно каза Орсо.

— Говоря ви на френски, знаете, защото *maxima debetur pueris reverentia*^[5]. Ние с Брандолачо сме решили, че момичето ще бъде порядъчно и ще върви в правия път.

— Когато стане на петнайсет години, ще я оженя добре — каза чичото на Килина. — Вече имам пред вид едно момче.

— Ти ли ще я сватосаш? — запита Орсо.

— Разбира се. Мислите ли, че ако кажа на някой тукашен богаташ: „Аа, Брандо Савели, ще бъда доволен, ако синът ви се ожени за Микелина Савели“, той ще чака да му повтарям?

— Не бих го посъветвал да направи такова нещо — каза другият разбойник. — Моят приятел има тежичка ръка.

— Да бях мошеник, нехранимайко, мръсник — продължи Брандолачо, — само да си отворя дисагите и петфранковите монети щяха да ваят.

— Та какво толкова има в дисагите ти, че ги привлича? — запита Орсо.

— Нищо; ама ако седна да напиша, като други, на някой богаташ: „Трябват ми сто франка“, той ще побърза да ми ги прати. Само че аз съм честен човек, господни поручик.

— Знаете ли, господин дела Ребиа — каза разбойникът, когото приятелят му наричаше „кюре“, — знаете ли, че в тази страна с прости нрави все пак има подлеци, готови да злоупотребяват с уважението, с което вие се ползвате благодарение на ей тези наши паспорти (и той посочи пушката си), за да теглят полици, подправяйки почерка ни?

— Знам — рязко каза Орсо. — Но какви полици?

— Преди половин година — продължи разбойникът — бях се запилял към Ореца и при мене пристига някакъв простак, отдалече ми сваля шапка и ми казва: „Ох, господин свещеник (те все тъй ме наричат), извинявайте, но ми дайте малко време; успях да намеря само петдесет и пет франка; истина ви казвам, само толкова можах да събера.“ Аз нищо не разбирам. „Какво искаш да кажеш, дръвнико — питам, — какви петдесет и пет франка?“ — „Шестдесет и пет, искам

да кажа — отговаря ми той, — ама стоте, дето ми ги искате, не мога.“ — „Какво, хитрецо? Какви сто франка съм ти искал! Та аз не те познавам!“ Тогава оня ми подава писмо или по-скоро едва мръсна дрипа, в която някой бе написал, че го приканва да остави сто франка на място, което му се посочваше, иначе къщата му щяла да бъде подпалена и кравите му избити от Джоканто Кастрикони. Това е моето ние. И най-подло бяха подправили моя подпис! Най-много не засегна това, че писмото беше написано на диалект и пълно с правописни грешки... Аз да направя правописна грешка! Ами че аз обирах всички награди в университета! Най-напред зашлевих такъв шамар на оня простак, че два пъти се завъртя. „Аха, мошенико, ти, значи, ме вземаш за крадец!“ — викам и го ритвам, сещате се къде. Като ми се поразмина, казвам: „Кога трябва да занесеш парите на онова място?“ — „Точно днес.“ — „Добре, викам, върви да ги занесеш.“

Мястото беше много точно обозначено, под един бор. Отнася той парите, заравя ги под бора и пак идва при мене. Аз се бях скрил наблизко. Стояхме там с моя човек цели шест смъртно отегчителни часа. Господин дела Ребиа, бях готов да седя и три дена, ако трябва. След шест часа се появява един „бастиачо“^[6], един гаден лихвар. Навежда се да вземе парите, аз стрелям и толкова добре се бях прицелил, че като падна, главата му улучи парите, които изравяше. „А сега, глупако — викам на селянина, — върви да си вземеш парите и вече да не си посмял да си помислиш, че Джоканто Кастрикони е способен на подлост.“ Клетникът целият трепереше, прибра си шестдесет и петте франка, без дори да ги почисти. Поблагодари ми, а аз така го ритнах за сбогом, че още тича.

— Ех, кюре — обади се Брандолачо, — за тоя изстрел ти завиждам. Сигурно добре си се посмял, а?

— Улучил бях оня бастиачо в слепоочието — продължи разбойникът. — Това ме подсеща за едни стихове на Вергилий:

... *Liquefacto tern poга plumbo*
Diffidit, ac mula porrectum extendit arena.^[7]

Liquefacto! Смятате ли, господин Орсо, че куршум може да се стопи от скоростта на полета си във въздуха? Вие, който сте учили балистика, би трябвало да знаете дали това е грешка, или е истина.

Орсо предпочете да говори с теолога по този въпрос от физиката, отколкото да дискутира върху нравствената страна на дейността му. Брандолачо, когото този научен диспут не особено забавляваше, го прекъсна, за да отбележи, че слънцето скоро ще залезе.

— Тъй като вие не приехте да вечеряте с нас, Оре' Антон' — каза той, — съветвам ви да не карате госпожица Коломба по-дълго да ви чака. Освен това невинаги е добре човек да скита по пътищата след залез-слънце. И защо излизате без пушка? Из тукашните околности има лоши хора; пазете се. Днес няма от какво да се боите; тримата Баричини водят префекта у дома си; срещнали го на пътя; той щял да остане един ден в Пиетранера, после щял да ходи в Корте да полага основен камък, както се казва... глупост някаква! Тази вечер ще преспи у Баричини; но утре те ще бъдат свободни. Единият син, Винцентело, е нехранимайко, другият, Орландучо, и той не е по стока... Гледайте да ги пипнете поотделно, днес единия, утре другия; само че се пазете! Няма какво повече да ви кажа.

— Благодаря за съвета — отговори Орсо; — но аз нямам сметки с тях; докато те не ме потърсят, нямам какво да им казвам.

Разбойникът щракна с език по бузата си иронично, но нищо не отговори. Орсо стана да си върви.

— Да не забравя — каза Брандолачо, — не ви благодарих за барута; много навреме ми дойде. Сега нищо не ми липсва... тоест липсват ми обувки... но тези дни ще си направя от кожа на див овен.

Орсо пхна две петфранкови монети в ръката на разбойника.

— Барута ти го прати Коломба; вземи да си купиш обувки.

— Без глупости, господин поручик — извика Брандолачо, връщайки му монетите. — За просяк ли ме смятате? Приемам хляб и барут, но нищо друго не искам.

— Мислех, че стари бойни другари могат да си помагат. Хайде, довиждане!

Но преди да тръгне, той успя да пхне парите в торбата на разбойника, без онзи да забележи.

— Сбогом, Орс' Антон'! — каза теологът. — Скоро може да се видим пак в гората и да продължим проучването на Вергилий.

Четвърт час след като Орсо се раздели с приятните другари, той чу, че някой бързо тича след него. Беше Брандолачо.

— Прекалихте, господин поручик — задъхано извика той, — доста прекалихте! Ето ви десетте франка. Да беше друг, нямаше така да му се размине тази дяволия. Много поздрави на госпожица Коломба. Накарахте ме да се запъхтя! Лека нощ.

---

[1] Carchera е колан, в който се слагат патрони. Отляво се закрепва пистолет. — Б.а. ↑

[2] Pinsuto се нарича онзи, който носи островърхо калпаче — *barreta pinsuta*. — Б.а. ↑

[3] Шенди — герой от романа „Животът и мислите на Тристрам Шенди“ на английския писател Лорънс Стърн (XVII — XVIII век). — Б.пр. ↑

[4] *La scaglia* — много употребяван израз. — Б.а. ↑

[5] На децата дължим най-голямо уважение (лат.) — по стих на Ювенал (сатира XIV. 47). — Б.пр. ↑

[6] В Корсика планинците ненавиждат жителите на Бастия, не ги считат за сънародници. Никога не казват за тях „бастаезе“, а „сбастиачо“: известно е, че окончанието „ачо“ придава презрителен смисъл. — Б.а. ↑

[7] „Разтопеното олово пробива слепоочието му и го просва сред много прах“ (лат.) — цитат от Вергилий (Енеида IX/V). — Б.пр. ↑

XII

Орсо завари Коломба поизплашена от дългото му отсъствие; но като го видя, тя си възвърна израза на тиха печал, който ѝ беше обичаен. По време на вечерята говореха само за незначителни неща и насърчен от спокойствието на сестра си, Орсо ѝ разказа за срещата с разбойниците и дори се осмели да се пошегува с нравственото и религиозно възпитание, което получаваше малката Килина благодарение на грижите на чичо си и на неговия почтен колега, господин Кастрикони.

— Брандолачо е честен човек — каза Коломба; — а за Кастрикони съм чувала, че бил безпринципен.

— Според мен и той струва колкото Брандолачо и Брандолачо колкото него — каза Орсо. — И единият, и другият са в открита война с обществото. Първото им престъпление всеки ден води към нови престъпления; и все пак те може би не са толкова виновни, колкото мнозина, които не живеят из горите.

Искра на радост освети челото на сестра му.

— Да — продължи Орсо, — тези негодници посвоему имат чувство за чест. Някакъв жесток предразсъдък, а не низка алчност, ги е тласнал към живота, който водят.

Настъпи кратко мълчание.

— Братко — каза Коломба, докато му наливаше кафе, — може би сте узнали, че миналата нощ е умрял Карло-Батиста Пиетри? Да, умрял е от блатна треска.

— Кой е този Пиетри?

— Един човек от нашата община, мъж на Мадалена, на която баща ни е дал портфейла си, преди да умре. Вдовицата идва да ме кани да отида на бдението и да изпея нещо. Редно е и вие да дойдете. Те са ни съседни и в малко селище като нашето човек няма право да пренебрегва такова внимание.

— По дяволите това твое бдение, Коломба! Никак не ми е приятно сестра ми така да се излага на показ.

— Орсо — отговори Коломба, — всеки отдава почит на своите мъртъвци по свой начин. Балатата сме наследили от нашите деди и сме длъжни да я зачитаме като древен обичай. Мадалена няма дарба, а старата Фиордиспина, която е най-добрата вочератриче в нашето село, е болна. Някой трябва да отиде за балатата.

— Мислиш ли, че Карло-Батиста няма да си намери пътя за другия свят, ако над носилката му не пеят лоши стихове? Върви на бдението, ако искаш, Коломба; и аз ще дойда с тебе, щом смяташ, че съм задължен, но недей да импровизираш, неприлично е на твоята възраст и... моля ти се, сестро.

— Братко, аз обещах. Такъв е обичаят, нали знаете, и пак ви казвам, че няма кой да импровизира, освен мене.

— Глупав обичай!

— Много страдам, като пея така. Припомням си всички наши нещастия. Утре ще бъда болна; но трябва. Разрешете ми, братко. Спомнете си, че в Аячо вие ме накарахте да импровизирам, за да забавлявам английската госпожица, която се подиграва с нашите старинни обичаи. Защо да не мога да импровизирам днес за бедняци, които ще ми бъдат благодарни и на които ще помогна по-леко да понесат скръбта си?

— Добре, както искаш. Обзалагам се, че вече си съчинила балатата и не ти се ще трудът ти да отиде напразно.

— Не, не мога да съчинявам предварително, братко. Аз гледам мъртвеца и мисля за онези, които остават. Очите ми се напълват със сълзи и тогава започвам да пея, каквото ми дойде на ума.

Всичко това бе казано толкова непресторено, че синьора Коломба не можеше да бъде ни най-малко заподозряна в самолюбие. Орсо отстъпи и отиде заедно със сестра си у Пиетри. Мъртвецът бе положен с открито лице на една маса в най-голямата стая на къщата. Вратите и прозорците бяха отворени и около масата горяха много свещи. При главата на покойника стоеше вдовицата, а зад нея много жени изпълваха половината стая; от другата страна бяха наредени мъжете — прави, гологлави, вперили поглед в трупа, потънали в дълбоко мълчание. Всеки новодошъл се приближаваше до масата, целуваше мъртвеца^[1], кимваше към вдовицата и сина ѝ, после безмълвно заемаше място в кръга. Все пак от време на време някой от

присъстващите нарушаваше тържествената тишина, за да отправи няколко думи към мъртвия.

— Защо напусна добрата си жена? — каза една сватя. — Не те ли гледаше добре? Какво ти не достигаше? Защо не дочака още месец? Снаха ти щеше да ти дари внук.

Един висок младеж, син на Пиетри, стисна студената ръка на баща си и извика:

— Ох, защо не умря от *mala morte*^[2]? Щяхме поне да отмъстим за тебе!

Това бяха първите думи, които Орсо чу, като влезе. При неговото появяване кръгът се разтвори и тих шепот на любопитство издаде очакването на насъбраните, възбудено от пристигането на оплаквачката. Коломба целуна вдовицата, улови едната ѝ ръка и няколко минути стоя съсредоточено, с наведени очи. После отметна медзарото си, впери поглед в покойника и наведена над трупа, бледа почти колкото него, занарежда:

— Карло-Батиста! Христос да приеме душата ти! Животът е страдание. Ти отиваш там — където няма нито слънце, нито студ. Сърп няма да ти трябва вече, нито тежка мотика. За тебе вече няма труд. Всичките ти дни ще бъдат недели. Карло-Батиста! Христос да приеме душата ти! Синът ти ще възглави твоя дом. Видях как падна дъб, изсушен от „либечо“^[3]. Помислих, че е мъртъв. Отново минах — и коренът бе пуснал една фиданка. Фиданката стана дъб — с широка сянка. Под неговите клони, Мадле, си почини — и си мисли за дъба, който изчезна.

На това място Мадалена се разрида високо и двама-трима мъже, които при случай бяха готови хладнокръвно да застрелят християнин като яребица, започнаха да бършат едри сълзи по загорелите си лица.

Коломба продължи да нарежда така още доста време: ту се обръщаше към покойния, ту към семейството му; понякога използваше една често срещана в балатите прозопопея^[4] и говореше от името на самия мъртвец, за да успокои близките и да им даде съвет. Колкото повече импровизираше, толкова по-вдъхновено ставаше лицето ѝ, по него избиваше прозрачна розовина, която подчертаваше белотата на зъбите ѝ, пламъка в разширените ѝ зеници. Беше като пития върху триножника. Освен някои въздишки и приглушени хлипания сред тълпата, която се притискаше около нея, не се чуваше и най-лекият

шепот. Макар и по-неподатлив от другите на тази дива поезия, Орсо скоро почувствува, че го обзема общото вълнение. Отдръпна се в един тъмен ъгъл на стаята и зариде така, както ридаеше синът на Пиетри.

Изведнъж сред насъбраните се долови раздвижване: кръгът се разстъпи, влязоха няколко души. По почитта, която им се засвидетелствуваше, по усърдието, с което им се направи място, стана очевидно, че са важни лица, чието посещение е особена чест за дома. Все пак от уважение към балатата никой не им заговори. Човекът, който бе влязъл пръв, изглеждаше на около четиридесет години. Черният му фрак, червената лентичка с розетка, авторитетното и самоуверено изражение, което се четеше по лицето му, веднага издаваха префекта. Зад него вървеше прегърбен старец с мътен цвят на лицето, който зле прикриваше зад зелени очила плах, тревожен поглед. Носеше много широк черен фрак, който, макар и още съвсем нов, очевидно бе шит преди доста години. Стоеше все до префекта, сякаш искаше да се скрие в сянката му. Най-сетне влязоха двама високи младежи със загорели лица, с покрити с гъсти бакенбарди страни, с високомерен и дързък поглед, изразяващ нахално любопитство. Орсо бе имал време да забрави лицата на хората от родното си село; но при вида на стареца със зелените очила в съзнанието му веднага се разбудиха стари спомени. Присъствието му до префекта бе достатъчно, за да го познае. Беше адвокатът Баричини, кмет на Пиетранера, който идваше с двамата си сина, за да покаже на префекта какво е балата. Трудно бе да се определи какво точно стана в този миг в душата на Орсо; но присъствието на бащиния му враг предизвика у него някакъв ужас и повече от когато и да било той се почувствува достъпен за подозренията, против които дълго се беше борил.

А щом Коломба видя човека, към когото изпитваше смъртна ненавист, подвижното ѝ лице веднага придоби мрачно изражение. Тя пребледня; гласът ѝ стана дрезгав, започнатият стих затихна на устните ѝ... Но скоро, подемайки отново балатата, тя продължи с нова сила:

— Когато ястребът жалее — пред празното си гнездо, — скорците пърхат около него — и обиждат мъката му.

Тук се чу приглушен смях; двамата новодошли младежи навярно бяха намерили метафората прекалено смела.

— Ястребът ще се пробуди, ще разпери крила — ще измие човката си в кръв. А на теб, Карло-Батиста, приятелите казват последно сбогом. Те вече доста сълзи ляха. Само клетата сирота няма да те оплаква. Защо да те оплаква? — Ти заспа последния си сън, пълен с дни, сред семейството си — готов да се явиш пред всевишния. Сиротата оплаква баща си — издебнат от подли убийци, ударен в гръб; баща си, чиято кръв е червена — под купчината зелени листа. Но тя събра кръвта му — благородната му невинна кръв — и я изля над Пиетранера, за да се превърне в смъртна отрова. И Пиетранера ще остане белязана — докато кръвта на виновните не измие следата от невинната кръв.

Като свърши тези думи, Коломба се строполи на един стол, спусна медзарото над лицето си и се разхлипа. Потъналите в сълзи жени се сбраха около оплаквачката; мнозина от мъжете хвърляха гневни погледи към кмета и синовете му; неколцина старци зашепнаха против скандала, който онези бяха предизвикали с присъствието си. Синът на покойника прекоси тълпата, за да помоли кмета веднага да си отиде; но Баричини не дочака да го подканят. Тръгна към вратата и синовете му незабавно изскочиха навън. Префектът каза няколко съболезнователни думи на младия Пиетри и почти веднага последва другите. В това време Орсо се приближи до сестра си, улови я под ръка и я изведе от стаята.

— Вървете с тях — каза младият Пиетри на неколцина свои приятели. — Гледайте да не им се случи нещо!

Двама-трима бързо пяхнаха камите в левия ръкав на саката си и съпроводиха Орсо и сестра му до пътната врата на къщата им.

---

[1] Този обичай още съществува в Боконяно (1840 г.). — Б.а. ↑

[2] Насилствена смърт. — Б.а. ↑

[3] Либечо (корс.) — югозападен вятър. — Б.пр. ↑

[4] Прозопопея — стилна фигура, при която на неодушевени предмети се приписват качества, мисли, чувства, думи на лица. — Б.пр. ↑

XIII

Задъхана, изтощена, Коломба не бе в състояние да произнесе нито дума. Облегнала глава на рамото на брат си, тя бе уловила с две ръце дланта му и я стискаше. Макар че вътрешно съвсем не ѝ бе благодарен за думите ѝ, Орсо беше толкова разтревожен, че не и направи ни най-малък упрек. Той мълчаливо чакаше да премине нервната криза, в която очевидно беше изпаднала, когато на вратата се потропа и Саверия влезе силно разтревожена и извести:

— Господин префектът!

Като я чу, Коломба стана на крака, сякаш я досрамя за слабостта ѝ, и се улови за един стол, който видимо се затресе под ръката ѝ.

Префектът започна с няколко банални извинения за непривичния час на посещението си, съжали за състоянието на госпожица Коломба, спомена за опасността от силните вълнения, порица обичая да се оплакват по този начин мъртъвците, понеже самият талант на оплаквачката още повече увеличава мъката на присъстващите; умело вмъкна лек упрек за насоката на последната импровизация, после със съвсем различен тон каза:

— Господин дела Ребиа, натоварен съм да ви предам много поздравии от вашите английски приятели; мис Невил държи да засвидетелствува приятелските си чувства към сестра ви. Праща ви писмо.

— Писмо от мис Невил? — възкликна Орсо.

— За жалост не е у мене, но ще го получите след пет минути. Баща ѝ не беше добре. За малко дори се усъмнихме, че е получил нашата страшна треска. За щастие вече е здрав и вие лично ще имате възможност да прецените състоянието му, защото скоро ще го видите, предполагам.

— Мис Невил трябва много да се е разтревожила.

— Тя, слава богу, научи за опасността едва когато беше отминала. Господин дела Ребиа, мис Невил много ми говори за вас и за вашата уважаема сестра.

Орсо се поклони.

— Тя храни дълбоко приятелство към двама ви. Под пълната ѝ с изящество външност, под привидното ѝ лекомислие у нея има истински здрав разум.

— Тя е очарователна личност — каза Орсо.

— Почти по нейна молба идвам тук, господине. Никой по-добре от мене не познава фаталната история, която бих желал да не съм задължен да ви припомням. Тъй като господин Баричини е още кмет на Пиетранера, а аз префект на този департамент, не е необходимо да ви казвам как преценявам известни подозрения, за които, ако съм добре осведомен, някои непредпазливи личности са ви говорили и които вие сте отблъснали, както знам, с възмущение, каквото трябваше да се очаква от човек с вашето положение и с вашия характер.

— Коломба — каза Орсо и се поразмърда на стола, — уморена си. По-добре иди да си легнеш.

Коломба направи отрицателен знак с глава. Тя си бе възвърнала обичайното спокойствие и бе вперила блестящите си очи в префекта.

— Господин Баричини — продължи префектът — много би желал тази неприязненост да се прекрати... тоест това състояние на несигурност, в което се намирате един спрямо друг... От своя страна аз ще бъда очарован, ако установите с него такива отношения, каквито би трябвало да съществуват между хора, създадени, за да се уважават...

— Господине — развълнувано го прекъсна Орсо, — аз никога не съм обвинявал адвоката в убийството на баща ми, но той е извършил една постъпка, която винаги ще ми пречи да поддържам каквито и да било връзки с него. Изкалъпил е едно заплашително писмо от името на някакъв бандит... или поне негласно го е приписал на баща ми. И това писмо в края на краищата, господине, вероятно е станало причина за смъртта му.

Префектът за миг се съсредоточи.

— Това, че вашият баща е повярвал подобно нещо по времето, когато, увлечен от буйния си характер, се е съдел с господин Баричини, е простимо; но от ваша страна подобно заслепение е непростимо. Та разберете, че Баричини не е имал никакъв интерес да изкалъпва такова писмо... Не ви говоря за неговия характер... вие съвсем не го

познавате и сте настроен против него... но все пак не можете да смятате, че човек, който познава законите...

— Но, господине — каза Орсо и стана, — съгласете се: щом твърдите, че това писмо не е дело на господин Баричини, значи, го приписвате на баща ми. А неговата и моята чест са едно.

— Никой повече от мене, господине — продължи префектът, — не е убеден в почтеността на полковник дела Ребиа... но... сега авторът на това писмо е известен.

— Кой е? — извика Коломба, пристъпвайки към префекта.

— Един подлец, виновник за много престъпления... от онези престъпления, които вие, корсиканците, не прощавате, крадец, някой си Томазо Бианки, в момента задържан в затвора на Бастия; той сам признава, че е автор на онова фатално писмо.

— Не познавам този човек — каза Орсо. — Каква може да е била целта му?

— Той е оттука — обади се Коломба. — Брат е на един наш стар воденичар. Лош човек, лъжец, не заслужава да му се вярва.

— Сега ще разберете — продължи префектът — какъв интерес е имал от тази история. Воденичарят, за когото спомена уважаемата ви сестра, мисля, че се казваше Теодоро, е бил наемател на една воденица на полковника по течението на потока, чиято собственост господин Баричини е оспорвал на уважаемия ви баща. Какъвто беше щедър, полковникът не е получавал почти никакви доходи от тази воденица. Томазо обаче си въобразил, че ако господин Баричини получи собствеността върху потока, брат му ще трябва да му плаща поголемичък наем, защото е известно, че господин Баричини държи на парите. Накратко, за да послужи на брат си, Томазо написал писмо от името на разбойника и това е цялата история. Както знаете, в Корсика семейните връзки са толкова силни, че понякога довеждат до престъпления... Бъдете любезен да прочетете ето това писмо, което главният прокурор ми праща. То ще ви потвърди онова, което току-що казах.

Орсо прегледа писмото, което подробно предаваше признанията на Томазо, и Коломба го четеше едновременно през рамото на брат си.

Когато свърши, тя извика:

— Орландучо Баричини ходи в Бастия преди един месец, когато се разбра, че брат ми се връща. Навярно се е срещнал с Томазо и му е

платил за тази лъжа.

— Госпожице — нетърпеливо каза префектът, — вие всичко обяснявате с долни предположения. Това ли е начинът да се открие истината? Но вие, господине, сте хладнокръвен: кажете ми какво мислите сега? Смятате ли като госпожицата, че човек, който очаква една доста лека присъда, на драго сърце ще вземе да се самообвини във фалшификация само за да послужи на някого, когото не познава?

Орсо препрочете писмото на главния прокурор, като извънредно внимателно претегли всяка дума; защото, откакто бе видял адвоката Баричини, чувствуваше, че ще бъде по-трудно да се убеди в невинността му, отколкото преди няколко дена. Най-сетне се видя принуден да признае, че обяснението му се струва задоволително. Но Коломба буйно възкликна:

— Томазо Бианки е мошеник. Той или няма да бъде осъден, или ще избяга от затвора, в това съм сигурна.

Префектът сви рамене.

— Господине — каза той, — аз споделих с вас сведенията, които имам. Отивам си и ви оставям да размислите. Ще чакам разумът ви да ви осветли и се надявам, че той ще се окаже по-силен от... предположенията на сестра ви.

И префектът стана да си върви.

— Ако не беше толкова късно — додаде той, — щях да ви предложа да дойдете с мене да вземете писмото от мис Невил... Същевременно можете да кажете на господин Баричини това, което току-що казахте на мен, и всичко щеше да свърши.

— Никога Орсо дела Ребиа няма да влезе у един Баричини! — буйно извика Коломба.

— Госпожицата е звънарят^[1] на семейството, както изглежда — насмешливо каза префектът.

— Господине — твърдо отговори Коломба, — вас ви мамят. Вие не познавате адвоката. Той е най-хитрият, най-лъжливият човек на света. Заклевам се, не карайте Орсо да направи нещо, което ще го позори.

— Коломба! — извика Орсо. — Увличаш се и говориш безсмислици.

— Орсо, Орсо! В името ни ковчежето, което ви дадох, умолявам ви, изслушайте ме. Между вас и семейство Баричини има кръв; няма

да отидете у тях!

— Сестро!

— Не, братко, няма да отидете! Иначе аз ще напусна тази къща и никога вече няма да ме видите... Орсо, имайте милост към мене.

И тя падна на колене.

— Много съжалявам, че госпожица дела Ребиа е толкова неразумна — каза префектът. — Но вие ще я убедите, уверен съм.

И той поотвори вратата, после спри, сякаш очакваше Орсо да тръгне с него.

— Сега не мога да я оставя — каза Орсо. — Утре, ако...

— Аз тръгвам рано — отговори префектът.

— Поне почакайте до утре, братко — извика Коломба, сбрала умолително длани. — Дайте ми време да прегледам книжата на баща ми... Това не можете да ме откажете.

— Добре, ще ги прегледаш тази вечер, така поне вече няма да ме тормозиш с тази твоя необяснима омраза... Хиляди извинения, господин префект... И аз не се чувствавам добре... Нека оставим за утре...

— Нощта е добра съветница — каза префектът, отивайки си. — Надявам се, че утре ще изчезнат всичките ви колебания.

— Саверия — извика Коломба, — вземи фенера и върви с господин префекта. Той ще ти даде едно писмо за брат ми.

После добави няколко думи, които само Саверия чу.

— Коломба — каза Орсо, когато префектът си отиде, — ти много ме наскърби. Докога ще отказваш да приемеш очевидните факти?

— Вие ми дадохте срок до утре — отговори тя. — Малко време имам, но още се надявам.

После взе връзка ключове, изтича на горния етаж и влезе в една от стаите. Чу се как забързано отваря чекмеджетата и рови в бюрото, където на времето полковникът прибираше важните си книжа.

---

[1] Tintinajo — така наричат в Корсика овена със звънец, който води стадото, и метафорично дават същото прозвище на онзи, който ръководи всички важни дела в семейството. — Б.а. ↑

XIV

Саверия се забави и нетърпението на Орсо бе стигнало краен предел, когато най-сетне прислужницата се появи с писмото в ръка, следвана от малката Килина, която си триеше очите, защото бе разбудена от първия си сън.

— Момиченце, защо си дошло тук по това време? — Запита Орсо.

— Вика ме госпожицата — отговори Килина.

„По дяволите, какво ли иска от детето?“ — помисли си Орсо, но побърза да распечата писмото на мис Лидия, а докато той четеше, Килина се качи при сестра му.

Баща ми беше малко болен, господине — пишеше мис Невил, — а впрочем него толкова го мързи да яде, че съм принудена да му служа за секретарка. Знаете, че онзи ден си кисна краката в морето, вместо да се възхищава заедно с нас на гледката, а на вашия очарователен остров това е достатъчно, за да качи човек температура. Мога да си представя изражението ви; навярно посягате към стилета си, но се надявам, че вече нямате стилет. Така че баща ми изкара малка треска, а аз — голям страх. Префектът, когото продължавам да смятам за много любезен, ни прати един също такъв любезен лекар, който за два дена ни спаси от мъките: пристъпът не се повтори и баща ми иска отново да се върне към лова, но аз още му забранявам. Как заварихте вашия планински замък? Северната ви кула стои ли си на мястото? Има ли много привидения в нея? Задавам ви всички тези въпроси, защото баща ми помни, че сте му обещали елени, глигани и диви овни... Така ли се казваше онова странно животно? Смятаме, когато тръгнем да се качваме на кораби в Бастия,

да ви помолим за гостоприемство и се надявам, че замъкът на рода дела Ребиа, за който вие разправяхте, че е толкова стар и разрушен, няма да се срути върху главите ни. Макар префектът да е толкова любезен и с него винаги да се намират теми за разговор, *by the bye*^[1], лаская се от мисълта, че съм му завъртяла главата. Ние си поговорихме за ваша светлост. От съда в Бастия са му изпратили признанията на някакъв мошеник, когото са заловили, и тези признания са от естество да премахнат и последните ви съмнения; при това положение за вашата вражда, която понякога ме тревожеше, би трябвало да се сложи край. Не можете да си представите колко това ме зарадва. Когато потеглихте с красивата вочератриче, с пушка в ръка и мрачен поглед, сторихте ми се по корсиканец от обикновено... даже прекалено корсиканец. Баста^[2]! Пиша ви толкова дълго писмо, защото се отегчавам. Префектът, уви, заминава! Когато тръгнем за вашите планини, ще ви пратим вестител и аз ще си позволя да пиша на госпожица Коломба, за да ѝ поискам „бручо“, *ma solenne*^[3]. А засега ви моля да ѝ предадете най-нежни поздрави. Много си служа с нейния стилет — разрязвам страниците на една книга, която си бях донесла. Но това страшно оръжие се възмуцава от подобна употреба и ужасно ми обезобразява книгата. Сбогом, господин Орсо. Баща ми ви изпраща *his best love*^[4]. Послушайте префекта, той е разумен човек и както разбирам, се отклонява от пътя си заради вас. Отива да положи някакъв основен камък в Кортe — представям си, че това ще бъде доста внушителна церемония, и много съжалявам, че не мога да присъствувам. Господин с бродиран фрак, копринени чорапи, бяла лента през рамо и мистрия в ръката!... И реч. Церемонията ще завърши с хиляди пъти повтарения възглас: „Да живее кралят!“ Ще се почувствувате много горд, задето ме накарахте да изпълня тези четири страници; но пак ви повтарям, че се отегчавам и поради тази причина ви разрешавам да ми пишете много надълго. Във връзка с това искам да ви кажа, че ми се

струва странно, дето още не сте ми известили за щастливото си пристигане в Pietranera — Castle.

Лидия

П.П. Искам да послушате префекта и да направите това, което ви каже. Решихме заедно, че така трябва да постъпите, и с това ще ми доставите удоволствие.

Орсо прочете три-четири пъти писмото, придружавайки всяко четене с безброй коментари; после написа дълъг отговор и поръча на Северия да го занесе на един човек от селото, който същата нощ заминаваше за Аячо. Той вече не мислеше да разисква със сестра си истинските или лъжливите обвинения против Баричини, тъй като писмото на мис Лидия го бе накарало да вижда всичко в розово; нямаше вече подозрения, нито омраза. След като почака известно време сестра си да слезе и като не я видя да се появява, отиде да си легне с такава лекота в сърцето, каквато не бе изпитвал отдавна. След като Килина бе отпратена с тайни инструкции, Коломба прекара по-голямата част от нощта в четене на стари книжа. Малко преди разсъмване няколко дребни камъчета изтропаха на стъклата на прозореца ѝ; при този знак тя слезе в градината, отвори една тайна врата и въведе в къщи двама мъже с доста заплашителен вид; първата ѝ работа бе да ги заведе в кухнята и да им даде да ядат. Какви бяха тези хора, ще узнаем след малко.

---

[1] Впрочем (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Стига (итал.). — Б.пр. ↑

[3] Но великолепно (итал.). — Б.пр. ↑

[4] Най-сърдечни поздравии (англ.). — Б.пр. ↑

XV

Към шест часа сутринта един прислужник на префекта похлопа на пътната врата на Орсо. Отвори му Коломба, на която той каза, че префектът заминава и чака брат й. Коломба отговори, без да се поколебае, че брат й току-що е паднал по стълбите и си е изкълчил крака и понеже не е в състояние да направи нито крачка, умолява господин префекта да го извини и ще му бъде много признателен, ако благоволи да си направи труда да намине при него. Малко след тази вест Орсо слезе и попита сестра си дали префектът не е пратил да го викат.

— Тон ви моли да го почакаете тук — каза тя съвсем спокойно.

Измина половин час, без да се забележи ни най-малкото движение пред къщата на Баричини; междувремето Орсо запитва Коломба дали е открила нещо; тя отговори, че ще обясни пред префекта. Изглеждаше много спокойна, но цветът на лицето и очите й свидетелствуваха за трескаво вълнение.

Най-сетне видяха, че вратата на Баричини се отваря; облечен в пътна дреха, префектът излезе пръв, следван от кмета и двамата му сина. Какво беше смайването на жителите на Пиетранера, които дебнеха от изгрев-слънце, за да не изпуснат заминаването на първия магистрат на департамента, когато видяха как той заедно с тримата Баричини прекосява площада по права линия и влиза в къщата на дела Ребиа.

— Помиряват се! — възкликнаха селските политикани.

— Нали ви казвах — добави един старец. — Орсо толкова дълго живя на континента, че вече няма да може да свърши работата като доблестен човек.

— Все пак — отговори един ребианист, — забележете, че не той, а Баричини отиват при него. Милост ще искат.

— Префектът ги е омотал всичките — отговори старецът; — днес вече у хората няма смелост, младежите не ги е грижа за кръвта на бащите им, сякаш до един са копелета.

Префектът остана крайно изненадан, когато видя, че Орсо е на крака и се движи без мъка. С две думи Коломба се извини за лъжата си и го помоли да ѝ прости:

— Ако бяхте отседнали другаде — добави тя, — брат ми щеше да дойде да ви изкаже уважението си.

Орсо започна да се извинява, обясни, че той няма дял в тази смешна хитрина, от която е дълбоко засегнат. Префектът и старият Баричини, изглежда, повярваха в искреността му, която впрочем личеше от смущението му и от упреците, които отпрати на сестра си; но синовете на кмета изглеждаха недоволни.

— Подигравате се с нас — каза Орландучо достатъчно високо, за да го чуят всички.

— На мен сестра ми да ми изиграе такъв номер, така ще я наредя, че няма да помисли да повтори — добави Винцентело.

Тези думи, както и тонът, с който бяха произнесени, не се харесаха на Орсо и поохладиха добрата му воля. Той размени с младите Баричини погледи, лишени от всяка благосклонност.

Въпреки това всички насядаха, освен Коломба, която застана права до вратата на кухнята. Префектът взе думата. След няколко общи фрази върху местните предразсъдъци той припомни, че повечето от най-непримиримите вражди се коренят в някакво недоразумение. После се обърна към кмета и му каза, че господин дела Ребиа никога не е подозирал семейство Баричини като преки или косвени участници в печалното събитие, което го е лишило от баща; че той наистина е имал известни съмнения относно едно обстоятелство във връзка с делото, което са водели двата рода, че тези съмнения могат да бъдат извинени с дългото отсъствие на господин Орсо и с естеството на сведенията, които е получавал; че сега вече, когато е осведомен за недавнашните разкрития, той се смята за напълно удовлетворен и желае да установи с господин Баричини и синовете му приятелски и добросъседски отношения.

Орсо сухо се поклони; господин Баричини измърмори няколко думи, които никой не чу; синовете му загледаха гредите на тавана. Продължавайки словото си, префектът се обърна към Орсо, за да му даде съответни обяснения за господин Баричини, но Коломба извади изпод шала си някакви книжа, застана между двете договарящи страни и заговори мрачно:

— Аз с най-голямо удоволствие бих присъствувала на приключването на войната между нашите два рода; но за да бъде помирението искрено, трябва да се обясним, така че да не остане никакво недоразумение. Господин префект, декларацията на Томазо Бианки съвсем основателно ми се стори съмнителна, тъй като той е човек с лошо име. Аз казах, че вашите синове може би са посетили този човек в затвора в Бастия.

— Това не е вярно — прекъсна я Орландучо, — аз въобще не съм го виждал.

Коломба му хвърли презрителен поглед и продължи привидно много спокойна:

— Вие обясните, че Томазо може да е заплашил господин Баричини от името на един опасен разбойник от желание брат му Теодоро да задържи воденицата, която наемаше от баща ми при много изгодни условия, нали?

— Това е очевидно — каза префектът.

— От страна на един подлец, какъвто, изглежда, да е този Бианки, всичко се обяснява — каза Орсо, заблуден от съдържаността на сестра си.

— Подправеното писмо — продължи Коломба, чиито очи заблестяха по-силно — е датирано 11 юли. Тогава Томазо е бил при брат си на воденицата.

— Да — каза малко разтревожено кметът.

— А какъв интерес е имал в такъв случай Томазо? — тържествуващо възкликна Коломба. — Договорът на брат му е бил изтекъл; баща ми го е предупредил да напусне на 1 юли. Ето тефтера на баща ми, бележката за предупреждението, писмото на един посредник от Аячо, който ни предлага нов воденичар. — И тя подаде на префекта книжката, които държеше.

За миг всички млъкнаха. Кметът видимо пребледня. Орсо сви вежди и се приближи да види съдържанието на книжката, която префектът четеше с голямо внимание.

— Тук се подиграват с пас — отново извика Орландучо, ставайки гневно. — Да си вървим, татко! Въобще не биваше да идваме!

Един миг бе достатъчен на господин Баричини, за да си възвърне хладнокръвието. Той поиска да прегледа книжката; префектът

мълчаливо му ги подаде. Тогава, като вдигна зелените си очила на челото, той ги прегледа с доста голямо безразличие, докато Коломба го наблюдаваше с очи на тигрица, която вижда елен да се приближава към бърлогата на тигър четата ѝ.

— Само че — каза господин Баричини, като смъкна очилата си и върна книгата на префекта, — познавайки добрината на покойния господин полковник... Томазо е помислил... трябва да е помислил... че господин полковникът ще отмени решението си... И в същност брат му си остана във воденицата, следователно...

— Аз го оставих — презрително каза Коломба. — Баща ми беше умрял и при моето положение трябваме да щадя зависимите от семейството ни хора.

— Но все пак — намеси се префектът — този Томазо признава, че е написал писмото, случаят е ясен.

— А за мен е ясно — прекъсна го Орсо, — че в цялата тази история има много големи скрити безчестия.

— Трябва да оборя още едно твърдение на господата — каза Коломба и отвори вратата на кухнята.

В салона веднага влязоха Брандолачо, студентът по теология и кучето Бруско. Дватама разбойници нямаха оръжие, поне което да се вижда; на кръста си носеха патрондаши, но не и пистолети, които са задължителната им добавка. Като влязоха в салона, те почтително ся свалиха калпачетата. Можем да си представим впечатлението, което произведе появяването им. Кметът помнели, че ще припадне; синовете му смело застанаха пред него и посегнаха към джобовете на саката си, за да извадят камите. Префектът пристъпи към вратата, докато Орсо улови Брандолачо за яката и му изкрещя:

— За какво си дошъл тук, негоднико?

— Това е клопка — извика кметът, опитвайки се да отвори вратата; но Саверия два пъти бе превъртяла ключа отвън по нареждане на разбойниците, както се разбра впоследствие.

— Добри хора! — каза Брандолачо. — Не се бойте от мен; не съм толкова черен, колкото изглеждам. Ние нямаме никакво лошо намерение. Господин префект, моите дълбоки уважения. Кротко, господин поручик, ще ме удушите. Дойдохме като свидетели. Хайде, говори, Кюре, тебе те бива.

— Господин префект — започна теологът, — нямам честта да ви бъда познат. Наричам се Джоканто Кастрикони, по-известен като Кюрето... Аха, сещате ли се? Госпожицата, която аз също нямах честта да познавам, прати да ме помолят да ѝ дам сведения за едного, на име Томазо Бианки, с когото преди три седмици бях в затвора в Бастия. Ето какво искам да ви кажа...

— Не си правете труда — прекъсна го префектът; — нищо не желая да чуя от човек като вас... Господин дела Ребиа, бих искал да вярвам, че вие нямате пръст в този отвратителен заговор. Но ако сте господар у дома си, наредете да отворят тази врата. Може би вашата сестра ще трябва да отговаря за странните връзки, които поддържа с разбойници.

— Господни префект — извика Коломба, — благоволете да изслушате това, което ще каже този човек. Вие сте тук, за да отдадете справедливост на всички, и ваш дълг е да търсите истината. Говорете, Джоканто Кастрикони.

— Не го слушайте! — в един глас извикаха тримата Баричини.

— Ако всички говорят едновременно, няма възможност да се разберем. Така че в затвора завързах познанство, не и приятелство, с въпросния Томазо. При него често идваше господин Орландучо.

— Това е лъжа — едновременно извикаха двамата братя.

— Две отрицания са равни на едно потвърждение — хладно отбеляза Кастрикони. — Томазо разполагаше с пари; ядеше и пиеше най-хубави неща. Аз винаги съм обичал доброто ядене (това е най-малкият ми недостатък) и въпреки че ми беше противно да другарувам с този хитрец, неведнъж съм се съгласявал да вечерям с него. От признателност му предложих да избяга с мене... Едно момиче... към което изпитвах известна благосклонност, бе уредило всичко... Никога не желая да излагам. Томазо отказа, обясни ми, че неговата работа била сигурна, че адвокатът Баричини бил гарантирал за него пред съдиите, че щял да си излезе бял като сняг и с пари в джоба. Аз обаче реших да предпочета чистия въздух.

— Всичко, което този човек каза, е куп лъжи — решително повтори Орландучо. — Ако бяхме на полето и си носехме пушките, нямаше да говори така.

— Ех, че глупост! — сопна му се Брандолачо. — Не си разваляйте отношенията с Кюрето, Орландучо.

— Ще ме пуснете ли най-сетне да изляза, господин дела Ребиа?
— каза префектът, тропайки нетърпеливо с крак.

— Саверия! Саверия! — извика Орсо. — Отворете вратата, дявол да ви вземе!

— Момент! — спря го Брандолачо. — Трябва най-напред ние да се измъкнем. Господин префект, когато хората се срещат у общи приятели, обичаят е да си дават половин час примирие след раздялата.

Префектът му хвърли презрителен поглед.

— Поздрави на цялата компания — каза Брандолачо. После протегна хоризонтално ръка: — Хайде, Бруско — подвикна той на кучето си, — един скок за господин префекта!

Кучето прескочи ръката му. Разбойниците набързо си взеха оръжието от кухнята, избягаха през градината, изсвириха пронизително и вратата на салона като по чудо се отвори.

— Господин Баричини — каза Орсо със сдържана ярост, — считам ви за фалшификатор. Още днес ще изпратя оплакване до кралския прокурор срещу вас за фалшификация и съучастничество с Бианки. Може би ще се наложи да направя и по-страшно оплакване против вас.

— А пък аз, господин дела Ребиа — каза кметът, — ще подам оплакване против вас за устройване на клопка и за съучастничество с разбойници. Междувременно господин префектът ще съобщи за вас в жандармерията.

— Префектът ще изпълни дълга си — строго го прекъсна самият префект. — И ще бди редът в Пиетранера да не бъде нарушаван. Ще се погрижи виновните да бъдат наказани. Това се отнася до всички ви, господа.

Кметът и Винцентело бяха вече във вратата на салона и Орландучо ги следваше заднишком, когато Орсо му каза тихо:

— Баща ви е старец, бих могъл да го смачкам с една плесница: ще я оставя за вас и за брат ви.

Вместо отговор Орландучо си измъкна стилета и като луд се хвърли към Орсо; но преди оръжието да се стовари, Коломба сграбчи ръката му и я изви с все сила, докато Орсо, удряйки го с юмрук в лицето, го накара да отстъпи няколко крачки и той се блъсна в рамката на вратата. Стилетът падна от ръката на Орландучо, но Винцентело, който също беше въоръжен, се върна в стаята; тогава Коломба се

спусна към една пушка и той разбра, че борбата няма да бъде равна. В това време префектът застана между тях.

— До скоро виждане, Орсо — извика Орландучо, дръпна силно вратата на салона и превъртя ключа, за да имат време братята да избягат.

Седнали на двата края на салона, Орсо и префектът четвърт час мълчаха. В това време Коломба местеше очи от единия към другия, вдигнала гордо чело и облежната на пушката, която бе решила победата.

— Каква страна! Каква страна! — най-сетне възкликна префектът и буйно се изправи. — Сгрешихте, господин дела Ребиа. Искам да ми дадете честната си дума, че ще се въздържате от всяко насилие и ще чакате правосъдието да разреши тази проклета история.

— Да, господин префект, сгреших, че ударих този негодник; но го ударих и не мога да откажа, ако ми поиска удовлетворение.

— А не, той не желае да се дуелира с вас!... Но ако ви убие... Вие направихте наистина всичко, за да го предизвикате.

— Ние ще се пазим — каза Коломба.

— Орландучо ми се струва смел момък и аз имам по-добро мнение за него, господин префект — каза Орсо. — Той избърза да си извади стилета, но на негово място може би и аз бих постъпил по същия начин; за щастие сестра ми има яка ръка.

— Няма да се дуелирате! — извика префектът. — Забранявам ви!

— Извинете, господине, но когато се отнася до моята чест, не признавам друг авторитет, освен собствената си съвест.

— Повтарям ви, че няма да се дуелирате!

— Вие можете да наредите да ме арестуват, господине... искам да кажа, ако се оставя да ме хванат. Но ако това се случи, само ще отложите неизбежното. Вие сте доблестен човек, господин префект, и знаете отлично, че другояче не може да бъде.

— Ако наредите да арестуват брат ми — добави Коломба, — половината село ще вземе неговата страна и ще стане такава престрелка, че...

— Предупреждавам ви, господине — каза Орсо, — и ви умолявам да не мислите, че това е самохвалство, но ви предупреждавам, че ако господин Баричини злоупотреби с кметската си власт и се опита да ме арестува, аз ще се отбранявам.

— Още от днес — каза префектът — господин Баричини е отстранен от длъжност... Той ще се оправдае, надявам се... Знаете ли, господине, вие сте ми симпатичен. Искам от вас нещо дребно: стойте си спокойно в къщи до завръщането ми от Кортэ. Ще отсъствувам само три дни. Ще дойда с кралския прокурор и тогава напълно ще разнищим цялата тази печална история. Обещавате ли ми дотогава да се въздържате от всяко враждебно действие?

— Не мога да ви обещаая, господине, защото смятам, че Орландучо ще ме извика на дуел.

— Как, господин дела Ребиа! Вие, френски офицер, искате да се дуелирате с човек, когото подозирате във фалшификация?

— Аз го ударих, господине.

— Но ако ударите някой долен престъпник и той ви извика на дуел, ще се биете ли с него? Хайде, господин Орсо! Добре, искам от вас нещо още по-незначително: не търсете Орландучо... Разрешавам ви да се дуелирате, ако той ви предизвика.

— Той ще ме предизвика, не се съмнявам, но ви обещавам да не го предизвикам с друга плесница.

— Каква страна! — повтори няколко пъти префектът, разхождайки се с широки крачки. — Кога най-сетне ще си отида във Франция?

— Господин префект — каза Коломба с най-нежния си глас, — става късно. Ще ни направите ли честта да обядвате с нас?

Префектът не можа да не се разсмее.

— Аз вече твърде дълго се застоях тука... прилича на пристрастие... И оня пусти основен камък... Трябва да вървя... Госпожица дела Ребиа... колко ли нещастия подготвихте вие днес!

— Сега поне, господин префект, ще оправдаете сестра ми и ще повярвате, че убедеността ѝ е дълбока; освен това съм сигурен, че и сам вие вече я смятате за добре обоснована.

— Сбогом, господине — каза префектът, махвайки с ръка. — Предупреждавам ви, че ще наредя на жандармерийския бригадир да следи всяка ваша стъпка.

— Орсо — каза Коломба, след като префектът излезе, — тук вие не сте на континента. Орландучо нищо не разбира от вашите дуели и впрочем този негодник не бива да умира като храбрец.

— Коломба, мила, ти си силна жена. Много съм ти задължен, че ме спаси от стилета му. Дай да ти целуна ръчичката. Само че разбери, трябва да ме оставиш да действам сам. Има някои неща, които не са ти ясни. Дай ми да обядвам и щом префектът потегли, прати да повикат Килина, тя, изглежда, прекрасно изпълнява поръчките, които ѝ се възлагат. Ще ѝ дам да занесе едно писмо.

Докато Коломба наглеждаше приготовленията за обеди, Орсо се качи в стаята си и написа следната бележка:

Сигурно бързате да се срещнете с мене; аз не помалко бързам. Утре сутрин бихме могли да се срещнем в долината на Акуавива. Имам голям опит в стрелба с пистолет, ето защо не ви предлагам това оръжие. Казват, че вие много добре стреляте с пушка: нека всеки от нас вземе по една пушка с два патрона. Ще дойда придружен от един човек от селото. Ако брат ви желае да ви придружи, вземете втори секундант и ме предупредете. Само в такъв случаи ще имам двама секунданти.

Орсо Антонио дела Ребиа

След като поседя един час у помощник-кмета и се отби за няколко минути у Баричини, префектът замина за Кортте, придружен само от един стражар. Четвърт час по-късно Килина отнесе писмото, което току-що прочетохме, и го предаде лично на Орландучо.

Отговорът се забави и дойде едва надвечер. Бе подписан от господин Баричини-баща и известяваше на Орсо, че той щял да предаде на кралския прокурор заплашителното писмо, изпратено до сина му. „Разчитайки на чистата си съвест — добавяше накрая той, — аз очаквам правосъдието да си каже думата за вашите клевети.“

Но междуременно пет-шест овчари, повикани от Коломба, пристигнаха да охраняват кулата на дела Ребиа. Въпреки протестите на Орсо на прозорците към площада направиха аркери и през цялата привечер различни хора от селото му предлагаха услугите си. Дори пристигна писмо от теолога-разбойник, който обещаваше от свое име и от името на Брандолачо да се намеси, ако кметът поиска помощ от жандармерията. Завършваше с послепис:

Мога ли да се осмеля да ви запитам какво впечатление направи на префекта прекрасното възпитание, което моят приятел дава на кучето Бруско? След Килина не познавам същество, по-покорно и по-надарено с приятни способности.

XVI

Следният ден мина без враждебни действия. И двете страни бяха заели положение на отбрана. Орсо не излезе от къщи, а вратата на Баричини стоя през цялото време затворена. Хората гледаха как петимата стражари, оставени на гарнизон в Пиетранера, се разхождат по площада или край селото, придружавани от пъдаря като единствен представител на градското опълчение. Помощник-кметът не си свали лентата от рамо; но с изключение на аркерите по прозорците на двата вражески дома, нищо не издаваше война. Обаче всеки корсиканец би забелязал, че на площада около зеления дъб се виждат само жени.

По време на вечерята Коломба радостно показа на брат си следното писмо, което бе получила от мис Невил:

Скъпа госпожице Коломба, с голяма радост научавам от едно писмо на брат ви, че вашата вражда е приключена. Приемете моите поздравления. Баща ми вече не може да понася Аячо, откакто брат ви не е тук, та да има с кого да говори за война и да ходи на лов. Днес заминаваме и ще преспим у вашата сродница, за която имаме писмо. Вдругиден към единадесет часа ще дойда и ще ви помоля да опитам онова планинско „бручо“, което според вас е толкова по-добро от градското.

Довиждане, скъпа госпожице Коломба.

Ваша приятелка

Лидия Невил

— Та тя не е ли получила второто ми писмо? — възкликна Орсо.

— Виждате от датата, че госпожица Лидия трябва да е била на път, когато вашето писмо е пристигнало в Аячо. Да не идва ли й писахте?

— Писах ѝ, че сме в обсадно положение. Това, струва ми се, не е най-удобният момент за приемане на гости.

— Ех, англичаните са особени хора! Последната нощ, която прекарах в стаята ѝ, тя ми каза, че ще ѝ бъде неприятно, ако си отиде от Корсика, без да е видяла някоя силна вендета. Ако искате, Орсо, можем да ѝ представим щурм на къщата на нашите врагове.

— Знаеш ли, Коломба — отговори Орсо, — природата е сбъркала, като те е създала жена. От тебе щеше да излезе чудесен военен.

— Може би. Във всеки случай отивам да правя бручото.

— Излишно е. Трябва да пратим човек да ги предупреди и да ги спре, преди да са потеглили на път.

— Кого да пратим? Нима искате да изпратите някого в това време, та да го отнесе порой заедно с писмото ви?... Колко ми е жал за горките разбойници в такава буря! Добре, че имат здрави „пилони“^[1]. Знаете ли какво трябва да направите, Орсо? Ако бурята спре, тръгнете утре призори, за да стигнете у нашата роднина, преди приятелите ви да са потеглили. Няма да е трудно, мис Лидия става късно. Ще им разправите какво се е случило у нас и ако те все пак държат да дойдат, ще ни бъде много приятно да ги приемем.

Орсо веднага се съгласи с това предложение и след няколко мига мълчание Коломба продължи:

— Може би мислите, Орсо, че се шегувах, когато ви говорех за щурмуване на къщата на Баричини? Знаете ли, че силите ни са поне двама срещу един? Откакто префектът уволни кмета, всички тукашни мъже са на наша страна. Бихме могли да ги накълцаме. Няма да е трудно да ги предизвикаме. Ако искате, аз ще отида на чешмата и ще започна да се подигравам на техните жени. Те ще излязат... А може... каквито са подлеци, да стрелят по мене през аркерите; няма да ме улучат и тогава работата става ясна: те първи са атакували. Толкова ползе за победените: как ще се разбере в суматохата кой кого е уцелил? Имайте доверие на сестра си, Орсо; черните тоги ще дойдат, ще изхабят сума хартия и ще изприказват много излишни думи. И нищо няма да излезе. Старата лисица ще намери начин да им покаже звезди по пладне. Ах, ако префектът не беше застанал пред Винцентело, сега щяха да са поне с един по-малко.

Всичко това бе изречено със същото хладнокръвие, с което тя миг преди това говореше за приготвянето на бручото.

Смаян, Орсо гледаше сестра си с възхищение и малко страх.

— Нежна моя Коломба — каза той, ставайки от масата, — подозирам, че си самият дявол. Ако не окача тримата Баричини на бесилото, ще намеря друг начин да се справя с тях. Горещ куршум или хладно желязо^[2]! Както виждаш, не съм забравил корсикански.

— Колкото по-скоро, толкова по-добре — въздъхна Коломба. — С кон ще пътувате утре, Орс' Антон'?

— С черния. Защо питаш?

— Да поръчам да му дадат ечемик.

След като Орсо си отиде в стаята, Коломба изпрати Саверия и овчарите да спят и остана сама в кухнята, където вреше бручото. От време на време се заслушваше и сякаш чакаше нетърпеливо брат ѝ да си легне. Когато най-сетне реши, че е заспал, взе един нож, провери дали е остър, пъкна крачетата си в едни големи обувки и съвсем безшумно отиде в градината.

Градината беше оградена със стена и граничеше с едно доста широко място, заобиколено с жив плет, където държаха конете, защото корсиканските коне почти не знаят какво е обор. Общо взето, тях ги пускат в някоя поляна и разчитат на съобразителността им да си намират храна и да се пазят от студ и дъжд.

Също така предпазливо Коломба отвори вратата на градината, излезе на ливадата и с тихо подсвирване повика конете, които бяха свикнали да им носи хляб и сол. Щом черният кон се приближи до нея, тя здраво го улови за гривата и с ножа цепна едното му ухо. Конят направи чудовищен скок и побягна с пронизителен рев, какъвто понякога тези животни надават при силна болка. Тогава Коломба се върна доволна в градината. Но Орсо отвори прозореца и извика:

— Кой там?

И в същото време тя чу как брат ѝ си зарежда пушката. За нейно щастие градинската врата беше в пълен мрак и едно голямо смокиново дърво отчасти я прикриваше. Скоро по отделни светвания, които видя в стаята му, разбра, че той се мъчи да запали лампата. Тогава побърза да затвори градинската врата и плъзгайки се покрай стените, така че черните ѝ дрехи да се сливат с тъмните листа на палметните дървета, успя да се прибере в кухнята няколко мига преди Орсо да слезе.

— Какво има? — запита тя.

— Стори ми се, че някой отваря градинската врата — отвърна Орсо.

— Не е възможно. Кучето щеше да залае. Но нека да отидем да видим.

Орсо обиколи градината и след като установи, че пътната врата е добре залостена, донякъде засрамен от необоснованата си тревога, се приготви да се качи в стаята си.

— Харесва ми, братко, че започвате да ставате предпазлив, както трябва да бъде човек при вашето положение — каза Коломба.

— Ти ме превъзпитаваш — отговори Орсо. — Лека нощ.

На сутринта Орсо стана в зори и се приготви за път. Облеклото му издаваше стремеж към елегантност на мъж, който ще се яви пред жена, на която иска да се хареса, и едновременно предпазливост на корсиканец в положение на вендета. Над силно втален син редингот носеше през рамо малка тенекиена кутия с патрони, окачена на зелен копринен шнур; стилетът му бе пъхнат в страничния джоб, а в ръка държеше хубавата пушка „Ментън“, напълнена с куршуми. Докато набързо пиеше чашата кафе, която Коломба му бе наляла, един овчар отиде да сложи седло и юзда на коня. Орсо и сестра му скоро го последваха и влязоха в ограденото място. Овчарят бе уловил коня, но бе изпуснал седлото и юздата и изглеждаше обзет от ужас, докато конят, който помнеше снощната рана и се опасяваше за другото си ухо, се изправяше на задните крака, риташе, цвилеше, въобще буйствуваше като същински дявол.

— Хайде, побързай! — извика Орсо.

— Ха! Орс' Антон'! Ха! Орс' Антон'! — закрещя овчарят. — Света Богородичке! (И така нататък.)

Засипаха се безброй и безкрай клетви, повечето от които не биха могли да се преведат.

— Но какво се е случило? — запита Коломба.

Приближиха се до коня и като го видяха окървавен и с разцепено ухо, ахнаха от изненада и възмущение. Трябва да се знае, че да обезобразиш коня на врага, за кореняците означава едновременно отмъщение, предизвикателство и смъртна закана. „Само куршум може да изкупи такова злосторство.“ Макар че Орсо, който дълго бе живял на континента, почувствува по-слабо от другите силата на обидата, все

пак ако в този миг пред него се появи някой баричинист, вероятно щеше да го накара начаса да изкупи това оскърбление, което той приписваше на враговете си.

— Подли нехранимайковци! — възкликна Орсо. — Така да си отмъщават на едно нещастно животно, а ги е страх да се срещнат лице с лице с мене!

— Какво чакаме? — буйно извика Коломба. — Те идват тука да ни предизвикват, да обезобразяват конете ни, а ние да не им отвърнем ли! Вие мъже ли сте или?...

— Ще отмъстим! — отговориха овчарите. — Хайде да разведем коня из селото и да нападнем къщата им.

— До кулата им има една покрита със слама плевня — каза старият Поло Грифо. — Като нищо ще я подпаля.

Друг предложи да вземат стълбите от камбанарията; трети — да изкъртят вратите на къщата на Баричини с гредата, която бе оставена на площада и предназначена за някаква новострояща се сграда. Сред всички тези яростни гласове се обади гласът на Коломба и тя съобщи на съмишлениците си, че преди да се заловят за работа, ще получат от нея по-голяма чаша анасонлийка.

За нещастие или по-скоро за щастие въздействието, което тя целеше с жестокостта си към клетия кон, до голяма степен бе загубено, що се отнася до Орсо. Той не се съмняваше, че това дивашко обезобразяване е дело на някой от враговете му, и подозираше главно Орландучо; но не смяташе, че момъкът, който бе предизвикан и ударен от него, е изтрил позора си, разцепвайки ухото на един кон. Напротив, това низко и смешно отмъщение увеличаваше презрението му към неговите противници и сега той мислеше като префекта, че подобни хора не заслужават да се дуелират с него. Щом успя да накара другите да млъкнат, заяви на обърканите си привърженици, че трябва да се откажат от войнствените си намерения и че съдиите, които ще дойдат, напълно достатъчно ще отмъстят за разцепеното ухо на коня.

— Тук аз съм господар — строго добави той — и желая да ми се подчинявате. Първия, който се осмели отново да заговори за убиване и палез, спокойно ще го подпаля. Хайде, оседлайте ми сивия кон.

— Как може, Орсо! — каза Коломба, като го дръпна настрана. — Нима ще приемете да ви обиждат! Ако баща ни беше жив, Баричини никога нямаше да посмеят, да обезобразят наше животно.

— Обещавам ти, че ще имат възможност да се разкаят; но на стражарите и на тъмничарите се пада да накажат подлеци, които са смели само спрямо животните. Казах ти, правосъдието ще им отмъсти... а ако не... няма да стане нужда да ми припомняш чий син съм...

— Все търпение! — въздъхна Коломба.

— И не забравяй, сестро — продължи Орсо, — че ако разбере, като се върна, че сте направили някаква демонстрация против Баричини, никога няма да ти простя. — И добави по-меко: — Много е възможно, дори е много вероятно да се върна с полковника и дъщеря му; подреди им стаи, направи хубав обед, с една дума, гостите ни да се чувствуват колкото се може по-малко зле. Чудесно е, Коломба, че си смела, но освен това една жена трябва да умее и добре да си гледа къщата. Хайде, целуни ме, бъди разумна; ето че сивият кон е оседлан.

— Орсо — каза Коломба, — вие сам няма да тръгнете.

— Нямам нужда от никого — отвърна Орсо — и ти давам дума, че няма да се оставя да ми разрежат ухото.

— А, не! Никога няма да ви оставя да тръгнете сам във време на война. Хей, Поло Грифо! Джан Франсе! Мемо! Вземете си пушките! Ще придружите брат ми.

След доста оживен спор Орсо бе принуден да се примири да го следва свита. Взе със себе си най-буйните овчари, онези, които най-високо бяха препоръчали да се започне войната; после още веднъж повтори нарежданията си на сестра си и на оставащите овчари и потегли, като този път избиколи, за да не мине пред къщата на Баричини.

Вече бяха далеч от Пиетранера и препускаха бързо, когато нагазиха в някакъв поток, който се губеше в едно блато, и Поло Грифо зърна стадо свини, удобно излегнати в калта, като едновременно се препичаха на слънце и се разхлаждаха във водата. Веднага вдигна пушката, прицели се в най-голямата, стреля и я уби на място. Другарите на мъртвото животно станаха и побягнаха с изненадваща пъргавина; и макар че другият овчар също стреля, свинете стигнаха здрави и читави до един гъсталак, където се скриха.

— Глупаци! — извика Орсо. — Вземате свинете за глигани.

— Не, Орс' Антон' — отвърна Поло Грифо; — само че това стадо е на адвоката, та искахме да го научим как се обезобразяват коне.

— Какво, негодници! — възкликна Орсо побеснял. — На подлостите на враговете ни ли ще подражавате! Вървете си, нехранимайковци, и ме оставете! Нямам нужда от вас. Вас ви бива само да се биете срещу свине. Кълна се, че ако се осмелите да ме следвате, ще ви строша главите!

Двамата овчари смутено се спогледаха. Орсо пришпори коня и изчезна в галоп.

— Ех, и таз добра! — каза Поло Грифо. — Върви, че обичай човека, а той така да се отнася с тебе! Баща му, полковникът, веднъж ти се ядоса, защото се беше прицелил в адвоката... И ти излезе глупак, че не стреля!... А пък синът му... виждаш какво направих за него... А той разправя, че щял да ми строши главата като че ли е кратуна, дето вече изпуска виното. Ето на какво ги учат на континента, Мемо!

— Да, и ако се разбере, че ти си убил свинята, ще те съдят, а Орс' Антон' няма да иска две думи да каже на съдиите, нито пък ще ти наеме адвокат. Късмет има ти, че никой не те видя и че света Нега ще те отърве.

След кратко съвещание двамата овчари заключиха, че ще бъде най-разумно да хвърлят свинята в някое тресавище, и веднага изпълниха решението си, разбира се, след като всеки от тях си отрязва по няколко пържоли от невинната жертва на омразата между родовете дела Ребиа и Баричини.

---

[1] Връхна дреха от много дебел вълнен плат с качулка. — Б.а. ↑

[2] Palla calda u farru freddu — много употребяван израз. — Б.а. ↑

XVII

Освободен от недисциплинираната си свита, Орсо продължи пътя си, погълнат повече от радостта, че ще види мис Невил, отколкото от страха, че може да срещне враговете си.

„За да заведа дело против тези долни Баричини — помисли си той, — така и така ще трябва да ходя в Бастия. Защо да не придружа мис Невил? А защо от Бастия да не отидем заедно на баните в Ореца?“

Изведнъж при някои спомени от детството той съвсем ясно си представи живописната местност. Стори му се, че се пренася на зелена ливада под вековни кестени. Върху морава с лъскава трева, изпъстрена със сини цветя, прилични на очи, които му се усмихват, виждаше мис Лидия, седнала до него. Тя бе свалила шапката си и русите ѝ коси, потънки и по-нежни от коприна, блестяха като злато на слънцето, което проникваше през листака. Толкова чисто сините ѝ очи му се струваха по-сини от небето. Облегнала страна на дланта си, тя замислено слушаше любовните думи, които той трепетно ѝ говореше. Облечена бе със същата муселинена рокля, която носеше последния ден, когато я видя в Аячо. Под гънките на тази рокля се подаваше краче, обуто в черна сатенена пантофка. Орсо си мислеше колко ще бъде щастлив, ако може да целуне това краче; но едната ръка на мис Лидия беше без ръкавица и държеше маргаритка. Орсо улови маргаритката и ръката на мис Лидия притисна неговата ръка; и той целуна маргаритката, а после и ръката и мис Лидия не се разсърди... И всички тези мисли отвличаха вниманието му от пътя, но той продължаваше да препуска. Тъкмо щеше за втори път да целуне във въображението си бялата ръка на мис Невил, когато в действителност едва не целуна главата на коня, който внезапно бе спрял. Защото малката Килина му бе препречила пътя и бе хванала юздата.

— Къде отивате, Оре' Антон'? — каза тя. — Не знаете ли, че врагът ви е тук наблизо?

— Врагът ми ли! — извика Орсо побеснял, задето го бяха спрели в такъв вълнуващ момент. — Къде е?

— Орландучо е недалеч от тука. Чака ви. Връщайте се, връщайте се.

— Аха, чака ли ме! Ти видя ли го?

— Да, Орс' Антон', бях легнала в папратта, когато мина. Оглеждаше на всички страни с бинокъл.

— Накъде отиваше!

— Слизаше нататък, там, където вие отивате.

— Благодаря ти.

— Орс' Антон', няма ли да е по-добре да почакате чичо? Не може да се забави, с него ще бъдете сигурен.

— Не се бой, Кили, нямам нужда от чичо ти.

— Ако искате, аз мога да вървя пред вас.

— Благодаря, благодаря, няма нужда.

И Орсо подкара коня в посоката, която момиченцето му бе показало.

Първо почувствува сляп порив на гняв и си каза, че съдбата му предлага прекрасен случай да даде урок на подлеца, който бе обезобразил кон, за да си отмъсти за плесница. После, докато препускаше, неизреченото обещание пред префекта и главно страхът, че ще изпусне посещението на мис Невил, промениха намеренията му и почти го накараха да пожелае да не среща Орландучо. Но скоро споменът за баща му, обидата, нанесена на коня му, заплахите на Баричини отново разпалиха у него гняв и желание да застигне врага, да го предизвика и да го застави да се дуелира. Така вълнуван от противоречиви решения, той продължи да върви напред, но вече предпазливо — оглеждаше храстите и живите плетища, понякога дори се спираше и се заслушваше в смътните шумове, които се носят из полето. Десет минути след като се раздели с малката Килина (тогава беше около девет часът сутринта), той стигна до едно много стръмно нанадолнище. Пътят или по-скоро едва очертаната пътека, по която караше, прекосяваше едно недавна опожарено маки. Земята беше покрита с белезникава пепел, тук-там храсти и дървета, почернели от огъня и напълно оголени стърчаха, макар да бяха мъртви. Когато гледате опожарено маки, струва ви се, че сте попаднали някъде на север посред зима, а контрастът между сухотата на площите, по които е преминал огънят, и пищната растителност наоколо още повече подчертава впечатлението на пустош и печал. Но в този момент Орсо

виждаше пред себе си само едно наистина важно нещо при неговото положение: тъй като беше гола, земята не предлагаше възможност за засада, а за онзи, който се опасява, че всеки миг ще се подаде от някой храст дуло на пушка, насочено към гърдите му, подобна местност, където нищо не спира погледа, е като оазис. Под опожареното маки се редяха обработени ниви, оградени според местния обичай с каменни стени на височина половин човешки ръст. Пътеката минаваше между тези стени, зад които огромни кестени, засадени без ред, отдалеч приличаха на гъста гора.

Принуден поради стръмнината на склона да тръгне пеш, Орсо остави юздата на врата на коня и бързо се спусна, плъзгайки се по пепелта; беше на не повече от двадесет и пет крачки от един каменен зид вдясно от пътеката, когато забеляза точно насреща си най-напред дулото на пушка, после една глава, която се подаваше над зида. Пушката се наведе и той позна Орландучо, готов да стреля. Орсо веднага зае отбранителна позиция и двамата, целейки се един в друг, няколко мига се гледаха с тревожно напрежение, каквото и най-храбрите изпитват, когато трябва да убият или да бъдат убити.

— Подъл негодник! — извика Орсо.

Но преди да довърши тези думи, от пушката на Орландучо блесна пламък и почти едновременно втори куршум изпищя отляво, от другата страна на пътеката, изстрелян от човек, когото той не бе видял и който под прикритието на друг зид се целеше в него. И двата куршума го улучиха: единият, този на Орландучо, прониза лявата му ръка, която беше откъм неговата страна, докато Орсо се целеше в него; другият го удари в гърдите, разкъса връхната му дреха, но за щастие попадна на острието на стилета и само леко го контузи. Лявата ръка на Орсо се отпусна безжизнено край бедрото, а дулото на пушката му за миг се наведе; но той веднага го вдигна и държейки оръжието си само с дясната ръка, стреля по Орландучо. Главата на неприятеля му, която се подаваше само до очите, изчезна зад стената. Орсо се обърна наляво и изстреля втори куршум по посока на някакъв човек, заобиколен от дим, когото едва различаваше. И това лице също изчезна. Четирите куршума бяха изстреляни невероятно бързо и надали някога обучени бойци са оставяли толкова малки промеждутъци при верижна стрелба. След последния изстрел на Орсо всичко затихна. Димът, който излизаше от пушката му, бавно се издигаше към небето; никакво

движение зад зидовете, ни най-лек шум. Ако не беше болката, която усещаше в ръката, би могъл да помисли, че е стрелял по привидения, създадени от въображението му.

В очакване на втори залп Орсо направи няколко крачки, за да се прикрие зад едно от обгорелите дървета, останали да стърчат в опожареното маки. Като се заслони зад дървото, той сложи пушката между коленете си и бързо я напълни. Но лявата ръка ужасно го болеше, сякаш я изпъваше огромна тежест. Какво бе станало с противниците му? Не можеше да разбере. Ако бяха побягнали, ако бяха ранени, положително щеше да чуе някакъв шум, някакво движение сред листака. Нима бяха мъртви? Или всеки, скрит зад своя зид, чакаше удобен случай отново да стреля по него? Пред тази неизвестност и понеже усещаше, че силите му намаляват, той коленичи на дясното коляно, на другото подпря ранената си ръка и използва един клон, който още стърчеше на изгорялото дърво, за да опре пушката на него. С пръст върху спусъка, вперил поглед в стената, наострил слух, за да долови и най-лекия шум, стоя така неподвижно няколко минути, които му се сториха като век. Най-после на голямо разстояние зад себе си чу далечен вик и скоро едно куче се стрелна по стръмнината и спря до него, махайки опашка. Беше Бруско, ученик и другар на разбойниците; вероятно известяваше за пристигането на господаря си; никога никой порядъчен човек не е бил очакван с такова нетърпение. Вирнало муцуна по посока на най-близката стена, кучето душеше тревожно. Изведнъж глухо изръмжа, с един скок прехвърли стената, почти непосредствено след това отново се изкачи отгоре ѝ и втренчено загледа Орсо с най-ясния израз на изненада, който очи на куче могат да предадат. После отново вирна муцуната си във въздуха, този път в посока на другата стена, и веднага я прескочи. И пак се появи след миг горе на стената със същия израз на учудване и тревога. После се отправи към гъсталака с опашка между краката, като продължаваше да гледа Орсо; отдалечаваше се с бавни стъпки, вървейки настрани, а когато стигна на известно разстояние от него, търти да бяга, изкачи склона почти толкова бързо, колкото беше слязло, и пресрещна един мъж, който бързо се спускаше въпреки стръмния наклон.

— Тук, Брандо! — извика Орсо, щом реши, че човекът може да го чуе.

— Ха, Оре' Антон'! Ранен ли сте? — запита Брандолачо запъхтян. — В тялото или в крайниците?...

— В ръката.

— В ръката ли? Това е нищо. А онзи?

— Мисля, че го засегнах.

Следван от кучето, Брандолачо изтича до най-близкия зид и се наведе да погледне от другата страна. Свали си калпачето и каза:

— Бог да прости синьор Орландучо — обърна се към Орсо и също се поклони тържествено: — Това се казва чиста работа.

— Жив ли е? — запита Орсо, дишайки с мъка.

— И през ум не му минава; дотежало му е от куршума, дето сте му го пуснали в окото. Ама каква дупка! Добра пушка, дявол да го вземе! Какъв калибър! Може мозъка да ти пръсне! Знаете ли, Орсо' Антон', отначало чух пук-пук и си рекох: „Мамка им, стрелят по поручика.“ После чух бум-бум! „Аха, викам, сега говори английската пушка: отвърща им...“ Ама какво още искаш от мене, Бруско?

Кучето го заведе до другия зид.

— Прощавайте! — извика смаяно Брандолачо. — То било двоен удар! Дребна работа! Дявол да го вземе, личи си, че барутът е скъп, пестили сте го.

— Какво има, за бога? — Попита Орсо.

— Хайде, не си правете шеги с мене, господни поручик! Вие само сваляте дивеча, а оставяте другите да го прибират... Има това, че на един човек здравата му се услади днешният ден! За адвоката Баричини ми е думата. Прясно месо колкото щеш! Кой ли ще го наследи сега?

— Какво! Винцентело също ли е мъртъв?

— Много е мъртъв. Ние да сме живи и здрави^[1]! На вас това ви е хубавото, че не оставяте хората да се мъчат. Елате да видите Винцентело: още е на колене и си подпира главата на зида. Прилича на заспал. Това се казва оловен сън. Клетникът!

Орсо ужасено извърна глава.

— Сигурен ли си, че е мъртъв?

— Вие сте като Сампiero Корсо, дето никога не стрелял втори път. Виждате ли тук... на гърдите отляво? Също както Винчилеоне бе ударен при Ватерло. Бас държа, че куршумът не е далеч от сърцето. Двоен удар! Ах, вече няма да пипна пушка. Двамина с два изстрела!...

И двамата братя!... По куршум!... Ако имаше трети, щеше да бъде за таткото... Нищо, следващия път по-добра sluка... Какъв късмет, Оре' Антон'!... И като си помисля, че такова нещо никога няма да се случи на човек като мене — да уцели двамина стражари с два изстрела!

Както говореше, разбойникът сръза ръкава на Орсо със стилета и прегледа ръката му.

— Нищо не е — каза той. — Рединготът ще създаде доста работа на госпожица Коломба... Ха! А това какво е? Драскотина на гърдите... Нищо ли не е влязло? Не, нямаше да изглеждате толкова добре. Я опитайте да си мръднете пръстите... Усещате ли, като ви захапвам кутрето?... Не много ли?... Все едно, нищо ви няма. Ще ви използвам кърпичката и връзката... Само че рединготът ви е за боклука... Пък и за какъв дявол така сте се наконтимили? На сватба ли отивате?... На, пийнете малко вино... И защо не си носите манерка? Може ли корсиканец да излезе без манерка?

После, докато превързваше ръката, спря и повтори:

— Двоен удар! И двамата на място!... Кюрето ще има да се смее... Двоен удар! Аха, ето я най-послед нашата костенурчица Килина.

Орсо не отговаряше. Беше бледен като мъртвец и целият трепереше.

— Кили — викна Брандолачо, — иди да погледнеш зад оня зид. Какво ще кажеш, а?

Помагайки си с ръцете и краката, момиченцето се покатери на зида и щом зърна трупа на Орландучо, се прекръсти.

— Това не е нищо — продължи разбойникът; — върви да видиш и по-надолу.

Детето отново се прекръсти.

— Вие ли, чичо? — плахо запитва то.

— Аз ли! Аз вече съм стар нескопосник, Кили! Това е работа на господина. Поздрави го.

— Госпожицата много ще се зарадва — каза Килина — и много ще й стане мъчно, като разбере, че сте ранен, Орс' Антон'.

— Хайде, Орс' Антон' — каза разбойникът, след като свърши превръзката. — Килина е хванала коня ви. Качете се и да потегляме за Стациона. Голям дявол ще бъде онзи, който ви намери в тамошното маки. Ще ви подредим колкото може по-добре. Когато стигнем до кръста на света Кристина, ще трябва да слезете от коня. Ще го дадете

на Килина. Тя ще отиде да предупреди госпожицата. А сега пътем ще кажете какво да ѝ поръча. Всичко можете да кажете на малката, Орсо' Антон': тя ще се остави да я накълцат, ама няма да предаде приятел. — И понеже беше суеверен като мнозина разбойници и се боеше да не урочаса дете, ако го благослови или похвали, защото е известно, че тайнствените сили, които се занимават с „анокиатура“^[2], имат лошия навик да изпълняват пожеланията на човека наопаки, добави нежно: — Хайде, поразнице, да те анатемосат дано, клетва да те стигне, хитрушо!

— Къде ме караш да вървя, Брандо? — с отпаднал глас запита Орсо.

— Дявол да го вземе, избирайте: в затвора или в гората. Но един дела Ребиа не знае пътя към затвора. В гората, Орсо' Антон'!

— Значи, да се простя с всички надежди! — с болка възкликна раненият.

— Надежди ли? Ей богу, не знам какво повече сте се надявали да направите с една пушка и два куршума!

Само се чудя как тия момци са ви улучили. Трябва да са имали по-жилава душа и от котка.

— Те първи стреляха — каза Орсо.

— Вярно, забравих... Пук-пук! Бум-бум!... Двоен изстрел с една ръка^[3]... Ако някой направи нещо повече, аз ще отида да се обеся! Добре, ето че се качихте на коня... преди да тръгнем, вижте делото си. Не е учтиво така да си отидете, без да се сбогувате.

Орсо пришпори коня; за нищо на света не желаше да види клетниците, които бе убил.

— Слушайте, Орсо' Антон' — каза разбойникът, като хвана юздата на коня, — да ви кажа ли честно? Е, не искам да ви засягам, ама ми е мъчно за горките момчета. Прощавайте, ама... Такива красиви... такива силни... такива млади! С Орландучо толкова пъти сме ходили на лов... а преди четири дена ми даде пакет пури... Винцентело винаги беше толкова весел!... Вярно, че вие направихте това, което трябваше да направите... пък и красив удар, не може да се съжالياва... Само че аз не бях замесен във вашето отмъщение... Знам, че сте прав; когато човек има враг, трябва да го премахне. Но родът Баричини е стар... Още един род изчезна!... И то от двоен изстрел! Шегата ли е?

Държейки по този начин надгробно слово за братята Баричини, Брандолачо бързо водеше Орсо, Килина и кучето Бруско към Стациона.

---

[1] Salute a poil — възклицание, което обикновено съпровожда думата смърт и представлява нещо като коректив. — Б.а. ↑

[2] Неволно урочасване, което става било с поглед, било с дума. — Б.а. ↑

[3] Ако някои недоверчив ловец оспори двойния изстрел на г. дела Ребиа, ще го помоля да отиде в Сартена и да поиска да му разкажат как един от най-видните и най-симпатични хора в града се е справил сам, и то със счупена лява ръка, при поне също толкова опасно положение. — Б.а. ↑

XVIII

В това време Коломба, малко след тръгването на Орсо, научи от шпионите си, че братята Баричини са излезли от селото и от този миг изпадна в голяма тревога. Обикаляше из цялата къща от кухнята до пригответните за гостите стаи, нищо не вършеше и все беше заета, непрекъснато се спираше да погледне дали в селото не се забелязва необичайно раздвижване. Към единадесет часа в Пиетранера влезе доста голяма група конници: бяха полковникът и дъщеря му с прислужниците и водача си. Коломба ги посрещна с думите:

— Видяхте ли брат ми?

После разпита водача по кой път са дошли, в колко часа са потеглили; и като чу отговорите му, се зачуди как не са срещнали Орсо.

— Брат ви може да е минал отгоре — каза водачът, — а ние минахме по долния път.

Но Коломба поклати глава и продължи да го разпитва. Въпреки вродената ѝ твърдост, подсилена от гордия ѝ стремеж да прикрива всяка слабост пред чужди хора, беше ѝ невъзможно да не издаде тревогата си и тя скоро я сподели с полковника и главно с мис Лидия, след като ги осведоми за завършилия злополучно опит за помиряване. Мис Невил се развълнува, пожела да изпратят хора по всички посоки, а баща ѝ предложи да се метне на коня и да отиде с водача да търси Орсо. Страхове на гостите припомниха на Коломба задълженията ѝ на домакиня. Тя се насили да се усмихне, настоя пред полковника да седнат на трапезата и за да обясни закъснението на брат си, намери двадесет вероятни причини, които сама отхвърляше след миг. Смятайки, че е негов дълг да успокои жените, полковникът също предложи едно обяснение.

— Бас държа — каза той, — че дела Ребиа е попаднал на дивеч; не е устоял на изкушението и сега ще пристигне с пълна чанта. Ами да, наистина — добави той, — по пътя чухме четири пушечни изстрела. Двата бяха силни и аз дори казах на дъщеря си: „Обзалагам се, че дела Ребиа ловува.“ Само моята пушка може така да гърми.

Коломба пребледня и Лидия, която я наблюдаваше внимателно, лесно отгатна какви подозрения ѝ бе подсказало предположението на полковника. След няколкоминутно мълчание Коломба оживено запитва дали двата силни гърмежа са предшествували или последвали по-слабите. Но нито полковникът, нито дъщеря му, нито водачът бяха обърнали внимание на тази съществена точка.

Към един часа никой от хората, изпратени от Коломба, не се бе завърнал и тя събра цялото си самообладание, за да покани гостите да седнат да обядват. Но освен полковника никой не можа да яде. При най-лекия шум на площада Коломба изтичваше до прозореца, после се връщаше тъжно, сядаше и още по-тъжно се мъчеше да поддържа някакъв разговор с гостите, но никой не внимаваше и често настъпваше продължително мълчание.

Изведнъж се чу конски галоп.

— Аха! Този път е брат ми — каза Коломба и стана.

Но като видя Килина, яхнала по мъжки коня на Орсо, сърцераздирателно изпищя:

— Брат ми е убит!

Полковникът изпусна чашата, мис Невил извика, всички се затекоха към пътната врата. Преди Килина да скочи от коня, Коломба я грабна като перце и я притисна до задушаване. Детето разбра нейния страшен поглед и първата му дума беше същата като на хора в „Отело“:

— Жив е!

Коломба я пусна и Килина пъргаво скочи на земята, като млада котка.

— А онези? — с дрезгав глас запитва Коломба.

Килина се прекръсти с показалеца и средния пръст.

Смъртнобледото лице на Коломба мигновено се покри с гъста руменина. Тя хвърли пламтящ поглед към къщата на Баричини и усмихнато каза на гостите си:

— Да отидем да си изпием кафето.

Разбойническата Ирис^[1] имаше много за разказване.

Нейните думи, превеждани дословно от Коломба на италиански, после от мис Невил на английски, изтръгнаха не едно проклетие от устата на полковника, не една въздишка от гърдите на мис Лидия; но Коломба слушаше с безстрастно изражение; само усукваше кърпата за

ядене на дамаски така, че едва не я разкъса. Пет-шест пъти прекъсва детето, за да го накара да повтори, че според Брандолачо раната не е опасна и че е виждал къде по-страшни рани. Накрая Килина съобщи, че Орсо настойчиво иска хартия за писане и е заръчал сестра му да умолява една дама, която може би е у дома им, да не си тръгва, преди да получи писмо от него.

— Това най-много го тревожеше — завърши момичето; — вече бях тръгнала, когато той ме върна и ми каза да не забравя тази поръчка. Трети път ми я повтори.

Като изслуша молбата на брат си, Коломба се поусмихна и силно стисна ръката на англичанката, която се разплака и не счете за нужно да преведе на баща си последната част от разказа на Килина.

— Да, ще останете при мене, мила приятелко — извика Коломба и целуна мис Невил, — и ще ни помагате.

После извади от един долап куп стари чаршафи и се залови да прави бинтове и марли. Ако видеше искрящия ѝ поглед, зарумененото ѝ лице, по което едно след друго се четеше ту загриженост, ту хладнокръвие, човек трудно би могъл да каже дали повече я вълнува тревогата за ранения ѝ брат или радостта от смъртта на враговете. Тя ту наливаше кафе на полковника и се хвалеше колко хубаво го прави, ту даваше нареждания на мис Невил и Килина, караше ги да съшиват бинтовете и да ги навиват и все питаше дали раната на Орсо е много болезнена. Постоянно прекъсваше работата си и казваше на полковника:

— Двама такива ловки мъже! И такива страшни!... При това сам и ранен, с една ръка... да повали и двамата. Каква храброст, а? Не е ли герой? Ах, мис Невил, колко трябва да са щастливи хората, които живеят в спокойна страна като вашата!... Уверена съм, че вие още не познавате брат ми!... Аз нали казвах: ястребът ще разпери криле... Вие се заблуждавахте от кроткия му вид... То беше, защото край вас, мис Лидия... Ах, да ви видеше как работите за него... горкият Орсо!

Мис Лидия почти не работеше и не се сещаше какво да каже. Баща ѝ питаше защо не побързат да подадат оплакване до някой магистрат. Говореше за разследване на някакъв си „кърънър“^[2] и за много други също тъй непознати в Корсика неща. Най-сетне пожела да узнае дали вилата на добрия господин Брандолачо, който себе

притекъл на помощ на ранения, е много далеч от Пиетранера и дали не може да навести приятеля си.

Коломба отговори с обичайното си спокойствие, че Орсо е в гората; че за него се грижи един разбойник; че е изложен на голяма опасност, ако се появи, преди да се разбере какво смятат да правят префектът и съдиите; и най-сетне, че ти ще прати някой опитен хирург тайно да отиде при Орсо.

— Но главно не забравяйте, господин полковник — завърши тя, — че сте чули четири пушечни изстрела, и че, както ми казахте, Орсо е стрелял последен.

Полковникът нищо не разбираше от цялата работа, а дъщеря му само въздишаше и си бършеше очите.

Денят вече преваляше, когато едно печално шествие влезе в селото. Докарваха у адвоката Баричини трупове на синовете му с две мулета, водени от двама селяни. Тълпа от техни привърженици и хора без работа следваше мрачното шествие. Заедно с тях бяха стражарите, които винаги пристигат със закъснение, и помощник-кметът, който непрекъснато вдигаше ръце към небето и възклищаваше:

— Какво ще каже господин префектът!

Няколко жени, между които и кърмачката на Орландучо, си скубеха косите и надаваха див вой. Но тяхната шумна скръб правеше по-малко впечатление от нямото отчаяние на човека, който привличаше всички погледи — нещастния баща, който отиваше ту при единия, ту при другия мъртвец, повдигаше измърсените им с пръст глави, целуваше посинелите им устни, крепеше вече вкочанените им крайници, сякаш за да им спести клатушкането по пътя. Понякога отваряше уста, за да каже нещо, но от устата му не излизаше нито вик, нито дума. Вперил неизменно очи в трупове, той се препъваше в камъните, блъскаше се в дърветата, във всяко препятствие, на което се натъкваше.

Стоновете на жените и клетвите на мъжете се засилиха, когато шествието наближи къщата на Орсо. Неколцина ребианистки овчари се осмелиха да нададат тържествуващ възгласи тогава възмущението на противниците им избухна.

— Отмъщение! Отмъщение! — извикаха няколко гласа.

Полетяха камъни, два изстрела, насочени към прозорците на салона, където се намираха Коломба и гостите ѝ, пробиха капациите и

пръснаха трески чак до масата, край която седяха двете жени. Мис Лидия ужасено изпищя, полковникът грабна една пушка, а Коломба, преди той да успее да я спре, се спусна към пътната врата, устремно я разтвори, застана на високия праг, простря ръце за проклятие и закрепя на враговете си:

— Подлеци! Стреляте по жени, по чужденци! Вие корсиканци ли сте? Мъже ли сте? Негодници, знаете само да убивате в гръб, елате де! Да ви видя как ще дойдете. Сама съм; брат ми е далеч. Убийте ме, убийте гостите ми; на това сте способни... Само че не смеете, подли страхливци! Знаете, че ние отмъщаваме. Хайде, хайде, плачете като жени и ни благодарете, че не искаме от вас още кръв!

В гласа и държането на Коломба имаше нещо внушително и страшно. При вида ѝ тълпата ужасено се отдръпна като при появяването на някоя от онези зли магьосници, за които в Корсика се разказват толкова приказки през зимните вечери. Помощник-кметът, стражарите и няколко жени използваха това раздвижване, за да застанат между двете групи; защото ребианистките овчари вече посягаха към оръжието и за миг съществуваше опасността на площада да започне масова схватка. Но двете партии бяха лишени от главатари, а корсиканците са дисциплинирани в гнева си и рядко стигат до бой в отсъствие на главните виновници за междуособните войни. Впрочем Коломба, която успехът бе отрезвил, задържа малкия си гарнизон:

— Оставете хората да се наплачат — каза тя. — Оставете стареца да прибере плътта от плътта си. Защо да се убива тая стара лисица? Тя вече няма зъби, за да хапе. Джудиче Баричини, помни втори август! Помни кървавия бележник, в който ти писа с фалшификаторската си ръка! Там баща ми бе завел твоя дълг; синовете ти го платиха. Давам ти квитанцията, старче Баричини!

Със скръстени ръце, с презрителна усмивка на устните Коломба гледа, докато внасяха трупове в дома на враговете ѝ, после тълпата бавно се пръсна. Коломба затвори вратата и като влезе в трапезарията, каза на полковника:

— Моля да извините сънародниците ми, господин полковник. Никога не можех да си помисля, че корсиканци ще стрелят по къща, където има чужденци, и се срамувам заради страната си.

Вечерта, след като мис Лидия се прибра в стаята си, полковникът отиде при нея и я попита дали няма да бъде по-добре да напуснат още

на другия ден това село, където човек всеки миг е изложен на опасността да му забият някой куршум в главата, и час по-скоро страната, където гледат само убийства и предателства.

Известно време мис Невил не отговори и беше ясно, че предложението на баща ѝ не малко я затруднява. Най-после каза:

— Как можем да оставим нещастната девойка в такъв момент, когато има толкова нужда от утеха? Не смятате ли, татко, че това ще бъде жестоко от наша страна?

— Аз го казах заради вас, дъще — отвърна полковникът; — ако бяхте в хотела в Аячо, повярвайте ми, щеше да ми бъде много мъчно да напусна тоя проклет остров, без да стисна ръката на доблестния дела Ребиа.

— Добре тогава, татко, да поотложим заминаването си, докато се уверим, че с нищо не можем да им помогнем.

— Добро сърце! — каза полковникът и целуна дъщеря си по челото. — Драго ми е, като гледам как се жертвуваш, за да смекчиш нещастieto на хората. Ще останем; човек никога не съжалява, когато направи добро.

Мис Лидия се въртеше в леглото, без да може да заспи. Ту тълкуваше смътните шумове, които чуваше, като подготовка за нападение срещу къщата; ту, като се успокоеше за себе си, мислеше за ранения нещастник, който в този час вероятно лежеше на студената земя без друга помощ, освен милосърдието, което можеше да очаква от един разбойник. Представяше си го облян в кръв, изтощен от страшни страдания; странното беше, че Орсо винаги се явяваше в съзнанието ѝ такъв, какъвто го бе видяла в момента на заминаването му, когато притискаше до устните си талисмана, подарен от нея... После мислеше за храбростта му. Казваше си, че заради нея се бе изложил на страшната опасност, от която едва се бе отървал, за да я види малко по-рано. Едва ли не се убеди, че ръката на Орсо е била счупена, защото той е искал да я защити. Себе си упрекваше за тази рана, но това не ѝ пречеше още повече да се възхищава от него; и ако в нейните очи двойният му удар не беше толкова голям подвиг, колкото го смятаха Брандолачо и Коломба, тя все пак намираше, че малко герои от романите биха могли да проявят подобно безстрашие, подобно хладнокръвие при такава голяма опасност.

Бяха й дали стаята на Коломба. Над нещо като дъбов стол за молитва, до една светена палмова клонка, на стената бе окачен миниатюрен портрет на Орсо в униформа на подпоручик. Мис Невил откачи портретчето, дълго го гледа и най-сетне го постави до леглото си, вместо да го сложи на мястото му. Заспа едва призори и слънцето вече се беше издигнало доста над хоризонта, когато се събуди. Пред леглото си видя Коломба, която неподвижно очакваше англичанката да отвори очи.

— Е, госпожице, не ви ли е много неудобно в бедната ни къща? — запита Коломба. — Боя се, че никак не сте спали.

— Имате ли новини от него, мила приятелко? — каза мис Невил и седна в леглото.

После зърна портрета на Орсо и побърза да метне отгоре му една кърпичка, за да го закрие.

— Да, имам новини — отговори Коломба усмихнато. После взе портрета и добави: — Намирате ли, че си прилича? Не, в действителност е по-красив.

— Господи!... — каза мис Невил засрамена. — Откачила съм... по невнимание... портрета на... Имам този недостатък навсякъде да пипам и... никога да не слагам нещата на мястото им. Как е брат ви?

— Доста добре. Джоканто идва преди четири часа сутринта. Донесе писмо... за вас, мис Лидия. Орсо на мене не е писал. Разбира се, освен адреса: „Коломба“ Но по-долу пише: „За мис Н...“ Сестрите не са ревниви. Джоканто каза, че много го боляло, докато пишел. Джоканто, който има чудесен почерк, му предложил да напише писмото под негова диктовка. Орсо не приел. Писал го е с молив, легнал по гръб. Брандолачо държал хартията. Брат ми постоянно искал да се привдигне, но при най-малкото движение усещал ужасни болки в гърба. Жал да ти стане, както каза Джоканто. Ето писмото.

Мис Невил зачете писмото, написано на английски вероятно за по-сигурно. Ето неговото съдържание:

Госпожице,

Печална фаталност ме тласна; не знам какво ще кажат враговете ми, какви клевети ще измислят. Но няма значение, стига вие, госпожице, да не им повярвате.

Откакто ви видях, у мен се зародиха луди мечти. И трябваше да стане тази злополука, за да разбера какъв безумец съм бил; вече съм разумен. Знам какво бъдеще ме чака и то ще ме завари примирен. Не смея да погледна пръстена, който ми подарихте и който смятах за талисман. Боя се, мис Невил, че сте съжалили, задето толкова неудачно направихте подаръка си, или по-скоро се боя, че той ще ми припомня времето, когато бях луд. Коломба ще ви го върне... Сбогом, госпожице, вие ще напуснете Корсика и вече няма да ви видя: но кажете на сестра ми, че още ме уважавате, а аз мога със сигурност да твърдя, че все така заслужавам уважението ви.

О. д. Р.

Мис Лидия се бе обърнала на другата страна, за да прочете писмото и Коломба, която я наблюдаваше внимателно, ѝ предаде египетския пръстен, като я запита с поглед какво означава. Но мис Лидия не се осмели да вдигне глава, загледа печално пръстена, няколко пъти го сложи на ръката си и го свали.

— Мила мис Невил — каза Коломба, — не мога ли да знам какво ви пише брат ми? Казва ли нещо за състоянието си?

— Но... — отговори мис Лидия, като се изчерви — нищо не споменава за това... Писмото му е на английски... Моли ме да кажа на баща си... Надява се, че префектът ще може да уреди...

Коломба се усмихна лукаво, седна на леглото, улови двете ръце на мис Невил и я загледа с пронизателните си очи.

— Ще бъдете добра, нали? — каза тя. — Ще отговорите на брат ми. Това толкова ще му помогне! За миг ми мина през ум да ви събудя, когато писмото пристигна, но не посмях.

— Сгрешили сте — каза мис Невил, — ако едно писъмце от мене би могло да го...

— Сега не мога да му пращам писма. Префектът е пристигнал и в Пиетранера е пълно с негови хора. По-сетне ще видим. Ах, мис Невил, ако познавахте брат ми, щяхте да го обичате, както аз го обичам... Толкова е добър! Смел! Помислете какво направи! Сам срещу двамина, и то ранен!

Префектът се върна. Уведомен от пратеник на помощник-кмета, той пристигна, придружен от стражари и стрелци, освен това водеше кралския прокурор, писар и останалия персонал, необходим за разследването на новата страшна катастрофа, която щеше да усложни или да приключи враждата между родовете в Пиетранера. Малко след като пристигна, той се срещна с полковник Невил и дъщеря му и не скри от тях опасенията си, че работата може да вземе лош обрат.

— Знаете, че не е имало свидетел на престрелката — каза той; — а двамата убити бяха известни като опитни и храбри момци и никой не вярва, че господин дела Ребиа е могъл да ги застреля без помощта на разбойниците, при които се крие, както чувам.

— Това е невъзможно! — извика полковникът. — Орсо дела Ребиа е почтен човек. Аз отговарям за него.

— Вярвам ви — каза префектът, — но кралският прокурор, а тези господа са свикнали да подозират, не ми се струва разположен много благоприятно. Той държи едно досадно за приятеля ви вещественно доказателство. Някакво писмо, адресирано до Орландучо, в което му дава среща и... според него това е клопка.

— Но Орландучо е отказал да се дуелира с един честен човек — каза полковникът.

— Тук подобен обичай не съществува. Те се скриват и убиват в гърба: така постъпват в тази страна. Вярно, че има и едно благоприятно свидетелство: някакво момиченце твърди, че е чуло четири гърмежа като последните два били по-силни. Сякаш се стреляло с големокалибрено оръжие като пушката на господин дела Ребиа. За жалост момиченцето е племенница на един от разбойниците, заподозрени в съучастие, и може да са го подучили какво да говори.

— Господине — прекъсна го мис Лидия, изчервявайки се до бялото на очите, — ние бяхме на път, когато се стреля и чухме. Точно така беше.

— Наистина ли? Но това е важно! А вие, господин полковник, навярно и вие сте забелязали същото?

— Да — оживено продължи мис Невил, — баща ми, който е свикнал да различава оръжията, каза: „Ето че господин дела Ребиа стреля с моята пушка.“

— А тези изстрели, които разпознахте, наистина ли бяха последните?

— Последните бяха, нали, татко?

Полковникът нямаше особено добра памет, но въобще не смееше да противоречи на дъщеря си.

— Трябва незабавно да кажете това на кралския прокурор, господин полковник. Впрочем надвечер ще дойде един лекар, който ще прегледа трупове и ще провери дали раните са от въпросната пушка.

— Нея аз я подарих на Орсо — каза полковникът. — Де да я бях хвърлил в морето... Тоест... Доброто момче, все пак съм доволен, че му е била в ръцете; защото без моята „Ментън“ не знам как щеше да се отърве.

---

[1] Ирис — в древногръцката митология пратеница на боговете.
— Б.пр. ↑

[2] Кърънър (англ.) — следовател при смъртни случаи. — Б.пр. ↑

XIX

Лекарят доста закъсня. И той бил преживял приключение по пътя. Пресрещнал го Джоканто Кастрикони и най-учтиво го помолил да помогне на един ранен. Завел го при Орсо и той сложил първата превръзка на раната му. После разбойникът го съпроводил доста далеч и много добре го осведомил за най-видните пизански професори, които, според него, му били близки приятели.

— Господин докторе — казал му на раздяла теологът, — вие ми вдъхнахте такова уважение, че не смятам за необходимо да ви напомням задължението на лекаря да пази тайна като изповедник — и същевременно размърдал ударника на пушката си. — Вие сте забравили мястото, където имахме честта да се видим с вас. Сбогом. Много се радвам, че се запознахме.

Коломба помоли полковника да присъствува на аутопсията на труповете.

— Вие по-добре от всеки друг познавате пушката на брат ми — каза тя — и присъствието ви ще бъде извънредно полезно. Защото тук има толкова лоши хора, че ние бихме се изложили на голям риск, ако няма кой да защити интересите ни.

След като остана насаме с мис Лидия, тя се оплака от силно главоболие и предложи да се поразходят край селото.

— От чистия въздух ще ми стане по-добре — каза тя. — Толкова време не съм дишала чист въздух!

Докато вървяха, тя заговори за брат си и мис Лидия, която тази тема живо интересуваше, не забеляза, че се отдалечават от Пиетранера. Слънцето залязваше, когато откри това и помоли Коломба да се връщат. Коломба каза, че знае една пряка пътека, която много скъсявала пътя. Така че изостави пътеката, по която вървяха, и сви по друга, видимо по-рядко използвана. Скоро пое по един толкова стръмен склон, че за да се крепи, бе принудена непрекъснато да се залавя с едната ръка за клоните, докато с другата теглеше мис Лидия след себе си. Повече от четвърт час се катериха така и най-сетне се

озоваха на едно малко плато, обраснало в мирти и къпини и покрито с гранитни скали, които се подаваха от земята. Мис Лидия беше много уморена, селото не се виждаше, а вече беше почти тъмно.

— Знаете ли, мила Коломба — каза тя, — боя се, че сме сбъркали пътя.

— Не се страхувайте — отговори Коломба. — Да вървим, не се спирайте.

— Но аз ви уверявам, че се заблуждавате; селото не може да бъде в тази посока. Бих се хванала на бас, че е някъде зад гърба ни. Ето, погледнете онези светлини, които се виждат толкова далеч, това положително е Пиетранера.

— Мила приятелко — възбудено каза Коломба, — права сте: но на двеста метра оттук... в онзи гъсталак...

— Какво има?

— Там е брат ми; ще мога да го видя и да го целуна, ако сте съгласна...

Мис Невил трепна изненадано.

— Излязох от Пиетранера, без да ме забележат — продължи Коломба, — защото съм с вас... иначе щяха да ме проследят... А да съм толкова близо до него, и да не го видя!... Защо не дойдете и вие с мен да видите горкия ми брат? Толкова ще се зарадва!

— Но, Коломба... няма да бъде прилично от моя страна.

— Разбирам. Бие, градските жени, все мислите кое е прилично и кое не. А ние, селските жени, мислим само кое е добро.

— И е късно!... И какво ще си помисли брат ви за мене?

— Ще си помисли, че приятелите му не са го изоставили и това ще му помогне да понесе страданията.

— Но баща ми толкова ще се безпокои...

— Той знае, че сте с мен... Хайде, решавайте!... Тази сутрин вие гледахте портрета му — добави Коломба с лукава усмивка.

— Не... наистина, Коломба, не смея... онези разбойници при него...

— Какво от това! Разбойниците не ви познават, какво значение има? Нали искахте да видите разбойници!

— Ах, боже мой!

— Слушайте, госпожице, вземете някакво решение. Не мога да ви оставя тук сама; не се знае какво може да се случи. Трябва или да

отидем заедно при Орсо, или да се връщаме заедно... Аз бог знае кога ще видя брат си... може би никога...

— Какво говорите, Коломба?... Добре, да вървим! Но само за една минутка и веднага ще си тръгнем.

Коломба ѝ стисна ръката и без да отговори, пое толкова бързо, че мис Лидия с мъка я следваше. За щастие Коломба скоро се спря и каза на другарката си:

— Да не отиваме по-нататък, преди да ги предупредя, че може да ни пуснат някой куршум.

И тя изсвири с пръсти в уста; скоро дочуха кучешки лай и предният пост на разбойниците се появи почти непосредствено след това. Беше нашият стар познайник Бруско, който веднага завъртя опашка пред Коломба и тръгна да я води. След доста завои по тесните пътеки на макито двама въоръжени до зъби мъже ги пресрещнаха.

— Вие ли сте, Брандолачо? — Запита Коломба. — Къде е брат ми?

— Ей там е! — отвърна разбойникът. — Само че стъпвайте тихо: той спи, а това е за първи път след злополуката. Бога ми! Ясно, че през където минава дяволът, и жена може да мине.

Двете момичета внимателно се приближиха и до един огън, чийто отблясъци бяха благоразумно притулени с нисък зид от камъни, видяха Орсо, легнал върху постелята от папрат и покрит с пилоне. Беше много бледен, дишаше с мъка. Коломба седна до него, скръсти ръце и го загледа мълчаливо, сякаш се молеше наум. Мис Лидия покри лицето си с кърпичка и се притисна до нея; но от време на време вдигаше глава, за да погледне ранения през рамото на Коломба. Измина четвърт час, без никой да проговори. Теологът направи знак на Брандолачо и двамата се дръпнаха в гъсталака за голямо облекчение на мис Лидия, която за пръв път намираще, че големите бради и екипировката на разбойниците са прекалено колоритни.

Най-сетне Орсо се размърда. Коломба веднага се наведе над него, няколко пъти го целуна и го обсипа с въпроси за раната, за болките, от какво има нужда. След като отговори, че е добре, колкото може да бъде добре, Орсо на свой ред я запита дали мис Невил е още в Пиетранера и дали му е писала. Надвесена над него, Коломба напълно закриваше спътницата си, която впрочем в тъмнината той трудно би

могъл да познае. С една ръка държеше дланта на мис Невил, а с другата крепеше главата на ранения.

— Не, братко, не ми даде писмо за вас... но вие все мислите за мис Невил. Толкова ли я обичате?

— Дали я обичам, Коломба!... Само че сега тя може би ме презира!

В този миг мис Невил направи усилие да си измъкне ръката; но не беше лесно да накара Коломба да я пусне; макар да беше малка и добре оформена, ръката ѝ беше силна, доказателства за което ние вече видяхме.

— Да ви презира ли! — Извика Коломба. — След онова, което направихте!... Напротив, тя говори само хубави неща за вас... Ах, Орсо, толкова имам да ви разказвам за нея.

Ръката на мис Невил все така се мъчеше да се измъкне, но Коломба я теглеше все повече към Орсо.

— Но защо тогава не ми отговори на писмото? — запита раненият. — Няколко думи и аз щях да бъда доволен.

Най-сетне Коломба успя да сложи ръката на мис Невил в дланта на брат си. Тогава изведнъж се отмести, разсмя се и извика:

— Орсо, внимавайте да не кажете нещо лошо за мис Лидия, защото тя много добре разбира корсикански!

Мис Лидия веднага си дръпна ръката и прошепна няколко неразбираеми думи. На Орсо му се струваше, че сънува.

— Вие тука, мис Невил! Господи! Как се осмелихте? Ах, колко ме зарадвахте!

И като се попривдигна с мъка, той се опита да се приближи до нея.

— Аз придружих сестра ви — каза мис Лидия... — за да не подозрат къде отива... освен това исках... да бъде сигурна... Но за жалост, колко зле сте тука!

Коломба бе седнала зад Орсо. Внимателно го привдигна така, че да положи главата му на коленете си. Провря ръка под врата му и направи знак на мис Лидия да се приближи.

— По-близо, по-близо! — каза тя. — Не бива болен човек да се мъчи да говори високо. — Но тъй като мис Лидия се колебаеше, Коломба я улови за ръката и насила я накара да седне толкова близо, че роклята ѝ докосваше Орсо, а ръката ѝ, която тя продължаваше да

държи, се облегна на рамото му. — Така му е много добре — весело каза Коломба. — Нали, Орсо, колко е хубаво в гората, на лагер, в такава нощ?

— Ах, да! Чудна нощ! — каза Орсо. — Никога няма да я забравя!

— Колко ли страдате! — промълви мис Невил.

— Сега вече не страдам — отговори Орсо; — бих искал да умра така.

И дясната му ръка се доближи до дланта на мис Лидия, която Коломба продължаваше да стиска.

— Трябва на всяка цена да ви пренесат някъде, където ще може да ви се дават необходимите грижи, господин дела Ребиа — каза мис Невил. — Просто няма да мога да спя сега, след като ви видях на това легло... така на открито...

— Ако не се боях, че ще ви срещна, мис Невил, щях да се опитам да се върна в Пиетранера и да се предам.

— А защо ви е било страх, да я срещнете, Орсо? — запита Коломба.

— Не ви послушах, мис Невил... и нямаше да посмея сега да ви погледна.

— Знаете ли, мис Лидия? Вие карате брат ми да прави всичко, каквото искате — разсмя се Коломба. — Няма вече да ви пускам при него.

— Надявам се, че тази злополучна история ще се разясни и че скоро няма да има от какво да се опасявате... — каза мис Невил. — Ще бъда много доволна, ако преди да заминем, науча, че сте оправдан и че вашата доблест, както и вашата смелост са получили признание.

— Заминавате ли, мис Невил! Не казвайте още тази дума.

— Какво да се прави... баща ми не може непрекъснато да ходи на лов... Той иска да заминем.

Орсо отпусна ръката си, която се докосваше до ръката на мис Лидия и замлъкна.

— Не, не! — продължи след малко Коломба. — Ние няма да ви пуснем да си отидете толкова скоро. Имаме да ви показваме още доста неща в Пиетранера... Пък и нали ми обещахте да нарисувате портрета ми, а още не сте започнали... Освен това аз ви обещах да ви направя една „серенада“ в седемдесет и пет куплета... освен това... Но какво

му е на Бруско, че така ръмжи?... Ето, и Брандолачо тича след него... Чакайте да видим какво става.

И тя веднага се изправи, като съвсем безцеремонно положи главата на Орсо върху коленете на мис Невил, и изтича при разбойниците.

Леко изненадана от положението, в което бе изпаднала — да крепи главата на един красив младеж, насаме с него, сред гора, мис Невил не знаеше какво да прави, защото, ако се отдръпнеше рязко, може би щеше да причини болка на ранения. Но Орсо сам се отмести от нежната опора, на която сестра му го бе предоставила, повдигна дясната си ръка и запита:

— Значи, скоро заминавате, мис Лидия? Никога не съм се надявал, че ще продължите престоя си в тази нещастна страна... и все пак... откакто дойдохте тук, сто пъти повече страдам при мисълта, че ще трябва да ви кажа сбогом... Аз съм един беден поручик... без бъдеще... сега беглец... Колко странен миг, мис Лидия, за да ви кажа, че ви обичам... но това е вероятно единственият път, когато мога да ви го кажа, и ми се струва, че вече не съм толкова нещастен, че ми олекна на сърцето.

Мис Лидия отвърна лице, сякаш мракът не бе достатъчен, за да прикрие червенията ѝ.

— Господин дела Ребиа — с разтреперан глас каза тя, — нима щях да дойда тука, ако... — и както говореше, сложи в ръката на Орсо египетския талисман. После направи усилие, за да си възвърне шеговития тон, който ѝ беше обичаен, и добави: — Много лошо е от ваша страна, господин Орсо, че ми говорите така... сред гората, заобиколена от вашите разбойници... прекрасно знаете, че не мога да ви се сърдя.

Орсо леко се изви и целуна ръката, която му връщаше талисмана; но тъй като мис Лидия малко рязко я отдръпна, той загуби равновесие и се отпусна върху ранената си ръка. Не можа да сдържи един болезнен стон.

— Ударихте ли се, приятелю? — извика тя, като го повдигна. — Аз съм виновна! Простете ми...

Още известно време те си говориха тихо и от много близо. Когато Коломба пристигна тичешком, намери ги точно в същото положение, в което ги бе оставила.

— Стрелците идват! — извика тя. — Орсо, опитайте се да станете и да вървите, ще ви помагам.

— Оставете ме — каза Орсо. — Кажи на разбойниците да бягат; нека ме хванат, няма значение; но отведи мис Лидия, за бога! Само да не я видят тук!

— Аз няма да ви изоставя — каза Брандолачо, който бе дошъл след Коломба. — Сержантът на стрелците е кръщелник на адвоката; той няма да ви арестува; ще ви убие, а после ще каже, че го е направил, без да иска.

Орсо се опита да стане, дори пристъпи няколко крачки, но скоро спря.

— Не мога да вървя — каза той. — Вие бягайте. Сбогом, мис Невил; подайте ми ръка и сбогом!

— Ние няма да ви оставим! — извикаха двете жени.

— Щом не можете да вървите, ще трябва да ви нося — каза Брандолачо. — Господин поручик, малко смелост; ще имаме време да избягаме през урвата отзад. Господин свещеникът ще ги позанимае.

— Не, оставете ме! — каза Орсо и се отпусна на земята. — За бога, Коломба, отведи мис Невил!

— Вие сте силна, госпожице Коломба — намеси се Брандолачо; — уловете го за раменете, аз ще го хвана за краката; така, напред, вървете!

И те бързо го понесоха въпреки протестите му; мис Лидия ги следваше страшно изплашена, когато проехтя един изстрел, на който други пет-шест отговориха веднага. Мис Лидия извика, Брандолачо изруга, но пое още по-бързо и Коломба затича с него из гъсталака, без да обръща внимание на клоните, които я шибаха в лицето и късаха роклята ѝ.

— Наведете се, наведете се, мила — говореше тя на другарката си, — че някой куршум може да ви улучи.

Така вървяха или по-скоро тичаха около петстотин крачки, когато Брандолачо заяви, че не може повече и се отпусна на земята въпреки насърченията и упреците на Коломба.

— Къде е мис Невил? — запита Орсо.

Изплашена от изстрелите, спирана на всяка крачка от гъстите дървета, мис Невил скоро бе загубила следите на бегълците и бе останала сама, обзета от най-страшна тревога.

— Изостанала е — каза Брандолачо, — но не се е загубила. Жените винаги намират пътя. Я чуйте, Оре' Антон', каква шумотевица вдига Кюрето с вашата пушка. За жалост нищо не се вижда и нощем не може да стане голяма беля със стреляне.

— Шшт! — извика Коломба. — Чувам конски тропот. Спасени сме!

И наистина някакъв кон, който пасеше в гъсталака, изплашен от пукотевицата, се приближаваше към тях.

— Спасени сме! — повтори Брандолачо.

Да изтича до коня, да го сграбчи за гривата, да вкара в муцуната му възел от въже вместо юзда, беше за разбойника, подпомаган от Коломба, работа за един миг.

— Сега да предупредим Кюрето — каза той.

И свирна два пъти; далечно изсвирване отвърна на този сигнал и дебелият глас на ментънската пушка секна. Тогава Брандолачо скочи на коня. Коломба сложи брат си пред разбойника, който силно го притисна с едната си ръка, докато с другата управляваше животното. Въпреки двойния си товар, подканен с два здрави ритника в корема, конят пъргаво потегли и се смъкна в галоп по едно стръмно нанадолнище, по което всеки друг кон щеше сто пъти да се пребие.

Тогава Коломба се върна и започна да вика с цяло гърло мис Невил, но никакъв глас не ѝ отговори... След като вървя известно време напосоки, мъчейки се да намери пътя, по който бе дошла, на една пътека срещна двама стрелци, които ѝ извикаха:

— Кой там?

— Какво има, господа — насмешливо запита Коломба, — каква е тази пукотевица? Колко души убихте?

— Вие сте били с разбойниците — каза един от войниците, — ще дойдете с нас.

— На драго сърце — отговори тя; — само че тук има една моя приятелка, най-напред трябва да я намерим.

— Приятелката ви вече я заловихме и заедно с нея ще преспите в затвора.

— В затвора ли? Ще видим. Но засега ме отведете при нея.

Тогава стрелците я закараха в лагера на разбойниците, където другарите им събираха трофеите на експедицията, тоест дрехата, с която Орсо се покриваше, една стара тенджерка и една стомна с вода.

Там беше и мис Невил, която войниците бяха срещнали полумъртва от страх и в момента отговаряше с плач на всичките им въпроси — за броя на разбойниците и посоката, по която са избягали.

Коломба се спусна към нея, прегърна я и ѝ прошепна на ухото: „Спасени са!“

После се обърна към сержанта на стрелците:

— Нали виждате, господине, че госпожицата не знае нищо от онова, което я питате. Оставете ни да се приберем в селото, чакат ни с нетърпение.

— Ще ви заведем в селото, и то по-скоро, отколкото желаете, гълъбче — каза сержантът, — и там ще трябва да обясните какво сте правили по това време в гората с разбойниците, които ей сега избягаха. Не знам какви магии правят тия мошеници, но положително омагьосват момичетата, защото навсякъде, където има разбойници, човек е сигурен, че ще намери и хубави жени.

— Много сте любезен, господин сержант — каза Коломба, — но няма да е излишно да внимавате какво говорите, защото госпожицата е роднина на префекта и с нея не бива да се шегувате.

— Роднина на префекта! — прошепна един от стрелците на началника си. — Вярно, че носи шапка.

— Тук шапката няма нищо общо — каза сержантът. — И двете са били с Кюрето, който е най-големият прелъстител в този край; мой дълг е да ги отведе. Ние и без това няма какво повече да правим тук. Ако не беше оня проклет ефрейтор Топен... това френско пиянище се показва, преди да обкръжа макито... той да не беше, щяхме да ги хванем като в мрежа.

— Седем души ли сте? — запита Коломба. — А знаете ли, господине, че ако случайно тримата братя Гамбини, Сароки и Теодоро Поли се намерят при кръста на Света Кристина с Брандолачо и Кюрето, могат доста да ви позатруднят. Ако трябва да водите разговор с Горския комендант^[1], никак не бих желала да съм с вас. Нощем куршумите никому не прощават.

Възможността за такава среща с опасните разбойници, които Коломба изреди, изглежда, стресна стрелците. Без да престане да ругае онова френско куче, ефрейтора Топен, сержантът даде заповед за изтегляне и малката група пое към Пиетранера, отнасяйки пилонето и тенджерата. Колкото до стомната, един ритник ѝ видя сметката. Един

стрелец се опита да улови мис Лидия под ръка, но Коломба веднага го изблъска.

— Никой да не я е пипнал! — каза тя. — Да не мислите, че ни се иска да избягаме? Хайде, Лидия, мила, хванете се за мене и не плачете като дете. Ето ви приключение, но то няма да свърши лошо; след половин час ще седнем на вечеря. Да ви кажа право, умирам от глад.

— Какво ще си помислят за мене! — тихичко каза мис Невил.

— Ще си помислят, че сте се заблудили в гъсталака, и толкова.

— А какво ще каже префектът?... И главно баща ми?

— Префектът ли?... Ще му кажете да си гледа префектурата. А пък баща ви... тъй както разговаряхте с Орсо, на мене ми се струва, че по-скоро вие имате нещо да му казвате.

Мис Невил притисна ръката ѝ, без да отговори.

— Нали брат ми заслужава да бъде обичан? — прошепна ѝ на ухото Коломба. — Не го ли обичате поне малко?

— Ах, Коломба, вие ме издадохте, а аз имах такова доверие във вас — отвърна мис Невил, като се усмихна въпреки смущението си.

Коломба я прегърна през кръста, целуна я по челото и много тихо каза:

— Моята сестричка! Ще ми простите ли?

— Трябва да ви простя, ужасна моя сестро — отговори мис Лидия и също я целуна.

Префектът и кралският прокурор бяха настанени у помощник-кмета на Пиетранера и понеже бе силно разтревожен за дъщеря си, полковникът пристигна вече за двадесети път да ги пита дали нямат известия тъкмо когато един стрелец, изпратен напред като вестител от сержанта, им разказваше за страшната битка с разбойниците, битка, в която, наистина не бе имало нито убити, нито ранени, но при която били намерени една тенджера, едно пилоне и две момичета, които били, както той съобщи, приятелки или съгледвачки на разбойниците. След като по този начин бе известно за тях, двете пленнички се появиха, заобиколени от въоръжения си ескорт. Можете да си представите сияйното държане на Коломба, притеснението на другарката ѝ, изненадата на префекта, радостта и учудването на полковника. Кралският прокурор си позволи лукавото удоволствие да подложи горката Лидия на своего рода разпит, който завърши едва след като я накара да загуби цялото си самообладание.

— Струва ми се — каза префектът, — че наистина можем да освободим и двете. Госпожиците са излезли да се поразходят, няма нищо по-естествено при хубаво време; случайно са срещнали един приятен младеж, който бил ранен, това също си е напълно естествено.

После, като повика Коломба настрани, каза:

— Госпожице, можете да съобщите на брат си, че работата му се урежда по-добре, отколкото се надявах. Прегледът на труповете и показанията на полковника доказват, че той просто се е защитил и че е бил сам в момента на боя. Всичко ще се уреди, но той трябва да напусне гората колкото се може по-скоро и да се предаде на властите.

Наближаваше единадесет часът, когато полковникът, дъщеря му и Коломба седнаха на трапезата пред изстиналата вечеря. Коломба ядеше с апетит и се подиграваше на префекта, на кралския прокурор и на стрелците. Полковникът се хранеше, но не казваше нито дума, само непрекъснато поглеждаше дъщеря си, която не вдигаше очи от чинията. Най-сетне се обърна към нея кротко, но сериозно:

— Лидия — заговори той на английски, — значи, вие се сгодихте за дела Ребиа.

— Да, татко, днес — отговори тя, изчервявайки се, но твърдо.

После погледна баща си и като не видя никакъв признак на гняв по лицето му, хвърли се в прегръдките му и го целуна, както при подобни случаи постъпват възпитаните госпожици.

— Слава богу — каза полковникът, — той е свестен човек! Но, за бога, няма да останем в тази негова проклета страна! Иначе не си давам съгласието.

— Аз не знам английски — каза Коломба, която ги гледаше с крайно любопитство, — но се обзалагам, че разбирам за какво става дума.

— Казвахме — отвърна полковникът, — че ще ви заведем да попътувате из Ирландия.

— Да, на драго сърце, и ще бъда *la surella Colomba*^[2]. Уреди ли се работата, господин полковник? Да си стиснем ли ръцете?

— В такива случаи хората се целуват — отвърна полковникът.

---

[1] Сам Теодоро Поли си е дал тази титла. — Б.а. ↑

[2] Сестрата Коломба (корс.). — Б.пр. ↑

XX

Няколко месеца след двойния изстрел, който хвърли общината Пиетранера в изумление, както писаха вестниците, един млад мъж с крепена на превръзка ръка и излезе следобед на кон от Бастия и се отправи към село Каодо, прочуто с чешмата си, която през лятото доставя на деликатните граждани чудесна вода. Една млада жена с висок ръст и забележителна красота го придружаваше, яхнала дребен черен кон, чиято сила и изящество биха поразили всеки познавач, макар че за жалост едното му ухо бе разцепено при странна злополука. След като стигнаха в селото, младата жена пъргаво скочи от коня, помогна на спътника си да слезе и развърза доста тежките торби, окачени на седлото. Конете бяха поверени на един селянин, а жената, натоварена с торбите, които бе покрила с медзарото си, и момъкът с двуцевка през рамо, потеглиха към планината по много стръмна пътека, която очевидно не водеше за никакво селище. Като стигнаха до едно от горните стъпала по склона към върха Куерчо, двамата спряха и седнаха на тревата. Навярно чакаха някого, защото непрекъснато обръщаха очи към планината, а младата жена често поглеждаше един хубав златен часовник, може би колкото за да се порадва на скъпоценния предмет, който, изглежда, тя притежаваше отскоро, толкова и за да види дали е дошло времето за среща. Не чакаха дълго. От гъсталака излезе едно куче и след като младата жена произнесе името Бруско, то отиде да им се погали. Малко след това се появиха двама брадати мъже с пушки под мишница, патрондаши на кръста, пистолети на хълбока. Окъсаните им дрехи, покрити с кръпки, контрастираха с блестящите оръжия от една реномирана фабрика от континента. Въпреки видимото неравенство в положението на четиримата участници в тази сцена те се поздравиха като близки, стари приятели.

— Е, Оре' Антон' — каза по-възрастният разбойник на младия мъж, — ето че вашата история приключи. Решение за прекратяване на

делото. Поздравлявам ви. Само ме е яд, че адвокатът не е вече на острова, да го видя как ще беснее. Как е ръката?

— Казаха, че след две седмици ще мога да сваля превръзката — отговори младият мъж. — Брандо, драги, утре заминавам за Италия, та исках да се сбогувам с тебе, както и с господин теолога. Затова ви помолих да дойдете.

— Много бързате — каза Брандолачо. — Вчера ви оправдаха, утре заминавате.

— Имаме работа — весело каза младата жена. — Господа, носим ви вечеря. Хапнете си и не забравяйте моя приятел Бруско.

— Глезите го, госпожице Коломба, но Бруско е признателен. Сега ще видите. Хайде, Бруско — подвижна той, като протегна пушката си хоризонтално, — прескочи за Баричини.

Кучето не се помръдна. Ближеше си муцуната и гледаше господаря си.

— Прескочи за дела Ребиа!

И то прескочи две стъпки по-високо, отколкото бе необходимо.

— Слушайте, приятели — каза Орсо, — лош занаят сте заловили и ако не завършите кариерата си хей на оня площад^[1], който се вижда оттук, най-доброто, което може да ви се случи, е да паднете в макито от куршума на някой стражар.

— Нищо — отвърна Кастрикони, — смърт като смърт, дори е по-добра, отколкото да умрете от треска, която убива човека в леглото сред повече или по-малко искрените плачове на наследниците. А ако е свикнал като нас с чистия въздух, няма по-добро нещо от това да си умре в обувките, както казват нашите селяни.

— Бих искал да ви накарам да напуснете тази страна и... да заживеете по-спокойно — продължи Орсо. — Защо например да не се установите в Сардиния, както доста ваши другари? Мога да ви помогна.

— В Сардиния ли! — извика Брандолачо. — Istos Sardos^[2]! По дяволите да вървят с това тяхно наречие. Не са компания за нас.

— В Сардиния няма никакви възможности — добавя теологът. — Лично аз презирам сардинците. У тях гонят разбойниците с конна полиция; това едновременно излага страната и разбойниците им^[3]. По дяволите, Сардиния! Това, което мене ме учудва, господин дела Ребиа,

е, че вие, човек с вкус и култура, не възприехте нашия живот, след като го опитахте.

— Работата е там — каза Орсо, — че когато имах честта да бъда ваш сътрапезник, не бях особено в състояние да оценя прелестите на вашето положение; още ме болят ребрата, като си спомня как в една прекрасна нощ препусках, праметнат като денк на един кон без седло, каран от моя приятел Брандолачо.

— А за нищо ли го смятате удоволствието, че избягахме от преследването? Как може да не сте чувствителен към очарованието на една абсолютна свобода при хубав климат като нашия? С този символ на уважение — и той посочи пушката си — ние сме крале навсякъде, докдето стигат куршумите му. Ние командуваме, оправяме несправедливости... Това е много морално развлечение, господине, а и много приятно. Ние не желаем да се откажем от него. Какъв по-хубав живот от живота на скитника-рицар, когато човек е по-добре въоръжен и по-разумен от дон Кихот? Ето например онзи ден научих, че оня стар скъперник, чичото на малката Лила Луиджи, не искал да ѝ даде зестра; писах му, без да го заплашвам, не е в моите обичаи; и ето че човекът мигновено се убеди. Ожени я. Направих двама души щастливи. Вярвайте ми, господин Орсо, нищо не може да се сравни с живота на разбойника. Не знам, но ми се струва, че и вие щяхте може би да дойдете при нас, ако не беше онази англичанка, която аз само зърнах, но за която всички в Бастия говорят с възхищение.

— На бъдещата ми снаха макито не ѝ хареса — засмя се Коломба. — Много се изплаши тогава.

— Е — каза Орсо, — щом искате да си останете туй, така да бъде. Кажете ми дали не мога да направя нещо за вас.

— Нищо — отговори Брандолачо, — само не ни забравяйте съвсем. Толкова нещо ни дадохте! Ето че сега Килина ще има зестра и за да се омъжи, няма да стане нужда моят приятел, Кюрето, да пише заплашителни писма. Знаем, че наемателят на земите ви ще ни дава хляб и барут колкото ни трябва. И така, сбогом. Надявам се, че не след дълго пак ще ви видя в Корсика.

— Има случаи, когато някоя и друга жълтица върши добра работа — каза Орсо. — Сега вече сме стари приятели и няма да откажете да приемете тази малка кесия, може да ви послужи да си доставите други пари.

— Дума да не става за пари между нас, господин поручик — каза Брандолачо решително.

— Парите правят всичко на тоя свят — додаде Кастрикони; — но в макито се цени само смелото сърце и пушка, която не пропуска целта.

— Не искам да се разделим, без да ви оставя никакъв спомен — поде Орсо. — Кажете, Брандо, какво да ти оставя?

Разбойникът се почеса по главата, погледна косо пушката на Орсо и каза:

— Ей богу, господин поручик... да смеех... ама не, вие толкова държите на нея.

— Какво искаш?

— Нищо... то не зависи само от нея... а от човека. Все се сещам за тоя дяволски двоен изстрел с една ръка... Ех, такова нещо два пъти не се случва.

— Пушката ли искаш?... Аз я донесох за тебе, но я използвай колкото се може по-рядко.

— Е, не ви обещавам, че ще си служа с нея като вас, но когато някой друг ѝ стане стопанин, можете да бъдете сигурен, че Брандо Савели вече го няма на този свят.

— А на вас, Кастрикони, какво да ви подаря?

— Щом искате на всяка цена да ми оставите материален спомен, ще ви поискам без заобикалки да ми изпратите Хораций в най-малкия съществуващ формат. Ще ме развлича и ще ми помогне да не забравя латински. В Бастия има едно момиче, което продава пури на пристанището; дайте ѝ го. Тя ще ми го предаде.

— Ще получите изданието на Елзевир, учени господине. Взел съм го с книгите, които искам да си отнеса. Е, приятели, трябва да се разделяме. Да си стиснем ръка. Ако някога промените мнението си за Сардиния, пишете ми. Адвокатът Н. ще ви даде моя адрес на континента.

— Господин поручик — каза Брандо, — утре, когато излизате от пристанището, погледнете към планината, към това място. Ще бъдем тук и ще ви махаме с кърпа.

След тези думи те се разделиха: Орсо и сестра му поеха към Кардо, а разбойниците — нагоре в планината.

[1] Площада в Бастия, на който се навършват екзекуциите. — Б.а.

↑

[2] Тия сардинци. — Б.пр. ↑

[3] Тази критична забележка дължа на един мой приятел, бивш разбойник, който носи и цялата отговорност за нея. Той иска да каже, че разбойници, които се оставят да бъдат заловени от конници, са глупци и че за полиция, която преследва на коне разбойници, няма особена вероятност да ги срещне. — Б.а. ↑

XXI

През една хубава априлска утрин полковник сър Томас Невил, дъщеря му, омъжена от преди няколко дена, Орсо и Коломба тръгнаха от Пиза с кола, за да посетят един наскоро открит етруски хипогей, който всички чужденци ходеха да разглеждат. Като слязоха в гробницата, Орсо и жена му извадиха моливи и се заловиха да скицират стенните рисунки. Но полковникът и Коломба, еднакво безразлични към археологията, ги оставиха сами и отидоха да се разхождат из околността.

— Мила Коломба, в никакъв случай няма да успеем да се върнем в Пиза за лънча. Не сте ли гладна? Орсо и жена му си намериха старини, а като започнат заедно да рисуват, край няма.

— Да — каза Коломба, — макар че като се върнат, не донасят и най-малката рисунка.

— Според мене — продължи полковникът — по-добре да отидем до онова чифличе. Все още има хляб и вероятно алеатико, а кой знае, може да ни дадат и ягоди със сметана. Така ще имаме търпение да изчакаме нашите рисувачи.

— Прав сте. Ние с вас сме разумните хора в семейството и ще сгрешим, ако станем мъченици заради двама влюбени, които живеят само с поезия. Подайте ми ръка. Нали започвам да ставам културна? Хващам се под ръка, нося шапки, модни рокли, имам скъпоценности, уча сума хубави работи, вече съвсем не съм дивачка. Вижте само колко елегантно съм си наметнала шала... Онова русо момче, офицерът от вашия полк, който беше на сватбата... Господи, все не мога да се сетя за името му; висок, къдрав, дето с един юмрук мога да го просна на земята...

— Чатуорт ли? — запита полковникът.

— Точно така. Но никога няма да мога да го изрека. Та бил лудо влюбен в мене.

— Ах, Коломба, започвате да ставате страшна кокетна. Скоро ще правим втора сватба.

— Аз! Да се омъжа! Ами кой ще гледа племенника ми... когато Орсо ми роди племенник? Кой ще го научи да говори корсикански?... Да, той ще говори корсикански и ще му направя островърхо калпаче, та да се пукате от яд.

— Нека най-напред да ви се роди племенникът; а после можете да го научите и кама да върти, ако щете.

— Сбогом на камите — весело каза Коломба; — сега си имам ветрило, та да ви удрям с него по пръстите, когато злословите за родината ми.

Разговаряйки така, те влязоха в чифлика, където им предложиха вино, ягоди и сметана. Докато полковникът пиеше алеатико, Коломба отиде да помогне на чифликчийката да набере ягодите. На завоя на една пътека тя зърна някакъв старец, седнал на сламен стол; изглеждаше болен, защото страните му бяха изпити, а очите хлътнали. Беше извънредно слаб и с неподвижността, бледостта и втренчения си поглед приличаше по-скоро на мъртвец, отколкото на жив човек. Няколко минути Коломба го гледа с такова любопитство, че привлече вниманието на чифликчийката.

— Клетият старец — каза тя, — ваш сънародник е. Защото по говора ви разбирам, че сте от Корсика, госпожице. Сполетели го нещастия в родината му. Децата му умрели от страшна смърт. С извинение, госпожице, ама разправят, че вашите сънародници не са меки към враговете си. Та затова, като останал сам, клетият господин дошъл в Пиза у една своя далечна роднина, собственицата на този чифлик. Малко се е побъркал от нещастията и от мъка... Неудобно е за госпожата, у която ходят много гости; затова го прати тука. Иначе е съвсем кротък, не пречи; и по три думи на ден не казва. Само че главата му хич я не бива. Докторът идва всяка седмица и казва, че няма да го бъде дълго.

— Ах, толкова ли е зле? — възкликна Коломба. — При неговото състояние ще бъде щастие да умре.

— Я му поприказвайте малко на корсикански, госпожице, може да се посъземе, като чуе родния език.

— Да видим — отговори с иронична усмивка Коломба.

И се приближи до стареца така, че сянката ѝ му запречи слънцето. Тогава нещастният идиот вдигна глава и втренчено загледа Коломба, която също го гледаше и продължаваше да се усмихва. След

малко старецът прокара ръка по челото си и затвори очи, сякаш за да избегне погледа на Коломба. После ги отвори, но без мярка широко, устните му се разтрепериха, опита се да простре ръце, но като хипнотизиран от Коломба остана прикован на стола си, не можеше нито да говори, нито да се помръдне. Най-сетне от очите му потекоха едри сълзи и той няколко пъти изстена.

— Ето че за пръв път го виждам такъв — каза чифликчийката. — Госпожицата е госпожица от вашата родина, дошла е да ви види — обърна се тя към стареца.

— Милост! — дрезгаво извика той. — Милост! Не ти ли стига? Този лист... аз го бях изгорил... ти как успя да го прочетеш?... Но защо двамата?... Нищо не си могла да прочетеш против Орландучо... трябваше да ми оставиш единия... само единия... Орландучо... неговото име не си прочела...

— Трябваше ми и двамата — каза Коломба тихо на корсикански диалект. — Клоните са отрязани и ако дънерът не беше гнил, и него щях да изтръгна. Хайде, не се оплаквай, няма да се мъчиш дълго. Аз две години се мъчих.

Старецът извика и отпусна глава на гърдите си. Коломба му обърна гръб и с бавни стъпки се отправи към къщата, напявайки си някакви неразбираеми думи от една балата: „Трябва ми ръката, която стреля, и окото, което уцели, и сърцето, което пожела...“

Докато чифликчийката бързаше да помогне на стареца, Коломба, заруменена, с пламнали очи, се настани на масата срещу полковника.

— Но какво ви е? — запита той. — Намирам, че имате същия израз като в Пиетранера в деня, когато вечеряхме и стреляха по нас.

— Корсиканските спомени ми се върнаха. Но ето че всичко това свърши. Аз ще го кръстя, нали? Ах, какви хубави имена ще му намеря: Гилфучо-Томазо-Орсо-Леоне!

В този миг чифликчийката се върна.

— Как е? — запита Коломба с най-голямо хладнокръвие. — Умря ли, или само беше припаднал?

— Няма му нищо, госпожице, но е чудно как му подействува, като ви видя.

— Та, значи, лекарят казва, че няма да го бъде дълго, така ли?

— Може би по-малко и от два месеца.

— Няма да бъде голяма загуба — подметна Коломба.

— За кого говорите, дявол да го вземе? — запитва полковникът.

— За един идиот от нашия край — с безразличие отвърна Коломба, — тук е на пансион. От време на време ще пращам да ме осведомяват как е. Но полковник Невил, оставете все пак ягоди и за брат ми и Лидия.

Когато Коломба излезе от къщата, за да се качи в колата, чифликчийката известно време я проследи с очи и каза на дъщеря си:

— Виж каква е хубава тая госпожица, ама съм сигурна, че има лоши очи.

МАТЕО ФАЛКОНЕ

Ако от Порто Векио тръгнете в северозападна посока към вътрешността на острова, ще се озовете на доста стръмен склон и след три часа ход по криволичещи пътеки, на места препречени от големи скални отломки или пресечени от урви, ще стигнете до гъсталак, който заема много обширно пространство: тук е царството на корсиканските овчари и на всеки, който е скаран с правосъдието. Трябва да знаете, че за да си спести торенето на нивите, корсиканският селянин подпалва част от гората: нищо, ако пламъците се разпространят повече, отколкото е необходимо; каквото и да става, той е сигурен, че ще получи добра жетва от земята, наторена с пепелта от дърветата, раснали на нея. След като ожъне класовете — сламата така си и изгнива, кой ще се трепе да я прибира, — неизгорелите коренища, останали в земята, следната пролет пускат много гъсти издънки, които само за няколко години избуяват до седем-осем стъпки. Такъв буен гъсталак се нарича „маки“. В него растат разни видове дървета и храсти, смесени и преплетени, както дойде. Човек само с брадва може да си проправи път. А често се срещат такива гъсти и непроходими маки, че дори дивите овни не успяват да проникнат в тях.

Ако сте убили човек, идете в макито на Порто Векио и щом имате добра пушка, барут и куршуми, ще живеете спокойно; не забравяйте и едно кафяво наметало с качулка^[1], което служи за завивка и постеля. Овчарите ще ви дават мляко, сирене и кестени и няма да се боите от правосъдието, нито от роднините на убития, освен когато се наложи да слезете в града, за да си набавите бойни припаси.

Когато бях в Корсика през 18... година, Матео Фалконе живееше в една къща на половин левга от макито. Беше доста богат човек за този край; с доходите от стадата си живееше господарски, с други думи, без да прави нищо, докато овчарите, своего рода скитници, ги водеха на паша из планините. Когато го видях, две години след събитието, за което ще разкажа, стори ми се най-много на петдесет години.

Представете си нисък, но як мъж с много къдрави, черни като смола коси, орлов нос, тънки устни, големи живи очи и кожа като опакото на ботуш. Точността на стрелбата му се смяташе за необикновена дори в тази страна, където има толкова добри стрелци. Така например Матео никога не стреляше по див овен със сачми; но от сто и двадесет стъпки го поваляше с куршум в главата или в плешката, по избор. Нощем си служеше с оръжието толкова добре, колкото и денем. За неговата ловкост са ми разказвали следния пример, който може да се стори невероятен, ако човек не е пътувал из Корсика. На разстояние осемдесет стъпки поставят запалена свещ зад хартия, голяма колкото чиния. Той се прицелва, после загасят свещта и след една минута в пълен мрак стреля и пробива хартията три от четири пъти.

При такова необикновено умение Матео Фалконе си бе спечелил голяма слава. За него казваха, че е колкото добър приятел, толкова и опасен враг. Впрочем той беше услужлив, раздаваше милостиня и живееше в мир с всички хора от околията на Порто Векио. Но разправяха, че в Кортте, откъдето беше жена му, се отървал доста грубо от някакъв съперник, който минавал за еднакво опасен в боя, както и в любовта; така или иначе, на Матео Фалконе приписваха един изстрел, който изненадал съперника му, докато се бръснел пред малко огледало, окачено на прозореца. След като историята позатихнала, Матео се оженил. Жена му Джузепа най-напред му родила три дъщери (което го вбесило) и накрая — син, когото нарекъл Фортунато, надежда на семейството, наследник на името. Дъщерите се задомили добре: при нужда баща им можел да разчита на камите и карабините на зетьовете си. Синът бил едва десетгодишен, но у него вече се забелязвали добри заложби.

През един есенен ден Матео излязъл рано с жена си, за да отиде да нагледа едно от стадата си, което пасяло на поляна сред макито. Малкият Фортунато поискал да отиде с тях, но поляната била доста далеч; пък и трябвало някой да остане да пази къщата; така че бащата отказал. По-нататък ще видим дали не се е разкаял за това. Матео бил потеглил преди няколко часа и малкият Фортунато се излежавал спокойно на слънце, гледал сините планини и си мислел как идната неделя ще отиде да обядва в града у вуйчо си, капорала^[2], когато пукот на огнестрелно оръжие изведнъж прекъснал мечтанието му. Той станал

и се обърнал към равнината, откъдето идвал шумът. Последвали още изстрели на неравни промеждутъци и все по-близо; най-сетне на пътеката, която водела от равнината към къщата на Матео, изскочил човек с островърха шапка, каквито носят планинците, брадясал, дрипав; влачел се с мъка, подпирайки се на пушката си. Току-що бил ранен в бедрото.

Човекът бил разбойник^[3], през нощта тръгнал за града, за да си купи барут, но по пътя попаднал на засада, устроена от корсикански стрелци^[4]. След като упорито се защищавал, успял да се изтегли, преследван по петите, и стрелял, прибягвайки от скала на скала. Но между него и войниците оставало малко разстояние, а поради раната си не бил в състояние да стигне до макито, преди да го догонят.

Приближил се до Фортунато и му казал:

— Ти нали си синът на Матео Фалконе?

— Да.

— Аз съм Джането Санпиеро. Жълтите яки^[5] ме преследват. Скрый ме, не мога вече да вървя.

— Ами какво ще каже баща ми, ако те скрия без негово разрешение?

— Ще каже, че си постъпил добре.

— Кой знае?

— Бързо ме скрий, че идат.

— Почакай да се върне баща ми.

— Как ще чакам, дявол да го вземе. Та те ще дойдат след пет минути. Хайде, скрий ме или ще те убия!

Фортунато му отвърнал най-хладнокръвно:

— Пушката ти е празна, а в каркерата^[6] ти няма патрони.

— Имам кама.

— Ама можеш ли да тичаш бързо като мене?

И той скочил и застанал на известно разстояние от човека.

— Ти не си син на Матео Фалконе! Нима ще оставиш да ме заловят пред къщата ти?

Момчето, изглежда, се трогнало.

— Какво ще ми дадеш, ако те скрия? — попитало то и се приближило.

Беглецът бръкнал в кожената кесия, окачена на колана му, и извадил петфранкова монета, с която вероятно щял да си купи барут.

Като видял сребърната пара, Фортунато се усмихнал, грабнал я и казал на Джането:

— От нищо не се бой.

И веднага направил голяма дупка в копата сено до къщата. Джането се сврял вътре, а момчето го покрило, като му оставило възможност да диша, но така, та никой да не може да се сети, че в сеното е скрит човек. Освен това измислило чисто дивашка хитрост. Донесло котката с котенцата и ги настанило върху копата, та всеки да помисли, че сеното не е пипано скоро. После забелязало кървави следи по пътеката край къщата и ги посипало с прах; като свършило всичко това, преспокойно се излегнало пак на слънце.

След няколко минути пред вратата на Матео пристигнали шестима войници с кафяви униформи и жълти яки с един фелдфебел начело. Фелдфебелът бил далечен сродник на Фалконе. (Както е известно, в Корсика повече откъдето и да било и най-далечното родство се зачита.) Този фелдфебел се наричал Тиодоро Гамба; бил деен човек, от когото бегълците много се бояли, защото бил изловил не един разбойник.

— Добър ден, братовчеде — подвикнал той на Фортунато и се приближил до него. — Я, че си пораснал! Не видя ли преди малко оттук да минава един човек?

— Е, не съм висок колкото вас, братовчеде — отвърнало простодушно момчето.

— И това ще стане. Кажу, не видя ли да минава човек?

— Да съм видял да минава човек ли?

— Да, човек с островърхо калпаче от черно кадифе и дреха, извезана с червено и жълто.

— Човек с островърхо калпаче от черно кадифе и дреха, извезана с червено и жълто ли?

— Да, казвай бързо, няма какво да повтаряш въпросите ми.

— Тая сутрин пред къщи мина свещеникът, яздеше коня си Пиеро. Пита ме как е татко, а аз му казах...

— Хей, момче, ти нещо дяволуваш! Бързо казвай къде отиде Джането, него търсим; и съм сигурен, че той пое по тази пътека.

— Кой знае?

— Кой знае ли? Аз знам и знам, че ти си го видял.

— Човек, като спи, гледа ли кой минава?

— Ти не си спал, нехранимайко с нехранимайко! Изстрелите са те събудили.

— Толкова ли шум, мислите, че вдигат вашите пушки, братовчеде? Да видите татковата карабина как гърми!

— Дяволите да те вземат, поразнико проклет! Аз съм съвсем сигурен, че си видял Джането. Може да си го скрил. Хайде, другари, вървете в къщата и вижте дали нашият човек не е там. Накрая той ходеше на един крак, а не е луд да се мъчи да стигне на куц крак макито. Пък и кървавите следи спират дотук.

— Ами какво ще каже татко? — захилил се Фортунато. — Какво ще каже, ако разбере, че сте влизали в къщата му, когато него го няма?

— Вагабонтино! — рекъл фелдфебелът Гамба и го хванал за ухото. — Знаеш ли, че мога да те накарам да запееш друга песен? Като те наложа двадесетина пъти със сабята, може да проговориш.

Но Фортунато продължавал да се хили.

— Баща ми е Матео Фалконе! — важно казал той.

— Ами знаеш ли, шмекерче, че мога да те заведа в Корте или в Бастиа? Ще те сложа да спиш в килия, на слама, с вериги на краката и ще те пратя на гилотината, ако не кажеш къде е Джането Санпиеро.

При тази смешна заплаха момчето се изкискало и повторило:

— Баща ми е Матео Фалконе!

— Господин фелдфебел — тихо казал един от войниците, — да не се скарваме с Матео.

Гамба явно не знаел какво да прави. Той тихо поговорил с войниците, които вече били претърсили цялата къща. Не било дълга работа, понеже колибата на корсиканеца се състои от една-единствена квадратна стая, а мебелировката — от маса, сандъци, пейки, ловни пособия и домакински съдове. В това време малкият Фортунато галел котката и сякаш се подигравал с обърканите войници и с братовчед си.

Един стрелец се приближил до копата сено. Видял котката, нехайно мушнал в сеното с щика и свил рамене, сякаш схващал, че прави нещо глупаво. Нищо не помръднало, а лицето на момчето не издало ни най-малко вълнение.

Фелдфебелът и войниците се чудели какво да правят; вече се взирали към равнината, сякаш били готови да тръгнат за там, откъдето били дошли, когато началникът, убеден, че заплахите не ще стреснат

сина на Фалконе, решил да направи последен опит — да го склони с добро, с подаръци.

— Братовчедче — рекъл той, — ти ми изглеждаш будно момче! Далеч ще стигнеш. Само че си правиш лоша шега с мене; и ако не ме беше страх да не засегна Матео, щях, дявол да го вземе, да те отведе.

— Я виж ти!

— Ама като се върне братовчедът, ще му разкажа всичко и той ще те нашиба до кръв, задето ме излъга.

— Кой знае.

— Ще видиш... Затова по-добре... Хайде ако си добро момче, ще ти дам нещо.

— Пък аз, братовчедче, ще ви кажа нещо: ако още се бавите, Джането ще стигне до макито; и тогава ще ви трябва повечко такива хитреци като вас, за да го хванете.

Фелдфебелът извадил от джоба си един сребърен часовник, който струвал поне десет екю; и като забелязал, че очите на малкия Фортунато блеснали, поклатил часовника на края на желязната верижка и рекъл:

— Дяволче! Ще ти се да си окачиш на яката такъв часовник, нали? И да се разхождаш по улиците на Порто Векио като паун; хората ще те питат: „Колко е часът?“, а ти ще им казваш: „Винете на часовника ми.“

— Като порасна, вуйчо ми, капоралът, ще ми подари часовник.

— Да, ама синът на вуйчо ти вече си има часовник... е, вярно, не е толкова хубав, колкото тоя... Ама пък той е по-малък от тебе.

Детето въздъхнало.

— Е, братовчедче, не искаш ли да ти дам часовника?

Фортунато загледал часовника с крайчеца на окото като котка, на която показват цяло пиле. Тя сякаш усеща, че се подиграват с нея, и не смее да протегне лапа, даже от време на време извърща око, за да не се поддаде на съблазънта; но се облизва и сякаш казва на господаря си: „Колко жестоко се шегуваш с мене!“

Все пак фелдфебелът изглеждал искрен, като показвал часовника. Фортунато не протегнал ръка, но му рекъл с горчива усмивка:

— Защо се подигравате с мене?

— Ей богу, не се подигравам. Само ми кажи къде е Джането и часовникът ще бъде твой.

По лицето на Фортунато се мярнала недоверчива усмивка; той вперил черните си очи в очите на фелдфебела и се опитал да прочете в тях доколко може да вярва на думите му.

— Да ми отнемат еполетите, ако не ти дам часовника извикал фелдфебелът, — но само при това условие! Ето, другарите ми са свидетели, не мога да се отрека от думата си.

Докато говорел така, той все повече приближавал часовника до момчето и вече почти докосвал бледата му буза. Лицето на Фортунато издавало борбата, която ставала в душата му, между алчността и задълженията на гостоприемството. Голите му гърди силно се повдигали, сякаш щял да се задуши. А часовникът се клатушкарал, въртял се и от време на време докосвал носа му. Най-сетне дясната му ръка взела да се вдига към часовника: пипнал го с края на пръстите си и целият часовник изтегнал в ръката му, но фелдфебелът все пак не пускал верижката... циферблатът бил светлосин... кутията — току-що лъсната... на слънцето блестяла като пламък... Изкушението било прекалено голямо.

Фортунато вдигнал и лявата ръка и през рамо посочил с палец копата сено, на която се бил облегал. Фелдфебелът веднага разбрал. Пуснал верижката; Фортунато се почувствувал единствен притежател на часовника. Изправил се пъргаво като сърна и се отдалечил на десет крачки от копата, която войниците веднага взели да събарят.

Не след дълго видели, че нещо мърда в сеното и оттам се измъкнал окървавен човек с кама в ръка; но раната му била изстинала и не успял да се изправи на крака. Паднал. Фелдфебелът се спуснал и изтръгнал камата му. Веднага го вързали здраво въпреки съпротивата му.

Проснат на земята, омотан като товар дърва, Джането обърнал глава към Фортунато, който се бил приближал.

— Кучи сине!... — изрекъл по-скоро презрително, отколкото гневно той.

Момчето му хвърлило сребърната монета, която било получило от него, понеже чувствувало, че вече не я заслужава; но задържаният се направил, че не я вижда. Казал съвсем хладнокръвно на фелдфебела:

— Драги Гамба, не мога да вървя, ще трябва да ме носите до града.

— Преди малко тичаше по-бързо от сръндак — казал жестокият победител, — но бъди спокоен, толкова съм доволен, дето те пипнах, че ако трябва, и цяла левга ще те нося на гръб, без да се уморя. Нищо, другарю, ще ти направим носилка от клони и от твоето наметало; а в чифлика на Кресполи ще вземем коне.

— Добре — отвърнал задържаният, — сложете и малко слама върху тая ваша носилка, да ми е по-удобно.

Докато войниците се заловили кой да прави носилка от кестенови клони, кой да превързва раната на Джането, Матео Фалконе и жена му изведнъж се задали откъм завоя на една пътека на макито. Жената едва мъкнела огромен чувал с кестени, докато мъжът си вървял само с една пушка в ръка и друга, окачена през рамо; защото е недостойно за мъж да носи друго, освен оръжие.

Като видял войниците, Матео отначало помислил, че са дошли да го задържат. Но от къде на къде? Та нима Матео имал вземане-даване с правосъдието? Не. Той се ползувал с добро име. Както се казва, бил „порядъчен гражданин“, но нали бил корсиканец и планинец, а колко са корсиканците и планинците, които, ако се поровят в паметта си, няма да открият някоя дреболия — изстрел, удар с нож и други подобни глупости. Матео повече от всеки друг бил чист пред съвестта си, защото десет години вече не бил насочвал пушка към човек, но бил предпазлив, затова се приготвил здравата да се защитава, ако се наложи.

— Жено — рекъл той на Джузепа, — остави чувала на земята и се пригответи.

Тя веднага го послушала. Матео ѝ дал пушката, окачена на рамото му, за да не му пречи. Заредил другата, която носел в ръка, и бавно тръгнал към къщата покрай дърветата, които ограждали пътя, готов при най-малката враждебна проява да се прикрие зад някой дебел ствол, откъдето спокойно да стреля. Жената вървяла по петите му и носела другата пушка и ловджийската чанта. Задачата на добрата домакиня в случай на бой е да зарежда оръжието на съпруга си.

А пък фелдфебелът се намерил в много неудобно положение, като видял как Матео се приближава стъпка по стъпка с пушка в ръка и с пръст на спуська. „Ако случайно Матео е роднина или пък приятел

на Джането и реши да го защитава — помислил си той, — куршумите на двете му пушки ще стигнат двама от нас толкова сигурно, колкото ако пуснеш писмо на пощата, ами ако се прицели в мене, макар да сме роднини!...“

Така озадачен, той смело решил да пристъпи сам към Матео и като на стар познат да му разкаже какво се е случило, но краткото разстояние, което го разделяло от Матео, му се сторило страшно дълго.

— Хей, стари приятелю, слушай — викнал той, — как си, драги? Аз съм Гамба, братовчед ти.

Без дума да каже, Матео се спрял и докато другият говорел, полекичка започнал да вдига дулото на пушката, така че в момента, когато фелдфебелът бил вече до него, тя сочела към небето.

— Добър ден, братко^[7] — казал фелдфебелът и му подал ръка. — Отдавна не съм те виждал.

— Добър ден, братко.

— Минавах оттука и се отбих да те видя, тебе и братовчедката Пепа. Днес много път бихме, но умората ни не отиде напразно, защото имаме добра sluка. Ей сега заловихме Джането Санпiero.

— Слава богу! — извикала Джузепа. — Миналата седмица той ни открадна една дойна коза.

Тези думи зарадвали Гамба.

— Клетникът! Гладен е бил — рекъл Матео.

— Ама тоя проклетник като лъв се бори — продължил позасегнат фелдфебелът. — Уби ми един войник и не стига това, ами счупи ръката на ефрейтор Шардон, но няма значение, той е французин... После така се скри, че и дяволът не можеше да го намери. Ако не беше братовчедчето Фортунато, никога нямаше да го открия.

— Фортунато ли? — извикал Матео.

— Фортунато! — повторила и Джузепа.

— Да, Джането се беше скрил в оная копа сено, ама братовчедчето издаде хитрината му. Затова ще кажа на вуйчо му, капорала, да му изпрати за награда някакъв хубав подарък. И ще спомена неговото име и твоето в доклада си до главния прокурор.

— Дявол да го вземе! — тихо възкликнал Матео.

Отишъл при стрелците. Джането бил вече настанен на носилката, готов за тръгване. Когато видял Матео, придружен от

Гамба, той странно се усмихнал; после се обърнал към вратата на къщата, плюл на прага и казал:

— Дом на предател!

Само човек, решил да умре, можел да се осмели да произнесе думата „предател“, свързвайки я с Фалконе. Един удар с кама, нямало нужда от втори, незабавно щял да заплати за обидата. Но Матео само се хванал за челото като съсипан човек.

Щом видял, че баща му пристига, Фортунато влязъл в къщата. Скоро се върнал с гърне мляко и с наведени очи го занесъл на Джането.

— Махай се! — извикал задържаният с гръмотевичен глас. После помолил един от войниците: — Другарю, дай нещо да пия.

Войникът му дал да пие от манерката си и разбойникът приел вода от човек, с когото малко преди се били стреляли. После помолил да му вържат ръцете така, че да бъдат кръстосани на гърдите вместо на гърба.

— Обичам да ми е удобно, като лежа.

Побързали да задоволят желанието му, после фелдфебелът наредил да тръгват, сбогувал се с Матео, който не му отговорил, и с бързи крачки потеглил към равнината.

Минали близо десет минути, преди Матео да си отвори устата да заговори. Детето гледало тревожно ту майка си, ту баща си, който, подпрян на пушката, го наблюдавал със сдържан гняв.

— Добре започваш! — най-сетне казал Матео със спокоен, но страшен глас за този, който го познавал.

— Татко! — извикало момчето през сълзи и се затекло да прегърне коленете му.

Но Матео му изкрещял:

— Назад! Да не си ме докоснал!

Детето спряло неподвижно на няколко крачки от баща си и изхлипало.

Джузепа се приближила. Тя тъкмо била забелязала верижката на часовника, която се подавала изпод ризата на Фортунато.

— Откъде имаш този часовник? — строго го запитала тя.

— Даде ми го братовчедът фелдфебел.

Фалконе грабнал часовника, с все сила го запратил връз един камък и го строшил.

— Жено — казал той, — от мене ли е момчето?

Кафявите страни на Джузепа почервенели до керемидено.

— Какво говориш, Матео! И знаеш ли на кого говориш?

— Добре, значи, това момче е първото от рода, което върши предателство.

Хълцанията и риданията на Фортунато се засилили, а Фалконе го гледал все така вторачено. Най-сетне тупнал с приклада на пушката в земята, после я метнал на рамо, отново поел по пътя към макито и викнал на Фортунато да върви след него. Момчето се подчинило.

Джузепа се втурнала след Матео и го уловила за лакътя.

— Син ти е — рекла тя с разтреперан глас и вперила черните си очи в очите на мъжа си, сякаш за да прочете какво става в душата му.

— Остави ме — отвърнал Матео. — Аз съм му баща.

Джузепа целунала сина си и разплакана си влязла в колибата, паднала на колене пред образа на светата Дева и започнала горещо да се моли. В това време Фалконе извървял около двеста крачки по пътеката и спрял чак до един малък дол. Спуснал се в него. Опитал земята с приклада и тя му се сторила мека, лесна за копаене. Мястото изглеждало сгодно за онова, което бил замислил.

— Фортунато, върви при оня, големия камък.

Момчето направило, както му заповядал, после коленичило.

— Кажете си молитвите.

— Татко, татко, не ме убивайте!

— Кажете си молитвите — повторил Матео със страшен глас.

Заеквайки и хълцайки, момчето прочело „Отче наш“ и „Верую“. В края на всяка молитва бащата отговарял със силен глас: „Амин!“

— Тия ли само молитви знаеш?

— Татко, знам и „Богородице дево“, и литанията, която леля ме научи.

— Дълга е. Нищо.

Детето с гаснещ глас довършило литанията.

— Свърши ли?

— О, татко, смилете се! Простете ми, никога вече няма да правя така! Толкова ще се моля на братовчеда капорал, че той ще помилва Джането!

И продължило да говори; Матео заредил пушката, прицелил се и казал:

— Бог да ти прости!

Момчето направило отчаяно усилие да стане и да прегърне коленете на баща си, но не успяло. Матео стрелял и Фортунато се проснал мъртъв.

Без да погледне трупа, Матео се запътил към къщи да вземе лопата, за да погребее сина си. Едва изминал няколко крачки и срещнал Джузепа, която дотичала, разтревожена от изстрела.

— Какво стори? — извикала тя.

— Каквото трябваше.

— Къде е?

— В дола. Сега ще го погребат. Умря като християнин. Ще му направим панихида. Нека кажат на зет ми Тиодоро Бианки да дойде да живее при нас.

---

[1] Piloue. — Б.а. ↑

[2] Капорали са се наричали ръководителите на корсиканските общини по време на въстанието против феодалите. Понякога днес още наричат така човек, който благодарение на качествата, връзките и подчинените си упражнява влияние и известна власт над дадено пиеве — кантон. По стар обичай корсиканците се делят на пет касти: благородници (едни, от които са *magnifici*, а другите *signori*), капорали, граждани, плебеи и чужденци. — Б.а. ↑

[3] Тук думата е синоним на беглец. — Б.а. ↑

[4] Отряд, набиран за известно време от правителството в помощ на жандармерията. — Б.а. ↑

[5] По онова време стрелците носели кафява униформа с жълта яка. — Б.а. ↑

[6] Кожен колан, който служи за патрондаш и за портфейл. — Б.а. ↑

[7] *Vuon giomo, fratello* — обикновеният поздрав между корсиканци. — Б.а. ↑

ДУШИТЕ ОТ ЧИСТИЛИЩЕТО

Цицерон казва, струва ми се, в трактата „За природата на боговете“, че е имало няколко Юпитеровци — един в Крит, друг в Олимпия, трети не знам къде си, — така че в Гърция не съществува що-годе известен град, който да не е имал свой Юпитер. И от всички тези Юпитеровци хората са създали един, комуто са приписали всички приключения на неговите съименници. Така се обяснява удивителното количество любовни похождения на този бог.

Същото е станало и с дон Жуан^[1], личност, чиято слава напомня славата на Юпитер. Само Севиля притежава няколко донжуановци; не малко други градове споменават за свой дон Жуан. И всеки някога си е имал своя отделна легенда. С време те са се слели в една.

Все пак обаче, ако се взрем по-внимателно, не е трудно да разграничим отделните герои и особено двама от тях: дон Жуан Тенорио, който, както всеки знае, е бил отнесен от една каменна статуя, и дон Жуан де Мараня, чийто край е бил съвсем различен.

По един и същ начин разказват живота и на единия, и на другия, различава ги само развързката. Всеки може да избира според вкуса си — както в драматичните произведения на Дюсис, които завършват добре или зле според чувствителността на читателя.

Що се отнася до истинността на тази история или на тези две истории, то тя е неоспорима и вие бихте засегнали във висша степен локалния патриотизъм на севилци, ако поставите под въпрос съществуването на тези нехранимайковци, които са направили съмнителни генеалогии на най-благородните тамошни семейства. На посетителите показват къщата на дон Жуан Тенорио и всеки, който обича изкуството, ако е минал през Севиля, не може да не се е отбил в черквата „Милосърдие.“ Там той е видял гроба на рицаря де Мараня със следния надпис, продиктуван от смирението, или, ако щете, от гордостта му: *Aquí yace el peor hombre que fue en el mundo*^[2]. Как подир това да се съмнявате? Вярно е, че след като ви е завел до тези два паметника, вашият чичероне ви е разказал и как дон Жуан (но не

се знае точно кой) направил странно предложение на Хиралда, бронзовото изваяние на върха на мавританската камбанария на катедралата, и как Хиралда приела; как, разгорещен от вино, дон Жуан се разхождал по левия бряг на Гуадалкивир и поискал огън от някакъв човек, който минавал по десния бряг и пушел пура, и как ръката на пушача (оказало се, че той бил самият дявол) се удължила, удължила, стигнала отгатакъ реката и поднесла пурата на дон Жуан, който припалил, без да му мигне окото и без да вземе под внимание това предупреждение, до такава степен бил закоравял...

От общия фонд злини и престъпления аз се опитах да отделя на всеки дон Жуан онова, което му се полага. По липса на по-добра метода се постарях да разкажа за моя герой дон Жуан де Мараня само приключенията, които не принадлежат изключително на дон Жуан Тенорио, толкова известен сред нас от шедьоврите на Молиер и Моцарт.

Граф дон Карлос де Мараня беше един от най-богатите и най-почитани благородници в Севиля. Произхождаше от славен род и във войната против разбунтуваните маври доказа, че по храброст е достоен за дедите си след покоряването на Алпухарес той се завърна в Севиля с белег от рана на челото и голям брой деца, отнети от неверниците, които се погрижи да бъдат покръстени и продаде на сметка на християнски семейства. Раните, които съвсем не го бяха загрозили, не му попречиха да се понрави на една госпожица от добър род, която го предпочете пред многобройните кандидати за ръката ѝ. От този брак се родиха най-напред няколко момичета, едни от тях по-късно се омъжиха, други отидоха в манастир. Дон Карлос де Мараня вече бе на път да се отчае, че ще има наследник на името си, когато раждането на син го преизпълни с радост и с надежда, че неговият древен майорат^[3] няма да премине в страничен род.

Дон Жуан, този толкова желан син и герой на настоящата достоверна история, бе глезен и от баща си, и от майка си, както се полагаше на единствен наследник на такова голямо име и богатство. Още като съвсем малък той беше почти пълен господар на действията си и в бащиния му дворец никой не смееше да се противопостави на волята му. Само че майка му искаше той да бъде благочестив като нея,

а баща му — да бъде храбър като него. С милувки и сладкиши тя успя да накара детето да научи литаниите, „епатер“ и „аве“ по голямата броеница, с една дума, всички задължителни и незадължителни молитви. Като го приспиваше, му четеше житията. От своя страна бащата учеше сина си на песните за Сид и Бернардо дел Карпио^[4], разказваше му за въстанието на маврите и го насърчаваше по цял ден да се упражнява в хвърляне на копие, стрелба с арбалет^[5] и дори с аркебуз^[6], целейки се в кукла, облечена в мавритански дрехи, която бе поставил в дъното на градината.

В параклиса на графиня де Мараня имаше една голяма картина в сухия и суров стил на Моралес^[7], която изобразяваше мъките в чистилището. Всички видове изтезания, за които художникът е могъл да се сети, бяха представени с такава точност, че дори палач на инквизицията не би намерил грешка. В чистилището душите се намираха в нещо като голяма пещера, на тавана, на която се виждаше отвор. Застанал на края на този отвор, един ангел подаваше ръка на една душа, която излизаше от това място на страдания, докато един старец до него държеше броеница в благочестиво сбраните си длани и очевидно се молеше много ревностно. Този старец беше дарителят, който бе поръчал картината за една черква в Хуеска. Разбунтуваните маври бяха подпалили града и черквата бе разрушена, но тази картина беше оцеляла по чудо. Граф Мараня я бе донесъл и бе украсил с нея молитвения параклис на жена си. Обикновено, когато влезеше в покоите на майка си, малкият Жуан дълго стоеше загледан неподвижно в картината, която едновременно го плашеше и привличаше. Особено не можеше да откъсне очи от един човек, чиито вътрешности сякаш ръфаше змия, докато той висеше, окачен над пламтяща жарава на една желязна кука, забита в ребрата му. Изтезаваният горестно извърщаше очи към отвора, сякаш просеше от дарителя молитви, които да го освободят от толкова големите страдания. Графинята никога не пропускаше да обясни на сина си, че нещастникът е подложен на това мъчение, защото се е подиграл на някой свещеник или се е разсейвал по време на богослужение. Душата, която отлиташе към рая, била душата на един родственик на семейство де Мараня, който вероятно имал някакво дребно прегрешение на съвестта си; но граф де Мараня се бил молил за него, бил дал много дарове на свещениците, за да го откупи от огъня и изтезанията, и за голяма своя радост успял да

прехвърли в рая душата на роднината си, без да го остава дълго да се топи от мъка в чистилището.

— Но имай пред вид, Хуанито — добавяше графинята, — че и мене може така да ме изтезават и да ме държат милиони години в чистилището, ако забравиш да поръчваш да ми четат молитви, за да ме освободиш! Колко лошо ще бъде, ако оставиш да страда майка си, която те е кърмила.

Тогава детето се разплакваше и ако имаше някой реал в джоба, бързаше да го даде на първия срещнат калугер с касичка, който събираше пари за душите в чистилището.

Когато влезеше в кабинета на баща си, виждаше ризници със следи от куршуми от аркебуза, шлема, който граф де Мараня бе носил при завземането на Алмерия и върху който още личеше белег от острието на една мюсюлманска брадва; мавритански копия и саби, знамена, пленени от неверниците, красяха тази стая.

— Този ятаган го взех от кадията на Вехер, който ме удари с него три пъти, преди да го убия — обясняваше графът. — Това знаме го носеха бунтовниците на планината Елвира. Тъкмо бяха унищожили едно християнско село; аз пристигнах с двадесет конника. На четири пъти се опитвах да се врежа в батальона им, за да пленя знамето; четири пъти ме отблъсваха. На петия път се прекръстих, извиках: „Свети Якове!“ и направих пробив в редовете на езичниците. А виждаш ли този златен потир върху моя герб? Един мавритански алфаки^[8] го бе откраднал от една черква, където бе извършил хиляди безчинства. Конете му яли овес на олтара, а войниците изхвърлили светите мощи. Този алфаки пиел от потира шербет със сняг. Залових го в шатрата му тъкмо като поднасяше към устните си свещената чаша. Преди да успее да каже „Аллах!“, защото питието още беше в гърлото му, с тая чудесна сабя ударих кучето по бръснатата му глава и острието я разсече до зъбите. В памет на това свято отмъщение кралят ми разреши да сложа златен потир на герба си. Казвам ти това, Хуанито, за да го разправяш на децата си, та да знаят защо твоят герб не е точно като герба на дядо ти дон Диего, както е изрисуван горе на портрета му.

Разделено между войната и благочестието, момчето по цял ден правеше малки кръстове от дъсчици или въоръжено с дървена сабя,

сечеше в зеленчуковата градина ротските тикви, които според него много приличаха на мавританските глави с чалми.

На осемнадесет години дон Жуан правеше доста лошо разбор на латински текстове, умееше чудесно да помага при литургия и си служеше с рапира и със сабя за две ръце по-добре и от Сид. Но тъй като баща му считаше, че благородник от рода Мараня трябва, освен това да придобие и други знания, реши да го изпрати в Саламанка. Скоро всичко за пътуването бе готово. Майка му му даде куп осветени броеници, нараменници и медальони. Освен това го научи на някои молитви, много полезни при редица обстоятелства в живота. Дон Карлос му даде сабя, чийто ефес, изработен със сребърни инкрустации, бе украсен с родовия герб, и му каза:

— Досега ти живя само с деца; сега ще живееш с мъже. Помни, че най-ценното богатство на благородника е неговата чест. А твоята чест е честта на рода Мараня. По-добре да загине последната издънка на рода, отколкото да бъде опетнена честта му! Вземи тази сабя. Тя ще те защитава, ако някой те нападне. Никога не я изваждай пръв. Но помни, че прадедите ти никога не са прибирали сабята си в ножницата, преди да са победили и да са отмъстили.

Запасен по такъв начин с духовно и мирско оръжие, потомъкът на рода Мараня яхна коня и напусна дома на дедите си.

По онова време университетът в Саламанка беше на върха на славата си. Никога дотогава в него не бе имало повече студенти, нито по-учени професори; но и никога дотогава гражданите не бяха толкова страдали от безчинствата на необузданата младеж, която живееше или по-скоро царуваше в града. Серенадите, котешките концерти, всякакви нощни безобразия бяха станали нещо обикновено в живота им, който от време на време бе разнообразяван от отвличания на жени или момичета, от кражби или побоища. През първите няколко дни след като пристигна в Саламанка, дон Жуан разнесе препоръчителните писма от баща си до неговите приятели, срещна се с професорите, посети черквите и разгледа реликвите им. Съгласно волята на баща си връчи на един от професорите доста голяма сума пари, за да ги раздаде на бедните студенти. Този дар му осигури голям успех и веднага му спечели много приятели.

Дон Жуан имаше силно желание да учи. Възнамеряваше да слуша като евангелски слова всичко, което щяха да изрекат устата на

професорите, и за да не изпусне нито дума, реши да седи колкото се може по-близо до катедрата. Когато влезе в галата, където трябваше да се състои лекцията, видя, че отпред, близо до професора, е останало едно празно място, каквото му се искаше. Веднага го зае. Един мръсен, рошав студент, облечен в дрипи, от онези студенти, с каквито университетите са пълни, за миг отмести очи от книгата и ги насочи към дон Жуан с тъпа изненада.

— Като сядате на това място, не знаете ли, че тук обикновено седи дон Гарсия Наваро? — почти изплашено му каза той.

Дон Жуан отговори, че доколкото е чувал, местата са на първия, който ги заеме, и понеже е намерил мястото празно, смята, че може да го заеме, особено ако дон Гарсия не е натоварил съседа си да му го запази.

— Не сте отгук, както виждам, и сигурно отскоро сте пристигнали, щом не познавате дон Гарсия — рече студентът. — Искам само да ви кажа, че дон Гарсия е една от най-...

Тук студентът понижи глас, сякаш го беше страх да не би другите студенти да го чуят.

— Дон Гарсия е страшен човек. Горко на този, който го засегне! Търпението му е кратко, а сабята дълга. И бъдете уверен, че стига само някой да седне ни място, където е сядал два пъти, и той е готов да се счепка, защото е извънредно обидчив и мнителен. Като се скара, удря, а като удари, убива. Така че аз съм ви предупредил. А вие ще постъпите, както намерите за добре.

На дон Жуан му се стори доста странно това, че дон Гарсия иска да пази най-добрите места, без да си даде труд да ги заслужи с точност. Същевременно забеляза, че не малко студенти са вперили поглед в него, и разбра колко ще се изложи, ако стане от мястото, на което бе седнал. От друга страна, никак не му се искаше още със самото си пристигане да влиза в спор, и то с такъв опасен човек, какъвто, по всичко изглежда, бе дон Гарсия. И докато се двоумеше какво да прави, без да може да реши, и неволно си седеше на мястото, влезе един студент и тръгна право към него.

— Ето го дон Гарсия — каза му съседът.

Този Гарсия беше широкоплещест строен момък с обветрено лице, горд поглед и презрителни уста. Носеше изтъркани дрехи, на времето вероятно черни, и скъсан плащ; на гърдите му висеше дълга

златна верига. Известно е, че за студентите от Саламанка и от другите испански университети от край време е въпрос на чест да изглеждат дрипави, с което вероятно искат да покажат, че истинското достойнство си личи и без украсата на богатството.

Дон Гарсия се приближи до скамейката, където Дон Жуан продължаваше да седи, и го поздрави извънредно учтиво.

— Господин студенте — каза той, — вие сте нов сред нас; въпреки това вашето име ми е добре известно. Бащите ни са били големи приятели и ако нямате нищо против, синовете им ще последват техния пример.

Говорейки така, той най-сърдечно протегна ръка на дон Жуан. Дон Жуан, който очакваше съвсем друго встъпление, прие с най-голяма готовност вежливото предложение на дон Гарсия и му отговори, че ще се чувства много поласкан от дружбата с благородник като него.

— Вие още не познавате Саламанка — продължи дон Гарсия. — Ако нямате нищо против да ме приемете за водач, аз ще бъда очарован да ви покажа всичко, „от кедъра до исопа“^[9], в този град, където ще живеете. — После добави, обръщайки се към седналия до дон Жуан студент: — Хайде, Перико, разкарай се оттука. Да не мислиш, че такъв дебелак като тебе може да прави компания на сеньор дон Жуан де Мараня?

И при тези думи той грубо го изблъска и седна на мястото, което студентът побърза да освободи.

След като лекцията свърши, дон Гарсия даде адреса си на своя нов приятел и поиска той да му обещае, че ще го навести. После любезно и свойски му махна с ръка за сбогом и излезе, изяцно намятайки се с надупчения си като решето плащ.

Стиснал учебниците под ръка, дон Жуан се бе спрял в една галерия на университета, за да разгледа надписи, които покриваха стените, когато забеляза, че студентът, който пръв му бе заговорил, се отправя към него, сякаш и той иска да види надписите. Дон Жуан му кимна, за да покаже, че го е познал, и се приготви да тръгне, но студентът го хвана за плаща, за да го спре.

— Сеньор дон Жуан — каза той, — ако нямате бърза работа, ще бъдете ли така добър да ми разрешите да поговоря с вас за миг?

— На драго сърце — отговори дон Жуан и се облегна на една колона. — Слушам ви.

Перико тревожно се огледа, сякаш се боеше, че някой може да го следи, после се приближи до дон Жуан и след кратко мълчание му заговори на ухото, нещо, което изглеждаше излишно, понеже в широката готическа галерия, където се намираха, нямаше никой, освен тях.

— Бихте ли ми казали, благородни дон Жуан — с тих, едва ли не разтреперан глас запита той, — бихте ли ми казали дали вашият баща наистина се е познавал с бащата на дон Гарсия Наваро?

Дон Жуан се сепна от изненада.

— Вие току-що чухте, че дон Гарсия лично каза това.

— Да — отвърна студентът още по-тихо, — но все пак вие чували ли сте някога баща ви да е казал, че познава сеньор Наваро?

— Да, разбира се, с него са били заедно по време на войната против маврите.

— Много добре, но вие чували ли сте този благородник да е имал... син?

— Право да ви кажа, не съм обръщал особено внимание на това, което баща ми разправяше за него... Но защо ми задавате тези въпроси? Дон Гарсия не е ли син на сеньор Наваро?... Да не би да е незаконороден?

— Небето ми е свидетел, че не съм казал подобно нещо — уплашено извика студентът и надзърна зад колоната, на която дон Жуан се бе опрял; — аз исках само да ви попитам дали не ви е известна една странна история за дон Гарсия, която мнозина тук разправят.

— Нищо такова не знам.

— Казват... имайте пред вид, че аз само повтарям онова, което съм чувал... казват, че дон Диего Наваро имал син, който, като бил на шест-седем години, заболял от някаква тежка и толкова странна болест, че лекарите не знаели какво лекарство да му предпишат. Тогава бащата, който нямал други деца, освен него, взел да праща дарове на разни черкви, водил болното дете да докосва свети мощи, но всичко било напразно. Накрая се отчаял и веднъж, така поне са ме уверявали... като гледал изображението на свети Михаил, казал: „Щом

ти не можеш да спасиш сина ми, да видим дали онзи, който е под краката ти, няма по-голяма власт.“

— Това е страшно богохулство! — дълбоко възмутен извика дон Жуан.

— Детето скоро оздравяло... и това дете сега е... дон Гарсия!

— Така че оттогава в тялото на дон Гарсия се е вселил дяволът! — каза през смях дон Гарсия и в същия миг изникна иззад една съседна колона, откъдето, изглежда, бе слушал целия разговор. — Да ви кажа право, Перико — добави хладно и презрително той на стреснатия студент, — ако не бяхте страхливец, аз щях да ви накарам да се разкаете, задето имахте дързостта да говорите за мен. Сеньор дон Жуан — продължи той, обръщайки се към Мараня, — като ни опознаете по-добре, няма да си губите времето да слушате тоя дърдорко. И ето, за да ви докажа, че не съм злият дявол, направете ми честта да ме придружите още сега до черквата „Свети Петър“; а след като се помолим, ще ми разрешите да ви заведа на един много посредствен обед заедно с неколцина приятели.

При тези думи той улови под ръка дон Жуан, който се чувстваше засрамен, задето дон Гарсия го бе сварил да слуша странната история на Перико, и веднага прие поканата на новия си приятел, за да му докаже, че не е повлиян от злословията, които бе чул.

Като влязоха в черквата „Свети Петър“, дон Жуан и дон Гарсия коленичиха пред един от параклисите, около който се бяха струпали много богомолци. Дон Жуан тихо прочете една молитва и макар да посвети полагаемото се време на това свято занимание, като вдигна глава, откри, че другарят му още изглежда потънал в благочестив унес: беззвучно движеше устни и сякаш не бе стигнал и до половината на съсредоточението си. Леко засрамен, че е привършил толкова бързо, дон Жуан тихичко зашепна литаниите, които му дойдоха на ума. Изреди и тях, но дон Гарсия все така не помръдваше. Дон Жуан изрече набързо някои дребни пожелания и като видя другаря си все така неподвижен, реши, че може да погледа наоколо си, за да запълни времето, докато чака да приключи тази предълга молитва. Най-напред привлякоха вниманието му три жени, коленичили на турски килими. Ако се съдеше по възрастта, очилата и достопочтената големина на покривалото на едната от тях, тя можеше да бъде само дуеня. Другите две бяха млади и красиви и не държаха очите си чак толкова сведени

към броениците, та да не се види, че тези очи са големи, живи и красиви по форма. Като се взря в едната, дон Жуан изпита голямо удоволствие, каквото не подобаваше да изпитва от такава гледка в толкова свято място. Забравяйки, че приятелят му се моли, той го дръпна за ръкава и шепнешком го попита коя е госпожицата, която държи жълта кехлибарена броеница.

— Доня Тереса де Охеда — отвърна Гарсия без никакъв признак на възмущение, че са прекъснали молитвата му. — А другата е доня Фауста, по-голямата ѝ сестра. Двете са дъщери на един от членовете на Съвета на Кастилия. Аз съм влюбен в по-голямата, вие гледайте да се влюбите в по-малката. Ето — добави той, — те стават и ще излязат от черква. Да побързаме, че да ги видим, като се качват в колата. Може вятърът да повдигне полите им и да зърнем едно-две хубави крачета.

Дон Жуан беше толкова развълнуван от красотата на доня Тереса, че без да обръща внимание на неприличието на подобни думи, последва дон Гарсия до вратите на черквата и видя как двете благородни госпожици се качиха в каляската, която потегли от черковния площад и пое по една от най-оживените улици. След това дон Гарсия накриви шапката си и весело се провикна:

— Ех, че прелестни момичета! Дявол да ме вземе, ако по-голямата не бъде моя до десет дена! А на вас потръгна ли ви с по-малката?

— Как така да ми потръгне? — наивно отговори дон Жуан. — Ами че аз я виждам за пръв път!

— Какво от това? — възкликна дон Гарсия. — Да не мислите, че аз познавам Фауста от много по-отдавна? Днес обаче ѝ подадох едно писъмце, което тя прие много добре.

— Писъмце ли? Но аз не ви видях да пишете!

— Винаги си нося по някоя и друга готова бележчица и ако не е надписана, може да послужи за всяко момиче. Трябва само човек да внимава да не слага рисковани епитети за цвета на очите или на косите. А въздишките, сълзите и вълненията подхождат за всички, били те чернооки или руси, девойки или омъжени жени.

Докато разговаряха така, дон Гарсия и дон Жуан стигнаха до къщата, където ги чакаше обядът. Беше ядене като за студенти, пообилно, отколкото изтънчено или разнообразно: много и силно подправени яхнии, солени меса, въобще неща, които предизвикват

жажда. Впрочем имаше в изобилие и вина — от Манча и Андалусия. Неколцина студенти, приятели на дон Гарсия, очакваха пристигането му. Веднага седнаха на трапезата и за известно време не се чуваше никакъв шум, освен чаткането на челюстите и чукането на чашите с шишетата. Скоро виното развесели сътрапезниците, започна разговор, който стана до немай-къде шумен. Приказваха само за дуели, за любовни приключения и студентски пакости. Един разказа как измамил хазайката си, като се изнесъл в навечерието на деня, когато трябвало да си плати наема. Друг — как пратил да вземат от кръчмата няколко делви валдепенско вино уж за един от най-строгите професори по теология, как прибрал виното, а сметката оставил да я плаща професорът, ако ще. Трети натупал стражата, четвърти се качил при любовницата си по възжена стълба въпреки всички предпазни мерки, които бил взел ревнивият му съперник. Отначало дон Жуан слушаше изумено за всички тези безчинства. Но изпитото вино и веселото настроение на сътрапезниците постепенно прогониха стеснителността му. Започна да се смее на историите, които те разказваха, и дори стигна дотам, че завидя на неколцина за авторитета, който им създаваха техните ловки номера и мошеничества. Мъдрите принципи, с които бе дошъл в университета, постепенно отстъпваха пред правилото на поведение на студентите — просто и лесно за следване правило, — което се състои в това да си позволяват всичко спрямо така наречените „пильос“^[10], тоест цялата онази част от човечеството, която не е записана в университетските регистри. Сред тях студентът е във вражеска страна и има правото да действа така, както са постъпвали евреите с ханаанците^[11]. Но понеже господин корехидорът^[12] за нещастие храни слабо уважение към светите закони на университета и само търси случай да навреди на техните следовници, те трябва да са единни като братя, да си помагат и главно да спазват неприкосновена тайна.

Този поучителен разговор трая, колкото траяха бутилките. След като те се изпразниха, всички разсъждения станаха необикновено объркани, на всички много им се доспа. Тъй като слънцето още грееше с пълна сила, те се разотидоха за следобедна почивка; но дон Жуан прие леглото, което му предложи дон Гарсия. Едва се изтегна на кожения дюшек и следствие на умората и на винените пари потъна в дълбок сън. Доста време сънищата му бяха толкова странни и неясни,

че не изпитваше никакво друго чувство, освен смътно неразположение, без да долавя отделен образ или мисъл, които да са причина за това. Постепенно започна да разбира по-ясно съня си, ако може така да се каже, и да разсъждава с последователност. Стори му се, че плава с лодка по голяма река, такава широка и мътна река, каквато никога не бе виждал Гуадалкивир дори зиме. Нямаше нито платна, нито весла, нито кормило. Брегът беше пуст. Лодката така се клатушкаше от течението и на него така му прилошаваше, че си помисли, че се намира в устието на Гуадалкивир в момента, когато севилските зяпачи, които отиват в Кадис, започват да усещат първите пристъпи на морска болест. Скоро попадна в една много по-тясна част на реката, така че погледът и гласът му можеха лесно да стигнат и до двата бряга. Тогава на двата бряга едновременно се появи по една сияйна фигура, която се приближаваше, сякаш за да му се притече на помощ. Той обърна глава най-напред надясно и видя старец със строго и мрачно лице, бос, облечен само с трънен плащ. Старецът сякаш протягаше ръка на дон Жуан. Вляво, накъдето погледна след това, видя висока жена с благородно и привлекателно лице, която му подаваше венец от цветя. Същевременно забеляза, че лодката се движи без гребла, само от волята му. Тъкмо щеше да слезе на брега при жената, когато от десния бряг прозвуча вик и го накара да обърне глава и да се отправи натам. Старецът изглеждаше още по-мрачен от преди. Цялото му тяло, доколкото се виждаше, беше в рани, съсухрено и покрито със засъхнала кръв. В едната си ръка държеше трънен венец, в другата — камшик железни бодли. При тази гледка дон Жуан бе обзет от ужас. И побърза да се върне към левия бряг. Видението, което до такава степен го беше пленило, все още бе там. Косите на жената се вееха по вятъра, очите ѝ пламтяха със свръхестествен огън, а вместо венеца сега държеше сабя в ръка. Дон Жуан за миг се спря, преди да стъпи на брега, и като се вгледа по-внимателно, забеляза, че сабята е обагрена с кръв и че ръката на красавицата също е червена. Ужасен, той се сепна от сън. Като отвори очи, неволно извика, понеже видя гола сабя, която блестеше на две стъпки от леглото му. Но не хубавата русалка държеше тази сабя. Дон Гарсия бе дошъл да събуди приятеля си и виждайки до леглото му една особено изработена сабя, я бе взел да я разгледа като познавач. На острието се четеше следния надпис! „Страж

на честта“. А дръжката, както вече казахме, бе украсена с герба, името и девиза на рода Мараня.

— Хубава сабя имате, приятелю — каза дон Гарсия. — Навярно сте си отпочинали. Вече се стъмни. Да се поразходим. А когато порядъчните хора в този град се приберат по домовете си, ако желаете, ще отидем да направим серенада на нашите богини.

Дон Жуан и дон Гарсия се разхождаха известно време по брега на Тормес и гледаха жените, които бяха дошли да подишат чист въздух или да зърнат любимите си. Постепенно хората се разотидоха и накрая не остана никой.

— Сега е времето — каза дон Гарсия, — сега е времето, когато целият град вече принадлежи на студентите. Никой „пилъ“ не би се осмелил да смути нашите невинни забавления. Що се отнася до стражите, ако случайно стигнем до разправа с тях, излишно е да ви казвам, че те са гадове, които няма нужда да щадим. Но ако се окажат повечко и се наложи да си плюем на петите, не се безпокойте — аз зная всички улички, а вие само гледайте да ме следвате и бъдете уверен, че всичко ще се уреди.

Докато говореше, той метна плаща на лявото си рамо и се загърна така, че остави свободна само дясната си ръка. Дон Жуан направи същото и двамата се отправиха към улицата, където живееха Доня Фауста и сестра ѝ. Като минаха пред входа на една черква, дон Гарсия подсвири и пажът му се появи с китара в ръката. Дон Гарсия взе китарата и отпрати момъка.

— Виждам — каза дон Жуан, докато завиваха по улица Валядолид, — виждам, че искате да пазя, докато правите серенада; бъдете уверен, че ще гледам да заслужи одобрението ви. Родната ми Севиля ще се отрече от мене, ако не мога да защитя една улица от нахалници!

— Нямам намерение да ви оставя на стража — отвърна дон Гарсия. — Тук е моята любов, но също и вашата. Всеки ще ловува за себе си. Шшт! Ето къщата. Вие пред този прозорец, аз пред онзи. Внимание!

След като настрои китарата си, дон Гарсия запя с доста приятен глас един романс, в който, както обикновено, ставаше дума за сълзи, за въздишки и така нататък. Не знам дали той го бе съчинил.

На третата или четвъртата сегидиля^[13] щорите на двата прозореца се попривдигнаха и се чу леко покашлюване. Това означаваше, че вътре слушат. Казват, че музикантите не обичат да свирят, когато ги молят или ги слушат. Дои Гарсия остави китарата на камъка до вратата и започна тих разговор с една от жените, които го слушаха.

Като вдигна очи, дон Жуан видя на прозореца над главата си една жена, която сякаш го оглеждаше внимателно. Реши, че тя положително е сестрата на доня Фауста, която собственият му вкус и изборът на дон Гарсия определяха за дама на мислите му. Но беше още стеснителен, неопитен и не знаеше откъде да започне. Изведнъж от прозореца падна кърпичка и едно нежно гласче възкликна:

— Ах, боже, кърпичката ми падна!

Дон Жуан веднага я взе, закачи я на върха на сабята си и я вдигна на височината на прозореца. Това беше встъпление за разговор. Гласът започна с благодарности, после запита дали благородният сеньор, който е толкова учтив, не е бил същата сутрин в черквата „Свети Петър“.

Дон Жуан отговори, че е бил и че там е загубил спокойствието си.

— Но как?

— Като ви видях.

Ледът бе счупен. Дон Жуан беше от Севиля и знаеше наизуст всички мавритански истории, чийто любовен речник е толкова богат. Той не можеше да не бъде красноречив. Разговорът трая около час. Най-сетне Тереса извика, че чува стъпките на баща си и дон Жуан трябва да си върви. Двата ухажори напуснаха улицата едва след като видяха две бели ръчички да се подават изпод щорите и да хвърлят на всеки от тях по клонче жасмин. Дон Жуан се прибра да спи, преизпълнен с прелестни образи. Колкото до дон Гарсия, той влезе в една кръчма, където прекара по-голямата част от нощта.

На другия ден въздишките и серенадите започнаха отново. Това се повтори и през следващите нощи. След прилична съпротива двете дами се съгласиха да дадат и получат по една къдрица коса и операцията се извърши посредством конец, който се спусна, за да донесе и отнесе разменените залози за любов. Доя Гарсия, който не бе човек да се задоволява с дреболии, отвори въпрос за възжена стълба

или подправени ключове; но горе намериха, че е дързък и предложението му веднага бе ако не отхвърлено, то поне отложено за неопределено време.

Почти цял месец вече дон Жуан и дон Гарсия гугукаха доста безполезно под прозорците на любимите си. През една много тъмна нощ те бяха както обикновено на пост и разговорът продължаваше вече от доста време, за задоволство на всички участници в него, когато на края на улицата се появиха седем-осем загърнати в плащове мъже, половината от които носеха музикални инструменти.

— О, небеса! — възкликна Тереса. — Това е дон Кристовал, идва да ни прави серенада. За бога, вървете си, иначе ще се случи нещо лошо!

— На никого няма да отстъпим такова хубаво място — отговори дон Гарсия, после каза високо на първия от групата: — Кавалере, мястото е заето и дамите горе не се интересуват от вашата музика. Така че, ако обичате, вървете да си опитате щастието другаде.

— Този е от ония негодници, студентите. Въобразява си, че ще ни спре! — извика дон Кристовал. — Сега ще види, че скъпо ще му струва това увъртане около моята възлюблена!

При тези думи той извади сабята си. Същевременно блеснаха и сабите на другарите му, които ги измъкнаха от ножниците. С възхитителна ловкост дон Гарсия нави плаща около ръката си, вдигна меч и извика:

— Студенти, на помощ!

Но наоколо нямаше нито един студент. Вероятно уплашени, че инструментите им ще пострадат в схватката, музикантите побягнаха, викайки стражата, докато двете дами на прозорците призоваваха на помощ всички светци от рая.

Дон Жуан, който се намираше под най-близкия до дон Кристовал прозорец, пръв трябваше да се справи с него. Противникът му беше ловък, освен това в лявата си ръка държеше малък железен щит, с който си служеше, за да отблъсква ударите, докато дон Жуан имаше само сабята и плаща. Устремно притиснат от дон Кристовал, той съвсем навреме си припомни една хватка на сеньор Уберти, учителя му по фехтовка. Отпусна се на лявата си ръка, а с дясната мушна сабята под щита на дон Кристовал и я заби под ребрата му с такава сила, че острието се счупи, след като проникна цяла педя. Дон Кристовал

извика и падна, облян в кръв. По време на тази схватка, която трая по-кратко от нашето описание, дон Гарсия успешно се отбраняваше срещу двамата си противници, които, щом видяха, че главатарят им е проснат на земята, побягнаха, колкото им крака държат.

— Сега да се измъкваме — каза дон Гарсия, — не е време за забавления. Сбогом, красавици!

И той повлече объркания от подвига си дон Жуан. На двадесет крачки от къщата дон Гарсия спря и попита другаря си къде му е сабята.

— Сабята ми ли? — каза дон Жуан, който едва сега забеляза, че оръжието не е в ръката му... — Не знам... Навярно съм я изпуснал.

— Проклятие! — извика дон Гарсия. — Името ви е написано на ефеса!

В този миг видяха, че хора с факли излизат от съседните къщи и тичат към умирация. Откъм противоположния край на улицата пристигаха забързано въоръжени мъже. Очевидно беше патрул, привлечен от виковете на музикантите и шума на борбата.

Дон Гарсия си нахлупи шапката над очите, прикри долната част на лицето си с плаща, за да не бъде познат, и въпреки опасността се спусна сред насъбраните хора, надявайки се да намери сабята, по която несъмнено щяха да открият виновника. Дон Жуан го видя как удря наляво и надясно, загася факлите и събаря всичко, което се изпречи на пътя му. Дон Гарсия скоро се върна, тичайки с все сили, стиснал по една сабя във всяка ръка: целият патрул го следваше по петите.

— Ах, дон Гарсия! — възкликна дон Жуан, като пое сабята, която онзи му подаваше. — Каква благодарност ви дължа?

— Да бягаме! Да бягаме! — извика Гарсия. — Тичайте след мене и ако някой от тези нехранимайковци се приближи повечко, прободете го като онзи.

И двамата се спуснаха с цялата бързина, която им придаваха младежката сила и ужасът от господин корехидора, смятан по-страшен за студентите, отколкото дори за крадците.

Дон Гарсия знаеше Саламанка като „Отче наш“, много ловко завиваше на ъглите и се спускаше по тесни улички, докато другарят му, който беше новак, с мъка го следваше. Вече се запъхтяваха, когато в края на една улица срещнаха група студенти, които се разхождаха и пееха, акомпанирайки си на китара. Щом разбраха, че двама техни

другари са преследвани, награбиха камъни, тояги и всевъзможни други оръжия. Изморени от гонитбата, стражарите не счетоха за уместно да започнат схватка. Оттеглиха се благоразумно, а двамата виновници се отправиха към една близка черква, за да се скрият и да си поотпочинат.

Пред входа дон Жуан понечи да прибере сабята в ножницата си, тъй като му се струваше неуместно и нехристиянско да влиза в божия дом с оръжие в ръка. Но сабята се запъна, острието ѝ с мъка проникваше в ножницата; накратко той разбра, че сабята, която държи, не е неговата; в бързината дон Гарсия бе грабнал първата сабя, която бе намерил на земята, а това беше оръжието на мъртвия или на някой от другарите му. Работата ставаше сериозна, дон Жуан предупреди приятеля си, когото бе вече свикнал да счита за добър съветник.

Дон Гарсия сви вежди, прехапа устни, смачка периферията на шапката си, направи няколко крачки, докато потресен от неприятното откритие, дон Жуан бе обзет колкото от тревога, толкова и от угризения. След четвърт час размисъл, по време на който дон Гарсия има тактичността да не каже нито веднъж „Защо изпуснахте сабята си!“, той хвана дон Жуан под ръка и му нареди:

— Елате с мен! Знам какво ще направим.

В този миг един свещеник излизаше от сакристията на черквата и се готвеше да тръгне по улицата. Дон Гарсия го спря, поклони му се ниско и каза:

— Нали имам честта да говоря с учения лицензиат^[14] Гомес?

— Още не съм лицензиат — отвърна свещеникът, очевидно поласкан, че са го сметнали за лицензиат. — Наричам се Мануел Тордойя, на вашите услуги.

— Отче — каза дон Гарсия, — вие сте тъкмо лицето, с което исках да си поговоря. Става въпрос за случай, в който съвестта ми се колебае и ако мълвата не ме мами, вие сте автор на онзи знаменит трактат „De casibus conscientiae“^[15], който вдигна толкова шум в Мадрид, нали?

Отстъпвайки на суетата, свещеникът малко несигурно отговори, че не е автор на въпросната книга (каквато, право казано, въобще не съществуваше), но че доста се е занимавал с тези въпроси. Дон Гарсия, който си имаше съображения да не обръща внимание на думите му, продължи така:

— Ето, отче, накратко какъв е случаят, по който исках да се посъветвам с вас. Днес, преди по-малко от час, един мой приятел среща на улицата някакъв човек, който му казва: „Кавалере, аз ще се бия на две крачки оттука. Противникът ми е въоръжен със сабя, по-дълга от моята; имайте добрината да ми заемете вашата сабя, така че да се бием с равни оръжия.“ И приятелят ми си размени сабята с него. Известно време чака на ъгъла на улицата дуелът да свърши. Като престава да чува чаткането на остриетата, приближава се и какво да види? Един мъж лежи мъртъв, прободен от същата тази сабя, която току-що е заел на човека. Сега той е отчаян, чувства се като съучастник, опасява се, че е извършил смъртен грях. Аз се опитвам да го успокоя; смятам, че това е само прегрешение, защото, ако не беше дал сабята си, щеше да стане причина двамата мъже да се бият с неравностойно оръжие. Вие какво мислите, отче? Не сте ли съгласен с мене?

Докато слушаше тази история, свещеникът, който правеше началните си стъпки в казуистиката, наостри уши и известно време си търка челото като човек, който се мъчи да си припомни някакъв цитат. Дон Жуан не знаеше какво цели дон Гарсия, но нищо не добави, тъй като се боеше да не каже нещо неуместно.

— Отче, въпросът е извънредно труден, щом и един голям учен като вас се колебае как да го разреши — продължи дон Гарсия. — Ако нямате нищо против, ние ще дойдем утре, за да чуем вашето мнение. Но засега ви моля да прочетете няколко молитви за душата на мъртвия.

При тези думи той пъкна два-три дуката в ръката на свещеника, което окончателно го предразположи към двамата толкова благочестиви, толкова съвестни и главно толкова щедри младежи. Обеща им, че на другия ден на същото място ще им даде мнението си в писмена форма. Без да пести благодарностите, дон Гарсия добави нехайно, сякаш ставаше въпрос за нещо маловажно:

— Само дано правосъдието да не ни обвини за тази смърт! На вас разчитаме да спечелите господата на наша страна.

— Колкото до правосъдието, няма защо да се безпокоите — каза свещеникът. — Тъй като вашият приятел само е дал назаем сабята си, той по закон не е съучастник.

— Да, отче, но убиецът е избягал. Ще огледат раната, ще намерят може би окървавената сабя... не знам... Съдиите били страшни, както

разправят хората.

— Но вие бяхте ли свидетел, когато сабята е била дадена назаем?
— запита свещеникът.

— Разбира се — отговори дон Гарсия, — това бих потвърдил пред всички съдилища в кралството. Впрочем — многозначително добави той — вие, отче, също ще кажете истината, че сме дошли при вас много преди работата да се разкрие, за да поискаме духовен съвет. Можете да потвърдите, че размяната е станала... А ето ви и доказателство — и като взе сабята на дон Жуан добави: — Ето, виждате, че тази сабя не влиза в ножницата.

Свещеникът кимна като човек, убеден в истинността на разказаната му история. Той безмълвно претегли дукатите, които държеше в ръка, и в тях откри безспорен довод в полза на двамата младежи.

— Освен това, отче, какво значение има за нас правосъдието? За нас е важно да сме чисти пред бога — с дълбоко благочестие завърши дон Гарсия.

— До утре, чада мои — каза свещеникът на тръгване.

— До утре — отговори дон Гарсия, — целуваме ви ръцете и разчитаме на вас.

След като свещеникът си отиде, дон Гарсия подскочи от радост и извика:

— Да живее симонията^[16]! Ето че положението ни се подобри, както се надявам. Ако правосъдието се занимае с нас, добрият отец заради дукатите, които получи, и тези, които се надява да измъкне от нас, е готов да свидетелствува, че ние имаме толкова вина за убийството на кавалера, когото вие току-що изпратихте на оня свят, колкото новородено дете. Сега си вървете в къщи, бъдете нащрек и гледайте да не отваряте необмислено вратата си; аз ще пообиколя из града, за да науча новините.

Като се прибра в стаята си, дон Жуан се хвърли облечен на леглото. Прекара безсънна нощ, през цялото време мисли за убийството, което бе извършил, и особено за последствията от него. Всеки път, когато чуеше шум на мъжки стъпки по улицата, си представяше, че идва стража да го задържи. Все пак обаче, тъй като беше уморен и главата му още тежеше от студентския обед, на който бе присъствувал, призори заспа.

Беше спал няколко часа, когато прислужникът му го събуди и каза, че една забулена дама иска да говори с него. В същия миг тя влезе в стаята. Беше загърната от главата до петите в дълго черно наметало, така че се виждаше само едното ѝ око. Това око се насочи към прислужника, после към дон Жуан, сякаш искаше да му каже, че тя желае да говори с него без свидетели. Прислужникът излезе веднага. Дамата седна и най-внимателно загледа дон Жуан с това единствено око. След известно мълчание заговори така:

— Благородни кавалере, идването ми тук може да ви изненада и вие вероятно ще си създадете не особено добро мнение за мене; но ако знаехте причината, която ме води при вас, положително не бихте ме порицали. Вчера вие се бихте с един кавалер от нашия град...

— Аз, госпожо! — пребледнял възкликна дон Жуан. — Аз не съм излизал от тази стая...

— Безполезно е да се преструвате пред мене. Ето, аз първа ще ви дам пример за искреност. — И като каза това, тя разтвори наметалото си и дон Жуан позна доня Тереса. — Благородни дон Жуан — продължи тя и цялата се изчерви, — трябва да ви призная, че вашата храброст засили до най-висока степен интереса ми към вас. Въпреки смущението, което ме бе обзело, аз забелязах, че вашата сабя е строшена и че сте я захвърлили на земята до вратата ни. В момента, когато всички се бяха струпали около ранения, аз влязох и прибрах дръжката на сабята. Като я разгледах, прочетох името ви и разбрах колко щяхте да се изложите, ако тя попаднеше в ръцете на вашите неприятели. Ето я, щастлива съм, че мога да ви я върна.

Естествено дон Жуан падна на колене, каза, че ѝ дължи живота си, но че това е безполезен дар, понеже тя ще го накара да умре от любов по нея. Доня Тереса бързаше и искаше веднага да си отиде, но думите на дон Жуан ѝ доставяха такова удоволствие, че не можеше да се реши да тръгне. Така измина почти цял час, изпълнен с клетви за вечна любов, с целуване на ръцете, с молби от негова страна, с колебливи откази от нейна. Дон Гарсия пристигна внезапно и прекъсна разговора им. Тази сцена съвсем не го възмути. Той най-напред успокои Тереса, каза куп похвали за смелостта и съобразителността ѝ и накрая я замоли да се застъпи за него пред сестра си и да я накара да се държи по-човечно. Доня Тереса му обеща всичко, каквото той пожела, цялата се загърна в наметалото и си тръгна, след като обеща

още същата вечер да отидат със сестра си на среща на мястото за разходка.

— Работите ни вървят на добре — каза дон Гарсия, щом младежите останаха сами. — Никой не ни подозира. Корехидорът, който не храни особено топли чувства към мене, ме почете с първите си подозрения. Бил убеден, както казал, че аз съм убил дон Кристовал. И знаете ли какво го накарало да промени мнението си? Донесли му, че съм бил цялата вечер с вас; а вие, драги, имате такава слава на светец, че стига за двама. Така или иначе, за нас вече не мислят. Досетливостта на чудесната малка Тереса успокои тревогите ни за бъдещето. Така че да не се занимаваме вече с този въпрос, а да мислим само за забавления.

— Ах, Гарсия! — печално възкликва дон Жуан. — Тъжно е да убиеш себеподобен!

— Има нещо още по-тъжно — отвърна дон Гарсия. — То е някой от себеподобните ти да те убие и едно трето нещо, което надминава по печал и двете, а то е: един ден да се лишиш от обед. Ето защо аз ви каня днес на обед с няколко весели момчета, които ще останат очаровани, като ви видят.

И като каза тези думи, дон Гарсия излезе.

Любовта вече бе значително разсеяла угризенията на нашия герой. Суетата окончателно ги заглуши. Студентите, с които той обядва у Гарсия, бяха научили от него кой е истинският убиец на дон Кристовал. Този Кристовал беше прочут със смелостта и ловкостта си кавалер, от когото всички студенти се бояха; затова смъртта му ги зарадва и те отрупаха щастливия му противник с поздравления. Според думите им дон Жуан беше честта, цветът, ръката на университета. Възторжено пиха за негово здраве, а един студент от Мурсия в негова чест съчини сонет, в който го сравняваше със Сид и с Бернардо дел Карпио. Като стана от трапезата, дон Жуан наистина все още чувствуваше известна тежест на сърцето, но ако имаше власт да възкреси дон Кристовал, съмнително е, че щеше да я използва от страх да не загуби уважението и славата, които неговата смърт му бе създала в целия университет на Саламанка.

Когато се свечери, и двете двойки пристигнаха точно навреме на срещата, която се състоя на брега на Тормес. Доня Тереса улови ръката на дон Жуан (по онова време жените още не улавяха кавалерите под

ръка), а доня Фаустина — ръката на дон Гарсия. След няколко обиколки по мястото за разходка те се разделиха много доволни и си обещаха, че няма да пропускат нито един случай да се виждат. След като оставиха двете сестри, младежите срещнаха няколко циганки, които танцуваха с дайрета сред група студенти. Присъединиха се към тях. Танцовачките се харесаха на дон Гарсия и той реши да ги заведе на вечеря. Предложението бе незабавно направено и незабавно прието. В качеството си на Фидус Ахатес^[17] дон Жуан трябваше също да присъствува. И понеже се засегна, задето една от циганките му каза, че прилича на послушник, постара се да направи всичко необходимо, за да докаже, че това определение не му отива: псува, танцува, лудува и пи за двама студенти-второгодници.

С голяма мъка го заведоха у дома му след полунощ повече от пиян и толкова бесен, че искаше да подпали Саламанка и да изпие всичката вода на Тормес, та да не могат да угасят пожара.

Ето как дон Жуан една след друга губеше всички добродетели, които дължеше на природата и възпитанието си. След три месеца пребивание в Саламанка под ръководството на дон Гарсия той напълно съблазни бедната Тереса; от своя страна приятелят му постигна същия успех осем-девет дена по-рано. В началото дон Жуан беше увлечен в момичето с цялата любов, която е способен да изпитва младеж на неговата възраст към първата жена, която му се отдава; но дон Гарсия без особена мъка му доказва, че постоянството е химерична добродетел и че ако той се държи различно от другарите си в университетските оргии, ще накърни доброто име на Тереса. Защото, както му обясни дон Гарсия, само при много силна и изцяло удовлетворена любов мъжът се задоволява с една-единствена жена. Освен това лошата среда, в която дон Жуан бе попаднал, не му оставяше нито миг спокойствие. Той едва ходеше на занимания или отиваше уморен от неспане и разгул и дремеше на високонаучните лекции на най-прочутите професори. За сметка на това винаги пръв излизаше на разходка и си отиваше последен, а нощите, които доня Тереса не можеше да му посвети, редовно прекарваше в кръчмата или на още по-лоши места.

Една сутрин той получи от дамата си бележка, в която тя изразяваше съжаление, че срещата им, определена за същата вечер, няма да може да се състои: някаква стара сродница била пристигнала в Саламанка, та й дали стаята на Тереса, а тя щяла да спи при майка си.

Това не особено разочарова дон Жуан, който намери възможност да запълни вечерта си. В момента, когато излизаше на улицата, като обмисляше различни планове, една забулена жена му предаде писмо. Беше от доня Тереса: успяла да осигури друга стая и със сестра си била уредила всичко за срещата. Дон Жуан показа писмото на дон Гарсия. Известно време двамата се колебаха; накрая автоматично и като по навик се покатериха на балкона на любовниците си.

Доня Тереса имаше на гърдите си една доста изпъкнала бенка. И когато дон Жуан получи за пръв път разрешение да я види, прие това като признак на върховно благоволение. Известно време той продължи да смята тази бенка за най-прелестното нещо на света. Ту я сравняваше с теменужка, ту с анемона, ту с детелина. Но ѝ се насити и тя престана да му се струва красива, а наистина беше много красива. „Това е просто едно голямо черно петно — често си казваше той с въздишка. — Жалко, че го има. Лошото е, дявол да го вземе, че прилича на свинска пръжка. Да върви по дяволите!“ Дори попита един ден доня Тереса дали не е искала от някой лекар съвет как да махне бенката. На което нещастното момиче отговори, изчервено до бялото на очите, че нито един мъж, освен него, не е виждал бенката, а освен това бавачката ѝ казвала, че такива бенки носели щастие.

Вечерта, за която говорех, дон Жуан пристигна на срещата в доста лошо настроение и като видя отново въпросната бенка, стори му се още по-голяма, отколкото преди. „По дяволите, прилича на пльшок — каза си той, като я гледаше. — Уродливо нещо! Дамга като знака, с който е бил белязан Каин. Само подлуден от дявола човек може да вземе такава жена за любовница.“ Държа се много мрачно. Без причина се нахвърли срещу бедната Тереса, разплака я и призори си отиде, без дори да я целуне. Дон Гарсия, който си тръгна заедно с него, известно време вървя мълчаливо. После изведнъж се спря и каза:

— Съгласете се, дон Жуан, че тази нощ и двамата се наскучахме. Лично на мене ми е още досадно и много ми се иска веднъж завинаги да пратя по дяволите моята принцеса.

— Грешите — отвърна дон Жуан; — Фауста е очарователна девойка, бяла като лебед, и е винаги в добро настроение. Освен това толкова ви обича! Право казано, вие имате голям късмет.

— Добре поне, че е бяла, съгласен съм, че е бяла, но е безцветна и край сестра си прилича на бухал до гълъбица. Не аз, а вие сте

късметлия.

— Какво да ви кажа — поде дон Жуан. — Момичето е миличко, но е дете. С нея човек не може за нищо свястно да си поговори. Главата ѝ е натъпкана с рицарски романи и тя си е създала такива глупави представи за любовта! Не можете да си въобразите колко е взискателна.

— Още сте млад, дон Жуан, и не знаете как да дресирате любовниците си. Разбирате ли, жената е като кон: ако я оставите да придобие лоши навици, ако не я убедите, че не бихте ѝ простили нито едно своеволие, никога няма да я оправите.

— Я ми кажете, дон Гарсия, вие с любовниците си като с конете ли се отнасяте? Често ли използвате пръчката, за да им лекувате своеволията?

— Рядко. Поради прекалената си добрина. Слушайте, дон Жуан, съгласен ли сте да ми отстъпите вашата Тереса? Обещавам ви, че след половин месец ще омекне като ръкавица. В замяна ви предлагам Фауста. Ще искате ли още нещо отгоре?

— Сделката доста ми харесва, стига дамите да се съгласят — отвърна дон Жуан с усмивка. — Но доня Фауста никога няма да иска да ви отстъпи и ще загуби от размяната.

— Много сте скромни. Но успокойте се. Вчера аз толкова я дразних, че в сравнение с мене първият срещнат ще ѝ се стори като сияен ангел на осъдена душа. Знаете ли, дон Жуан, аз съвсем не се шегувам — продължи дон Гарсия.

Дон Жуан още по-силно се разсмя на сериозността, с която приятелят му развиваше чудатото си хрумване.

Този високонравствен разговор бе прекъснат от пристигането на неколцина студенти, които дадоха нова насока на мислите на двамата приятели. Но вечерта, както седяха пред бутилка монтилско вино и кошничка с жълди от Валенсия, дон Гарсия отново започна да се оплаква от любовницата си. Преди малко получил писмо от Фауста, пълно с трогателни изрази и нежни упреци, в които се долавяла вродената ѝ духовитост и навикът ѝ да вижда смешната страна във всичко.

— Ето, прочетете — каза дон Гарсия, подавайки писмото на дон Жуан с широка прозявка, — вижте колко хубаво е написано. И пак среща за тази вечер! Само че този път дявол да ме вземе, ако отида.

Дон Жуан прочете писмото и то му се стори прелестно.

— Право да ви кажа — отговори той, — ако аз имах такава любовница, само щях да мисля как да я направя щастлива.

— Но вземете я, драги — възкликна дон Гарсия, — вземете я, задоволете си прищявката. Отстъпвам ви правата си. Даже можем да направим нещо още по-хубаво — добави той, като стана, сякаш осенен от внезапно вдъхновение. — Да разиграем любовниците си на комар. Ето картите. Предлагам ви партия хомбре. Аз залагам доня Фауста, вие ще заложите доня Тереса.

При това налудничаво предложение на другаря си дон Жуан се разсмя до сълзи, взе картите и ги разбърка. И макар че игра почти съвсем невнимателно, спечели. Дон Гарсия, изглежда, никак не съжали, че губи, поиска да му донесат лист и мастило и написа нещо като разписка за доня Фауста, с която ѝ нареждаше да се постави на разположение на предявителя точно както би наредил на своя домоуправител да наброи сто дуката на някой кредитор.

Все така смеейки се, дон Жуан предложи на дон Гарсия реванш. Но последният отказа.

— Ако имате що-годе смелост — каза той, — вземете моя плащ, идете пред портичката, която ви е известна. Там ще намерите само Фауста, понеже Тереса не ви очаква. Последвайте я, без да разговаряте; като стигнете в стаята ѝ, тя може за миг да се поизненада, дори да пролее една-две сълзи, но това да не ви спира. Бъдете уверен, че няма да посмее да извика. Дайте ѝ тогава бележката, кажете ѝ, че аз съм отвратителен престъпник, чудовище, каквото искате ѝ кажете; но че тя може лесно и бързо да си отмъсти, и бъдете уверен, че такава отмъщение много ще ѝ допадне.

При всяка дума на дон Гарсия дяволът все по-дълбоко проникваше в сърцето на дон Жуан и му казваше, че онова, което до този миг бе смятал за празна шега, може да завърши по най-приятен за него начин. Той престана да се смее и челото му започна да се изчервява от удоволствие.

— Да съм уверен, че Фауста ще се съгласи на подобна размяна!... — промълви той.

— Дали ще се съгласи ли? — възкликна развратникът. — Но какъв новак сте вие, приятелю мой! Възможно ли е да мислите, че една жена ще се поколебае, ако трябва да избира между любовник от шест

месеца и любовник за един ден? Хайде, хайде, утре и двамата ще ми благодарите, в това не се съмнявам, а единственото, което искам от вас, е да ми позволите да поухажвам Тересита, за обезщетение.

После, като видя, че дон Жуан е повече от наполовина убеден, добави:

— Решавайте, защото аз лично нямам желание да се виждам тази вечер с Фауста. Ако вие не я искате, ще дам разписката на дебелия Фадрике, така че той ще я използва.

— По дяволите, да става каквото ще! — извика дон Жуан и грабна листчето; и за да набере смелост, наведнъж гаврътна пълна чаша монтилко.

Часът приближаваше. Дон Жуан, който още бе възпиран от някакъв остатък от съвест, пиеше чаша след чаша, за да се замае. Найсетне часовникът изби. Дон Гарсия метна своя плащ на раменете на дон Жуан и го заведе до вратата на любовницата си; после даде уговорения сигнал, пожела на приятеля си приятна нощ и се отдалечи, без да изпитва ни най-малко угризение за лошата си постъпка.

Вратата веднага се отвори. Доня Фауста чакаше от известно време.

— Вие ли сте, дон Гарсия? — тихо запита тя.

— Да — още по-тихо отвърна дон Жуан, като криеше лицето си в гънките на широкия плащ.

Влезе и когато вратата се затвори, тръгна заедно с водачката си по тъмна стълба.

— Уловете края на мантията ми и вървете колкото може по-тихо подир мен.

След няколко мига той се озова в стаята на доня Фауста. Само един светилник мъждукаше. Отначало, без да сваля шапката и плаща си, дон Жуан застана прав, с лице към стаята и близо до вратата. Още не смееше да се разкрие. Доня Фауста известно време го гледа, без да продума; после изведнъж се приближи към него с протегнати ръце. Тогава дон Жуан отметна плаща и направи същото движение.

— Какво, но това сте вие, благородни дон Жуан!... — извика тя. — Болен ли е дон Гарсия?

— Болен ли? Не, но не може да дойде — отвърна дон Жуан. — Той ме изпрати при вас.

— О, колко съжалявам! Но, кажете ми, нали не му е попречила да дойде някоя друга жена?

— Значи, знаете какъв е развратник!...

— Колко ще се зарадва сестра ми, като ви види! Горкото дете! Тя мислеше, че няма да дойдете... Пуснете ме да мина, ще отида да ѝ кажа.

— Излишно е.

— Изглеждате странен, дон Жуан... Да не би да искате да ми съобщите някоя лоша новина?... Говорете! С дон Гарсия се е случило нещо...

За да си спести неудобния отговор, дон Жуан подаде на нещастното момиче безчестната бележка от дон Гарсия. Тя бързо я прочете, но отначало не разбра. Препрочете я и не можа да повярва на очите си. Дон Жуан внимателно я наблюдаваше и видя как едно след друго си изтрива челото, после си избърсва очите; устните ѝ трепереха, смъртна бледост покриваше лицето ѝ, трябваше с две ръце да държи хартията, за да не я изпусне. Най-сетне направи отчаяно усилие, стана и извика:

— Всичко това е лъжа! Ужасна измама! Дон Гарсия в никакъв случай не го е написал!

Дон Жуан отговори:

— Вие познавате почерка му. Той не оценява съкровището, което притежава... а аз приех, защото ви обичам безумно.

Тя хвърли към него поглед, изпълнен с най-дълбока омраза, и отново зачете бележката с вниманието на адвокат, който подозира, че даден документ е фалшифициран. Очите ѝ бяха необикновено разширени и втренчени в листа. От време на време от тях избликваше едра сълза, но жената не мигваше и сълзата падаше, като се хлъзгаше по бузата ѝ. Изведнъж тя се усмихна като безумна и извика:

— Това е шега, нали? Нали е шега? Дон Гарсия е тук, сега ще дойде!...

— Съвсем не е шега, доня Фауста, и няма нищо по-истинско от любовта, която изпитвам към вас. Ще бъда толкова нещастен, ако не ми повярвате!...

— Мерзавецо! — извика доня Фауста. — Но ако ти говориш истината, значи, си още по-престъпен и от дон Гарсия.

— Любовта всичко извинява, прекрасна Фауста. Дон Гарсия ви изоставя; приемоте аз да ви утеша. Ето на това пано са нарисувани Бакхус и Ариадна; позволете ми да бъда вашият Бакхус.

Без да отвърне нито дума, тя грабна от масата един нож и като го вдигна над главата си, пристъпи към дон Жуан. Но той успя да види движението ѝ; улови ѝ ръката, без особена мъка я обезоръжи и смятайки, че има правото да я накаже за това начало на враждебни действия, я целуна три-четири пъти и се помъчи да я повлече към един малък диван. Доня Фауста беше слаба, крехка жена, но гневът ѝ даде сили и тя се съпротивяваше, като ту се залавяше за мебелите, ту се бранеше с ръце, с крака, със зъби. Дон Жуан посрещна първите няколко удара с усмивка, но скоро гневът взе надмощие над любовта му. Той силно прегърна Фауста, без да щади нежната ѝ кожа. Беше като разярен борец, който желае на всяка цена да надвие противника си и е готов да го удуши, ако трябва, за да го срази. Тогава Фауста прибягна до последното средство, което ѝ оставаше. Дотогава женският свян я възпираше да повика за помощ, но като видя, че всеки миг може да бъде победена, така се разкрещя, че гласът ѝ прокълтя из цялата къща.

Дон Жуан почувствува, че за него не става въпрос да обладае жертвата си, а преди всичко да мисли за сигурността си. Понечи да отмести Фауста, за да стигне до вратата, но момичето се вкопчи в него и той не можа да се освободи. В това време се чу тревожен шум от отварящи се врати; мъжки гласове и стъпки се приближаваха, нямаше нито миг за губене. Дон Жуан направи усилие, за да отблъсне доня Фауста, но тя се държеше за дрехите му с такава сила, че той просто се завъртя заедно с нея и само си размениха местата. Така Фауста се намери откъм вратата, която се отваряше навътре. Тя продължаваше да крещи. В това време вратата се отвори; на прага застана мъж с аркебуз в ръката. Той извика изненадано и веднага последва изстрел. Светилникът угасна и дон Жуан усети, че ръцете на доня Фауста се отпускат, а по неговите ръце потече нещо топло и лепкаво. Тя падна или по-скоро се свлече на земята; баща ѝ бе застрелял нея вместо похитителя ѝ. Като се почувствува свободен, дон Жуан се спусна към стълбата сред дима от аркебуза. Най-напред го удари бащата с приклада, после един лакей, който го следваше със сабя. Но нито единият, нито другият го засегнаха сериозно. Той извади сабята и се опита да си проправи път и да изгаси факела, който лакеят носеше.

Изплашен от решителния му израз, последният се дръпна назад. Но дон Алонсо де Охеда, който беше пламенен и безстрашен човек, решително се спусна към дон Жуан: дон Жуан отблъсна няколко удара и вероятно отначало имаше намерение само да се отбранява, но фехтувачите са свикнали автоматично и почти неволно след париране да атакуват, така че след няколко мига бащата на доня Фауста изпусна дълбока въздишка и падна смъртно ранен. Като видя, че пътят му е свободен, дон Жуан се спусна като стрела по стълбите, оттам към вратата и за миг се озова на улицата, без никой от прислужниците, които се бяха струпали около умиращия си господар, да се втурне след него. При шума от изстрела доня Тереса пристигна тичешком, видя ужасната сцена и падна в несвяст до баща си. Узнала бе само половината си нещастие.

Дон Гарсия довършваше последната бутилка монтилско, когато дон Жуан блед, покрит с кръв, с блуждаещи очи, разкъсана дреха и нагръдник, излязъл с половин стъпка от обичайните си граници, влезе бързо в стаята и съвсем запъхтян се хвърли в едно кресло, без да може да произнесе нито дума. Другарят му веднага разбра, че се е случило нещо много сериозно. Остави дон Жуан два-три пъти да си поеме дълбоко дъх, после започна да го разпитва. От две думи разбра същността на работата. Дон Гарсия, който не губеше лесно привичното си спокойствие, изслуша, без да мигне, несвързания разказ на приятеля си. После напълни чаша, подаде му я и каза:

— Пийнете, имате нужда. Лоша работа — добави той, след като също изпразни чашата си. — Сериозно е човек да убие бащата на... Все пак има доста примери, като се почне със Сид. Най-лошото е, че вие нямате петстотин войника, облечени до един в бяло, и то ваши братовчеди, които да ви защитят от стражите на Саламанка и от роднините на покойния... Но нека първо да се занимаем с най-неотложното... — Той обиколи два-три пъти стаята, сякаш за да събере мислите си, и продължи: — Да останете в Саламанка след такъв скандал, ще бъде лудост. Дон Алонсо де Охеда не е някакво селско благородниче, пък и слугите навярно са ви познали. Да приемем за миг, че не са ви познали; в университета вие вече си спечелихте такава слава, че положително вас ще обвинят за всяко анонимно злодеяние. Не, послушайте ме, трябва да заминете и колкото по-скоро, толкова по-добро. Тук вие станяхте три пъти по-учен, отколкото подобава на един

благородник от добър род. Оставете Минерва и се позанимайте с Марс; с него по-добре ще успеете, защото имате предразположение. Във Фландрия се води война. Да отидем да бием еретици; няма по-добро средство да изкупим дребните си прегрешения на този свят. Амин! Завършвам като проповедник.

Името „Фландрия“ подействува чудотворно на дон Жуан. Стори му се, че ако напусне Испания, ще се освободи от самия себе си. Сред трудностите и опасностите на войната нямаше да му остане време за угризения.

— Към Фландрия! Към Фландрия! — извика той. — Да вървим да се бием до смърт във Фландрия!

— От Саламанка до Брюксел е далеч — сериозно поде дон Гарсия, — а при вашето положение няма време за губене. Имайте пред вид, че ако господин корехидорът ви залови, надали ще имате възможност за друга борба, освен с веслата на някой кораб на негово величество.

След кратко съвещание с приятеля си дон Жуан бързо съблече студентските дрехи и си сложи бродирани кожени дрехи, каквито по онова време носеха военните, и шапка с голяма спусната периферия, като не забрави да напъха в колана си толкова дублони, колкото дон Гарсия можа да му даде. Всички тези приготовления му отнеха само няколко минути. Потегли пеш, излезе от града, без да го познаят, и вървя през цялата нощ и цялата следваща сутрин, докато жегата не го накара да спре. В първия град, където се озова, си купи кон, присъедини се към един керван пътници и безпрепятствено пристигна в Сарагоса. Там прекара няколко дена под името дон Жуан Караско. Дон Гарсия, който напусна Саламанка един ден след него, тръгна по друг път и го настигна в Сарагоса. В този град не останаха дълго. Само се отбиха да се помолят в черквата „Света богородица Пилар“, като не пропуснаха да позяпат арагонските красавици, после, съпроводжани от двама слуги, отидоха в Барселона, откъдето потеглиха с кораб за Чивитавекия. Умората, морската болест, новите селища и вроденото лекомислие на дон Жуан, всичко съдействуваше, за да го накара бързо да забрави ужасните гледки, които бе оставил след себе си. В Италия двамата приятели намериха толкова удоволствия, че няколко месеца изоставиха главната цел на пътуването си; но когато капиталът им се

изчерпа, присъединиха се към група свои сънародници, смели и с олекнали кесии като тях, и се отправиха за Германия.

Като стигнаха в Брюксел, всеки постъпи в дружината на капитана, който му хареса. Двамата приятели решиха да извършат първите си подвизи под командуването на капитан дон Мануел Гомаре, най-напред, защото беше андалусец, а после, защото се знаеше, че изисква от войниците си само смелост и излъскано оръжие в изправност и не придиря за дисциплината.

Очарован от външността им, капитанът се отнесе с тях добре и както те желаеха, тоест използва ги за всички рисковани операции. Съдбата се оказа благосклонна към тях: там, където мнозина от другарите им загинаха, те дори не бяха ранени и генералите ги отличиха. Двамата бяха повишени в чин младши офицер в един и същи ден. Смятайки, че вече могат да разчитат на уважението и приятелството на началството, те веднага съобщиха истинските си имена и отново започнаха обичайния си живот, тоест денем играеха и пиеха, а нощем правеха серенади на най-красивите жени в градовете, където бяха на гарнизон през зимата. Получиха от родителите си прошка, която не особено ги развълнува, и кредитни писма до банкери в Анверс, които те използваха най-широко. Млади, богати, безстрашни и предприемчиви, те се радваха на многобройни леки успехи. Няма да се бавя с изреждането им; на читателя ще бъде достатъчно да знае, че щом видяха красива жена, не подбираха средства, за да я постигнат. Обещанията, клетвите бяха само игра за тези недостойни развратници; а ако някои братя или съпрузи възразяха срещу поведението им, за да им отговорят, те разполагаха с добри саби и безмилостни сърца.

През пролетта военните действия започнаха отново. При една злополучна за испанците битка капитан Гомаре бе смъртно ранен. Дон Жуан, който го видя да пада, изтича при него и повика няколко войника, за да го отнесат; но доблестният капитан събра последните си сили и му каза:

— Оставете ме тук да умра. Чувствувам, че с мене е свършено. Все едно дали ще умра тук или на половин левга по-далеч. Задръжте си войниците; и без това ще бъдат доста заети, защото, както виждам, холандците настъпват с многобройна войска. Момчета — добави той, обръщайки се към войниците, насъбрани край него, — дръжте се с вашите младши офицери и не се грижете за мене.

В това време пристигна и дон Гарсия и го запита дали няма някое последно желание, което да бъде изпълнено след смъртта му.

— Какво, по дяволите, си въобразявате, че мога да желая в такъв миг?... — отвърна капитан Гомаре. После сякаш се позамисли и поде: — Никога не съм се сещал много-много за смъртта и не смятах, че е толкова близко... не бих имал нищо против, ако дойде някой свещеник... Само че всички монаси са при обоза... И все пак тежко е човек да умре, без да се изповяда!

— Ето ви моя молитвеник — каза дон Гарсия и му подаде шише вино. — И не се бойте.

Очите на стария воин все повече помътняваха. Той не обърна внимание на шегата на дон Гарсия, но старите бойци, които го бяха наобиколили, се възмутиха.

— Дон Жуан — каза умиращият, — приближете се, момчето ми. Елате, вие ще бъдете мой наследник. Ето тази кесия, в нея е всичко, което притежавам; по-добре да я вземете вие, отколкото ония еретици. Само искам да направите няколко панихиди за успокоение на душата ми.

Дон Жуан обеща и му стисна ръката, докато дон Гарсия започна тихо да обяснява на приятеля си разликата между убежденията на един слаб човек, когато умира, и убежденията, които изповядва пред маса, отрупана с бутилки. Но понеже няколко куршума изсвистяха край ушите на войниците и ги предупредиха за приближаването на холандците, всички заеха местата си в редиците, след като набързо се сбогуваха с капитан Гомаре. Цялата дружина мислеше само как да се изтегли в добър ред, което беше доста трудно при толкова многоброен неприятел, разкалян от дъжда терен и умората от дългия път. Все пак холандците не успяха да разстроят редиците ѝ, а по здрач изоставиха преследването, без да успеят да вземат нито едно знаме, нито един войник, освен ранени.

Вечерта двамата приятели седяха в една палатка с неколцина офицери и разговаряха за боя, в който току-що бяха участвували. Някои критикуваха заповедите на командувачия този ден и след свършен факт обясняваха какво е трябвало да се направи. После стана дума за убитите и ранените.

— Колкото до капитан Гомаре — каза дон Жуан, — аз дълго ще съжалявам за него. Беше храбър офицер, добър другар, истински баща

за войниците си.

— Да — обади се дон Гарсия, — но ще ви призная, че никога не съм бил толкова изненадан, както когато видях колко му е мъчно, че до него няма черно расо. Това доказва само едно: че е по-лесно човек да бъде храбър на думи, отколкото на дело. Има хора, които пет пари не дават за далечната опасност, а бледнеят, когато тя се приближи. Впрочем, дон Жуан, тъй като сте негов наследник, кажете какво има в кесията, която ви остави.

Тогава дон Жуан за пръв път отвори кесията и видя, че съдържа около шестдесет жълтици.

— Е, щом сме толкова богати — продължи дон Гарсия, който бе свикнал да гледа на кесията на приятеля си като на своя, — защо да не изиграем партия фараон, вместо да мислим за умрелите си приятели и да хленчим.

Всички одобриха предложението. Донесоха няколко барабана и ги покриха с плащ. Те се превърнаха в игрална маса. Дон Жуан започна пръв, съветван от дон Гарсия. Но преди да заложи, извади от кесията десет златни монети, уви ги в кърпичка и ги пъкна в джоба си.

— За какво ви са, по дяволите? — възкликна дон Гарсия. — Войник да пести! И то в навечерието на бой!

— Нали знаете, дон Гарсия, че всичките пари не са мои. Дон Мануел ми ги завеща *sub roepae nomine*^[18], както казвахме в Саламанка.

— Чумата да го тръшне, простакът му с простак! — извика дон Гарсия. — Дявол да го вземе, на мен ми се струва, че той наистина е решил да даде тези десет ескуди на първия свещеник, когото срещнем.

— Защо не? Обещах.

— Млъкнете! Кълна се в брадата на Мохамед, че се червя заради вас, просто не мога да ви позная.

Играта започна. Отначало щастието се колебаеше. Скоро то решително се обърна против дон Жуан. Напразно, за да им провърви, дон Гарсия взе картите. След един час всичките пари, които двамата имаха, включително и петдесетте ескуди от капитан Гомаре, минаха у офицера, който държеше банката. Дон Жуан пожела да отиде да спи, но дон Гарсия се беше разпалил и държеше да играе реванш, за да си възвърнат загубеното.

— Хайде, благоразумни господине — каза той, — дайте онези ескуди, които толкова добре скрихте. Сигурен съм, че ще ни донесат щастие.

— Но, дон Гарсия, не забравяйте, че съм обещал!...

— Хайде, хайде, не ставайте дете! До молитви ли ни е сега? Ако капитанът беше тука, той по-скоро би ограбил някоя черква, отколкото да остави да мине карта, без да играе срещу банката.

— Ето пет ескуди — каза дон Жуан. — Не ги рискувайте наведнъж.

— Никакво малодушие! — отвърна дон Гарсия. И заложи петте ескуди на цар. Спечели, каза парол, но на втория тур загуби.

— Хайде и последните! — извика той преbledнял от яд.

Дон Жуан направи известни възражения, които бяха лесно преодолен. Отстъпи и даде четири ескуди, които веднага последваха първите. Дон Гарсия хвърли картите по носа на офицера, който държеше банката, и стана побеснял. Каза на дон Жуан:

— Досега винаги сте имали щастие, а съм чувал, че последното ескудо обръща и най-лошия късмет.

Дон Жуан беше ядосан поне колкото него. Той вече не мислеше за панихидите, нито за клетвата си. Заложи на асо едничкото останало ескудо и веднага го загуби.

— По дяволите душата на капитан Гомаре! — извика той. — Струва ми се, че парите му са омагьосани!...

Офицерът, който държеше банката, ги запита дали не искат да продължат, но тъй като вече нямаха пари, а на хора, които всеки ден рискуват да си строят главата, трудно се дава кредит, те бяха принудени да напуснат играта и се опитаха да се утешат с пиячите. Напълно забравиха за душата на бедния капитан.

Няколко дена след това испанците получиха подкрепления, подновиха офанзивата и напреднаха. Прекосиха местата, където се бяха сражавали. Мъртвите още не бяха погребани. Дон Гарсия и дон Жуан пришпориха конете, за да отминат по-бързо трупове, които бяха неприятни колкото за зрението, толкова и за обонянието, но войникът, който препускаше пред тях, извика високо, като видя някакво тяло, проснато в един трап. Двамата се приближиха и познаха трупа на капитан Гомаре, макар че беше почти напълно обезобразен. Разкривените му черти бяха застинали в страшен гърч и показваха, че е

умрял в ужасни мъки. Макар че вече бе свикнал с подобни гледки, дон Жуан не можа да не потрепери, като видя трупа, чиито помътнели очи, изпълнени със съсирена кръв, сякаш бяха отправени заплашително към него. Припомни си последната заръка на нещастния капитан, която той, дон Жуан, бе оставил неизпълнена. Но изкуствената суровост, която бе успял да наложи на сърцето си, скоро го освободи от угризения: той веднага нареди да изкопаят гроб и да зарият капитана. Един капуцин се случи наблизко и набързо прочете няколко молитви. Поръсен със светена вода, трупът бе покрит с камъни и пръст и войниците продължиха пътя си, по-мълчаливи от обикновено. Но дон Жуан забеляза, че един стар аркебузир дълго рови из джобовете си, най-сетне намери едно ескудо, подаде го на капуцина и му каза:

— Вземете, да отслужите панихиди за капитан Гомаре.

Този ден дон Жуан прояви необикновена храброст и се изложи на стрелбата на врага толкова непредпазливо, сякаш искаше да бъде убит.

— Човек е безстрашен, когато остане без пукната пара — казаха другарите му.

Наскоро след смъртта на капитан Гомаре един млад новобранец бе приет в дружината, в която служеха дон Жуан и дон Гарсия. Изглеждаше решителен и смел, но прикрит и странен по характер. Не го виждаха да пие, нито да играе с другарите си. По цели часове седеше на една пейка в караулното помещение, гледаше как хвъркат мухите или щракаше със спусъка на аркебуза си. Войниците, които му се присмиваха заради неговата сдържаност, му измислиха прякора „Модесто“^[19]. Под това име го знаеха в дружината и дори началниците така го наричаха.

Походът завърши с обсадата на Берг-оп-Зоом, която беше, както е известно, една от най-кръвопролитните през тази война, понеже и обсадените се защитаваха с крайно ожесточение. Една нощ двамата приятели се бяха случили заедно дежурни в окопа, който по това време беше толкова близо до стените на крепостта, че беше един от най-опасните постове. Обсадените правеха чести вилазки, придружени от гъста и добре насочена стрелба.

Първата част на нощта премина в непрекъснато напрежение; после обсадени и обсаждащи сякаш едновременно се поддадоха на умората и едната, и другата страна прекратиха огъня, само от време на

време някой залп сякаш целеше да покаже, че макар боят да е престанал, воюващите продължават да са нащрек. Беше към четири часа сутринта — времето, когато онзи, който е будувал цяла нощ, изпитва някакво нравствено изтощение поради физическата умора и желанието да спи. Няма военен, който, ако говори искрено, да не признае, че му се е случвало при подобно душевно и физическо състояние да се почувствува способен на слабост, от която би се червил след изгрев-слънце.

— Дявол да го вземе — провикна се дон Гарсия, като потропваше с крака, за да се сгрее, и се загръщаше по-плътно в плаща си, — усещам как мозъкът замръзва в костите ми; струва ми се, че сега дори едно холандско момченце, въоръжено само със стомна за бира, би могло да ме надвие. Току-що един залп ме накара да потрепери, мене! Ако бях религиозен, щях почти да повярвам, че състоянието, в което се намирам, е предупреждение от небето.

Всички присъстващи, и особено дон Жуан, бяха крайно изненадани, като го чуха да говори за небето, защото той, общо взето, не се интересуваше от подобни въпроси, а ако изпуснеше някоя дума, то бе на подигравка. Като забеляза, че няколко души се усмихват, жегнат от суета, той извика:

— Само никой да не си въобрази, че ме е страх от холандците, от господата или от дявола, защото в такъв случай, щом дойде смяната, ще си оправим сметките!

— За холандците, както и да е, но колкото до господата или до другия, на всекиго е позволено да се бои от тях — каза един стар капитан с посивели мустаци, който носеше броеница, окачена до сабята.

— Какво могат да ми направят? — запита дон Гарсия; — гърмът не улучва толкова точно, колкото протестантската аркебуза.

— А душата ви? — възнегодува старият капитан от тези богохулни думи и се прекръсти.

— Ах, душата!... Само че човек най-напред трябва да бъде сигурен, че има душа. Кой ми е казал досега, че имам душа? Свещениците. Но тя им носи толкова добри доходи, че положително са я измислили, както сладкарите са измислили сладкишите, за да ги продават.

— Дон Гарсия, зле ще свършите — каза старият капитан. — Такива приказки не бива да се говорят в окопа.

— В окопа, както и навсякъде, аз казвам това, което мисля. Но преставам, защото косите на моя приятел дон Жуан така се изправиха на главата му, че шапката му ще падне. Той не само вярва в душата, но дори вярва в душите от чистилището.

— Аз не съм свободомислец като вас — засмя се дон Жуан. — Понякога дори ви завиждам за върховното ви безразличие към отвъдния свят, защото, признавам, ако ще и да ми се подиграете, че от време на време онова, което се разправя за осъдените души, ми навява неприятни мисли.

— Най-доброто доказателство за слабата власт на дявола е това, че днес стоите на крака в този окоп. Честна дума, господа — добави дон Гарсия, като тупна дон Жуан по рамото, — ако дяволът съществуваше, той вече трябваше да е отнесъл този момък. Колкото и да е млад, гарантирам ви, че е истински неверник. Направил е нещастни повече жени и е вкарал в гроба повече мъже от двамина францисканци и двамина наемни убийци от Валенсия, взети заедно.

Не бе доизрекъл тези думи, когато един изстрел от аркебуз долетя от окопа, който граничеше с испанския лагер. Дон Гарсия се улови за сърцето и извика:

— Раниха ме.

Олюля се и почти веднага се строполи. В същия миг другарите му видяха как един човек побягна, но тъмнината скоро го скри от тези, които се спуснаха подир него.

Раната на дон Гарсия изглеждаше смъртоносна. Изстрелът бе даден отблизо, и то от оръжие, заредено с няколко куршума. Но твърдостта на този закоравял развратник нито за миг не отслабна. Той скоро отпрати всички, които му говореха за изповед. На дон Жуан каза:

— Само за едно се безпокоя след смъртта си. Калугерите ще ви убедят, че това е божие възмездие. Съгласете се, че е съвсем естествено войник да умре от аркебуз. Казаха, че изстрелът е даден откъм нашата страна: вероятно някой злопамятен ревнивец е накарал да ме убият. Настоявайте да го обесят високо и изкъсо, ако го заловите. Слушайте, дон Жуан, имам две любовници в Анверс, три в Брюксел и другаде още няколко, за които едва си спомням... паметта ми се губи... Завещавам ви ги... по липса на нещо по-добро... Освен това

вземете сабята ми... и особено не забравяйте хватката, която ви показвах... Сбогом... и вместо литургии, нека другарите направят един славен гуляй след погребението ми.

Такива бяха приблизително последните му думи. За бога, за другия свят не се замисли повече, отколкото когато беше пълен с живот и сили. Умря с усмивка на устата, понеже гордостта му помогна да издържи докрай отвратителната роля, която бе играл толкова дълго време. Модесто изчезна. Всички войници бяха убедени, че той е убиецът на дон Гарсия, но напразно правеха предположения за причините, които го бяха подтикнали да извърши това убийство.

Дон Жуан жалеше за дон Гарсия повече, отколкото за брат. Безумец! Той си казваше, че всичко дължи на него. Дон Гарсия го бе посветил в тайните на живота, бе махнал от очите му плътната черупка, с която бяха покрити. „Какво бях аз, преди да се запозная с него?“ — питаше се дон Жуан и честолюбието му отговаряше, че е станал същество, по-висше от другите хора. С една дума, той превръщаше в добро цялото зло, което в действителност му бе донесла дружбата с този безбожник, и му беше признателен, както ученикът следва да бъде признателен на учителя си.

Тягостните впечатления от тъй внезапната смърт се задържаха толкова дълго в съзнанието му, че той изостави за няколко месеца предишния си начин на живот. Но постепенно се върна към старите навици, вече толкова вкоренени в него, че едно нещастие не можеше да ги измени. Отново започна да играе комар, да пие, да ухажва жените и да се дуелира със съпрузите. Всеки ден имаше нови приключения. Днес се изкатерише на лоджия, утре — на балкон; сутрин се дуелираше с някой съпруг, вечер пиянствуваше с куртизанки.

Сред такъв разгул научи, че баща му е умрял; майка му се помина само няколко дена по-късно, така че той получи двете известия едновременно. Пълномощниците му го посъветваха да се завърне в Испания и да влезе във владение на майората и на големите богатства, които му се падаха в наследство. Това отговаряше и на собственото му желание. Отдавна бе помилван за убийството на дон Алонсо де Охеда, бащата на доня Фауста, и считаше тази история за напълно приключена. Впрочем той имаше желание да действа на по-широка сцена. Мислеше за сладостите на Севиля и за многобройните хубавици, които вероятно само го чакаха да пристигне, за да се

поставят на негово разположение. Така че изостави бронята и потегли за Испания. Известно време поживя в Мадрид; взе участие като пикадор в една корида и направи впечатление с богатите си дрехи и с ловкостта си, но не остана в столицата дълго. Като пристигна в Севиля, заслепи мало и голямо с блясъка и разкоша си. Всеки ден даваше различни празненства, на които канеше най-красивите жени на Андалусия. Всеки ден във великолепия си дворец уреждаше нови забавления, нови оргии. Властвуваше над тълпа развратници, които бяха необуздани и вироглави спрямо всички, но на него му се подчиняваха покорно, както толкова често се случва, когато се сдружат лоши хора. С една дума, нямаше разврат, в който той да не се потопи, и понеже порочният богаташ е опасен не само за себе си, неговият пример развращаваше андалуската младеж, която го превъзнасяше и се стараеше да му подражава. Няма съмнение, че ако провидението бе търпяло по-дълго разврата му, само с огнен дъжд можеше да накаже разпуснатостта и престъпленията на Севиля. Една болест задържа дон Жуан на легло няколко дена, но той не се опомни; напротив, искаше лекарят да му възвърне здравето само за да се втурне към нови безчинства.

Докато оздравяваше, за развлечение направи списък на всички жени, които бе съблазнил, и на всички съпрузи, които бе измамил. Каталогът беше методично разделен на две графи. В едната бяха имената на жените и накратко техните отличителни белези; в другата графа успоредно бяха нанесени имената на съпрузите и професиите им.

Много се мъчи да си припомни имената на всички озлочестени от него жени, но списъкът вероятно далеч не беше пълен. Показа го на един свой приятел, дошъл да го навести; и понеже в Италия бе спечелил благоволенieto на една жена, която се осмеляваше да се хвали, че е била любовница на папата, списъкът започваше с нейното име, а това на папата бе вписано в графата на съпрузите. После идваше един царстващ в момента владетел, после херцози, маркизи, а накрая имаше дори занаятчии.

— Гледай, драги — каза той на приятеля си, — както виждаш никой не е успял да ми се изплъзне, от папата до обуцаря няма нито едно съсловие, което да не ми е платило данък.

Дон Торибио, така се наричаше оня приятел, прегледа списъка и като му го връщаше, каза тържествуващо:

— Не е пълен!

— Как така „не е пълен“? Та кой липсва в графата на съпрузите?

— Бог! — отвърна дон Торибио.

— Бог ли? Вярно. Нямам калугерки. Дявол да го вземе! Благодаря ти, че ме подсети. Добре! Давам ти думата си на благородник, че до един месец и него ще включа в списъка преди папата и ще те поканя тук на вечеря с някоя калугерка. В кой севилски манастир има хубави монахини?

След няколко дена дон Жуан пристъпи към действие. Тръгна да обикаля черквите към женските манастири, коленичеше съвсем близо до решетките, които отделяха божите съпруги от останалите богомолци, хвърляше нахални погледи към стеснителните девиси, както вълкът, влязъл в кошара, търси най-тлъстата овца за първа жертва. Скоро в черквата „Света Богородица Розарно“ откри една прелестно красива млада монахиня, в чиито черти още се долавяше израз на печал. Тя никога не вдигаше очи, никога не обръщаше поглед наляво или надясно; изглеждаше всецяло погълната от божественото тайнство, което се отслужваше пред нея. Устните ѝ се движеха безмълвно и веднага се виждаше, че се моли по-горещо и чистосърдечно от всичките си другарки. Видът ѝ раздвижваше у дон Жуан някакви стари спомени. Струваше му се, че е срещал тази жена другаде, но не можеше да се сети кога и къде. Толкова много образи бяха отпечатани в паметта му, по-силно или по-слабо, че му бе невъзможно да не ги обърка. Два дена последователно ходи в тази черква, като винаги заставаше до решетката, без да успее да накара сестра Агата да вдигне очи. Научил бе, че тя се казва така.

Самото усилие, което изискваше завладяването на една толкова добре защитена от положението и скромността си жена, още повече разпалваше желанието на дон Жуан. Най-важното, а и най-трудното беше да привлече вниманието ѝ. Суетата му го убеждаваше, че ако сестра Агата само го види, победата му ще бъде наполовина осигурена. Ето средството, което намисли, за да накара красавицата да вдигне очи. Застана колкото може по-близо до нея и използвайки момента, когато свещеникът издига хостията и всички падат ничком, той провря ръка между пречките на решетката и изля пред сестра

Агата съдържанието на шишенце с есенция, което бе донесъл. Силната миризма, която се пръсна внезапно, накара монахинята да вдигне глава. И понеже дон Жуан се намираще точно насреща ѝ, тя не можа да не го забележи. Отначало лицето ѝ изрази силно удивление, после се покри с мъртвешка бледност. Тя тихо изпищя и падна в несвяст на плочите. Другарките ѝ се втурнаха и я отнесоха в килията. Тръгвайки си много доволен от себе си, дон Жуан си каза:

„Тази калугерка е наистина очарователна. Но колкото повече я гледам, толкова повече ми се струва, че вече я има в списъка ми!“

На другия ден той коленичи до решетката точно при започване на службата. Но сестра Агата не беше на обикновеното си място — на първия ред сред калугерките; тя се бе почти скрила зад другарките си. Въпреки това дон Жуан забеляза, че често хвърля коси погледи към него. Това му се стори благоприятен признак за страстта му. „Момичето се плаши от мене — помисли си той, — скоро ще се опитоми.“ След като службата свърши, видя, че тя влиза в една изповедалня; но за да стигне дотам, мина до самата решетка и уж случайно изпусна броеницата си. Дон Жуан имаше толкова голям опит, че тази привидна разсеяност не го заблуди. Веднага реши, че е много важно да вземе броеницата; но броеницата беше от другата страна на решетката и той разбра, че за да я прибере, ще трябва да изчака всички да излязат от черквата. Докато чакаше този момент, той се облегна на един стълб и зае поза на дълбоко съсредоточение, с ръка пред очите, но с леко разперени пръсти, така че да не изпусне нито едно движение на сестра Агата. Който и да го видеше в тази поза, би помислил, че е добър християнин, потънал в религиозен размисъл.

Калугерката излезе от изповедалнята и направи няколко крачки, за да се прибере в манастира; но скоро откри или по-скоро се престори, че открива, че ѝ няма броеницата. Огледа се на всички страни и видя, че броеницата ѝ е до решетката. Върна се и се наведе да я вземе. В същия миг дон Жуан забеляза, че нещо бяло се подава под решетката. Беше съвсем малко листче хартия, сгънато на четири. Калугерката веднага си отиде.

Изненадан от неочаквано бързия си успех, развратникът изпита известно съжаление, че не срещна по-голяма съпротива. Такова е приблизително и съжалението на ловеца, подгонил елен с убеждението, че ще трябва дълго и мъчително да го преследва, а

изведнъж животното, едва-що втурнало се да бяга, пада, като по този начин отнема на ловеца удоволствието и заслугата, които е очаквал. Все пак дон Жуан бързо прибра писъмцето и излезе от черквата, за да го прочете на спокойствие. Ето какво съдържаше то:

Вие ли сте, дон Жуан? Наистина ли не сте ме забравили? Бях много нещастна, но вече започвах да свиквам със съдбата си. Сега ще бъда сто пъти по-нещастна. Би трябвало да ви ненавиждам... вие проляхте кръвта на баща ми... но аз не мога нито да ви намразя, нито да ви забравя. Смилете се над мене. Не идвайте вече в тази черква: причинявате ми толкова голяма болка! Сбогом, сбогом, аз съм мъртва за света.

Тереса

„Ах, тя била Тересита! — каза си дон Жуан. — Знаех си аз, че съм я виждал някъде.“

После отново прочете писъмцето. „Би трябвало да ви ненавиждам“... Това значи „обожавам ви“. „Вие проляхте кръвта на баща ми!...“ Химена е казала същото нещо на Родриго... „Не идвайте вече в тази черква.“ Тоест „чакам ви утре“. Чудесно! Тя е моя.

След това отиде да обядва.

На другия ден пристигна точно навреме в черквата с готово писмо в джоба; но изненадата му бе голяма, когато не видя сестра Агата. Някоя служба не му се бе сторила толкова дълга. Беше побеснял. След като сто пъти прокле угризенията на Тереса, отиде да се поразходи край Гуадалкивир, за да измисли нещо, и ето какво реши.

Манастирът „Света Богородица Розарио“ беше известен сред севилските манастири с чудесните сладка, които неговите монахини варяха. Дон Жуан отиде в приемната, каза, че иска да говори с икономката и я помоли да му даде списъка на всички сладка, които има за продан.

— А нямате ли лимоново сладко Мараня? — запита той най-естествено.

— Лимоново сладко Мараня ли, господин кавалере? За пръв път чувам за такова сладко.

— Ами че сега то е на мода и се чудя как може в манастир като вашия да не правите такова сладко, и то в големи количества.

— Лимоново сладко Мараня!

— Мараня — повтори дон Жуан, наблягайки на всяка сричка. — Невъзможно е някоя от вашите калугерки да не знае рецептата. Разпитайте ги, ако обичате, дали не знаят такова сладко. Утре ще дойда пак.

Няколко минути след това в целия манастир се говореше само за лимоновото сладко Мараня. И най-добрите специалисти никога не бяха чували за него. Оказа се, че само сестра Агата знае как се прави. Към обикновените лимони се прибавяло розова вода, теменужки и тъй нататък, после... Тя обеща да го приготви. Когато дойде на другия ден, дон Жуан намери гърне с лимоново сладко Мараня; в действителност беше някаква отвратителна смес; но под обвивката на гърнето имаше една бележка, написана от ръката на Тереса. Тя повтаряше молбата си дон Жуан да се откаже от нея и да я забрави. Горкото момиче се мъчеше да се заблуждава. Вярата, синовната обич и любовта си оспорваха сърцето на нещастницата; но ясно се виждаше, че любовта надделява. На следния ден дон Жуан изпрати в манастира един свой паж да занесе сандък с лимони и да поръча сладко, като настоя непременно да го приготви монахинята, която варила купеното от дон Жуан предишния ден. В дъното на сандъка умело бе скрил отговор на писмата на Тереса. Той й казваше:

Бях много нещастен. Зла орис насочи ръката ми. От онази злокобна нощ непрестанно мисля за тебе. Не можех да се надявам, че ти няма да ме намразиш. Най-сетне те открих. Престани да ми говориш за обета, който си дала. Преди да се обречеш пред олтара, ти беше моя. Не си могла да разполагаш със сърцето си, то ми принадлежеше... Дойдох, за да си взема богатството, което предпочитам пред живота си. Или ще умра, или ти ще ми бъдеш върната. Утре ще дойда в манастира да се срещна с тебе. Не посмях да направя това, преди да те предупредя. Боях се, че твоето смущение ще ни издаде. Въръжи се със смелост. Съобщи ми дали мога да спечеля икономката на наша страна.

Две капки вода, умело поръсени върху хартията, представляваха сълзи, пролети при писането.

След няколко часа градинарят на манастира му донесе отговор и му предложи услугите си. Икономката била неподкупна; сестра Агата била съгласна да слезе в приемната, но при условие, че само ще го поздрави за последен път, а той ще се сбогува с нея завинаги.

Нещастната Тереса пристигна в приемната ни жива, ни умряла. Трябваше да се държи за решетката с две ръце, за да не падне. Спокоен и безстрастен, дон Жуан наблюдаваше с удоволствие смущението, което ѝ вдъхваше. Отначало, за да заблуди икономката, заговори непринудено за приятелите, които Тереса била оставила в Саламанка и които ѝ пращали поздрави. После, използвайки един момент, когато икономката се бе отдалечила, каза много тихо и бързо на Тереса:

— Всичко ще направя, за да те извадя оттука. Ако трябва и манастира ще подпаля. Нищо не искам да знам. Ти ми принадлежиш. Или след няколко дни ще бъдеш моя, или ще загина; но и мнозина други ще загинат заедно с мен.

Икономката се приближи. Доня Тереса се задушаваше и не можеше да промълви нито дума. В това време дон Жуан говореше спокойно за сладката и ръкоделията, с които монахините се занимаваха, обеща на икономката броеници, благословени в Рим, и заяви, че за празника на манастира щял да им подари рокля от брокат за светата им покровителка. След половин час такъв разговор той почтително и сериозно се поклони на Тереса и я остави в състояние на неопишуема тревога и отчаяние. Тя изтича до килията си, затвори се и ръката ѝ, по-покорна от езика, написа дълго писмо, пълно с упреци, молби и жалби. Но не можа да не признае, че е влюбена; вътрешно извини това си прегрешение с мисълта, че скъпо го изкупва, като отказва да се вслуша в молбите на любимия си. Градинарят, който се бе съгласил да предава тяхната престъпна кореспонденция, скоро ѝ донесе отговор. Дон Жуан и сега заплашваше да стигне до крайност. Имал стотина смелчаци на своя служба. Светотатството не го плашело. Щял да бъде щастлив да умре, стига само още веднъж да прегърнел приятелката си в своите обятия. Какво можеше да направи едно такова нещастно момиче, привикнало да отстъпва на мъжа, когото обожаваше? Тереса плачеше по цели нощи, а денем не можеше да се моли, понеже образът на дон Жуан навсякъде я преследваше; дори

когато придружаваше другарките си при техните благочестиви задължения, тялото ѝ автоматично правеше молитвени движения, но цялото ѝ сърце бе отдадено на гибелната страст.

След няколко дена тя вече нямаше сили да се съпротивлява. Съобщи на дон Жуан, че е готова на всичко. Виждаше, че каквото и да направи, е загубена и си казваше, че щом така и така ще умре, по-добре преди това да вкуси един миг щастие. Ликуващ, дон Жуан подготви всичко за отвличането. Избра една безлунна нощ. Градинарят занесе на Тереса стълба от копринено въже, с която тя трябваше да се прехвърли през манастирската стена. Вързоп с градски дрехи щеше да бъде скрит на определено място в градината, защото не можеше и да се мисли тя да се движи из града с монашеско облекло. Дон Жуан щеше да я пресрещне в подножието на стената. Наблизо щеше да чака запретната кола, за да я откара до една крайградска къща. Там тя щеше да бъде защитена от всички преследвачи и да живее спокойно и щастливо с любовника си. Такъв беше планът, начертан лично от дон Жуан. Той поръча да ѝ ушийт подходящи дрехи, изпробва въжената стълба, прибави указания как Тереса да я окачи; с една дума, не забрави нищо, което можеше да осигури успеха на начинанието. Градинарят беше сигурен човек и щеше да спечели толкова много за верността си, че не можеха да се съмняват в него. Освен това бяха взети мерки той да бъде убит през същата нощ след отвличането. С една дума, работата изглеждаше толкова добре скроена, че нищо не можеше да я провали.

За да отклони подозренията, дон Жуан замина за замъка на рода де Мараня два дена преди определената за отвличането нощ. В този замък бе прекарал по-голямата част от детството си; но след завръщането си в Севиля не бе стъпвал там. Пристигна привечер и първата му работа беше добре да се нахрани. После накара да го разсъблекат, за да си легне. Бе наредил в стаята му да запалят две дебели восъчни свещи, на масата му бе разтворена книга с развратни разкази. След като прочете няколко страници, той усети, че заспива, затвори книгата и изгаси едната свещ. Преди да духне и втората, разсеяно зашари с поглед из стаята и изведнъж в спалната ниша зърна картината, която изобразяваше мъките на чистилицето, картината, която толкова често бе разглеждал като дете. Очите му неволно се спряха на мъжа, чиито вътрешности ръфаше змия, и макар че този

образ му вдъхна още повече ужас, отколкото преди, не можа да се откъсне от него. Същевременно си спомни лицето на капитан Гомаре и страшния предсмъртен гърч, в който бяха застинали чертите му. При тази мисъл потрепери и почувствува как косите му настръхват. Но призова на помощ цялата си смелост и изгаси последната свещ с надеждата, че тъмнината ще го отърве от отвратителните образи, които го преследваха. Мракът още повече увеличи ужаса му. Очите му постоянно се обръщаха към картината, която не можеха да виждат, но тя му беше толкова позната, че се изписваше във въображението му ясно, като посред бял ден. Понякога дори му се струваше, че фигурите се осветяват и засияват, сякаш огънят на чистилицето, изобразен от художника, хвърляше истински пламъци. Най-сетне безпокойството му толкова нарасна, че той започна да вика високо слугите, за да махнат картината, която му причиняваше такъв голям страх. Но когато слугите влязоха в спалнята, дон Жуан се засрами от слабостта си. Помисли как хората му ще му се подиграват, ако узнаят, че се е уплашил от една картина. Само им каза, колкото можеше по-естествено, да запалят свещите и да го оставят сам. После отново зачете; но само очите му шареха по книгата; съзнанието му бе отправено към картината. Измъчван от неизразимо безпокойство, през цялата нощ той не можа да мигне.

Щом се разсъмна, веднага стана и отиде на лов. Движението и свежият утринен въздух постепенно го успокоиха и когато се прибра в замъка, впечатленията, предизвикани от картината, бяха изчезнали. Беше позамаян, когато отиде да си легне. Беше наредил да му приготвят легло в друга стая и естествено не беше казал да преместят в нея картината; но тя бе запечатана в паметта му, и то толкова силно, че го държа буден през по-голямата част на нощта.

Впрочем ужасът не му вдъхваше разкаяние за миналия му живот. Отвлечането, което бе замислил, продължаваше да го занимава. След като даде всички необходими нареждания на слугите си, потегли за Севиля сред обедната жега, за да пристигне едва вечерта. И наистина вече бе тъмна нощ, когато мина край кулата дел Лъоро, където го чакаше един от слугите му. Остави коня си на него, попита дали колата и мулетата са готови. Съгласно собствените му указания те трябваше да го чакат на една улица не много отдалечена от манастира, така че да може бързо да стигне дотам пеша с доня Тереса, но и да не събуди

подозрения у нощната стража, ако тя мине наблизно. Всичко беше готово, нарежданията му бяха изпълнени точно. Дон Жуан видя, че трябва да чака още час, преди да може да даде уговорения знак на доня Тереса. Слугата му наметна голям кафяв плащ на раменете и той влезе сам в Севиля през Трианската врата, криейки лицето си, за да не го познаят. Горещината и умората го заставиха да седне на една пейка в някаква пуста улица. Започна да си подсвирква и да тананика разни мелодии, които му идваха наум. От време на време поглеждаше часовника си и с мъка виждаше, че стрелката не върви достатъчно бързо за нетърпението му... Внезапно долови тържествена траурна музика. Отначало позна песнопения, каквито църквата е отредила при погребение. Скоро откъм ъгъла се зададе процесия и тръгна към него. Две дълги жалейни редици със запалени свещи в ръцете вървяха пред покрит с черно кадифе ковчег, носен от няколко души, облечени в старинни дрехи, с бели бради и саби на кръста. Шествието завършваха също две редици покаяници в траур, носещи като първите свещи в ръце. Цялата върволица се движеше бавно, тържествено. По калдъръма не отекваха стъпки, сякаш всички тези хора не ходеха, а се плъзгаха. Расата и плащовете, които падаха на дълги корави гънки, изглеждаха неподвижни като дрехи на мраморни статуи.

При тази гледка дон Жуан най-напред изпита онова отвращение, което мисълта за смъртта вдъхва на епикуреца. Стана и понечи да се отдалечи, но броят на покаяниците и внушителността на шествието го изненадаха и възбудиха любопитството му. Тъй като процесията се отправяше към една съседна черква, чиито врати в същия миг се разтвориха с трясък, дон Жуан дръпна за ръкава една от фигурите, които носеха свещи, и учтиво я запита кого погребват. Покаяникът вдигна глава: лицето му беше бледо, мършаво, като лице на човек, прекарал дълга, мъчителна болест. Той отговори с гробовен глас:

— Граф дон Жуан де Мараня.

При този странен отговор косите на дон Жуан настръхнаха; но в следващия миг хладнокръвието му се възвърна, той се усмихна и си каза:

„Навярно не съм чул добре или този старец се мами.“

Влезе в черквата заедно с шествието. Погребалните песнопения отново прозвучаха, съпровождани от гръмкия глас на органа; свещеници, облечени с траурни наметала, запяха „De profundis“^[20].

Въпреки че се мъчеше да изглежда спокоен, дон Жуан почувствува, че кръвта му се смразява. Приблужи се до друг покаяник и го попита:

— Кой е мъртвият, когото погребвате?

— Граф дон Жуан де Мараня — отвърна покаяникът с ужасен глух глас.

Дон Жуан се облегна на един стълб, за да не падне. Усещаше, че му прилошава, цялата му смелост го бе напуснала. Междувременно службата продължаваше и под черковните сводове още по-силно кънтяха звуците на органа и гласовете, които пееха страшния химн „Dies irae“^[21]. Струваше му се, че слуша ангелския хор на страшния съд. Най-сетне направи усилие, сграбчи ръката на един свещеник, който минаваше близо до него. Ръката беше студена като от мрамор.

— В името на небесата, отче! — извика дон Жуан. — За кого се молите тук и кои сте вие?

— Молим се за граф дон Жуан де Мараня — отговори свещеникът, гледайки го втренчено и скръбно. — Молим се за душата му, която е изпаднала в смъртен грях, а ние сме души, които литургиите и молитвите на майка му измъкнаха от пламъците на чистилицето. Ние плащаме на сина дълга си към майката; но тази литургия е последната, която ни е разрешено да отслужим за душата на граф дон Жуан де Мараня.

В този миг часовникът на черквата изби веднъж — часа, определен за отвличането на доня Тереса.

— Настъпи времето! — извика някой откъм един тъмен ъгъл на черквата. — Времето настъпи! Наш ли остава?

Дон Жуан обърна глава и се сепна от едно ужасно видение: бледен и окървавен, дон Гарсия пристъпваше заедно с капитан Гомаре, чиито черти още бяха сгърчени от ужас. Двамата се отправиха към ковчега, запокитиха капака на земята и дон Гарсия повтори:

— Наш ли остава?

Същевременно зад него изникна една огромна змия и се издигна на няколко стъпки над главата му, сякаш се готвеше да се хвърли към ковчега.

Дон Жуан изкрещя „Исусе!“ и падна в несвяст на земята.

Беше късна нощ, когато стражата откри един мъж, проснат неподвижно пред дверите на черквата. Стрелците се приближиха, смятайки, че е труп на убит. Веднага познаха граф де Мараня и за да го

свестят, поляха лицето му със студена вода; но като видяха, че не идва на себе си, отнесоха го в дома му. Едни казваха, че е пиян, други — че някой ревнив съпруг го е пребил. Никой или поне никой порядъчен човек в Севиля не го обичаше, така че всеки подметна по нещо. Един благославяше тоягата, която така го е цапардосала, друг питаше колко ли бутилки съдържа безжизненото му тяло. Слугите на дон Жуан поеха господаря си от ръцете на стражата и изтичаха за лекар. Пуснаха му голямо количество кръв и той скоро дойде на себе си. Отначало мълвеше несвързани думи, издаваше нечленоразделни викове, хлипаше, стенеше. После някак внимателно започна да оглежда заобикалящите го предмети. Попита къде се намира и какво е станало с капитан Гомаре, с дон Гарсия, с шествието. Слугите помислиха, че е полудял. Междувременно обаче, след като изпи лекарство за сърцето, поиска да му донесат разпятие и известно време го целува, като лееше поройни сълзи. След това прати да повикат изповедник.

Всички останаха изненадани, понеже бе известен като голям безбожник. Няколко свещеници, към които слугите му се обърнаха, отказаха да отидат при него, защото смятаха, че им готви зла шега. Най-сетне един доминикански монах се съгласи да се срещне с него. Като останаха сами, дон Жуан се хвърли на колене пред нозете му и разказа за видението, което бе имал; после се причести. Докато изповядваше едно по едно престъпленията си, той прекъсваше думите си и питаше дали е възможно толкова голям грешник като него някога да получи опрощение от небето. Монахът отговаряше, че божие то милосърдие е безкрайно. След като го насърчи да постоанствува в разкаянието и му даде утешенията, които религията не отказва и на най-големите престъпници, доминиканецът си отиде, като му обеща да дойде отново вечерта. Дон Жуан прекара целия ден в молитви. Когато доминиканецът пристигна, той му заяви, че е взел решение да се отрече от света, в който се е държал толкова безчинно, и да се помъчи да изкупи с разкаяние и дела огромните престъпления, с които се е осквернил. Трогнат от сълзите му, монахът го насърчи, доколкото можеше, и за да разбере дали дон Жуан ще има смелост да изпълни решението си, му обрисова страшна картина на строгия манастирски живот. Но при всяко средство за умъртвяване на плътта, което му описваше, дон Жуан възкликваше, че това е нищо и че заслужава много по-жестоки наказания.

Още на другия ден той подари половината си богатство на онези свои роднини, които бяха бедни; друга част отдели за уреждане на болница и за построяване на черква; раздаде значителна сума пари на бедните и плати за много заупокойни молитви за душите в чистилището, особено за душата на капитан Гомаре и на всички нещастници, убити от него на дуел. Най-сетне събра всички приятели и пред тях се покая за лошия пример, който им бе давал в продължение на толкова дълго време; сърцераздирателно описа угризенията на съвестта, които му причиняваше предишното му поведение, и надеждите, които си позволяваше да храни за бъдещето. Доста от тези развратници се разкаяха и напълно се промениха; други, които бяха непоправими, хладно му се присмяха и го напуснаха.

Преди да влезе в манастира, където бе решил да отиде, дон Жуан писа на доня Тереса. Призна позорните си замисли, разказа за живота си, за прелома, който бе настъпил в него, помоли я да му прости и я прикани да се възползува от неговия пример и да потърси спасение в разкаянието. Повери писмото на доминиканеца, след като му даде да го прочете.

Нещастната Тереса дълго бе чакала в манастирската градина уговорения знак; бе прекарала няколко часа в неизразима тревога и виждайки, че скоро ще се съмне, се бе прибрала в килията си, обзета от дълбока скръб. Отдаваше неявяването на дон Жуан на хиляди причини, които бяха много далеч от истината. Минаха доста дни, без да пристигне някакво съобщение, някаква вест, за да намали отчаянието ѝ. Най-сетне калугерът, след като се посъветва с игуменката, получи разрешение да се срещне с нея и да ѝ предаде писмото от нейния разкаял се прелъстител. Докато го четеше, по челото ѝ избиха едри капки пот; лицето ѝ ту се покриваше с огнена червенина, ту пребледняваше като на смъртник. Все пак девойката има смелостта да довърши писмото. Тогава доминиканецът се опита да ѝ опише разкаянието на дон Жуан и да я поздрави за това, че и двамата са избягнали страшната опасност, която ги е очаквала, ако замисленото отвличане не е било осуетено от очевидната намеса на провидението. Но при всеки довод, който той изтъкваше, за да я окуражи, доня Тереса възкликваше: „Той никога не ме е обичал!“

Нещастницата получи силна треска; напразни бяха всички усилия на лекарите и на религията; тя отблъсна едните и изглеждаше

безчувствена към другите. Издъхна след няколко дни, без да спре да повтаря:

— Той никога не ме е обичал!

След като облече расото на послушник, дон Жуан доказа, че връщането му към вярата е искрено. Никое средство за умъртвяване на плътта или на гордостта не му се струваше достатъчно сурово, така че игуменът на манастира често бе принуден да ограничава изтезанията, на които той подлагаше тялото си. Казваше му, че по този начин съкращава дните си и че в същност се изисква повече душевна сила човек по-дълго да търпи умерени изтезания, отколкото наведнъж да свърши с покаянието, като си отнеме живота. Времето на послушничеството изтече, дон Жуан даде обет за монах и под името брат Амбросио продължи да служи за назидание на целия манастир със строгия си и благочестив живот. Под шаячното расо носеше власеница от конски косми; за легло му служеше нещо като тесен сандък, по-къс от тялото му. Зеленчуци, варени във вода, му бяха единствената храна; само в празник, и то по нарочна заръка на игумена, се съгласяваше да хапне хляб. По-голямата част от нощта прекарваше в бдение и молитви с прострени на кръст ръце; с една дума, стана примерът на това благочестиво братство, както преди бе пример на разпътните си връстници. Една епидемия, която избухна в Севиля, му достави случай да постави на изпитание новите добродетели, които бе придобил с връщането си към вярата. Болните бяха приемани в болницата, която бе основал; той се грижеше за бедните, прекарваше дните си край леглата им, насърчаваше ги, окуражаваше ги, утешаваше ги. Опасността от зараза беше толкова голяма, че и с пари не можеше да се намерят хора, които да се съгласят да погребват мъртвите. Дон Жуан изпълняваше тази работа: ходеше из безлюдните къщи и отнасяше разложените трупове, които често бяха престояли с дни. Навсякъде го благославяха и тъй като през тази страшна епидемия той въобще не се зарази, някои лековерни хора започнаха да говорят, че това чудо бог го прави заради него.

От няколко години вече дон Жуан, или брат Амбросио, беше в манастира и животът му бе непрекъснатата верига от молитви и умъртвяване на плътта. Споменът за миналото не се бе заличил от

паметта му, но угризенията му се бяха посмекчили от съзнанието за промяната в него.

Един следобед, когато жегата бе станала още по-тягостна, всички калугери от манастира си почиваха според обичая. Само брат Амбросио работеше в градината гологлав на слънце; това беше едно от изтезанията, които си бе наложил. Прегърбен над бела, той зърна сянка на мъж, застанал до него. Помисли, че някой от монасите е слязъл в градината, и го поздрави с „Аве Мария“. Но човекът не отвърна. Изненадан от неподвижната сянка, брат Амбросио вдигна очи и видя пред себе си, застанал прав, един висок млад мъж, наметнат с плащ до земята, и с лице, полускрито от шапката, окичена с бяло и черно перо. Мъжът го наблюдаваше мълчаливо с израз на злорадство и дълбоко презрение. Няколко минути двамата се гледаха втренчено. Най-сетне непознатият пристъпи крачка, свали шапката си, за да се видят чертите на лицето му, и каза:

— Познахте ли ме?

Дон Жуан се вгледа още по-внимателно, но не го позна.

— Спомняте ли си за обсадата на Берг-оп-Зоом? — запита непознатият. — Нима забравихте войника, когото наричаха Модесто?

Дон Жуан потрепери. Непознатият хладно продължи:

— Войникът, когото наричаха Модесто и който уби с един изстрел на аркебуз вашия достоен приятел доя Гарсия, а всъщност се бе прицелил във вас!... Модесто съм аз! И още едно име имам, дон Жуан: наричам се Педро де Охеда. Аз съм синът на дон Алонсо де Охеда, когото вие убихте. Аз съм братът на доня Фауста де Охеда, която вие убихте. Аз съм братът на доня Тереса де Охеда, която вие убихте.

— Братко — каза дон Жуан, падайки на колене, — аз съм клетник, затънал в престъпления. И за да ги изкупя, нося тази дреха и съм се отрекъл от света. Ако има някакво средство, с което мога да спечеля вашата прошка, посочете ми го. И най-тежкото наказание няма да ме изплаши, ако мога чрез него да ви накарам да не ме прокълнете.

Дон Педро горчиво се усмихна.

— Да оставим лицемерието, сеньор де Мараня; аз не прощавам. А колкото до проклятието ми, него вие вече си спечелихте. Но нямам нужното търпение да изчакам въздействието му. Нося нещо по-ефикасно от проклятие.

При тези думи той свали плаща си и показа, че държи две дълги рапири. Извади ги от ножниците и ги заби едновременно в земята.

— Изберете, дон Жуан — каза той. — Разправят, че сте умел фехтувач, а и аз се смятам за добър във фехтовката. Да видим колко ви бива.

Дон Жуан се прекръсти и каза:

— Братко, вие забравяте обета, който съм дал. Аз вече не съм онзи дон Жуан, когото вие познавахте. Аз съм брат Амбросио.

— Добре, брат Амбросио, вие сте мой враг и каквото име и да носите, аз ви ненавиждам и ще си отмъстя.

Дон Жуан отново падна на колене пред него.

— Ако искате да ми вземете живота, вземете го, братко, той е ваш. Накажете ме, както желаете.

— Подъл лицемер! Да не мислиш, че можеш да ме измамиш? Ако исках да те убия като бясно куче, нима щях да си правя труда да нося тези оръжия? Хайде, бързо избирай и си защитавай живота.

— Повтарям ви, братко, аз не мога да се бия, но мога да умра.

— Подлецо! — извика побеснял дон Педро. — На мене ми разправяха, че си бил смел. А виждам, че си един жалък страхливец!

— Каква смелост, братко! Аз всеки ден се моля на бога да ми даде смелост, за да не изпадна в отчаяние, на което бих се отдал, ако не беше неговата помощ и споменът за престъпленията ми. Сбогом, братко, отивам си, защото виждам, че моето присъствие ви дразни. Дано някой ден разкаянието ми да ви се стори толкова искрено, колкото е всъщност!

И той направи няколко крачки, за да се махне от градината, но дон Педро го дръпна за ръкава.

— Вие или аз — извика той. — Двамата няма да си отидем живи оттука. Вземете едната сабя, защото, дявол да ме вземе, ако вярвам дори и една дума от всички тези вопли!

Дон Жуан му хвърли умолителен поглед и направи още една крачка, за да се отдалечи; но дон Педро го сграбчи здраво и както го държеше за яката, изкрещя:

— Ти мислиш, значи, подли убиецо, че ще можеш да ми се измъкнеш от ръцете! Не! По-скоро на парчета ще направя това лицемерно расо, под което криеш козите си дяволски крака. И може би тогава ще ти дойде достатъчно кураж, за да се биеш с мен!

И докато говореше, той тласкаше дон Жуан към стената.

— Сеньор Педро де Охеда — извика дон Жуан, — убийте ме, ако желаете, но аз не искам да се бия!

Скръсти ръце, впери поглед в дон Педро и го загледа спокойно, но доста гордо.

— Да, ще те убия, негоднико! Но преди това ще постъпя с тебе като с подлец, какъвто си.

И му залепи плесница: първата плесница, която дон Жуан получаваше в живота си. Лицето на дон Жуан стана пурпурночервено. Младежката гордост и гневливост се възвърнаха в душата му. Без да каже нито дума, той се спусна към една от сабите и я грабна. Дон Педро улови другата и се приготви за отбрана. Двамата едновременно се втурнаха разярени един срещу друг с еднаква устремност. Сабята на дон Педро се заби във вълненото расо на дон Жуан и се плъзна край тялото му, без да го нарани, докато рапирата на дон Жуан прониза гърдите на противника му. Дон Педро издъхна веднага. Като видя врага, проснат пред краката си, дон Жуан за миг го загледа неподвижно и недоумяващо. Постепенно се опомни и разбра големината на новото си престъпление. Спусна се към трупа и се опита да го съживи. Но след като бе видял толкова рани, не можеше да не разбере веднага, че тази е смъртоносна. Окървавената сабя беше при нозете му и сякаш му предлагаше да се самонакаже. Но той веднага отхвърли това ново изкушение на дявола, изтича при игумена и се втурна в килията му като обезумял. Падна ничком пред нозете му и през порой от сълзи му описа страшната сцена. Отначало игуменът не можа да повярва и първата мисъл, която му мина, беше, че големите изтезания, които си налагаше брат Амбросио, са му отнели разума. Но кръвта, с която бяха опръскани дрехите и ръцете на дон Жуан, не му позволиха повече да се съмнява в ужасната истина. Игуменът беше човек, пълен със самообладание. Веднага разбра какво петно ще хвърли на манастира тази печална случка, ако се разчуе в обществото. Никой не бе видял дуела. Игуменът реши да скрие станалото дори от обитателите на манастира. Заповяда на дон Жуан да отиде с него и заедно пренесоха трупа в една от долните зали, заключи я и взе ключа. След това затвори дон Жуан в килията му и отиде да предупреди корехидора.

Някой може да се учуди, че дон Педро, който веднъж вече се бе опитал да убие предателски дон Жуан, е отхвърлил мисълта да го убие по същия начин сега и е предпочел да се отърве от врага си в дуел с равни оръжия; но това бе замислено като пъклено отмъщение. Бе чул за строгия живот на дон Жуан, понеже мълвата за светостта му се бе разпространила, и не се съмняваше, че ако го убие; ще го изпрати право на небето. Ето защо сметна, че като го предизвика и го застави да се бие, ще го убие в миг на смъртен грях и по този начин ще погуби и тялото; и душата му. Видяхме как този пъклен замисъл се обърна против самия него.

Не беше трудно работата да се потули. Корехидорът уговори с игумена на манастира по какъв начин да отклонят подозренията. Другите калугери останаха убедени, че мъртвият е загинал при дуел с неизвестен мъж и че е бил донесен ранен в манастира, където скоро е издъхнал. Колкото до дон Жуан, аз няма да се опитвам да опиша нито угризенията, нито разкаянието му. Той с радост изпълни всички предписания на игумена за изкупление на греха си. До края на живота си държа окачена пред леглото си сабята, с която бе пронизал дон Педро, и никога не пропусна, като я видеше, да се помоли за душата му и за душите на роднините му. За да сломи остатъка от мирската гордост, който още се таеше в душата му, по нареждане на абата всяка сутрин отиваше при готвача на манастира, който бе задължен да му удря по една плесница. След това Амбросио не пропускаше да обърне и другата си страна, като благодареше на готвача за унижението. Живя още десет години в този манастир и никога не наруши покаянието си с възвръщане към страстите на младостта. Умря, почитан като светец дори от онези, които знаеха за някогашните му безчинства. На смъртното си легло поиска като милост да бъде погребан под прага на черквата, така че всеки, който влезе, да го тъпче с крака. Пожела също така на гроба му да сложат следния надпис: „Тук почива най-лошият човек, живял на земята“. Но в манастира не счетоха за уместно да изпълнят всички тези молби, които се дължаха на крайно смирение. Бе погребан до главния олтар на построената от него черква. Вярно е, че се съгласиха да издълбаят върху плочата, която покрива смъртните му останки, надписа, който бе съчинил; но прибавиха и възхвала за възвръщането му към вярата. Неговата болница и главно черквата, където е погребан, се посещават от всички другоземци, които минават

през Севиля. Мурильо е изписал за черквата няколко от най-хубавите си картини. „Завръщането на блудния син“ и „Къпалнята в Ерихон“, които днес красят галерията на господин маршал Султ, на времето са красели стените на болницата на Милосърдието.

---

[1] Според възприетото напоследък у нас правило да пишем и произнасяме на български собствените имена така, както се произнасят на съответния чужд език, би трябвало да пишем дон Жуан, а не дон Жуан, но тъй като у нас това име е станало нарицателно, оставяме го дон Жуан. — Б.пр. ↑

[2] „Тук почива най-лошият човек, живял на този свят.“. — Б.пр. ↑

[3] Майорат — неделимо имение, предавано по мъжка линия. — Б.пр. ↑

[4] Сид (Руй Диас да Бивар) в Бернардо дел Карпио — испански национални герои. — Б.пр. ↑

[5] Арбалет — усъвършенствуван лък. — Б.пр. ↑

[6] Аркебуз — средновековна пушка. — Б.пр. ↑

[7] Луис де Моралес — испански художник от XVI век, рисувал картини с религиозни сюжети. — Б.пр. ↑

[8] Алфаки — молла и едновременно капитан на боен отряд. — Б.пр. ↑

[9] „От кедъра до исопа“ — цитат от библията — тук в смисъл на „от най-голямото до най-малкото“. — Б.пр. ↑

[10] „Пильос“ (исп.) — мошеници. — Б.пр. ↑

[11] Ханаанците са финикийско племе, заварено от евреите, когато са се заселвали в Палестина през XIII в. пр.н.е. — Б.пр. ↑

[12] Корехидор — съдебен и административен управител. — Б.пр. ↑

[13] Сегидиля (исп.) — кратък импровизиран куплет. — Б.пр. ↑

[14] Лицензиат (лат.) — научна степен, даваща право на преподаване във висши и средни учебни заведения. — Б.пр. ↑

[15] „За проблемите на съвестта“ (лат.). — Б.пр. ↑

[16] Синония — продаване или купуване на черковна длъжности, подкупване на черковнослужители. — Б.пр. ↑

[17] Фидус Ахатес (лат.) — Верен Ахат — така е наречен Ахат, приятел и спътник на Еней в „Енеида“ от Вергилий. — Б.пр. ↑

- [18] При условие, със задължението (лат.). — Б.пр. ↑
- [19] „Модесто“ (исп.) — скромн. — Б.пр. ↑
- [20] Начало на заупокойна католическа молитва. — Б.пр. ↑
- [21] Начало на католически химн. — Б.пр. ↑

ЕТРУСКАТА ВАЗА

В така нареченото висше общество не обичаха Огюст Сен-Клер; основната причина за това беше, че той се стремеше да се нрави само на хората, които му се нравеха. Тях търсеше, а другите отбягваше. Освен това беше разсеян и безразличен. Една вечер, когато излизаше от Италианския театър, маркиза А. го запита как е пяла госпожица Зонтаг. „Да, госпожо“ — отвърна Сен-Клер с мила усмивка, мислейки си за нещо съвсем друго. Този смешен отговор не можеше да се отдаде на стеснителност, защото независимо кого имаше пред себе си — висш благородник, велик човек или дори видна дама — той разговаряше с еднаква самоувереност като с равен. Маркизата заключи, че Сен-Клер е чудовищно нахален и безочлив.

Госпожа Б. го покани на вечеря един понеделник. Няколко пъти разговаря с него, след което Сен-Клер заяви, че никога не е срещал приятна жена. Госпожа Б. събираше духовитости от хората цял месец и ги изразходваше у дома си за една вечер. Сен-Клер отново се срещна с нея следния четвъртък. Този път донякъде скуча. Още едно гостуване у нея го накара никога вече да не стъпи в салона ѝ. Госпожа Б. обяви, че Сен-Клер е млад човек без обноски и крайно невъзпитан.

Той бе роден с нежно и любещо сърце; но на възрастта, когато човек лесно получава впечатления, които го бележат за цял живот, неговата пламенна чувствителност му навлече подигравките на някои приятели. Беше горд и амбициозен; държеше на хорското мнение като децата.

От този миг той си постави за задача да прикрива всички признаци на онова, което смяташе за унизителна слабост. Постигна целта си, но тази победа му струва скъпо. Научи се да таи от другите вълненията на прекалено нежната си душа; но като ги затвори в себе си, той ги направи сто пъти по-мъчителни. В обществото си спечели печалната слава на безчувствен и нехаен човек; а когато останеше насаме със себе си, неспокойното му въображение му създаваше

тревоги, които ставаха още по-тягостни поради това, че не желаше да ги споделя с никого.

Вярно е, че е трудно човек да си намери приятел!

Трудно! Възможно ли е въобще? Съществували ли са някога двама души, които не са имали тайна един от друг?

Сен-Клер съвсем не вярваше в приятелството и това се чувствуваше. Намираха го студен и сдържан с младежите от обществото. Никога не ги разпитваше за тайните им; но и всички негови мисли, както и повечето му действия бяха за тях загадка. Французите обичат да говорят за себе си, така че, въпреки волята си, Сен-Клер беше доверител на много изповеди. Неговите приятели — с тази дума ние означаваме хората, с които се срещаме два пъти седмично — се оплакваха от недоверието му към тях; и наистина онзи, който, без да сме го питали, споделя тайната си с нас, обикновено се засяга, ако не научи и нашата тайна. Хората си въобразяват, че трябва да има взаимност в несдържаността.

— Закопчан е до врата — каза един ден красивият кавалерийски капитан Алфонс дьо Темин; — никога няма да имам и най-малкото доверие на тоя дявол Сен-Клер.

— Според мен е малко йезуит — отговори Жюл Ламбер; — един мой познат ми се закле, че два пъти го срещал, като излизал от Сен-Сюлпио. Никой не знае какво точно мисли. Право да си кажа, никога няма да се почувствувам удобно с него.

Двамата се разделиха. Алфонс срещна Сен-Клер на булевард Италиен. Вървеше с наведена глава и никого не виждаше. Алфонс го спря, улови го под ръка и преди да стигнат улица Пе, му разказа цялата история на любовта си с госпожа Х., чийто мъж е толкова ревнив и груб.

Същата вечер Жюл Ламбер загуби всичките си пари на екарте. Започна да танцува. Танцувайки, бутна с лакът един човек, който също си бе проиграл парите и беше в много лошо настроение. Следствие на което си размениха обидни думи: определи се среща за дуел. Жюл помоли Сен-Клер да му бъде секундант и по същия случай му поиска назаем пари, които все забравяше да му върне.

В края на краищата Сен-Клер беше доста сговорчив човек. Недостатъците му вредяха само на него. Беше услужлив, често любезен, рядко отегчителен. Бе пътувал много, бе чел много, но за

пътешествията си и за книги говореше само ако някой настоеше. Освен това беше висок, добре сложен; имаше благородно и одухотворено, но почти винаги прекалено сериозно лице. Усмивката му обаче беше пленителна.

Забравих една важна точка. Сен-Клер беше внимателен с всички жени и предпочиташе да говори с тях, отколкото с мъжете. Беше ли влюбен? Трудно бе да се каже. Но ако този толкова студен човек изпитваше любов, смяташе се, че предмет на неговото предпочитание навярно е хубавата графиня Матилд дьо Курси. Тя беше млада вдовица, у която го срещаха редовно. За близостта между двамата хората заключаваха по следните факти. На първо място — почти церемониалната учтивост на Сен-Клер към графинята и обратно; после — подчертаното му нежелание да споменава името ѝ в общество или ако биваше принуден да говори за нея, никога да не изрече похвала; освен това, преди да ѝ бъде представен, Сен-Клер страстно обичаше музиката, а графинята имаше също толкова силно влечение към живописата, но след като се запознаха, вкусовете им се промениха; и най-сетне, когато миналото лято графинята отиде на бани, Сен-Клер я последва след шест дена.

Дългът ми на хронист ме заставя да отбележа, че една нощ през месец юли, малко преди изгрев-слънце, вратата на парка на някаква вила се отвори и оттам излезе мъж, като взимаше всички предпазни мерки, каквито взима крадец, който се бои да не го заловят. Вилата принадлежеше на госпожа дьо Курси, а мъжът беше Сен-Клер. Една жена, загърната в пелерина, го съпроводи до вратата и си подаде главата, за да го погледа още малко, докато той се отдалечаваше, спускайки се по пътеката край стената на парка. Сен-Клер се спря, внимателно се огледа и махна на жената с ръка да си влезе. Светлината на лятната нощ му позволяваше да различи бледото ѝ лице, все така неподвижно на същото място. Той се върна, приближи се до нея и нежно я притисна в обятията си. Искаше да я накара да се прибере; но имаше да ѝ казва още толкова неща. Разговаряха от десет минути, когато чува гласа на някакъв селянин, който излизаше, за да отиде на работа в полето. Дватамата се целуват, вратата се затваря и Сен-Клер се озовава с един скок на края на пътеката.

Той вървеше по път, който очевидно му беше добре познат. Ту едва не скачаше от радост и тичайки, шибаше храстите с бастуна си, ту се спираше или тръгваше бавно, загледан в небето, което на изток се оцветяваше в пурпур. Накратко, ако някой го видеше, би казал, че е луд, който ликува, задето е разбил килията си. След половин час стигна до вратата на малка усамотена къща, която бе наел за сезона. Имаше ключ, влезе; после се хвърли на дивана и с унесени очи, с извити в нежна усмивка устни, започна да мисли, да сънува наяве. Въображението му редеше само блажени разсъждения.

„Колко съм щастлив! — повтаряше си той. — Най-после срещнах сърце, което може да ме разбере!... Да, намерих идеала си... Имам едновременно приятел и любовница!... Какъв характер!... Каква страстна душа!... Не, тя никого не е обичала преди мене и няма да обича никого, освен мене... — И понеже в нашия свят суетата се промъква във всичко, след малко продължи: — Тя е най-красивата жена в Париж. — И въображението му едновременно му представи всички нейни прелести. — Тя ме избра измежду всичките си обожатели. Цветът на обществото: онзи толкова красив и смел хусарски полковник, при това не е кой знае колко безочлив; онзи млад писател, който прави толкова хубави акварели и толкова добре изпълнява пословици^[1]; онзи руски прелъстител, който е виждал Балкана и е служил при Дибич; и главно Камий Т. безспорно умен, с изящни обноски и белег от сабя на челото... всичките отхвърли. А мене...“ — И тогава подхващаше припева си: „Колко съм щастлив! Колко съм щастлив!“ Стана и отвори прозореца, защото не можеше да диша; започна да се разхожда, после отново се отпусна на дивана.

Щастливият влюбен е почти толкова досаден, колкото и нещастният влюбен. Един мой приятел, който често изпадаше в едно от двете състояния, бе намерил един-единствен начин да ме накара да го слушам — даваше ми прекрасна вечеря, по време на която можеше да ми говори за любовта си; след кафето обаче на всяка цена трябваше да сменяме темата.

Но тъй като не съм в състояние да поканя на вечеря всичките си читатели, аз ще им спестя любовните мисли на Сен-Клер. Впрочем човек не може да витае непрекъснато в облаците. Сен-Клер беше уморен, прозя се, простря ръце, видя, че вече е съвсем светло; най-сетне трябваше да помисли за истински сън. Когато се събуди,

погледна часовника си и разбра, че едва има време да се облече и да стигне в Париж, където бе поканен на ранен гуляй заедно с неколцина познати млади мъже.

Тъкмо бяха отпушили нова бутилка шампанско; оставям на читателя да определи поредния ѝ номер. Достатъчно ще бъде да знае, че бяха стигнали до оня момент, който настъпва доста бързо при ергенските пиршества, когато всички искат да говорят едновременно и по-издръжливите глави започват да се тревожат за по-слабите.

— Иска ми се — каза Алфонс дьо Темин, който не пропускаше случай да говори за Англия, — иска ми се и в Париж да се възприеме лондонския обичай всеки да вдигне наздравица за своята възлюблена. По този начин ще узнаем по коя точно въздиша нашият приятел Сен-Клер.

И в същото време започна да пълни чашите на съседите си. Леко смутен, Сен-Клер се приготви да отговори, но Жюл Ламбер го изпревари:

— Напълно одобрявам този обичай и го възприемам — вдигна чаша той и продължи: — За здравето на всички парижки модистки. Изключвам онези, които са над трийсет години, еднооките, куците и други подобни.

— Ура! Ура! — завикаха младите англосмени.

Сен-Клер стана с чаша в ръка.

— Господа — каза той, — моето сърце далеч не е толкова широко, колкото сърцето на нашия приятел Жюл, но е по-вярно. И моето постоянство е още по-похвално, поради това, че от дълго време съм разделен от дамата, които владее мислите ми. Все пак аз съм сигурен, че ще одобрите избора ми, ако впрочем вече не сте и мои съперници. За Джудита Паста, господа! Дано по-скоро видим отново първата драматична актриса на Европа!

Темин понечи да разкритикува тоста на Сен-Клер, но акламациите му попречиха. След като отблъсна този удар, Сен-Клер смете, че за днешния ден се е отървал от по-нататъшни въпроси.

Разговорът най-напред се прехвърли на театъра. Цензурата послужи за преход към политиката. От лорд Уелингтън^[2] минаха на английските коне, а от английските коне — на жените, по

лесно разбираема асоциация, тъй като за някои млади мъже първо хубавият кон и после красивата любовница са двата обекта на най-големи възжеления.

Тогава заспориха за начините, по които човек може да се сдобие с тези толкова желани предмети. Конете се купуват. Някои жени също се купуват, но за тях не си струва да се говори. След като скромно изтъкна незначителния си опит в тази деликатна област, Сен-Клер заключи, че първото условие, за да се хареса мъжът на жена, е да не бъде като другите. Но по какво да се различава? Не смятал, че съществува някаква формула.

— Значи, според вас — каза Жюл, — куцията или гърбавият имат по-големи шансове от един здрав-прав мъж като всички други?

— Вие отивате много далеч — отговори Сен-Клер; — но ако трябва, готов съм да приема всички последствия от това, което казах. Аз например, ако бях гърбав, не бих се застрелял, а бих се постарал да привлека някои жени. Бих се насочил главно към два типа: жените, които притежават истинска чувствителност, и жените, каквито се срещат много често, с претенции за оригинален, ексцентричен характер, както казват в Англия. Пред първите бих описвал ужаса на положението си, жестокостта на природата спрямо мене. Бих се постарал да ги накарам да се разчувствуват от участи ми; бих съумял да им внуша, че съм способен на страстна любов. Бих убил на дуел някой съперник и бих се отровил със слаба доза лауданум. След няколко месеца тя вече няма да забелязва гърбицата ми и тогава ще ми остане само да издебна първия миг, когато е разнежена. Що се отнася до жените, претендиращи за оригиналност, покоряването им е лесно. Достатъчно е да ги убедите, че според общоприетото и утвърдено мнение гърбавият не може да има сантиментални приключения. Те веднага ще пожелаят да опровергаят това мнение.

— Какъв донжуан! — възкликна Жюл.

— Да си изпотрошим краката, господа — обади се полковник Божьо, — след като нямаме щастieto да сме родени гърбави.

— Аз напълно споделям мнението на Сен-Клер — намеси се Ектор Рокантен, който не беше по-висок от три и половина стъпки; — всеки ден виждаме как най-красивите и най-ухажвани жени се отдават на мъже, от които вие, хубавите момчета, никога не бихте се опасявали...

— Хектор, моля ви се, станете и позвънете да ни донесат вино — с най-естествен тон каза Темин.

Джуджето стана и всички усмихнато си припомниха баснята за лисицата с отрязаната опашка^[3].

— Аз обаче — продължи разговора Темин, — колкото повече живея, толкова повече виждам, че едно поносимо лице — и той с удоволствие се погледна в огледалото, което беше срещу него, — едно поносимо лице и подбрано с вкус облекло са голямата странност, която привлича и най-недостъпните жени.

После изтърси с ръка трохичка хляб, която бе паднала върху ревера на фрака му.

— Ами! — възкликна джуджето. — С хубаво лице и дрехи, ушити от Стоб, ще намерите жени, които се задържат по една седмица и ни втръсват още на втората среща. Друго е необходимо, за да се влюбят във вас, говоря за истинска любов... Трябва...

— Ето — прекъсна го Темин, — искате ли да ви един убедителен пример? Всички познавахте Масини и знаете що за човек беше. Държеше се като английско лакейче, а умееше да разговаря колкото коня си... Но беше красив като Адонис и носеше връзки като на Бръмел^[4]. Общо взето, беше най-скупното същество, което съм срещал.

— Беше решил да ме убие от скука — обади се полковник Божьо. — Представете си, наложи ми се да пътувам двеста левги с него.

— А знаете ли, че той стана причина за смъртта на нещастния Ришар Торнтон, когото вие всички познавахте? — запита Сен-Клер.

— Как така? Не знаете ли, че Торнтон беше убит от разбойници при Фонди? — отвърна Жюл.

— Да, но сега ще разберете, че Масини е бил поне съучастник в това престъпление. Няколко души, между които и Торнтон, решили да пътуват заедно до Неапол, понеже се опасявали от разбойници. Масини пожелал да се присъедини към техния керван. Щом Торнтон узнал за това, веднага потеглил, предполагам от страх, че ще трябва да прекара няколко дена с него. Тръгнал сам. Останалото ви е известно.

— Торнтон е бил прав — каза Темин; — от двете смърти е избрал по-сладката. Всеки на негово място би постъпил така — и след

кратко мълчание добави: — Значи, сте съгласни с мене, че Масини беше най-скучният човек на света?

— Съгласни! — извикаха останалите.

— Така че нека не отчайваме никого — намеси се Жюл; — като направим само едно изключение по отношение на Х., особено когато развива политическите си планове.

— А сега ще се съгласите с мене — продължи Темин, — че госпожа дьо Курси е умна жена. Доколкото това е възможно.

Настъпи кратко мълчание. Сен-Клер наведе глава. Струваше му се, че всички погледи са насочени към него.

— Нима някой се съмнява? — най-сетне каза той, все така наведен над чинията си, сякаш оглеждаше с голямо любопитство изрисуваните по нея цветчета.

— Аз твърдя — каза Жюл, повишавайки глас, — твърдя, че това е една от трите най-привлекателни жени в Париж.

— Познавах мъжа й — намеси се полковникът. — Често ми е показвал прелестни писма от жена си.

— Огюст — прекъсна го Ектор Рокантен, — хайде, представете ме на графинята. Хората разправят, че у нея вашата дума се слуша.

— В края на есента... — прошепна Сен-Клер — когато се завърне в Париж... Аз... струва ми се, че не приема във вилата си.

— Ще ме изслушате ли? — извика Темин.

Всички млъкнаха. Сен-Клер се размърда на стола си като обвиняем пред углавен съд.

— Вие не сте виждали графинята преди три години. Тогава бяхте в Германия, Сен-Клер — продължи Алфонс дьо Темин с отчайващо хладнокръвие. — Не можете да си представите каква беше тогава: красива, свежа като роза и главното жива и весела като пеперуда. Добре! А знаете ли кого от многобройните си тогавашни обожатели почете със своята благосклонност? Масини! Най-глупавият, най-тъпият мъж завъртя главата на най-остроумната жена. Мислите ли, че някой гърбав би могъл да постигне това? Хайде, хайде, повярвайте ми: красиво лице, добър шивач и смелост, друго не ви трябва!

Сен-Клер се намираще в ужасно положение. Искаше категорично да опровергае Темин, но се въздържа от страх да не изложи графинята. Искаше да каже нещо в нейна полза, но езикът му се бе сковал.

Устните му трепереха от гняв и той напразно търсеше в ума си някакъв заобиколен начин да се скара с него.

— Какво! — извика Жюл с престорена изненада. — Нима госпожа дьо Курси се е отдала на Масини! Frailty, thy name is woman!^[5]

— Толкова малко значение има репутацията на жената — сухо и презрително изрече Сен-Клер. — Може и на пух и прах да я направим само за да поостроумничим и...

Но докато говореше, той с ужас си спомни за една етруска ваза, която сто пъти бе виждал на камината у госпожа дьо Курси в парижкия ѝ апартамент. Знаеше, че ѝ е подарена от Масини след завръщането му от Италия; и — отегчаващо вината ѝ обстоятелство! — тази ваза бе пренесена от Париж във вилата.

И всяка вечер Матилд, като вземеше букета му, го слагаше в етруската ваза. Думите замряха на устните му; той вече виждаше само едно, мислеше само за едно: етруската ваза!

„Че какво доказателство е това! — би рекъл по-критичен човек. — Как може някой да заподозре любовницата си заради такова дребно нещо!“

Но вие били ли сте влюбен, критични господине?

Темин беше в толкова добро настроение, че тонът, с който се бе обърнал към него Сен-Клер, не можа да го засегне. Той отговори нехайно, добродушно:

— Аз само повтарям онова, което се говори в обществото. Историята минаваше за сигурна по времето, когато вие бяхте в Германия. Впрочем аз не познавам много госпожа дьо Курси; не съм ѝ ходил на гости от година и половина. Възможно е хората да са се лъгали, а Масини да ми е разправял измислици. Но нека се върнем на въпроса, който разглеждахме. Дори примерът, който дадох, да не е верен, аз все пак съм прав. Всички знаете, че най-остроумната френска жена^[6], тази, чиито произведения...

Вратата се отвори, влезе Теодор Невил. Връщаше се от Египет.

— Теодор! Колко скоро си идваш!

И всички го заотрупваха с въпроси.

— Донесе ли си истински турски костюм? — запита Темин. — Имаш ли арабски кон и египетски слуга?

— Що за човек е пашата? — запита Жюл. — Кога ще стане независим? Видя ли как се реже глава с един удар?

— Ами алмеите^[7]? — подметна Рокантен. — Хубави ли са жените в Кайро?

— Видяхте ли се с генерал Л.? — запита полковник Божьо. — Как е организиран войската на пашата? Праща ли ми сабя полковник С.?

— Ами пирамидите? Нилските водопади? А статуята на Мемнон? А Ибрахим паша?

И така нататък и така нататък. Всички говореха едновременно. Сен-Клер мислеше само за етруската ваза.

Теодор седна по турски, защото бе придобил този навик в Египет и още не бе успял да го загуби във Франция. Изчака разпитвачите да се уморят и заговори доста бързо, за да не могат да го прекъснат:

— Пирамидите! Честна дума, това е regular humbug^[8]. Съвсем не са чак толкова високи, колкото хората си мислят. Страсбургската катедрала е само четири метра по-ниска. Всички тия древни паметници ми дойдоха до гуша. Въобще не ми споменавайте за тях. Един йероглиф да видя и ми прилошава. Има толкова пътешественици, които се занимават с тези неща! Мене целта ми беше да изуча лицата и нравите на цялото това странно население, което се тълпи из улиците на Александрия и Кайро: турци, бедуини, копти, фелахи, магребци. Нахвърлих набързо някои бележки, докато бях в лазарета.

Какво гадно нещо е тоя лазарет! Надявам се, че не вярвате на заразата! Аз спокойно си пуших лулата сред триста чумави. Ах, полковник, там можете да видите прекрасна конница и прекрасни конници. Ще ви покажа великолепните оръжия, които съм донесъл. Имам един джерид^[9], който е принадлежал на прочутия Мурад бей. Да, полковник, имам за вас един ятаган и един ханджар за Огюст. Ще видите моя мечла, моя бурнус^[10], моя хаик^[11]. Знаете ли, че ако исках, и жени можех да си доведа? Ибрахим паша е докарал толкова робини от Гърция, че се продават на безценица... Но заради майка ми... Много разговаряхме с пашата. Умен човек и без предрасъдъци. Няма да повярвате колко добре познава нашите работи. Честна дума, осведомен е и за най-малките тапии на нашия кабинет. От разговора си с него почерпих доста ценни данни за положението на партиите във Франция... В момента той много се занимава със статистика. Абониран е за всички наши вестници. Знаете ли, че е яростен

бонапартист? Само за Наполеон приказва. „Ах, какъв велик човек е Буонабардо!“ — ми каза той. Буонабардо: така нарича Бонапарт.

— Джиурдина ще рече Журден^[12] — тихо прошепна Темин.

— Отначало Мохамед Али беше доста сдържан с мене — продължи Теодор. — Нали знаете, че всички турци са много недоверчиви. Взимаше ме за шпионин, дявол да го вземе, или пък за йезуит. Ненавижда йезуитите. Но след няколко срещи разбра, че съм пътешественик без предразсъдъци, че искам основно да опозная обичаите, нравите и политиката на Ориента. Тогавя се отпусна и започна да ми говори откровено. При последната аудиенция, третата, която ми даде, си позволих да му кажа: „Не мога да разбера защо твоя светлост не се освободи от опеката на Портата.“ — „Ей богу — каза той, — това и аз го искам, но се боя, че либералните вестници, които за всичко се разпореждат в твоята страна, няма да ме подкрепят, ако обявя независимостта на Египет.“ Красив старец, с хубава бяла брада, никога не се смее. Даде ми чудесни сладка. Но от всичко, което аз му подарих, най-голямо удоволствие му достави колекцията униформи на имперската гвардия, нарисувани от Шарле.

— За романтизма ли е пашата? — запита Темин.

— Той малко се занимава с литература; но сигурно ви е известно, че цялата арабска литература е романтична. Имат един поет, казва се Мелек Аятаалнефус-ибн-Есраф, който напоследък е издал „Съзерцания“, пред които съзерцанията на Ламартин изглеждат като класическа проза. Като пристигнах в Кайро, намерих си учител по арабски, с когото започнах да чета Корана. Макар че взех малко уроци, имам достатъчно опит, за да мога да разбера възвишената красота на стила на пророка и колко слаби са нашите преводи. Искате ли да видите арабско писмо? Тази дума със златните букви е Аллах, тоест бог.

И както говореше, той показва някакво много мръсно писмо, което извади от уханна копринена кесия.

— Колко време беше в Египет? — запита Темин.

— Шест седмици.

И пътешественикът продължи да описва всичко „от кедъра до исопа“^[13]. Сен-Клер си тръгна почти непосредствено след неговото пристигане и потегли за вилата си. Буйният галоп на коня не му позволяваше ясно да следи мисълта си. Но той чувствуваше някак

неопределено, че щастието му на този свят е разрушено завинаги и че за това може да вини само една дума и една етруска ваза.

След като стигна у дома си, той се хвърли на канапето, върху което миналата нощ толкова дълго и сладостно бе анализирал щастието си. Най-влюбено бе лелеял мисълта, че любовницата му не е жена като другите, че не е обичала и не може да обича никого, освен него. Сега този красив блян се стапяше пред тъжната и жестока действителност:

„Аз просто притежавам една красива жена и толкова. Тя е умна; и затова е още по-виновна; как е могла да обича Масини!... Вярно, че сега мен обича... от цялата си душа... колкото може да обича. Обичан съм така, както е бил обичан Масини!... Тя отстъпи пред моето ухажване, моята нежност, моята настойчивост. Но съм се измамил. Не е имало симпатия между нашите две сърца. Масини или аз за нея е все едно. Той е бил красив, обичала го е заради красотата му. Аз понякога забавлявам госпожата: Добре, да обикна Сен-Клер! — си е казала тя. — А ако Сен-Клер умре или започне да ме отегчава, ще видим!“

Твърдо вярвам, че дяволът слухти невидимо край всеки нещастник, който сам се тормози по такъв начин. Подобно зрелище е забавно за човешкия враг и когато жертвата усети, че раните ѝ се затварят, дяволът започва отново да ги чопли.

На Сен-Клер му се стори, че чува глас, който му шепне на ухото:

*Странната чест —
да бъдеш заместник на друг...*

Той седна и хвърли мрачен поглед наоколо. Колко щеше да бъде доволен, ако бе намерил някого в стаята си! Вероятно щеше да го разкъса.

Часовникът избѝ осем часа. В осем и половина го чакаше графинята. Дали да се откаже от срещата? „В същност защо ще се срещам с любовницата на Масини?“ Отново легна и затвори очи. „Искам да заспя“ — каза той. Остана неподвижен половин минута, после скочи на крака и изтича до стенния часовник, за да види как напредва времето. „Колко бих искал да е осем и половина — помисли си той. — Тогава щеше да бъде късно да тръгна.“ Дълбоко в сърцето си

нямаше кураж да остане в къщи; искаше да има някакъв предлог. Искаше да е тежко болен. Закрачи из стаята. После седна, взе книга и не можа да прочете нито сричка. Седна на пианото и няма сили да го отвори. Заподсвирква си, загледа облаците и реши да преброи тополите пред прозорците на стаята. Най-сетне отново отиде да провери часа и видя, че не са успели да изминат и три минути. „Не мога да си наложя да не я обичам! — извика той, скърцайки със зъби, и тупна с крак. — Тя ме владее и аз съм неин роб, какъвто е бил преди мене и Масини! Добре, нещастнико! Покорявай й се, след като нямаш достатъчно смелост да строшиш веригите, които мразиш!“ Грабна шапката си и бързо излезе.

Когато сме увлечени от страст, изпитваме известна самолюбива утеха, като съзерцаваме слабостта си от висотата на гордостта. „Вярно, че съм слаб — казваме си ние, — но стига да искам!...“

Сен-Клер бавно изкачи пътеката за вратата на парка и отдалеч видя една бяла фигура, която се открояваше на фона на тъмните дървета. Тя размахваше кърпичка, сякаш му даваше знак. Сърцето му се разтуптя, коленете му се разтрепериха; нямаше сили да говори, обзе го такава стеснителност, че се изплаши да не би графинята да прочете лошото настроение, изписано на лицето му.

Той пое ръката, която младата жена му подаде, целуна я по челото, защото тя се хвърли в обятията му, и я последва до стаята й безмълвно, като съдържаше с мъка въздишките, от които гърдите му сякаш щяха да се пръснат.

Само една свещ гореше в будоара на графинята. Двамата седнаха. Сен-Клер забеляза прическата на приятелката си — една-единствена роза в косите. Миналата вечер й бе донесъл една хубава английска гравюра — херцогиня Портленд по Лесли^[14] (сресана по същия начин) и бе казал само:

— Предпочитам тази простичка роза пред всички ваши сложни прически.

Той не обичаше скъпоценностите и мислеше като оня лорд, който, казвал направо: „От наконтена жена и от натруфен кон даже и дяволът нищо не може да разбере.“ Предишната нощ, играейки си с една бисерна огърлица; на графинята (защото, когато говореше, винаги трябваше да има нещо в ръката), той бе казал: „Скъпоценностите само прикриват недостатъците. А вие сте толкова красива, Матилд, че не ви

трябват.“ Тази вечер графинята, която помнеше дори най-незначителните му думи, си бе махнала пръстените, огърлиците, обещите, гривните. В тоалета на жената той обръщаше преди всичко внимание на обувките и като мнозина други си имаше мании по този въпрос. Пороен дъжд се бе излял пред залез-слънце. Тревата още беше мокра; но въпреки това графинята бе вървяла по влажната морава с копринени чорапи и черни сатенени пантофки... Ами ако се разболеете?

„Обича ме“ — помисли си Сен-Клер и въздъхна от съжаление за себе си и за безумието си. Без да ще, загледа Матилд усмихнато, раздвоен между лошото настроение и удоволствието, че вижда как тази красива жена се старее да му се хареса с подобни дреболии, на които, влюбените придават такова голямо значение.

Грейналото лице на графинята излъчваше смесица от любов и весела дяволитост, която ѝ придаваше още по-голяма привлекателност. Тя взе нещо от едно сандъче от японски лак и като протегна мъничката си ръка, свита в юмрук, в който стискаше предмета, каза:

— Онази вечер счупих часовника ви. Ето го, поправен е.

И захапала долната си устна, сякаш за да не се размее, тя му подаде часовника с нежен и закачлив израз. Слава богу! Колко бели бяха зъбите ѝ! Как хубаво блестяха върху ярката розовина на устните! (Мъжът изглежда доста тъп, когато приема хладно ласките на една красива жена.)

Сен-Клер ѝ поблагодари, взе часовника и посегна да го прибере в джобчето си, но тя продължи:

— Е, погледнете го, отворете го и вижте дали е добре поправен. Толкова сте учен, свършили сте Политехниката, сигурно ще разберете.

— О! Не разбирам кой знае колко — каза Сен-Клер.

И разсеяно отвори капака на часовника. Каква изненада! На вътрешната страна на капака бе изрисуван миниатюрен портрет на госпожа дьо Курси. Как можеше още да ѝ се сърди? Челото му се разведри; той забрави за Масини; помнеше само, че е с една очарователна жена и че тази жена го обожавала.

„Чучулигата, предвестница на зората“^[15]... запя, на изток дълги ивици бледа светлина набраздиха облаците. Това е мигът, когато Ромео

се сбогува с Жулиета; класическият час, когато всички влюбени трябва да се разделят.

Сен-Клер стоеше прав пред камината. Държеше ключа на вратата на парка и втренчено гледаше етруската ваза, за която вече споменахме. В дъното на душата си още се сърдеше. Все пак беше в добро настроение и съвсем простата мисъл, че е възможно Темин да го е излъгал, започваше да се мярка в съзнанието му. Докато графинята, която искаше да го изпрати до вратата на парка, си намяташе шал на главата, той лекичко почукваше с ключа по омразната ваза, като постепенно засилваше ударите, сякаш искаше да я разбие на парчета.

— Ах, господи! Внимавайте! — извика Матилд. — Ще счупите хубавата ми етруска ваза!

И издърпа ключа от ръцете му.

Сен-Клер остана много недоволен, но се примири. Обърна се гърбом към камината, за да не се поддаде на изкушението, отвори капака на часовника и започна да разглежда портрета, който бе получил преди малко.

— Кой го е рисувал? — запита.

— Господин Р. Знаете, с него ме запозна Масини. След като се завърна от Италия, Масини откри, че притежава тънък усет за живопис, и стана покровител на всички млади художници. Според мене в портрета има прилика, макар че художникът ме е поразхубавил.

На Сен-Клер му се прииска да запрати часовника в стената, след което наистина трудно щеше да може да се поправи. Но се сдържа и го сложи в джобчето си. После, като забеляза, че вече е почти светло, излезе от къщата, помоли Матилд да не го изпраца, прекоси парка с широки крачки и след миг се намери сам сред полето.

— Масини! Масини! — извика той със сдържана ярост. — Винаги ли ще се сблъскам с тебе!... Няма съмнение, че художникът, който е изрисувал портрета, е направил и друг за Масини!... И какъв глупак се оказах! Повярвах за миг, че ме обича с такава любов, с каквата я обичам аз... и то, защото си бе затъкнала роза и не носеше скъпоценности! А масичката и е пълна с такива работи... Масини гледаше само тоалета на жените и толкова обичаше скъпоценностите!... Да, има добър характер, съгласен съм. Умее да се съобразява с вкусовете на любовниците си. По дяволите! Сто пъти бих предпочел да е лека жена и да се отдава за пари. Тогава поне бих могъл

да повярвам, че ме обича, след като ми е станала любовница, без да ѝ плащам.

Скоро една още по-тягостна мисъл изникна в главата му. След няколко седмици траурът на графинята щеше да свърши. Сен-Клер трябваше да се ожени за нея веднага след като изтечеше една година от овдовяването ѝ. Бе обещал. Обещал ли бе? Не. Никога не бе говорил по този въпрос. Но такава беше намерението му. И графинята бе разбрала. За него това бе равнозначно на клетва. Предишния ден бе готов да пожертвува и престол, за да ускори настъпването на мига, когато щеше да може открито да признае любовта си; сега потръпваше при самата мисъл да свърже съдбата си с бившата любовница на Масини. „И все пак съм длъжен! — каза си той. — Така ще стане. Горката жена навярно смята, че знам за предишната ѝ връзка. Разправят, че била всеизвестна. Но в същност тя не ме познава... Не може да ме разбере. Мисли, че я обичам, както Масини я е обичал.“ После си каза не без гордост: „За три месеца тя ме направи най-щастливия мъж. Това щастие е достатъчно, за да пожертвувам целия си живот.“

Не си легна. През целия ден се разхожда на кон из горите. По една алея към Вериер видя някакъв мъж на красив английски кои, който отдалеч го повика по име и веднага се насочи към него. Беше Алфонс дьо Темин. В душевното състояние, в което се намираше Сен-Клер, самотата е особено приятна: затова и срещата с Темин превърна лошото му настроение в съдържан гняв. Темин не забелязваше това или пък му доставяше злобно удоволствие да го ядосва. Той говореше, смееше се, шегуваше се, без да държи сметка за мълчанието му. Сен-Клер видя една тясна алея и веднага подкара коня си по нея, надявайки се, че досадникът няма да го последва. Но се измами: досадниците не изпускат лесно жертвата си. Темин обърна коня и ускори хода, за да се намести до Сен-Клер и да продължи по-удобно разговора.

Казах, че алеята беше тясна. По нея два коня едва можеха да вървят един до друг; и нямаше нищо неестествено в това, че Темин, макар да беше отличен ездач, докосна крака на Сен-Клер, минавайки до него. Сен-Клер, чийто гняв беше стигнал до връхната си точка, не можа да се съдържи. Изправи се на стремената и силно шибна с камшика коня на Темин по муцуната.

— По дяволите, Огюст, какво ви става? — извика Темин. —
Защо удряте коня ми?

— А вие защо ме следвате? — със страшен глас отвърна Сен-Клер.

— Да не сте луд, Сен-Клер? Забравяте ли, че говорите с мене?

— Прекрасно знам, че говоря на един безочлив глупак.

— Сен-Клер!... Мисля, че сте луд... Слушайте! Утре или ще ми се извините, или ще ви поискам, удовлетворение за нахалството.

— Добре, до утре, господине.

Темин спря коня си; Сен-Клер пришпори своя кон и скоро изчезна в гората.

Сега вече се почувствува по-спокоен. Имаше слабостта да вярва в предчувствия. Помисли си, че НА ДРУГИЯ ден ще бъде убит и че това ще бъде добре дошла развързка на създалото се положение. Трябва да изкара още един ден; утре вече няма да има тревоги, няма да има мъки. Прибра се в къщи, прати слугата си с бележка при полковник Божьо, написа няколко писма, после се навечеря с апетит и точно в осем и половина пристигна пред вратичката на парка.

— Какво ви е днес, Огюст? — попита графинята. — Странно сте весел и все пак не можете да ме накарате да се засмея, въпреки всичките ви шеги. Вчера бяхте някак мрачен, а аз бях толкова весела! Днес сме си разменили ролите. Страшно ме боли глава.

— Мила приятелко, признавам: да, вчера бях много досаден. Но днес се разхождах, раздвижих се, чувствувам се великолепно.

— Аз пък станах късно, дълго спях тази сутрин и имах уморителни сънища.

— Ах, сънища! Вие вярвате ли на сънища?

— Каква глупост!

— А пък аз вярвам. Бас държа, че сте сънували нещо, което предвещава някакво трагично събитие.

— Господи! Аз никога не помня сънищата си. Все пак, спомням си... в съня си видях Масини; виждате, че не е било нещо особено забавно.

— Масини! Напротив, аз мисля, че би ви доставило голямо удоволствие да го видите, не е ли така?

— Бедният Масини!

— Защо „бедният Масини“?

— Огюст, моля ви, кажете ми какво ви е тази вечер? В усмивката ви има нещо сатанинско. Изглеждате така, сякаш сам на себе си се присмивате.

— Ах! Ето че сега вие се отнасяте с мене толкова лошо, колкото онези стари дами, вашите приятелки.

— Да, Огюст, днес лицето ви е такова, каквото е в присъствието на хора, които не обичате.

— Не бъдете лоша! Хайде, подайте ми ръката си.

Той ѝ целуна ръката с иронична вежливост и двамата се гледаха една минута втренчено в очите. Сен-Клер пръв сведе поглед и възкликна:

— Колко е трудно човек да живее на тоя свят, без да минава за лош! Трябва никога да не говори за друго, освен за времето или за лов, или пък да разисква с вашите възрастни приятелки върху бюджетите на техните благотворителни комитети.

Той взе някаква хартия от масата:

— Ето, това е сметката на вашата перачка на фино бельо. Да поговорим за нея, ангеле мой, така поне няма да кажете, че съм лош.

— Вие наистина ме учудвате, Огюст.

— Правописът ѝ ме подсеца за едно писмо, което намерих тази сутрин. Преглеждах си книгата, защото трябва да ви кажа, че от време навреме и аз подреждам. Та, значи, намерих едно любовно писмо, на времето ми го бе писала една шивачка, в която бях влюбен, когато бях на шестнадесет години. Тя си има свой начин да изписва всяка дума, и то винаги колкото се може по-сложно. Стилът ѝ е достоен за правописа. Е, и понеже тогава бях донякъде суетен, счетох, че е недостойно за мене да имам любовница, която не пише като Севинье. Най-неочаквано я напуснах. Днес, като препрочете: писмото ѝ, разбрах, че тази шивачка трябва наистина да ме е обичала.

— Така ли! А вие издържахте ли я?...

— Щедро: давах ѝ по петдесет франка на месец. Моят настойник не ми отпускаше особено голяма издръжка, понеже младеж, който имал пари, се погубвал, а и другите погубвал.

— И какво стана с тази жена?

— Знам ли?... Вероятно е умряла в болница.

— Огюст... ако това беше вярно, нямаше да го разправяте с такъв безгрижен вид.

— Добре, ще ви кажа истината: тя се омъжи за един „свестен“ човек, а когато се освободих от попечителство, аз ѝ дадох малка зестра.

— Колко сте добър!... Но защо искате да изглеждате лош?

— О, аз съм много добър... Колкото повече мисля, толкова повече се убеждавам, че тази жена наистина ме е обичала... Но на времето не съумях да открия истинското чувство под смешната форма.

— Трябваше да ми донесете писмото ѝ. Нямахте да изревнувам... Ние, жените, имаме повече усет от вас и веднага можем да разберем по стила на едно писмо дали авторът му е искрен, или се преструва, че изпит за страст, каквато не изпитва.

— И все пак колко често се оставяте да ви мамят разни глупави или превзети мъже!

И докато изричаше тези думи, той гледаше етруската ваза, а в очите и гласа му имаше нещо зловещо, което Матилд не долови.

— Хайде, хайде! Вие, мъжете, все искате да се представяте за донжуани. Въобразявате си, че намирате жертви, докато често попадате просто на донжуанки, още по-хитри от вас.

— Ясно ми е, че с вашата свръхинтелигентност, госпожи, вие подушвате отдалеч глупците. Затова и не се съмнявам, че нашият приятел Масини, който беше глупав и превзет, е умрял като девствен мъченик...

— Масини ли? Ами че той не беше толкова тъп, освен това има и тъпи жени. Трябва да ви разкажа една история за Масини... Но не съм ли ви я разправяла? Кажете!

— Никога — отвърна с разтреперан глас Сен-Клер.

— Като се върна от Италия, Масини се влюби в мене. Мъжът ми го познаваше; представи ми го като духовит и изискан човек. Бяха създадени един за друг. Отначало Масини идваше много редовно; подаряваше ми като свои творби акварели, които купуваше от Шрот, и ми говореше за музика и живопис с превъзходство, което много ме забавляваше. Веднаж ми прати някакво невероятно писмо. Казваше между другото, че съм най-порядъчната жена в Париж и че поради това искал да ми стане любовник. Показах писмото на Жюл и, моята братовчедка. Тогава бяхме луди момичета и решихме да си направим шегата. Една вечер имахме гости, беше и Масини. Братовчедката ми казва: „Ще прочета едно любовно обяснение, което получих тази

сутрин.“ Взима писмото и го прочита сред бурни смехове... Горкият Масини!...

С радостен вик Сен-Клер падна на колене. Улови ръката на графинята и я обсипа с целувки през сълзи. Матилд беше извънредно изненадана и отначало помисли, че му е станало лошо. Сен-Клер не беше в състояние да говори, само повтаряше:

— Простете ми! Простете ми!

Най-сетне стана. Сияеше. В този миг беше по-щастлив, отколкото в деня, когато Матилд за първи път му беше казала: „Обичам ви!“

— Аз съм най-безумният и най-виновният мъж на света — извика той; — от два дена те подозирах... и не дойдох да се обясним...

— Подозирал ли си ме?... Но в какво си ме подозирал?

— Ох, аз съм подлец... Казаха ми, че си била влюбена в Масини и...

— В Масини! — И тя се разсмя, но веднага си възвърна сериозността и каза: — Огюст, как може да бъдеш толкова безумен, че да храниш подобни подозрения; и толкова лицемерен, че да не ми кажеш?

Той се просълзи.

— Моля ти се, прости ми.

— Мога ли да не ти простя, мили приятелю?... Но нека да ти се закълна, че...

— Не! Аз ти вярвам, нищо не казвай.

— Но, за бога, какво може да те е накарало да повярваш нещо толкова неправдоподобно?

— Нищо, нищо друго, освен тази моя проклета глава... и... ей тази ваза. Знаех, че ти е подарък от Масини...

Графинята сплете пръсти от изненада, после извика през смях:

— Ах, моята етруска ваза! Етруската ми ваза!

Сен-Клер не издържа и също се разсмя, макар че по страните му течаха едри сълзи. Прегърна Матилд и ѝ каза:

— Няма да те пусна, докато не ми простиш.

— Разбира се, че ти прощавам, безумец такъв — каза тя и нежно го целуна. — Днес ме накара да се почувствувам много щастлива, за пръв път те виждам да плачеш, а си мислех, че не можеш да плачеш.

После се освободи от прегръдките му, грабна етруската ваза, хвърли я на пода и я разби на хиляди късчета. Вазата беше рядък, уникален предмет. Върху нея беше изрисуван в три цвята бой на лапите кентавър^[16].

За няколко часа Сен-Клер се почувствува засрамен и щастлив като никой друг мъж на света.

— Слушайте! Вярна ли е новината? — запита Рокантен полковник Божьо, когото срещна същата вечер у Тортони.

— Напълно вярна, драги — тъжно отвърна полковникът.

— Но разкажете ми, какво точна стана?

— О, всичко щеше да се уреди прекрасно. Сен-Клер веднага каза, че е виновен, но иска Темин да стреля, преди да му представи извиненията си. Можех само да одобря. Темин искаше съдбата да реши кой пръв ще стреля. Сен-Клер държеше пръв да стреля Темин. Темин стреля; видях как Сен-Клер се завъртя и падна мъртъв. Виждал съм често при войници, засегнати от куршум, такова особено завъртане, което предшества смъртта.

— Много странно — каза Рокантен. — А какво направи Темин?

— Какво! Това, което трябваше да направи в подобен случай. Така захвърли пистолета си на земята, че спусъкът се счупи. Английски пистолет „Мешън“; не знам дали ще намери в Париж оръжейник, способен да го поправи.

Цели три години графинята не пожела да види никого; зиме и лете прекарваше във вилата, почти не излизаше от стаята си; прислужваше ѝ една мулатка, която знаеше за връзката ѝ със Сен-Клер и на която тя не казваше и две думи на ден. След три години братовчедка ѝ Жюли се завърна от дълго пътешествие; насила се добра до нещастницата. Намери я толкова отслабнала и бледа, сякаш беше трупът на онази Матилд, която тя бе оставила красива, пълна с жизнерадост. С мъка успя да я извади от усамотението ѝ и да я заведе на Йерските острови. Там графинята поживя още три-четири месеца, после умря от белодробна болест, причинена от семейни скърби, както заяви доктор М., който я лекуваше.

[1] „Пословици“ — тук става дума за кратки импровизирани пиеси, илюстриращи някоя пословица. — Б.пр. ↑

[2] Лорд Уелингтън — английски пълководец, командувал обединените англо-пруски войски в битката при Ватерло. — Б.пр. ↑

[3] Авторът има пред вид баснята на Лафонтен, в която лисицата, понеже ѝ била отрязана опашката, взела да увещава останалите животни да си отрежат опашките като излишни. — Б.пр. ↑

[4] Бръмел е диктувал модата в Лондон по времето на Мериме. — Б.пр. ↑

[5] „Слабост, името ти е жена“ — цитат от „Хамлет“. — Б.пр. ↑

[6] Авторът има пред вид Жорж Санд. — Б.пр. ↑

[7] Алмея — арабска танцорка. — Б.пр. ↑

[8] „Чиста мистификация“. — Б.пр. ↑

[9] Джерид — малко копие. — Б.пр. ↑

[10] Бурнус — вълнено наметало с качулка. — Б.пр. ↑

[11] Хаик — покривало за пазене от слънцето. — Б.пр. ↑

[12] „Джиурдина ще рече Журден“ — цитат от „Буржоата-благородник“ на Молиер. Мним турчин нарича главния герой Джиурдина вместо Журден. — Б.пр. ↑

[13] „От кедъра до исopa“ — цитат от библията — тук в смисъл „от най-голямото до най-малкото“. — Б.пр. ↑

[14] Лесли (Чарлз-Робърт) — английски художник от XIX век. — Б.пр. ↑

[15] „Чучулигата, предвестница на зората“ — по стих от „Ромео и Жулиета“ на Шекспир. — Б.пр. ↑

[16] „Бой на Лапите кентавър“ — из древногръцката митология: царят на тесалийското племе лапити поканил на сватбата ся кентаврите, които се напили и започнали да задирят жените; завързал се бой, при който кентаврите били победени. — Б.пр. ↑

ПАРТИЯ ТАБЛА

Неподвижните платна висяха прилепнали за мачтите; морето беше гладко като огледало; душният зной и безветрието потискаха.

При едно пътуване по море обитателите на кораба не могат да си предложат никакви разнообразни развлечения. Уви, хората се опознават така добре, когато прекарат заедно четири месеца в една дървена къща, дълга сто и двадесет фута. Видите ли да се задава първият помощник-капитан, предварително знаете, че ще ви заразправя за Рио де Жанейро, където е бил наскоро, после за прословутия мост край Еслинг^[1], построен пред собствените му очи от морската гвардия, в която е служел. След две седмици вече ще знаете любимите му изрази, дори точките и запетайките в изреченията му, както и разнообразните интонации на гласа му. Кога ли е пропускал да направи тъжна пауза, след като изрече думата „императорът“... „О, да можехте да го видите тогава!!!“ (три удивителни знака), добавя той неизменно.

А случая с коня на тръбача или тоя с рикоширалото гюлле, отнесло паласката, в която имало цели седем хиляди и петстотин франка в злато и скъпоценности, и т.н., и т.н.! Вторият помощник-капитан е велик политик; всекидневно той коментира последния брой на „Конститусионел“, купен в Брест; или в случай, че слезе от висините на политиката и се отдаде на литературни размишления, ще ви гости с разбор на водевила, който той е гледал напоследък. Боже опази! Флотският офицер-домакин разполагаше с твърде интересна история. Когато ни разказа за пръв път как избягал от понтона в Кадикс^[2]. Ние го слушахме очаровани, но, честно казано, след двадесетото повторение повече не можеше да се издържа... Ами мичманите, ами флотските курсанти!... Само при спомена за разговорите с тях косата ми настръхва. Що се отнася до капитана, той обикновено е най-малко скучният човек на борда. В качеството си на деспотичен командир той се намира постоянно в положение на скрита война с целия си щаб; досажда, понякога потиска, но има известно

удоволствие да кълнеш подире му. Ако у него има някои странности, омразни за подчинените му, то да се надсмееш над началника си е наслада, която утешава донякъде.

Офицерите на кораба, на който се намирах, бяха превъзходни люде, дяволити момчета, които се обичаха като братя, но скучаеха кой от кой повече. Капитанът беше най-кроткият човек на света и съвсем не беше придирчив (което е рядкост). Все изпитваше някакво стеснение да проявява диктаторската си власт. И въпреки това пътуването ми се струваше безкрайно! Особено това проклето безветрие, което настъпи само няколко дни преди да видим земя!...

Веднъж след вечерята, която бездействието ни накара да удължим много повече, отколкото бе нужно, ние се събрахме на палубата в очакване на еднообразното, но винаги величествено зрелище на морския залез. Едни пушеха, други препрочитаха за кой ли път някой от тридесетте тома на мизерната ни библиотека; всички се прозяваха до сълзи. Един мичман, седнал до мен, се развличаше, с цялата важност, достойна за едно сериозно занимание, като забиваше в дървения под на палубата своя кортик, който морските офицери носят с всекидневната си форма... Това е също един вид развлечение, което изисква ловкост, тъй че кортикът да се забие съвсем отвесно в дъските. Пожелал да последвам примера на моя съсед и понеже не притежавах кортик, поисках да заема кортика на капитана, но капитанът ми отказа. Той много държал на това оръжие и дори щяло да му бъде неприятно, ако го видел, че служи за такава празноглава забава. На времето този кортик принадлежал на един храбър офицер, загинал за нещастие в последната кампания^[3]. Веднага отгатнах, че ще последва някаква история, и не се излъгах. Капитанът подхвана, без да чака покана; колкото до офицерите около нас, понеже всеки от тях знаеше наизуст злополучията на лейтенант Роже, те предпазливо се измъкнаха един по един. Ето приблизително разказа на капитана:

Роже бе три години по-възрастен от мен. Когато се запознах с него, той беше лейтенант, а аз мичман. Уверявам ви, той беше един от най-способните офицери в нашата команда, при това с прекрасна душа, умен, образован и талантлив, с една дума — очарователен млад мъж. За нещастие бе горд и докачлив, което, струва ми се, се дължеше на това, че беше незаконно дете и се опасяваше произходът му да не накърни уважението към него в обществото. Но, право казано,

главният му недостатък бе постоянното и непреодолимо желание да бъде пръв навсякъде, където и да се намираше. Баща му, когото никога не бе виждал, му изплащаше рента, която би могла да го задоволи предостатъчно, ако Роже не беше самото възплъщение на щедростта. Всичко негово принадлежеше на приятелите му. След като получи тримесечната си заплата, който и да дойде при Роже с тъжна и угрижена физиономия, той веднага го запитваше:

— Какво има, приятелю? Май че нищо не подрънка в джобовете ти? На, дръж кесията ми, вземи си колкото ти трябва и ела да обядваме заедно.

Веднъж в Брест пристигна една много красива млада актриса, на име Габриела, която не закъсня да завърти главите на всички моряци и офицери от гарнизона. Не беше безупречна красавица, но имаше хубаво тяло, очарователни очи, елегантни крачка и доста нагло лице; а това много допада на хлапациите между двадесет и двадесет и пет години. На туй отгоре разправяха, че била най-капризното създание от женски пол, а и начинът, по който играеше, не опровергаваше тази нейна репутация. Ту беше възхитителна и човек би казал, че е първокласна актриса, ту на следващия ден, в същата пиеса, беше студена и безчувствена; произнасяше репликите си като дете, което рецитира катехизиса. Нашите момчета бяха особено заинтригувани от следната история, която разправяха за нея. Изглежда, е била държанка на много богат човек, някакъв парижки сенатор, който, казват, вършел безумства за нея. Един ден, докато бил още в дома ѝ, сенаторът си сложил шапката; тя го помолила да я снее и даже възроптала срещу подобно непочтително отношение. Сенаторът се разсмял, присвил рамене и като се наместил удобно в едно кресло, казал: „Ами не мога ли да се чувствавам като у дома си при момичето, на което плащам?“ В отговор на това Габриела му зашлевила такъв солиден плесник с бялата си ръчичка, че шапката му отхвъркнала чак на другия край на стаята. Последвал пълен разрив. Банкери и генерали се надпреварвали да ѝ правят примамливи предложения, но тя отхвърлила всичките и според нейните думи станала актриса, за да живее независимо.

Още щом я зърна и узна нейната история, Роже реши, че тази особа е тъкмо за него и с онази донякъде грубовата откровеност, в която често укоряват нашето брата моряка, се зае по следния начин да ѝ покаже колко са го развълнували прелестите ѝ. Купи най-красивите и

редки цветя, които можа да намери в Брест, направи от тях букет, завърза го с красива розова панделка, а във възела постави акуратно фишек с двадесет и пет наполеона; с толкова разполагаше в момента. Помня, че го придружих в кулисите по време на антракта. Той ѝ направи съвсем кратък комплимент относно грацията, с която носи костюма си, поднесе ѝ букета и я помоли за позволение да я посети. Всичко това бе изречено само с две думи.

Докато Габриела виждаше само цветята и красивия млад мъж, който ѝ ги поднасяше, тя се усмихваше, като придружи усмивката си с най-мил реверанс; но когато пое букета в ръце и усети тежестта на златото, изражението ѝ се смени по-бързо от повърхността на море, над което минава тропически ураган; и наистина тя бе не по-малко ужасна от ураган, защото запрати с все сила букета и наполеоните в лицето на бедния ми приятел, който после повече от седмица ходи със синини. Прозвуча режисьорският звънец. Габриела излезе на сцената и изигра съвсем объркано ролята си.

Роже сконфузено си прибра букета и фишека с наполеоните, отиде в кафенето и поднесе цветята (без парите) на касиерката, като се опита да удави в пунша мисълта за жестоката красавица. Но не успя; и макар да изпитваше огромна досада от това, че не можеше да се покаже никъде с това насинено око, той се влюби безумно в буйната Габриела. Пишеше ѝ по двадесет писма на ден, и то какви писма! Смирени, нежни, почтителни, каквито могат да бъдат адресирани само до някоя принцеса. Първите му бяха върнати неразпечатани; следващите останаха изобщо без отговор. Все пак Роже хранеше някакви надежди, докато веднъж ние открихме, че продавачката на портокали в театъра увива стоката си в любовните писма на Роже, които Габриела ѝ даваше, за да прояви своята изтънчена злоба. Това бе страшен удар върху гордостта на моя приятел. Ала и от това страстта му не намаля. Заявяваше, че ще направи предложение за женитба на актрисата; когато му казаха, че министърът на флотата никога не би му разрешил, той се развика, че ще си пръсне черепа.

Междувременно се случи един инцидент. Офицерите от един пехотен полк на Бресткия гарнизон пожелаха Габриела да им изпее повторно едни водевилни куплети, но тя закапризничи и отказа. И офицерите, и актрисата се заинатиха дотолкова, че накрая те със свиркания и дюдюкания предизвикаха спускането на завесата, а

Габриела припадна. Знаете каква е публиката в партера на гарнизонните градове. Офицерите се наговориха, че от този ден нататък ще освиркват безпощадно провинилата се; че не ще ѝ позволят да изиграе нито една роля, докато не се разкае и не изкупи с подобаващо смирение вината си. Роже не бе присъствувал на това представление, но още същата вечер узнал за скандала, хвърлил в смут целия театър, а също така и за подготвяното отмъщение. И моментално взел решение.

На другия ден, още при появата на Габриела, от офицерските места се разнесе оглушително дюдюкане и свиркане. Роже, който умишлено се бе настанил в близост до скандалджиите, скочи и предизвика най-шумните от тях с такива оскърбителни изрази, че цялата им ярост се обърна моментално срещу него. Тогава той с огромно хладнокръвие извади бележника си и започна да си записва имената, които му подвикваха от всички страни; така навярно щеше да обяви дуел на целия полк, ако в свадата, от другарска солидарност, не се намеси голяма част от морските офицери, които обявиха дуел на повечето от противниците му. Стана невъобразим скандал.

Целият гарнизон бе турен под арест за няколко дни; но след като ни пуснаха на свобода, ние имахме да уредим една страхотна сметка. На мястото на дуела се събрахме около шестдесет човека. Роже трябваше да се дуелира сам с трима офицери; уби единия, а останалите двама рани тежко, без да получи нито една драскотина. За сметка на това обаче аз няхах такова щастие: някакъв проклет лейтенант, който се оказа учител по фехтовка, ме рани така сериозно в гърдите, че едва не умрях. Уверявам ви, че този дуел или по-скоро тази битка беше великолепно зрелище. Флотата победи и полкът бе принуден да напусне Брест.

Много естествено, нашето началство не бе забравило виновника за свадата. Пред вратата му в продължение на две седмици стоеше часови.

По същото време, когато Роже бе освободен от ареста, аз бях изписан от болницата и отидох да го видя. Каква бе изненадата ми, когато влязох при него и го заварих да закусва насаме с Габриела. Изглежда, отдавна бяха постигнали пълно разбирателство. Вече си говореха на „ти“ и пиеха от една и съща чаша. Роже ме представи на любовницата си като свой най-добър приятел и поясни, че съм бил

ранен в онзи дуел, причината, за който бе тя. По този случай получих една целувка от красивата особа. Тази девойка имаше доста войнствени наклонности.

Те прекараха заедно три извънредно щастливи месеца и не се разделиха нито за миг. Габриела, изглежда, го обичаше до безумие, а Роже признаваше, че преди да я срещне, не е познавал истинската любов.

Един ден в пристанището хвърли котва една холандска фрегата. Офицерите ни поканиха на обяд. Пихме здравата най-различни сортове вино. След като раздигнаха масата, тъй като не знаехме какво да правим, понеже тези господа говореха твърде слабо френски, започнахме да играем комар. Холандците, изглежда, имаха много пари; особено техният първи помощник-капитан, който залагаше такива големи суми, че никой от нас не посмя да играе с него. Роже, който обикновено не играеше, сметна, че в случая трябва да защитава националната чест. Ето защо той седна на масата и почна да залага толкова, колкото и холандецът. Отначало спечели, после загуби. Заредиха се печалби и загуби и накрая двамата се разделиха ни кяр, ни зян. После ние също поканихме холандските офицери на обяд. Подхвана се отново игра на комар. Роже и лейтенантът отново възобновиха двубоя. С една дума, в продължение на много дни те се срещаха ту в кафенето, ту на кораба, като играеха на най-разнообразни игри, особено на табла, и постоянно увеличаваха залозите. В крайна сметка стигнаха до двадесет и пет наполеона на игра. Това беше огромна сума за бедни офицери като нас; повече от една двумесечна заплата. За една седмица Роже проигра цялото си състояние, включително три-четири хиляди франка, които бе заел от всеки от нас.

Навярно се досещате, че Роже и Габриела от известно време имаха общо домакинство и обща каса, иначе казано, Роже, който получаваше много повече пари, влагаше в касата десет или двадесет пъти повече от актрисата. Ала той винаги гледаше на общите средства като на собственост на любовницата си и за лични нужди си бе отредил петдесетина наполеона. Но сега бе принуден да посегне на този резерв, за да продължи играта. Габриела не му направи никаква забележка.

Парите от общото домакинство последваха съдбата и на джобните му пари. Скоро Роже бе принуден да заложил и последните си

двадесет и пет наполеона. Той играеше много съсредоточено; а и самата партия излезе продължителна и оспорвана. Дойде момент, в който Роже, стиснал чашката със зарчетата, имаше само един шанс да спечели: струва ми се, ако хвърлеше шест и четири. Бе вече късна нощ. Един от офицерите, който отдавна наблюдаваше играта им, бе заспал в креслото си. Холандецът бе също уморен и сънлив; при това той бе изпил много пунш. Само Роже беше напълно буден и обзет от дълбоко отчаяние. Целият трепереше, докато хвърляше зарчетата. Метна ги с такава сила върху дъската, че от сътресението една свещ падна на пода. Холандецът първо погледна свещта, която бе заляла с восък новите му панталони, и чак тогава погледна зарчетата. Те показваха шест и четири. Роже, бледен като смъртник, получи двадесет и пет наполеона. Продължиха да играят. Щастие то започна да се усмихва на моя злочест приятел, макар че той правеше грешка след грешка и редеше пуловете така, сякаш искаше да загуби. Холандският лейтенант упорствуваше, удвояваше и утрояваше залозите; но постоянно губеше. Виждам го като сега: беше едър блондин, флегматичен, а лицето му сякаш излято от восък. Накрая той стана, след като загуби четиридесет хиляди франка, които изплати, без да му мигне окото.

Тогава Роже му каза:

— Тазвечерната игра е невалидна, вие почти спяхте; не желая да приема парите ви.

— Вие се шегувате — отвърна флегматично холандецът, — аз играх много добре, но зарът не ми вървеше. Сигурен, съм, че мога винаги да ви победя. Лека нощ.

И си излезе.

На другия ден научихме, че, отчаян от загубата, той се застрелял в стаята си, след като изпил халба пунш.

Четиридесет хиляди франка, спечелени от Роже, лежаха на масата и Габриела ги гледаше с доволна усмивка.

— Ето ни доста богати — каза тя: — Какво ще ги правим толкова много пари?

Но Роже не отговори; той още не можеше да дойде на себе си след смъртта на холандеца.

— Най-добре е да извършим куп щуротии — продължи Габриела, — лесно спечелените пари трябва да се пръснат с лека ръка. Ще си купим каляска и ще ядосваме коменданта на пристанището и

жена му. Искам диаманти, искам кашмирени шалове. Издействувай си отпуск и ще заминем за Париж, тук никога не ще успеем да похарчим толкова пари!

Тя млькна и погледна Роже, който, подпрял с ръка главата си, гледаше втренчено пода, без да я слуша; в главата му сякаш бушуваха най-мрачни мисли.

— Но какво ти е, Роже? — възкликна тя, като сложи ръка на рамото му. — Сърдиш ми се, изглежда! Кажй поне една дума.

— Много съм нещастен — рече той накрая със сподавена въздишка.

— Нещастен? Боже, прости ме, но да не би да се чувствуваши виновен, че си оскубал тоя дебел минхер^[4]?

Той вдигна глава и я погледна диво.

— Има ли някакво значение — продължи тя, — че той прие така трагично нещата и си пръсна проклетия череп? Не съжالياвам губещите играчи; и по-добре, че парите му са в наши ръце, а не в неговите — той щеше да ги прахоса за тютюн и алкохол, докато ние ще извършим куп чудачества, кое от кое по-изискано.

Роже крачеше из стаята, обронил глава на гърди; очите му бяха притворени и пълни със сълзи. Ако можехте да го видите, щяхте да го съжалите.

— Знаеш ли — каза Габриела, — ако някой не познава романтичната ти чувствителност, би казал, че си играл нечестно.

— Ами ако това е истина? — произнесе той глухо, като спря пред нея.

— Глупости! — усмихна се тя. — Нямаши достатъчно кураж, за да играеш нечестно.

— Така е, аз го измавих, Габриела! Играх нечестно, като последния подлец.

По вълнението му тя разбра, че говори истината; седна на дивана и известно време мълча.

— По-добре... — промълви развълнувано тя най-сетне, — по-добре да беше убил десет души, вместо да беше играл нечестно.

Половин час в стаята цареше мъртва тишина. Двамата седяха на дивана и не се поглеждаха. Роже първи се изправи и с доста спокоен глас й пожела лека ноц.

— Лека ноц! — отвърна тя сухо и хладно.

По-късно Роже ми каза, че щял незабавно да се самоубие, но се боял другарите ни да не отгатнат причината. Не искаше името му да бъде опетнено.

На следния ден Габриела отново бе весела както обикновено; би могло да се помисли, че вече е забравила вчерашното признание. А Роже бе мрачен, странен, умърлушен; почти не излизаше от стаята си, избягваше приятелите си и често по цели дни не продумваше на любимата си. Приписвах неговата печал на присъщата му, но прекалена чувствителност и многократно се опитвах да го ободря, но той решително пресичаше опитите ми, като изказваше пълно равнодушие към съдбата на нещастния си партньор. Един ден даже избухна в яростни проклетия по адрес на холандската нация и се опита да ми докаже, че в цяла Холандия не ще намериш нито един честен човек. Ала междувременно тайно събираше сведения за семейството на холандския лейтенант; но никой не можа да му съобщи нещо.

Шест седмици след тази нещастна партия табла Роже намери у Габриела записка, написана от един флотски курсант, в която той очевидно благодареше за проявената към него благосклонност. Габриела бе възмущена на безпорядъка и въпросната бележка се валяше върху камината. Не знам дали му е изневерявала, но Роже бе убеден в това и яростта му бе неопишуема. Любовта му и някакви останки от гордост му бяха единствените чувства, които все още го крепяха, а ето че най-силното от тези чувства внезапно рухна! Той обсипа с оскърбления надменната комедиантка и какъвто си беше невъздържан, за едното чудо не я преби.

— Без съмнение — каза ѝ той — този празноглавец ви е заплатил богато! Вие обичате само парите и бихте дарили с благоволенieto си и най-долнопробния моряк, стига да може да ви плати.

— Че защо не? — отвърна студено актрисата. — Да, бих взела пари от някой моряк, но... *не бих го ограбила.*

Роже нададе яростен вик. Измъкна, треперейки, кортика си и няколко мига гледа Габриела с мътен поглед, после със страшно усилие се овладя, захвърли оръжието в краката ѝ и избяга от жилището, за да не се поддаде на безумното изкушение.

Същата вечер минавах доста късно покрай квартирата му и като видях, че в стаята му свети, влязох да си поискам някоя книга. Заварих го да пише много съсредоточено. Беше толкова вгълбен, че сякаш не

забеляза присъствието ми. Седнах близо до него и се вгледах в лицето му; беше се променил толкова, че някой друг на мое място трудно би го познал. Изведнъж върху бюрото съзрях едно вече запечатано писмо, адресирано до мен. Веднага го отворих. Роже ме осведомяваше, че ще сложи край на живота си, и ми възлагаше различни поръчения. Докато го четях, той продължаваше да пише, без да ми обръща внимание: прощаваше се с Габриела... Представете ли си удивлението ми и какво трябваше да му кажа, след като бях така поразен от неговото решение!

— Как, ти искаш да се самоубиеш — възкликнах аз, — ти, който си толкова щастлив!

— Приятелю — отвърна той, докато запечатваше писмото, — ти нищо не разбираш. Ти не ме познаваш. Аз съм измамник. Аз съм един толкова долен човек, че едно леконравно момиче може да ме обиди и нямам лице да го ударя, защото съзнавам добре своята низост.

И тогава той ми разказа историята с партията табла и всичко, което вече знаете. Слушах го и бях не по-малко развълнуван от него; не знаех какво да му кажа; стисках му ръцете и сълзи течаха от очите ми, но не можех да проговоря. Накрая ми хрумна да му внуша колко глупаво е да се упреква, че е причинил съзнателно гибелта на холандеца, защото всъщност вследствие неговото... мошеничество... той е загубил само двадесет и пет наполеона.

— Значи — извика той с горчива ирония, — аз съм само един дребен, а не голям крадец! А аз имах такива амбиции!... Да бъдеш само едно мошениче!...

И избухна в смях. Аз заплаках.

Изведнъж вратата се отвори; в стаята се втурна една жена и се хвърли в прегръдките му: беше Габриела.

— Прости ми — провикна се тя, като го притисна в обятията си, — прости ми! Обичам само теб, чувствавам това. А сега те обичам още повече, все едно, че не си сторил това, за което се разкайваш. Ако искаш, аз също ще открадна... аз вече откраднах... Да, откраднах един златен часовник... Какво по-лошо от това?

Роже поклати недоверчиво глава; но челото му сякаш се проясни.

— Не, бедно мое дете — каза той, като я отблъскваше нежно, — аз непременно трябва да свърша със себе си. Страдам безкрайно и не мога да издържам повече на болката, която изпитвам.

— Добре! Щом искаш да умреш, и аз ще умра с теб, Роже! Без теб защо ми е да живея? Аз съм смела, умея да стрелям и мога спокойно да се убия. При това съм играла в трагедии и имам опит.

Отначало в очите ѝ имаше сълзи, но последната мисъл я разсмя; Роже също бегло се усмихна.

— Ти се смееш, мили! — възкликна тя, като плесна с ръце. — Ти няма да се убиеш!

Тя непрекъснато го целуваше, ту през смях, ту през сълзи, ту ругаейки като моряк, защото не беше от жените, които се свенят от посолени думи.

През това време аз прибрах пистолетите и кортика на Роже и му казах:

— Скъпи Роже, ти имаш любима и приятел, които те обичат. Повярвай, ти още можеш да бъдеш щастлив на този свят.

Целунах го и излязох, като го оставих насаме с Габриела.

Струва ми се, че щяхме само да отсрочим гибелното му намерение, ако той не бе получил заповед от министъра да замине като първи помощник-капитан на борда на една фрегата, която трябваше да пробие блокадата на английската ескадра около пристанището и да кръстосва после в Индийския океан. Делото бе рисковано. Убедих го, че е по-добре да умре с чест от английско гюле, отколкото сам да сложи край на живота си безславно и безполезно за отечеството. Обеща ми да не посяга на себе си. Половината от четиридесетте хиляди франка раздаде на моряци инвалиди, на моряшки вдовици и сираци. Остатъкът даде на Габриела, която преди това се закле да употреби парите само за благотворителни цели. Бедното момиче имаше най-доброто желание да удържи на думата си; но нейният ентузиазъм бе краткотраен. Научих по-сетне, че няколко хиляди франка раздала на бедните. С останалите си накупила разни парцали.

Ние с Роже потеглихме на борда на прекрасната фрегата „Галатея“; матросите ни бяха храбри, добре обучени и дисциплинирани; ала капитанът ни беше невежа, който се мислеше за втори Жан Барт^[5], защото попържваше по-добре от някой морски артилерист, изкълчваше френския език и никога не бе изучавал морската теория, чието приложение владееше доста посредствено. Все пак отначало съдбата го закриляше. Излязохме благополучно от залива благодарение на силния вятър, който принуди корабите от блокадата да

отплуват в открито море, и кръстосването ни започна с това, че подпалихме една английска корвета и един кораб на Остиндийската компания край португалския бряг.

Плувахме бавно към водите на Индийския океан; ветровете не бяха благоприятни, а капитанът ни маневрираше така неудачно, че несръчността му увеличаваше рисковете на плаването. Всеки ден преживяхме по някое приключение: ту ни преследваше превъзхождащ ни по мощ противник, ту ние преследвахме търговски съдове. Ала нито пълният с опасности живот, който водехме, нито уморителното всекидневие на фрегатата можаха да разсеят печалните мисли, които неотстъпно преследваха Роже. В нашето пристанище той се славеше като много активен и блестящ офицер, но сега се ограничаваше само в кръга на задълженията си. Щом му свършеше службата, той се затваряше в стаята си, без книги и хартия; нещастникът прекарваше часове наред налегнат на койката и не можеше да заспи.

Като го гледах така отчаян, един ден се реших да му кажа:

— Ей богу, скъпи мой, ти се разстройваш от дреболии. Хубаво, отмъкнал си от един тлъст холандец двадесет и пет наполеона, а имаш угризения на съвестта, сякаш са повече от милион. Я кажи, когато беше любовник на съпругата на префекта в... не изпитваше ли угризения на съвестта? При това тя струваше повече от двадесет и пет наполеона.

Той се обърна върху дюшека, без да отвърне.

Аз продължих.

— В крайна сметка твоето престъпление, понеже ти твърдиш, че е престъпление, имаше благородни подбуди и бе извършено от възвишени чувства.

Той извърна глава и ме изгледа яростно.

— Разбира се, защото ако беше загубил, какво би станало с Габриела? Бедното момиче щеше да продаде и последния парцал от гърба си заради теб. Ако беше загубил, тя щеше да бъде обречена на нищета... Ти измами заради нея, в името на любовта си към нея. Някои хора убиват от любов... или се самоубиват... А ти, скъпи мой Роже, ти направи много повече. Хора като нас се нуждаят от повече смелост, за да... откраднат, да си говорим направо, отколкото да се самоубият.

* * *

— Може би сега — прекъсна своя разказ капитанът — ви се струвам смешен. Но, уверявам ви, приятелските ми чувства към Роже ми вдъхваха в този момент красноречие, което сега ми липсва, пък и, да ме вземат дяволите, казвайки му тези неща, аз бях чистосърдечен и си вярвах на думите. Да, млад бях тогава!

* * *

Роже помълча известно време; после ми протегна ръка:

— Приятелю — очевидно той правеше голямо усилие да се овладее, — ти ме смяташ за по-добър, отколкото съм. Аз съм един долен измамник. Когато излъгах онзи холандец, мислех само как да спечеля двадесет и пет наполеона; това е всичко. Тогава изобщо не мислех за Габриела и затова се презирам... Да оценя честта си само за двадесет и пет наполеона!... Какво падение!... Вярно, бих бил щастлив да си кажа: „Откраднах, за да измъкна Габриела от нищетата... О, не! Съвсем не мислех за нея... В този миг не изпитвах никаква любов... Бях просто играч... Бях крадец... Откраднах пари, за да ги притежавам... и тази постъпка така ме опустоши, унизи, че сега не притежавам ни смелост, ни любов... живея, без да мисля за Габриела... аз съм обречен човек.“

Той имаше такъв нещастен вид, че ако ми бе поискал моите пистолети, за да се самоубие, навярно щях да му ги дам.

Един петък, фатален ден, се натъкнахме на голямата английска фрегата „Алцест“, която започна да ни преследва. Тя имаше петдесет и осем оръдия, докато ние имахме само тридесет и осем. Вдигнахме всички платна, за да ѝ се изплъзнем, но тя развиваше по-голяма скорост; с всяка минута тя ни настигаше — очевидно беше, че преди настъпването на нощта щяхме да бъдем принудени да влезем в неравен бой. Нашият капитан извика Роже в каютата си, където те се съвещаваха повече от четвърт час. Роже се върна на палубата, хвана ме под ръка и ме дръпна настрана.

— След два часа — каза ми той, — ще се завърже битка; нашият смелчага, който сега си дера гърлото на горната палуба, съвсем си е изгубил ума. Имаме две възможности: първата, по-достояна, е да допуснем неприятеля да се приближи до нас, после внезапно да го вземем на абордаж и да прехвърлим на борда му стотина смели здравеняци; втората, която също не е лоша, но е безславна, е да облекчим кораба, като хвърлим в морето част от оръдията си. Така ще успеем да се приближим плътно до африканския бряг, който се намира ей там, откъм левия борд. От страх да не заседнат англичаните ще се принудят да ни оставят да се измъкнем. Но нашият капитан не е нито храбрец, нито страхливец; той ще позволи на врага да ни бие отдалеч с оръдията си и след няколкочасова битка достойно ще вдигне бяло знаме. Толкоз по-зле за вас: Портсмутските понтони^[6] ви очакват. Аз лично не възнамерявам да ги виждам.

— А може би — казах аз, — още с първите изстрели ще причиним такива щети на неприятеля, че той ще се принуди да прекрати преследването?

— Слушай, нямам намерение да попадам в плен, искам да бъда убит; време е да свърша и тази работа. Ако за нещастие само ме ранят, дай ми дума, че ще ме хвърлиш в морето. То е одърът, на който трябва да умре един добър моряк като мен.

— Що за глупост! — извиках аз. — Хубави заръки ми даваш!

— Ти ще изпълниш дълга си на добър приятел. Знаеш, че трябва да умра. Помниш ли, съгласих се да не се самоубивам единствено с надеждата, че ще бъда убит. Хайде, обещавай да изпълниш молбата ми; ако ми откажеш, ще се обърна към подшкипера и той няма да ми откаже.

Помислих малко и казах:

— Обещавам, че ще изпълня желанието ти само ако бъдеш смъртно ранен, без надежда за спасение. В такъв случай съм съгласен да те избавя от мъките.

— Ще бъда или смъртоносно ранен, или убит.

Той ми протегна ръка и аз я стиснах силно. От този миг сякаш се поуспокои и даже някаква войнствена веселост заигра по лицето му.

Към три часа следобед носовите оръдия на неприятеля започнаха да обстрелват кораба ни. Тогава свихме част от платната, застанахме на траверс към „Алцест“ и открихме непрекъснат огън, на което

англичаните ни отвърнаха с ярост. След около едночасова битка нашият капитан, който вършеше всичко наопаки, реши да опита с абордаж. Но ние имахме вече много ранени и убити, а останалият екипаж бе изгубил бойната си стръв; при това бяхме понесли значителни поражения и много от мачтите ни бяха повредени. В момента, в който вдигахме платна, за да се приближим до „Алцест“, нашата гротмачта, която не се държеше за нищо, рухна с ужасен трясък. Англичаните се възползуваха от суматохата, която последва след тази беда. Корабът им мина покрай кърмата ни и на разстояние половин изстрел от пистолет изпразни в нас всичките си оръдия; така той премина край нашата нещастна фрегата по цялата ѝ дължина от тази страна, откъдето можехме да противопоставим само две малки оръдия. В тези минути аз се намирах край Роже, който сечеше въжетата, все още придържащи съборената мачта. Изведнъж го усещам как ми стиска здраво ръката; обръщам се и го виждам, че се свлича на палубата, целият облян в кръв. Бе прострелян в корема с картеч.

Капитанът притича към него.

— Какво да правим, лейтенант? — извика той.

— Побийте флага върху отломъка на тази мачта и потопете кораба.

Капитанът веднага го изостави, явно съветът не бе по вкуса му.

— Хайде — каза Роже, — не забравяй обещанието си.

— Нищо ти няма — отвърнах аз, — ти ще се съвземеш.

— Хвърляй ме зад борда! — кресна той, като сипеше проклетия и ме дърпаше за крачолите. — Не виждаш ли, че вече издъхвам! Хвърляй ме в морето, не искам да гледам как ще спуснат флага!

Двама матроси се приближиха до него, за да го отнесат в трюма.

— При оръдията, мерзавци! — завика той с все сила. — Заредете ги с картеч и се целете в палубата. А ти, ако не удържиш на думата си, бъди проклет, за мен ти си най-страхливият и най-подлият човек на света.

Очевидно раната му беше смъртоносна. Видях как капитанът повика един флотски курсант и му заповяда да спусне знамето.

— Дай си ръката — казах на Роже.

В същия миг, когато знамето ни бе спуснато...

* * *

— Капитане, кит откъм левия борд! — извика един притичал се мичман.

— Кит! — възкликна капитанът, сияещ от радост, и прекъсна разказа си. — Бързо, мауната в морето! Лодката в морето! Всички лодки в морето! Харпуни, въжета!

И т.н. и т.н.

Така и не узнах как е умрял бедният лейтенант Роже.

---

[1] Еслингският мост съединявал остров Лобау с левия бряг на Дунав и бил построен от отряд моряци на Наполеоновата гвардия за рекордно кратък срок, което позволило на французите да преминат бързо реката и да разбият австрийската армия през май 1809 г. — Б.пр. ↑

[2] Френските моряци, попаднали в испански плен в 1808 г., били изпратени в непристъпните плуващи затвори в Кадикс. Само една групичка смелчаци успели да избягат и да се завърнат в родината си. — Б.пр. ↑

[3] Става дума за военните действия, проведени през 1813–1814 година от Наполеон преди заточаването му на остров Елба. — Б.пр. ↑

[4] Минхер (хол.) — господин. — Б.пр. ↑

[5] Жан Барт (1651–1702) — френски моряк, който на младини бил пират, а после достигнал до поста командущ ескадра. Въпреки високия пост той запазил грубия и лютив моряшки език. — Б.пр. ↑

[6] Плуващ затвор за военнопленници в английския пристанищен град Портсмут. — Б.пр. ↑

ТАМАНГО

Капитан Лъоду беше добър моряк. Бе започнал като прост матрос, после бе станал помощник-кормчия. В Трафалгарската битка лявата му ръка бе счупена от парче дърво; ампутираха я, после го уволниха с добри атестации. Но той не можеше да бездействува и щом му се удаде случай, отново потегли на плаване като втори помощник-капитан на борда на един корсарски кораб. Парите, които получи от няколко плячки, му позволиха да си купи книги и да изучи теорията на мореплаването, което отлично познаваше на практика. След време стана капитан на триоръдеен корсарски двумачтов кораб с шестдесет души екипаж и моряците от каботажните кораби край Джързи още помнят неговите подвизи. Мирът го разочарова: през време на войната бе натрупал известно състояние, което се надяваше да увеличи за сметка на англичаните. Така че бе принуден да предложи услугите си на мирни търговци и понеже беше известен като решителен и опитен човек, веднага му повериха кораб. Когато търговията с негри бе забранена и онзи, който се занимаваше с нея, трябваше не само да умее да приспива бдителността на френските митничари, нещо не особено трудно, но и да избягва английските крайцери, а това бе най-рискованото, капитан Лъоду стана ценен човек за търговците на абанос^[1].

За разлика от повечето моряци, заемали дълго време низши чинове, у него нямаше оня дълбок страх от нововъведенията и оня дух на рутина, които обикновено не ги напускат и след като минат на висши длъжности. Напротив, капитан Лъоду пръв бе препоръчал на собственика на своя кораб да направи железни сандъци за съхраняване на водата. На неговия кораб белезниците и веригите, с които са снабдени съдове за пренасяне на негри, бяха изработени по нов начин и грижливо лакирани, за да не ръждясват. Но той най-много се прочу сред търговците на негри с един бриг^[2], построен под негово лично ръководство и предназначен за пренасяне на роби: лек платноход, тесен, дълъг като военен кораб, който при това можеше да побере

голям брой негри. Нарече го „Есперанс“^[3]. Той реши пространствата между палубите да са тесни, впадени навътре, високи само три стъпки и четири палеца, като твърдеше, че този размер позволява на робите със среден ръст да седят удобно, а защо им е да стават?

— Достатъчно ще стоят прави, като стигнат в колониите! — казваше Лъоду.

Негрите се нареждаха в две успоредни редици, опрени с гръб на стените, и между краката им оставаше празно място, което във всички други кораби за роби служи само за минаване. Лъоду измисли да настани и на това място негри, легнали напреко на първите. По този начин бригът побираше по десетина негри повече от останалите кораби със същия тонаж. В краен случай можеше да побере и повече; но трябва да сме човечни и да оставяме на негъра поне по пет стъпки на дължина и две на ширина, за да има място да се поразмърда, когато пътуването трае шест и повече седмици. „Защото — казваше Лъоду на собственика на кораба, за да оправдае тази своя либерална мярка — в края на краищата и негрите са хора като белите.“

„Есперанс“ потегли от Нант един петъчен ден, както по-късно си припомниха суеверните хора. Инспекторите, които най-внимателно огледаха брига, не откриха шест големи сандъка, пълни с вериги, с белезници и с желязо, наречени, не знам защо, тояги на справедливостта. Те не останаха изненадани и от огромните запаси вода, която „Есперанс“ трябваше да носи, макар, според документите, да отиваше само до Сенегал да търгува с дървен материал и слонова кост. Вярно, че пътуването не е дълго, но най-сетне от много глава не боли. Ако настъпи безветрие, какво ще правят хората без вода?

Така че, добре запасен и снабден с всичко необходимо, „Есперанс“ потегли един петъчен ден. На Лъоду може би му се искаше да има по-здрави мачти; във всеки случай, докато командуваше кораба, те не му създадоха неприятности. Пътуването мина благополучно и „Есперанс“ скоро стигна до африканския бряг. Хвърли котва в река Жоал (ако не се лъжа) по време, когато английските крайцери не надзираваха тази част на брега. Местните търговски посредници веднага се качиха на кораба. Бригът бе пристигнал в най-благоприятен момент: прославеният воин и продавач на хора Таманго току-що бе довел на брега голям брой роби и ги даваше евтино, като човек, който

чувствува, че има сили и възможност да достави нова стока, щом една партида се разпродаде.

Капитан Льоду нареди да го откарат на брега и отиде да направи посещение на Таманго. Намери го в набързо построена нарочно за него сламена колиба; там бяха двете му жени и неколцина дребни търговци и надзиратели на роби. Таманго се беше наконтил за срещата с белия капитан. Беше облечен в стара униформена синя куртка, върху която още личаха ефрейторски нашивки; но на раменете му висяха по два златни еполета, закрепени на същото копче, и се мятаха един отпред и един отзад. Понеже нямаше риза, а куртката беше възмалка за такъв висок човек, между белите ревери на куртката и гащетата от гвинейско платно се виждаше доста голяма ивица черна кожа, която изглеждаше като широк колан. На бедрото му висеше голяма кавалерийска сабя, вързана на кръста с въже, а в ръка държеше чудесна двуцевна пушка, английска марка. Така стъкмен, африканският воин мислеше, че по еlegantност надминава и най-модно облечения парижки или лондонски младеж.

Известно време капитан Льоду го гледа мълчаливо, а Таманго стоеше изпъчен като гренадир на парад пред чуждестранен генерал и се радваше на впечатлението, което смяташе, че произвежда на белия. След като го огледа с око на познавач, Льоду се обърна към своя помощник и му каза:

— В Мартиника тоя юначага бих го продал поне хиляда екю, стига да го заведе здрав и читав.

Насядаха и един моряк, който знаеше малко йолофски^[4] език, започна да превежда. След като си размениха първите учтивости, един юнга донесе кошница с бутилки ракия; пиха и за да спечели благодарположението на Таманго, капитанът му подари красива медна барутница, украсена с релефен образ на Наполеон. Подаръкът бе приет със съответната благодарност, после излязоха от колибата, настаниха се на сянка пред бутилките ракия и Таманго даде знак да доведат робите, които му бяха за продан.

Пристигна цяла върволица хора, прегърбени от умора и уплаха. Вратовете им бяха стегнати в нещо като чатал, дълъг над шест стъпки, като двата края бяха съединени на тила с дървена пръчка. Когато такава върволица трябва да потегли, един от надзирателите слага на рамо дръжката на чатала на първия роб, а той поема чатала на човека

непосредствено зад него; вторият хваща чатала на третия роб и така нататък. Трябва ли да спрат, първият от върволицата забива в земята острия край на дръжката на своя чатал и цялата редица застава на място. Разбира се, при това положение, със закачена на врата дебела пръчка, дълга шест стъпки, човек не може да мисли за бягство.

При всеки роб, който минаваше пред него, капитанът свиваше рамене — намираше мъжете мършави, а жените прекалено стари или прекалено млади и мърмореше, че черната раса се изражда.

— Къде ги по-раншните! — казваше той. — Друго беше на времето. Жените бяха високи по пет стъпки и шест палеца, а четирима мъже можеха да въртят рудана на фрегата и да вдигат главната котва.

Но както критикуваше, той все пак си подбираше най-яките и красиви негри. За тях можеше да заплати по обикновените цени; за другите обаче искаше голямо намаление. От своя страна Таманго защищаваше интересите си, хвалеше стоката, казваше, че робите намаляват, а търговията става все по-опасна. Накрая определи цена не знам каква за робите, които белият капитан щеше да натовари на кораба си.

Когато преводачът предаде на френски предложението на Таманго, от изненада и възмущение Льоду едва не падна по гръб; после изръмжа някакви ужасни псувни и стана сякаш за да прекрати всякакъв пазарлък с такъв неразумен човек. Тогава Таманго го спря; но едва успя да го накара да седне. Отпушиха още една бутилка и възобновиха преговорите. Сега пък негрът намери предложенията на белия безумни и нелепи. Разкрещяла се, дълго спориха, пиха страшно много ракия; но ракията произвеждаше съвсем различно въздействие върху двете договарящи страни. Французинът колкото повече пиеше, толкова повече окастряше цените; а африканецът колкото повече пиеше, толкова повече отстъпваше. Така че, когато съдържанието на кошницата се изчерпа, стигнаха до споразумение: прости басми, барут, кремък за огниво, три бурета ракия, петдесет стари, поправени как да е пушки бяха дадени в замяна на сто и шестдесет роби. За да ратифицира договора, капитанът подаде ръка на Таманго, вече почти съвсем пиян. Робите веднага бяха предадени на френските моряци и те побързаха да им махнат дървените чатали и да им сложат железни вериги и белезници, което свидетелствува за превъзходството на европейската цивилизация.

Оставаха още тридесет роби — деца, старци, недъгави жени. Корабът беше пълен.

Таманго не знаеше какво да прави с тая марда и предложи на капитана да му я продаде срещу бутилка ракия парчето. Предложението беше съблазнително. Льоду си припомни, че бе видял на едно представление на „Сицилийска вечерня“ в Нант как във вече пълния салон влязоха неколцина доста едри и дебели хора и все пак успяха да си намерят място за сядане благодарение на закона за свиваемостта на човешките тела. Така че избра двадесетте най-свестни от тридесетте останали роби.

Тогава Таманго поиска само по чашка ракия за останалите десет. Льоду се сети, че децата плащат и заемат само половин място в обществения превоз. И взе три деца, но заяви, че не желае да приеме нито един негър повече. Като видя, че му остават още седем роби, Таманго грабна пушката и се прицели в една жена, която беше най-отпред; тя беше майка на трите деца.

— Купувай я — рече той на белия — или ще я убия; чашка ракия или ще стрелям.

— Че за какво ми е? — отвърна Льоду.

Таманго стреля и робинята падна мъртва на земята.

— Хайде следващият! — викна Таманго, като се целеше в един прегърбен старец. — Чаша ракия или...

Една от жените на Таманго бутна ръката му и куршумът не улучи. Тя бе познала в лицето на стареца, когото мъжът ѝ щеше да разстреля, един „трио“ или магьосник; той ѝ бе предсказал, че ще стане царица.

Таманго, който беше побеснял от изпитата ракия, вече не се владееше и като видя, че се противопоставят на волята му, грубо удари жена си с приклада на пушката; после се обърна към Льоду.

— На — рече той, — подарявам ти тая жена.

Беше красива. Льоду я погледна усмихнато, после я улови за ръката.

— Все ще намеря къде да я сместя — каза той.

Преводачът беше състрадателен човек. Той даде една картонена табакера на Таманго в замяна на шестте останали роби. Освободи ги от чаталите и ги пусна да вървят, където видят. Те веднага побягнаха,

едни насам, други нататък, без да знаят как ще стигнат до родното си място, което беше на двеста левги от брега.

В това време капитанът се сбогува с Таманго и се зае да натовари колкото се може по-бързо кораба. Не беше разумно да се бавят по реката; крайцерите можеха да се върнат и затова искаше да потегли още на другия ден. А Таманго легна на сянка в тревата да си отспи и да изтрезнее.

Когато се събуди, корабът вече бе вдигнал платната и плуваше по течението на реката. С още замаяна от вчерашното пиянство глава Таманго повика жена си Айше. Отвърнаха му, че Айше имала нещастieto да скърши волята му и той я подарил на белия капитан, който я отвел с кораба. Като чу това, Таманго се смая и започна да си удря главата, после си взе пушката и понеже реката правеше много завои, преди да се влее в морето, изтича по най-прекия път до едно малко заливче, на половин левга от устието. Надяваше се, че там ще намери някаква лодка и ще настигне брига, които неминуемо щеше да се забави поради криволиците на реката. И не се излъга. Успя да се метне в една лодка и настигна търговеца на роби.

Льоду се изненада, когато го видя, но още повече се изненада, когато чу, че иска жена си.

— Даденото не се връща — отвърна той и му обърна гръб.

Негрът настоя, предложи да върне част от предметите, които бе получил в замяна на робите. Капитанът се изсмя, каза, че Айше е много добра жена и че иска да я задържи. Тогава клетият Таманго зарони едри сълзи и почна да вие от мъка, сякаш жив го деряха. Той ту се въргаляше по палубата, като зовеше милата си Айше, ту блъскаше главата си в дъските, сякаш искаше да се убие. Все така безстрастно капитанът му сочеше брега и му правеше знак, че е време да си върви; но Таманго продължаваше. Напразно.

През време на този спор помощник-капитанът на „Есперанс“ рече на капитана:

— Тая нощ ни умряха трима роби; има място. Защо да не вземем тоя юначага, той струва повече от тримата мъртви.

Льоду размисли, че за Таманго може да получи хиляда екю, че сегашното пътуване, което се очертаваше много доходно, навярно ще му бъде последно и най-сетне, че е натрупал достатъчно богатство и понеже вече ще се откаже от търговията с роби, няма значение дали ще

остави на гвинеийския бряг добро или лошо име. Пък и наоколо беше пусто и африканският воин — напълно предоставен на неговата воля. Въпросът беше само как да му се отнеме оръжието, защото да се опитат да го заловят, както беше въоръжен, щеше да бъде опасно. Така че Лъоду му поиска пушката уж да я разгледа и да прецени дали струва колкото хубавата Айше. Вдигна ударника, извади капсула и изсипа барута. Помощник-капитанът от своя страна се зае със сабята; и тъй като Таманго остана без оръжие, двама силни моряци се хвърлиха върху него, събориха го по гръб и се заловиха да го връзват. Чернокожият героично се съпротивляваше. След като се съвзе от първата изненада, въпреки неизгодното си положение, дълго се бори с двамата моряци. Благодарение на необикновената си сила успя да се изправи на крака. С един юмрук събори човека, който го държеше за яката; остави парче от дрехата си в ръцете на другия моряк и разярен се спусна към помощник-капитана, за да издърпа сабята си от ръцете му; той обаче го удари с нея по главата и му нанесе широка, но не много дълбока рана. Таманго падна за втори път. Веднага здраво му вързаха краката и ръцете. Докато се защищаваше, надаваше гневни викове и се мятеше като глиган, попаднал в примка; но когато видя, че всяка съпротива е излишна, затвори очи и вече не продума. Само силното му ускорено дишане показваше, че още е жив.

— Ей да му се не види! — извика капитан Лъоду. — Негрите, които ни продаде, хубаво ще се посмеят, като видят, че и той е станал роб. Сега ще разберат, че има провидение.

В това време кръвта на нещастния Таманго изтичаше. Добросърдечният преводач, който предния ден бе спасил живота на шестимата роби, се приближи до него, превърза раната му и му каза няколко утешителни думи. Не знам какво му е говорил. Негърът остана неподвижен като труп. Наложиха се двама моряци да го отнесат като денк в склада на мястото, определено за него. В продължение на два дни отказа да яде и пие; почти не отвори очи. Другарите му по пленничество, преди негови пленници, го погледнаха с тъпа изненада, когато се появи сред тях. Но той до такава степен още им вдъхваше страх, че нито един не се осмели да отиде да наругае в нещастieto този, който беше причина за собственото им нещастие.

Благодарение на попътен вятър откъм сушата корабът бързо се отдалечаваше от африканския бряг. Понеже вече не се боеше от

английския крайцер, капитанът мислеше само за огромните печалби, които го очакваха в колониите, накъдето се отправяше. Неговото абаносово дърво не търпеше аварии. Нямаше заразителни болести. Само дванадесет негри, и то най-слабите, бяха умрели от жега; това нямаше значение. Капитанът реши всеки ден да изкарва робите си на палубата, така че стоката му да страда колкото се може по-малко от уморителното пътуване. Разпределени на три групи, нещастниците излизаха едни след други в определения час, за да се нагълтат с чист въздух за целия ден. Въоръжени до зъби, моряците от екипажа ги надзираваха, за да не би да се разбунтуват: впрочем не им сваляха напълно веригите. От време на време един моряк, който свиреше на цигулка, им даваше концерт и тогава беше странно човек да гледа черните им лица, обърнати към музиката — постепенно изразът на тъпа потиснатост изчезваше, те започваха да се смеят гърлено и да пляскат с ръце, доколкото веригите им позволяваха. Упражнението е необходимо за здравето; затова една от здравословните мерки на капитан Лъоду беше често да кара робите да танцуват, както конете се разтъркват при дълго пътуване с кораб.

— Хайде, деца, играйте, веселете се — казваше капитанът с гръмовит глас и плющеше с дългия камшик като за пощенски коне.

И нещастните негри започваха да скачат и да танцуват.

Известно време раните на Таманго не му позволяваха да излиза. Но един ден той най-после се появи на палубата; гордо вдигнал глава сред плахата тълпа роби, той хвърли тъжен, но спокоен поглед към огромния воден простор, който заобикаляше кораба, после се излегна или по-скоро се отпусна върху дъските на палубата, без дори да нагласи веригите си така, че да му бъде по-удобно. Седнал на задната част на палубата, Лъоду спокойно пушеше лула. Застанала до него без вериги, облечена в изящна синя памучна рокля, обута в красиви марокенови пантофки, Айше държеше табличка с напитки, готова да му налива. Явно бе, че тя изпълнява важна длъжност при капитана. Един негр, който ненавиждаше Таманго, му кимна да погледне нататък. Таманго обърна глава, съзря я и извика; стремително скочи и изтича към задната част на палубата, преди дежурните моряци да успеят да осуетят едно толкова ужасно нарушение на корабната дисциплина.

— Айше! — извика той с гръмовит глас и Айше ужасено изпищя. — Да не мислиш, че в страната на белите няма Мама Джумбо?

Моряците го догониха с вдигнати тояги; но скръстил ръце, сякаш безчувствен, Таманго спокойно се върна на мястото си, докато, обляна в сълзи, Айше изглеждаше като вкаменена от тези тайнствени думи.

Преводачът обясни какво е страшният Мама Джумба, чието име бе достатъчно, за да предизвика такъв ужас.

— Това е страшилището на негрите — рече той. — Ако някой мъж се бои да не би жена му да направи това, което много жени вършат както във Франция, така и в Африка, той я заплашва с Мама Джумбо. Аз лично съм виждал Мама Джумбо и разбрах хитрината; но черните, нали са простовати, не се досещат. Представете си, една вечер жените се забавляваха, танцуваха — правеха „фолгар“, както те казват на своя език, и изведнъж от една малка, гъста, тъмна горичка се зачу странна музика, но не се виждаше някой да свири; музикантите бяха скрити зад дърветата. Имаше тръстикови свирки, дървени барабанчета балафо и китари, направени от половин катуни. Всичко това издаваше толкова жални звуци, че и дяволът да се натъжи. Щом чуха тази песен, жените се разтрепериха; искаха да побегнат, но мъжете не ги пускаха; те си знаеха защо. Изведнъж от горичката излезе една огромна бяла фигура, висока като мачта, с глава като шиник, с очи като отвора за главната котва и с дяволска муцуна; отвътре светеше. Това нещо запристъпя бавно, бавно и спря на половин кабелт^[5] от горичката. Жените се развикаха:

— Това е Мама Джумбо!

Кряскаха като продавачки на стриди. Тогава мъжете взеха да ги заплашват:

— Хайде, никаквици, кажете дали сте седели мирни; ако излъжете, ей го Мама Джумбо, живи ще ви изяде.

Някои по-прости си признаха и тогава мъжете им ги набиха, та пушек се вдигна.

— А каква беше тази бяла фигура, тоя Мама Джумбо? — запита капитанът.

— Ами какво! Някакъв шегаджия; увил се беше в бял чаршаф и вместо глава носеше издълбана тиква, вътре с една запалена свещ, забучена на дълъг кол. Това е цялата хитрост; за да изплашиш черния,

няма нужда от кой знае колко ум. Впрочем тая измислица с Мама Джумбо не е лоша и на мене много ми се ще и жена ми да вярва в него.

— Моята — рече Лъоду — от Мама Джумбо няма страх, ама я е страх от Мартин Бастуна, и си знае как ще я наредя, само да рече да ми скрои нещо такова. Ние от рода Лъоду не си поплюваме; макар едната ми ръка да я няма, другата здраво върти каиша. А пък на оня ваш негодник, който говори за Мама Джумбо, му кажете да се държи както трябва и да не плаши майчицата, иначе така ще му начеша гърба, че черната му кожа ще стане червена като сурова пържола.

След тези думи капитанът си слезе в каютата, прати да повикат Айше и се опита да я утеши; но нито с ласки, нито дори с бой, защото в края на краищата търпението на човека се изчерпва, успя да успокои красивата негърка; потоци сълзи се лееха от очите ѝ. Капитанът се върна на палубата в лошо настроение и се скара на дежурния офицер заради нарежданията, които той тъкмо даваше на кормчията.

През нощта, когато почти целият екипаж бе дълбоко заспал, дежурните чуха отначало плътна, тържествена, зловеща песен, която долиташе отдолу, после ужасно пронизителен женски писък. Веднага след това из целия кораб се разнесе дебелият глас на Лъоду, който взе да ругае и да заплашва, и плющенето на страшния му камшик. Миг покъсно всичко стихна. На другия ден Таманго се появи на палубата с изранено лице, но със същия горд и решителен израз.

Щом го забеляза, Айше стана от мястото си на задния край на палубата, където седеше до капитана, бързо изтича до Таманго, коленичи и му каза с израз на едва сдържано отчаяние:

— Прости ми, Таманго, прости ми!

Таманго я гледа втренчено в продължение на една минута, после, като забеляза, че преводачът е далеч, изрече:

— Пила!

И легна на дъските гърбом към Айше. Капитанът строго ѝ се скара, дори ѝ залепи няколко плесници и ѝ запрети да говори на бившия си съпруг; но съвсем не подозираше съдържанието на краткия разговор между двамата и не зададе никакъв въпрос във връзка с него.

Междувременно, докато седеше затворен заедно с останалите роби, Таманго денонощно ги подтикваше да направят смело усилие, за да си възвърнат свободата. Говореше им колко малобройни са белите, обръщаше им внимание на растящото нехайство на пазачите им; освен

това, без да доизяснява, казваше, че ще успее да ги върне в страната им, хвалеше се с познанията си в магическите науки, по които черните много се увличат, и заплашваше с отмъщението на дявола онези, които откажат да му помогнат в неговото начинание. В речите си той си служеше само с диалекта фулбе, който повечето роби знаеха, но преводачът не разбираше. Славата на оратор, навикът, който робите имаха да се боят от него и да му се покоряват, великолепно подпомагаха красноречието му и най-сетне черните започнаха да го молят да определи деня на тяхното освобождение много преди той да бе сметнал, че е в състояние да осъществи делото си. На съзаклятниците Таманго отговаряше неопределено, казваше, че не е дошло времето и че дяволът, който му се явявал насън, още не го е предупредил, но те трябва да бъдат готови при първия знак. Същевременно не пропускаше да изпитва бдителността на пазачите. Веднаж един моряк бе оставил пушката си, опряна на планшира^[6], и усмихнато наблюдаваше стадо летящи риби, които следваха кораба; Таманго взе пушката и започна да я върти в ръцете си, като смешно подражаваше на движенията, които бе виждал да правят моряците по време на упражнения. След малко му издърпаха пушката, но той разбра, че би могъл да вземе пушка, без незабавно да събуди подозрение; и че, когато настъпи часът да си послужи с оръжие, ще трябва да бъде необикновено безстрашен онзи, който се реши да му го изтръгне от ръцете.

Веднаж Айше му подхвърли сухар и му направи знак, който само той разбра. В сухара имаше малка пила; от този инструмент зависеше успехът на заговора. Отначало Таманго изобщо не показва пилата на другарите си; но когато се стъмни, зашепна неразбираеми думи, които съпровождаше със странни движения. Постепенно се оживи, започна да надава викове. Ако човек следеше различните интонации на гласа му, щеше да си помисли, че разговаря с някакво невидимо същество. Робите се разтрепериха, вече не се съмняваха, че в този миг дяволът е сред тях. Таманго приключи сцената, като нададе радостен вик.

— Другари — възкликна той, — духът, на когото бях направил заклинание, най-сетне ми даде обещаното и аз държа в ръцете си оръдието на нашето освобождение. Сега ви трябва само малко смелост и вие отново ще бъдете свободни.

Той подаде на съседите си да пипнат пилата и хитрината му, колкото и да беше проста, успя да подведе хората, които бяха още по-прости.

След дълго чакане настъпи великият ден на отмъщението и освобождението. Свързани с тържествена клетва, след също така тържествено съвещание съзаклятниците съставиха план за действие. Най-решителните, начело с Таманго, когато им дойде редът да се качат на палубата, трябваше да отнемат оръжието на пазачите си; неколцина други щяха да отидат до каютата на капитана да вземат пушките, които се намираха там. Онези, които до това време са успели да изпият веригите си, трябваше да започнат нападението; но въпреки че упорито работиха в продължение на няколко нощи, повечето роби все още не бяха в състояние да участвуват дейно в акцията. Затова трима здрави негри бяха натоварени да убият човека, който носеше в джоба си ключа на оковите, и веднага да отидат и освободят другарите си.

Този ден капитан Лъоду беше в прекрасно настроение, противно на обичая си той прости на един юнга, който заслужаваше бой с камшик; похвали дежурния офицер за маневрите му, заяви на екипажа, че е доволен и че в Мартиника, където скоро щяха да стигнат, всеки моряк ще получи награда. И моряците взеха да си мислят как ще употребят наградата. Тъкмо мечтаеха за мартиниканска ракия и за цветнокожи туземки, когато на палубата изведоха Таманго и останалите съзаклятници.

Те се бяха постарали да изпият оковите си така, че да не личи и само с едно леко усилие да могат да ги счупят. Впрочем толкова гръмко чаткаха веригите, сякаш бяха двойно по-тежки. След като известно време подишаха чист въздух, робите се хванаха за ръце и затанцуваха, а Таманго поде бойната песен на своя род^[7], който някога бе пял, потегляйки на война. След като поиграха така известно време, сякаш изтощен от умора, Таманго се просна при краката на един моряк, който нехайно се бе облегнал на планшира; останалите съзаклятници направиха същото. Така че всеки моряк се оказа ограден от няколко негри.

Изведнъж Таманго успява да счупи оковите си безшумно, надава силен вик, който трябва да послужи за сигнал, силно дръпва застаналия до него моряк за краката, събаря го, стъпва върху корема му, изтръгва пушката му и с нея застрелва дежурния офицер. В същото

време всички дежурни моряци са нападнати, обезоръжени и начаса закрани. От всички страни се надигат бойни викове. Надзирателят, у когото са ключовете на оковите, пада измежду първите. Тогава тъпла негри залива горната палуба. Онези, които не могат да намерят оръжие, грабват пръчките на рудана или греблата на спасителните лодки.

От този миг европейският екипаж беше загубен. Все пак неколцина моряци се отбраняваха на задния край на палубата; но те нямаха нито оръжие, нито решителност. Лъоду беше още жив и не бе загубил нито капка от мъжеството си. Като забеляза, че Таманго е душата на заговора, той реши, че ако успее да го убие, лесно ще се справи със съучастниците му. Спусна се към негъра със сабя в ръка и силно му викна. Таманго веднага се втурна към него. Държеше пушката за дулото и я въртеше като боздуган. Двамата се срещнаха в един тесен проход, който водеше от предната към задната палуба. Таманго пръв замахна. С леко движение на тялото белият избягна удара. Пушката падна с трясък на палубата, цевта се строши и противоударът беше толкова силен, че Таманго я изпусна и остана беззащитен. С усмивка на дяволска радост капитанът вдигна ръка, за да го прободне. Но Таманго беше пъргав като пантерите в родината му. Той се хвърли срещу противника си и сграбчи ръката, която държеше сабята. Единият се опита да задържи оръжието, другият — да го изтръгне. При тази бясна борба и двамата се строполиха, като африканецът попадна отдолу. Тогава, без да се отчайва, Таманго прегърна противника си с все сили и толкова здраво го захапа за гърлото, че бликна кръв като изпод зъбите на лъв. Сабята падна от омаломощената ръка на капитана. Таманго я взе, после стана с окървавена уста, нададе победен вик и започна да мушка полумъртвия си неприятел.

Нямаше вече съмнение в победата. Малцината моряци, които още бяха живи, се опитаха да просят милост от бунтовниците; но всички, дори и преводачът, който не им беше сторил никакво зло, бяха безмилостно изклани. Помощник-канитанът загина славно. Той се бе изтеглил към кърмата при едно малко оръдие, което се въртеше на ос и се пълнеше с картеч. С лявата си ръка обърна оръдието, а хванал сабята с дясната, така започна да се брани, че привлече маса негри. Тогава натисна спусъка на оръдието и сред гъстата тъпла проправи

широка пътека, покрита с мъртъвци и умиращи. Миг след това бе разкъсан.

След като трупът на последния бял, нарязан и накълцан на парчета, бе хвърлен в морето, преситени от отмъщение, негрите вдигнаха очи към платната на кораба; все така издути от хладен вятър, те сякаш още бяха във властта на потисниците и отвеждаха победителите въпреки победата им към робство.

„Значи, всичко бе напразно — печално си помислиха те — и дали този голям фетиш на белите ще се съгласи да ни върне в нашата страна, след като проляхме кръвта на неговите господари?“

Неколцина казаха, че Таманго ще съумее да го застави да се подчини. И веднага започнаха да крещат и да викат: „Таманго!“

Той не бързаше да се покаже. Намериха го в каютата на кърмата. Застанал прав, с една ръка подпрян на окървавената сабя на капитана, той разсеяно бе протегнал другата на жена си Айше, която, коленичила пред него, я целуваше. Радостта от победата не намаляваше мрачната тревога, която личеше в цялото му държане. По-буден от останалите, той по-ясно от тях усещаше трудното си положение.

Най-сетне той се появи на горната палуба с привидно спокоен израз. Заставен от стотина дрезгави гласове да поеме управлението на кораба, той се приближи до кормилото с бавни крачки сякаш за да поотложи мига, в които щеше и за себе си, и за останалите да определи границата на властта си.

Всички негри, дори и най-глупавите, разбираха, че движението на кораба зависи от едно колело и кутията срещу него; но за тях този механизъм криеше някаква голяма тайна. Таманго дълго гледа компаса, движеше устни, сякаш четеше знаците, изписани върху него; после сложи ръка на челото си, сякаш мисли и пресмята нещо наум. Всички негри стояха около него със зяпнали уста, с ококорени очи и тревожно следяха и най-малкото му движение. Най-сетне с онова смесено чувство на страх и увереност, което се дължи на невежеството, той рязко завъртя колелото на кормилото.

Като благороден жребец, който се изправя на задните си крака, пришпорен от непредпазлив ездач, при тази нечувана маневра прекрасният бриг „Есперанс“ подскочи върху вълните, сякаш от възмущение искаше да се потопи заедно с неумелия кормчия. Необходимото съответствие между посоката на платната и на

кормилото внезапно бе нарушено и корабът се наклони толкова рязко, сякаш щеше да потъне. Дългите му рей се забиха във вълните. Много негри изпопадаха; неколцина бяха изхвърлени през борда. Скоро корабът гордо се изправи напреко на вълните, сякаш още веднъж да се пребори с гибелта. Вятърът още повече се засили и внезапно двете мачти се прекършиха с ужасен трясък на няколко стъпки от основата и покриха палубата с трески и с тежка мрежа от въжета.

Ужасени, негрите се разкрещяха и се спуснаха към люковете; но понеже вятърът вече не срещаше препятствие, корабът се изправи и вълните кротко го залюшкаха. Тогава най-смелите негри се изкачиха на горната палуба и разчистиха отломките, които я покриваха. Таманго стоеше неподвижен, облегал лакът на кутията с компаса, скрил лице в прегънатата си ръка. Айше беше до него, но не смееше да му заговори. Постепенно негрите се приближиха: надигна се шепот, който скоро премина във вой от упреци и ругатни.

— Предател! Измамник! — викаха те. — Ти си виновен за всичките ни мъки; ти ни продаде на белите, ти ни застави да се разбунтуваме против тях, ти ни се хвалеше с умението си и ти ни обеща да ни върнеш в родината. А ние излязохме глупави и ти повярвахме! Ето че сега за малко всички не загинахме, защото ти оскърби фетиша на белите.

Таманго гордо вдигна глава и негрите, които го бяха наобиколили, смутено отстъпиха. Той взе две пушки, направи знак на жена си да го последва, пресече тълпата, която се разстъпи пред него, и се отправи към носа на кораба. Там издигна нещо като защитна преграда от празни бурета и дъски; после седна в това своего рода укрепление, от което заплашително се подаваха щикове на двете му пушки. Оставиха го на мира. Едни бунтовници плачеха, други вдигаха ръце към небето, призоваваха и своите богове, и боговете на белите; трети, коленичили пред компаса, чието непрестанно движение гледаха удивено, го молеха да ги върне в родината им; най-сетне някои, обзети от дълбоко отчаяние, налягаха по палубата. Представете си сред тези отчаяни хора жени и деца, виещи от ужас, и двадесетина ранени, молещи за помощ, на които никой не обръщаше внимание.

Изведнъж на горната палуба се появи един негър; лицето му сияеше; той извика, че е открил мястото, където белите държали ракията си; радостта и поведението му ясно свидетелстваха, че я е

опитал. При тази новина в миг виковете на нещастниците секнаха. Те изтичаха към кантината и започнаха да се наливат с напитки.

Един час по-късно те скачаха и се смееха по палубата, предаваха се на всички безчинства на най-скотското пиянство. Техните танци и песни се съпровождаха от стенанията и риданията на ранените. Така премина останалата част от деня и цялата нощ.

На утрото, когато се събудиха, отново изпаднаха в отчаяние. През нощта мнозина ранени бяха умрели. Корабът се носеше по вълните, заобиколен от трупове. Морето беше развълнувано, небето — облачно. Събраха, се на съвет. Някои чираци в магьосническото изкуство, които не се бяха осмелили да споменат за познанията си пред Таманго, един след друг предложиха услугите си. Опитаха какви ли не мощни заклинания. При всеки безполезен опит отчаянието нарастваше. Най-сетне отново споменаха за Таманго, който още не бе излязъл от укреплението си. В края на краищата той беше най-ученият между тях и само той можеше да ги спаси от ужасното положение, в което се намираха. Един старец бе упълномощен да отиде при него и да му направи предложение за мир. Помоли го да излезе и да даде мнението си; но непреклонен като Кориолан, Таманго остана глух към молбите му. През нощта, сред бъркотията, той се бе запасил със сухари и солено месо. Изглежда, беше решил да живее сам в убежището си.

Оставаше ракията. Тя поне им помагаше да забравят и морето, и робството, и близката смърт. Можеха да спят, да сънуват Африка, да виждат гори и каучукови дървета, покрити със слама колиби, баобаби, всеки от които може да заслони под сянката си цяло село. Оргията от предишния ден отново започна. Така изтекоха няколко дни. Крещяха, плачеха, скубеха си косите, после се напиваха и заспиваха — така живееха. Неколцина умряха от преливане; други се хвърлиха в морето или се прободоха с нож.

Една сутрин Таманго излезе от крепостта си и застана до строшената главна мачта.

— Роби — започна той, — духът ми се яви насън и ми каза как да ви измъкна отгук, за да ви върна в родината. Заради вашата неблагодарност заслужавате да ви изоставя; но ми е жал за жените и децата, които пищят. Прощавам ви, слушайте ме!

Всички негри почтително наведоха глави и се струпаха около него.

— Само белите — продължи Таманго — знаят силни магически думи, които заставят големите дървени къщи като тази да се движат, но ние можем да караме накъдето искаме леките лодки, те приличат на лодките в нашата страна.

И той посочи мауната и другите лодки на кораба.

— Да ги напълним с припаси, да се качим в тях и да гребем по посока на вятъра; моят и ваш повелител ще го накара да духа към нашата родина.

Повярвах му. Но по-безумен план не можеше да се измисли. Таманго не умееше да си служи с компас и под непознатото небе можеше само да се скита напосоки. Той си представяше, че ако гребат все направо пред себе си, накрая ще стигнат до земя, обитавана от чернокожи, защото на тоя свят негрите притежават земята, а белите живеят на кораби. Това бе чувал от майка си.

Скоро всичко бе готово за спускане във водата; но се оказа, че само мауната и една от малките лодки са в състояние да плават. А те съвсем не можеха да поберат осемдесетте още живи негри. Наложих да изоставят всички ранени и болни. Повечето от тях помолиха другарите си да ги убият, преди да тръгнат.

Двете лодки, спуснати във водата с безкрайни усилия и прекалено натоварени, се отделиха от кораба и заплаваха по развълнуваното море, което всеки миг заплашваше да ги погълне. Най-напред се отдалечи малката лодка. Таманго и Айше се бяха настанили в мауната, която беше много по-тежка и по-натоварена и затова остана значително по-назад. Още се чуваха стенанията на неколцината нещастници, изоставени на кораба, когато една доста силна вълна поде напреко мауната и я напълни с вода. Тя потъна за по-малко от минута. Хората в малката лодка видяха нещастията и загребах още по-бързо, за да не се наложи да приберат някои оцелели корабокрушенци. Почти всички, които бяха в мауната, се издавиха. Само дванадесетина успяха да се доберат до кораба. Между тях бяха Таманго и Айше. Когато слънцето залезе, те видяха как малката лодка изчезна от хоризонта; но какво стана с нея, не се знае.

Защо да отегчавам читателя с отвратителното описание на мъките и глада? В тясно пространство двадесетина души, ту клатушкани от бурното море, ту изгаряни от палещото слънце, всеки ден си оспорват незначителните остатъци от провизии. Всяко парче

сухар се изтръгва с бой и слабият умира не защото силният го убива, а защото го оставя да умре. След няколко дена на борда на брига „Есперанс“ имаше само двама живи — Таманго и Айше.

* * *

Една нощ морето беше развълнувано, вятърът силно духаше, а мракът беше толкова дълбок, че от кърмата не се виждаше до носа. Айше лежеше на един дюшек в капитанската каюта, а Таманго седеше при нозете ѝ. И двамата отдавна мълчаха.

— Таманго — най-сетне извика Айше, — всички тези страдания са само заради мене...

— Аз не страдам — отвърна рязко той. И хвърли на дюшека до жена си половин сухар, който му бе останал.

— Задръж го за себе си — рече тя и полека бутна сухара. — Аз вече не съм гладна. Пък и защо ли да ям? Нима не е настъпил часът ми?

Таманго стана, без да отвърне, залитайки се качи на палубата и седна до едната строшена мачта. Обронил глава на гърдите си, започна да подсвирква песента на рода си. Изведнъж се чу силен вик, който надви шума на морето и на вятъра; мярна се светлина. Той чу и други викове и един голям черен кораб бързо се плъзна толкова близо, че рейте минаха над главата му. Видя само две лица, осветени от фенер, окачен на една мачта. Хората още веднъж извикаха и веднага след това, понесен от вятъра, техният кораб изчезна в мрака. Вероятно дежурните бяха забелязали разбития кораб, но бурното море им попречи да завият. Миг по-късно Таманго видя пламък на оръдие и чу грохот на експлозия, после видя пламъка на още едно оръдие, но не чу никакъв шум; после вече нищо не видя. На другия ден на хоризонта не се виждаше никакво платно. Таманго отново легна на дюшека и затвори очи. През нощта жена му Айше беше умряла.

* * *

Не знам колко време по-късно от английската фрегата „Белон“ забелязаха някакъв кораб без мачти и очевидно изоставен от екипажа си. С лодка отидоха до кораба и намериха една мъртва негърка и един толкова слаб и изтощен негър, че приличаше на мумия. Беше в безсъзнание, но още дишаше. Лекарят се зае с него, направи необходимото и когато „Белон“ пристигна в Кингстън, Таманго беше вече напълно здрав. Разпитаха го за историята му. Той разказа каквото знаеше. Плантаторите на острова искаха веднага да бъде обесен като негър бунтовник; но губернаторът беше човечен мъж, заинтересува се за него и намери, че негърът може да бъде оправдан, понеже в края на краищата бе просто използвал правото на законна самоотбрана; пък и в края на краищата избитите от него хора бяха французи.

С Таманго се отнесоха като с негър, заловен при конфискация на кораб, който пренася роби за продан. Върнаха му свободата, с други думи, заставиха го да работи за правителството; но получаваше по шест су на ден и го хранеха. Беше много красив мъж. Командирът на седемдесет и пети полк го видя и го взе да свири на чинели в оркестъра на полка. Таманго понаучи английски, но почти не говореше. Затова пък пиеше прекалено много ром и тафия^[8]. Умря в болницата от белодробно възпаление.

---

[1] Така сами се наричат търговците на негри. — Б.а. ↑

[2] Бриг — двумачтов кораб. — Б.пр. ↑

[3] „Есперанс“ (фр.) — надежда. — Б.пр. ↑

[4] Йолофи — едно от най-многобройните сенегалски племена. — Б.пр. ↑

[5] Кабелт — морска мярка за дължина, равна на около 200 метра. — Б.пр. ↑

[6] Планшир — греда, прикрепена към горяни край на борда на кораб или на лодка. — Б.пр. ↑

[7] Всеки негърски вожд има своя песен. — Б.а. ↑

[8] Тафия — ракия от захарна тръст. — Б.пр. ↑

Издание:

Проспер Мериме. Избрани творби

Редактор: Георги Куфов

Художник: Иван Кьосев

Художник-редактор: Ясен Васев

Технически редактор: Александър Димитров

Коректор: Евгения Кръстанова

ДИ „Народна култура“, 1979 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.